AVTHORITATVM SACRAE SCRIPTVRAE, ET SANCTORVM PATRVM,

QVAE IN CATECHISMO DOCTORIS PETRI CANISII THEOLOGI

Societatis IESV *citantur, & nunc primùm ex ipſis fontibus fideliter collectæ, ipſis Catechiſmi uerbis ſubſcriptæ ſunt,*

PARS SECVNDA.

DE SACRAMENTIS ECCLESIAE.

AL DVS

VENETIIS,

Ex Bibliotheca Aldina. M D LXXI.

CAPVT QVARTVM
DE SACRAMENTIS.

I
Cur de Sacramentis docendi ſunt Chriſtiani?

QVIA Sacramentorum cognitio & uſus facit, ut illi accepta ex IESV CHRISTI meritis gratia, quæ per [a] Sacramenta ipſa confertur, legitimè exerceantur, & conſeruentur, atque promoueantur in Diuino cultu.

a Tit. 3. b Ioan. 3. a 6. f & 20. f

SCRIPTVRAE.

AD Titum tertio capite: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus ſancti.

IOANNIS tertio: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, nō poteſt introire in regnum Dei.

IOANNIS ſexto: Ego ſum panis uiuus, qui de cælo deſcendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in ęternum: & panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi uita. Caro mea uerè eſt cibus, & ſanguis meus uerè eſt potus, &c. Qui manducat me, & ipſe uiuet propter me. Qui manducat hunc panem, uiuet in æternum.

ITEM vigeſimo capite: Inſufflauit & dicit eis: Accipite Spiritum ſanctum: Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.

II
Quid & quotuplex eſt Cultus Diuinus?

Cultus diuinus dicitur, quem Chriſtianus tanquàm pręcipuum

cipuum ac ſummum [a] obſequium debet ac præſtat Creatori ac Saluatori ſuo Deo opt. Max.

B. Neque enim eſt dubium, hominem ea potiſſimùm [b] cauſa, ut Deum purè integréque colat, & initio conditum, & poſteà redemptum, atque ad id omninò deſtinatum eſſe.

C. Diuinus autem cultus eſt duplex, interior & exterior. Interior, quo per intellectum & affectum Deo [c] coniungimur, Fide, Spe & Charitate, ut anteà dictum eſt perficitur. Exterior eſt profeſſio quædam cultus interioris, quem [d] externis quibuſdam & uiſibilibus ſignis ritibusque declaramus. Deus enim, qui bonorum noſtrorum [e] non eget, quippe beatus per ſe totusq; perfectus, tamē ſicut totum ipſe hominem tum corpore tum animo conſtare uoluit, ſic eundem [f] quoque totum, hoc eſt, ſecundùm omnem ſui partem repoſcit, à quo ſyncerè ſtudioſeque colatur, anima quidem ſecundùm interiorem, utì docuimus, corpore [g] uerò ſecundùm exteriorem cultum cum interiore coniunctum: quod multis ſanè modis, ſed uel maximè & ſaluberrimè per uſum Sacramentorum præſtatur.

D. Sic enim diuinæ uiſum eſt Sapientiæ, mortalium ſe imbecillitati accommodare, ſuamque uirtutem per quaſdam [a] externas res & ſigna, quæ ſenſibus percipiuntur, exercere. Animus quippe noſter immortalis, in hoc obſcuro & caduco corpore uelut carcere quodam incluſus, ſenſuum miniſterio plurimùm utitur, neque citra [b] hoc adminiculum ad diuina capeſſenda ſolet aſſurgere. Itaque tum in ueteri tum in noua lege Sacramenta multaque ad cultum externum pertinentia inſtituit Deus, ac Dei populus ſemper obſeruauit.

a Aug. lib. 10. de ciuit. Dei cap. 1.
b Prou. 16. a Gene. 1. d 2. Cor. 5. c 1. Theſſ. 5. b 1. Pet. 3. b
c Aug. in Enchir. c. 2. & 3.
d Matth. 5. b Rom. 12. d 1. Cor. 14. g
e Pſal. 15. a 1. Tim 6. d Matth. 5. g Gene. 2. b
f Prouer. 16 a Lucæ 10. e Matth. 22. d
g 1. Cor. 6. d Pſal. 83. a

a Au. in Pſal. 73. & lib. 19. cōtra Fauſtū ca. 11. Itē lib. 3. de do. Chr. c. 9. Quæſ. 84. ſuper Leuit. & 33. ſup Numeros. Tertull. de reſur. carnis. Greg. in 1. Regū li. 6. cap. 3.
b Chriſoſto. homil. 60. ad pop. Antioc.

SCRIPTVRAE.

B. Proverbiorvm decimoſexto cap. Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus.

Genesis primo: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Et creauit Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam.

Posterioris ad Corinthios quinto: Et pro omnibus mortuus eſt Chriſtus, ut & qui uiuunt, iam non ſibi uiuant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt & reſurrexit.

Prioris ad Theſſalonicenſes capite quinto: Non poſuit nos Deus in iram, ſed in acquiſitionem ſalutis per Dominum noſtrum Iesvm Christvm, qui mortuus eſt pro nobis ut ſiue uigilemus, ſiue dormiamus, ſimul cum illo uiuamus.

Prioris Petri capite tertio: In hoc uocati eſtis, ut benedictionem hę reditate poſsideatis.

C. Matthaei quinto: Sic luceat lux ueſtra coram hominibus, ut uideāt opera ueſtra bona, & glorificent patrem ueſtrum qui in cælis eſt.

Ad Romanos duodecimo: Prouidentes bona non tantùm coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus.

Et poſterioris ad Corinthios capite octauo: Prouidemus bona non ſolùm coram Deo, ſed etiam coram hominibus.

Prioris ad Corinthios decimoquarto: Omnia autem honeſtè & ſecūdùm ordinem fiant in uobis.

Psalmo decimoquinto: Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.

Prioris ad Timotheum ſexto: Beatus & ſolus potens, Rex regum & Dominus Dominantium: qui ſolus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inacceſsibilem.

Matthaei quinto: Eſtote ergo uos perfecti, ſicut & pater ueſter cæleſtis perfectus eſt.

Genesis ſecundo: Formauit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum uitæ, & factus eſt homo in animam uiuentem.

Proverbiorvm decimoſexto: Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus.

Lvcae decimo: Diliges dn̄m Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus uiribus tuis, & ex omni mente tua.

Matthaei vigeſimoſecundo: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.

Item Deuteron. ſexto: Diliges Dominum Deum tuū ex toto corde tuo, & ex tota fortitudine tua.

Prioris ad Corinthios ſexto: An neſcitis quoniam membra ueſtra, templum ſunt ſpiritus ſancti qui in uobis eſt? Glorificate & portate Deum in corpore ueſtro.

Psalmo octogeſimotertio: Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum uiuum.

PATRES.

A. Avgvstinvs libro decimo de ciuitate Dei, capite primo: Quæ itaque λατρεία Græcè nuncupatur, & Latinè interpretatur ſeruitus, ſed ea qua colimus Deum, uel quæ θρησκεία Græcè, Latinè autem religio dicitur, ſed ea quæ nobis eſt erga Deum: uel quam illi θεοσέβειαν, nos uerò non uno uerbo exprimere, ſed Dei cultum poſſumus appellare: hanc ei tantùm Deo deberi dicimus, qui uerus eſt Devs, facitque ſuos cultores deos.

Iob.28.iuxta 70.

C. Avgvstinvs in Enchiridio ad Laurentium, capite ſecundo: Hominis ſapientia pietas eſt. Habes hoc in libro ſancti Iob: Nam ibi legitur quòd ipſa ſapientia dixerit homini: Eccè pietas eſt ſapientia. Si autem quæras quam dixerit eo loco pietatem, diſtinctiùs in Græco reperies θεοσέβειαν qui eſt Dei cultus. Dicitur enim Græcè pietas, & aliter idem εὐσέβεια, quo nomine ſignificatur bonus cultus, quanuis & hoc præcipuè referatur ad colendum Deum. Sed nihil eſt commodius illo nomine, quo euidenter Dei cultus expreſſus eſt, cùm quid eſſet hominis ſapientia, diceretur. An hoc ipſum tibi fortaſsè deſideras breuiter aperiri, atque in ſermonem colligi breuem, quonam modo ſit colendus Deus?

Capite tertio: Hic ſi reſpondero, Fide, Spe, Charitate colendum Deũ: profectò dicturus es, breuiùs hoc dictum eſſe quàm uelis.

Sacramẽta nouæ legis præſtantiora ſacramentis ueteris teſtam.

Dant ſalutẽ.

1. D. Avgvstinvs in Pſalmum ſeptuageſimumtertium: Si diſcernimus duo teſtamenta, uetus & nouum, non ſunt eadem ſacramenta, nec eadem promiſſa, eadem tamen pleraque præcepta. Videamus quare præcepta eadem: quia ſecundùm hæc Deo ſeruire debemus. Sacramenta non eadem: quia alia ſunt Sacramenta dantia ſalutem, alia promittentia Saluatorem. Sacramenta noui teſtamenti dant ſalutem, ſacramenta ueteris teſtamenti promiſerunt ſaluatorem. Mutata ſunt Sacramenta: facta ſunt faciliora, pauciora, ſalubriora, feliciora.

Vis ſacramentorum inexplicabilis.

cõtẽpta Sacrilegos facit.

2. Idem Auguſtinus libro decimonono contra Fauſtum Manichæum capite vndecimo: In nullum nomen religionis ſeu uerum ſeu falſum coagulari homines poſſunt, niſi aliquo ſignaculorum uel Sacramentorum uiſibilium conſortio colligentur: quorum Sacramentorum uis inenarrabiliter ualet plurimùm: & ideò contempta Sacrilegos facit. Impiè quippè contemnitur, ſine quo non poteſt perfici pietas.

Sacramẽta nouæ legis undè profecta ſint, & quantæ dignitatis.

3. Item libro tertio de doctrina Chriſtiana, cap. nono: Hoc uero tempore poſteaquam Reſurrectione Domini noſtri Iesv Christi manifeſtiſsimum indicium noſtræ libertatis illuxit, nec eorum quidem ſignorum quæ iam intelligimus, operatione graui onerati ſumus: ſed quædam pauca pro multis, eademque factu facillima, & intellectu auguſtiſsima, & obſeruatione caſtiſsima, ipſe Dominus & Apoſtolica tradidit diſciplina: ſicuti eſt baptiſmi ſacramentum, & celebratio corporis & ſanguinis Domini.

Sacramentorum effectus eſt inuiſibilis gratiæ ſanctificatio.

Contemnere non licet uiſibile Sacramentum.

Act.10.

4. Rvrsvs quæſtione octogeſimaquarta ſuper Leuiticum: Quomodò ergò & Moyſes ſanctificat, & Dominus? Non enim Moyſes pro Domino, ſed Moyſes uiſibilibus ſacramentis per miniſterium ſuum. Dominus autem inuiſibili gratia per ſpiritumſanctum, ubi eſt totus fructus etiam uiſibilium ſacramentorum. Nam ſine iſta ſanctificatione inuiſibilis gratiæ, uiſibilia Sacramenta quid proſunt? Et poſt pauca: Proindè colligitur, inuiſibilem ſanctificationem quibuſdam affuiſſe, atque profuiſſe ſine uiſibilibus Sacramentis, quæ pro temporum diuerſitate mutata ſunt, ut alia tũc fuerint, & alia modò ſint: uiſibilem uero ſanctificationem, quæ fieret per uiſibilia Sacramenta, ſine iſta inuiſibili poſſe adeſſe, non poſſe prodeſſe. Nec tamen ideò Sacramentum uiſibile contemnendum eſt: nam contemptor eius inuiſibiliter ſanctificari nullo modo poteſt. Hinc eſt quòd Cornelius & qui cum eo erant, cum iam inuiſibiliter infuſo ſancto ſpiritu ſanctificati apparerent, baptizati ſunt tamen: nec ſuperflua iudicata eſt uiſibilis ſanctificatio, quam inuiſibilis iam præceſſerat.

5. Idem

5. Idem Auguſt. quæſtione trigeſimatertia ſuper Numeros: Eadē quippe ſunt in ueteri & nouo: ibi obumbrata, hic reuelata: ibi præfigurata, hîc manifeſtata. Nam non ſolùm Sacramenta diuerſa ſunt, uerùm etiàm promiſſa ibi uidentur temporalia proponi, quibus ſpiritale præmium occultè ſignificetur: hîc autem manifeſtiſsimè ſpiritalia promittuntur & æterna.

Diſcrimē Sacramētorum ueteris & nouæ legis.

6. Tertullianus in libro de reſurrectione carnis: Sed & caro abluitur, ut anima emaculetur. Caro ungitur, ut anima conſecretur. Caro ſignatur, ut & anima muniatur. Caro manus impoſitione adumbratur, ut & anima ſpiritu illuminetur. Caro corpore & ſanguine Christi ueſcitur, ut & anima de Deo ſaginetur.

Virtus Sacramentorum.

7. Gregorius libro ſexto, capite tertio in primum Regum: Foris ſacramenta percipimus, ut intùs ſancti ſpiritus gratia repleamur. Foris nanq; homo, Deus intùs operatur, & non homo. Foris nanque homo ſurgit, intùs ſe ſpiritus dirigit: quia ordinem religionis homo homini præbet, ſed in eum cui ordo datur, ſpiritus dirigitur, ut foris ſublimitatem ſuſcipiat ordinis, & intus robur ſancti ſpiritus.

Per Sacramēta confertur gratia.

8. Chrysostomus homilia ſexageſima ad populum Antiochenum: Nihil ſenſibile nobis Chriſtus tradidit, ſed res quidem ſenſibiles, omnes autem intelligibiles. Itidèm & in Baptiſmate, per rem, nempe ſenſibilem aquā, donum confertur: intelligibile uerò quod perficitur, generatio & renouatio. Si enim incorporeus eſſes, nuda & incorporea tibi dediſſet ipſa dona: ſed quoniam anima corpori conſerta eſt, in ſenſibilibus intelligibilia ſibi præbet.

Vis ſpiritualis per ſenſibilia Sacramēta præbetur.

III

Quid eſt Sacramentum?

A. Eſt [a] diuinæ & inuiſibilis gratiæ externum & viſibile ſignum à Chriſto inſtitutum, vt per id quiſque Dei gratiam accipiat, atque ſanctificationem.

B. Quare non quæuis ſigna ſunt, quæ Eccleſiæ Sacramenta dicuntur, ſed certa, ſacroſancta & efficacia ſigna, Chriſtianis ex Diuina inſtitutione & promiſſione commendata.

C. Signa [b] quidem idcircò, quoniam externa quadā ſpecie & ſimilitudine id nobis referunt & declarant, quod per ipſa Deus nobiſcum inuiſibiliter atque ſpiritualiter agit.

D. Certa [c] verò ſacroſancta ſimul & efficacia ſigna, quoniam indubiè quam gratiam ſignificant, etiam continent, cōferuntq; ad noſtram ſanctificationem. Sacramenta enim, quātū in ſe eſt, (vt [d] Cyprianus loquitur) ſine propria eſſe uirtute nō poſſunt, nec vllo modo diuina ſe abſentat maieſtas myſterijs, quanuis etiam ab indignis [e] adminiſtrentur.

E. Vt, exempli cauſa, in Sacramento Baptiſmi exterior ablutio, quæ ſordes corporis purgat, efficax eſt ſymbolum [f] inte

a Bern. ſer. de Cœna Domini. Aug. li. 10. de Ciuit. Dei c. 5. & lib. 3. de doc. Chri. c. 9. Amb. lib. 4 de Sacram. c. 4. Conc. Floren. & Tridē. ſeſſ 7.
b Aug. ep. 23. & de catechizandis rudib. cap. 26.
c Au. in pſ. l. 73 & 77 & li. 19. cōtra Fauſtum, cap. 11. 13 & 16.
d Ser. de cœna Domini.
e Augu. lib. 3 contra Donatiſtas cap. 10. & l. 5. ca 18.
f Tit 3. Rom 6 a

1. Cor. 6. c Tertullian. in lib. de reſurrect. carnis.

rioris ablutionis, utpotè teſtimonium præbens indubitatũ quòd ſpiritualiter anima purificetur: Sic res aliæ uiſibiles & externæ, vt oleum, panis viniq; ſpecies, quarum in Sacramentis neceſſarius eſt vſus, aptè nobis conſtituuntur tum ad ſignificandum, tum ad conferendum homini diuinam gratiã, animæq; ſalutem, modò adhæc non indignè [g] accedatur.

g Proſpèr ſenten. 69. ex Auguſt. in pſal. 142.
h Conc. Flor. Ioan. 3. Tit. 3. b Act. 8. c 1. b Luc. 24. g Ioan. 6. f Ioan. 20. f

F. Per Baptiſmum [h] etenim regeneramur & renouamur: p Confirmationem augemur & roboramur: per Euchariſtiam nutrimur & reficimur: per pœnitentiam reſtituimur & ſanamur in vita Spirituali: in qua per reliqua itidèm Sacramẽta, pro ſua cuiuſque ratione iuuamur atque prouehimur, vt ſuo deindè loco aperiemus.

SCRIPTVRAE.

Ad Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis ſpiritus ſancti, quem effudit in nos abũdè per Iesvm Christvm Saluatorem noſtrum.

Ad Romanos ſexto: Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Iesv, in morte ipſius baptizati ſumus. Et paulò pòſt: Qui mortuus eſt, iuſtificatus eſt à peccato.

Prioris ad Corinthios ſexto: Neque fornicarij &c. regnum Dei poſsidebunt. Et hęc quidem fuiſtis: ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, & in ſpiritu Dei noſtri.

Ioannis tertio: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritusſancto, non poteſt introire in regnum Dei.

Ad Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum &c.

Actorvm octauo: Cùm audiſſent Apoſtoli qui erant in Hieroſolymis, quia recepiſſet Samaria uerbum Dei &c. Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant ſpiritum ſanctum.

Actorvm primo: Accipietis uirtutem ſuperuenientis ſpiritus ſancti in uos, & eritis mihi teſtes in Hieruſalem & in omni Iudæa, & Samaria, & uſque ad ultimum terræ.

Lvcae vigeſimoquarto: Ego mitto promiſſum patris mei in uos: uos autem ſedete in ciuitate, quoaduſquè induamini uirtute ex alto.

Ioannis ſexto: Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi uita. Caro mea uerè eſt cibus, & ſanguis meus uerè eſt potus. Qui manducat me, & ipſe uiuet propter me. Qui manducat hunc panem, uiuet in æternum.

Et capite vigeſimo: Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.

PATRES.

Etymologia nominis Sacramenti.

1. A. Bernardvs in ſerm. de cœna Domini: Sacramentum dicitur ſacrum ſignum, ſiue ſacrum ſecretum. Et paulò pòſt: Appropinquans paſsioni

ni Dominus, de gratia ſua inueſtire curauit ſuos, ut inuiſibilis gratia ſigno aliquo uiſibili præſtaretur. Ad hæc inſtituta ſunt omnia ſacramenta. Diuiſiones gratiarum, diuerſis ſunt traditæ ſacramentis.

Sacramenta ſunt ſigna ad inuiſibilē gratiam conferēdā inſtituta.

2. Avgvstinvs libro decimo de ciuitate Dei, capite quinto: Sacrificiū uiſibile inuiſibilis ſacrificij ſacramentum, id eſt, ſacrum ſignum eſt.

Sacramētū, i. ſacrū ſignum

3. Idem libro tertio, de doctrina Chriſtiana, capite nono: Pauca quędā ſigna pro multis, eademq; factu facilima &c. ut ſuprà, quæſt. 2. authoritate 3.

4. Ambrosivs libro quarto, de Sacramentis, capite quarto: Author ſacramentorum quis eſt, niſi Dominus Ieſus? De cælo iſta ſacramēta uenerūt.

Chriſtus Sacramentorū author.

5. Concilivm Florentinum in doctrina de Sacramentis eccleſiæ: Sacramenta ueteris legis non cauſabant gratiam, ſed eam ſolùm per paſsionem Chriſti dandam eſſe figurabant. Hæc uerò noſtra & continent gratiam, & ipſam dignè ſuſcipientib. conferunt.

Continent & conferūt gratiam Sacramenta.

6. Concilivm Tridentinum ſeſsione ſeptima, canone primo, de ſacramentis in genere. Si quis dixerit ſacramenta nouæ legis non fuiſſe omnia a Ieſu Chriſto Domino noſtro inſtituta: aut eſſe plura uel pauciora quàm ſeptem, uidelicet Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam unctionem, Ordinem, & Matrimonium: aut etiam aliquod horum ſeptem non eſſe uerè & propriè Sacramentum, anathema ſit. Canone ſecūdo: Si quis dixerit ea ipſa nouæ legis ſacramenta à ſacramentis antiquæ legis nō differre, niſi quia cæremoniæ ſunt aliæ, & alij ritus externi, anathema ſit. Canone ſexto: Si quis dixerit ſacramenta nouæ legis non continere gratiam, quam ſignificant: aut gratiam ipſam non ponentibus obicem non conferre, quaſi ſigna tantùm externa ſint acceptæ per fidem gratiæ uel iuſtitiæ, & notæ quædam Chriſtianæ profeſsionis, quibus apud homines diſcernuntur fideles ab infidelibus, anathema ſit. Canone ſeptimo: Si quis dixerit non dari gratiam per huiuſmodi ſacramenta ſemper, & omnibus, quantùm eſt ex parte Dei, etiam ſi ritè ea ſuſcipiant, ſed aliquando, & aliquibus, anathema ſit.

A Chriſto inſtituta.
Sunt ſeptem.
A ueteris legis ſacramentis differunt.
Continent & cōferunt gratiam.

Et canone octauo: Si quis dixerit, per ipſa nouæ legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, ſed ſolam fidem diuinæ promiſsionis ad gratiam conſequendam ſufficere, anathema ſit.

Ex opere operato.

1. C. Avgvstinvs epiſtola vigeſimatertia ad Bonifacium: Si ſacramēta quandam ſimilitudinem earum rerum quarum ſacramenta ſunt non haberent, omninò ſacramenta non eſſent.

Signa ſunt earum rerū, quarum ſunt Sacramenta.

2. Idem Auguſtinus in libro de catechizandis rudibus, capite vigeſimoſexto: Cùm ei benè commendatum fuerit, ſignacula quidem rerum diuinarū eſſe uiſibilia, ſed res ipſas inuiſibiles in eis honorari &c.

1. D. Avgvstinvs in pſalmum ſeptuageſimumtertium: Alia ſunt ſacramenta dantia ſalutem, alia promittentia ſaluatorem. Sacramenta noui teſtamenti dant ſalutem, ſacramenta ueteris teſtamenti promiſerunt ſaluatorem. Mutata ſunt ſacramenta, facta ſunt faciliora, pauciora, ſalubriora, feliciora.

Sacramenta nouæ legis dāt ſalutem.

2. Idem in pſalm. 77. Et cùm eſſent omnia communia ſacramenta, non communis erat omnibus gratia, quæ ſacramentorum uirtus eſt.

Gratia eſt Sacramētorum uirtus.

3. Item libro decimonono contra Fauſtum Manichæum, capite vndecimo: Sacramentorum uis inenarrabiliter ualet plurimùm. & ideò contempta ſacrilegos facit. Impiè quippe contēnitur, ſine quo non poteſt perfici pietas.

Vis Sacramētorum.

4. Contra eundem eiuſdem libri capite decimotertio: Prima Sacra-

Virtute maiora & utilitate meliora Sacramenta nouæ legis.

menta ideò ablata, quia impleta: & alia ſunt inſtituta uirtute maiora, actu faciliora, numero pauciora.

5. Et capite decimoſexto: Quid enim ſunt aliud quæque corporalia Sacramenta, niſi quædam quaſi uerba uiſibilia, ſacroſancta quidem, ueruntamen mutabilia & temporalia? Deus enim æternus eſt, nec tamen aqua & omnis illa actio corporalis quæ agitur, cùm baptizamus, & fit & tranſit, æterna eſt: ubi rurſus etiam illæ ſyllabæ celeriter ſonantes & tranſeuntes, cùm dicitur Deus, niſi dicantur, non conſecratur. Hæc omnia fiunt & tranſeunt, ſonant & tranſeunt: uirtus tamen quæ per iſta operatur, iugiter manet: & donum ſpiritale, quod per iſta inſinuatur, æternum eſt.

Virtus Sacramentorũ manet, licèt actio & prolatio verborũ tranſeat.

6. Cyprianvs in ſermone de Cœna Domini, ut in textu.

Miniſtri mali ſacramentis ſuam uim nõ adimunt.

7. Avgvstinvs libro tertio contra Donatiſtas, capite decimo: Baptiſmus Christi uerbis euangelicis conſecratus, & per adulteros, & in adulteris ſanctus eſt, quanuis illi ſint impudici & immundi, quia ipſa eius ſanctitas pollui non poteſt, & ſacramento ſuo diuina uirtus aſsiſtit, ſiue ad ſalutem benè utentium, ſiue ad perniciem malè utentium. An uerò Solis uel etiam lucernæ lux, cùm per cœnoſa diffunditur, nihil indè ſordium contrahit, & baptiſmus Christi poteſt cuiuſquam ſceleribus inquinari?

Simile.

Sacramentis nõ nocet miniſtrorũ improbitas.

8. Idem libro quinto contra eoſdem, capite decimono: Si Devs adeſt Sacramentis & uerbis ſuis, per qualeslibet adminiſtrantur: & Sacramenta Dei ubiquè recta ſunt, & mali homines quibus nihil proſunt, ubiquè peruerſi ſunt.

1. E. Tertvllianvs in libro de Reſurrectione carnis. Caro abluitur, ut anima emaculetur, &c. ut ſuprà, quæſtione ſecunda, D. authoritate 6.

Malè utentes Sacramentis.

Prosper ſententia ſexageſimanona, ex Auguſtino in pſalmum centeſimum quadrageſimumſecundum deſumpta: Sacramentum pietatis in iudicium ſibi ſumit indignus. Benè enim eſſe non poteſt malè accipienti quod bonum eſt.

Singula Sacramẽta quid efficiant.

F. Concilivm Florentinum in doctrina de Sacramentis: Horum ſeptẽ Sacramentorum, quinque prima ad ſpiritualem uniuſcuiuſque hominis in ſe ipſo perfectionem: duo ultima, ad totius Eccleſiæ regimen multiplicatio nemque ordinata ſunt. Per Baptiſmum enim ſpiritualiter renaſcimur: per Confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide: renati autem & roborati, nutrimur diuina Euchariſtiæ alimonia. Quòd ſi per peccatũ ægritudinem incurrimus animæ, per pœnitentiam ſpiritualiter ſanamur: Spiritualiter etiam & corporaliter (prout animæ expedit) per extremam Vnctionem. Per Ordinem uerò Eccleſia gubernatur, & multiplicatur ſpiritualiter: per Matrimonium corporaliter augetur.

IIII

Quibus partibus conſtat unumquodque Sacramentum?

à Conci. Flo. Aug. trac. 80. in Ioannem.

A. Verbo & elemento. Per uerbum hic intellige certa quædam & determinata uerba, in quibus ipſa conſiſtit forma, quam uocant Sacramenti. Per elementum accipe res exter nas, quæ uera materia ſunt Sacramentorum, ut aquã, oleum,

panis,

panis, vinum, & eiuſmodi.

B. Iam his partibus perfectè ſumptis adiunguntur reliqua, quæ ad cuiuſque Sacramenti tum idoneam collationem, tum dignam ſuſceptionem ſpectant, uidelicet inſtitutio Diuina,[b] miniſter idoneus, intentio recta in miniſtro. Fides in ſuſcipiẽte, & ſi quæ ſunt huius generis alia

PATRES.

1. A. Concilium Florentinum in doctrina de Sacramentis: Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, uidelicet rebus tanquàm materia, uerbis tanquàm forma, & perſona miniſtri conferẽtis Sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Eccleſia. Quorũ ſi aliquod deſit, nõ perficitũ Sacrm̃.

2. Augustinus tractatu octogeſimo in Ioannem: Detrahe uerbum, & quid eſt aqua niſi aqua? accedit uerbum ad elementum, & fit Sacramentum, etiam ipſum tanquàm uiſibile uerbum: Vndè iſta tanta uirtus aquæ, ut corpus tangat & cor abluat, niſi faciente uerbo? nõ quia dicitur, ſed quia creditur: nam & in ipſo uerbo aliud eſt ſonus tranſiens, aliud uirtus manens.

1. B. Tridentina Synodus ſeſſione ſeptima, canone decimo de Sacramentis in genere: Si quis dixerit, Chriſtianos omnes in uerbo, & omnibus Sacramentis adminiſtrandis habere poteſtatem, anathema ſit.

2. Et canone undecimo: Si quis dixerit, in miniſtris dum Sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri intentionem ſaltem faciendi quod facit Eccleſia, anathema ſit.

3. Florentinum, ut ſuprà A.

b Tridẽt. ſyn. ſeſſ. 7. canon. 10. & 11. de Sacramentis in genere. Item Florentina.

Materia, Forma, Miniſter, Intentio, neceſſaria ſunt ad vnũquodque Sacramẽtum.

Ex uerbo & elemẽto conſtat Sacramẽtum.

Ioan. 13.

Virtus manẽs

Non quiuis Chriſtianus ẽ Sacramentorũ miniſter.

In miniſtris requirit intẽtio faciendi quod facit Eccleſia.

V

Quot ſunt Sacramenta?

A. Septem,[a] quæ à Chriſto per Apoſtolos accepta conſeruauit, ac fideliter diſpenſauit huc uſq; Chriſti[b] ſponſa, & colũna veritatis Eccleſia. Sunt aũt hæc; Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pnĩa, Extrema vnctio, Ordo, & Mr̃imoniũ.

B. Nec refert ſanè, ſi eiuſmodi vocabula in ſcripturis non extent omnia, modò de re ipſa conſtet, ac Sacramentorum veritas & virtus Diuinis teſtimonijs approbetur. Quãquàm[d] ea quæ vniuerſalis Eccleſia ex Apoſtolorũ traditione retinet, atq; conſeruanda commendat, etiamſi in ſcriptura diuina non reperiantur, plenam apud nos fidem, vt anteà docuimus, habere merentur. Ac de ſingulorũ quidem Sacramentorum inſtitutione poſteà ſuo loco.

C. Vis autem eorum, vt fidiſſimus Scripturæ interpres Auguſtinus[e] inquit, inenarrabiliter valet plurimùm, & ideò cõtempta ſacrilegos facit. Impiè quippe contemnitur, ſine quo nõ poteſt perfici pietas. Atque ut idẽ alibi[f] docet: Contemptor

a Conc. Flor. Conſt. ſeſ. 15. Et Tridenti. ſeſſ. 7. can. 1.

b Cantic. 4. e 1. Tim. 3. d

c Mat. 28. d Act. 8. r Matt. 26. c Ioan 20. f Iacob. 5. c 1. Tim. 4. d Eph. 5. g

d Aug. lib. 4. cõtra Donat. ca. 24. Et li. 2. c. 7. lib. 5. ca. 23. liẽ epiſto. 118. c. 1. Chryſoſto. in 2. ad Theſſ. ho 4.

e Lib. 19. contra Fauſt. ca. 11. & 16. Itẽ tract. 80. in Ioannem.

f Super Leuit. quæſt. 84. & lib. 12. contra Fauſt. c. 14.

ptor uiſibilis Sacramenti, inuiſibiliter ſanctificari nullo modo poteſt.

SCRIPTVRAE.

A. Canticorvm quarto: Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa.

Prioris ad Timotheum tertio: ut ſcias quomodò oporteat, te in domo Dei conuerſari, quæ eſt in Eccleſia Dei uiui, columna & firmamentum ueritatis.

Matthaei uigeſimooctauo: Euntes ergò docete omnes gentes, baptizãtes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.

Actorvm octauo: Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum.

Matthaei uigeſimoſexto: Accepit Iesvs panem, & benedixit, ac, fregit: deditque diſcipulis ſuis, & ait: Accipite, & comedite: Hoc eſt corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit: & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic eſt enim ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſsionem peccatorum.

Ioannis uigeſimo: Accipite Spiritum ſanctum. Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.

Iacobi quinto: Infirmatur quis in uobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini &c.

Prioris ad Timotheum quarto: Noli negligere gratiam quæ in te eſt: quæ data eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manuum presbyterij.

Ad Epheſios quinto: Sacramentum hoc magnum eſt. Ego autem dico in Christo & in Eccleſia.

PATRES.

Septem ſunt Sacramenta.

1. A. Concilivm Florentinum in doctrina de Sacramentis Eccleſiæ: Nouæ legis ſeptem ſunt Sacramenta, uidelicet Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema unctio, Ordo, & Matrimonium.

Sacerdotes catholici quãuis mali, fideliter ſentiunt de 7. Sacramẽtis Eccleſiæ.

2. Concilivm Conſtantienſe Seſsione decimaquinta, hunc articulum octauum Ioannis Hus damnauit Sacerdotes quomodolibèt crimino ſè uiuẽtes, ſentiunt fideliter de ſeptem Sacramentis Eccleſiæ.

Nõ plura nec pauciora quã ſeptẽ, ſunt verè & propriè Sacramenta nouæ legis à Chriſto inſtituta

3. Concilivm Tridentinum Seſsione ſeptima, canone primo de Sacramentis in genere: Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis non fuiſſe omnia à Iesv Christo Domino noſtro inſtituta, aut eſſe plura aut pauciora quàm ſeptem, uidelicet Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam unctionem, Ordinem, & Matrimonium: aut etiam aliquod horum ſeptem non eſſe uerè & proprie Sacramentum, anathema ſit.

1. B. Avgvstinvs libro quarto contra Donatiſtas, capite uigeſimoquarto: 2. Item libro ſecundo, capite ſeptimo 3. Et libro quinto, capite uigeſimotertio. 4. Item in epiſtola centeſima decimaoctaua, capite primo, quæ habeat, uide ſuprà de præceptis eccleſiæ, quæſtione quarta, A.

5. Chrysostomvs homilia quarta in ſecundum caput poſterioris ad Theſſalonicenſes, ut ſuprà ibidem, quæſtione ſecunda, C. 3.

1. C. Avgvstinvs libro decimonono contra Fauſtum, capite vndecimo: 2. & decimoſexto: ſuprà, quæſtione tertia, D.

3. Idem

3. Idem tractatu octogeſimo in Ioannem: Vndè iſta tanta uirtus aquæ, ut corpus tangat & cor abluat?

4. Item ſuper Leuiticum quęſtione octogeſimaquarta, ut ſuprà, quęſtione 2 de Sacramentis, D.4.

5. Idem libro trigeſimoſecundo contra Fauſtum, capite decimoquarto: Quiſquis illa tunc etiam opera, quę ad ſignificandum agi iubebantur, non obſeruabat, pœnas diuinitus conſtitutas rectiſsimo iudicio perſoluebat, ſicut nunc ſi quis Sacramenta noui teſtamenti pro temporis ratione diſtincta, fuerit auſus ſacrilega temeritate uiolare. Sacramētorū uiolatores pęnas luent.

VI

Quare instituta ſunt Sacramenta?

A. Primùm, ut ſint præſentiſſima remedia contra peccatum, quod lethalis eſt [a] animæ morbus, ac niſi hoc tempore curetur, perpetuam adfert damnationem. Quamobrem hæc longè [b] præſtant legis antiquæ Sacramentis, uirtute utiquè maiora, utilitate meliora, numero pauciora, intellectu auguſtiora, obſeruatione faciliora, ſignificatione præſtantiora, quę præterquàm quòd ſignificant, etiam ſanctificant ac ſalutem dant: ut è Scripturis Auguſtinus [c] optimè colligit.

a Sapien. 16. b Eccleſ. 21. a Roma. 6. d b Florē. Cōc. Tridēt. Seſ. 7

c Li. 19. cōtra Fauſt. c. 13 li. 3. de Doctrin. Chriſtiā. c. 9. Epi. 118. c. 1.

B. Secundò, ut habeamus certa efficaciaque ſigna Diuinæ erga nos gratiæ & uoluntatis, quæ dum in ſenſus externos incurrunt, non ſolùm excitant fidem in Christvm, Deique [d] miſericordiam & bonitatem, uerumetiam uiuifica ſunt inſtrumenta, per quæ viſum eſt Deo, [e] ſalutem noſtram efficaciter operari. Vt præclarè dictum ſit [f] iam olìm, per ſeipſum quoquè Sacramentum multùm ualere.

d Rom. 9. e

e Ti. 3. b Ioā. 6. f & 20. e.

f Au. li. cōtra Donat. ca. 24.

C. Tertiò, ut [g] extent velut ſymbola & externæ notæ Chriſtianæ profeſſionis, quibus Dei & Eccleſiæ filij ſe mutuò agnoſcant: utque in unione, humilitate & obedientia ſe fructuoſe exerceant & contineant, atque ità unius religionis neceſſarijs quaſi nexibus & fœderibus inter ſe inuicèm maneāt colligati. Alioquin ſine Sacramentis nec conſtare, nec diſcerni ſatìs ulla religio poteſt.

g Idem li. 19. cōtra Fauſtū ca. 11. & c. 17. de uera religione. Baſili[9] ho. 13. in exhortatiōe ad Baptiſmum.

SCRIPTVRAE.

Sapientiae decimoſexto: Homo per malitiam occidit animam ſuam.

Ecclesiastici vigeſimoprimo: Quaſi à facie colubri fuge peccatum.

Ad Romanos ſexto: Stipendia peccati mors.

Ad Romanos nono: Vt oſtenderet diuitias gloriæ ſuæ in uaſa miſericordię quæ præparauit in gloriam.

Ad

AD Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.
IOANNIS ſexto: Qui manducat hunc panem, uiuet in æternum.
IOANNIS vigeſimo: Quorum remiſeritis peccata, &c.

PATRES.

Præſtāt Sacramētis ueteris legis.

1. A. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis: Sacramēta ueteris legis non cauſabant gratiam, ſed eam ſolùm per paſsionē CHRISTI dandam figurabant: Hæc uerò noſtra & continent gratiam, & ipſam dignè ſuſcipientibus conferunt.

Inter ſe quid differant.

2. CONCILIVM Tridentinum Seſsione ſeptima, canone ſecundo de Sacramentis in genere: Si quis dixerit, ea ipſa nouæ legis Sacramenta à Sacramentis antiquæ legis non differre, niſi quia ceremoniȩ ſunt aliȩ, & alij ritus externi, anathema ſit.

Ad ſalutē neceſſaria quomodò ſunt.

3. ET canone quarto: Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis non eſſe ad ſalutem neceſſaria, ſed ſuperflua: & ſine eis aut eorum uoto per ſolam fidem homines à Deo gratiam iuſtificationis adipiſci, licèt omnia ſingulis neceſſaria non ſint, anathema ſit.

4. AVGVSTINVS libro decimonono contra Fauſtum Manichæum, capite decimotertio, ut ſuprà, quæſt. 3. D.

5. IDEM libro tertio de Doctrina Chriſtiana, cap. nono, ut ſuprà quæſt. ſecunda, D. authorit. 3.

Præſtantiora Sacramentis ueteris legis.

6. ITEM in epiſtola centeſima decimaoctaua, capite primo: Dominus noſter IESVS CHRISTVS Sacramentis numero paucisſimis, obſeruatione facillimis, ſignificatione præſtantisſimis ſocietatem noui populi colligauit: ſicuti eſt Baptiſmus Trinitatis nomine conſecratus, Communicatio Corporis & ſanguinis ipſius, & ſi quid aliud in ſcripturis, canonicis commendatur.

B. AVGVSTINVS libro quarto contra Donatiſtas, capite vigeſimoquarto, uolens ex circunciſione oſtendere quid ualeat in paruulis Baptiſmus: Cur, inquit, præceptum eſt Abraham, ut omnem deindè infantem maſculum octauo die circunciderer, qui nondùm poterat corde credere, ut ei deputaretur ad iuſtitiam, niſi quia & ipſum per ſeipſum ſacramentum multùm ualebat? &c.

1. C. AVGVSTINVS libro decimonono contra Fauſtum, capite undecimo: In nullum nomen religionis &c. ut ſuprà, quæſtione ſecunda, D. authorit. 2.

Vinculum fidelium.

2. IDEM in libro de uera religione, capite decimoſeptimo: Vbi uenit gratia Dei quæ per prophetas uentura canebatur, pauca Sacramenta ſaluberrima conſtituta ſunt, quæ ſocietatem Chriſtiani populi, hoc eſt, ſub uno Deo liberæ multitudinis continerent.

Signa Chriſtianorum. Pſal 4.

3. BASILIVS in exhortatione ad baptiſmum, quæ eſt homilia decima tertia ex homilijs uariorum argumentorum ad populum: Teſſeram duces ſub ſe militantibus dant, ut amici faciliùs inuicèm ſe noſcentes exhortentur, & ſi cum hoſtibus commiſceantur, eo faciliùs diſcerni ac ſeparari poſſint. Quòd ſi fortè commilitonum ſeparatio fiat, nemo te, quarum, noſtrarum an aduerſarij, partium ſis nouerit, niſi myſticis ſignis familiaritatem præ te feras, niſi ſignatum ſit ſuper te lumen uultus Domini: niſi characterē in te agnoſcat angelus, quonā mō pro te pugnabit, aut ab inimicis uindicabit?

bit? Quomodò, inquam, dices, Dei ſum, ſigna non oſtendens? An ignoras quemadmodùm ſignatas domos in Aegypto exterminator præterijt, in non ſignatis uerò primogenita peremit? Theſaurus non obſignatus, furibus facilè patebit.

VII

Quid uerò ſentiendum de Sacramentorum Miniſtris?

A. Ità planè ſentiendum eſt de illis, tanquàm [a] miniſtris Christi & diſpenſatoribus myſteriorum Dei, qui [b] portant uaſa Domini, Tabernaculoque deſeruiunt, qui & ſacris ex profeſſo præſunt, eaque iure quodam adminiſtrant. Non enim omnibus [c] indifferenter, ſed ſacerdotibus & Epiſcopis incumbit, ac diuinitùs iniunctum eſt, Sacramenta conficere, diſpenſare vel adminiſtrare.

B. At nè putemus vnquàm ex vita & probitate miniſtrorũ [d] Sacramenta pendere, hanc nobis regulam præſcribit [e] Auguſt. Non ideò veriora & ſanctiora ſunt Sacramenta, quia per meliorem miniſtrantur: illa nanque per ſe ipſa vera & ſancta ſunt, propter verum & ſanctum Deum cuius ſunt. Et rurſùs. [f] Memento Sacramentis Dei obeſſe nihil mores malorum hominum, quo illa vel omninò non ſint, uel minùs ſancta ſint. Suffragatur his [g] Ambroſij illa ſententia: Non merita perſonarum conſideres, ſed officia Sacerdotum: putà in adminiſtratione Sacramentorum. Nam & per [h] indignos conſueuit Deus operari, & nihil propter Sacerdotis uitam Sacramenti gratia læditur, Chryſoſtomo [a] teſte.

a 1. Cor. 4. a
b Eſa. 52. c Num. 1. g. 3. Reg. 8. a
c Num. 16. a 2. Reg. 6. b 2. Paral. 26. c Conci. Nicenum cap. 14. Trident. Seſſ. 7. de Sacram. in genere.
d 1. Co. 1. b 3. b Con. Trid. de Sac. cã. 12.
e Cõtra Creſc. lib. 4. cap. 20. Et lib. 4. cõt. Donatiſt. c. 4.
f Cõtra literas Petiliani lib. 2. cap. 47. Idem tractatu 5. in Euan. Ioan.
g De his qui myſterijs initiantur, ca. 5.
h Ioan. 11. h Matt. 23. a
a Homil. 8. in 1. Corinth.

SCRIPTVRAE.

Prioris ad Corinthios capite quarto: Sic nos exiſtimet homo ut miniſtros Christi, & diſpenſatores myſteriorum Dej.

Esaiae quinquageſimoſecundo: Mundamini qui fertis uaſa Domini.

Nvmerorvm primo: Cuncta uaſa Tabernaculi, & quicquid ad cæremonias pertinet, Leuitæ portabunt. Cùm proficiſcendum fuerit deponent Leuitæ tabernaculum. Quiſquis externus acceſſerit, occidetur.

Tertii Regum octauo capite: Tulerunt arcam ſacerdotes, & portauerunt arcam Domini, & tabernaculum fœderis, & omnĩa uaſa ſanctuarij quæ erant in tabernaculo: & ferebant ea ſacerdotes & Leuitæ.

Nvmerorvm decimoſexto: Cùm ſtetiſſent aduerſùs Moyſen (Core, Dathan atque Abiron) dixerunt: Sufficiat uobis quia omnis multitudo ſanctorum eſt, & in ipſis eſt Dominus &c. Dixitque Moyſes ad Core: Audite

filij

filij Leuij: Num parum eſt, quòd ſeparauit uos Deus Iſrael ab omni populo, & iunxit ſibi, ut ſeruiretis ei in cultu tabernaculi, & ſtaretis coram frequentia populi, & miniſtraretis ei?&c.

Secvndi Regum ſexto: Extendit Oza manum ad arcam Dei, & tenuit eam: quoniam calcitrabant boues, & declinauerunt eam. Iratusque eſt indignatione Dominus contra Ozam,& percuſsit eum ſuper temeritate qui mortuus eſt ibì iuxta arcam Dei.

Secvndi Paralipomenon vigeſimoſexto capite: Sed cùm roboratus eſſet Ozias, eleuatum eſt cor eius in interitum ſuum,& neglexit Dominũ Deum ſuum; ingreſſusque templum Domini, adolere uoluit incenſum ſuper altare thymiamatis, ſtatimq; ingreſſus poſt eũ Azarias ſacerdos,& cùm eo ſacerdotes Domini octoginta uiri fortiſsimi, reſtiterunt Regi atque dixerunt: Non eſt tui officij Ozia, ut adoleas incenſum Domino: ſed ſacerdotum, hoc eſt, filiorum Aaron, qui conſecrati ſunt ad huiuſcemodi miniſterium. Egredere de ſanctuario, ne contempſeris: quia non reputabitur tibi in gloriam hoc à Domino Deo. Iratusque Ozias & tenens in manu thuribulum, ut adoleret incenſum, minabatur ſacerdotibus. Statimque orta eſt lepra in fronte eius coram ſacerdotibus in domo Domini ſuper altare thymiamatis. Cumque reſpexiſſet eum Azarias pontifex & omnes reliqui ſacerdotes, uiderunt lepram in fronte eius,& feſtinato expulerunt eũ, ſed & ipſe perterritus accelerauit egredi, eo quòd ſenſiſſet ilicò plagam Domini. Fuit igitur Ozias rex leproſus uſque ad diem mortis ſuæ, & habitauit in domo ſeparata plenus lepra, ob quam eiectus fuerat de domo Domini.

Prioris ad Corinthios primo capite: Nunquid Paulus crucifixus eſt pro uobis, aut in nomine Pauli baptizati eſtis?

Et capite tertio: Quid igitur eſt Apollo? quid uerò Paulus? Miniſtri eius cui credidiſtis,& unicuique ſicut Dominus dedit. Ego plantaui, Apollo rigauit: ſed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat: ſed qui incrementum dat, Deus.

Ioannis undecimo: Vnus autem ex ipſis Caiphas nomine, cùm eſſet pontifex anni illius, dixit eis: Vos neſcitis quicquam, &c. Hoc autem à ſemetipſo non dixit, ſed cùm eſſet pontifex anni illius, prophetauit quòd Ieſus moriturus erat pro gente &c.

Matthaei vigeſimotertio: Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi: Omnia ergò quæcunque dixerint uobis, ſeruate & facite: ſecundùm opera uerò eorum nolite facere, dicunt enim & non faciunt.

PATRES.

Sacramenta miniſtrare nõ eſt omnium.

1. A. Prima ſynodus Nicena canone decimoquarto: Peruenit ad ſanctum Concilium, quòd in locis quibuſdam & ciuitatibus, presbyteris Sacramenta Diaconi porrigant. Hoc neque regula, neque conſuetudo tradidit ut hi qui offerendi ſacrificij non habent poteſtatem, his qui offerunt, corpus Christi porrigant,&c.

2. Tridentina ſynodus ſeſsione ſeptima de Sacramentis in genere, canone decimo: Si quis dixerit, Chriſtianos omnes in uerbo & omnibus Sacramentis adminiſtrandis habere poteſtatem, anathema ſit.

Miniſtrorum improbitas nihil derogat Sacramentis.

1. B. Eadem ſynodus ibidem canone duodecimo: Si quis dixerit, miniſtrum in peccato mortali exiſtentem, modò omnia eſſentialia, quæ ad ſacra-

ſacramentum conficiendum aut conferendũ pertinent ſeruauerit, non conficere aut conferre Sacramentum, anathema ſit.

2. Augustinus contra Creſconium Grammaticum libro quarto, capite vigeſimo: Non ideò ueriora &c. ut in textu. Et ideò fieri poteſt, ut accedens ad ſocietatem populi Dei, alium inueniat à quo facilè baptizetur, aliũ eligat quem ſalubriter imitetur. Certus eſt enim ſanctum eſſe Sacramentũ Christi, etiàm ſi per minùs ſanctum uel non ſanctum hominem miniſtratum eſt: ſe autem eiuſdem ipſius ſacramenti ſanctitate puniri, ſi indignè acceperit, ſi malè uſus fuerit, ſi ei non conuenienter & congruè uixerit.

3. Idem libro quarto contra Donatiſtas, capite quarto: Si per uim Sacramenti Dei auarus dimittit peccata, etiam hæreticus: Si per uitæ meritum, nec iſte nec ille.

4. Item libro ſecundo contra literas Petiliani Donatiſtæ, capite quadrageſimoſeptimo: Memento Sacramenti Dei &c. ut in textu.

5. Et tractatu quinto in Euangelium Ioannis: Aliud eſt baptizare per miniſterium, aliud baptizare per poteſtatem. Baptiſma enim tale eſt, qualis eſt ille in cuius poteſtate datur: non qualis eſt ille per cuius miniſterium datur. Quid tibi facit miniſter malus ubi bonus eſt Dominus? Sint miniſtri iuſti, ſi uolunt: ſi autem noluerint, ſecurum me facit magiſter meus, de quo ſpiritus eius dixit: Hic eſt qui baptizat. Quos baptizauit Iudas, quos ebrioſus aut adulter, ſi baptiſma Christi erat, Christvs baptizauit.

6. Ambrosivs in libro de his qui myſterijs initiantur, capite quinto: Nõ merita perſonarum &c. ut in textu.

7. Chrysostomvs homilia octaua in priorem ad Corinthios: Nihil propter ſacerdotis uitam &c. ut in textu.

VIII

Quid iudicandum de cæremonijs, præcipuè quarum ſolennis eſt uſus in Sacramentis?

Caeremoniae ab Eccleſia probatæ ritus [a] quidam ſunt externi religioſe ac decenter inſtituti: Primum, ut ſigna, teſtimonia & exercitia ſint cultus interioris, quem [b] Deus in primis requirit.

B. Deindè, vt uiua extent religionis incitamenta, quibus fragilitas humana, ceu adminiculis fulciatur, & ad ſacra myſteria tum capeſſenda, tum retinenda veluti manu ducatur.

C. Poſtremò, vt quæ ad cultum diuinum promouendum, & ad diſciplinam [c] concordiamque conſeruandam publicã pertinent, honeſtè ac decenti quodam [d] ordine, ſicuti Apoſtolus iubet, in Eccleſia peragantur.

D. Eæ uerò cæremoniæ quarum eſt uſus in Sacramentorũ adminiſtratione, quaſque veluti per manus traditas & commendatas nobis [e] à patribus [f] accepimus, ingenti præcipuè

a Ioan. 9. a 11. d e f 20. e Luc. ult. g. Marc. 7. a 8. c 10. b. Mat. 8. a 14. b
b Ioan. 4. c Mat. 15. b Eſa. 1. c
c Leo epi. 81. ad Dioſcor. Innoc. ad Decent. Eugub. epiſtola 1. Conci. 4. Tolet. can. 2.
d 1. Cor. 14. g Philip. 4. a b
e Hiere. 6. d Prouer. 22. d
f Baſil. de ſpiritu ſan. c. 27. Tridẽ. Cõcil. ci. 13. de Sacr.

ſtudio retineri & obſeruari debent. Nam præterquam quòd decorem illæ Sacramentis afferunt, & reuerentiam quãdam conciliant, ſingulari quoquè [g] antiquitatis commendatione nobis ſunt venerandæ.

E. Tvm præter inſtitutionem vetuſtiſſimam & apoſtolicã, habent fœcunditatem myſteriorum grauitate atque dignitate plenam, vt ſanctiſſimi doctiſſimique [h] Patres annotarunt. De his demùm alijsque id genus prçclarè ità [a] Damaſcenus: Quæ Christiana religio erroris neſcia ſuſcipit, & in tot ſecula ſeruat inconcuſſa, minimè vana ſunt ſed vtilia, Deo placita, ſalutique noſtrç conducibilia plurimùm.

F. Rident interim Sectarij cçremonias, quç Sacramentis adhibentur: ſed ipſi magis ridendi, aut potius deplorandi, quòd cçco iudicio & hoſtili odio (peſſimis conſultoribus) freti, aduersùs ueritatem clariſſimã bellum gerant. Certè de baptiſmi Cçremonijs uel antiquiſſimi Theologi nobis teſtantur, [b] Dionyſius, [c] Clemẽs, [d] Tertullianus, [e] Origenes, [f] Cyprianus, [g] Baſilius, [h] Chryſoſtomus, [a] Cyrillus.

G. Nugentur licet ac blaſphement impij: magno quidem Patres illi conſenſu commendant abrenunciationem, exorciſmos, aquam benedictam, ſacrum chriſma, crucis ſignaculum. Ante annos bis ſexcentos ferè ſcripſit Baſilius [b] in hũc modum: Conſecramus aquam baptiſmatis & oleum vnctionis, & prætereà eum qui baptiſmum accipit.

H. Verum de Cçremonijs, quç Sacramentis omnibus adiunguntur, ſigillatim admonere, vt longum eſt, ità difficile, & huic quidem inſtituto haud neceſſarium. Quin & apertè fatetur Origenes, in [c] eccleſiaſticis huiuſmodi obſeruationib. eſſe nonnulla, quç omnibus quidem facere neceſſe ſit, rõnem autem eorũ, cur ità fiant, nondum ſatis eſſe compertam.

g Tertulli. de corona militis. Dionyſius de eccleſ. Hierarch. & totum.
h Ambro. de initiãd. myſt. Augu. & alij paſſim. Vide Iſidorũ de offic. eccleſ. & plures alios.
a In ſermone de defunctis.
b Diony c. 2. eccle. hierar.
c Clem. ep 3.
d Tertull. de corona mili.
e Orig. hom. 12. in Nume.
f Cypria. lib. 1 epiſt. 12.
g Baſi. de ſpiritu ſan. c 27.
h Chryſ. ho. de Adã & Eua.
a Cyril. Hier. Catech. 1. 2. 3 & 4. myſtago.
b Baſili. ibid. Vide Rabanũ de inſtit. cle. li. 1. c. 27. & Iſido. lib. 2 de offi. eccle. c. 20. Amb. li. 1. 2. & 3. de Sacramentis, de ijs qui myſt. initia. & Auguſt. lib. 1. de nuptia. 20 & lib. 2. cap. 18. & 29.
c Homil 5 in Numer. Item Diony cap. 1. & ult. de eccleſ. hierarch & Auguſt lib. 3. de doc. Chri. cap 9.

SCRIPTVRAE.

Ioannis nono capite: Liniuit lutum ſuper oculos eius, & dixit ei: Vade, laua in natatoria Siloe, quod interpretatur, Miſſus. Abijt ergò, & lauit: & uenit uidens.

Idem vndecimo capite: Iesvs ergò ut uidit Mariam plorantem, & Iudeos qui uenerant cum ea, plorantes, infremuit ſpiritu, & turbauit ſeipſum, & dixit &c. Et paulò pòſt: Iesvs ergò rurſum fremens in ſemetipſo, uenit

ad

ad monumentum &c. Et rurſùm pòſt: Iesvs autem eleuatis ſurſùm oculis, dixit &c. Hæc cùm dixiſſet, uoce magna clamauit: Lazare, ueni foras. Et ſtatim prodijt qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus inſtitis, & facies illius ſudario erat ligata. Dixit eis Ieſus: Soluite eum, & ſinite abire.

Item uigeſimo: Hæc cùm dixiſſet, inſufflauit: & dicit eis, Accipite ſpiritum ſanctum.

Lucae ultimo: Eduxit autem eos forâs in Bethaniam, & eleuatis manibus ſuis, benedixit eis.

Marci ſeptimo: Et adducunt ei ſurdum & mutum, & deprecabantur eum ut imponat illi manum. Et appræhendens eum de turba ſeorſum, miſit digitos ſuos in auriculas eius: & expuens tetigit linguam eius: & ſuſpiciẽs in cælum, ingemuit, & ait illi &c.

Item octauo capite: Adducunt ei cæcum, & rogabant eum ut illum tãgeret. Et appræhenſa manu cæci, eduxit eum extra uicum: & expuens in oculos eius, impoſitis manibus ſuis, interrogauit eum, ſi quid uideret, &c. Deindè iterùm impoſuit manus ſuper oculos eius, & cœpit uidere.

Ibidem capite decimo: Et complexans eos, & imponens manus ſuper illos, benedicebat eos.

Matthaei octauo: Extendens Iesvs manum, tetigit eum, dicens: Volo, Mundare.

Ibidem decimoquarto: Acceptis quinque panibus & duobus piſcibus, aſpiciens in cælum, benedixit & fregit, & dedit diſcipulis panes, diſcipuli autem turbis.

Ioannis quarto: Sed uenit hora, & nunc eſt, quandò ueri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu & ueritate. Nam & pater tales quærit, qui adorent eum. Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu & ueritate oportet adorare.

Matthaei decimoquinto: Populus hic làbijs me honorat, cor autem eorum longè eſt à me.

Esaiae primo: Solennitates ueſtras odiuit anima mea, facta ſunt mihi moleſta, laboraui ſuſtinens. Et cum extenderitiś manus ueſtras, auertam oculos meos à uobis: & cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam: manus enim ueſtræ ſanguine plenæ ſunt.

Prioris ad Corinthios decimoquarto: Omnia autem honeſtè & ſecũdùm ordinem fiant in uobis.

Ad Philippenſes quarto: Modeſtia ueſtra nota ſit omnibus hominibus. Et paulò pòſt: De cæterò fratres, quæcunque ſunt uera, quæcunque pudica, quæcunque iuſta, quæcunque ſancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, ſi qua uirtus, ſi qua laus diſciplinæ, hæc cogitate.

Hieremiae ſexto: Hæc dicit Dominus: State ſuper uias & uidete, & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit uia bona, & ambulate in ea, & inuenietis refrigerium animabus ueſtris.

Proverbiorvm uigeſimoſecundo: Nè trãſgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt patres tui.

PATRES.

1. C. Leo magnus epiſtola octogeſimaprima ad Dioſcorum: Non ergò patimur, ut cùm unius nos eſſe corporis & fidei fateamur, in aliquo di- Cõcordia in diuino cultu, Romæ & Alexandriæ.

increpemus,& alia doctoris,alia diſcipuli inſtituta uideantur, Petri ſcilicet Apoſtoli,& euangeliſtæ Marci.

1. INNOCENTIUS primus ad Decentium eugubinum epiſtola prima: Si inſtituta eccleſiaſtica, ut ſunt a beatis Apoſtolis tradita, integra uellent ſeruare Domini ſacerdotes,nulla diuerſitas,nulla uarietas in ipſis ordinibus & conſecrationibus haberetur. Sed dum unuſquiſque non quod traditum eſt, ſed quod ſibi uiſum fuerit,hoc æſtimat eſſe tenendum,indè diuerſa in diuerſis locis uel eccleſijs aut teneri aut celebrari uidentur, ac fit ſcandalum populis: qui dum neſciunt traditiones antiquas humana præſumptione corruptas,putent ſibi aut eccleſias conuenire,aut ab Apoſtolis uel ab Apoſtolicis viris contrarietatem inductam. Quis enim neſciat aut non aduertat id quod à principe Apoſtolorum Petro Romanæ Eccleſiæ traditum eſt, ac nunc uſque cuſtoditur,ab omnibus debere ſeruari?

B. Petri inſtituta & Rom. eccleſiæ obſeruanda.

3. CONCILIUM quartum Toletanum canone ſecundo: Vnus ordo orandi atque pſallendi à nobis per omnem Hiſpaniam atque Galliciam conſeruetur: vnus modus in Miſſarum ſolennitatibus,unus in ueſpertinis officijs, neç diuerſa ſit ultrà in nobis eccleſiaſtica conſuetudo, quia in una fide continemur & regno.

Cõcordia in diuinis officijs celebrandis.

1. D. BASILIUS de Spiritu ſancto, capite uigeſimoſeptimo: Dogmata quæ in Eccleſia prædicantur,quædam habemus è doctrina ſcripto prodita,quædam rursùs ex Apoſtolorum traditione in myſterio,id eſt, in occulto tradita recepimus. Quorum utraque parem uim habent ad pietatem, nec his quiſquam contradicit, quiſquis ſanè uel tenuiter expertus eſt, quæ ſint iura eccleſiaſtica. Reliqua uide ſuprà de præceptis Eccleſiæ, quæſtione ſecunda,A.

2. TRIDENTINUM Concilium canone decimotertio de Sacramentis in genere, ſeſsione ſeptima: Si quis dixerit, receptos & approbatos Eccleſiæ Catholicæ ritus,in ſolenni Sacramentorum adminiſtratione adhiberi conſuetos, aut contemni, aut ſine peccato à miniſtris pro libito omitti, aut in nouos alios per quemcunque eccleſiarum paſtorem mutari poſſe, anathema ſit.

Cæremoniarũ obſeruatio præcipitur.

3. TERTULLIANUS de corona militis: Habentes obſeruationem inueteratam,quæ præueniendo ſtatum fecit &c. ut ſuprà de præceptis Eccleſiæ, quæſtione ſecunda,A.

4. DIONYSIUS Areopagita de eccleſiaſtica hierarchia, in ſingulis propè capitibus tractat de cæremonijs in antiqua Eccleſia uſitatis. Et primùm quidem in ſecundo capite,de cæremonijs Baptiſmi: in tertio de cęremonijs circa Sacrificium Miſſæ & ſacram ſynaxim obſeruari ſolitis: in quarto circa cõſecrationem Chriſmatis & unguenti: in quinto de ritu ſacrorum ordinum: in ſexto de conſecratione monachorum: in ſeptimo deniquè de ijs cæremonijs quæ circa mortuos adhibentur.

DAMASCENUS,ut in textu.

DE CAEREMONIIS BAPTISMI.

1. F. DIONYSIUS Areopagita capite ſecundo Eccleſiaſticę hierarchię: Porrò qui tam ſublimium ac tam cæleſtium munerum ſacro fuerit deſiderio & amore captus,accedit ad aliquem ex fidelium numero, oratque ut ſe ad Pontificem ducat: ſequuturum omnia quæcunque ſibi tradentur, penitùs atque ex toto animo ſpondens: precaturq; tum ut ſe adducat,tum ut reliquæ

Baptizandus ſuſceptorem eligit.

liquæ deincèps regendæ uitæ ſuę ſuſcipiat curam. Illum, etſi ſalutis eius ſacro amore ſuccenditur, celſitudinem tamen rei, humanamque infirmitatem mentientem continuò horror & anguſtia difficultatis inuadit. Poſtremò tamen facturum quod ille poſtulat, benigniſsimè pollicetur. aſſumensq; hominem ad Pontificem ducit. ille magna cum lætitia (non ſecùs quàm ouè perditam) in humeris uirum ſuſcipiens, primum quidem ſecretius ex corde gratias agit, tum in orantis quoque habitum ſternitur, adoratq; ſupplex, atque ueneratur ſummum illud beneficumque principium, à quo & uocanda uocantur, & ſaluanda ſaluantur. Deinde ſacros omnes gradus, ut ſibi cooperentur, ac pro ſalute uiri ſimul congaudeant, agantque diuinæ clementię gratias, in ſanctam eccleſiam cogit: atque initiò quidem hymnum aliquem ſacris libris inſertum, hic ul cum omnibus eccleſiæ ordinibus canit. Poſt hæc deoſculatis ſanctis altaribus, ad uirum adſtantem proficiſcitur, percontaturq; ab eo, quidnam uolens eò uenerit. Illo autem (iuxta quod à ſuſceptore ſuo fuerat edoctus) impietatem & ueri boni ignorantiam accuſante, ac diuinæ uitæ opere tam diu ſe fuiſſe deſtitutum ingemiſcente, atque orante, ut eius ſacratiſsimo munere ac prece, Deo diuinisq; myſterijs frui mereatur: conteſtatur ei, oportere ex integro totoque corde accedere ad Deum, per cuncta perfectum & immaculatum. Tum diuinæ quoquè conuerſationis ac uitæ illi explicans rationem, an ità uelit deincèps uiuere ſciſcitatur. Quod ubi ille pollicitus fuerit, imponit eius capiti manum, conſignansque illum ſacerdotibus mandat, ut uirum ſuſceptoremque deſcribant. Poſteà uerò quàm illi deſcripſere, ſacram effundit precem, quam cùm omnis ſecum Eccleſia terminauerit, diſcingit quidem ipſum ac miniſtrorum manibus exuit: deindè Occidentem uersùs illum ſtatuens intendentem, manusq; impingẽtem ad eandem regionem conuerſas, inſufflare illum ter Satanam iubet, ac prætereà abrenunciationem profiteri. Et cùm poſt trinam abrenũciationis conteſtationem tertiò ſe ille abrenunciare profeſſus fuerit, ad Orientem illum traducit, aſpicientemque in cęlum, atque intendentem manus, CHRISTO, ſacrisque omnibus diuinitùs traditis conſentire iubet. Poſtquàm uerò & hoc ille fecerit, rursùs ter illum profiteri monet. Trina uerò ea confeſſione peracta, rursùs ille orans benedicit, eique manus imponit. Et cùm illũ miniſtri perfectè exuerint, deferunt ſacerdotes ſanctum unctionis oleum. At uerò Pontifex trino crucis ſanctæ ſignaculo unctionem inchoans, inungendum iam ſacerdotibus toto corpore hominem tradit: ipſe ad adoptionis matrem proficiſcitur, eiusque aquas ſancta prece ac inuocatione ſanctificans, terque in eas ad crucis effigiem ſanctiſsimum fundens unguentum, illasque hoc ritu perficiens, terque ad numerum ſacræ effuſionis carmen (quod prophetæ Dei pleni diuinitusq; afflati cecinere) pronuncians, ſemel ſcilicet per angelos ſancti unguinis iactus, iubet adferri hominem, & cùm illum eiusq; ſuſceptorem quiſpiam ſacerdotum ex deſcriptione celſa uoce prædicauerit, ille quidem à ſacerdotibus ſe tenentibus in aquam ducitur ad Pontificis manum. Pontifex autem ſupernè adſtans, cùm rurſus per aquas ſub pontificis manu ſacerdotes eius qui initiatur, inclamauerint nomen, ter illum pontifex mergit, hac trina illius merſione & emerſione tres beatitudinis diuinæ perſonas inclamans. Aſſumentes autem illum ſacerdotes, ſuſceptori ſuique acceſſus duci conſignant, & unà cum ipſo illum ueſtem baptizati munditiæ congruam induunt: ſicque inductum rurſum ad Ponti-

Luc. 15.

Rom. 9.

Interrogatio Epiſcopi.

Hebr. 6.

Catechiſmus

Manus impoſitio.

Conſignatio.

Nominũ inſcriptio.

Ad occidẽtẽ conuerſio.

Exorciſmus.

Abrenunciatio.

Ad Orientem conuerſio.

Fidei profeſſio.

Manuum impoſitio.

Inunctio cum ſigno Crucis.

Fontis benedictio cũ infuſione ſancti unguẽti ad crucis formam.

Citatio nois.

Trina immerſio in aquam.

Suſceptor vel patrinus.

Candida ueſtis. Inunctio epiſcopalis poſt baptiſmum. Communio.

ficem ducunt. Ille diuino ac deifico prorsùs unguento uirum ſignans ſacratiſsimæ communionis participem facit. Iſta quidem ueluti inſignis, ſanctæ ac diuinæ regenerationis conſummatio eſt. Quæ profectò nihil habet in ſe indecens, nihil uel ex ipſis carnalibus imaginibus fœdum: ſed adſunt illi dignisſimæ intelligentiæ ſigna, naturalibus & humanis & decentisſimis ſpeculis informata. Subiungit uerò paulò pòſt ſingularum cæremoniarum & rituum prædictorum explicationem myſticam.

2. Clemens in epiſtola tertia ad uniuerſos, de officio ſacerdotis & clericorum: Si quis ergò fidelis uoluerit exiſtere, & deſiderat baptizari, exutus prioribus malis, de reliquo pro bonis actibus hæres bonorum cæleſtium ex geſtis proprijs fiet. Accedat autem qui uult ad ſacerdotem ſuum, & ipſi det nomen ſuum, atque ab eo audiat Myſteria regni cælorum, ieiunijs frequētibus operam impendat, ac ſemetipſum in omnibus probet, ut tribus menſibus iam conſummatis, in die feſto poſsit baptizari. Baptizetur autem unuſquiſque in aquis perennibus, nomine Trinæ beatitudinis inuocato ſuper ſe, perunctus primò oleo per orationem ſanctificato, ut ità demùm per hæc cōſecratus, poſsit percipere locum cum ſanctis.

Dare nomen Catechiſmis. Baptiſmus in nomine Trinitatis. Inunctio.

3. Tertullianus de corona militis: Aquam adituri, ibidèm, ſed & aliquanto priùs in Eccleſia ſub antiſtitis manu coteſtamur nos renunciare diabolo & pompæ angelis eius: dehinc ter mergitamur, amplius aliquid reſpōdentes, quàm Dominus in Euangelio determinauit. Indè ſuſcepti lactis & mellis concordiam prægustamus.

Abrenunciatio. Immerſio triplex.

4. Origenes homilia duodecima in Numeros: Recordetur unuſquiſq; fidelium, cùm primùm uenit ad aquas baptiſmi, cùm ſignacula fidei prima ſuſcepit, & ad fontem ſalutaris acceſsit, quibus ibi tunc uſus ſit uerbis, & quid denunciauerit & diabolo, non ſe uſurum pompis eius, neque operibus eius, neque ullis omninò ſeruitijs eius ac uoluptatibus pariturum.

Abrenunciatio.

5. Cyprianus libro primo, epiſtola duodecima ad Ianuarium & cæteros: Oportet uerò mundari & ſanctificari aquam prius à ſacerdote, ut poſſit baptiſmo ſuo peccata hominis qui baptizatur, abluere. Et paulò pòſt: Sed & ipſa interrogatio quæ fit in Baptiſmo, teſtis eſt ueritatis. Nam cùm dicimus, Credis in uitam æternam, & remiſsionem peccatorum per ſanctā Eccleſiam? intelligimus remiſsionem peccatorum non niſi in Eccleſia dari. Vngi quoque neceſsè eſt eum, qui baptizatus ſit.

Aquæ ſanctificatio. Fidei profeſſio. Inunctio poſt baptiſmum.

6. Baſilius de Spiritu ſancto, capite vigeſimoſeptimo: Conſecramus autem aquam Baptiſmatis, & oleum vnctionis, præterea ipſum qui Baptiſmum accipit, ex quibus ſcriptis? Nonne à tacita ſecretaque traditione? Ipſam porrò olei inunctionem, quis ſermo ſcripto proditus docuit? Iam ter immergi hominem, undè eſt traditum? Reliqua item, quæ fiunt in Baptiſmo, ueluti renunciare Satanæ & angelis eius, ex qua ſcriptura habemus? Nonne ex priuata & arcana hac traditione? Nonne ex doctrina quam patres noſtri ſilentio, quod curioſos & ocioſos ſubmouet, ſeruarunt?

Aquæ ſanctificatio. Inunctio. Trina immerſio. Abrenunciatio.

7. Chryſoſtomus in homilia de Adam & Eua: Illud etiam quod circa baptizandos in uniuerſo mundo ſancta Eccleſia, ſiue ſint paruuli, ſiue iuuenes, uniformiter agit, non ocioſo contemplemur intuitu: Quòd cùm ad regenerationis ueniunt Sacramentum, non priùs fontem uitæ ingrediuntur, quàm exorciſmis & exufflationibus clericorū ſpiritus ab eis immundus abigatur, & deincèps uaſa eius eripiantur, in poſſeſsionem tranſlata illius uictoris, qui

Exorciſmus. Pſal. 67.

ris, qui captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus.

8. Cyrillvs Hieroſolymitanus Catecheſi prim. myſtagogica: Primùm ingreſsi eſtis in porticũ domus baptiſterij, & ſtantes uerſùs Occidentem, mãdari uobis audiſtis, ut protenſa manu, tanquam præſenti Satanæ renunciaretis. Veruntamen audis, quòd nutu manus, tanquam ad præſentem dicitur: Renuncio tibi Satana. Doceris mox & alteram renunciationis partem addere, Et omnibus tuis operibus. Poſteà dicis, Et omni pompæ illius. Dicis præterea: Et omni tuo cultui. Cùm itaque Satanę renunciaueris, & omne cum illo pactum reſcideris, aperitur tibi paradiſus Dei, quẽ ipſe ad Oriẽtem plantauit. Et huius rei ſymbolum eſt, cùm ab occaſu conuerteris ad ortum, quę lucis eſt regio. Tum admonebaris ut diceres: Credo in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, & in baptiſma pœnitentię. Et hęc quidem in exteriori domo geſta ſunt: in ſequentibus uerò myſticis inſtructionibus, in ſancta ſanctorum ingrediemur.

Ephe.4. Verſùs Occidentem hic renunciatio. Ad Orientem conuerſio. Profeſſio fidei.

9. Idem Catecheſi ſecunda myſtagogica: Statim igitur, ut ingreſsi eſtis ueſtem exuiſtis: Deinde uerò iam exuti, exorcizato oleo à ſummis capillis, ad infimos uſque peruncti eſtis, & participes effecti fructiferæ illius oleæ Iesv Christi. Illud ergò exorcizatum oleum, ſymbolum eſt pinguedinis Christi nobiſcum communicatæ, & quòd omne ueſtigiũ diabolicę operationis in nobis deletum ſit. Nam ut inſufflationes ſanctorum & nominis Dei inuocatio, tanquàm uehementiſsima quędam flamma urit dęmones, & in fugam conuertit: ſic & exorcizatum hoc oleum per orationem Deique inuocationem, tantam uirtutem conſequitur, ut non modò ardentia peccatorum ueſtigia expurget, uerumetiam omnes inuiſibiles dęmones repellat. Poſteà deducebamini ad ſanctum diuini Baptiſmi lauacrum: atque tunc unuſquiſque interrogabatur, an crederet in nomen Patris & Filij, & Spiritusſancti: & confeſsi eſtis ſalutarem confeſsionem, & merſi ter in aqua, turſus emerſiſtis.

Inunctio. Vis exorciſmi & inſufflationis. Olei exorcizati uirtus. Profeſſio fidei. Trina immerſio.

10. Item Catecheſi tertia myſtagogica: Nobis poſtquam ex aquis ſacri lauacri aſcendimus, datum eſt chriſma, quod imaginem gerit illius, quo unctus eſt Christvs. De quo & beatus Eſaias in ſua prophetia, ex perſona Domini locutus eſt: Spiritus Domini ſuper me, quapropter unxit me: euangelizare pauperibus miſit me. Cæterum uide, ne illud eſſe putes unguentũ tantùm. Quemadmodùm enim panis Euchariſtię, poſt ſancti ſpiritus inuocationem, non ampliùs eſt panis communis, ſed eſt Corpus Christi: ſic & ſanctum hoc unguentum non ampliùs eſt unguentum nudum, neque (ſi quis ità appellare malit) commune, poſtquàm iam conſecratum eſt: ſed eſt Chariſma Christi, quod aduentu ſpiritus ſancti, per ipſius diuinitatẽ, energiam habet. Quo frons & alij ſenſus corporis tui ſymbolice iunguntur, & corpus quidem iſto uiſibili unguento perungitur, anima uerò ſancto uiuificoque ſpiritu ſanctificatur. Ac primùm quidem in fronte illinitur, ut eum abſtergat a uobis pudorem, quem primus homo tranſgreſſor perpetuò circunferebat: ſimulque efficiat, ut poſsitis uultu non uelato gloriam Domini intueri. Deinde uerò aures unguntur, ut ad audiendũ diuina myſteria aures accipiatis: de quibus dicebat Eſaias: Et addidit mihi Dominus aures ad audiendum. Et Dominus in Euangelio: Qui habet aures ad audiendũ, audiat. Poſteà nares: Vt diuinum recipientes unguentum, dicatis: Christi bonus odor eſt Deo in his qui ſaluantur. Tum uerò & pectus inungi-

Chriſmatis inunctio poſt baptiſmum. Eſa.16. Luc.4. Tranſſubſtantiatio. Chriſmatis dignitas & uirtus. Frontis inunctio. Aurium. Eſa.50. Matt.13. Narium. 2.Cor.2. Pectoris.

tur: ut induti thoracem iuſtitiæ fortiter aduersùs inſultus diaboli conſiſtatis. Vt enim ſaluator poſt Baptismum, & illum ſancti ſpiritus aduentum,

Matt. 4.

egreſſus in prælium deuicit aduerſarium: ſic & uos poſt ſacrum baptiſma & Chriſma myſticum, induti armis ſancti ſpiritus, aduersùs oppoſitam uobis

Philip. 4.

poteſtatem conſiſtitis, & præliamini dicentes: Omnia poſſum in eò qui me confortat, CHRISTO, &c.

Candida ueſtis.

11. DENIQVE Catheſi quarta myſtagogica: Exutis ueſtibus antiquis, & ijs quæ ſunt ſecundùm ſpiritū albæ, indutis, perpetuò iam in albis incedere oportet. Non hoc ideò dicimus, quaſi alba te ſemper ueſtimenta habere ſit neceſsè, ſed quòd his quæ uerè alba, ſplendida & ſpiritualia ſunt, ueſtiri te oporteat.

Ordo catechizandi.
Abrenunciatio.

1. G. RABANVS Maurus Moguntinenſis Archiepiſcopus libro primo de inſtitutione clericorum, cap. te vigeſimoſeptimo: Catechizandi ordo hic eſt: Primùm interrogatur paganus, ſi abrenunciat diabolo & omnibus dānoſis eius operibus, atque fallacibus pompis: ut primùm reſpuat errorem,

Ephe. 4.

& ſic appropinquet ad ueritatem, poſsitque iuxta Apoſtolum, deponere ueterem hominem ſecundùm priſtinam conuerſationem, qui corrumpitur ſecundùm deſideria erroris, abnegans impietatē & ſecularia deſideria: Deinde

Tit. 2.
Profeſſio fidei.

dè apoſtolicæ fidei oſtenditur ei ſymbolum, & exquiritur ab eo, ſi credat in Deum Patrem omnipotentem, & in Ieſum Chriſtum filium eius unicum

Ephe. 4.

Dominum noſtrum, & in ſpiritum ſanctum, unum Deum in Trinitate & Vnitate: ſi confiteatur unam eſſe ſanctam eccleſiam catholicam, & ſi credat remiſsionem peccatorum, & carnis reſurrectionem. Hæc ergò omnia ſi ſe uerè profitetur credere, iam incipit per fidem induere nouum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt, in iuſtitia & ſanctitate ueritatis: quo tamen plenè induitur, quandò per Baptiſmi lauacrum regeneratur. At poſtquam ſe per confeſsionem ueræ fidei in alterius commendauerit dominium, & per

Exufflatio.

abrenunciationem à prioris poſſeſſoris ſe alienauerit ſeruitio, exufflatur ab

Conſignatio.

eo ſæua poteſtas, ut per pium ſacerdotis miniſterium ſpirituiſancto credat fugiens ſpiritus malignus: ſignaturque in ſe homo ſignaculo crucis tam in fronte, quàm in corde, ut ipſe apoſtata diabolus, in uaſe ſuo priſtino ſuæ interemptionis cognoſcens ſignum, iam ſibi deincèps ſciat illud eſſe alienū. Exindè iam dicuntur ſuper eum orationes, ut fiat catechumenus. Tunc da-

Sal benedictum.
Exorciſmus.

tur ei ſal benedictum in os, ut per ſal typicum, ſapientiæ ſale conditus, fœtore careat iniquitatis, & nec à uermibus peccatorum ultrà putreſiat, ſed magi, illæſus ſeruetur ad maiorem gratiam percipiendā. Dehinc iterùm exorcizatur diabolus, ut ſuam nequitiam agnoſcens, & iuſtum ſuper ſe iudicium Dei timens, recedat ab homine, nec iam contendat eum arte ſua ſubuertere, nè Baptiſmum conſequatur, ſed magìs honorem Deo creatori ſuo exhibēs,

Narium & aurium attactus cum ſaliua.

reddat opus factori ſuo. Poſteà tanguntur ei nares & aures cum ſaliua, & dicitur ei illud uerbum euangelicum, quod IESVS quandò ſurdum & mutum ſanauit, tangens cum ſputo linguam eius, & mittens digitos ſuos in au-

Mar. 7.

riculas eius, dixit, Epheta: quod eſt, adaperire. Hoc enim Sacramentum hic agitur, ut per ſaliuam typicam ſacerdotis & tactum, & ſapientia & uirtus diuina ſalutem eiuſdem catechumeni operetur, ut aperiantur ei nares ad accipiendum odorem notitiæ Dei, ut aperiantur illi aures & ad audiendum mandata Dei ſenſuque intimo cordis reponendum. Deindè in benedictione ſacerdotali munitur, ut ad ſacrum Baptiſmum cum fide acccepta cuſtodiatur.

cuſtodiatur. Vngetur illius tunc pectus de oleo ſanctificato cum inuocatione ſanctæ Trinitatis, ut nullæ reliquiæ latentis inimici in eo reſideant, ſed in fide ſanctæ Trinitatis mens eius confortetur. Vngetur & inter ſcapulas de eodem oleo, ut undiq; muniatur, & ad bona opera facienda per Dei gloriam roboretur.

Olei ſanctificati inunctio in pectore & inter ſcapulas.

2. Isidorvs Hiſpalenſis epiſcopus libro ſecundo de officijs eccleſiaſticis capite uigeſimo: Exorcizantur autem catechumeni primùm, deindè ſalem accipiunt, & unguntur. Exorciſmus autem ſermo increpationis eſt contra immundum ſpiritum, in energumenis ſiue catechumenis factus, per quē ab illis diaboli nequiſsima uirtus, & inueterata malitia uel uiolenta incurſio, expulſa fugetur. Quod ſignificabat lunaticus ille, quem increpauit Dominus Iesvs, & exiit ab illo dæmonium. Poteſtas autem diaboli exorcizatur, & inſufflatur in eis, ut ei renuncient, atque eruti à poteſtate tenebrarum in regnum ſui Domini per Sacramentum baptiſmatis transferantur. Quod quia paruuli per ſe renunciare non poſſunt, per corda & ora geſtantium adimpletur. Salem autem in † miniſterijs catechumenis dandum, à patribus eſt inſtitutum, ut eius guſtu condimentum ſapientiæ percipiant, neque deſipiant a ſapore Christi: nec ſint fatui, & retrò reſpiciant ſicut uxor Loth.

Exorciſmus quid.

Matt. 17.

Paruuli p ora geſtantiū renunciant.

† aliàs myſterio.

Sal cur adhibeatur.

Gen. 19.

3. Ambrosivs libro primo de Sacramentis, capite primo: Ergò quid egimus ſabbato? nempe apertionem: Quæ myſteria celebrata ſunt apertionis, quandò tibi aures tetigit ſacerdos & nares. Quod ſignificat in Euangelio Dominus noſter Iesvs Christvs, cùm ei oblatus eſſet ſurdus & mutus, & tetigit aures eius, & os eius. Aures, quia ſurdus erat: os, quia mutus. Et ait: Effeta, quod Hebraicum uerbum eſt, & Latinè dicitur, adaperire. Ideò ergò tibi ſacerdos aures tetigit, ut aperirentur aures tuæ ad ſermoné, & ad eloquium ſacerdotis. Nares, ut bonum odorem accipias pietatis æternæ, & ſic in te fides deuotionisque plena fragrantia. Deindè capite ſecundo: Venimus ad fontem, ingreſſus es. Occurrit tibi Leuita: occurrit presbyter: unctus es quaſi athleta Christi. Quandò te interrogauit, Abrenuncias diabolo & operibus eius? quid reſpondiſti? Abrenuncio. Abrenuncias ſeculo & uoluptatibus eius? quid reſpondiſti? Abrenuncio. Memor eſto ſermonis tui &c. Capite tertio. Deinde acceſsiſti propiùs, uidiſti fontē, uidiſti & ſacerdotem ſupra fontē. Deindè capite quinto: Forma Baptiſmatis & uſus hoc habet, ut antè fons conſecretur, & tunc deſcendat qui baptizandus eſt. Nam ubi primùm ingreditur ſacerdos, exorciſmum facit, ſecundò ſuper creaturā aquæ inuocationem, poſteà & precem defert, ut ſanctificetur fons, & adſit præſentia Trinitatis æternæ.

Aurium & narium attactus.

Mar. 7.

Inunctio.

Abrenunciatio.

Fontis conſecratio.

Exorciſmus.

4. Idem Ambroſius libro ſecundo de Sacramentis, capite quinto: Venit ſacerdos, precem dicit ad fontem, inuocat Patris nomen, præſentiam Filij & ſpiritus ſancti, utitur uerbis cæleſtibus. Cæleſtia uerba quæ ſunt? quòd baptizemur in nomine Patris, & Filij, & Spiritusſancti. Et capite ſeptimo: Interrogatus es, Credis in Deum Patrem omnipotentem? dixiſti, Credo. Et merſiſti, hoc eſt, ſepultus es. Iterùm interrogatus es, Credis in Dominum noſtrum Iesvm Christvm, & in crucem eius? dixiſti, Credo. & merſiſti. Tertiò interrogatus es, Credis & in Spiritum ſanctum? Dixiſti, Credo: Tertiò merſiſti. Ergò merſiſti, ueniſti ad ſacerdotem, quid tibi dixit? Deus, inquit, Pater omnipotēs, qui te regenerauit ex aqua & Spiritu ſancto, con-

Forma baptiſmi.

Fidei profeſſio.

Infuſio poſt baptiſmū qua uerborū forma fiat, & in qua parte.

concesſitque tibi peccata tua, ipſe te ungat in uitam ęternam.

5. PRAETERRA libro tertio de Sacramentis, capite primo: Accipis autē myſterium, hoc eſt, unguentum ſupra caput. Aſcendiſti de fonte, quid ſecutū eſt? Audiſti lectionem, ſuccinctus eſt ſummus ſacerdos. Licèt enim & presbyteri fecerint, tamen exordium miniſterij à ſummo eſt ſacerdote. Succinctus inquam ſummus ſacerdos, pedes tibi lauit. Non ignoramus quòd Eccleſia Romana hanc conſuetudinem non habeat, cuius typum in omnibus ſequimur & formam. Vide ergo ne fortè propter multitudinē declinarit. ET ſecundo capite: Sequitur ſpiritale ſignaculum, quia poſt fontem ſupereſt, ut perfectio fiat &c. Poſt hæc quid ſequitur? uenire habes ad altare &c.

Lotio pedum i Eccleſia Mediolanen.

6. IDEM Ambroſius in libro de iis qui myſterijs initiantur, capite primo: Aperite aures, & bonum odorem uitæ æternæ inhalatum uobis munere Sacramentorum carpite: quod uobis ſignificauimus, cùm apertionis celebrantes myſterium, diceremus: Effeta, quod eſt, Adaperire. Hoc myſterium, celebrauit CHRISTVS in Euangelio, ſicut legimus, cùm mutum curaret & ſurdum. CAPITE ſecundo: Poſt hæc reſerata tibi ſunt ſancta ſanctorum: ingreſſus es regenerationis ſacrarium. Repete quid interrogatus ſis, recognoſce quid reſponderis. Renunciaſti diabolo & operibus eius, mundo & luxuriæ eius ac uoluptatibus. Vidiſti illic Leuitam, uidiſti ſacerdotem, uidiſti ſummum ſacerdotem. Ingreſſus ut aduerſarium tuum cerneres, cui renunciandum mox putares, ad Orientem conuerteris. Qui enim renunciat Diabolo, ad CHRISTVM conuertitur, illum directo cernit obtutu. DEINDE capite tertio: Aqua ſine prædicatione Dominicæ crucis, ad nullos uſus futuræ ſalutis eſt. Cùm uerò ſalutaris fuerit crucis myſterio conſecrata, tunc ad uſū ſpiritalis lauacri & ſalutaris poculi temperatur. CAPITE ſexto: Poſt hęc utique aſcendiſti ad ſacerdotem: conſidera quid ſecutum ſit. Nonne illud quod ait, Sicut unguentum in capite? Omnes enim in regnum DEI & in ſacerdotium ungimur gratia ſpiritali. Aſcendiſti de fonte, memento euangelicæ lectionis. Etenim Dominus noſter IESVS in Euangelio lauit pedes diſcipulis ſuis &c. CAPITE ſeptimo: Accepiſti poſt hæc ueſtimenta candida, ut eſſet indicium quòd exueris inuolucrum peccatorum, indueris innocentię caſta uelamina. Et in fine capitis: Repete quia accepiſti ſignaculum ſpiritale, ſpiritum ſapientiæ & intellectus &c. DENIQVE capite octauo: His abluta plebs diues inſignibus, ad CHRISTI contendit altaria &c.

Aurium attactus.
Marci 7.
Abrenunciatio.
Ad Orientem conuerſio.
Aquæ baptiſmalis benedictio.
Inunctio. Pſal. 132.
Ioann. 13. Lotio pedū.
Candida ueſtimenta.
Confirmatio. Eſaiæ 11.
Communio.

7. AVGVSTINVS libro primo de nuptijs & concupiſcentia, capite uigeſimo: In ueritate, non in falſitate, poteſtas diabolica exorcizatur in paruulis, eique renunciant, quia per ſua non poſſunt, per corda & ora geſtantium, ut eruti à poteſtate tenebrarum, in regnum ſui Domini transferantur. Quid ergò in eis eſt, per quod in poteſtate diaboli teneantur donèc eruantur indè per Sacramentum Baptiſmatis Chriſti, quid eſt niſi peccatum?

Exorciſmus quid facit in paruulis.

8. IDEM Auguſtinus libro ſecundo de nuptijs & concupiſcentia, capite decimooctauo: In Eccleſia toto orbe diffuſa ubique omnes baptizandi infantuli non ob aliud exufflantur, niſi ut ab eis princeps mundi mittatur forás, à quo neceſsè eſt uaſa iræ poſsideantur.

Cur exufflantur in toto orbe paruuli baptizandi.

9. ET capite uigeſimonono: Hos iſte audeat dicere Manichęos, (Ambroſium & Cyprianū intelligit) & antiquiſsimā Eccleſiæ traditionē iſto nefario crimine adſpergat, qua exorcizanī & exufflantur paruuli, ut in regnū Chriſti à ptāte tenebrarum, hoc eſt, diaboli & angelorum eius, eruti transferantur.

Exorciſmus & exufflatio paruulorum, antiquiſsima Eccleſiæ traditio.

1. H. ORI-

Rõ multarũ ceremoniarũ obſcura eſt.

1. H. ORIGENES homilia quinta in librum Numerorum: Sed & in Eccleſiaſticis obſeruationibus ſunt nonnulla huiuſmodi, quæ omnibus quidẽ facere neceſſe eſt, nec tamen ratio eorum omnibus patet. Nam quòd (uerbi gratia) genua flectimus orantes, & quòd ex omnibus cæli plagis ad ſolam Orientis partem conuerſi orationem fundimus, non facilè cuiquam puto ratione compertum. Sed & Euchariſtiæ ſiue percipiẽdæ, ſiue in eo ritu quo geritur explicandæ, uel eorum quæ geruntur in baptiſmo uerborum, geſtorũque, & ordinum atque interrogationum ac reſponſionum, quis facilè explicet rationem? Et tamen omnia hæc operta & uelata portamus ſuper humeros noſtros, cùm ità implemus ea & exequimur, ut à magno pontifice atque eius filijs tradita & commendata ſuſcepimus. Cuncta hæc ergò & horum ſimilia congerimus, nec tamen eorum aſſequimur rationem: leuamus humeris noſtris, & portamus adoperta & obtecta diuina myſteria: Niſi quis ſit inter nos Aaron aut filius Aaron, quibus iſta conceditur nuda & reuelata perſpicere. Ità tamen conceditur, ut ſciant ſibi uelanda hæc & operienda, ubi cæteris dari ea, & in opus proferri ratio popoſcerit.

Apoſtoli cur ſignis uiſibilibus & externis cæremonijs uſi.

DIONYSIVS Areopagita de Eccleſiaſtica hierarchia capite primo: Neceſſariò itaque primi illi noſtri ſacerdotalis muneris duces, cùm ex ſumma ſuperſubſtantialique deitate ipſi ſancti muneris plenitudinem percepiſſent, & idipſum deinceps proferre & propagare à diuina bonitate miſsi eſſent, ipſique (ut qui tranſiſſent in Deum) poſteros ad diuina prouehere affatim cuperent, uiſibilibus ſignis cæleſtia Sacramenta texerunt, uarietateque ac multitudine quod unicum eſt collectum, tradiderunt: & in humanis imaginibus res diuinas, materialibusque figuris ſpiritualium maieſtatem, atque in ijs quæ nobis ſunt familiaria, ſumma illa & ſuperſubſtantialia partim ſcriptis, partim non ſcriptis inſtitutionibus ſuis (iuxta quod ſacræ definiunt leges) nobis tradiderunt: non modò profanæ multitudinis cauſa, cui ne ipſa quidem fas eſt ſigna contingere, uerùm ob id quoquè, quòd hæc noſtra ſacratiſsima functio ſignificatiua eſt, plenaque (ut dixi) ſignis pro modo & ratione captus noſtri, indigetque uiſibilibus figuris, quibus ueluti adminiculis ad eorum auguſtiorem intelligentiam ſubuehamur.

Multarum cęremoniarũ & rituũ ſignificatio nobis obſcura.

IBIDEM capite vltimo: Plurima ex his quæ ignoramus, cauſas habent digniſsimas, nobis quidẽ ignoratas, uerùm præſtantiorib. ordinibus cognitas. Complura item ſummas illas altiſsimasque ſubſtantias latent: ſolique ſapientiſsimæ, ac ſapientiæ doctori, diuinitati nota ſunt.

Signorũ ignotorum ueneratio.

AVGVSTINVS libro tertio de Doctrina Chriſtiana, capite nono: Sub ſigno ſeruit, qui operatur aut ueneratur aliquam rem ſignificantem, neſciens quid ſignificet. Qui uerò aut operatur, aut ueneratur utile ſignum diuinitùs inſtitutum, cuius vim ſignificationemque intelligit, non hoc ueneratur quod uidetur & tranſit, ſed illud potiùs, quò talia cuncta referenda ſunt. Qui autem non intelligit quid ſignificet ſignum, & tamen ſignum eſſe intelligit, nec ipſe premitur ſeruitute. Melius autem uel premi incognitis, ſe utilibus ſignis, quam inutiliter ea interpretando, à iugo ſeruitutis eductam ceruicem laqueis erroris inſerere.

DE BAPTISMI SACRAMENTO.

I

Quid eſt baptiſmus, & an cunctis neceſſarius?

Act. 1. f Mat. 16. d Ioan. 3 c 4 a Tit. 3. b Matth. 28. d Epheſ. 5. f 1. Petri 3 d

A. Eſt hoc nouæ legis primum & maximè neceſſarium Sacramentum, in ablutione corporis exteriore, & legitima verborũ enunciatione, iuxta Chriſti inſtitutionem, conſiſtens.

a Trident. ſeſſ. 6. cap 4. & ſeſſ. 7 canon. 5. de baptiſmo. Auguſt. tract. 13. in Ioan. Ambroſi. de myſter. init. capi. 4. Clemens epiſt. 4. ad Iulium.
b Concil. Lateran. can. 1. & Mileuit. canon. 2. Dionyſ. Eccleſiaſt. hierar. cap. 7. Cyprian. lib. 3. epiſtola 8. Chryſoſt. homil. de Adã & Eua.
c Epheſ. 2. a Trident ſeſſ. 5.
d Auguſtin. epiſt. 28. & lib. 3. de anima & eius orig. ca. 9. Item lib. 1. de pec. mer. cap 23.
e Ioann. 3 b Auguſtin. lib. 3. de pec. mer. cap. 4. & 12.
f Matt. 18 b Bernar. ſerm. 66. in cantic. & epiſt. 240. ad Hildefonſ.
g Auguſt. de nupt. & concup. lib. 1. cap. 20. & lib. 2. cap. 17 Item ſer. 14 de uerbis Apoſtol.
h Geneſis 17. b

B. Neceſſarium inquam Sacramentum, non ſolùm [a] adultis, ſed etiam [b] paruulis, ac ſimul eis efficax ad ſalutem æternam cõſequendam. Naſcuntur omnes iræ [c] filij: opus igitur habent etiam paruuli emundatione peccati, nec poſſunt abſque [d] hoc Sacramento mundari, & in filios Dei regenerari. nam & generatim legislator edixit: [e] *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei*. Alibi verò: [f] *Non eſt uoluntas ante Patrem, qui in cælis eſt, ut pereat unus de puſillis iſtis*. Perirent [g] autem nõ baptizati etiàm paruuli, ſicut olìm in Synagoga Hebræorum pueri [h] incircuncisi.

a Ephe. 4 a Baſil de Spir. ſanct. cap. 15.
b Hebr. 6. a Clemens conſtit. apoſt. l. 6. cap. 15. Damaſc. l. 4. c. 10.
c in Conc. Carth. 1. can. 1. & Viennen. Trident ſeſſ. 7. can. 9 de Sacramẽ. & 13. de Baptiſ. Aug. tract. 11. in Io. Beda in 3 c. Ioan.
d In Symbolo fidei.
e Epiſt. 203. & in lib. de unico bapt. contr. Petil. c. 13. Leo epiſt. 79 ad Nicetam. & 37. ad Leonem Rauen.

f C. lib. 1. Nè ſanctum bapt. iteret.

C. Iam cùm ſit unum [a] Baptiſma Chriſti fidelium, hoc ſemel acceptum, nefariũ eſt [b] prorſus iterare, quicquid demùm prætexant iam olim [c] damnati Anabaptiſtæ: Cũ ſynodo Conſtantinopolitana dicendũ eſt: Confiteor [d] vnum baptiſma in remiſsionẽ peccatorum. Et cum Auguſtino: [e] Rebaptizare hæreticum hominem, omninò peccatum eſt: rebaptizare autem Catholicũ, immaniſsimum ſcelus eſt: quod idcircò Cæſareis etiam [f] legibus prohibetur.

SCRI-

SCRIPTVRAE.

Actorvm ſecundo: Petrus uerò ad illos, Pœnitentiam (inquit) agite, & baptizetur unuſquiſque ueſtrum in nomine Iesv Christi, in remiſsionem peccatorum ueſtrorum: & accipietis domum ſpiritus ſancti.

Marci decimoſexto capite: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit.

Ioannis tertio: Poſt hæc uenit Ieſus & diſcipuli eius in Iudæam terram: & illic demorabatur cum eis, & baptizabat.

Et capite quarto: Quanquàm Ieſus non baptizaret, ſed diſcipuli eius.

Ad Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus ſancti, quem effudit in nos abūdè per Iesvm Christvm ſaluatorem noſtrum: ut iuſtificati gratia ipſius, hæredes ſimus ſecundùm ſpem uitæ æternæ.

Matthaei vigeſimooctauo: Euntes ergò docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti: docentes eos ſeruare omnia, quæcunque mandaui uobis.

Ad Epheſios quinto: Viri, diligite uxores ueſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſemetipſum tradidit pro ea, ut illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ.

Prioris Petri tertio capite: In arca pauci, id eſt, octo animæ ſaluæ factæ ſunt per aquam. Quod & uos nūc ſimilis formæ ſaluos facit Baptiſma, non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum per reſurrectionem Iesv Christi.

Ad Epheſios ſecundo: Eramus natura filij iræ, ſicut & cæteri.

Ioannis tertio, & Matthæi decimooctauo, ut in textu.

Genesis decimoſeptimo: Maſculus cuius præputij caro circuncisa nō fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo: quia pactum meum irritū fecit.

Ad Epheſios quarto: Vnus dominus, una fides, unum baptiſma.

Ad Hebræos ſexto: Impoſsibile enim eſt, eos qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerunt etiàm donum cæleſte, & participes facti ſunt Spiritus ſancti, guſtauerunt nihilominùs bonum Dei uerbum, uirtuteſque ſeculi uenturi, & prolapſi ſunt: rurſus renouari ad pœnitentiam, rurſum crucifigentes ſibimetipſis filium Dei, & oſtentui habentes.

PATRES.

1\. B. Concilivm Tridentinum ſeſsione ſexta, capite quarto: Iuſtificatio eſt translatio ab eo ſtatu in quo homo naſcitur filius primi Adæ, in ſtatum gratiæ & adoptionis filiorum Dei, per ſecundum Adam Ieſum Chriſtū ſaluatorem noſtrum: quæ quidem translatio poſt Euangelium promulgatum, ſine lauacro regenerationis aut eius uoto fieri non poteſt, ſicut ſcriptū eſt: Niſi quis renatus fuerit &c. *Iuſtificatio non fit ſine baptiſmo aut eius uoto.* *Ioan. 3.*

2\. Item ſeſsione ſeptima, canone quinto de Baptiſmo: Si quis dixerit Baptiſmum liberum eſſe, hoc eſt, non neceſſarium ad ſalutem, anathema ſit. *Baptiſmus neceſſari⁹ ad ſalutem.*

3\. Avgvstinvs tractatu decimotertio in Ioannem: Quantùcunque catechumenus proficiat, adhuc ſarcinam iniquitatis ſuæ portat: non illi dimittitur, niſi cùm uenerit ad Baptiſmum. *Baptiſmi neceſſ...*

4\. Ambrosivs in libro de ijs qui myſterijs initiantur, capite quarto: Credit

dit catechumenus in crucem Domini Ieſu, qua & ipſe ſignatur: ſed niſi baptizatus fuerit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, remiſsionem non poteſt accipere peccatorum, nec ſpiritalis gratiæ munus haurire.

Quā neceſſarius baptiſmus.

5. CLEMENS epiſtola quarta ad Iulium & Iulianum: Nec putetis, quod etiam ſi omnem pietatem colatis, omnemque iuſtitiam, baptiſmum uerò nō accipiatis, ſpem poſsitis habere apud Deum: immò maiori pœna digni eritis, qui bona opera non benè operati eſtis. Confertur enim meritum homini ex bonis, ſed ſi ita gerantur, ſicut DEVS iubet, DEVS autem iuſsit omnem colentem ſe, Baptiſmo conſignari. Quod ſi uos renueritis, ut ueſtræ uoluntati magis quàm DEI obtemperetis, cōtrarij ſine dubio & inimici eſtis uolūtati eius. Sed dicitis fortaſsè: Quid confert aquę baptiſmus ad DEI cultum? Primò quidem, quia quod DEO placuit, impletur. Secundò, quia regenerato ex aquis & DEO renato, fragilitas prioris natiuitatis, quæ uobis per hominem facta eſt, amputatur, & ità demùm peruenire poteritis ad ſalutem. Aliter impoſsibile eſt. Sic enim nobis cum ſacramento uerus Propheta teſtatus eſt, dicens, Amen amen dico uobis, niſi quis denuò renatus fuerit ex aqua uiua, non introibit in regnum cælorum. Et ideò accelerate. Eſt enim in aquis iſtis miſericordia eius, quædam, quæ ex initio ferebatur ſuper eas: & agnoſcit eos, qui baptizantur ſub appellatione triplicis ſacramenti, & eripit eos de ſupplicijs futuris, quaſi donum quoddam offerens DEO animas per baptiſmum conſecratas. Confugite ergò ad aquas iſtas: ſolæ ſunt enim quæ poſsint uim futuri ignis extinguere. Ad quas qui moratur accedere, conſtat, in eo adhuc infidelitatis idolum permanere, & ab ipſo prohiberi ad aquas properare, quæ ſalutem conferunt. Siue enim iuſtus, ſiue ſit iniuſtus, baptiſmus ei per omnia neceſſarius eſt: Iuſto quidē, ut adimpleatur in eo perfectio, & regeneretur DEO: iniuſto uerò, ut peccatorū quę geſsit, remiſsio concedatur.

Ioan. 3. Matth. 28.

Ioan. 3.

Paruuli baptizādi propter peccatū Originale.

6. CONCILIVM Lateranenſe magnum ſub Innocentio tertio, canone primo: Sacramētum Baptiſmi, quod ad inuocationem indiuiduæ Trinitatis cōſecratur in aqua, tam paruulis quàm adultis in forma Eccleſiæ à quocunq; ritè collatum, proficit ad ſalutem &c.

Paruulis & adultis neceſſarius Baptiſmus.

7. CONCILIVM Mileuitanum canone ſecundo: Item placuit, ut quicunque paruulos recentes ab uteris matrum, baptizandos negat, aut dicit in remiſsionem quidem peccatorum eos baptizari, ſed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lauacro expietur, undè fit conſequens, ut in eis forma baptiſmatis in remiſsionem peccatorum, non uerè, ſed falsè intelligatur, anathema ſit. Quoniam non aliter intelligendum eſt, quod ait Apoſtolus, Per unum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ità in omnes homines pertranſijt, in quo omnes peccauerunt, niſi quemadmodùm Eccleſia catholica, ubiquè diffuſa ſemper intellexit: propter hanc enim regulam fidei, etiàm paruuli qui nihil peccatorum in ſemetipſis adhuc committere potuerunt, ideò in peccatorum remiſsionem ueraciter baptizantur, ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt. Eundem canonem repetiuit Concilium Tridentinum ſeſsione quinta.

Rom. 5.

Apoſtoli uoluerunt paruulos baptizari.

8. DIONYSIVS Areopagita de eccleſiaſtica hierarchia capite ſeptimo. Verùm ea de re iſta quoquè dicimus, quæ ſancti præceptores noſtri ex priſtina traditione edocti, ad nos deriuarunt. Aiunt enim quod eſt uerisſimum,

infantes

infantes (ſi ſancta lege formentur) ad ſacrum peruehendos habitum, omni errore liberos & uitæ exortes impuræ. Iſtud cùm piiſsimis ducibus noſtris in mentem ueniſſet, uiſum eſt admittere infantes hoc modo, ut naturales ob lati paruuli parentes, puerum uni ex fidelibus tradant præclaro diuinarum rerum magiſtro, ſub quo iam puer ſit quaſi ſub patre diuino, ſanctæque ſalutis alumno. Hunc itaque præſul ſpondentem, puerum iuxta ſanctam educaturum uitam, requirit ut abrenunciationem profiteatur: fidemque confiteatur, non (ut illi ridentes aiunt) alium pro alio imbuit ſacris. Neque enim hoc ille ait, Ego pro puero abrenunciationes facio, aut fidei ſacramenta profiteor. ſed ità puer renunciat & profitetur, id eſt, ſpondeo puerum inducturũ, cum ad ſacram intelligẽtiam uenerit, ſedulus adhortationibus meis, ut abrenunciet contrarijs omninò, profiteaturq; & peragat diuina quæ pollicetur. Nihil igitur (ut reor) indignum eſt, ſi ad diuinum inſtitutũ puer adducitur, ſanctum habens præceptorem, qui illi diuinarum rerum habitum tradat, malorumque ſeruet immunem.

Patrinus ſeu ſuſceptor & ſponſor paruuli.

Quòd puer per ſuſceptorẽ ab renunciat & fidem profitetur.

9. CYPRIANVS libro tertio, epiſtola octaua ad Filium: Quantùm uerò ad infantium pertinet, quos dixiſti intra ſecundum uel tertium diem quo nati, conſtitutos baptizari non oportere, & conſiderandam eſſe legem circumciſionis antiquæ, ut intra octauum diem eum qui natus eſt, baptizandum & ſanctificandum non putares, longè aliud in Concilio noſtro omnibus uiſum eſt. In hoc enim, quod tu putabas eſſe faciendum, nemo conſenſit, ſed uniuerſi potiùs iudicauimus nulli hominum nato miſericordiam Dei & gratiam denegandam. Nã cũ Dominus in euangelio ſuo dicat, Filius hominis non uenit animas hominum perdere, ſed ſaluare: quantùm in nobis eſt, ſi fieri poteſt, nulla anima perdenda eſt. Et paulò pòſt: Deus ut perſonam non accipit ſic nec ætatem, cùm ſe omnibus ad cæleſtis gratiæ conſecutionem æqualitate librata præbeat patrem. Quòd autem in Iudaica circumciſione carnali octauus dies obſeruabatur, ſacramentum eſt in umbra atque in imagine ante præmiſſum, ſed ueniente Chriſto ueritate completum. Quę imago ceſſauit ſuperueniente poſtmodùm ueritate, & data nobis ſpirituali circumciſione. Propter quod neminem putamus à gratia conſequenda impediendum eſſe ea lege, quæ iam ſtatuta eſt, nec ſpiritualem circumciſionem impediri carnali circumciſione debere, ſed omnem omninò hominem admittendum eſſe ad gratiam CHRISTI, quandò & Petrus in Actibus Apoſtolorum loquatur & dicat: Dominus mihi dixit, neminem communem dicendum & immundum. Cæterum ſi homines impedire aliquid ad cõſecutionẽ gratiæ poſſet, magis adultos prouectos & maiores natu poſſent impedire peccata grauiora. Porrò autem ſi etiam grauiſſimis delictoribus, & in Deũ multum antè peccantibus cùm poſteà crediderint, remiſſa peccatorum datur, & à baptiſmo atque à gratia nemo prohibetur, quantò magis prohiberi non debet infans, qui recens natus nihil peccauit, niſi quòd ſecundùm Adã carnaliter natus, contagium mortis antiquæ prima natiuitate contraxit? qui ad remiſſam peccatorum accipienda in hoc ipſo faciliùs accedit, quòd illi remittuntur non propria, ſed aliena peccata. Et idcircò frater charisſime, hæc fuit in concilio noſtra ſententia, à baptiſmo atque a gratia Dei, qui omnibus miſericors & benignus & pius eſt, neminem per nos debere prohiberi, quod cum circa uniuerſos obſeruandum ſit atque retinendum, tum magis circa infantes ipſos & recens natos obſeruandum putamus, qui hoc ipſo de ope

Gen. 17.

Paruulos primũ natos baptizari poſſe. Luc. 9. Galat. 2.

Actor. 10.

Originale peccatum in infantibus.

Cõcilij Carthaginẽſis ſententia de non arcendis à baptiſmo infantibus.

ope noſtra, ac de diuina miſericordia plus merentur, quòd in primo ſtatim natiuitatis ſuæ ortu plorantes ac flentes, nihil aliud faciunt, quã deprecãtur.

Paruulos baptizãdos propter originale peccatum Eccleſia Catholica prædicat.

Exorciſmi & exufflatiões.

10. Chrysostomvs homilia de Adam & Eua: Prædicat Eccleſia Catholica ubiquè diffuſa, debere paruulos baptizari propter originale peccatum. Et paulò pòſt: Quia ipſa conceptio ſine carnis cupiditate non fit, ideò dixi de tranſgreſsione peccati: uenio in originale cupiditatis, ut baptiſmus paruulorum abluat omne originale peccatum. Et poſt nonnulla: Illud etiàm quod circa baptizandos in uniuerſo mundo ſancta eccleſia, ſiue ſint paruuli, ſiue iuuenes, uniformiter agit, non ocioſo contemplemur intuitu: quòd cũ ad regenerationis ueniunt ſacramentum, non priùs fontem uitę ingrediuntur, quàm exorciſmis & exufflationibus clericorum &c. ut ſuprà, quæſtione octaua, F. authoritate 7.

Paruuli baptizãdi propter originale peccatum.

11. Concilivm Tridentinum ſeſsione quinta, in decreto de peccato originali: Si quis paruulos recentes uteris matrum baptizandos negat, etiam ſi fuerint à baptizatis parentibus orti: aut dicit in remiſsionem quidẽ peccatorum eos baptizari, ſed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lauacro neceſſe ſit expiari ad uitam æternam conſequendã: undè fit conſequens, ut in eis forma baptiſmatis in remiſsionem peccatorũ, non uera, ſed falſa intelligatur, anathema ſit: quoniam non aliter intelligendum eſt id quod dicit Apoſtolus, Per unum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ità in oẽs homines mors pertranſijt, in quo omnes peccauerunt: niſi quemadmodum Eccleſia Catholica ubiquè diffuſa ſemper intellexit. Propter hanc enim regulã fidei ex traditione Apoſtolorum etiam paruuli &c. ut Concilium Mileuitanum ſuprà.

Ex Apoſtolorũ traditioe.

Rom. 5.

Sine baptiſmo non ſaluantur paruuli.

Rom. 5.

12. Avgvstinvs epiſtola vigeſimaoctaua ad Hieronymum: Item quiſquis dixerit quòd in Chriſto uiuificabantur etiàm paruuli, qui ſine ſacramẽti eius participatione de uita exeunt: hic profectò & contra Apoſtolicam prædicationem uenit, & totam condemnat eccleſiam, ubi propterea cũ baptizãdis paruulis feſtinatur & curritur, quia ſine dubio creditur aliter in eos in Chriſto uiuificari omninò non poſſe. Qui autẽ non uiuificatur in Chriſto, reſtat ut in eadem dãnatione maneat, de qua dicit Apoſtolus: Per unius delictum in omnes homines ad condemnationem.

Ante baptiſmum decedẽtes paruuli, non liberantur à peccato originali.

13. Idem libro tertio, de anima & eius origine, capite nono: Noli credere, noli dicere, noli docere, infantes, antequam baptizentur, morte præuentos, peruenire poſſe ad originalium indulgentiam peccatorum, ſi uis eſſe catholicus.

Solo baptiſmo ſaluantur paruuli.

14. Idem de peccatorum meritis & remiſsione libro primo, capite vigeſimotertio: Nulla ex noſtro arbitrio præter baptiſmum Chriſti, ſalua æterna promittatur infantibus, quam non promittit ſcriptura diuina, humanis omnibus ingenijs præferenda.

Per baptiſmũ incorporãtur Eccleſiæ.

Ad dãnationem ptinent, niſi baptizentur.

15. Et libro tertio, capite quarto: Vndè fit conſequens, ut quoniam nihil agitur aliud cùm paruuli baptizantur, niſi ut incorporentur Eccleſiæ id eſt, Chriſti corpori membriſque ſocientur: manifeſtum fit, eos ad damnationem, niſi hoc eis collatum fuerit, pertinere: nõ autem damnari poſſent, ſi peccatum utique non haberent.

16. Capite duodecimo ea uerba exponens prioris ad Corinthios ſeptimo: Alioquin filij ueſtri immundi eſſent, nunc autem ſancti ſunt: Illud tamen (inquit) ſine dubitatione tenendum eſt, quæcunque illa ſanctificatio ſit, non ua-

non ualere ad Chriſtianos faciendos,atq; ad dimittenda peccata,niſi Chriſtiana & eccleſiaſtica inſtitutione & ſacramentis efficiantur fideles. Nam nec coniuges infideles,quamlibet ſanctis & iuſtis coniugibus hæreant, ab iniquitate mundantur, quæ à regno Dei ſeparatos in damnationem uenire compellit: nec paruuli de quibuslibet ſanctis iuſtisque procreati,originalis peccati reatu abſoluuntur,niſi in Chriſto fuerint baptizati: pro quibus tanto impenſiùs loqui debemus,quanto pro ſe ipſi minùs poſſunt.

Propria inſtitum ſanctificatio fit p Baptiſmum.

17. BERNARDVS ſermone ſexageſimoſexto,ſuper Cantica: Videte detractores,uidete canes. Irrident nos,quia baptizamus infantes, quòd oramus pro mortuis,quòd ſanctorum ſuffragia poſtulamus. In omni genere hominum atque in utroque ſexu feſtinant proſcribere Chriſtum in adultis & paruulis,in uiuis & mortuis. Hinc quidem infantibus ex impoſsibilitate naturæ,indè uerò adultis ex difficultate continentiæ præſcribentes. Quid enim ſi infans pro ſe loqui non poteſt,pro quo uox ſanguinis fratris ſui & talis fratris clamat ad Deum de terra? Adſtat & clamat nihilominùs mater eccleſia. Quid tamen infans? Nonne & ipſe uidetur tibi inhiare quodammodò de fontibus ſaluatoris uociferari ad Deum,ſuisque uagitibus clamitare, Domine uim patior,reſponde pro me? Flagitat auxilium gratiæ,quia uim patitur ab origine. Clamat innocentia miſeri,clamat ignorantia paruuli, clamat addicti infirmitas. Ità ergò clamant hæc omnia,ſanguis fratris,fides matris,deſtitutio miſeri,& miſeria deſtituti. Et clamatur ad patrem. Porrò pater ſeipſum negare non poteſt,pater eſt. Nemo mihi dicat quia non habet fidem,cui mater impertit ſuam inuoluens illi in ſacramento, quouſquè idoneus fiat proprio non tantùm ſenſu,ſed aſſenſu euolutam puramque percipere. Nunquid breue pallium ut non poſsit ambas cooperire? Magna eſt Eccleſiæ fides. Nunquid minor fide Chananææ mulieris, quam conſtat & filiæ ſufficere potuiſſe & ſibi? ideò audiuit: O mulier,magna eſt fides tua: fiat tibi, ſicut petiſti. Nunquid minor fide illorum, qui paralyticum per tegulas demittentes,animæ illi ſimul & corporis obtinuere ſalutem? Denique habes: Quorum fidem ut uidit,ait paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Et paulò pòſt: Tolle grabatum tuum,& ambula. Qui hæc credit,facilè huic perſuadebitur,meritò eccleſiam præſumere non ſolùm paruulis baptizatis in ſua fide ſalutem, ſed etiam interfectis pro CHRISTO infantibus coronam martyrij. Quæ cùm ità ſint, nullum præiudicium ſuſtinebunt regenerati de eo quod dictum eſt, Sine fide impoſsibile eſt placere Deo: cùm ſine fide non ſint, qui in teſtimonium fidei baptiſmi gratiam perceperunt. Sed neque de eo quod item dictum eſt: Qui uerò non crediderit, condemnabitur. Quid enim credere eſt,niſi fidem habere? Itaque & mulier ſaluabitur per generationem filiorum,ſi permanſerit in fide cum lenitate,& infantibus per lauacri regenerationem ſuccurretur, & adulti qui cõtinere non poterunt, coniugij triceſimo fructu ſe redìment. Chriſtus propter hoc mortuus eſt,& reſurrexit,ut uiuorum dominaretur & mortuorum. Propter hoc quoque & infans natus eſt, & per ſingulos ætatum gradus profecit in uirũ, ut nulli deeſſet ætati.

Hæretici Catholicos irrident propter infantum baptiſmum.

Gen.4.

Eſa.38.

Mater Eccleſia fidem ſuã paruulo communicat.

Fides aliena alijs prodeſt.

Matt.15.

Matt.9.

Heb.11.

Paruuli baptizati non ſunt omninò ſine fide.

Marc.16.

1.Tim.2.

Rom.14.

18. IDEM in epiſtola ducenteſima quadrageſima ad Hildefonſum comitem,de Henrico hæretico ſcribens: Paruulis Chriſtianorum, Chriſti intercluditur uita,dum baptiſmi negatur gratia: nec ſaluti propinquare ſinũtur, ſaluatore licèt piè clamante pro eis: Sinite,inquit, paruulos uenire ad me.

Matt.19.

Ergone qui homines & iumenta ſaluauit, quemadmodùm multiplicauit miſericordiam ſuam Deus, ad ſolos tamen innocentes non patitur eandē tam

Inuident hæretici ſalutem paruulis.

multam miſericordiam peruenire? Quid, quæſo, quid inuidet paruulis ſaluatorem paruulum qui natus eſt eis? Inuidia hæc diabolica eſt: inuidia hac mors intrauit in orbem terrarum. An putat paruulos ſaluatore non egere, quia paruuli ſunt? Si ità eſt, ergò gratis magnus Dominus factus eſt paruus: ut omittam quòd flagellatus eſt, quòd ſputis illitus, quòd cruci affixus, quòd denique mortuus eſt. Non eſt hic homo à Deo, qui ſic contraria Deo & facit & loquitur. Pro dolor: auditur tamen à pluribus, & populum qui ſibi credat, habet. O infeliciſsimum populum. Ad uocem unius hæretici ſiluerunt in eo omnes propheticæ & apoſtolicæ uoces, quæ de conuocando in una Chriſti fide è cunctis nationibus Eccleſia, uno ueritatis ſpiritu cecinerùnt. Ergò fefellerunt diuina oracula, fallūtur omnium oculi & animi: qui quod legunt prædictum, intuentur impletum. Quam certè manifeſtam omnibus ueritatem ſolus iſte, ſtupēda & prorſus Iudaica cæcitate, aut non uidens, aut inuidens adimpletam, ſimul neſcio qua arte diabolica perſuaſit populo ſtulto & inſipienti, de re manifeſta nec ſuis credere oculis, fefelliſſe priores, errare poſteros, totum mundum etiam poſt effuſum CHRISTI ſanguinem perditum iri, & ad ſolos quos decipit, totas miſerationum Dei diuitias & uniuerſitatis gratiam perueniſſe. Et nunc huius rei gratia, licèt in multa corporis infirmitate, iter arripui ad has partes, quas potiſsimùm ſingularis ferus depaſcitur, dum non eſt qui reſiſtat, neque qui ſaluum faciat. Quippe de tota Francia pro ſimili effugatus malitia, has ſolas ſibi inuenit expoſitas, in quib. fiducialiter ſub tuo dominatu in gregem CHRISTI toto furore bacchatur. Quod tuo'ne honori congruat, princeps illuſtris, ipſe iudicato. Nec mirum tamen, ſi ſerpens ille callidus decepit te, quippe ſpeciem pietatis habens, cuius uirtutem penitùs abnegauit.

Per baptiſmū eruūtur à poteſtate dæmonis.

19. AVGVSTINVS de nuptijs & concupiſcentia libro primo, capite uigeſimo: Ab hac igitur poteſtate tenebrarum, quarum eſt diabolus princeps, id eſt, à poteſtate diaboli & angelorum eius quiſquis erui, cùm baptizantur, negauerit paruulos, ipſorum Eccleſiæ ſacramentorum ueritate conuincitur, quæ nulla hæretica nouitas in Eccleſia CHRISTI auferre uel mutare permittitur, regente atque adiuuante capite totum corpus ſuum, puſillos cum magnis. In ueritate itaque, non in falſitate, poteſtas diabolica exorcizatur in paruulis, eique renunciant, quia per ſua non poſſunt, per corda & ora geſtantium, ut eruti à poteſtate tenebrarum, in regnum ſui domini transferantur. Quid ergò in eis eſt, per quod in poteſtate diaboli teneantur, donèc eruantur indè per ſacramentum baptiſmatis CHRISTI, quid eſt niſi peccatum?

Exorciſmi ueritas in paruulis.

Abrenunciātes per ora geſtātium.

20. ITEM libro ſecundo de nuptijs & concupiſcentia, capite decimoſeptimo: Inquantùm homines ſunt paruuli, bonum eſt naturæ, cuius author eſt Deus: inquantùm autem cum peccato naſcuntur, perituri, ſi non renaſcantur, ad ſemen pertinent maledictum ab initio illius antiquæ inobedientiæ uitio. Ab hac fide Apoſtolica atque Càtholica uerìſsima atque fundatiſsima, cum Pelagianis iſte Iulianus diſcedens, non uult naſcentes eſſe ſub diabolo, nè paruuli portentur ad CHRISTVM, ut eruantur à poteſtate tenebrarum, & in regnum ipſius transferantur.

Perituri, ſi nō renaſcantur.

Sine baptiſmo non ſaluantur.

21. IDEM Auguſtinus prætereà ſermone decimoquarto de uerbis Apoſtoli: Nos dicimus paruulos aliter ſalutem & uitam æternā non habituros,

niſi baptizentur in CHRISTO. Ibidèm: Vbi ponis paruulos baptizatos? Profectò in numero credentium. Nam ideò & conſuetudine Eccleſiæ antiqua canonica fundatiſſima, paruuli baptizati fideles uocantur. Et ſic de his quærimus, Iſte infans Chriſtianus eſt? Reſpondetur, Chriſtianus. Catechumenus, an fidelis? Fidelis utiquè à fide. fides à credendo. Inter credentes igitur, baptizatos paruulos numerabis, nec iudicare ullo modo aliter audebis, ſi non uis eſſe apertus hæreticus. Ergò ideò habent uitam æternam, quia qui credit in filium, habet uitam æternam. Noli eis ſine iſta fide, & ſine iſto ſacramento huius fidei promittere uitam æternam. Et poſt nonnulla: Abſit ut ego dicam non credentes infantes. Iam ſuperiùs diſputaui, credit in altero, qui peccauit in altero. dicitur, credit & ualet, & inter fideles baptizatos computatur. Hoc habet authoritas matris Eccleſiæ, hoc fundatus ueritatis obtinet canon: contra hoc robur, contra hunc inexpugnabilem murū quiſquis arietat, ipſe confringitur. Ergò prodeſt CHRISTVS aliquid infantibus baptizatis, & ſicut ego doceo, & ſicut mecum tota Eccleſia dicit, credētibus prodeſt. Et poſt pauca: Credunt & infantes. Vndè credunt? Quomodò credunt? Fide parentum. Si fide parentum purgantur, peccato parentū polluti ſunt. Poſteà uerò: Multi modi ſunt ſanctitatis, & multi modi ſunt ſanctificationis. Quomodò ergò ſanctificatur uir infidelis in uxore, & tamē perit niſi baptizetur: ſic filij fidelium, etſi ad quendam modum ſanctificati ſunt, pereunt tamen, ſi non fuerint baptizati.

Paruuli baptizati, in numero fidelium & credentium ponuntur.

Credit in altero, qui peccauit in altero.

Ab eccleſiæ authoritate.

1. Cor. 7. Pereunt fidelium filij, ſi nō fuerint baptizati.

1. C. BASILIVS in libro de ſpirituſancto, capite decimoquinto: Vnum nouimus ſalutiferum baptiſma, quandoquidem una eſt pro mundo mors, & una ex mortuis reſurrectio, quarum figura eſt Baptiſma.

Vnicū Baptiſma.

2. CLEMENS pontifex & martyr libro ſexto conſtitutionum apoſtolicarum, capite decimoquinto: Veruntamen initiatos iterùm baptizare tentantes, crucifigunt Dominum iterùm eum interimunt, derident diuina, eludunt ſancta, inſultant ſpiritui, ſanguinem ſanctum ueluti communem contemnūt, peccant in mittentem, in paſſum, & in teſtificantem. Et paulò pòſt: Baptizate quoq; puerulos ueſtros, & educate eos in diſciplina & præceptis Dei. Sinite enim, inquit, paruulos uenire ad me, & nolite eos prohibere.

Rebaptizātes crucifigūt Dominum.

Paruulorum baptiſmus.

Marc. 10.

3. IOANNES Damaſcenus libro quarto de Orthodoxa fide, capite decimo: Confitemur autem unum baptiſma in remiſsionem peccatorum, & in uitam æternam. Baptiſma ſiquidem Domini mortem inſinuat: conſepulti enim ſumus Domino per baptiſma, ut inquit diuinus Apoſtolus. Quemadmodū igitur ſemel completa eſt Domini mors, ſic ſemel oportet baptizari iuxta Domini uerbum, in nomine Patris, & Filij, & Spiritusſancti, inſtructos confeſsione Patris, & Filij, & Spiritusſancti. Quicunque igitur in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto baptizati ſunt, & unam naturam diuinitatis in tribus hypoſtaſibus edocti, & rurſus rebaptizantur, illi iterùm crucifigunt CHRISTVM, ut inquit diuinus Apoſtolus: Impoſsibile nanque eſt, eos qui ſemel illuminati ſunt, renouari in pœnitentiam, iteratò crucifigentes ſibijpſis CHRISTVM, & ludibrio ſubijcientes. Quicunque uerò in ſancta Trinitate baptizati non fuerint, illos rebaptizari oportet.

Vnum Baptiſma.

Heb. 6.

Rebaptizanti iterùm crucifigunt Chriſtum.

4. PRIMVM concilium Carthaginenſe canone primo: Illicitas eſſe ſancimus rebaptizationes, & ſatis eſſe alienum à ſyncera fide & catholica diſciplina.

Dānatur anabaptiſmus.

6. CONCILIVM Viennenſe ſub Clemente quinto: Baptiſma unicum ba-

Vide in Clementinis, tit. de ſumma Trini. & fide Catholic.

tizatos omnes in Chriſto regenerans, eſt (ſicut unus Deus & fides unica) ab omnibus fideliter confitendum. Quod celebratum in aqua in nomine Patris & Filij & Spiritusſancti, credimus eſſe tam adultis quàm paruulis communiter perfectum remedium ad ſalutem.

Character Baptiſmi, Confirmationis, & Ordinis.

6. Concilium Tridentinum ſeſsione ſeptima, canone nono, de ſacramentis in genere: Si quis dixerit in tribus Sacramentis, Baptiſmo ſcilicet, Confirmatione, & Ordine, nõ imprimi characterem in anima, hoc eſt, ſignũ quoddam ſpirituale & indelebile, undè ea iterari non poſſunt, anathema ſit.

Paruuli inter fideles numerandi. Paruuli baptizati, non rebaptizãdi poſteà.

7. Item in eadem ſeſsione, canone decimotertio de baptiſmo: Si quis dixerit paruulos, eo quòd actum credendi non habent, ſuſcepto baptiſmo inter fideles cõputandos non eſſe, ac proptereà cùm ad annos diſcretionis peruenerint, eſſe rebaptizandos: aut præſtare omitti eorũ baptiſma, quàm eos non actu proprio credentes baptizari in ſola fide Eccleſiæ, anathema ſit.

Baptiſmus repeti nõ poteſt, ut nec carnalis natiuitas.

8. Augustinus tractatu vndecimo in Ioannem: Rectè intellexit Nicodemus natiuitatem carnis. Sic & tu intellige natiuitatem ſpiritus. Quicũque tibi dixerit, ut ſpiritaliter iterùm naſcaris, reſponde quod dixit Nicodemus: Nunquid poteſt homo iterùm in uentrem matris ſuæ intrare, & naſci? Iam natus ſum de Adam, non me poteſt iterùm generare Adam: iam natus ſum de Christo, non me poteſt iterùm generare Christus. Quomodò uterus non poteſt repeti, ſic nec baptiſmus. Ibidèm: Plùs uos perſequuntur (Donatiſtæ) qui uos illudendo ſeducunt, Veni veni, baptizare hic, hic habes baptiſmum. noli ludere, unus eſt uerus. Ille luſus eſt, ſeduceris, & iſta perſecutio grauis tibi erit. Iſti etiam audent dicere, quia perſecutionem ſolent pati à catholicis regibus, aut à Catholicis principibus. Quam perſecutionem tolerant? afflictionem corporis. Quomodò paſsi ſunt perſecutionem, quam faciunt grauiorem? Caue quandò uult ludere Iſmael cum Iſaac, quandò tibi blanditur, quandò offert alterum baptiſmum: reſponde, habeo iam baptiſmum. Si enim uerus eſt iſte baptiſmus, quiſquis uult alterũ dare, illudere uult. Caue animæ perſecutorem. Et paulò pòſt: Mirantur quia commouentur poteſtates Chriſtianæ aduersùs deteſtandos diſsipatores Eccleſiæ. Si non ergò mouerentur, & quomodò redderent rationem de imperio ſuo Deo? Intendat charitas ueſtra quid dicam, quia pertinet hoc ad reges ſeculi Chriſtianos, ut temporibus ſuis pacatam uelint matrem ſuam Eccleſiam habere, undè ſpiritaliter nati ſunt. Videte qualia faciunt, & qualia patiuntur. Occidunt animas, affliguntur in corpore: ſempiternas mortes faciunt, & temporales ſe perpeti conqueruntur.

Gen. 21.

Anabaptiſtæ ſũt illuſores. Rectè perſequuntur hæreticos catholici principes

Pro mortib. ſempiternis, mortem temporalem patiuntur.

9. Beda in caput tertium euangelij ſecundùm Ioannem: Notandum autem, quia quod de carnali dixit, hoc etiam de ſpiritali eſt regeneratione ſentiendum: nequaquàm uidelicet eam, poſtquàm ſemel expleta fuerit, poſſe repeti. Siue enim hæreticus, ſiue ſchiſmaticus, ſiue facinoroſus quiſque in confeſsione ſanctæ Trinitatis baptizet, non ualet ille quidem qui ità baptizatus eſt, à nobis Catholicis baptizari, nè confeſsio uel inuocatio tanti nominis uideatur annullari.

Non magis repeti poteſt ſpiritalis, quã carnalis natiuitas.

10. Secunda ſynodus generalis, quæ eſt prima Conſtantinopolitana, in Symbolo: Confitemur unum baptiſma in remiſsionem peccatorum.

11. Augustinus epiſtola ducenteſimatertia ad Maximinum epiſcopũ: Rebaptizare igitur hæreticum hominem &c. ut in textu.

12. Idem in libro de unico baptiſmo contra Petilianum, capite decimo-

tertio

tertio: Ego autem ut quod de hac re ſentio breuiter dicam, rebaptizare hæreticos,quod illi (Cyprianus ſcilicet & eius ſocij) fecille dicuntur,tunc fuit humani erroris: rebaptizare autem Catholicos,quod adhuc illi faciant,ſemper eſt diabolicæ præſumptionis.

Anabaptiſmus eſt diabolicæ pſumptionis.

13. Leo Magnus epiſtola ſeptuageſimanona ad Nicetam epiſcopum Aquileienſem,capite ſeptimo: Hanc regulam (ut ſcitis)ſeruandam in omnibus eccleſiis prædicamus,ut lauacrum ſemel initum nulla iteratione uioletur,dicente Apoſtolo:Vnus Dominus,una fides,unum baptiſma.Cuius ablutio nulla iteratione temeranda eſt,ſed (ut diximus) ſola ſanctificatio ſancti ſpiritus inuocanda eſt, ut quod ab hæreticis nemo accipit, à Catholicis ſacerdotibus conſequatur.

Baptiſmus nō iterandus.

Ephe.4.

14. Idem epiſtola trigeſimaſeptima ad Leonem Rauennatem Epiſcopũ: Scimus quidem inexpiabile eſſe facinus,quotiès iuxta hæreticorum damnata à ſanctis patribus inſtituta,cogitur aliquis lauacrum, quod regenerandis ſemel tributum eſt, bis ſubire, Apoſtolica reclamante doctrina, quæ nobis unicam prædicat in Trinitate Deitatem,unam in fide confeſsionem, unum in baptiſmate Sacramentum. Sed in hoc nihil ſimile formidatur, quoniam non poteſt in iterationis crimen deuenire, quod factum eſſe omninò neſcitur.

Inexpiabile facinus è rebaptiza io.

Ephe.4.

Agit de eorũ baptiſmo, de qbus non cõſtat an ſint baptizati.

15. Iustinianus in Codice,libro primo, titulo ſexto, Nè ſanctum baptiſma iteretur,L.ſecunda Imperatorum Honorij & Theodoſij: Si quis rebaptizare quempiam de miniſtris Catholicæ ſectæ fuerit detectus, unà cum eo qui piaculare crimen commiſit, (ſi tamen criminis per ætatem capax ſit) & hic,cui perſuaſum ſit,ultimo ſupplicio percellatur.

Vltimũ ſupplіciũ in anabaptiſtas conſtitutum.

II

Quæ circa hoc Sacramentum præcipuè ſunt notanda?

A. Elementum abluens,eiuſque ſignificatio,verbum, miniſter,& effectus Baptiſmi.

B. Elementum eſt [a] aqua ſimplex, materia ad hoc neceſſaria,quæ natura ſua ſordes corporis abluere ſolet. Cui hæc pulchrè reſpondet ſignificatio,Baptiſmo animam [b] emundari peccatis,& hominem,utì dicemus,iuſtum effici.

C. Verbum quo [c] Sacramenti forma conſiſtit, ex Chriſti præcepto ſic habet: [d] *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.*

D. Et quanquàm ſit Sacerdotum munus, baptiſmũ adminiſtrare,tamen ubì neceſsitas uehementer urget,baptizare poſſunt alij [e] quoq;,ne impijs quidē & hæreticis exceptis,modò à forma Eccleſiæ & eius uerbis conceptis non recedatur.

a Ioan 3 b Epheſ.5 f Act 8 g 10 g Tridēt. can.2. de Baptiſ & Florēt. Chryſoſto. homil. 24. in Ioann. b Tit.3.b Act.2.f 1.Cor.6.c c Cõci. Lateranẽ. & Florẽti. Au.li.6.cõtra Donat.ca 15. Didymus l 2. de ſpirit. ſan. d Matth.28 d Amb.de iis q myſt.init.c.4. e Au.cõt. Parmenia. li.2.c. 13.Et de vnic. bapt.c.9 Cõt. Donat.li.3.c. 15 & li.7 c.53 Hilar. in pſal. 67.Conc. Later.cap. 1.Florẽt.& Tridēt. can.4.de bap.

SCRIPTVRAE.

Ioannis tertio: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.

Ad Epheſios quinto: Vt Eccleſiam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ.

Actorvm octauo: Dum irent per uiam, uenerunt ad quandam aquam: & ait Eunuchus, Eccè aqua, quid prohibet me baptizari? Et iuſsit ſtare currum: & deſcenderunt uterque in aquam, Philippus & Eunuchus, & baptizauit eum.

Actorvm decimo: Nunquid aquam quis prohibere poteſt, ut non baptizentur hi qui ſpiritum ſanctum acceperunt, ſicut & nos?

Ad Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.

Actorvm ſecundo: Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque ueſtrum in nomine Iesv Christi in remiſsionem peccatorum ueſtrorum: & accipietis donum ſpiritus ſancti.

Prioris ad Corinthios ſexto: Et hæc quidem fuiſtis: ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine Domini noſtri Iesv Christi, & in Spiritu Dei noſtri.

Matthaei vigeſimooctauo: Euntes ergò docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.

PATRES.

Materia baptiſmi. Ioan.

1. B. Tridentinvm concilium ſeſsione ſeptima, canone ſecundo de Baptiſmo: Si quis dixerit, aquam ueram & naturalem non eſſe de neceſsitate baptiſmi, atque ideò uerba illa Domini noſtri Iesv Christi, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto: ad metaphoram aliquam detorſerit, anathema ſit.

2. Concilivm Florentinum in doctrina de Sacramentis Eccleſiæ: Materia huius Sacramenti, eſt aqua uera & naturalis: nec refert, frigida ſit an calida.

Aqua ad baptiſmũ pficiẽdũ neceſſaria. Actor. 10.

3. Chrysostomvs homilia vigeſimaquarta in Ioannem: Nam quòd per neceſſaria ſit aqua, uel indè perſpicuum eſt, quòd cùm antè aquam ſpiritus inſpiraſſet, in hoc tamen non quieuit Apoſtolus, ſed ad aquæ neceſsitatem oſtendendam ait: Nunquid aquam quis prohibere poteſt, ut non baptizentur hi, qui ſpiritum ſanctum acceperunt, ſicut & nos? Quænam ergò aquæ neceſsitas? Iam abſconditum nobis myſterium aperiam. Sunt & alia, nunc uerò ex omnibus unum expoſuiſſe ſufficiat. Primùm diuina in hoc conſummantur indicia, ſepultura, mortificatio, reſurrectio, uita, & hęc ſimul omnia. In aqua enim tanquàm in ſepulcro caput immergentibus uetus homo ſepelitur & ſubmergitur, deindè nobis emergentibus nouus reſurgit indè. Vt facile nobis eſt immergi & emerſos reſpirare, ità Deo ueterem ſepelire hominem, & nouum induere. Prætereà ter iſtud fit, ut hinc Patris & Filij & Spiritus ſancti uirtutem hæc omnia implere intelligas. Quod nè coniectura à me, ſed uero ſenſu dictum intelligas, audi Paulum: Conſepulti, inquit, ſumus cum illo per baptiſmum in mortem. Et iterùm: Noſter uetus homo ſimul crucifixus eſt. Et iterùm: Complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius.

Ter repetita ablutio.

Coloſſ. 2. Rom. 6. Ibidem.

1. C. Con-

1. C. CONCILIVM Lateranenſe magnum canone primo: Sacramentũ baptiſmi, quod ad inuocationem indiuiduæ Trinitatis, uidelicet Patris & Filij & Spiritus ſancti, cõſecratur in aqua, tam paruulis quàm adultis in forma Eccleſiæ a quocunque ritè collatum, proficit ad ſalutem.

2. ET concilium Florentinum: Forma huius Sacramenti eſt: Ego te baptizo in nõie Patris, & Filij, & Spiritusſancti. Non tñ negamus, quin & per illa uerba Baptizetur talis ſeruus CHRISTI in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, uel Baptizatur manibus meis talis, in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, uerum perficiatur baptiſma: quoniam cùm principalis cauſa, ex qua baptiſmus uirtutem habet, ſit ſancta Trinitas: inſtrumentalis autem ſit miniſter, qui tradit exteriùs Sacramentum, ſi exprimitur actus, qui per ipſum exercetur miniſtrum, cum ſanctæ Trinitatis inuocatione, perficitur ſacramentum.

Forma Baptiſmi Latinorũ & Græcorũ.

3. AVGVSTINVS de baptiſmo contra Donatiſtas libro ſexto, capite vigeſimoquinto: Certa illa euangelica uerba, ſine quibus non põt baptiſmus conſecrari, tantum ualent, ut per illa ſic euacuentur, quæcunque in prece uitioſa contra regulam fidei dicuntur, quemadmodùm dæmonium CHRISTI nomine excluditur. Et paulò pòſt: Si autem ipſe malus eſt atque peruerſus, ſi precem integrã dicat, & nulla ex parte fidei catholicæ aduerſam, nõ ideò ipſe rectus eſt, quia illa recta eſt: & ſi in aliquibus peruerſam precem afferat, Deus adeſt uerbis euangelicis ſuis, ſine quibus baptiſmus CHRISTI conſecrari non poteſt, & ipſe ſanctificat Sacramentum ſuum, ut homini ſiue antequàm baptizetur, ſiue cùm baptizatur, ſiue poſteà quandoquè ad ſe ueraciter conuerſo, idipſum ualeat ad ſalutem, quod ad perniciem, niſì conuerteretur, ualeat. Cæterùm quis neſciat non eſſe baptiſmum CHRISTI, ſi uerba euãgelica quibus ſymbolum conſtat, illic defuerint? Sed faciliùs inueniũtur hæretici, qui omninò non baptizent, quàm qui non illis uerbis baptizent.

Certa Baptiſmi forma neceſſaria.

4. DIDYMVS Alexandrinus libro ſecundo de Spiritu ſancto: Quis nõ ex ipſa cogetur ueritate ſuſcipere indifferentiam ſanctæ Trinitatis, dum una ſit fides in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto: & lauacrum detur atque firmetur in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti? Non arbitror quenquam tam uecordem atque inſanum futurum, ut perfectum baptiſma putet id, quod datur in nomine Patris & Filij, ſine aſſumptione Spiritus ſancti: aut rursùs in nomine Patris & Spiritus ſancti, filij uocabulo prætermiſſo: aut certè in nomine Filij & Spiritus ſancti, nõ prępoſito uocabulo Patris. Licèt enim quis poſſet exiſtere ſaxei (ut ità dicam) cordis, & penitùs mentis alienæ, qui ità baptizare conetur, ut unum de præceptis nominibus prętermittat, uidelicet contrarius legiſlator Chriſti, tamen ſine perfectione baptizabit: immò penitùs à peccatis liberare non poterit, quos à ſe baptizatos exiſtimauerit.

Forma mutilata eſſe non debet. Singularũ perſonarũ S. Trinitatis nõia exprimenda ſunt.

5. AMBROSIVS in libro de ijs qui myſterijs initiantur, capite quarto: Catechumenus niſi baptizatus fuerit in nomine Patris & filij & Spiritusſancti, remiſſionem non poteſt accipere peccatorum, nec ſpiritalis gratię munus haurire.

1. D. AVGVSTINVS libro ſecundo contra epiſtolam Parmeniani, capite decimotertio: Si laicus aliqua pereuntis dederit neceſſitate compulſus, quod cùm ipſe acciperet, dandum eſſe addidicit, neſcio an piè quiſquam dixerit eſſe repetendũ. Nulla enim cogente neceſſitate ſi fiat, alieni muneris uſurpatio eſt: ſi autem neceſſitas urgeat, aut nullum aut ueniale delictũ

Laicus in neceſſitate baptizare põt.

Non baptizati, an baptizare poſsint.
Hæretici uerè baptiſmũ conferunt.

eſt. Et paulò pòſt: Et hæc quidem alia quæſtio eſt, utrùm & ab ijs qui nunquàm fuerunt Chriſtiani, poſsit baptiſmus dari: nec aliquid temerè indè affirmandum eſt ſine authoritate tanti concilij, quantum tantæ rei ſufficit. De ijs uero qui ab Eccleſiæ unitate ſeparati ſunt, nulla iam quæſtio eſt, quin & habeant & dare poſsint, & quin perniciosè habeant, pernicioſeque tradant extra uinculum pacis. Hoc enim iam in ipſa totius orbis unitate diſcuſſum, conſideratum, perfectum atque firmatum eſt.

Verus baptiſmus & extra Eccleſiã confertur.

2. Idem in libro de vnico baptiſmo, capite nono: Quiſquis extra eccleſiam fuerit ab hæreticis uel ſchiſmaticis, tamen Chriſti baptiſmate conſecratus, cùm ad Eccleſiam uenerit, non eſt negandum ſacramentũ ueritatis quo imbutus eſt, ſed adijcienda eſt pietas unitatis, à qua ſeparatus eſt, & ſine qua illud ineſſe illi poſsit, prodeſſe non poſsit. Hoc facimus, hoc à maioribus traditum accepimus, hoc in Catholica Eccleſia, quæ toto orbe diffunditur, contra omnes falſitatis nebulas cuſtodimus.

Hæreticorum baptiſmus verũ eſt Sacramẽtum, ſi debitã formam ſeruãt.

3. Idem Auguſtinus libro tertio contra Donatiſtas, capite decimoquinto: Quamobrem ſi euangelicis uerbis, in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, Marcion baptiſmum conſecrabat, integrum erat ſacramentum, quanuis eius fides ſub ijſdem uerbis aliud opinantis quàm catholica ueritas docet, non eſſet integra, ſed fabuloſis falſitatibus inquinata. Nam ſub ijſdem uerbis, id eſt, in nomine Patris & Filij & ſpiritusſancti, non ſolùm Marcion aut Valentinus, aut Arrius, aut Eunomius, ſed ipſi carnales paruuli Eccleſię, quibus dicebat Apoſtolus, Non potui loqui uobis quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus, ſi poſſent ſinguli diligẽter interrogari, tot diuerſitates opinionũ fortaſsis, quot homines, numerarentur. Animalis enim homo nõ percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei. Nunquid tamen ideò non integrum ſacramẽtum accipiunt?

1.Cor.3.
1.Cor.2.

4. Et libro ſeptimo, capite quinquageſimotertio contra Donatiſtas: Veruntamen ſi quis fortè me in eo concilio conſtitutum, ubi talium rerum quęſtio uerſaretur, non præcedentibus talibus quorum ſententias ſequi mallẽ, urgeret ut dicerem, quid ipſe ſentirem, ſi eo modo affectus eſſem quo eram cùm iſta dictarem, nequaquàm dubitarem habere eos baptiſmum, qui ubicũque & à quibuſcunque illud uerbis euangelicis conſecratum, ſine ſua ſimulatione & cum aliqua fide accepiſſent, quanquàm eis ad ſalutem ſpiritalem non prodeſſet, ſi charitate caruiſſent, qua catholicæ inſererentur Eccleſiæ. Si enim habeam, inquit, fidem ut montes transferam, charitatem autem nõ habeam, nihil ſum: ſicut iam præteritis Maiorum ſtatutis, non dubito etiàm illos hẽre baptiſmũ, qui quãuis fallaciter id accipiãt, in eccleſia, tũ accipiũt uel ubi putãt eſſe Eccleſia ab eis, in quorũ ſocietate id accipiũt, de quib. dictũ eſt, Ex nobis exierunt. Vbi autem neque ſocietas ulla eſſet ità credentium, neque ille qui ibi acciperet, ità crederet, ſed totum ludicrè & mimicè & iocu lariter ageretur, utrùm approbandus eſſet baptiſmus qui ſic daretur, diuinũ iudicium per alicuius reuelationis oraculum concordi oratione, & impenſis ſupplici deuotione gemitibus implorãdum eſſe cenſerem, ità ſane, ut poſt me dicturos ſententias, nè quid iam exploratum & cognitum adferrent, humiliter expectarem: quanto magìs ergò nunc, ſine præiudicio diligentioris inquiſitionis uel maioris authoritatis, iſtud dixiſſe accipiendus ſum?

1.Cor.13.
1.Ioan.2.
Per ludum & iocum baptizati.

Actor.8.
Apoſtolorum officium erat baptizare.

5. Hilarivs Pictauorum epiſcopus in Pſalmum ſexageſimumſeptimũ, loquens de Eunucho Candaces reginæ Aethiopum: Eccè aqua, inquit, quis

prohibet

prohibet me baptizari? ſacramentum ipſum baptiſmi a ſeô impatientis deſiderij cupiditate præueniens, ut a diacono miniſterium Apoſtolici officij ſalutis ſuæ cupidus exigeret.

6. Lateranense concilium magnum ſub Innocentio tertio celebratū, canone primo: Sacramentum baptiſmi, quod ad inuocationem indiuiduæ Trinitatis conſecratur in aqua, tam paruulis quàm adultis in forma Eccleſiæ à quocunquè ritè collatum, proficit ad ſalutem. A quocunq pôt conferri.

7. Concilium Florentinum: Miniſter huius ſacramenti eſt ſacerdos, cui ex officio competit baptizare: in cauſa autem neceſsitatis, non ſolùm ſacerdos uel diaconus, ſed etiàm laicus uel mulier, immò etiàm paganus & hæreticus, baptizare poteſt, dummodò formam ſeruet eccleſiæ, & facere intendat quod faciet eccleſia. Miniſter ordinarius Baptiſmi, eſt ſacerdos. In cauſa neceſsitatis qui uis homo.

8. Concilium Tridentinum ſeſsione ſeptima, canone quarto de baptiſmo: Si quis dixerit baptiſmum, qui etiàm datur ab hæreticis in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, cū intentione faciēdi quod facit eccleſia, nō eſſe uerbum baptiſma, anathema ſit. Ab hæreticis collatus baptiſmus quūdò uerus.

III

Quem fructum & effectum præſtat Baptiſmus?

A. Eum planè, quem docente Chriſto [a] ac teſtibus Apoſtolis Petro & Paulo diſcimus, nimirùm per Baptiſmum & peccata remitti, & ſpiritum dari, quo & uetus homo aboleatur, & noua fiat in Chriſto creatura. Quippe ſuſceptus ritè baptiſmus non hoc modò largitur, vt impio plenè peccata omnia condonentur atq; tollantur, ſed etiam ut baptizatus planè innouetur, ac verè innocens, iuſtus, ſanctus & cæleſti gloria dignus in Chriſto efficiatur: ut iure à Paulo dictum ſit omnibus baptizatis: [b] *Abluti eſtis, ſanctificati eſtis, iuſtificati eſtis ĩ noĩe Domini noſtri* IESV *Chriſti, & in ſpiritu Dei noſtri.* Atque alibi teſtatur [c] idem, baptiſmum eſſe lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus ſancti: [d] Lauacrum etiam aquæ in verbo uitæ. Et rurſus ille ſcribit: [e] *Quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.*

B. Scite [f] Bernardus ac breuiter ſacramenti huius effectus præcipuos complectitur: Lauamur in baptiſmo, inquit, quia deletur chirographum

a Marc. 16. d Act. 2. f 22. d 1. Pet. 3. d Eze. 36. e 1. Cor. 6. c Ro. 6. a b. Baſi. hom. 15. in exhort. ad bapti. & lib. de Spir. ſanc. cap. 15. Augu. lib. 1. contra 2. epiſto. Pelag cap. 13. & lib. 3. c 3. In Enchi. c. 64. Beda in c. 3. Io. Damaſ. lib. 4. cap. 10. Greg. li. 9. epiſt. 39. Hierony. ad Occan. Naziā. ī ſā. Lauacrū. Clem. Alexand. lib. 1. pædagog. cap. 6. Chryſo. ad Neoph. & ad baptizandos.

b 1. Cor. 6. c Amb. lib. 1. de ſacrament. cap. 4. Conc. Floren. & Trid. ſeſſ. 5. can. 5.

c Tit. 3. c Aug. epi. 23. & quæſ. ſuper Num. li. 4. cōſ. cap. 4. Lactan. lib. 3. diuinarum inſt. c. 26. Cyp. lib. 2. epiſt. 2.

d Ephe. 5. f

e Gal. 3. d Rom. 6. a

f Ser. in Cę. Domini. Vide Cypr. de bapt. Chriſti, & ablu. ped. Orig. in c. 6. ad Ro. Reticiū Auguſtodu. apud Auguſtinū li. 1. contra Iulianum. cap. 2.

phum damnationis noſtræ, & gratia hæc nobis confertur, nè iam nobis cōcupiſcentia noceat, ſi tamen à conſenſu abſtineamus.

[g] Iac.1.b Ro.6.b7.b Triden.ſeſſ 5.can.5. Aug.lib.1.de nupt. & concup.cap.23.& 25.& lib.1.con.2.epiſt. Pela. c.13.Itē lib.1. retract.15.& lib.13.de Trin.c.16. de pec. mer. lib.1.c. 39.& lib.2.c.33.& 34.

C. Quæ[g] concupiſcentia in renatis manens, non per ſe peccatum eſt, ſed ut Theologi appellant, fomes peccati, ad agonem relictus, vt baptizati hac occaſione vigilantiùs Dei gratiam quærant, virtutes ſtudioſiùs exerceant, fortiuſque certando maiorem ſibi gloriam parent. Itaque vt Paulus docet, [h] *Nihil damnationis eſt ijs, qui in Chriſto Ieſu, qui non ſecundum carnem, ſed ſecundum ſpiritum ambulant,* [a] quique ſecundùm Pauli doctrinam & exemplum, veterem hominem exuentes, de die in diem ſecundùm [b] interiorē hominem renouantur: id quod proprium eſt [c] baptizatorum.

[h] Rom.8.a

[a] Col.3.b Eph.4.e

[b] 2.Cor.4.d

[c] Rom.6.a

SCRIPTVRAE.

A. Prioris ad Corinthios ſexto, Ad Galatas tertio, Ad Romanos octauo, ut in textu.

Marci decimoſexto: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit.

Actorvm ſecundo: Baptizetur unuſquiſque ueſtrum in nomine Iesv Christi in remiſsionem peccatorum ueſtrorum: & accipietis donum Spiritus ſancti.

Actorvm vigeſimoſecundo: Exurge, & baptizare, & ablue peccata tuā, inuocato nomine ipſius, inquit Ananias ad Paulum.

Prioris epiſtolæ Petri capite tertio: Cùm fabricaretur arca, in qua pauci, id eſt, octo animæ ſaluæ factæ ſunt per aquam. Quod & uos nunc ſimilis formæ ſaluos facit baptiſma, non carnis depoſitio ſordium, ſed conſciētiæ bonæ interrogatio in Deum per reſurrectionem Iesv Christi.

Ezechielis trigeſimoſexto: Et effundam ſuper uos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis ueſtris, & ab uniuerſis idolis ueſtris mundabo uos. Et dabo uobis cor nouum, & ſpiritum nouum &c.

Ad Romanos ſexto: An ignoratis fratres, quia quicunque baptizati ſumus in Christo Iesv, in morte ipſius baptizati ſumus? Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem, ut quomodò Christvs ſurrexit à mortuis per gloriam patris, ità & nos in nouitate uitæ ambulemus. Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus: Hoc ſcientes, quia uetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, ut deſtruatur corpus peccati, ut ultrà non ſeruiamus peccato. Qui enim mortuus eſt, iuſtificatus eſt à peccato. Et paulò pòſt: Ità & uos exiſtimate, uos mortuos quidem eſſe peccato, uiuentes autem Deo in Chriſto Ieſu.

Ad Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum &c.

Ad Epheſios quinto: Chriſtus dilexit eccleſiam,& ſemetipſum tradidit pro ea,ut illam ſanctificaret,mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ.

C. Iacobi primo: Vnuſquiſque uerò tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus.Deindè cōcupiſcentia cùm conceperit,parit peccatum: peccatum uerò cùm conſummatum fuerit,generat mortem.

Ad Romanos ſexto: Non ergò regnet peccatum in ueſtro mortali corpore,ut obediatis concupiſcentijs eius.

Et capite ſeptimo: Nam concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret, Non concupiſces. Occaſione autem accepta peccatum per mandatum operatum eſt in me omnem concupiſcentiam.

Ad Coloſſenſes tertio: Expoliantes uos ueterem hominem cum actibus ſuis,& induentes nouum eum qui renouatur in agnitionem, ſecundùm imaginem eius qui creauit illum.

Ad Epheſios quarto: Deponite uos, ſecundùm priſtinam conuerſationē ueterem hominem,qui corrumpitur ſecundùm deſideria erroris. Renouamini autem ſpiritu mentis ueſtræ: & induite nouum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt in iuſtitia & ſanctitate ueritatis.

Posterioris ad Corinthios quarto: Propter quod non deficimus: ſed licèt is qui foris eſt,noſter homo corrumpitur,tamen is qui intùs eſt renouatur de die in diem.

Ad Romanos ſexto: Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem &c.ut ſuprà.

PATRES.

1. A. Basilivs Magnus in exhortatione ad baptiſmum,quæ eſt decimatertia inter homilias uariorum argumentorum: Baptiſmus eſt captiuorum & æris alieni remiſsio, peccati mors,animæ regeneratio,amictus ſplendens,character indepræhenſibilis,cæli iter, regni cæleſtis conciliatio, adoptionis gratia. *Effectus baptiſmi.*

2. Idem in libro de ſpirituſancto,capite decimoquinto: Tribus demerſionibus,ac totidem inuocationibus, magnum baptiſmatis myſterium peragitur,ut & mortis figura adumbretur, & per traditionem diuinæ cogitationis animus repurgetur eorum qui baptizantur. *Purgatur animus.*

3. Avgvstinvs libro primo contra duas epiſtolas Pelagianorum,capite decimotertio: Dicimus baptiſma dare omnium indulgentiam peccatorum,& auferre crimina,non radere, nec ut omnium peccatorum radices in mala carne teneantur,quaſi raſorum in capite capillorum,undè creſcant iterùm reſecanda peccata. *Omniū peccatorū indulgentia in baptiſmo. Aufert crimina,& non radit.*

4. Item libro tertio,capite tertio: Baptiſmus abluit quidem peccata omnia,prorsùs omnia,factorum,dictorum,cogitatorum,ſiue originalia, ſiue addita,ſiue quæ ignoranter,ſiue quæ ſcienter admiſſa ſunt, ſed non aufert infirmitatem cui regeneratus reſiſtit,quando bonum agonem luctatur. *Abluit prorsùs oīa peccata.*

5. Idem Auguſtinus in Enchiridio ad Laurētiū,c.ſexageſimoquarto: Excepto baptiſmatis munere,quod contra originale peccatum donatum eſt,ut quod generatione attractum eſt,regeneratione detrahatur,& tamen actiua quoquè peccata quæcunque corde,ore,opere,cō miſſa inuenerit, tollit. Hac ergò excepta magna indulgentia,undè incipit hominis renouatio,in qua ſoluitur omnis reatus & ingeneratus & additus &c. *Baptiſmus & originale peccatū & actiua omnia tollit.*

6. Be

Effectus baptiſmi inuiſibilis.

6. BEDA in caput tertium Ioannis: Spiritalis generatio tota inuiſibiliter agitur. Nam uidetur quidem qui baptizatur, in fontem deſcendere, uidetur aquis intingi, uidetur de aquis aſcendere: quid autem in illo lauacrum regenerationis egerit, minimè poteſt uideri. Sola autem fidelium pietas nouit, quia peccator in fontem deſcendit, ſed purificatus aſcendit: filius mortis deſcendit, ſed filius reſurrectionis aſcendit. Sola hoc eccleſia mater, quæ generat, nouit. Cæterùm oculis inſipientium uidetur talis exire de fonte, qualis intrauit, totumque ludus eſſe quod agitur.

Remiſsio peccatorũ æqualis, gratia nõ item.

7. DAMASCENVS libro quarto orthodoxæ fidei, capite decimo: Peccatorum remiſsio omnibus æquè per baptiſmum donata eſt, gratia uerò ſpiritusſancti, ſecundùm proportionem fidei & puritatis. Nunc igitur per baptiſma primitias ſpiritus ſancti accipimus: & initium alterius uitæ fit in nobis, id eſt, primitiæ regenerationis, & ſignaculum, & tutela, & illuminatio, & ſanctificatio.

Peccata proſsùs dimitti in baptiſmo.

Pſalm. 72.

Exod. 14.

8. GREGORIVS Magnus libro nono, epiſtola trigeſimanona ad Theotiſtam patriciam: Si qui ſunt qui dicunt peccata in baptiſmate ſuperficietenus dimitti, quid eſt hac prædicatione infidelius, in qua ipſum fidei ſacramẽtum feſtinant ſoluere? in quo principaliter ad cæleſtis munditiæ myſterium, anima ligatur: ut abſoluta radicitùs à peccatis omnibus, ſoli illi inhæreat, de quo pſalmiſta ait: Mihi autem adhærere Deo bonum eſt. Certè enim maris rubri tranſitus figura ſancti baptiſmatis fuit, in quo hoſtes à tergo ſunt mortui, ſed alij contra faciem in eremo ſunt inuẽti. Sic quippe omnes qui in ſancto baptiſmate tinguntur, eorum peccata præterita omnia laxantur, quia eis uelut Aegyptij hoſtes à tergo moriuntur. Sed in eremo alios hoſtes inuenimus, quia dum in hac uita uiuimus, priuſquàm ad promiſsionis patriam pertingamus, multæ tentationes nos fatigant, & ad terram uiuentium tendentibus iter intercludere feſtinant. Qui ergò dicit peccata in baptiſmate funditùs non dimitti, dicat in mari rubro Aegyptios non ueraciter mortuos. Si autem fatetur Aegyptios ueraciter mortuos, fateatur neceſsè eſt peccata in baptiſmate funditùs mori: quia nimirum plus ualet in abſolutione noſtra ueritas, quàm umbra ueritatis. In Euangelio Dominus dicit: Qui lotus eſt, non indiget nisi ut pedes lauet, ſed eſt mundus totus. Si igitur peccata in baptiſmate funditùs minimè dimittuntur, quomodo is qui lotus eſt, mundus eſt totus? Totus enim mundus dici non poteſt, cui de peccato aliquid remanſit. Sed nemo reſiſtit uoci ueritatis, quæ ait: Qui lotus eſt, mundus eſt totus. Nihil ergò ei de peccati ſui contagione remanet, què totum fatetur mundum ipſe qui redemit.

Ioan. 13.

Omnia crimina cõdonata.

2. Corinth. 6.

9. HIERONYMVS in epiſtola octogeſimatertia ad Oceanum: Omnia, inquit, nobis in baptiſmate condonata ſunt crimina: nec poſt indulgentiam, iudicis eſt metuenda ſeueritas, dicente Apoſtolo: Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine domini Ieſu Chriſti, & in ſpiritu Dei noſtri. Omnia peccata donata ſunt: bene & fideliter. Et paulò pòſt: Quantam uim habeat baptiſma & aqua in CHRISTO ſanctificata gratiam, docebo: Rudis mundus, necdùm ſole rutilante, nec pallente luna, nec aſtris micãtibus, incompoſitam & inuiſibilem materiam, abyſſorum magnitudine & deformibus tenebris opprimebat. Solus ſpiritus Dei in aurigæ modum ſuper aquas ferebatur, & naſcentem mundum in figura baptiſmi parturiebat &c. Peccat mundus & ſine aquarum diluuio non purga-

Geneſ. 1.

Figuræ baptiſmi.

Gen. 7 & 8.

purgatur. Statimque columba ſpiritus ſancti, expulſo alite teterrimo, ità ad Noe quaſi ad Chriſtum in Iordane deuolat: & ramo refectionis ac luminis, pacem orbi annunciat. Pharao cum exercitu ſuo, nolens populum Dei exire de Aegypto, in typo baptiſmatis ſuffocatur. Et plura alia ex ſcripturis copioſè. Exod. 14.

10. Gregorivs Nazianzenus in oratione in ſanctum Lauacrum: Illuminatio ſplendor eſt animarum, uitæ translatio, inquiſitio per quam ad Deũ c> ſcientia attollitur: illuminatio adiutorium noſtræ eſt imbecillitatis. illuminatio carnis eſt abiectio, ſpiritus aſſecla, rationis participatio, creationis emendatio, peccati diluuium, luminis communicatio, tenebrarum diſſolutio: illuminatio ad Deum eſt uehiculum, Chriſti peregrinatio, fidei ſuſtentaculum, mentis perfectio, regni cælorum gloria, uitæ permutatio, ſeruitutis ablatio, uinculorum ſolutio, fœderis commutatio: illuminatio, (quid neceſsè eſt plura enumerare?) ex Dei donis eſt pulcherrimum & magnificentiſsimum. Quemadmodùm quædam ſancta appellantur ſanctorum, aut quod excellentiùs & magis proprium eſt, cantica canticorum: ità & illa omnibus reliquis, qui apud nos ſunt ſplendoribus, eſt ſanctior. Vocatur autem donum hoc, quemadmodùm & dator eius Chriſtus, multis ac uarijs nominibus: ſiue id nobis ob exuberantem rei accidat lætitiam, (delectantur enim qui alicuius rei magno tenentur amore, iucundè circa illius uerſari nomina) ſiue quòd beneficia innumera nobis denominationum multitudinem ſtruant. Donum igitur appellamus, beneficium, baptiſma, unctionem, illuminationem, incorruptionis indumentum, regenerationis lauacrum, ſignaculum, omne quodcunque precioſum eſt: donum quidem, quoniam cũ nihil contulerimus, nobis datum ſit: beneficium tanquàm debentibus: baptiſma, tanquàm peccata in unda pariter ſepeliantur: unctionem uerò, tanquàm ſacra ſit & regia, ſiquidem hæc erant uncta: illuminationem autem, tãquàm ſplendorem: indumentum, ueluti turpitudinis tegumentum: lauacrum uerò, tanquàm ablutionem: ac ſigillum, tanquàm conſeruationem & dominationis deſignationem. Et paulò pòſt: Ipſa baptiſmatis gratia ac uis, non mũdi diluuium, ut olim, ſed uniuſcuiuſque peccati continet purgationem, & omnimodam fœditatum & inquinationum, quæ à prauitate ingreſſæ ſunt, reiectionem. Proinde cùm duplices ſimus, ex anima dico & corpore, illudq; uiſibilis, iſta uerò inuiſibilis ſit naturæ: ità & duplex eſt purgatio, per aquã inquã & ſpiritũ: & hæc quidẽ uiſibiliter ac corporaliter ſuſcipiẽ, at illa incorporaliter & inuiſibiliter cõcomitatur: ac una quidem eſt figuralis, ſed altera uera, quæ & profunda expurgat, prioris generationis adiutorium exiſtens. nouos pro ueteribus, ac Dei ſimiles, pro eo quod nunc ſumus, efficit, abſq; igni conflans, & ſine confractione irradians: ſi enim breuiter dicere oportet, baptiſmatis uis, cum Deo uitæ ſecundæ, ac purioris conuerſationis eſt pactũ cenſendum. Ibid. Exiuit à te impurus ille & materialis ſpiritus, baptiſmate expulſus. non fert perſecutionem, non ſuſtinet abſque domo & lare degere. pergit per loca inaquoſa, & diuinæ irrigationis arida. ibi uerſari cupit, circumerrat, quærens, nec inuenit: in baptizatas incidit animas, quarum prauitatem lauacrum eluerat: timet aquam, purgatione ſuffocatur, quemadmodũ legio mari.

Vis baptiſmi admirabilis.

Baptiſmi nomina uaria.

Vis baptiſmi.

Matt. 12.

Matt. 8.

11. Clemens Alexandrinus libro primo pædagogi, capite ſexto: Qui tingimur, abſterſis peccatis, quæ diuino ſpiritui inſtar caliginis tenebras offundebant

Effectus baptiſmi.

fundebãt,liberum,ab omniq; impedimento uacuum, & lucidum habemus ſpiritus oculum: quo quidem ſolo quod diuinum eſt intuemur, cælitùs influente nobis ſancto ſpiritu. Et paulò antè: Tincti,illuminamur: illuminati,in filios adoptamur: adoptati,perficimur:perfecti,immortales reddimur. Ego,inquit,dixi: Dij eſtis,& filij excelſi omnes. Multis autem modis uocatur hoc opus,Gratia,Illuminatio,Perfectum,& Lauacrum. Lauacrum quidem,per quod peccata abſtergimus. Gratia autem, qua remittuntur pœnæ quæ peccatis debentur. Illuminatio autem,per quam ſanctam illam & ſalutarẽ lucem intuemur, hoc eſt,per quam id quod eſt diuinum perſpicimus. Perfectum autem dicimus,cui nihil deeſt. Quid enim ei deſit qui Deum nouit? Eſt enim reuerà abſurdum Dei uocari gratiam,quæ non ſit perfecta, & undequaquè plena. Qui eſt autem perfectus, perfecta utiquè largietur. Nec longè pòſt: Illuminatione tenebras deleri neceſsè eſt. Tenebræ autẽ ſunt ignoratio,per quam in peccata incidimus,circa ueritatem hallucinantes. Cognitio ergò eſt illuminatio,quæ delet ignorationem, & perſpicacẽ uidendi facultatem inſerit. Quinetiam eorum quæ ſunt deteriora,reiectio, eſt meliorum reuelatio. Quæ enim malè colligauit ignoratio, ea pulchrè reſoluit agnitio. Hæc autem uincula quàm celerrimè remittuntur,humana quidem fide,diuina uerò gratia,cùm remittuntur peccata uno medicamento Pæonio,nempe uerbali baptiſmo. Omnia ergò peccata eluimus,& eueſtigiò mali nõ fumus ampliùs. Vna eſt hæc gratia illuminationis,quòd non ſint ijdem mores,qui erant antequàm lauaremur.

Pſal.81. — *Nomina baptiſmi.*

12. Chrisostomvs in homilia ad neophytos: Eccè libertatis ſerenitate perfruuntur, qui tenebãtur pauloantè captiui: & ciues eccleſiæ ſunt,qui fuerunt in peregrinationis errore: & iuſtitiæ in ſorte uerſantur, qui fuerunt in confuſione peccati. Non enim ſunt tantùm liberi, ſed & ſancti: non tantùm ſancti,ſed & iuſti: nec ſolum iuſti,ſed & filij: nec ſolùm filij,ſed & hæredes: nec ſolùm hæredes,ſed & fratres Christi: nec tãtùm fratres Christi, ſed & cohæredes: non ſolùm cohæredes, ſed & membra: non membra tantùm,ſed & templum: nec tantùm templum,ſed organa ſpiritus. Vides quot ſint baptiſmatis largitates? Sed multis quidẽ uidetur,cæleſtẽ gratiam in peccatorum tantùm remiſsione conſiſtere: nos autem honores computauimus decem. Hac de cauſa & iam infantulos baptizamus, ut non ſint coinquinati peccato,ut eis addatur ſanctitas,iuſtitia,adoptio,hæreditas, fraternitas Christi,ut eius membra ſint omnes,ut ſpiritus habitatio fiat.

Decem baptiſmi munera. — *Non ſola peccatorũ remiſſio.* — *Paruuli cur baptizantur.*

13. Idem in homilia ad baptizandos: Nunc ſordes corporis Iudaicum lauacrum emundabat. Diuinæ autem gratiæ lauacrum non corporis, ſed animæ maculam ſordesque mundare conſueuit. Non enim eos qui mortua corpora tetigerunt,ſed eos qui operibus mortuis prægrauantur,efficit mundos. Etſi mollis,etſi fornicator,etſi idolis ſeruiens, etſi quid aliud huiuſmodi gerens quiſpiam reperiatur,etſi omni humana deteſtabilitate fuerit prægrauatus,etſi totius malitiæ nodis adſtrictus: cùm ad illam natatoriam ueenerit, cùm illius fontis diuinos ſenſerit riuos, Solis radijs mundior eleuatur. Et nè putes ambitionis gratia hæc uerba proferri, audi Paulum de huius lauacri uirtute dicentem: Nolite errare, nec hi qui idolis ſeruiunt, nec fornicatores, nec adulteri, &c. Et hæc, inquit, quidem eratis &c. Nos quidem pollicemur uobis oſtendere totius malitiæ uinculis abſolui, & omni immunditia liberari eos, qui hoc lauacrum promerentur: Verum ratio

Mundat oĩa Baptiſmus. — *Solis radijs mundior recens baptizatus.* — *1.Cor.6.*

longè maiora declarat. Non enim mundos tantùm,ſed & ſanctos & iuſtos effectos oſtendit. Non enim dixit, lauati eſtis tantùm, ſed & ſanctificati & iuſtificati. Nec multò poſt: Vt ſtatuam auri metallo cõfectam, aliquanti temporis metis fumo & puluere & æruginis ſordibus coinquinatam,cùm artificis manus acceperint, renouant fornacis ardore, & ſplendidam nobis lucidamque demonſtrant: ità & noſtram naturam Deus æruginatam mole peccati,& malorum geſtorum fumo uiolatam,& omni pulchritudine,quam primò ei donauerat,denudatam,in illos aquarum fontes,tanquàm in purgatorium mittit: & pro flamma ſpiritus gratiam ſubminiſtrat,& exindè rudes effectos,etiam Solis radijs eleuat clariùs lucentes, ueterem hominem conterens,nouum autem oſtendens longè meliorem.

Simile.

14. Ambrosius libro primo de ſacramentis,capite quarto:Cæterùm qui per hunc fontem tranſit,tranſit à terrenis ad cæleſtia: hoc eſt enim Paſcha, id eſt,tranſitus eius,tranſitus à peccato ad uitam, à culpa ad gratiam,ab inquinamento ad ſanctificationem. Qui per hunc fontem tranſit,non moritur,ſed reſurgit.

Quid præſtat baptiſmus.

15. Concilium Florentinum,in doctrina de ſacramentis: Huius ſacramenti effectus eſt remiſsio omnis culpæ originalis & actualis: omnis quoquè pœnæ,quæ pro ipſa culpa debetur. Propterea baptizatis nulla pro peccatis præteritis iniungenda eſt ſatisfactio: ſed morientes antequàm culpã aliquam committant,ſtatim ad regnum cælorum & Dei uiſionẽ perueniũt.

Effectus Baptiſmi.

16. Concilium Tridentinum ſeſsione quinta, in decreto de originali peccato,canone quinto: Si quis per Iesv Christi Domini noſtri gratiã, quæ in baptiſmate confertur,reatum originalis peccati remitti negat: aut etiàm aſſerit non tolli totum id,quod ueram & propriam peccati rationem habet,ſed illud dicit tantùm radi aut non imputari,anathema ſit. In renatis enim nihil odit Deus: quia nihil eſt damnationis ijs, qui uerè conſepulti ſunt cum Christo per baptiſma in mortem,qui non ſecundùm carnem ambulant: ſed ueterem hominem exuentes, & nouum qui ſecundùm Deum creatus eſt induentes,innocentes,immaculati,puri,innoxij, ac Deo dilecti effecti ſunt,hæredes quidẽ Dei,cohæredes autem Christi,ità ut nihil prorſus eos ab ingreſſu cæli remoretur.

Gratia baptiſmi omnino tollitur quicquid ꝓpriã peccati rationẽ habet.

Rom.8.6.

Coloſ.3.

Ephe.4.

Rom.8.

17. Avgvstinvs ad Bonifacium epiſtola vigeſimatertia: Aqua exhibẽs forinſecùs ſacramentum gratiæ,& ſpiritus operans intrinſecus beneficium gratiæ,ſoluens uinculum culpæ, reconcilians bonum naturæ,regenerat hominem in uno Christo,ex uno Adam generatum.

Sacramentũ baptiſmi qđ operetur.

18. Idem ſuper Numeros quæſtione trigeſimatertia: Qui ſacramento baptiſmi rectè abluitur,quod illa aſperſionis aqua figurabatur,mundatur ſpiritaliter, id eſt, inuiſibiliter in carne & in anima, ut ſit mundus & corpore, & ſpiritu.

Num.19.

Mundat baptiſmus.

19. Idem libro quarto confeſsionum,capite quarto,de quodam ſuo amico loquens: Cùm laboraret ille febribus,iacuit diù ſine ſenſu in ſudore lethali: & cùm deſperaretur,baptizatus eſt neſciens,me non curante,& præſumente id retinere potiùs animam eius quod à me acceperat,non quod in neſcientis corpore fiebat. Longè autem aliter erat: nam recreatus eſt & ſaluus factus. Statimque ut primum cum eo loqui potui: potui autem mox ut ille potuit,quoniam non diſcedebam, & nimis pendebamus ex inuicèm, tentaui apud illum irridere tanquàm & illo irriſuro mecum baptiſmum

Baptiſmus ægri mentem mutat.

quem

quem acceperat, mente atque ſenſu abſentiſsimus: ſed tamen ſe iam accepiſſe uidicerat. At ille ità me exhorruit ut inimicum, admonuitque mirabili & repentina libertate, ut ſi amicus eſſe uellem, talia ſibi dicere deſinerem. Ego autem ſtupefactus atque turbatus, diſtuli omnes motus meos &c.

20. LACTANTIVS libro tertio diuinarum inſtitutionum, capite uigeſimo ſexto: Dei præcepta quia & ſimplicia & uera ſunt, quantùm ualeant in animis hominum, quotidiana experimenta demonſtrant. Da mihi uirum qui ſit iracundus maledicus, effrenatus: paucisſimis Dei uerbis tam placidum, quã ouem reddam. Da cupidum, auarum, tenacem: iam tibi eum liberalem dabo, & pecuniam ſuam plenis manibus largientem. Da timidum doloris ac mortis: iam cruces & ignes, & pericula & Phalaridis taurum contemnet. Da libidinoſum, adulterum, ganeonem; iam ſobrium, caſtum, continentem uidebis. Da crudelem & ſanguinis adpetentem, iam in ueram clementiam furor ille mutabitur. Da iniuſtum, inſipientem, peccatorem: continuò & æquus, & prudens & innocens erit: uno enim lauacro malitia omnis abolebitur. Tanta diuinæ ſapientiæ uis eſt, ut in hominis pectus infuſa, matrem delictorum ſtultitiam uno ſemel impetu expellat. Ad quod efficiendum non mercede, non libris, non lucubrationibus opùs eſt. Gratis iſta fiunt, facilè, citò, modò pateant aures, & pectus ſapientiam ſitiat. Nemo uereatur nos: aquam non uendimus, nec ſolem mercede præſtamus. Dei fons uberrimus ac pleniſsimus patet cunctis, & hoc cæleſte lumen uniuerſis oritur, quicunque oculos habent. Num quis hæc philoſophorum aut unquàm præſtitit, aut præſtare poteſt?

Lauacro Baptiſmi omnis malitia abolẽtur.

21. CYPRIANVS libro ſecundo, epiſtola ſecunda ad Donatum: Cùm in tenebris atque in nocte cæca iacerem, cùmque in ſalo iactantis ſeculi nutabundus ac dubius ueſtigijs oberrantibus fluctuarem, uitæ meæ neſcius, ueritatis ac lucis alienus difficile prorsùs ac durum pro illis tunc moribus opinabar, quod in ſalutem mihi diuina indulgentia pollicebatur, ut quis renaſci denuò poſſet: utque in nouam uitam lauacro aquæ ſalutaris animatus, quod priùs fuerat exponeret: corporis licèt manente compage, hominem animo ac mente mutaret. Qui poſsibilis, aiebam, eſt tanta conuerſio, ut repentè ac perniciter exuatur, quod uel genuinum ſitu materiæ naturalis obduruit, uel uſurpatum diù ſenio uetuſtatis inoleuit? alta hæc & profunda penitùs radice ſederunt.

Baptiſmus hominẽ animo ac mente mutat.

1. B. BERNARDVS in ſermone de Cœna Domini: Dixi uobis ſæpiùs, nec mente excidere debet: quoniam in caſu primi hominis cecidimus omnes. Cecidimus autem ſuper aceruum lapidum & in luto: Vndè non ſolùm inquinati, ſed etiàm uulnerati & grauiter quaſſati ſumus. Lauari quidẽ citò poſſumus, ad ſanandum uerò opus eſt curatione multa. Lauamur igitur in baptiſmo, quia deletur chirographum damnationis noſtræ: & gratia hæc nobis confertur, nè iam nobis concupiſcentia noceat: ſi tamen à cõſenſu abſtineamus: atque ità tanquàm ſanies inueterati hulceris remouetur, dum tollitur damnatio & reſponſum mortis, quod priùs indè manabat.

Lauamur, à dãnatione liberamur, & gratiam accipimus.

2. CYPRIANVS in ſermone de baptiſmo CHRISTI, & manifeſtatione Trinitatis: Bonis ſæpè malorum miniſteria ſuffragantur. Supponit itaque ceruicem ſanctam manibus hominis humilitas redemptoris, & licet plenam nõ habeat uirtutem, ſuſcipit tamen CHRISTVS baptiſma Ioannis. Præparabat uiam Domino Ioannes lauando exteriùs corpora, ut præcederet exterius

Baptiſmus Ioannis, alius à baptiſmo Chriſti.

vius lauacrum ſequuturum baptiſma, in quo conferretur animarum ablutio, & peccatorum remiſsio. Præceſsit quod erat ex parte, ut conſummatio ſequeretur.

Animarũ ablutio & remiſſio peccatorum.

3. Idem de ablutione pedum: Ornata & honorata eſt Eccleſia quaſi paradiſus, in amplitudinis ſuæ umbilico fontem continens gratiæ ſingularis, flumina creans in uitam æternam ſalientia, uiuam habens originem & decurſum perennem. Hinc egredientia quatuor euangelij flumina, per uniuerſum mundum ſecum regenerationis euehunt lauacrum, & de abdito & ſecretiſſimo Spiritus ſancti munere huius gratiæ liquor emanat, ſic lauans quos parentalis labes infecerat, ut nec actualis nec originalis macula, aliqua ſui poſt ablutionem illam ueſtigia derelinquat. Præteritis lotis, uita deinceps arbitrio eſt proprio deducenda, ità tamen, ut actualibus aliquandò recrudeſcentibus iam non imputetur originalia, nec propter illa damnationi obnoxius ſit, cui ſemel illa ſunt in baptiſmo indulta. In originalibus enim corruptio naturæ abijci & exterminari meruerat: ſed quia non erat uoluntas in culpa, prouidit Deus generali damnationi remedium, & ſuæ ſententiam iuſtitiæ temperauit, hæreditarium onus à ſobole remouens, & miſericorditer ablutione & unctione medicinali, corruptionis primitiuæ fermentum expurgans.

Gen. 3. Ioan. 4.

Originale & actualia peccata planè tollit.

4. Origenes in caput ſextum epiſtolæ ad Romanos: De hoc etiam paruulorum peccato Dauid dixiſſe credendus eſt illud, quod ſuprà memorauimus, quia in peccato concepit me mater mea. Secundùm hiſtoriam enim nullum matris eius declaratur peccatum. Pro hoc & Eccleſia ab Apoſtolis traditionem ſuſcepit, etiam paruulis baptiſmum dare. Sciebant enim illi quibus myſteriorum ſecreta commiſſa ſunt diuinorum, quia eſſent in omnibus genuinæ ſordes peccati, quæ per aquam & ſpiritum ablui deberent.

Pſal. 50. Traditio Apoſtolica. Paruuli per baptiſmũ ab originali peccato liberantur.

5. Reticivs Auguſtudunenſis Epiſcopus de baptiſmo loquens, apud Auguſtinum libro primo contra Iulianum, capite ſecundo: Hanc eſſe principalem in Eccleſia indulgentiam, neminem præterit, in qua antiqui criminis omne pondus exponimus, & ignorantię noſtrę facinora priſca delemus, ubi & ueterem hominem cum ingenitis ſceleribus exuimus. Audis (ſubiungit Auguſtinus) antiqui criminis pondus, audis priſca facinora, audis cum ſceleribus ingenitis hominem ueterem: & audes aduersùs hæc ruinoſam conſtruere nouitatem?

Omne pôdus antiqui criminis exponimus.

1. C. Concilivm Tridentinum ſeſsione quinta, in decreto de originali peccato, canone quinto: Manere in baptizatis concupiſcentiam uel fomitem, hæc ſancta Synodus fatetur & ſentit, quæ cùm ad agonem relicta ſit, nocere non conſentientibus, & uiriliter per Iesv Christi gratiam repugnantibus non ualet: quinimmò qui legitimè certauerit, coronabitur. Hanc concupiſcentiam, quam aliquandò Apoſtolus peccatum appellat, ſancta Synodus declarat Eccleſiam Catholicam nunquàm intellexiſſe, Peccatum appellari, quòd uerè & propriè in renatis peccatum ſit, ſed quia ex peccato eſt, & ad peccatum inclinat. Si quis autem contrarium ſenſerit, anathema ſit.

Cõcupiſcẽtia cur in baptizatis manet.

2. Timo. 2. Rom. 7.

Impropriè uocat peccatum.

2. Avgvstinvs libro primo de nuptijs & concupiſcentia, capite uigeſimotertio: Concupiſcentia quæ ſolo Sacramento regenerationis expiatur, profectò peccati uinculum generatione traijcit in poſteros, niſi ab illo & ipſi regeneratione ſoluantur. Nam ipſa quidem concupiſcentia iam non eſt

Cõcupiſcẽtia nõ eſt peccatũ in regeneratis.

peccatum in regeneratis, quandò illi ad illicita opera non conſentitur, atq; ut ea perpetrent, á regina mente membra non dantur, ut ſi non ſit quod ſcriptum eſt, Non concupiſcas: fiat ſaltem quod alibi legitur, Poſt concupiſcentias tuas non eas. Sed quia modo quodam loquendi peccatum uocatur, quòd peccato facta eſt, & peccatum, ſi uicerit, facit reum, reatus eius ualet in generato. Quem reatum Christi gratia per remiſsionem omnium peccatorum in regenerato, ſi ad mala opera ei quodammodò iubenti non obediat, ualere non ſinit. Sic autem uocatur peccatum, quia peccato facta eſt, cùm iam in regeneratis non ſit ipſa peccatum, ſicut uocatur lingua locutio, quam facit lingua, & manus uocatur ſcriptura, quam facit manus. Itemque ſic uocatur peccatum, quia peccatum, ſi uincit, facit: ſicut uocatur frigus pigrum, non quòd à pigris fiat, ſed quòd pigros faciat.

Exodi 20. Eccleſi.18.

Quò peccatū appelletur.

3. Et capite uigeſimoquinto: Si quæritur, quomodò iſta concupiſcentia carnis maneat in regenerato, in quo uniuerſorum facta eſt remiſsio peccatorum, quandoquidem per ipſam ſeminatur, & cùm ipſa carnalis gignitur proles parentis etiam baptizati: aut certè ſi in parente baptizato poteſt & eſſe, & peccatum non eſſe, cur eadem ipſa in prole peccatum ſit: Ad hęc reſpondetur, dimitti concupiſcentiam carnis in baptiſmo, non ut non ſit, ſed ut in peccatum non imputetur. Quamuis autem reatu ſuo iam ſoluto, manet tamen donèc ſanetur omnis infirmitas noſtra, proficiente renouatione interioris hominis de die in diem, cùm exterior induerit incorruptionem: non enim ſubſtantialiter manet, ſicut aliquid corpus aut ſpiritus, ſed affectio eſt quædam malæ qualitatis ſicut languor. Non ergò aliquid remanet, quod non remittatur cùm ſit, ſicut ſcriptum eſt, Propitius Dominus omnibus iniquitatibus noſtris, ſed donèc fiat & quod ſequitur: Qui ſanat omnes lāguores tuos, qui redimet de corruptione uitam tuam: manet in corpore mortis huius carnalis concupiſcentia. Cuius uitioſis deſiderijs ad illicita perpetranda non obedire præcipimur, nè regnet peccatum in noſtro mortali corpore. Quæ tamen concupiſcentia quotidiè minuitur in proficientibus & continentibus: accedente autem ſenectute, multò maximè. Qui uerò ei nequiter ſeruiunt, tantas in eis uires accipit, ut plerunquè iam ætate deficientibus membris, ijſdemque partibus corporis ad illud opus iam moueri minùs ualentibus, turpiùs & procaciùs inſanire non deſinat.

Quòd concupiſcentia dimittitur in Baptiſmo. 1.Cor.4. Pſal. 102. Rom.6.

4. Idem libro primo contra duas epiſtolas Pelagianorum, capite decimotertio: Concupiſcentia carnis, etiamſi uocatur peccatum, non utiq; quia peccatum eſt, ſed quia peccato factā eſt, ſic uocatur, ſicut ſcriptura manus cuiuſque dicitur, quòd manus eam fecerit: peccata autem ſunt, quæ ſecundū carnis concupiſcentiam uel ignorantiam illicitè fiunt, dicuntur, cogitantur. Quæ tranſacta etiam reos tenent, ſi non remittantur. Et iſta ipſa carnis concupiſcentia in baptiſmo ſic dimittitur, ut quanquàm tracta ſit à naſcentibus, nihil noceat renaſcentibus. Ex quibus tamen ſi filios carnaliter gignunt, rurſus trahitur, rurſuſque & nocitura naſcentibus, niſi eadem forma renaſcentibus remittatur, & inſit nihil obfutura uitæ futuræ, quoniam reatus eius generatione tractus, regeneratione dimiſſus eſt. Et ideò iam non ſit peccatum, ſed ſic uocetur, ſiue quòd peccato facta ſit, ſiue quòd peccandi delectatione moueatur, etſi ei, uincente delectatione iuſtitiæ, non conſentiatur. Nec propter ipſam cuius iam reatus lauacro regenerationis abſumptus eſt, dicunt in oratione baptizati: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut

Cur aliquādò peccatum appelletur. Peccati deſcriptio. Matt.6.

ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: ſed propter peccata quæ fiunt, ſiue in eius conſenſionibus cùm ab eo quodlibet uiuitur quod placet, ſiue cùm per ignorantiam malum quaſi bonum placet.

5. ITEM libro primo Retractationum, capite decimoquinto: Sed hoc peccatum, de quo locutus Apoſtolus, ideò peccatum uocatur, quia peccato factum eſt, & pœna peccati eſt: quandoquidem hoc de concupiſcentia carnis dicitur, quod aperit in conſequentibus, dicens: Scio quia non habitat in me, hoc eſt, in carne mea bonum: uelle enim adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio. Perfectio quippe boni eſt, ut nec ipſa concupiſcentia peccati ſit in homine, cui quidem quandò bene uiuitur, non conſentit uoluntas, ueruntamen non perficit bonum, quia ineſt adhuc concupiſcentia, cui repugnat uoluntas, cuius concupiſcentiæ reatus in baptiſmate ſoluitur, ſed infirmitas manet, cui donèc ſanetur, omnis fidelis qui bene proficit, ſtudioſiſſimè reluctatur.

Rom. 7. Cur ab Apoſtolo peccatū appelletur.

Reatus ſolutur, infirmitas manet.

6. ET libro decimotertio de Trinitate, capite decimoſexto: Quanuis & ipſa mors carnis de peccato primi hominis originaliter uenerit, tamen bonus eius uſus glorioſiſſimos martyres fecit. Et ideò non ſolum ipſa, ſed omnia ſeculi huius mala, doloresque laboresque hominum, quanquàm de peccatorum & maxime de peccati originalis meritis ueniat, undè facta eſt & ipſa uita uinculo mortis obſtricta, tamen & remiſsis peccatis remanere debuerunt, cum quibus homo pro ueritate certaret, & undè exerceretur uirtus fidelium: ut nouus homo per teſtamentum nouum, inter mala huius ſeculi nouo ſeculo præpararetur, miſeriam quam meruit uita iſta damnata, ſapienter tolerās, & quia finietur prudenter gratulans: beatitudinem uerò, quam liberata uita futura ſine fine habitura eſt, fideliter & patienter expectans.

Remiſſo originali peccato, multæ infirmitatesq; ꝗ maneant.

7. IDEM Auguſtinus libro primo de peccatorum meritis & remiſsione, capite trigeſimonono: In paruulis certè gratia Dei per baptiſmum eius, qui uenit in ſimilitudine carnis peccati, id agitur, ut euacuetur caro peccati. Euacuatur autem, non ut in ipſa uiuente carne concupiſcentia conſperſa & innata, repentè abſumatur & non ſit, ſed nè obſit mortuo, quæ inerat nato. Nam ſi poſt baptiſmum uixerit, atque ad ætatem capacem præcepti peruenire potuerit, ibi habet cum qua pugnet, eamque adiuuante Deo ſuperet, ſi non inuacuum gratiam eius ſuſceperit, ſi reprobatus eſſe noluerit. Nam nec grandibus hoc præſtatur in baptiſmo, niſi fortè miraculo ineffabili omnipotentiſſimi creatoris, ut lex peccati, quæ ineſt in membris repugnās legi mentis, penitus extinguatur & non ſit, ſed ut quicquid mali ab homine factum, dictum, cogitatum eſt, cùm eidem concupiſcentiæ ſubiecta mente ſeruiret, totum aboleatur, ac uelut factum non fuerit habeatur. Ipſa uero ſoluto reatus uinculo, quo illam diabolus animam retinebat, & interclusione deſtructa, quæ hominem à ſuo creatore ſeparabat, maneat in certamine, quo corpus noſtrum caſtigamus, & ſeruituti ſubijcimus, uel ad uſus licitos & neceſſarios relaxanda, uel continentia cohibenda.

Baptiſmus, ꝗ quid ꝓpriè peccati ronē habet, tollit.

8. ITEM libro ſecundo, capite trigeſimotertio: Non intelligunt quomodò res, quarum reatum, nè poſt hanc uitam obſint, Deus ſoluit, tamen eas ad certamen fidei ſinit manere, ut per illas erudiantur & exerceantur, proficiētes in agone iuſtitiæ.

Remiſſo originali peccato, mul. æ pœnæ relinquuntur.

9. ET capite trigeſimoquarto: Verùm quia & tales non deſunt, quemadmodùm eis hac quæſtione propoſita reſpondemus, dicentes, ante remiſsio-

nem eſſe illa ſupplicia peccatorum, poſt remiſsionem autem certamina exercitationesque iuſtorum: ita & illis, quos de morte corporis ſimiliter mouet, reſpondere debemus, ut eam & peccato accidiſſe fateamur, & poſt peccatorum remiſsionem, ut magnus timor eius à proficientibus ſuperetur, ad certamen nobis relictum eſſe non dedignemur. Et paulò pòſt: Mirandum non eſt, & mortem corporis non fuiſſe euenturam homini, niſi præceſsiſſet peccatum, cuius etiam talis pęna conſequeretur, & poſt remiſsionem peccatorum eam fidelibus euenire, ut in eius timore uincendo exerceretur fortitudo iuſtitiæ. Et infrà: Sicut illi primi homines poſteà iuſtè uiuendo, undè meritò creduntur per Domini ſanguinem ab extremo ſupplicio liberati, non tamen in illa uita meruerunt ad paradiſum reuocari: ſic & caro peccati, etiamſi remiſsis peccatis homo in ea iuſtè uixerit, non continuò meretur eam mortem non perpeti, quam traxit de propagine peccati. Tale aliquid nobis inſinuatum eſt de patriarcha Dauid in libro Regnorum, ad quē propheta cùm miſſus eſſet, eique propter peccatum quod commiſerat, euentura mala ex iracundia Dei comminaretur, confeſsione peccati ueniam meruit, reſpondente propheta, quòd illud ei flagitium facinusque remiſſum ſit, & tamen conſecuta ſunt quæ Deus fuerat comminatus, ut ſic humiliaretur à filio. Quarè & hic non dicitur, ſi Deus propter peccatum illud fuerat cōminatus, cur dimiſſo peccato, quod erat minatus impleuit, niſi quia rectiſsimè, ſi ſic dictum fuerit, reſpondebitur remiſsionem illam peccati factam, nè homo à percipienda uita impediretur æterna. ſubſecutum uerò illius comminationis effectum, ut pietas hominis in illa humilitate exerceretur atque probaretur. Sic & mortem corporis propter hoc peccatum Deus homini inflixit, & poſt peccatorum remiſsionem propter exercendam iuſtitiam non ademit.

2. Reg. 12. Pœna poſt dimiſſam culpā luenda reſtat nōnunquā &c.

IIII

Quid à nobis requirit acceptum tanti ſacramenti beneficium?

A. Primùm à nobis ſummam poſtulat & aſſiduam animi gratitudinem, ut prædicemus, amemus & celebremus eum [a] *qui ſecundùm ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit per lauacrum hoc regenerationis & renouationis Spiritus ſancti: quem effudit in nos abundè per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, ut iuſtificati gratia ipſius, hæredes ſimus ſecundùm ſpem vitæ æternæ.*

a Tit. 3. b

B. Deindè ſic huius ſacramenti myſterium [b] rememorandum eſt, ut identidèm ſeipſum quiſque admoneat præclaræ illius ſuæ ſponſionis & Chriſtianæ profeſſionis, quam in ſacro lauacro per [c] ſponſores edidit. Cogitet igitur Chriſtianus, illic ſe ex iræ filio & Satanæ ſeruo, [d] Dei filium Chriſtique membrum & cohæredem, uiuumque [e] templum Spiritus ſancti factum eſſe.

b Orig. hom. in 2. in Numeros.
c Dionyſ. Areop. c. 7 ecc. Hierarc. Aug. de nup. & cōc. l. 1. c. 20. itē lib. 1. de pec. mer. c. 19 & li. 4. cōtra Donat. c. 24.
d Rom. 8. a c Gala 4 a d
e 1. Cor. 6. d

C. Ingreſſu

C. Ingressvs es regenerationis ſacrarium, inquit [f] Ambroſius: repete quid interrogatus ſis, recognoſce quid reſpõderis. Renunciaſti diabolo & operib. eius, mundo & luxuriæ eius ac uoluptatibus. [g] Memor eſto ſermonis tui, & nunquã tibi excidat tuæ ſeries cautionis. Et præclara Pauli baptizatos omnes adhortantis uox eſt: [h] *An ignoratis fratres, quia qui cunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus? Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem: ut quomodò Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam Patris, ità & nos in nouitate uitæ ambulemus.*

f Amb. de initian. myſ. c. 2. Chryſ. hom. 21. ad pop. Antioch.
g Amb. lib. 1. de ſacramẽ. c. 2. Cyrill. Hieroſol. catech. 1. myſtago.
h Rom. 6. a Galat. 3. d Augu. de fide & opib. c. 26.

SCRIPTVRAE.

Ad Titum tertio, & ad Romanos ſexto, ut in textu.

Ad Romanos octauo: Nihil ergo nunc damnationis eſt ijs qui ſunt in Chriſto Ieſu, qui non ſecundùm carnem ambulant. Lex enim ſpiritus uitæ in Chriſto Ieſu, liberauit me à lege peccati & mortis. Et paulò pòſt: Quicunque ſpiritu Dei aguntur, ij ſunt filij Dei. Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterùm in timore: ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba, (Pater) Ipſe enim ſpiritus, teſtimonium reddit ſpiritui noſtro quòd ſumus filij Dei. Si autem filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti. ſi tamen compatimur, ut & conglorificemur.

Ad Galatas quarto: Vbi uenit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege, ut eos qui ſub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus. Quoniam autem eſtis filij Dei, miſit Deus ſpiritum filij ſui in corda ueſtra clamantem: Abba, pater. Itaque iam non es ſeruus, ſed filius: quòd ſi filius, & hæres per Deũ. Ibidèm. Nos autem fratres, ſecundùm Iſaac promiſsionis filij ſumus. Itaque fratres non ſumus ancillæ filij, ſed liberæ: qua libertate Christvs nos liberauit.

Prioris ad Corinthios ſexto: An neſcitis quoniam membra ueſtra, templum ſunt Spiritusſancti qui in uobis eſt, quem habetis à Deo, & non eſtis ueſtri?

Ad Galatas tertio: Quicunque in Christo baptizati eſtis, Christvm induiſtis.

PATRES.

1. B. Origenes homilia duodecima in Numeros: Recordetur unuſquiſque fidelium, cum primùm uenit ad aquas baptiſmi, cum ſignacula fidei prima ſuſcepit, & ad fontem ſalutaris acceſsit, quibus ibi túc uſus ſit uerbis, & quid denunciauerit diabolo: non ſe uſurum pompis eis neque operibus eius, neq; te ullis omninò ſeruitijs eius ac uoluptatibus pariturum.

Memoria abrenũciationis factæ in baptiſmo.

2. Dionysivs Areopagita capite ſeptimo Eccleſiaſticæ Hierarchiæ: Cũ pijſsimis ducibus noſtris in mentem ueniſſet, uiſum eſt admittere infantes hoc modo, ut naturales oblati paruuli parentes, puerum uni ex fidelibus tradant, præclaro diuinarum rerum magiſtro, ſub quo iam puer ſit, quaſi ſub patre diuino, ſanctęque ſalutis alumno. Hunc itaque præſul ſpondentem, pue

rum iuxta ſanctam educaturum uitam, requirit ut abrenunciationem profiteatur, fidemque confiteatur, non (ut illi ridentes aiunt) alium pro alio imbuit ſacris. Neque enim hoc ille ait, Ego pro puero abrenunciationes facio, aut fidei ſacramenta profiteor, ſed ita puer renũciat & profitetur, id eſt, ſpondeo puerum inductum, cùm ad ſacram intelligentiam uenerit, ſedulis abhortationibus meis, ut abrenunciet contrarijs omninò, profiteaturque & peragat diuina quæ pollicetur. Nihil igitur, (ut reor) indignum eſt, ſi ad diuinum inſtitutum puer adducitur, ſanctum habens præceptorem, qui illi diuinarum rerum habitum tradat, malorumque ſeruet immunem.

Puer in baptiſmo abrenunciationes facit per ſponſores.

3. AVGVSTINVS libro primo de nuptijs & concupiſcentia, capite vigeſimo: In ueritate itaque, non in falſitate, poteſtas diabolica exorcizatur in paruulis: eique renunciant, quia per ſua non poſſunt, per corda & ora geſtantiũ, ut eruti à poteſtate tenebrarum, in regnum ſui domini transferantur.

Per corda & ora geſtantiũ renunciant.

4. IDEM libro primo de peccatorum meritis & remiſsione, capite decimonono: Si propterea rectè fideles uocantur, quoniam fidem per uerba geſtantium quodammodò profitentur, cur non prius etiam pœnitentes habentur, cùm per eorundem uerba geſtantium diabolo & huic ſeculo renunciare monſtrantur? Totum hoc in ſpe fit ui ſacramenti & diuinæ gratiæ, quam Dominus donauit Eccleſiæ.

Per uerba geſtantium fi ſe profitẽtur, & diabolo ac mundo renũciant.

5. ITEM libro quarto contra Donatiſtas, capite vigeſimoquarto: Cùm alij pro infantibus reſpondent, ut impleatur erga eos celebratio ſacramenti, ualet utique ad eorum conſecrationem, quia ipſi reſpondere non poſſunt. At ſi pro eo qui reſpondere poteſt, alius reſpondeat, non itidèm ualet. Ex qua regula illud in Euangelio dictum eſt, quod omnes, cùm legitur, naturaliter mouet: Aetatem habet, ipſe pro ſe loquatur.

Reſpõſio aliorũ pro infantibus ualet.

Ioan. 9.

1. C. AMBROSIVS in libro de his qui myſterijs initiantur, capite ſecundo: Ingreſſus es regenerationis ſacrarium &c. ut in textu.

2. CHRYSOSTOMVS homilia vigeſimaprima ad populum Antiochenum: Vocis illius recorderis, quam, dum ſacris initiareris, emiſiſti: Abrenuncio tibi ſatana, & pompæ tuæ, & cultui tuo. Circa margaritarum enim cultum inſania, eſt pompa ſatanica. Aurum enim cepiſti, non ut corpus uincias, ſed ut pauperes ſoluas & enutrias. Dic igitur continuè, Abrenuncio tibi Satana. Nihil hac tutius uoce, ſi ipſam per opera exhibeamus: hanc & uos, initiandi, diſcere cenſeo. Et ſub finem: Sicut ſine calceamentis uel ueſtimẽtis, ueſtrum nemo in forum deſcendere eligeret: ità ſine uerbo hoc nũquàm in forum prodeas, ſed cùm es ianuæ ueſtibula tranſgreſſurus, hoc prius loquere uerbum: Abrenuncio tibi Satana, & coniũgor tibi Chriſte. Ne unquàm abſque hac uoce exeas: hæc erit tibi baculus, hæc armatura, hæc turris inexpugnabilis. Cum hoc uerbo & crucem in fronte imprime: ſic enim non tantùm homo occurrens, uerùm nec ipſe diabolus te quicquam lædere poterit, cum his te cernens armis ubique apparentem.

Abrenunciationis voce frequẽter utẽdum.

3. AMBROSIVS libro primo de ſacramentis, capite ſecundo: Quandò te Leuita interrogauit, Abrenuncias diabolo & operibus eius? quid reſpondiſti? Abrenuncio. Abrenuncias ſeculo & uoluptatibus eius? quid reſpondiſti? Abrenuncio. Memor eſto ſermonis tui, & nunquàm tibi excidat tuæ ſeries cautionis. Si chirographum homini dederis, teneris obnoxius, ut pecuniam eius accipias: teneris adſtrictus, & reluctantem te fœnerator adſtringit: ſi recuſas, uadis ad iudicem, atque illic tua cautione conuinceris. Vbi promiſeris,

Abrenunciatio quæ fit in baptiſmo, inuentem ſeuocanda.

promiſeris, conſidera, uel quibus promiſeris. Leuitam uidiſti, ſed miniſter eſt Chriſti. Vidiſti illum ante altaria miniſtrare. Ergò chirographũ tuum tenetur non in terra, ſed in cælo.

4. Cyrillus Hieroſolymitanus Archiepiſcopus catecheſi prima myſtagogica, de abrenunciatione baptizandorum agens: Iſtud, inquit, non ignores, quòd quæcunque dicis, illa præſertim formidabili hora, ſcripta ſunt in libris Dei abſconditis: ut ſi quid deincèps aduersùs illa pronunciata patraueris, tanquàm præuaricator iudiceris.

5. Avgvstinvs de fide & operibus, capite uigeſimoſexto: Sancto baptiſmo conſona ſit uita Chriſtiana, nè cuiquam homini, ſi utrumlibet defuerit, uita promittatur æterna. Qui enim dixit, Niſi quis renatus fuit ex aqua & ſpiritu, non intrabit in regnum cælorum: ipſe etiàm dixit, Niſi abundauerit iuſtitia ueſtra ſuper Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum. De illis quippe ait: Scribæ & Phariſæi ſuper cathedram Moyſi ſedent: quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite: dicunt enim & non faciunt. Ergò iuſtitia eorum eſt, dicere & non facere: ac per hoc noſtrã eſſe uoluit abundantem ſuper illorum, dicere & facere: quæ ſi non fuerit, nõ intrabitur in regnum cælorum.

Poſt baptiſmũ bona vita eſt neceſſaria. Ioan. 3. Matt. 5. Mat. 23.

DE CONFIRMATIONIS SACRAMENTO.

I

Quod eſt alterum à Baptiſmo Sacramentum?

Confirmatio, quæ Sacramentum eſt nouæ legis æquè ſacroſanctum, ut Auguſtinus [a] inquit, ac ipſe Baptiſmus: quod baptizatis confertur cum impoſitione manuum Epiſcopalium, & ſacri chriſmatis inunctione.

a Li. 2. cõ. lit. Petil. c. 104. Cõc. Elib. ca. 38. Aurel. c. 3. Laod. ca. 48. Mel. c. 6 Floren. Conſtant. ẽ. ſeſ. 7. Ber. in uita Malach. epiſc. Pet. Damia. ſer. 1. de dedicatione Eccleſiæ. Iſido. de ecc. offi. li. 2. cap. 25. & 26. Raba. de inſt. cle. li. 1. c. 30.

PATRES DE SACRAMENTO confirmationis.

1. Avgvstinvs libro ſecundo contra literas Petiliani Donatiſtæ, capite centeſimoquarto: Caput eſt ipſe ſaluator corporis. Per barbam non incõgruè fortitudo intelligitur. Ergò ad eos qui ſunt fortes in eccleſia eius, & adhærent oræ eius ut ſine timore prædicent ueritatem, ab ipſo Chriſto tanquam à capite ſanctum deſcendit unguentum, id eſt; ſanctificatio ſpiritalis. Per oram ueſtimenti, ſignificantur perfecti fideles in Eccleſia. Et poſt pauca: In hoc ungnento ſacramentum chriſmatis uult interpretari, quod quidẽ in genere uiſibilium ſignaculorum ſacroſanctum eſt ſicut ipſe Baptiſmus.

2. Concilivm Elibertinum uel Eliberinum canone trigeſimooctauo: Peregrè nauigantes, aut ſi Eccleſia in proximo non fuerit, poſſe fidelem (qui lauacrum ſuum integrum habet, nec ſit bigamus) baptizare in neceſsitate infirmitatis poſitum catechumenũ, ità ut ſi ſuperuixerit, ad Epiſcopum eum perducat, ut per manus impoſitionem perfici poſsit.

3. Avrelianense concilium canone tertio, teſte Gratiano de conſecratione diſtinctione quinta: Vt ieiuni ad Confirmationem ueniant perfectæ ætatis, ut moneantur confeſsionem facere priùs, ut mundi donum ſpiritusſancti ualeant accipere: & quia nunquàm erit Chriſtianus, niſi in confirmatione epiſcopali fuerit chriſmatus.

Quò ad hoc ſacramentum ſit accedendum.

4. Concilivm Laodicenum canone quadrageſimooctauo: Oportet baptizatos poſt baptiſmum ſacratiſsimum chriſma percipere, & cæleſtis regni participes fieri.

5. Concilivm Meldenſe canone ſexto, apud Gratianum de conſecratione diſtinctione quinta: Vt Epiſcopi non niſi ieiuni per impoſitionem manuum ſpiritumſanctum tradant, exceptis infirmis & morte periclitantibus. Sicut autem duobus temporibus, paſcha uidelicet & pentecoſte, à ieiunis celebrari debet baptiſmus: ità etiam traditionem ſpiritusſancti à ieiunis pontificibus conuenit celebrari.

6. Concilivm Florentinum: Secundum Sacramentum eſt Confirmatio &c.

7. Concilivm Conſtantienſe ſeſsione decimaquinta, in condemnatione octaui articuli Ioannis Hus, meminit ſeptem ſacramentorum.

8. Concilivm Tridentinum ſeſsione ſeptima, canone primo de Confirmatione: Si quis dixerit Confirmationem baptizatorum ocioſam cæremoniam eſſe, & non potiùs uerum & proprium Sacramentum, aut olim nihil aliud fuiſſe, quàm catecheſim quandam, qua adoleſcentiæ proximi, fidei ſuæ rationem coram Eccleſia exponebant, anathema ſit.

Cōfeſſionis, Confirmationis, & Coniugij ſacramentum.

9. Bernardvs in uita Malachiæ Epiſcopi Hiberniæ: Malachias uſum ſaluberrimum Confeſsionis, ſacramentum Confirmationis, contractum coniugiorum, quæ omnia aut ignorabant aut negligebant, de nouo conſtituit. Cum autem eſſet illi ſtudium & zelus maximus circa cultum diuinorum, & uenerationem ſacramentorum: nè fortè de his aliquid conſtitueret uel doceret ſecùs quàm ritus haberet uniuerſalis Eccleſiæ, ſubijt animum, adire epiſcopum Malchum, qui ſe pleniùs de omnibus informaret. Hic erat ſenex plenus dierum & uirtutum: & ſapientia Dei erat in illo. Is puerum mente captum ex his quos lunaticos uocant, inter confirmandum ſacra unctione ſanauit.

Miraculum p Confirmationem.

Differētia baptiſmi & Cōfirmationis.

10. Petrvs Damianus ſermone primo de dedicatione eccleſiæ: Secundum eſt ſacramentum Confirmationis. In baptiſmate ſpiritus datur ad ueniam, hic ad pugnam: ibi mundamur ab iniquitatibus, hic uirtutibus præmunimur. Nonne in ſuperliminari fronte domus noſtræ terreſtris, conſecrata manus ſacri chriſmatis imprimit unctionem? Nec quilibet tanti myſterij legitur executor, ſed ſolus epiſcopus, ſuper cuius caput fuſum eſt unctionis oleum, & cuius ditioni ſacerdotalis ſubditur multitudo. Baptiſmi gratiam omni homini, uel omni ſexui tradidit authoritas antiquorum: Confirmationis autem inſigne, ſola pontificalis perſona ſuæ uendicat dignitati. Indè eſt, quòd decretales paginæ & ſanctorum patrum inſtituta decernunt, non eſſe differendam poſt baptiſmum ſacramenti huius uirtutem, nè nos inermes inueniat fraudulentus ille contortor, à quo nemo unquàm nocendi inducias extorſit. Delibuti igitur utriuſque roris unguento, illo ſanati, confortati iſto, ſecuriùs deſcendamus ad ſingulare certamē. Nec nos deterreant arma Goliæ, uel magnitudo moueat ſtaturalis, qua nobiſcum eſt magnus

Epiſcopus huius ſacramenti miniſter

Cur nō ſit facilè differenda huius ſacramenti ſuſceptio. 1. Reg. 17.

Dominus Deus noſter,& magna uirtus eius,appræhendens arma & ſcutum Pſal.34.
ut exurgat in adiutorium nobis.

11. ISIDORVS Hiſpalenſis libro ſecundo de eccleſiaſticis officijs, capite
vigeſimoquinto: Chriſmatis unguentum Moyſes primum in Exodio iubente Domino compoſuit & confecit, quo primi Aaron & filij eius in teſtimo- Exod.30. Chriſma.
nium ſacerdotij & ſanctitatis peruncti ſunt. Deinde quoquè & reges eodē
chriſmate ſacrabantur: undè & Chriſti nuncupabantur, ſicut ſcriptum eſt:
Nolite tangere Chriſtos meos. Erat q; eodē tempore in regibus & ſacerdo Pſal.104.
tibus tantùm myſtica unctio, qua CHRISTVS figurabatur: undè & ipſum
nomen à chriſmate ductum eſt. Sed poſtquàm Dominus noſter uerus &
ſacerdos æternus, à Deo patre cæleſti myſtico unguento eſt delibutus, iam
non ſoli pontifices & reges, ſed omnis Eccleſia unctione chriſmatis conſe-
cratur, pro eo quòd membrum eſt æterni ſacerdotis & regis. Ergò quia ge- 1.Pet.2.
nus regale & ſacerdotale ſumus, ideò poſt lauacrum ungimur, ut CHRISTI
nomine cenſeamur.

12. ET capite vigeſimoſexto: Sed quoniam poſt baptiſmum per Epiſco- Act.19.
pos datur ſpiritus ſanctus cum manuum impoſitione, hoc in Actibus Apo-
ſtolorum feciſſe meminimus Apoſtolos. Sic enim legitur: Factum eſt dum Actor.8.
Apollo eſſet Corinthi, Paulus peragratis ſuperioribus partibus &c. Item
alio in loco: Cùm audiſſent qui erant Hieroſolymis Apoſtoli &c. Spiritum
autem ſanctū accipere poſſumus, dare autē non poſſumus: ſed ut detur, Deū Innoce. 1. ad Decentium.
inuocamus. Hoc autē à quo potiſsimùm fiat, (quemadmodùm Papa ſanctus
Innocentius ſcribit) ſubijciam: dicit enim non ab alio quàm ab epiſcopo fie- Miniſter hu-
ri licere: Nam presbyteri licèt ſint ſacerdotes, pontificatus tamen apicem ius ſacramen
non habent. Hoc autem ſolis pontificibus deberi, ut uel conſignent, uel pa ti.
racletum ſpiritum tradant, quod non ſolùm eccleſiaſtica conſuetudo de-
monſtrat, uerùm & ſuperior illa lectio Apoſtolorum, quæ aſſerit Petrum Actor.8.
& Ioannem eſſe directos, qui iam baptizatis traderent ſpiritum ſanctum.

13. RABANVS Archiepiſcopus Moguntinus de inſtitutione clericorum li
bro primo, capite trigeſimo: Nouiſsimè autem à ſummo ſacerdote per im
poſitionem manus, paracletus traditur baptizato ſpiritus ſanctus, ut robore
tur per ſpiritum ſanctum ad prædicandū alijs idē donū, quod ipſe in bapti- Chriſmate
ſmate conſecutus eſt, per gratiam uitæ donatus æternæ. Signatur enim cur & à ſacer
baptizatus cum chriſmate per ſacerdotem in capitis ſummitate, per pon- dote in ſum-
tificem uerò in fronte, ut priori unctione ſignificetur ſpiritusſancti ſuper mitate capi-
ipſum deſcenſio ad habitationem Deo conſecrandam, in ſecunda quoquè, tis, & ab epi-
ut eiuſdem ſpiritusſancti ſeptiformis gratia cum omni plenitudine ſanctita- ſcopo in frō-
tis & ſcientiæ & uirtutis, uenire in hominē declaretur. Tunc enim ipſe ſpi- te baptizati
ritus ſanctus poſt mundata & benedicta corpora atque animas, libēs à patre ſignentur.
deſcendit, ut uas ſuum ſua uiſitatione ſanctificaret & illuſtraret: & nūc in ho
minem ad hoc uenit, ut ſignaculum fidei quod in fronte ſuſcepit, faciat eum Confirmatio
donis cæleſtibus repletum: & ſua gratia confortatum, intrepidè & audacter nis effectus.
coram regibus & poteſtatibus huius ſeculi portare, ac nomen CHRISTI Materia hu-
libera uoce prædicare. Et paulò pòſt: Bene quippe conuenit, ut per ſa- ius ſacramen
crum chriſma & per pinguedinē oliuæ gratia ſpiritusſancti tribuatur: quia ti.
in pſalmo ſcriptum eſt de ipſo ſaluatore, quòd unxerit eū Deus pater oleo
lætitiæ præ conſortibus ſuis. & item de nobis, quòd exhilaret faciem no- Pſ.44. & 103.
ſtram in oleo. χρίσμα Græcè, Latinè unctio nominatur, ex cuius nomine & Chriſma.

CHRISTVS

Christvs dicitur,& ex ipſo homo poſt lauacrum ſanctificatur. Nam ſicut in baptiſmate peccatorum remiſsio datur ad ueniam,itá per unctionem ſanctificatio ſpiritus adhibetur ad gloriam. Et hoc de priſtina unctione tractũ eſt exemplum, qua ungi in ſacerdotium & regnum ſolebant antiqui: undè & Aaron & filij eius poſt lauacrum à Moyſe uncti ſunt,ut ſacerdotes Domini fierent. Et Dauid & Salomon & cæteri reges per prophetas & ſacerdotes perfuſi ſunt cornu olei,ut regni gubernacula tenerent. Quod dum carnaliter fit,ſpiritualiter proficit,quomodò & ipſa baptiſmi gratia uiſibilis actus eſt, quòd in aqua mergimur: ſed ſpiritalis effectus, quòd à delictis mundamur. Videamus ergò & ipſam olei naturam, ſi quid in ea huic ſignificationi conueniens poſsit intelligi. Oleum nanque ardens illuminat, & medicans ſanat, & aquis infuſum perſpicuas eas reddit: quod bene gratiam ſpiritusſancti poteſt demonſtrare. Ipſe enim flamma charitatis & ſplendore ſapientiæ animas illuminat. Ipſe medicamine clementiæ ſuæ, per ueniam peccatorum uulnera ſanat. Ipſe admixtione uirtutis ſuæ, aquas baptiſmi ad effugandas peccatorum tenebras ueraciter illuſtrat.

Exod.29.

Olei proprietates.

II

Vndè nobis comprobatur hoc Sacramentum?

a Cypri.lib.1. epiſt.12. Aug. lib.5. contra Donat. c.19. & 20 Itē tra. 6. in ep. Ioan. b Act.8. c & 19 a Cypr. ad Iubaianum. c Ibidèm.

A. Teſtimonium habet à diuina ſcriptura ſecundùm patrũ & [a] Eccleſiæ concordem ſententiam atque interpretationē. Huc enim ſpectat quod Lucas [b] Euangeliſta ſemel atque iterùm ſcribit de Apoſtolis,qui ſuper baptizatos manus impoſuerunt: hoc ſigno utentes viſibili, diuinitusque inſtituto, quòd Chriſto iã initiatis noua & amplior Spiritusſancti gratia conferretur. Quare cùm Apoſtoli manus illis impoſuiſſent,acceperunt,vt Lucas [c] de iiſdem baptizatis refert, ſpiritumſanctum, cũ acceſsione ſcilicet ac exuberantia quadam gratiæ ſpiritualis.

d Hier. cōtra Luciferianos e Serm. de unctione chriſmatis.

B. Nunc verò vbi Apoſtolorum vicem Epiſcopi gerunt,& locum tenent,non fraudat Deus Eccleſiam ſuam hac tam ſalutari gratia,ſed per eoſdem epiſcopos [d] in hoc Sacramento efficaciter operatur, vt adſit, Cypriano [e] teſte, & veritas ſigno,& ſpiritus Sacramento.

f Vrban. pōt & marty. qui anno 227 uixit, in epi. ad omnes Chriſtianos.

C. Atque huc pertinet veteris Eccleſiæ canon: [f] Omnes fideles per manus impoſitionem epiſcoporum Spiritum ſanctum poſt baptiſmum accipere debent,ut plenè Chriſtiani inueniantur,quia cùm Spiritusſanctus infunditur,cor fidele ad prudentiam & conſtantiam dilatatur.

SCRIPTVRAE.

Actorvm octauo: Cùm audiſſent Apoſtoli, qui erant Hieroſolymis,

quòd

quòd recepiſſet Samaria uerbum Dei, miſerunt ad eos Petrum & Ioannẽ. Qui cùm ueniſſent, orauerunt pro ipſis, ut acciperent ſpiritum ſanctum: non dum enim in quenquam illorum uenerat, ſed baptizati tantùm erant in nomine Domini IESV. Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebãt Spiritum ſanctum.

ACTORVM decimonono: His auditis, baptizati ſunt in nomine Domini IESV. Et cùm impoſuiſſet illis manus Paulus, uenit Spiritus ſanctus ſuper eos, & loquebantur linguis, & prophetabant.

PATRES.

1. A. CYPRIANVS libro primo, epiſtola duodecima ad Ianuarium & cæteros: Vngi quoque neceſſè eſt eum, qui baptizatus ſit, ut accepto chriſmate, id eſt, unctione, eſſe unctus Dei, & habere in ſe gratiam CHRISTI poſsit. Porrò autem euchariſtia eſt, & undè baptizati unguntur, oleum in altari ſanctificatum.

Baptizati chriſmate in ungendi. Oleũ i altari ſanctificatũ. Olei benedictio.

2. AVGVSTINVS libro quinto de baptiſmo contra Donatiſtas, capite decimonono: Quomodò aquam mundat, & ſanctificat homicida? quomodò benedicunt oleum tenebræ? ſi autem DEVS adeſt Sacramentis & uerbis ſuis, per quaslibet adminiſtrentur, & Sacramenta Dei ubique recta ſunt, & mali homines quibus nihil proſunt, ubique peruerſi ſunt.

Sacramentis Deus adeſt, etiamſi p malos miniſtrẽtur.

ET capite vigeſimo: Cur autem ad uerba quæ procedunt ex ore homicidæ, poſsit tamen Deus oleum ſanctificare, & in altari quod hæretici poſuerunt, non poſsit, neſcio: niſi fortè cor hominis quem fallaciter conuerſum intùs non impedit, lignum fallaciter poſitum impedit foris, quò minùs ſacramentis ſuis adeſſe dignetur, nullis hominum falſitatibus impeditus. Si ergò ad hoc ualet, quod dictum eſt in Euangelio, Deus peccatorem non audit: ut per peccatorem ſacramenta non celebrentur: quomodò exaudit homicidam deprecantem, uel ſuper aquam baptiſmi, uel ſuper oleum, uel ſuper euchariſtiam, uel ſuper capita eorum quibus manus imponitur? Quę omnia tamen & fiunt & ualent, etiam per homicidas, id eſt, per eos qui oderunt fratres etiã in ipſa intùs Eccleſia. Cùm dare nemo poſsit quod non habet, quomodò dat homicida Spiritum ſanctum? Et tamen ipſe intùs etiam baptizat. Deus ergò dat etiam ipſo baptizante, Spiritum ſanctum.

Ioan.9.

Sacramenta quatuor commemorat.

3. IDEM tractatu ſexto in epiſtolam beati Ioannis: Primis temporibus cadebat ſuper credentes ſpiritus ſanctus: loquebantur linguis quas non didicerant, quomodò Spiritus dabat eis pronunciare. Signa erant tempori oportuna. Oportebat enim ità ſignificari in omnibus linguis ſpiritum ſanctum, quia Euangelium DEI per omnes linguas curſurum erat toto orbe terrarum: ſignificatum eſt illud, & tranſit. Nunquid modò quibus imponitur manus ut accipiant Spiritum ſanctum, hoc expectatur ut linguis loquantur? Aut quandò impoſuimus manum iſtis infantibus, attendit unuſquiſque ueſtrum utrùm linguis loquerentur? Et cùm uideret eos linguis nõ loqui, ità peruerſo corde aliquis ueſtrùm fuit ut diceret, Non acceperunt iſti ſpiritum ſanctum: nam ſi accepiſſent, linguis loquerentur quemadmodùm tunc factum eſt? Si ergò per hæc miracula modò teſtimonium præſentiæ ſpiritus ſancti non fit, undè cognoſcit quiſque accepiſſe ſe ſpiritum ſanctum? Interroget cor ſuum: ſi diligit fratrem, manet Spiritus DEI in illo: uideat, probet ſeipſum coram oculis DEI: uideat ſi eſt in illo dilectio pacis & unitatis, dilectio Eccleſiæ toto terrarum orbe diffuſæ.

Manuum Epiſcopaliũ impoſitionẽ infantes & alij accipiunt Spiritũ ſanctum, licèt linguis nõ loquãt.

4. CYPRIA-

4. Cyprianvs in epiſtola ad Iubaianum de hæreticis baptizandis. Idcircò quia Samaritani legitimum & Eccleſiaſticum baptiſmum cõſecuti fuerant, baptizari eos ulterà non oportebat: ſed tantummodò quod deerat, id à Petro & Ioanne factum eſt, ut oratione pro eis habita, & manu impoſita, inuocaretur & infunderetur ſuper eos Spiritus ſanctus. Quod nunc quoquè apud nos geritur, ut qui in Eccleſia baptizantur, præpoſitis Eccleſiæ offerantur, & per noſtram orationem & manus impoſitionem Spiritum ſanctum conſequantur, & ſignaculo Dominico conſummentur.

Actor. 8.

Manuum Epiſcopaliũ impoſitione Spiritũ ſanctum cõſequuntur baptizati.

1. B. Hieronymvs aduersùs Luciferianos: An neſcis (inquit Luciferianus) etiàm Eccleſiarum hunc eſſe morem, ut baptizatis poſteà manus imponantur, & ità inuocetur Spiritus ſanctus? Exigis ubi ſcriptum ſit? In Actibus Apoſtolorum. Etiamſi ſcripturæ authoritas non ſubeſſet, totius orbis in hanc partem conſenſus inſtar præcepti obtineret. Nam & multa alia quæ per traditionem in Eccleſiis obſeruantur, authoritatem ſibi ſcriptæ legis uſurpauerunt: uelut in lauacro ter caput mergitare, &c. Orthod. Non quidem abnuo hanc eſſe Eccleſiarum conſuetudinem, ut ad eos qui longè in minoribus urbibus per presbyteros & diaconos baptizati ſunt, Epiſcopus ad inuocationem Sancti ſpiritus manum impoſiturus excurrat. Sed quale eſt, ut leges Eccleſiæ ad hæreſim transferas, & uirginis integritatem, per meretricum lupanaria patiaris ſpurcari? Epiſcopus ſi imponit manum, ijs imponit qui in recta fide baptizati ſunt: qui in patre & filio & Spiritu ſancto tres perſonas unam ſubſtantiam crediderunt. Arrianus uerò cùm aliud nihil crediderit, (claudite quæſo aures qui audituri eſtis, ne tantæ impietatis uocibus polluamini) niſi in patre ſolo uero Deo, & in Iesv Chriſto Saluatore creatura, & in ſpiritu ſancto utriuſque ſeruo: quomodò ſpiritum ſanctum ab Eccleſia recipiet, qui necdùm remiſſionem peccatorum conſecutus eſt? Spiritus quippe ſanctus, niſi mundam fidem non incolit: nec habitator eius templi efficitur, quod antiſtitem non habet ueram fidem. Quòd ſi hoc loco quæris, quare in Eccleſia baptizatus niſi per manus Epiſcopi, non accipiat Spiritum ſanctum, quem nos aſſerimus in uero baptiſmate tribui: diſce hanc obſeruationem ex ea authoritate deſcendere, quòd poſt aſcenſum Domini Spiritus ſanctus ad Apoſtolos deſcendit.

Act. 8. & 19.

Miniſter Cõfirmationis Epiſcopus.

Actor. 2.

In die cœnæ Domini [illegible] ſma conficit[illegible].

2. Cyprianvs de unctione chriſmatis & alijs Sacramentis: Hodiè in Eccleſia cum cæteris unctionibus ad populum acquiſitionis ſanctificandum, in participationem dignitatis & nominis, ſacrum chriſma conficitur, in quo mixtum oleo balſamum regiæ & ſacerdotalis gloriæ exprimit unitatem, quibus dignitatibus initiandis diuinitùs eſt unctio inſtituta. Et paulò pòſt: Hodiè, ut diximus, unguentum ad ſanctificationem paratur, cuius fragrantia adoleſcentulæ & nouellæ animæ, accedentes ad fidem, illectæ delectantur, & exinanitionis eius ſuauitate delibutæ, diligunt & ſequuntur aromatũ largitorem, & uſque ad regis accubitum ſpiramine illo trahuntur, & poſt odorem illum ubiquè deſiderio ſancto perurgente ſitibundæ diſcurrunt. Nihil hoc oleum commune habet cum liquoribus, qui ex quorundam fructuum pinguedine exprimuntur, nec uis eius eſt ex craſsitudine penetratiua, quæ ſecundùm quaſdam naturales rationes emollit & temperat ſpiſſamenta humorum, quos ſolet intrinſecus adſtringere ſiccitas aliqua, uel corruptio conglobare. Non hæc medendis corporibus eſt unctio inſtituta: quia ſanctificatis elementis iam non propria natura præbet effectum, ſed uirtus diuina potentiùs

Chriſma undè conficiat.

Chriſma quãtũ ab alijs liquorib. differt.

Effectus unctionis.

tiùs operatur,ſed adeſt ueritas ſigno,& ſpiritus ſacramento,ut & ipſis rerum efficientijs gratiæ dignitas pareat, & interiori homini, quanta ex his detur authoritas,ceiformi conuerſatione & cæleſtibus moribus innoteſcat. Hoc oleo antiquitùs ſacerdotes ſacrabantur & reges,& ipſi altarium lapides delibuti,ſpiritalem intelligi uolebant ſacris myſterijs ineſſe pinguedinem. Et ſicut oleum fluitat,& humidis quibuslibet ſuperfertur,ità excellentia ſacerdotalis & regiæ dignitatis ſecundùm formam Dei & CHRISTI ſub ſe omnia continens,regimen & munimen tam actiuæ, quàm contemplatiuæ uitæ obtinet: & ex hoc humore conſtat deſcendere omnes gratiarum diuiſiones, quas Spiritus ſanctus,prout uult,ſingulis diſtribuit & largitur Ex huius unctionis beneficio & ſapientia nobis & intellectus diuinitùs datur, conſiliũ & fortitudo cælitùs illabitur, ſcientia & pietas & timor inſpirationibus ſupernis infunditur. Hoc oleo uncti,cum ſpiritalibus nequitijs colluctamur, nec fœtoribus ſpurijs imbui poſſumus, qui balſami ſpiritalis odore fragramus.Hoc oleum &c. Et quibuſdam interiectis: Nec tamen ceſſantibus his quæ ritu antiquo inoleuerant,cùm iam in populo Chriſtiano circuncíſio uideretur damnabilis,& ſacrificia idololatriæ imputarentur,unctionis myſterium religio Chriſtiana contempſit:ſed cæteris generali ſanctorum conſenſu damnatis,non ſolùm in regibus & ſacerdotibus unctionis honor permanſit,ſed in omnem populum Catholicum effuſa eſt huius gratiæ plenitudo: ut ſicut CHRISTVS a chriſmate dictus eſt, eo quòd ſingularis excellentiæ oleo unxerit eum Deus,ità & participes eius quotquot ſunt, conſortes ſint tã unctionis quàm nominis,& dicantur à CHRISTO Chriſtiani,ut ſint ſui CHRISTO duce rectores & duces,& offerant DEO quotidianum ſacrificium,ordinati à Deo ſanctimoniæ ſacerdotes.

Actor. 2.

Septem dona Spiritus ſancti.
Eſa. 11.

Chriſtus à chriſmate dictus.
Pſal. 44.

III

Quæ neceſſaria ſunt ad conficiendum hoc ſacramentum?

A. Tria præcipuè ad hoc requiruntur: Sacramenti propria materia,certa verborum forma,& miniſter idoneus.

B. Materia ex oleo & [a] balſamo mixta eſt, quæ ab epiſcopo conſecrata,ſacri [b] Chriſmatis nomen iam olìm obtinuit, & in hoc Sacramento fronti ſolenni ritu illinitur.

C. Forma verborum hæc præſcripta eſt, [c] Conſigno te ſigno crucis,& confirmo te chriſmate ſalutis,in nomine Patris & Filij & Spirituſſancti.

D. Miniſter Sacramẽti huius ſolus eſt Epiſcopus,[d] vt Apoſtolorum exemplum,forma & traditio retineatur. Qua de re iam olìm ità ſancitũ accepimus: [e] Manus impoſitionis Sacramentũ magna veneratione tenendũ eſt, quod ab alijs perfici non poteſt, niſi à ſummis Sacerdotibus:nec tempore Apoſtolorum ab alijs,quàm ab ipſis [f] Apoſtolis legitur aut ſcitur eſſe peractum.

a 2. Cõc. Bracar. c. 4. Cypr. de unc. chriſ. Greg. in 1. ca. Canti. Fabia. & Cõc. Florẽ. b Cyprian. vt ſupr. & l. 1. ep. 12. Baſil. de Spiritu ſanct. c. 27. Fabian. q uixit anno 241. epiſt. 2. c Cõc. Florẽ. d Actor. 8. c Clemẽs ep. 4. Vrban. Melchiad Dama. epi 4 Leo ep. 88. ad Epiſco. Ger. & Gall. Cõc. Vuorm. Florẽt. & Tri. e Euſe. Põt. & marty q vixit anno 310. epi. ad Epiſc. Tuſciæ & Cãpaniæ. Innoc. 1. epi. 1. ad Decent. cap. 3. f Actor. 8. c & 19 a

SCRIPTVRAE.

Actorvm octauo: Miſerunt ad eos Petrum & Ioannem, &c. ut ſuprà, quæſt. præcedenti.

Et decimonono: Et cùm impoſuiſſet illis manus Paulus, uenit Spiritusſanctus ſuper eos.

PATRES.

Balſamum pro ſalute animarum per ſancti ſp. ritus inuocationē cōſecratur. Act. 8.

1. B. Concilivm ſecundum Braccarenſe canone quarto: Placuit ut modicum balſami, quod benedictum pro baptiſmi ſacramento per Eccleſias datur, quia à ſingulis tremiſſes pro ipſo exigi ſolent, nihil ulterius exigatur: nè fortè quod pro ſalute animarum per inuocationem Sancti ſpiritus conſecratur, ſicut Simon magus donum Dei pecunia uoluit emere, ità nos uenundantes, damnabiliter uenundemur.

2. Cyprianvs in ſermone de unctione Chriſmatis & alijs Sacramentis, ut ſuprà, quæſt. præcedenti, B. 2.

Chriſma ex oleo & balſamo conſtat.

3. Gregorivs Magnus in caput primum Canticorum: In Engaddi balſamum gignitur, quod cum oleo pontificali benedictione chriſma efficitur, quo dona ſancti ſpiritus exprimuntur.

Chriſmatis renouatio ſingulis annis fieri debet.

Chriſtus in ultima cœna Chriſma conficere docuit.

4. Fabianvs epiſtola ſecunda ad omnes Orientales Epiſcopos, capite primo: Literis ueſtris inter cætera inſertum inuenimus, quoſdam regionis noſtræ Epiſcopos à ueſtro noſtroque ordine diſcrepare, & non per ſingulos annos in cœna Domini chriſma conficere, ſed duos aut tres annos confectionem ſancti chriſmatis ſemel actam conſeruare. Dicunt enim, ut in memoratis apicibus reperimus, nec balſamum per ſingulos annos poſſe reperiri, nec neceſsè fore per ſingulos annos chriſma conficere: ſed dum una confectio chriſmatis abundat, aliam fieri neceſsè non habere. Errant enim, qui talia excogitant, & mente ueſana potiùs quàm rectà ſentientes, hæc dicunt. In illa. n. die Dominus Iesvs, poſtquàm cœnauit cum diſcipulis ſuis, & lauit eorum pedes, (ſicut à ſanctis Apoſtolis prædeceſſores noſtri acceperunt, nobiſque reliquerunt) chriſma conficere docuit. Ipſa enim lauatio pedum noſtrum ſignificat baptiſmum, quando ſancti chriſmatis unctione perficitur atque confirmatur. Nam ſicut ipſius diei ſolennitas per ſingulos annos eſt celebranda, ità ipſius ſancti chriſmatis confectio per ſingulos annos eſt agenda, & de anno in annum renouanda, & fidelibus tradenda: quia nouum ſacramentum eſt per ſingulos annos, & iam dicto die innouandum, & uetus in ſanctis Eccleſijs cremandum. Iſta à ſanctis Apoſtolis & ſucceſſoribus eorum accepimus, uobiſque tenēda mandamus. Hæc ſancta Romana Eccleſia & Antiochena à tempore Apoſtolorum cuſtodit: Hæc Hieroſolymorum & Epheſianorum tenet. In quibus Apoſtoli præſidentes, hæc docuerunt, & uetus chriſma incendi, & non amplius quàm uno anno uti permiſerunt, atque deinceps nouo frui, & non ueteri, iubentes docuerunt.

Vetus chriſma cremandum. Apoſtolica traditio.

Materia Confirmationis.

5. Concilivm Florentinum in doctrina de Sacramentis: Materia Cōfirmationis eſt Chriſma, confectum ex oleo, quod nitorem ſignificat conſcientiæ: & balſamo, quod odorē ſignificat bonæ famæ, per Epm bñdictum.

6. Cyprianvs de unctione chriſmatis, ut ſuprà, quæſtione ſecunda, B. 2.

7. Et epiſtola duodecima libri primi, ibidèm. A. 1.

8. Basilivs Magnus in libro de ſpiritu ſancto, capite uigeſimoſeptimo, ubi enumerat Traditiones non ſcriptas: Benedicimus aquam baptiſmatis & oleū unctionis &c. uide ſuprà de præceptis Eccleſiæ, quæſt. ſecunda, A. 2.

9. Fabianvs

9. Fabianvs pontifex & martyr epiſtola ſecunda ad Orientales, ut ſuprà in hac eadem quæſtione.

C. Concilivm Florentinum in doctrina de Sacramentis: Forma autem eſt, Signo te ſigno crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis in noīe patris &c.

1. D. Clemens pontifex & martyr in epiſtola quarta ad Iulium & Iulianum. Vide infrà, quæſt. quinta, A. 3.

2. Vrbanvs ut ſuprà, quæſt. ſecunda, C.

3. Melchiades, ut infrà quæſt. quinta, A. 1.

4. Damasvs epiſtola quarta de Chorepiſcopis: Quòd uerò eis non liceat Chriſma conficere, nec Chriſmate baptizatorum frontes ſignare &c. quæ omnia ſolis pontificibus deberi, tam ex ſuperioribus quam ex alijs patrum conſtitutis aut ſacris canonibus edocti eſtis. Soli Pontifices Chriſmate frontes baptizatorū ungunt.

5. Leo Magnus epiſtola octogeſimaoctaua ad Epiſcopos Germaniæ & Galliæ: Nec erigere eis altaria &c. nec Chriſma conficere, nec Chriſmate baptizatorum frontes ſignare licet. Hæc enim omnia illicita ſunt Chorepiſcopis, & ſolis deberi ſummis pōtificibus authoritate canonum præcipitur, ut per hoc & diſcretio graduum, & dignitatis faſtigium ſummi pontificis demonſtretur. Solis pontificibus licet.

6. Concilivm Vormatienſe canone octauo, eadē habet uerba, quæ Leo.

7. Concilivm Florentinum in doctrina de Sacramentis: Ordinarius miniſter eſt Epiſcopus. Et cùm cæteras unctiones ſimplex ſacerdos ualeat exhibere, hanc non niſi Epiſcopus debet conferre, quia de ſolis Apoſtolis legitur (quorum uicem tenent epiſcopi) quòd per manus impoſitionem Spiritum ſanctum dabant, quemadmodùm Actuum Apoſtolorum lectio manifeſtat. Loco autem illius manus impoſitionis datur in Eccleſia confirmatio. Legitur tamen aliquandò, per Apoſtolicæ ſedis diſpenſationem ex rationabili & urgente admodùm cauſa, ſimplicem ſacerdotem chriſmate per Epiſcopum confecto, hoc adminiſtraſſe Confirmationis Sacramentum. Ordinarius miniſter. Acto. 8.

8. Concilivm Tridentinum ſeſsione ſeptima, canone tertio de Confirmatione: Si quis dixerit ſanctæ Confirmationis ordinarium miniſtrum, non eſſe ſolum Epiſcopum, ſed quemuis ſimplicem ſacerdotem, anathema ſit. Miniſter ordinarius.

9. Evsebivs pontifex & martyr epiſtola tertia ad Epiſcopos Tuſciæ & Campaniæ: Manus impoſitionis ſacramentum magna ueneratione &c. ut in textu: neque ab alijs quàm ab illis qui eorum locum tenent, unquam perfici poteſt, aut fieri debet. Nam ſi aliter præſumptum fuerit, irritum habeatur & uacuum, nec inter eccleſiaſtica unquàm reputabitur Sacramenta. Apoſtolorum locum tenentes, ſoli miniſtri ſunt. Inter Eccleſiaſtica ſacramenta.

10. Innocentivs primus epiſtola prima ad Decentium Eugubinum, capite tertio: De conſignandis uerò infantibus manifeſtum eſt, non ab alio, quam ab epiſcopo fieri licere. Nam presbyteri licèt ſint ſacerdotes, pontificatus tamen apicem non habent. Hæc pontificibus ſolis deberi, ut uel cō ſignent, uel paracletum ſpiritum tradant, non ſolum conſuetudo eccleſiaſtica demonſtrat uerum & illa lectio Actuum Apoſtolorum, quæ aſſerit Petrū & Ioannem eſſe directos, qui iam baptizatis traderent Spiritum ſanctum. Nam presbyteris, ſeu extra Epiſcopum, ſeu præſente Epiſcopo baptizant, Chriſmate baptizatos ungere licet, ſed quod ab epiſcopo fuerit conſecratū; non tamen frontem ex eodem oleo ſignare, quod ſolis debetur epiſcopis, cū tradunt Spiritum paracletum. Verba uerò dicere non poſſum, nè magis prodere uidear, quàm ad conſultationem reſpondere. Acto. 8. Baptizatos chriſmate ungūt presbyteri, ſed nō in frōte. quod ſolis epīs debetur. Formā prodere non uult.

IIII

IIII

Cur autem baptizâti ſacro chriſmate inunguntur?

Baſil. de Spiritu ſancto, cap. 27.

a Epiſt. 4. ad Iulium & Iulian.
b De eccl. hierar. c. 4. & 2.
c In epiſt. ad Orientales Epiſcopos.

A. Quia per ſpiritum ſanctum ſic nobis Apoſtoli tradiderunt, ſicuti [a] Clemens & [b] Dionyſius, Petri Paulique Apoſtolorum diſcipuli probant. Tradiderunt autem illi quod à Domino ipſo vtique acceperant, de Chriſmate conficiendo, vt grauis eſt teſtis [c] Fabianus, idem & Chriſti martyr & pontifex Eccleſiæ.

d Synod. Laod. can. 48. Corn. ad Fabium Antioch. apud Euſ. li. 6. hiſt. c. 35. Theodoret. de hære. Fab. in Nouato.

e lib. 1. epiſt. 12. & de unction. chriſm. Cyril. li 9. in Leuit. Cyril. Hieroſ. catec. 3. myſtag.

B. Sacroſanctæ etiam [d] Synodi præceptum de hoc tale extat: Oportet baptizatos poſt Baptiſmum ſacratiſſimum Chriſma percipere, & cæleſtis Regni participes fieri. Rationem Cyprianus [e] reddit hanc, ut accepto Chriſmate, id eſt, unctione, Chriſtianus eſſe vnctus Dei, & habere in ſe Chriſti gratiam poſſit, teneatq; ſanctitatem.

f Li. 15. de Tri. c. 26. Pacianus Barcilonen. de Baptiſm. & epiſto. 1. ad Symptonian.
g In ſententijs Proſperi 342. ex Augu. tract. 34. in Ioan. & ſer. 47. de uerb. Domini.
Rabanus lib. 1. c. 30. Iſidor. lib. 2. ca. 25.
h lib. de carnis reſurrect. Item in lib. de baptiſm. Theodore. in cap. 1. Canticorũ.

C. Atque vnguentum hoc uiſibile, quo Eccleſia baptizatos vngit, vt [f] Auguſtinus docet, ſignificat inuiſibilis gratiæ donum, quo Spiritus ſanctus Chriſtum inprimis, qui & à [g] Chriſmate nomen ſuum trahit, ac deindè Chriſtianos omnes interna vnctione imbuit atque confirmat. Vndè pulchrè [h] Tertullianus, veluti ad olei naturam alludens,ità de hoc Sacramento ſcripſit: Caro ungitur, vt anima conſecretur: Caro ſignatur, ut & anima muniatur: Caro manuum impoſitione adumbratur, vt anima Spiritu illuminetur.

Dionyſ. Clemens, Tertul. Fabian. Cornel. Cyprian. Cyrillus uterque, Baſi. Pacian. Amphiloch. Optat. &c. Cõci. Ro. ſub Syluest. Item 2. 3. & 4. Carthag. 1. Tole. 1. Vaſenſe. Trident.

D. Vndè qui ſacrum Chriſma reijciunt, magnum illi imperitiæ ſuæ argumentum præbẽt, ut qui apertè antiquiſsimam & vetuſtiſsimã Apoſtolorum inſtitutionem negent, ac perpetuum Eccleſiæ vſum ac traditionem temerè damnent.

PATRES.

PATRES.

1\. A. Basilius Magnus in libro de Spiritu ſancto,capite vigeſimoſeptimo: Conſecramus aquam baptiſmatis & oleũ unctionis &c. ut ſuprà de præceptis Eccleſiæ,quæſtione ſecunda,A.1.

2\. Clemens pontifex epiſtola quarta ad Iulium & Iulianum diſcipulos ſuos,ut infrà quæſtione quinta.A.3.

3\. Dionysius Areopagita in libro de Eccleſiaſtica hierarchia,capite quarto: Sed enim alia eſt huius finitima ueneranda confectio unguenti: conſecrationem eam uocant præceptores noſtri. Huius itaque partes &c.Deindè docens myſterium confectionis unguenti, Iuxta eundem(inquit)ſynaxis modum,eorum qui necdùm initiati ſunt, abſoluuntur ordines, ubi ſcilicet præceſſit Pontificis circùm omnem phani ambitum redolens thure profectio,pſalmorumque modulatio, & lectio ſcripturarum diuinarum. Sumptum deindè unguentum pontifex ſacris imponit altaribus, duodecim ſacris alis circuntectum,reſonantibus omnibus uoce ſanctiſsima melos ſacrũ, quod diuinitùs afflati prophetæ didicerunt. Completaque oratione ſuper eo ſolenni in ſanctiſsimis eorum,quæ ſacrantur, conſummationibus,eo utitur ad omnem fermè ſacerdotalis officij functionem. Et paulò pòſt: Eſt igitur,ut dixi,quod nunc laudatur à nobis ſacroſanctum myſterium eius ordinis atque uirtutis,ut ſacerdotalia cuncta perficiat. Atque ideò ſancti præceptores noſtri iſtud quaſi æquali ordine atque officio ſacro ſynaxes coniunxere myſterio, eiſdem imaginibus ut plurimum & diſtinctionibus myſticis,& eloquijs ſubnixum ſacris. Ibidèm: Dicimus unguenti compoſitionem collectionem eſſe quandam ſpirantium ſuauiter materiarum,habentem in ſe affatim odoratas qualitates,cuius qui participes ſunt,pro quantitate eius,quæ in illis fit,fragrantis participationis,odoris ſuauitate replentur. Nec longè à fine: Sed & ipſi qui ſacratiſsimo regenerationis myſterio conſecratur,aduentum ſancti ſpiritus conſummans inunctio largitur unguenti &c. Vndè,ut opinor,iuxta ſacratiorem ſenſum,traditione diuina ſancti noſtræ ſacerdotalis functionis duces, honeſtiſsimum iſtud unguenti conſecrandi munus,teleten ab effectu rei,quæ in eo perficitur,nominant.

Vnguenti cõfectio in primitiua Eccleſia.

Chriſma adhibet in oĩ fermè epali functione.

Chriſmatis excellentia.

Materia compoſitiõis unguenti.

Chriſmatis inũctio poſt baptiſmũ qd conferat.

Apoſtoli pfectionem vocarunt.

4\. Et capite ſecundo,ut infrà,quæſt.quinta,B.

5\. Fabianus ut ſuprà quæſt.tertia, B.4.

1\. B. Synodus Laodicena canone quadrageſimooctauo: Oportet baptizatos &c. ut in textu.

2\. Cornelius pontifex & martyr in epiſtola ad Fabium Antiochenum, teſte Euſebio Cæſareenſi libro ſexto hiſtoriæ eccleſiaſticæ,capite trigeſimo quinto,de Nouato loquens: Vbi Exorciſtarum (inquit)præſidio ſpiritu illo malo eſſet liberatus,& pòſt in tam grauem morbum, ut iam fermè mori putaretur,incidiſſet,in lecto in quo decumbebat, aqua circunfuſus baptiſmum accepit,ſi modò talem hominem baptiſmum accepiſſe dicendum ſit: uerùm morbo tandem elapſus,neque cætera quibus poſt baptiſmum ſecundùm Eccleſiæ canonem imbui oportuerat, acquiſiuit,neque Domini ſigillo ab Epiſcopo obſignatus fuit. Quo quidem neutiquàm potitus, quo modo quæſo Spiritum ſanctum adeptus eſt?

Secundũ Eccleſiæ canonẽ ab Epo baptizati conſignãtur.

3\. Theodoretus in compendio hæreticarum fabularum libro tertio de Nauato,quem alij Nouatum appellant: Pœnitentiam à ſuo conuentu arcent penitus,ijſque qui ab ipſis tinguntur, ſacrum Chriſma non præbent.

Nouatiani ſacrũ chriſma baptizatis nõ præbent.

Quocircà eos etiàm qui ex hac hæreſi corpori Eccleſiæ coniunguntur, benedicti Patres ungi iuſſerunt.

4. CYPRIANVS libro primo epiſtola duodecima, ut ſuprà, quæſt. 2. A. 1.

5. IDEM in ſermone de unctione Chriſmatis, ut ſuprà eadem quæſtione ſecunda, B. 2.

Chriſmatis unguentum. 1. Petr. 2.

6. CYRILLVS Alexandrinus libro nono in Leuiticum: Quicunque unguento ſacri Chriſmatis delibuti ſunt, ſacerdotes effecti ſunt, ſicut Petrus ad omnem dicit Eccleſiam: Vos autem eſtis genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta.

Chriſma dat poſt baptiſmum.

Eſa. 16.

Tranſubſtantiatio.

Chriſmatis dignitas.

Propter acceptū chriſma Chriſtiani ꝑdicimur.

7. CYRILLVS Hieroſolymitanus catecheſi tertia myſtagogica: Et nobis poſtquàm ſimiliter ex aquis ſacri lauacri aſcendimus, datum eſt Chriſma, quod imaginem gerit illius, quo unctus eſt Chriſtus. De quo & B. Iſaias in ſua prophetia, ex perſona Domini locutus eſt: Spiritus Domini ſuper me: quapropter unxit me: euangelizare pauperibus miſit me. Oleo enim aut vnguento corporali, Chriſtus ab hominibus unctus non eſt: ſed pater ſaluatorem illum mundi totius conſtituens, unxit eum ſancto ſpiritu. Cæterùm uide nè illud eſſe putes unguentum tantùm: quemadmodùm enim panis Euchariſtiæ, poſt ſancti ſpiritus inuocationem, non ampliùs eſt panis communis, ſed eſt corpus CHRISTI: ſic & ſanctum hoc unguentum, non ampliùs eſt unguentum nudum, neque (ſi quis ità appellare malit) commune, poſtquā iam conſecratum eſt: ſed eſt Chariſma CHRISTI, quod aduentu Spiritus ſancti per ipſius diuinitatem energiam habet. Quo frons & alij ſenſus corporis tui ſymbolicè inūguntur: & corpus quidem iſto uiſibili unguento perungitur: aīa uerò, ſancto uiuificoq; ſpiritu ſanctificat. Huius ſancti chriſmatis dono accepto, meritò appellamini Chriſtiani: ueram efficiens appellationē in ipſa regeneratione: antequàm enim hæc gratia uobis donata eſſet, non eratis propriè digni eo nomine, ſed pergentes eò uſque progreſsi eſtis ut efficeremini Chriſtiani. Nè ignoretis, in ueteri lege huius Chriſmatis ſymbolum præceſsiſſe. Moyſes enim &c. Sed hæc quidem in figura contingebant illis, nobis uerò non in figura, ſed in ueritate. Eſt enim hoc ſanctum, ad protegendum corpus ſpiritualiter, & ad ſalutem animæ.

Acto. 8.

Epiſcoporū munus, imponere manus baptizatis.

1. C. AVGVSTINVS libro decimoquinto de Trinitate, capite uigeſimo ſexto: Neque aliquis diſcipulorum eius dedit Spiritum ſanctum. Orabant quippe ut ueniret in eos quibus manum imponebant, non ipſi eum dabant. Quem morem in ſuis præpoſitis etiam nunc ſeruat Eccleſia. Deniquè & Simon Magus offerens Apoſtolis pecuniam, non ait: Date & mihi hanc poteſtatem, ut dem Spiritum ſanctum: ſed cuicunque, inquit, impoſuero manus, ut accipiat Spiritum ſanctum. Quia neque ſcriptura ſuperiùs dixerat, Videns autem Simon quòd Apoſtoli darent Spiritum ſanctum: ſed dixerat, Videns autem Simon quòd per impoſitionem manuum Apoſtolorum daretur Spiritus ſanctus. Propter hoc & Dominus ipſe Ieſus Spiritum ſanctum, non ſolùm dedit ut Deus, ſed etiam accepit ut homo, propterea dictus eſt plenus gratia. Et manifeſtiùs de illo ſcriptum eſt in Actibus Apoſtolorum: Quoniam unxit eum Deus ſpiritu ſancto. Non utiquè oleo uiſibili, ſed dono gratiæ, quod uiſibili ſignificatur unguento, quo baptizatos ungit Eccleſia. Nec ſanè tunc unctus eſt CHRISTVS Spiritu ſancto, quandò ſuper eum baptizatum uelut columba deſcendit: tunc enim corpus ſuum, id eſt, Eccleſiam ſuā pſigurare dignatus eſt, in qua pręcipuè baptizati accipiūt Spiritū ſanctū.

Act. 10.

Viſibile unguentū ſignificat donum gratiæ.

2. PACIA-

2. Pacianvs Barcilonenſis Epiſcopus de Baptiſmo: Recipiendus eſt Chriſtus, ut generet: quia ſic Ioannes Apoſtolus dicit: Quotquot eum receperunt, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. Hæc autem compleri aliàs nequeunt, niſi lauacri, & chriſmatis, & Antiſtitis ſacraméto. lauacro enim peccata purgantur, Chriſmate ſanctus ſpiritus ſuperfunditur: utraque uerò iſta, manu & ore Antiſtitis impetramus.

Ioan. 1.

Chriſmate ſpiritus perfunditur ſanctus.

3. Idem in epiſtola prima ad Sympronianum: Si ergò & lauacri & Chriſmatis poteſtas, maiorum longè chariſmatum, ad Epiſcopos ex Apoſtolorum forma & poteſtate deſcendit, & ligandi quoque ius adfuit atque ſoluendi.

Chriſmatis cōferendi poteſtas.

4. Prosper in ſententijs Auguſtini, ſententia trecenteſima quadrageſima ſecunda: Chriſti nomen à chriſmate eſt, id eſt, ab unctione: Quia ideò omnis Chriſtianus ſanctificatur, ut intelligat ſe non ſolùm ſacerdotalis & regiæ dignitatis eſſe conſortem, ſed etiàm contra Diabolum fieri luctatorem.

Chriſti nomē à chriſmate.

5. Avgvstinvs tractatu trigeſimotertio in Ioannem: Chriſti nomen à chriſmate dictum eſt. Chriſma autem Græcè, Latinè unctio nuncupatur. Ideò autem nos unxit, quia luctatores contra diabolum fecit.

Ad luctā Chriſtiani unguntur.

6. Sermone quadrageſimoſeptimo de uerbis Domini, eadem habet ad uerbum.

7. Rabanvs Archiepiſcopus Moguntinus libro primo de inſtitutione clericorum, capite trigeſimo. uide ſuprà, quæſtione prima de Confirmatione, authoritate 13.

8. Isidorvs Hiſpalenſis libro ſecundo de officijs Eccleſiaſticis, capite uigeſimoquinto, ut ſuprà ibidèm, authorit. 11.

9. Tertvllianvs in libro de carnis reſurrectione, ut in textu.

10. Idem in libro de baptiſmo: Exindè egreſſi de lauacro, perungimur benedicta unctione de priſtina diſciplina, qua ungi oleo de cornu in ſacerdotio ſolebant. Ex quo Aaron à Moyſe unctus eſt, undè Chriſtus dicitur à chriſmate, quod eſt unctio, quæ Domino nomen accommodauit, facta ſpiritalis, quia ſpiritu unctus eſt à Deo patre, ſicut in Actis: Collecti ſunt enimuerò in iſta ciuitate aduersùs ſanctum filium tuum, quem unxiſti. Sic & in nobis carnaliter currit unctio, ſed ſpiritaliter proficit: quomodò & ipſius baptiſmi carnalis actus, quòd in aqua mergimur: ſpiritalis effectus, quòd delictis liberamur. Dehinc manus imponitur, per benedictionem aduocans & inuitans ſpiritum ſanctum.

Exod. 29.

Chriſtus à chriſmate.

Act. 4.

Viſibilis unctio ſpiritualiter operatur.

11. Theodoretvs in primum caput Canticorum: Sacri baptiſmatis recordare: in quo qui initiantur, poſt Satanæ abnegationem & Dei confeſſionem, ueluti ſigno ac nota quadam regia ſpiritalis unguenti Chriſmate inuncti, ſub ea uiſibili unguenti ſpecie inuiſibilem ſanctiſſimi Spiritus gratiā ſuſcipiunt.

D. 1. Dionysivs Areopagita, 2. Clemens, 3. Tertullianus, 4. Fabianus, 5. Cornelius, 6. Cyprianus, 7. Cyrillus Hieroſolymitanus, & 8. Alexandrinus, 9. Baſilius, 10. Pacianus, ut ſuprà tum in hac, tum in ſuperioribus quæſtion.

Inuiſibilē SS. gratiam ſuſcipiunt iuncti Chriſmate.

11. Amphilochivs Iconienſis Eps in uita D. Baſilij Magni: Admiratus quoq; Maximinus Eps Baſilij in Deum dilectionē, oranſque ueſtiuit eū reſurrectionis Christi indumento. Baptizauit autem & Eubulum, atq; ungens eos ſancto chriſmate, tradidit illis uiuificam communionem.

Chriſmate inūctus Baſilius ab Epo.

Miraculū factū in ampulla chriſmatis

12. OPTATVS Mileuitanus libro ſecundo contra Donatiſtas: Ampullam quoquè Chriſmatis per feneſtram, ut frangerent Donatiſtæ iactauerunt. Et cùm caſum adiuuaret abiectio, non defuit manus angelica, quæ ampullam ſpiritali ſubuectione deduceret: proiecta caſum ſentire non potuit. Deo muniente, illæſa inter ſaxa conſedit.

Chriſma cōficere ſolus Eps debet.

13. CONCILIVM Romanum ſub Syluestro canone quinto: Conſtituit etiàm clara uoce Syluester Epiſcopus urbis Romæ, ut nemo presbyterorū Chriſma conficeret, dicens: quoniam Chriſtus à Chriſmate uocatur.

Chriſmatis cōfectio quorum non fit.

14. CONCILIVM ſecundum Carthaginenſe canone tertio: Ab uniuerſis Epiſcopis dictum eſt: Chriſmatis confectio & puellarum conſecratio à presbyteris non fiant.

15. CONCILIVM tertium Carthaginenſe canone trigeſimoſexto: Vt presbyter inconſulto Epiſcopo uirgines non conſecret: Chriſma uerò nunquàm conficiat.

Chriſma undè petēdum.

16. CONCILIVM quartum Carthaginenſe canone trigeſimoſexto: Presbyteri qui per diœceſes eccleſias regunt, non a quibuslibet Epiſcopis, ſed à ſuis: nec per iuniorem clericum, ſed aut per ſeipſos, aut per illum qui ſacrarium tenet, ante Paſchæ ſolennitatem Chriſma petant.

Chriſmatis confectio.

17. CONCILIVM primum Toletanum canone uigeſimo: Quanuis penè ubiquè cuſtodiatur ut abſque Epiſcopo Chriſma nemo conficiat, tamē quia in aliquibus locis uel prouincijs presbyteri dicuntur Chriſma conficere, placuit ex hac die nullum alium niſi Epiſcopum Chriſma conficere, & per diœceſin deſtinare, ità ut de ſingulis Eccleſijs ad Epiſcopum ante diem Paſchæ diaconi deſtinentur aut ſubdiaconi, qui confectum Chriſma ab Epiſcopo deſtinatum, ad diem Paſchæ poſsint ad tempus deferre.

Vndè petēdū

18. CONCILIVM primum Vaſenſe canone tertio: Per ſingula territoria presbyteri uel miniſtri ab Epiſcopis, nō prout libitum fuerit, a uicinioribus, ſed à ſuis proprijs per annos ſingulos petant chriſma, appropinquante ſolēnitate paſchali: nec per quemcunque eccleſiaſticum, ſed ſi qua neceſsitas, aut miniſtrorum occupatio eſt, per ſubdiaconum, quia inhonorum eſt, inferioribus ſumma committi.

Chriſmati uirtutem adimentes.

19. CONCILIVM Tridentinum, ſeſsione ſeptima, de Confirmatione canone ſecundo: Si quis dixerit iniurios eſſe Spiritui ſancto eos, qui ſacro Cōfirmationis chriſmati uirtutem aliquam tribuunt, anathema ſit.

V

Quis Sacramenti huius eſt uſus & fructus?

Ioan. 3. b
a Melchiades ad Hiſp. Epiſcopos, uixit anno 311 Cōcil. Florenti.
b Epiſt. 4 ad Iuliū & Iulianū vixit Apoſtolorū tēpore. Amb. li. 3. de ſacra. ca. 2. & de ijs q my. initian. ca. 7.

A. In Baptiſmo [a] regeneramur ad uitam: poſt baptiſmum autem in hoc Sacramento confirmamur ad pugnam. In Baptiſmo abluimur, hoc uerò poſt Baptiſmum roboramur, ut regeneratis cuſtos & conſolator & tutor adſit Spiritus ſanctus. Hæc ſummi & Pontificis & martyris Melchiadis eſt doctrina. Nec diſſentit ab eo quod [b] Clemens teſtatur, ſe ab Apoſtolis ipſis accepiſſe: Cùm regeneratus, inquiens, quis fuerit per aquam, poſtmodùm ſeptiformis Spiritus gratia ab Epo

confir-

confirmetur,quia aliter perfectus Chriſtianus eſſe nequaquã poterit.

B. Prodeſt igitur hoc [c] ſacramentum mirificè, ut qui fidei mysterijs initiati ſunt,ſicut geniti [d] modò infantes & adhuc imbecilles,in Christo adoleſcant atque corroborentur. c Diony. de eccl.hier.c.2. d 1.Pet.2.e

C. Hos ceu Chriſtianæ militiæ tyrones Epiſcopus admonet inunctione,ut aduersùs tot hoſtes & quotidiana pericula [e] Spiritu principali confirmentur. Conſignat illis Cruce [f] frontem,quæ pudoris eſt ſedes,ut conſtanter & intrepidè nomen Domini confiteantur:impingit & alapam,ut Chriſtianã militiam inuicta patientia exercendam & ornandam eſſe, ſibi perpetua memoria retineant. e Pſal.50.c f Auguſt. in pſal. 141. Luc.9.c Matth.10.d 1.Pet.2.d Luc.21.d Matt.5.f Act.4.& 5.

SCRIPTVRAE.

Ioannis tertio: Niſi quis renatus fuerit,&c.

Prioris Petri ſecundo: Sicut modò geniti infantes, rationabiles & ſine dolo lac concupiſcite,ut in eo creſcatis in ſalutem.

Psalmo quinquageſimo: Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me.

Lucae nono: Qui me erubuerit & meos ſermones,hunc filius hominis erubeſcet,cùm uenerit in maieſtate ſua & patris & ſanctorum angelorum.

Matthaei decimo:Omnis ergò qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo qui in cælis eſt.

Prioris Petri ſecundo: Quæ enim eſt gloria, ſi peccantes & colaphizati ſuffertis? Sed ſi benefacientes, patienter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud Deum. In hoc enim uocati eſtis, quia & Christvs paſſus eſt pro nobis, uobis relinquens exemplum, ut ſequamini ueſtigia eius: qui peccatum non fecit,&c.

Lucae vigeſimoprimo: Ego dabo nobis os &c.Trademini autem à parentibus &c.In patientia ueſtra poſsidebitis animas ueſtras.

Matthaei quinto: Ego dico uobis,non reſiſtere malo:ſed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam,præbe illi & alteram,& cæ.

Actorvm quarto: Petrus repletus ſpiritu ſancto, dixit ad eos: Principes populi & Seniores,ſi nos hodiè dijudicamur in benefacto hominis infirmi & cæ.notum ſit omnibus uobis &c. Videntes autem Petri conſtantiam, & Ioannis,comperto quòd homines eſſent ſine literis &c. Ibidèm: Si iuſtũ eſt in conſpectu Dei uos potiùs audire &c. At illi comminantes dimiſerunt eos. Et paulò pòſt: Et cùm oraſſent,motus eſt locus in quo erant congregati: & repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & loquebantur uerbum Dei cum fiducia. Et uirtute magna reddebant Apoſtoli teſtimonium reſurrectionis Iesv Christi Domini noſtri.

Actorvm quinto: Et iniecerunt manus in Apoſtolos, & poſuerunt eos in cuſtodia publica &c. Et paulò pòſt: Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus. Deus patrum noſtrorum ſuſcitauit Iesvm quẽ uos interemiſtis,

&c. Et conuocantes Apoſtolos, cæſis denunciauerunt, nè omninò loquerentur in nomine Iesv: & dimiſerunt eos. Et illi quidem ibant gaudentes à cõſpectu Concilij, quia digni habiti ſunt pro nomine Iesv contumeliam pati.

PATRES.

1. A. Melchiades Pontifex & martyr, quem alij Melciadem, nonnulli Miltiadem uocant, in epiſtola ad Hiſpaniæ Epiſcopos: De his uerò, ſuper quibus rogitaſtis nos informari, id eſt, utrùm maius eſſet Sacramentum manus impoſitio Epiſcoporum, aut baptiſmus: ſcitote utrunque magnum eſſe ſacramentum. Et ſicut unum à maioribus fit, id eſt, à ſummis pontificibus, quod à minoribus perfici non poteſt, ità & maiori ueneratione uenerandum & tenendum eſt. Sed ità coniuncta ſunt hæc duo ſacramenta, ut ab inuicem, niſi morte præueniente, nullatenùs poſsint ſegregari, & unum ſine altero ritè perfici non poteſt. Nam unum (præueniente morte) ſaluare ſine altero poteſt, aliud autem non poteſt. Vndè ſcriptum eſt: in diebus illis, dicit Dominus, Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem. Aduertamus ſummas diuitias bonitatis Dei. Quod in confirmandis neophytis manus impoſiti tribuit ſingulis, hoc tunc ſpiritusſancti deſcenſio in credentium populos, donauit uniuerſis. Sed quia diximus, quòd manus impoſitio & cõfirmatio, ad Baptiſmi perfectionem pertineat, & qui iam regeneratus in Christo eſt, confirmare aliquid poſsit, fortè cogitat ſibi aliquis: Quid mihi prodeſt poſt myſterium baptiſmatis, myſterium Confirmationis? Aut quantùm uideo, non totum de fonte ſuſcepimus, ſi poſt fontem adiectione noui generis indigemus. Non ità dilectiſsimi. Attendat charitas ueſtra: Sicut exigit militaris ordo, ut cùm Imperator, quemcunque in militum receperit numerũ, non ſolùm ſignet receptum, ſed etiàm armis competentibus inſtruat pugnaturum: ità in baptizato benedictio illa munitio eſt. Dediſti militem, da ei adiumentum militiæ. Nunquid prodeſt ſi quiſquam parentum magnam pupillo conferat facultatem, niſi prouidere ſtudeat & tutorem? Itaque paracletus regeneratis in Christo, cuſtos & conſolator & tutor eſt. Ideò dicit ſermo diuinus: Niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem, fruſtra uigilat qui cuſtodit eam. Ergò Spiritusſanctus, qui ſuper aquas baptiſmi ſalutifero deſcendit illapſu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in Confirmatione augmentum præſtat ad gratiam. Et quia in hoc mundo, tota ætate uicturis, inter inuiſibiles hoſtes & pericula gradiendum eſt, in baptiſmo regeneramur ad uitam, poſt baptiſmum confirmamur ad pugnam: in baptiſmo abluimur, poſt baptiſmum roboramur. At ſi continuò tranſituris ſufficiant regenerationis beneficia, uicturis tamen neceſſaria ſunt Confirmationis auxilia. Regeneratio per ſe ſaluat, mox in pace beati ſeculi recipiendos: Confirmatio autem armat & inſtruit, ad agones huius mundi & prælia, reſeruandos. Qui autem poſt Baptiſmum cum acquiſita innocentia, immaculatus peruenit ad mortem, confirmatur morte, quia non poteſt peccare poſt mortẽ. Hic, ſi fortè illud etiam requirere uelimus, poſt paſsionem & reſurrectionem Christi, quid Apoſtolis profuerit aduentus ſpiritus ſancti, ipſe Dominus eis euidenter exponit: Quæ dico, inquit, uobis, non poteſtis ea portare modò: Cùm autem uenerit ille ſpiritus ueritatis, ipſe docebit uos omnem ueritatem. Vides, quia cum ſpiritusſanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & con-

Collatio Baptiſmi cum Cõfirmatiõe.

Ioel. 2.

Pſal 126.

Effectus confirmationis & baptiſmi quomodò differant.

Ioan. 16.

& conſtantiam dilatatur? Itaque ante deſcenſionem ſpiritusſancti, uſque ad negationem Apoſtoli deterrentur: poſt uiſitationem uerò eius, uſque ad martyrium contemptu ſalutis armantur. Secundùm hoc per CHRISTVM redimimur, per ſpiritum uerò ſanctum, dono ſapientiæ ſpiritualis illuminamur, ædificamur, erudimur, inſtruimur, conſummamur, ut illam ſpiritus ſancti uocem audire poſsimus. Intellectum tibi dabo, & inſtruam in uia hac, qua gradieris. De ſpiritu ſancto accipimus, ut ſpirituales efficiamur, quia animalis homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus DEI. De ſpiritu ſancto accipimus, ut ſapiamus inter bonum malumque diſcernere, iuſta diligere, iniuſta reſpuere, ut malitiæ ac ſuperbiæ repugnemus, ut luxuriæ ac diuerſis illecebris, & fœdis indignisque cupiditatibus, reſiſtamus. De ſpiritu ſancto accipimus uitæ amorem, & gloriæ ardorem, ut ſuccenſi diuinitùs, erigere à terrenis mentem ad ſuperna & diuina ualeamus.

Spiritusſanctus quid cõferat nobis.
Pſal. 31.
1. Cor. 2.

2. CONCILIVM Florentinum: Effectus autem huius Sacramenti eſt, quia in ea datur ſpiritus ſanctus ad robur, ſicut datus eſt Apoſtolis in die Pentecoſtes, ut Chriſtianus audacter CHRISTI confiteatur nomen. Ideoque in fronte, ubi uerecundiæ ſedes eſt, confirmandus inungitur, nè CHRISTI nomen confiteri erubeſcat, & præcipuè crucem eius quæ Iudæis eſt ſcandalũ, gentibus autem ſtultitia, propter quod ſigno crucis ſignatur.

Confirmationis effectus.
Actor. 2.
Cur in fronte ungamur.
1. Cor. 1.

3. CLEMENS pontifex & martyr epiſtola quarta ad diſcipulos ſuos Iuliũ & Iulianum: Omnibus feſtinandum eſt, ſiue mora renaſci Deo, & demùm conſignari ab Epiſcopo, id eſt, ſeptiformem gratiam ſpiritusſancti percipere, quia incertus eſt uniuſcuiuſque exitus uitæ. Quum autem regeneratus fuerit per aquam, & poſtmodùm ſeptiformi ſpiritus gratia ab Epiſcopo (ut memoratum eſt) confirmatus, quia aliter perfectus eſſe Chriſtianus nequaquàm poterit, nec ſedem habere inter perfectos, ſi non neceſsitate, ſed incuria aut uoluntate remanſerit, (ut à B. Petro accepimus, & cæteri ſancti Apoſtoli, præcipiente Domino, docuerunt) & demùm ex operibus bonis oſtendat in ſe ſimilitudinem eius, qui eum genuit, patris.

Septiformis gratia in Cõfirmatione percipitur.
Perfectus Chriſtianus non eſt, qui confirmatus non ſit.
B. Petri & Apoſtolorũ doctrina.

4. AMBROSIVS libro tertio de ſacramentis, capite ſecundo: Sequitur ſpiritale ſignaculum quod audiſtis hodiè legi, quia poſt fontem ſupereſt ut perfectio fiat, quandò ad inuocationem ſacerdotis ſpiritus ſanctus infunditur, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij atque uirtutis, ſpiritus cognitionis atque pietatis, ſpiritus ſancti timoris. Septem quaſi uirtutes ſpiritus. Et omnes quidem uirtutes ad ſpiritum pertinent, ſed iſtæ quaſi cardinales ſunt, quaſi principales. Quid enim tam principale, quàm pietas? Quid tam principale, quàm cognitio Dei? Quid tam principale, quàm uirtus? Quid tam principale, quàm conſilium Dei? Quid tam principale, quàm timor Dei? Sicut timor ſeculi infirmitas, ità timor Dei magna eſt fortitudo. Iſtæ ſunt ſeptem uirtutes quandò conſignaris, Nam ut ait Apoſtolus ſanctus, Quia multiformis eſt, inquit, ſapientia Domini noſtri, & multiformis ſapientia Dei, ita multiformis eſt ſpiritusſanctus, qui habet diuerſas uariasque uirtutes. Vndè & Deus uirtutum dicitur: quod aptari poteſt patri & filio & ſpiritui ſancto.

Spiritusſancti dona conferentur.
1. Cor. 12.

5. IDEM de ijs qui myſterijs initiantur, capite ſeptimo: Vndè repete quia recepiſti ſignaculum ſpiritale, ſpiritum ſapientiæ & intellectus, ſpiritum cõſilij atque uirtutis, ſpiritum cognitionis & pietatis, ſpiritum ſancti timoris: & ſerua quod accepiſti. Signauit te Deus pater, confirmauit te CHRISTVS

Dona ſpiritusſancti.
Eſa. 11.

2.Cor.5. Dominus,& dedit pignus ſpiritus in cordibus tuis, ſicut Apoſtolica lectione didiciſti.

B. DIONYSIVS Areopagita libro de Eccleſiaſtica hierarchia,capite ſecũdo: Aſſumentes autem baptizatum ſacerdotes, ſuſceptori ſuique acceſſus duci conſignant,& unà cum ipſo illum ueſtem baptizati munditiæ congruã induunt: ſicque indutum,rurſùs ad pontificem ducunt. Ille diuino ac deifico prorſus unguento uirum ſignans,ſacratiſsimæ communionis participẽ facit. Et ſub finem capitis:Enimuerò illa perficiens unctio facit ità perfectũ fragrantia ſuauiſsimi odoris inſignem,quippe diuinæ generationis ſacroſancta perfectio,diuino ſpiritui quæ fuerint perfecta, coniungit. Porrò aduentum illum ſecretiſsimum ſpiritus,qui intelligibiliter odore ſuaui fragrantes facit ac perficit, cùm ſit prorſus ineffabilis,ſpiritaliter intelligendum dimitto,qui diuini ſpiritus ſanctam ac deificam ſocietatem in anima ſua percipera meruerunt. In fine autem omnium, pontifex ità perfectum ad ſacratiſsimam euchariſtiam uocat,atque conſummantium illi ſacramentorum communionem deificam tradit.

Confirmatio baptizati per inũctionem.

Perficiẽs unctio.

C. AVGVSTINVS in Pſalmũ centeſimum quadrageſimumprimum: Vſqueadeò de cruce non erubeſco,ut non in occulto loco habeam crucem CHRISTI, ſed in fronte portem. Multa ſacramenta aliter atque aliter accipimus. Quædam,ſicut noſtis,ore accipimus:quædam per totum corpus accipimus. Quia uerò in fronte erubeſcitur, ille qui dixit: Qui me erubuerit coram hominibus,erubeſcam eum coram patre meo qui in cælis eſt,ipſam ignominiam quodãmodò & quã Pagani deridẽt, in loco pudoris noſtri conſtituit. Audis hominem inſultare impudenti & dicere frontem non habet. Quid eſt, frontem non habet? Impudens eſt: non habeam nudam frontem,tegat eam crux Domini mei.

In fronte cur conſignamur cruce.

DE EVCHARISTIAE SACRAMENTO.

I

Quid ſignificat nomen Euchariſtiæ?

SVMMVM illud [a] & longè ſacratiſsimum Sacramentum, quo nihil habet Eccleſia dignius, admirabilius, efficacius, ſalubrius've, hoc vno nomine deſignatur.

B. ET rectè quidem Euchariſtia, tanquàm bona [b] gratia, ſeu gratiarum actio dicta eſt, quia præcipuum & maximum [c] Dei donum, ipſumq; omnis gratiæ fontem & authorem continet: ſummorumq; nos bonorum admonet, pro quibus acceptis gratiarum actionem, laudem

a Diony.Ecc. hier.c.3.& 3. Concil.Trid. ſeſ.13.c.2.& 3 b Amb.lib.5. de Sacra.c.3. Cyp.de lapſis Orig. contra Celſum li. 8. c Chryſo.ho. 60.ad pop.& 83. in Matth. Itẽ 45. in Io. & 61.ad pop. Antiochenũ. d Chry. li.3. de ſacerdotio.&ho.2.ad pop. Antioc. & 3.ad Ephe.

laudem & gloriam ſummam Deo ſummo debemus. Maius enim beneficium optare non potuiſſemus, quàm quòd Chriſtus Ieſus Dominus noſter de virgine natus, cruci affixus, & in gloriam [d] aſſumptus, ſe nobis totum ità largiatur, ut etiam nunc corpus eius ſanguinemq; uerè ſumamus, illiq; per hoc diuinum Sacramentum prorſus [e] incorporemur.

e Cyril. in Io. li. 4. c. 16. & 17. li. 10. c. 13. li. 11. c. 26. & 27. Hilarius de Tri. li. 8. Iren. li. 5. Cyr. Hiero. catech. 4. myſta. Chryſ. ho. 45. in Ioã. & 61. ad pop. Antiochenũ.

PATRES.

1. A. DIONYSIVS Areopagita de Eccleſiaſtica Hierarchia capite ſecundo: In fine autem omnium, pontifex ità perfectum ad ſacratiſsimam Euchariſtiam uocat, atque conſummantium illi ſacramentorum communionem Deificam tradit.

2. IBIDEM capite tertio: Eſt enim iuxta inclytum præceptorem noſtrum Sacramentorum conſummatio. Et paulò pòſt: Neque enim fermè fas eſt, ſacerdotalis muneris myſterium aliquod peragi, niſi diuinum iſtud Euchariſtiæ auguſtiſsimumq; ſacramentum compleat. In eodem capite uocat ſacro ſancta & auguſtiſsima myſteria.

Euchariſtia Sacramentorum conſummatio.

3. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione decimatertia, capite ſecundo: Ergò Saluator noſter diſceſſurus ex hoc mundo ad patrem, Sacramentum hoc inſtituit, in quo diuitias diuini ſui erga homines amoris uelut effudit, memoriam faciens mirabilium ſuorum, & in illius ſumptione colere nos ſui memoriam præcepit, ſuamque annunciare mortem, donèc ipſe ad iudicandum mundum ueniat. Sumi autem uoluit ſacramentum hoc tanquàm ſpiritalem animarum cibum, quo alantur & confortentur uiuentes uita illius qui dixit: Qui manducat me, & ipſe uiuet propter me: & tanquàm antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præſeruemur. Pignus præterea id eſſe uoluit futuræ noſtræ gloriæ & perpetuæ felicitatis, adeoq; ſymbolum unius illius corporis, cuius ipſe caput exiſtit, cuiq. nos tanquàm membra arctiſsima fidei, ſpei & charitatis connexione adſtrictos eſſe uoluit, ut idipſum omnes diceremus, neque eſſent in nobis ſchiſmata.

Euchariſtiæ donum quàm excellens. Pſal. 110. 1. Cor. 11. Cibus animæ Ioan. 6. Antidotum. Pignus. Epheſ. 2. Symbolum unitatis. Rom. 12. 1. Cor. 1.

4. IBIDEM capite tertio: Commune hoc quidem eſt ſanctiſsimæ Euchariſtiæ cum cæteris Sacramentis, ſymbolum eſſe rei ſacræ, & inuiſibilis gratiæ formam uiſibilem: uerùm illud in ea excellens & ſingulare reperitur, quòd reliqua Sacramenta tunc primùm ſanctificandi uim habent, cum quis illis utitur. At in Euchariſtia ipſe ſanctitatis author ante uſum eſt: nondùm enim Euchariſtia de manu Domini Apoſtoli ſuſceperant, cùm uerè tamen ipſe affirmaret, corpus ſuum eſſe quod præbebat. Et ſemper hæc fides in Eccleſia Dei fuit, ſtatim poſt conſecrationem, uerum Domini noſtri corpus uerumq; eius ſanguinem ſub panis & uini ſpecie unà cum ipſius anima & diuinitate exiſtere: ſed corpus quidem ſub ſpecie panis, & ſanguinem ſub uini ſpecie ex ui uerborum: Ipſum autem corpus ſub ſpecie uini, & ſanguinẽ ſub ſpecie panis, animamque ſub utraque, ui naturalis illius connexionis & concomitantiæ, qua partes CHRISTI Domini, qui iam ex mortuis reſurrexit, non amplius moriturus, inter ſe copulantur. Diuinitatem porrò propter admirabilem illam eius cum corpore & anima hypoſtaticam unionem. Quapropter ueriſsimum eſt, tantundem ſub altera ſpecie, atquè ſub utraque contineri. Totus enim & integer Chriſtus ſub panis ſpecie & ſub quauis ipſius

Excellit reliqua Sacramẽta, quòd ante uſum cõtineat authorem ſanctitatis. Cõcomitãtia Rom. 6. Totus Chriſtus ſub utra

Ibet ſpecie & ſub quauis parte continetur.

ipſius ſpeciei parte: totus item ſub uini ſpecie, & ſub eius partibus exiſtit.

1. B. AMBROSIVS libro quinto de Sacramentis, capite tertio: Veniſti ad altare, accepiſti gratiam Chriſti.

Euchariſtia dicitur gratia Chriſti.

Euchariſtia uocatur gratia ſalutaris.

2. CYPRIANVS de lapſis cum retuliſſet nonnulla miracula de Euchariſtia: Documento, inquit, unius oſtenſum eſt, Dominum recedere cùm negatur: nec immerentibus ad ſalutem prodeſſe quod ſumitur, quando gratia ſalutaris in cinerem, ſanctitate fugiente, mutetur.

Per precationem panis fit corpus Chriſti.

3. ORIGENES libro octauo contra Celſum: Nos qui rerum omnium cõditori placere ſtudemus, cum precibus & gratiarum pro beneficijs acceptis actione oblatos panes edimus, corpus iam per precationem factos ſanctum quoddam & ſanctificans, utentes eo cum ſano propoſito. Ibidem poſteà: Hoc cauemus nè ingrati erga Deum habeamur. Habemus etiàm eius gratiarum actionis ſymbolum, panem qui Euchariſtia uocatur.

Symbolũ gratiarũ actionis.

Simpliciter & ſine ambiguitate credẽdum corpus Chriſti in Euchariſtia.

4. CHRYSOSTOMVS homilia ſexageſima ad populum Antiochenum, & octogeſimatertia in Matthæum. Credamus ubiquè Deo, nec repugnemus ei, etiamſi ſenſui & cogitationi noſtræ abſurdum eſſe uideatur quod dicit: ſuperet & ſenſum & rationem noſtram ſermo ipſius: quod in omnibus & præcipuè in myſterijs faciamus, non illa quæ ante nos iacent, ſolummodò aſpicientes, ſed uerba quoquè eius tenentes. Nam uerbis eius defraudari non poſſumus, ſenſus uerò noſter deceptu facilimus eſt: illa falſa eſſe non poſſunt, hic ſæpiùs atque ſæpiùs fallitur: quoniam ergò ille dixit, Hoc eſt corpus meum, nulla teneamur ambiguitate, ſed credamus, & oculis intellectus id perſpiciamus. Nihil enim ſenſibile traditum nobis à Chriſto, ſed rebus quidem ſenſibilibus: omnia uerò quæ tradidit, inſenſibilia ſunt. Sic & in baptiſmo per aquam, quæ res ſenſibilis eſt, donum illud conceditur: quod autem in ea conficitur, regeneratio ſcilicet ac renouatio, intelligibile quiddã eſt: nam ſi tu incorporeus eſſes, undè ipſa dona incorporea tradidiſſet tibi? quoniam uero corpori coniuncta eſt anima tua, in ſenſibilibus intelligenda tibi traduntur. O quot modò dicunt, uellem formam & ſpeciem eius, uellem ueſtimenta ipſa, uellem calceamenta uidere. Ipſum igitur uides, ipſum tangis, ipſum comedis. Veſtimenta eius deſideras uidere, ipſe uerò ſeipſum tibi tradit, non ut uideas ſolùm, uerumetiam ut tangas & in te habeas. Et paulò poſt: Veniat in mentem tibi quo ſis honore honoratus, qua menſa fruaris. Ea namque re nos alimur, quam angeli uidentes, tremunt, nec abſque pauore propter fulgorem qui indè reſilit, adſpicere poſſunt, & nos in unam cũ illo maſſam reducimur. Chriſti corpus unum, & caro una facti ſumus. Quis loquetur potẽtias Domini, auditas faciet oẽs laudes eius? quis paſtor unquã membris ſuis oues ſuas nutriuit? Multæ matres poſt partum alijs nutricibus infantes dederunt, quod ipſe facere noluit, ſed proprio corpore nos alit, & ſibi coniungit atq; conglutinat. Conſideremus autem, ex noſtra generatus eſt ſubſtantia. Sed nihil hoc, inquies, ad omnes pertinet. Immò ad oẽs. Nam ſi ad naturam noſtram deſcendit, patet quoniam ad omnes: quòd ſi ad omnes, & ad unumquenq; profectò. Sed quomodò non oẽs inde lucrum conſecuti ſunt, inquies? Id certè non illius cauſa, qui maximè hoc optat, accidit: ſed eorum culpa qui eum ſuſcipere nolunt. Singulis enim fidelibus per hoc myſterium ſe coniungit: & quos peperit, non alij nutriendos tradit, ſed ipſe ſtudioſiſsimè alit, hac etiàm re tibi perſuadens carnem illam tuam aſſumpſiſſe. tanta igitur charitate atque honore affecti, non torpeamus. Non uidetis

Matth. 16. Marci 14. Luc. 22. 1. Cor. 11.

Ipſum uides, tangis, comedis.

Ea re alimur, quam tremũt angeli.

In vnam cum illo maſſam reducimur.

Pſal. 105.

Oues ſuis mẽbris nutrit.

Proprio corpore alit.

Singulis per Euchariſtiam ſe coniungit.

quanta

quanta infantes animi alacritate mamillas arripiunt? qua paſsione papillis infigunt labia? Non minore cupiditate nos quoque ad hac menſam, & ad huius calicis ſpiritalem accedamus papillam: immò uerò maiore deſiderio quaſi lactentes pueri, gratiam ſpiritus ſugamus: unus ſit nobis dolor, una mœſtitia, ſi hoc alimento ſpiritali priuamur.

Quãto deſiderio ad cõmunionem accedendum.

5. IDEM homilia quadrageſimaquinta in Ioannem, & ſexageſimaprima ad populum Antiochenum: Vt autem non ſolùm per dilectionem, ſed re ipſa in illam carnem conuertamur: per cibum id efficitur, quem nobis largitus eſt. Cùm enim ſuum in nos amorem indicare uellet, per corpus ſuum ſe nobis commiſcuit, & in unum nobiſcum redegit, ut corpus cum capite uniretur. Hoc enim amantium maximè eſt. Hoc Iob ſignificabat de ſeruis, à quibus maximè amabatur, qui ſuum amorem præ ſe ferentes dicebant: Quis daret nobis ut eius carnibus impleremur? Quod Chriſtus fecit, ut maiori nos charitate adſtringeret, & ut ſuum in nos oſtenderet deſiderium, non ſe tantum uideri permittens deſiderantibus, ſed & tangi & manducari, & dentes carni ſuæ infigi, & deſiderio ſui omnes impleri. Et poſt paululum: Parentes ſæpenumerò liberos ſuos alijs alendos dederunt, ego autem mea carne alo, me uobis exhibeo, omnibus faueo, omnibus optimam de futuris ſpem præbeo. Qui in hac uita ità ſe nobis exhibet, multò magis in futura. Veſter ego frater eſſe uolui, & communicaui carnem propter uos & ſanguinem: & per quæ uobis coniunctus ſum, ea rurſus uobis exhibui. Hic ſanguis facit, ut imago in nobis regia floreat: hic ſanguis pulchritudinem atque nobilitatem animæ, quam ſemper irrigat & nutrit, langueſcere non ſinit. Sanguis enim à cibo fit repentè, ſed priùs aliud quiddam: hic quam primùm irrigat animam, eamque ui quadam magna imbuit. Hic myſticus ſanguis dæmones procul pellit, angelos & angelorum dominum ad nos allicit. Dæmones enim cùm Dominicum ſanguinem in nobis uident, in fugam uertuntur, angeli autem concurrunt. Hic ſanguis effuſus, uniuerſum abluit orbem terrarum, de quo multa Paulus ad Hebræos proſecutus eſt. Hic ſanguis abdita & ſancta ſanctorum purgabat. Quòd ſi eius figura tantam habuit uim in templo Hebræorum, in media Aegypto liminibus adſperſus, longè magis ueritas.

Per Euchariſtiã re ipſa in Chriſti carnẽ cõuertimur. Singularis in nos amor hic relucet.

Iob 31.

Permittit ſe tangi manducari, & dentes carni ſuæ infigi.

Sua carne nos alit.

Sanguis Chriſti quem in ſacro ſumimus, quã efficaciã habeat.

Exod. 12.

6. CHRYSOSTOMVS libro tertio de ſacerdotio: O miraculum, ò Dei benignitatem: qui cum patre ſurſùm ſedet, in illo ipſo temporis articulo omnium manibus pertractatur, ac ſe ipſe tradit uolentibus ipſum excipere ac complecti. Fit autem id nullis præſtigijs, ſed apertis ac circunſpicientibus circunſiſtentium omnium oculis. Nam tibi iſta contemptu ac deſpectu digna eſſe uidentur? aut eiuſmodi, ut poſsit quis contra ea attolli atque inſurgere? Ponito ob oculos Heliam illum &c. Hoc ergò myſterium omnium maximè horrendum uerendumq;, quis tandem qui inſanus idem minimè ſit, quique è poteſtate non exierit, faſtidire ac deſpicere poterit?

Qui ſurſũ ſedet, hic à nobis eodẽ temporis articulo ctractatur.

Sacrificium Miſſæ myſteriũ maximè horrendũ uerendũq; non niſi ab inſanis deſpicit.

7. IDEM Chryſoſtomus homilia ſecunda ad populum Antiochenum: Tanquàm maximam hæreditatem Heliſæus meloten ſuſcepit: etenim uerè maxima fuit hæreditas, omni auro precioſior. Et erat poſthàc duplex Helias ille, & erat ſurſùm Helias, & deorſùm Helias. Noui quòd iuſtum illum beatum putatis, & uelletis quiſque eſſe ut ille. Quid igitur, ſi uobis demonſtrauero quid aliud, quod illo multò maius omnes ſacris myſterijs imbuti recepimus? Helias nempe meloten diſcipulo reliquit. Filius autem Dei aſcendens, ſuam nobis carnem dimiſit: ſed Helias quidem exutus, Chriſtus autem

& nobis

Carnem ſuā nobis dimiſit, quā eādē habens aſcendit.

& nobis reliquit,& ipſam habēs aſcēdit.nè igitur animo concidamus,neq; lamentemur, neque temporum difficultatem timeamus. Qui enim ſanguinem ſuum pro nobis effundere non recuſauit,& carnem ſuam,& rurſùm ipſum ſanguinem nobis communicauit,nihil pro ſalute noſtra recuſabit.

Eius corpus deguſtamus, qui in cęleſtibus ſedet, & ab angelis adoratur.

8. IDEM homilia tertia in epiſtolam ad Epheſios, & ſexageſimaprima ad populum Antiochenū:De corpore nobis ſermo eſt,& quidem de eo, quod ab iſto nihil differat, nec diſtet. Quotquot in corpore Chriſti communicamus,quotquot ſanguinem illius deguſtamus, cogitemus quòd illius corpus & ſanguinem guſtamus,qui in cælestibus ſedet,qui ab angelis adoratur,proximè conſiſtit immortali Dei potentiæ. Hei,quot nobis ad ſalutē uiæ ſunt? Corpus ſuum nos fecit,corpus ſuum nobis tradidit,& tamen nihil horum à malis nos auertit. ò tenebras,& multam profunditatem,ò ſtupiditatem omni dolore uacuam.

Præfert hoc Sacramētum mannæ & aquæ de petra fluenti.

9. CYRILLVS Alexandrinus libro quarto in Ioannem capite decimoſexto: Mannæ alimentum non æternam uitam, ſed breue famis remedium adferebat. Non ergò erat cibus uerus, id eſt, panis de cælo. Sanctum uerò Chriſti corpus,ad immortalitatem & uitam æternam nutriens cibus eſt: itā inquit,Sed aquam illi ex petra biberunt. Quid igitur indè lucrati ſunt, qui mortui fuerunt? non erat igitur potus ille uerus,ſed uerus potus eſt ſanguis Chriſti,quo radicitùs mors euertitur atque deſtruitur. Non enim hominis ſimpliciter ſanguis eſt,ſed eius qui naturali uitæ coniunctus,uita effectus eſt. Propterea corpus & membra Chriſti ſumus,quia per hanc benedictionem myſterij ipſum filium Dei ſuſcipimus.

In Euchariſtia ipſum filium Dei ſuſcipimus.

10. ET capite decimoſeptimo: Quoniam res ardua eſt, & fide magis, quàm alio modo recipitur: ideo multis atque uarijs modis mirabilem eius utilitatem exponit,fundamentum & baſim fidem eſſe confirmans, Qui mā ducat,inquit,carnem meam,& bibit ſanguinem meum: in me manet,& ego in illo. Sicuti enim ſi quis liquefactæ ceræ aliam ceram infuderit,alteram cum altera per totum commiſceat: neceſsè eſt,ſi quis carnem & ſanguinem Domini recipit,cum ipſo itā cōiungatur,ut Chriſtus in ipſo, & ipſe in Chriſto inueniatur. Simile quodammodò apud Matthæum comperies: Simile eſt,inquit,regnum cælorum fermento, quod acceptum abſcondit mulier in farinæ ſatis tribus. Quid igitur fœmina ſit,& quæ ſatorum trinitas,aut omninò ſatum quid ſit, loco ſuo dicetur: nunc autem de fermento ſolùm dicamus. Sicut parùm (ut Paulus ait)fermenti totā maſſam fermentat: ſic paruula benedictio totum hominē in ſeipſum attrahit, & ſua gratia replet: & hoc modo in nobis Chriſtus manet,& nos in Chriſto. Verè enim totum fermentum in totam maſſam pertranſit.

Ioan. 6.

Simile.

Chriſto per Euchariſtiam cōiungimur.

Matt. 13.

1. Cor. 5.

IDEM libro decimo in Ioannem,capite decimotertio: Non tamen negamus rectā nos fide,charitateque ſincera Chriſto ſpiritaliter coniungi. Sed nullam nobis coniunctionis rationem ſecundùm carnem cum illo eſſe,id profectò pernegamus,idque à diuinis ſcripturis omninò alienum dicimus. Quis enim dubitauit Chriſtum etiàm ſic uitem eſſe,nos uerò palmites,qui uitam indè nobis acquirimus? audi Paulum dicentem: Quia omnes unum corpus ſumus in Chriſto. Quia etſi multi ſumus, unum tamen in eo ſumus. Omnes enim uno pane participamus. An fortaſsis putat(aduerſarius Chriſti)ignotam nobis myſticæ benedictionis uirtutem eſſe? Quæ cum in nobis fiat,nonne corporaliter quoque facit communicatione carnis Chriſti,Chriſtum in

Non tantùm fide & charitate cū Chriſto coniungimur, ſed etiā ſecundū carnem.

Ioan. 15.

1. Cor. 1.

Incorporamur Chriſto per hoc Sacramentum.

ſtùm in nobis habitare? cur enim membra fidelium membra Chriſti ſunt?
Neſcitis,inquit,quia membra ueſtra, membra ſunt Chriſti? membra igitur 1.Cor.6.
Chriſti,meretricis faciam membra? abſit. Saluator etiam: Qui manducat Ioan.6.
carnem meam,ait,& bibit ſanguinem meum,in me manet & ego in eo. Vn-
dè conſiderandum eſt,non habitudine ſolum, quæ per charitatem intelligi-
tur,Chriſtum in nobis eſſe, uerumetiam & participatione naturali. Nam Participatione naturali in nobis eſt.
quemadmodùm ſi quis igne liquefactam ceram, aliæ ceræ ſimiliter liquefa-
ctæ ità miſcuerit,ut unum quid ex utriſque factum uideatur:ſic communica
tione corporis & ſanguinis Chriſti ipſe in nobis eſt,& nos in ipſo. Non po-
terat enim aliter corruptibilis hæc natura corporis ad incorruptibilitatem
& uitam traduci,niſi naturalis uitæ corpus ei coniungeretur. Non credis mi
hi hęc dicenti: Chriſto (obſecro te) fidem prębe. Amen amen,inquit,dico vo Ibidem.
bis,niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis ſanguinem eius,
non habebitis uitam in uobis. Qui manducat carnem meam & bibit ſangui-
nem meum,habet uitam æternam, & ego ſuſcitabo eum in nouiſsimo die.
Audis apertè clamantem non habituros uitam, niſi ſanguinem eius biberi-
mus,& carnem manducauerimus. In uobis autem ipſis dicit,id eſt,in corpo
re ueſtro. Vita autem, iurè ipſa uitæ caro intelligi poteſt: hæc enim nos in
nouiſsimo die ſuſcitat. Et quo modo,dicere non grauabor. Caro uitæ facta
unigeniti caro, ad uirtutem uitæ traducta non eſt:non poteſt igitur morte
ſuperari. Propterea in nobis facta,interitum à nobis expellit. Non enim ab
eſt ab ea unigenitus Dei filius. Vndè quia unus eſt cum carne ſua:ego,inquit,
ſuſcitabo eum. Cur igitur ſecundùm carnem palmites nos dici pernegat? An
non conuenienter dici poteſt, uitem, humanitatem eius eſſe,& nos palmi-
tes propter identitatem naturę?eiuſdem enim naturę uitis & palmites ſunt.
Ita & ſpiritaliter & corporaliter nos palmites, & Chriſtus uitis.
12. IDEM Cyrillus libro undecimo in Ioannem,capite uigeſimoſexto: Cõ Ioan.15.
ſiderandum eſt,ſi ad unitatem conſenſus & uoluntatis, naturalem etiam in
uenire poſſumus,per quam nos inter nos,& omnes Deo colligemur:fortaſ-
ſis enim etiam corporali unione coniungimur,licèt adeò diſſeparati ſimus,
ut unuſquiſque ſeorsùm & ſubſiſtat, & circunſcribatur. Nam ſi Petrus &
Paulus unum unitate in Chriſto ſint,Petrus tamen Paulus non eſt. Age igi-
tur cum Trinitas unum natura ſit, conſideremus quomodò etiàm nos ipſi
inter nos corporaliter, & cum Deo ſpiritaliter unum ſumus. Ex DEI
Patris ſubſtantia unigenitus prodiens,& totum in ſua natura genitorē poſ-
ſidens,caro factus ſecundùm ſcripturam eſt, ſeque ipſum naturæ noſtræ in-
effabiliter coniunxit atque uniuit. Qui enim natura Deus eſt, uerè homo fa-
ctus eſt, non theophorus, id eſt, Deum in ſe per gratiam habens, ut
myſterij vim ignorantes contendunt: ſed uerus Deus ſimul & homo eſt.
Sic quæ inter ſe plurimum ſecundùm naturam diſtant, in uno ſeipſo con-
iunxit, & diuinæ naturæ participes nos effecit: Communicatio enim ſpi-
ritus, & (ut ità dicam) manſio, primùm in Chriſto fuit, & ab eo in nos
penetrauit: cum homo factus, ipſe templum ſuum proprio ſpiritu perunxit
atque ſanctificauit. Origo igitur & uia,qua ſpirituſancto participamus,&
DEO uniti ſumus, Chriſti myſterium eſt. Omnes enim in illo ſanctifica-
mur. Vt igitur inter nos & Deũ ſingulos uniret, quamuis corpore ſimul & ani-
ma diſtemus,modum tamen adinuenit,conſilio patris & ſapientiæ ſuæ con-
gruentem: ſuo enim corpore credentes,per communionem myſticam bene
dicens,

dicens,& ſecum & inter nos unum nos corpus efficit. Quis enim eos, qui unius ſancti corporis unione in uno Chriſto uniti ſunt, ab hac naturali unione alienos putabit? Nam ſi omnes unum panem manducamus, unum omnes corpus efficimur: diuidi enim atque ſeiungi Chriſtus non patitur. Idcircò etiàm eccleſia corpus Chriſti facta eſt, & nos ſinguli membra Chriſti ſecundùm Paulum. Vni enim Chriſto per corpus ſuum coniuncti, quoniam in nobis illum qui eſt inuiſibilis, accepimus, ipſi potiùs quàm nobis membra noſtra accommodantur. Quòd autem Eccleſia corpus à ſingulis hominibus tanquàm membris compoſitum, ſaluator uerò caput ſit, Paulus oſtendit, dicens: Vt in charitate creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus, ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam ſubminiſtrationis ſecundùm operationem in menſuram uniuſcuiuſque membri, augmentum corporis facit in ædificationem ſui in charitate. Quòd autem corporalis hæc unio ad Chriſtum participatione carnis eius acquiritur, ipſe rursùs Paulus de myſterio pietatis diſſerens, teſtatur: Quod alijs, inquit, generationibus non eſt agnitum filijs hominum, ſicut nunc reuelatum eſt ſanctis Apoſtolis eius & prophetis in ſpiritu, eſſe gentes cohæredes & concorpores & comparticipes promiſsionis in Chriſto. Si autem omnes inter nos in CHRISTO unum ſumus corpus, nec inter nos ſolùm, uerùm etiam cum eo qui per carnem ſuam ad nos tranſiuit: quomodò uniuerſi & inter nos, & in CHRISTO unum non erimus? CHRISTVS enim eſt huius unionis uinculum, qui Deus ſimul & homo eſt. Sed de unione corporali ſatis.

Per colonem myſticā unā nos corpus ſecum efficit. Ephe. 5. Ephe. 4. Corporalis unio ad Christum. Ephe. 3.

ET capite vigeſimoſeptimo: Corporaliter filius per benedictionem myſticam nobis ut homo unitur, ſpiritaliter autem ut Deus, ſui ſpiritus gratia, noſtrum ad nouam uitam, & diuinæ naturæ participationem, ſpiritum redintegrans. Nexus igitur unionis noſtræ ad Deum patrem Chriſtus eſt: nobis quidem ut homo, Deo autem patri ut Deus naturaliter unitus. Non erat enim poſsibile, corruptioni ſubiectam hominis naturam ad immortalitatem conſcendere, niſi natura immortalis atque incommutabilis ad eam deſcendiſſet, ac communione participationeque ſui à mortalitatis noſtræ terminis ad ſuum bonum reformatos eleuaret. Conſummati ergò ſumus, reductique ad unionem Dei patris mediatione ſaluatoris, id eſt, Chriſti. Filium enim Dei natura patri unitum, corporaliter ſubſtantialiterque (ut dictum eſt) accipientes, clarificamur glorificamurque ſupremæ facti naturæ participes.

Corporaliter nobis unitur per colonem myſticam. Corporaliter ſubſtātialiter que accipientes filiū Dei.

14. HILARIVS Pictauienſis epiſcopus libro octauo, de Trinitate: Eos nunc qui inter patrem & filium uoluntatis ingerunt unitatem, interrogo, utrùmne per naturæ ueritatem hodiè Chriſtus in nobis ſit, an per concordiā uoluntatis? Si enim uerè uerbum caro factum eſt, & nos uerè uerbum carnem cibo dominico ſumimus, quō non naturaliter manere in nobis exiſtimandus eſt, qui & naturam carnis noſtræ iam inſeparabilem ſibi homo natus aſſumpſit, & naturam carnis ſuæ ad naturam æternitatis ſub ſacramento nobis communicandæ carnis admiſcuit? Ità enim omnes unum ſumus, quia & in Chriſto pater eſt, & Chriſtus in nobis eſt. Quiſquis ergò naturaliter patrem in Chriſto pater eſt, & Chriſtus in nobis eſt. Quiſquis ergò naturaliter patrem in Chriſto negabit, neget priùs non naturaliter uel ſe in Chriſto, uel Chriſtum ſibi ineſſe, quia in Chriſto pater, & Chriſtus in nobis, unum in his eſſe nos faciunt. Si uerè igitur carnē corporis noſtri Chriſtus-

Per naturæ ueritatē Chriſtus in nobis eſt quia uerè uerbū carnē cibo Domini ſumimus.

ſtus aſſumpſit,& uerè homo ille, qui ex Maria natus fuit, Chriſtus eſt,noſque uerè ſub myſterio carnem corporis ſui ſumimus, & per hoc unum erimus,quia pater in eo eſt,& ille in nobis, quomodò uoluntatis unitas aſſeritur, cùm naturalis per ſacramentum proprietas, perfectæ ſacramentum ſit unitatis?

Sub myſterio uerè ſumimus carnem corporis Chriſti

15. IRENAEVS libro quinto aduerſus hæreſes Valentini & ſimilium. Vani ſunt omnimodò,qui uniuerſam diſpoſitionem contemnunt,& carnis ſalutem negant,& regenerationem eius ſpernunt,dicentes non capacem eſſe incorruptibilitatis. Sic autem ſecundum hæc, uidelicet, nec dominus ſanguine ſuo redemit nos, neque calix Euchariſtiæ communicatio ſanguinis eius, neque panis quem frangimus,cõmunicatio corporis eius eſt. Sanguis enim non niſi à uenis & carnibus,& à reliqua quæ eſt ſecundùm hominem ſubſtantia,qua uerè factum uerbum Dei ſanguine ſuo redemit nos. Quemadmodùm & Apoſtolus eius ait: In quo habemus redemptionem per ſanguinem eius, & remiſsionem peccatorum. Et quoniam membra eius ſumus, & per creatorem nutrimur. Creaturam autem ipſe nobis præſtat, ſolem ſuum oriri faciens, & pluens quemadmodùm uult.eum calicem qui eſt creatura, ſuum corpus confirmauit, ex quo noſtra auget corpora. Quandò ergò & mixtus calix, & factus panis percipit uerbum Dei,fit Euchariſtia ſanguinis & corporis CHRISTI, ex quibus augetur & conſiſtit carnis noſtræ ſubſtantia. Quomodò carnem negant capacem eſſe donationis Dei, qui eſt uita æterna, quæ ſanguine & corpore CHRISTI nutritur, & membrum eius, quemadmodùm & Apoſtolus ait in ea quæ eſt ad Epheſios epiſtola: Quoniam membra ſumus corporis eius,de carne eius,& de oſsibus eius: non de ſpiritali aliquo & inuiſibili homine dicens hæc. Spiritus enim neque oſſa neque carnes habet: ſed ea diſpoſitione quæ eſt ſecũdùm hominem,quæ ex carnibus & neruis & oſsibus conſiſtit,quæ de calice, qui eſt ſanguis eius,nutritur,& de pane qui eſt corpus eius,augetur.

Reſurrectio probatur per uerã participationẽ carnis & ſanguinis Chriſti.
1.Cor.10.
Ephe.1. &.5.
Ephe. 5.
Luc.24.

16. CYRILLVS Hieroſolymitanus catecheſi quarta myſtagogica: Sub ſpecie panis datur tibi corpus,& ſub ſpecie uini datur ſanguis,ut ſumpto corpore & ſanguine CHRISTI,efficiaris ei comparticeps corporis & ſanguinis. Χριςοφόροι γινόμεθα. Sic Chriſtophori erimus, hoc eſt,CHRISTVM ferentes, cùm eius corpus & ſanguinem in membra noſtra receperimus: atque ità,ut B.Petrus dicit,diuinæ naturæ conſortes efficiemur.

Comparticipes corporis & ſanguinis.
Diuinæ conſortes naturæ 2.Pet.1.

17. CHRISOSTOMVS homilia quadrageſimaquinta in Ioannem,& ſexageſimaprima ad populum Antiochenum,ut ſuprà.

II

Quæ in hoc ſacramento præcipuè continentur?

A. Tria [a] continet Euchariſtia, ſpecies uiſibiles,ueritatem [b] corporis & ſanguinis Dominici,& ſpiritualis gratiæ uirtutem.

B. Quod enim oculis noſtris apparet, [c] ſpecies ſunt uiſibiles,panis uidelicet ac uini.Quod autem ſub ſpeciebus iiſdem Fides noſtra, non ſenſus

a Cyrill. Hieroſol. catech.4 myſt.
b Matth. 26 c. Mar. 14 c. Luc. 22 b. 1. Corin.11.
c Theophila.i Mar. 14.ca. & Matth. 26 ac in Ioan.6.Cyrill. ad Caloſ. Amb. lib. 4.de Sacram.c.4.&

lib. 6. cap. 2.
d Damaſc. lib. 4. cap. 14.

[d] ſenſus ac ratio compræhendit, id uerum corpus & ſanguis eſt Chriſti Saluatoris.

e Auguſ. tract. 26. in Ioan. & alij poſteà citandi.

C. Cæterùm quod participatione Sacramẽti huius conſequimur, [e] eximia quædam eſt ſpiritus ſancti gratia, fructus nimirùm & effectus, ut oſtendemus, ſalutaris Euchariſtiæ.

SCRIPTVRAE.

Matthaei vigeſimoſexto: Cœnantibus autem eis, accepit Ieſus panem, & benedixit ac fregit, deditque diſcipulis ſuis, & ait: Accipite & comedite: Hoc eſt corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic eſt enim ſanguis meus noui teſtamẽti, qui pro multis effundetur in remiſsionem peccatorum.

Marci decimoquarto: Et manducantibus illis, accepit Ieſus panem: & benedicens fregit, & dedit eis, & ait: Sumite, Hoc eſt corpus meum. Et accepto calice, gratias agens, dedit eis. & biberunt ex illo omnes. Et ait illis. Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur.

Lucae vigeſimoſecundo: Et accepto pane, gratias egit & fregit, & dedit eis, dicens: Hoc eſt corpus meum, quod pro uobis datur. hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, poſtquàm cœnauit, dicens: Hic eſt calix nouum teſtamentum in ſanguine meo, qui pro uobis fundetur.

Prioris ad Corinthios vndecimo: Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi uobis, quoniam Dominus Iesvs in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens, fregit & dixit: Accipite & manducate: Hoc eſt corpus meum quod pro uobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, poſtquàm cœnauit, dicens. Hic calix, nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine: Hoc facite, quotieſcunque bibetis, in meam commemorationem. Quotieſcunquè enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donèc ueniat. Itaque quicunque manducauerit panem hunc, uel biberit calicem Domini indignè: reus erit corporis & ſanguinis Domini. Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini. Ideò inter uos multi infirmi, &c.

PATRES.

Contra negãtes ueritatem corporis & ſanguinis Domini in Euchariſtia. Ioan. 2.

1. A. Cyrillvs Hieroſolymitanus Catecheſi quarta myſtagogica: Cũ igitur Christvs ipſe ſic affirmet atq; dicat de pane, Hoc eſt corpus meũ: quis deincèps audeat dubitare? Ac eodem quoquè confirmante & dicente, Hic eſt ſanguis meus: quis, inquam, dubitet, & dicat non eſſe illius ſanguinem? Aquam aliquandò mutauit in uinum, quod eſt ſanguini propinquum, in Cana Galilææ, ſola uoluntate: & non erit dignus cui credamus, quòd uinum in ſanguinem tranſmutaſſet? Si enim ad nuptias corporeas inuitatus ſtupendum miraculum operatus eſt, & non multo magis corpus & ſanguinẽ ſuum filijs ſponſi dediſſe illum confitebimur? Quarè omni cum certitudine corpus

corpus & ſanguinem CHRISTI ſumamus: Nam ſub ſpecie panis datur tibi corpus: & ſub ſpecie uini datur ſanguis. Et paulò pòſt: Nè ergò conſideres tanquàm panem nudum & uinum nudum: corpus enim eſt & ſanguis CHRISTI, ſecundùm ipſius Domini uerba. Quanuis enim ſenſus hoc tibi ſuggerit, tamen fides te confirmet, ne ex guſtu rem iudices, quin potiùs habeas ex fide pro certiſsimo, ita ut nulla ſubeat dubitatio, eſſe tibi donata corpus & ſanguinem. Et pòſt pauca: Hoc ſciens & pro certiſsimo habens, panem hũc qui uidetur à nobis, non eſſe panem, etiamſi guſtus panem eſſe ſentiat, ſed eſſe corpus Chriſti. Et uinum quod à nobis conſpicitur, tametſi ſenſui guſtus uinum eſſe uideatur, non tamen uinum, ſed ſanguinem eſſe CHRISTI.

Sub ſpecie panis datur corpus, & ſub uini ſpecie ſanguis.

Nullo modo dubitandũ de ueritate, etiã ſi ſenſus aliter iudicet.

Nõ eſſe panẽ nec uinũ, ſed corpus & ſanguinem.

1. B. THEOPHILACTVS in Marci decimumquartum caput: Hoc eſt corpus meum, hoc inquam, quod ſumitis. Non enim figura & exemplar quoddam Dominici corporis panis eſt, ſed in illud ipſum cõuertitur corpus Chriſti. Dominus enim dicit: Panis quem ego dabo, caro mea eſt: non dixit, figura eſt carnis meæ, ſed caro mea eſt. Et iterùm: Niſi ederitis carnem filij hominis. Et quomodò, inquis, caro non uidetur? O homo, propter noſtrã infirmitatem iſtud fit. Quia enim panis quidem & uinum ex his ſunt, quibus aſſueuimus, ea non abhorremus: ſanguinem uerò propoſitum & carnem uidentes, non ferremus, ſed abhorreremus: idcircò miſericors Deus noſtræ infirmitati condeſcendens, ſpeciem quidem panis & uini ſeruat, in uirtutem autem carnis & ſanguinis tranſelementat. Sanguinem uerò noui teſtamenti dixit, opponendo ueteri. Habebat enim & uetus teſtamentum ſanguinẽ, quo adſpergebantur & populus & liber legis.

Panis nõ figura eſt corporis Chriſti, ſed in Chriſti corpus conuertitur.

Ioan.6.

Cur Chriſti caro nobis ſub aliena ſpẽ præbeatur.

Tranſelementatio.

Exo.23.

2. ITEM in Matthęi caput uigeſimumſextum: Porrò dicens, Hoc eſt corpus meum, oſtendit quòd ipſum corpus Domini eſt panis qui ſanctificatur in altario, & non reſpondens figura: Non enim dixit, Hoc eſt figura: ſed, Hoc eſt corpus meum. Ineffabili enim operatione transformatur, etiamſi nobis uideatur panis: quoniam infirmi ſumus, & abhorremus crudas carnes comedere, maximè hominis carnem: & ideò panis quidem apparet, ſed reuerà caro eſt. Et accepto poculo, gratijs actis, dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes: hic eſt enim ſanguis meus, qui eſt noui teſtamenti, qui pro multis effunditur in remiſsionem peccatorum. Sicut uetus teſtamentum immolationẽ habebat & ſanguinem, ità & nouum teſtamentum ſanguinem habet ac immolationem.

Non figura, ſed corpus & caro Domini eſt, etiã ſi uideat eſſe panis.

Transformatur.

Cur ſub aliena ſpecie.

Immolatio.

3. ITEM in Ioannis caput ſextum: Attende autem quòd panis, qui à nobis in myſterijs manducatur, non eſt tantùm figuratio quædam carnis Domini, ſed ipſa caro Domini: non enim dixit, Panis quem ego dabo, figura eſt carnis: ſed, Caro mea eſt. Transformatur enim arcanis uerbis panis ille per myſticam benedictionem & acceſsionem ſancti ſpiritus, in carnem Domini. Et nè quem conturbet, quod credendus ſit panis caro. Etenim & in carne ambulante Domino, & ex pane alimonjam admittente, panis ille qui manducabatur, in corpus eius mutabatur, & ſimilis fiebat ſanctæ eius carni, & in augmentum & ſuſtentationem conferebat iuxta humanum morem. Igitur & nunc panis in carnem Domini mutatur. Et quomodò (inquit) non apparet nobis caro, ſed panis? Vt non abhorreamus ab eius eſu. Nam ſi quidem caro apparuiſſet, inſuauiter affecti eſſemus erga communionem. Nunc autem condeſcendẽte Domino noſtræ infirmitati, talis apparet nobis myſticus cibus, qualibus alioquin aſſueti ſumus.

Nõ figura tãtũ carnis, ſed ipſa caro Domini.

Transformatur panis.

Cur ſub ſpecie aliena.

Non dubitandũ de ueritate corporis Chriſti in Euchariſtia. Inſania eorũ qui euchariſtiæ ſanctitatẽ in ſolo uſu conſtituunt.

4. Cyrillvs Alexandrinus in epiſtola ad Caloſyrium epiſcopum Arſinoitam: Nec dubites an hoc uerum ſit, eo manifeſtè dicente, Hoc eſt corpus meum: ſed potiùs ſuſcipe uerba ſaluatoris in fide: Cùm enim ſit ueritas, nõ mentitur. Inſaniunt igitur dicentes myſticam benedictionem à ſanctificatione ceſſare, ſi quæ reliquiæ remanſerint eius in diem ſubſequentem: Nõ enim mutabitur ſacroſanctum corpus Christi, ſed uirtus benedictionis & uiuificatiua gratia iugis in eo eſt. Virtus enim uiuificatiua Dei patris, unigenitum uerbum eſt, quod caro factum eſt, non definens eſſe uerbum, ſed efficiẽs carnem uiuificatiuam. Si enim in aliquo liquore modicum panis immiſeris, reperies hunc imbibitum qualitate illius. Igitur uiuificatiuum Dei uerbum veniens ſeipſum propriæ carni, fecit eam uiuificatiuam. Nunquid ergò & quoniam in nobis uita Dei eſt, Dei uerbo exiſtente in nobis, uiuificatiuum erit noſtrum corpus? Sed aliud eſt, ſecundùm participationis habitudinem nos habere in nobis Dei filium: aliud, ipſum fuiſſe factum carnem, id eſt, corpus ſumptum ex alma uirgine, proprium corpus effeciſſe. Decebat ergò eũ noſtris quodammodò uniri corporibus, per ſacram eius carnem & precioſum ſanguinem, quæ accipimus in benedictione uiuificatiua, in pane & uino. Nè enim horreremus carnem & ſanguinem appoſita ſacris altaribus, condeſcendens Deus noſtris fragilitatibus, influit oblatis uim uitæ, conuertens ea in veritatem propriæ carnis, ut corpus uitæ quaſi quoddam ſemen uiuificatiuum inueniatur in nobis: undè ſubdit, Hoc facite in meam commemorationem.

Vnitur corporibus noſtris p Euchariſtię cibum. Cur in aliena ſpecie. Conuerſio in ueritatem ꝓpriæ carnis.

5. Ambrosivs libro quarto de Sacramentis, capite quarto: Didiciſti quòd ex pane corpus fiat Christi, & quòd uinum & aqua in calicem mittitur: ſed fit ſanguis conſecratione uerbi cæleſtis. Sed fortè dicis: Speciẽ ſanguinis non uideo. Sed habet ſimilitudinem. Sicut enim mortis ſimilitudinẽ ſumpſiſti, ità etiàm ſimilitudinem precioſi ſanguinis bibis, ut nullus horror cruoris ſit, & precium tamẽ operetur redemptionis. Didiciſti ergò quia quod accipis, corpus eſt Christi.

Cur ſub aliena ſpecie.

6. Idem libro ſexto de Sacramentis, capite primo: Sicut uerus eſt Dei filius Dominus noſter Iesvs Christvs, non quemadmodùm homines per gratiam, ſed quaſi filius ex ſubſtantia patris: ità uera caro, ſicut ipſe dicit, quã accepimus: & uerus eius ſanguis eſt potus. Sed fortè dicas, quod dixerunt tunc temporis etiam diſcipuli Christi audientes dicentem: Niſi quis manducauerit carnem meam, & biberit ſanguinem meum, non manebit in me, nec habebit uitam æternam. Fortè dicas: Quomodò uera? Qui ſimilitudinem uideo, non uideo ſanguinis ueritatem. Primò omnium dixi tibi de ſermone Christi, qui operatur ut poſsit mutare & conuertere genera inſtituta naturæ. Deindè ubi non tulerunt ſermonem Christi diſcipuli eius, ſed audientes quòd carnem ſuam daret manducare, & ſanguinem ſuum daret bibendum, recedebant: ſolus tamen Petrus dixit, Verba uitæ æternæ habes, & ego à te quò recedam? Nè igitur plures hoc dicerent, ueluti quidã eſſet horror cruoris, ſed maneret gratia redemptionis, ideò in ſimilitudinem quidem accipis ſacramentum, ſed ueræ naturæ gratiam uirtutemque conſequeris. Ego ſum, inquit, panis uiuus qui de cælo deſcẽdi. Sed caro nõ deſcendit è cælo, hoc eſt, carnem in terris aſſumpſit ex Virgine. Quomodò ergò deſcendit panis è cælo & panis uiuus? Quia idem Dominus noſter Iesvs Christvs conſors eſt & diuinitatis & corporis: & tu qui accipis eius carnem

Ioan. 6.

Sermone Chriſti conuertuntur & mutant inſtituta naturæ. Ioan. 6.

Cur tribuantur corpus & ſanguis ſub aliena ſpecie, ea tamẽ quæ rei contineat ſimilitudinẽ.

nem, diuinæ eius ſubſtantiæ in illo participaris alimento.

7. DAMASCENVS libro quarto orthodoxæ fidei, capite decimoquarto: Si igitur uerbum Dei uiuens eſt, & efficax, & oĩa quæcunq; uoluit Dñs fecit: ſi dixit, fiat lux, & facta eſt: fiat firmamentum, & factum eſt: ſi uerbo Dei cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis uirtus eorum: ſi cælum & terra, aqua, ignis & aer, & omnis ornatus eorum, uerbo Domini perfecta ſunt, & homo ipſe ubiquè diuulgatum animal: ſi uolens ipſe Deus uerbum, factus eſt homo, & ex ſanctæ virginis puriſsimis & illibatiſsimis ſanguinibus in ſeipſo ſine ſemine carnem ſuſtentauit, non poteſt panem ſui ipſius corpus facere, & uinum & aquam ſanguinem? Dixit in principio: Producat terra herbam uirentem: & uſque nunc pluuia facta producit germina, diuino coadiuta & uigorata præcepto. Dixit Deus, Hoc eſt corpus meum: &, Hic meus eſt ſanguis: &, Hoc facite in meam commemorationem: & omnipotenti eius pręcepto donèc ueniat, efficitur. Sic enim dixit, Donèc ueniat: & fit pluuia nouæ huic agriculturæ per inuocationem Spiritus ſancti, obumbrans uirtus. Nã quemadmodùm omnia quæcunq, fecit Deus, ſpiritu ſancto operante fecit: ſic & nunc ſpiritus ſancti operatione hæc ſuper naturam operatur, quæ non poteſt capere niſi ſola fides. Quomodò fiet mihi iſtud, dicit ſancta Virgo, quoniam uirum non cognoſco? Reſpondet Gabriel Archangelus: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & uirtus altiſsimi obumbrabit tibi: & nunc interrogas, quomodò panis fit Corpus CHRISTI, & uinum & aqua ſanguis CHRISTI? Reſpondeo tibi & ego: Spiritus ſanctus obumbrat, & hæc operatur ſuper ſermonem & intelligentiam: panis aũt & uinum * tranſſumuntur: nouit enim Deus humanam infirmitatem, quòd complura uſu non trita auerſatur moleſtè ferens. Aſſueto igitur condeſcenſu uſus, per conſueta naturæ ea facit, quæ ſunt ſuper naturam. Et quemadmodùm in Baptiſmate, quia conſuetudo hominibus eſt aqua lauari, & oleo ungi, coniunxit oleo & aquæ gratiam Spiritusſancti, & fecit illud lauacrum regenerationis, hunc in modum, quia mos hominibus eſt panem manducare, & uinum & aquam bibere, coniũxit his ipſis ſuam diuinitatem, & fecit hæc ſuum corpus & ſanguinem, ut per aſſueta, & quæ ſunt ſecundùm naturam, in ijs quæ ſunt ſuper naturam, collocemur. Corpus enim ſecundùm ueritatem coniunctum eſt diuinitati, quod ex ſancta virgine corpus eſt: non quod ipſum corpus aſſumptũ, ex cælo deſcenderit, ſed quòd ipſe panis & uinum * tranſmutatur in corpus & ſanguinem Dei. Si autem modum requiris, quonam pacto fiat: ſat ſit tibi audire quoniam per Spiritum ſanctum, quemadmodùm ex ſancta Deipara, ſeipſo & in ſeipſo Dominus carnem ſuſtentauit. Et nihil ampliùs cognoſcimus, quàm quòd uerbum Dei uerum eſt & efficax & omnipotens, modus autem inſcrutabilis. Neque & hoc etiam dictu promptum, quomodò naturaliter per comeſtionem panis, & uinum & aqua per potionem, in corpus & ſanguinem comedentis & bibentis tranſmutatur, & non fit aliud corpus pręter id quod priùs erat ipſius: Sic & propoſitionis panis, uinumque & aqua per inuocationem & aduentum Spiritusſancti ſupernaturaliter * tranſmutatur in corpus & ſanguinem CHRISTI, & non ſunt duo, ſed unum & idem. Fit igitur ijs qui fide dignè aſſumunt, in remiſsionem peccatorum, & in uitã æternam, & in cuſtodiam animæ & corporis: ijs autẽ qui in infidelitate indignè participant, & in punitionem & ſupplicium. Quemadmodùm & Chriſti mors, credentibus facta eſt uita & incorruptibilitas in fruitionem ſempi-

Diuinitatis participes efficimur.

Verbi Dei efficacia in rerum productione & cõmutatione.

Geneſis 1.

Ioan. 1.

Geneſis 1.

Verba conſecrationis ex iſtitutione & pcepto vim habent.

Non niſi fide capitur Tranſubſtãtiatio.

Lucæ 1.

* παραλαμβάνεται

Cur ſub ſpecie panis & uini inſtitutum hoc Sacramentum.

* μεταποιοῦνται

Panis & uinũ tranſmutatur in corpus & ſang. Domini.

Modus iſcrutabilis.

Simile.

* μεταποιοῦνται

ternæ beatitudinis: fidelibus autem & Domini interfectoribus,in ſuppliciū & pœnam ſempiternam. Non eſt figura panis & uinum,corporis & ſanguinis CHRISTI: abſit enim hoc: ſed eſt ipſum corpus Domini deificatum,ipſo Domino dicente: Hoc eſt meum(non figura corporis, ſed)corpus: & nō figura ſanguinis,ſed ſanguis. Et ante hoc, ipſis Iudæis: quoniam niſi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius ſanguinem,non habebitis uitam æternam. Caro mea uerus eſt cibus,& ſanguis meus uerus eſt potus. Et rurſus: Qui manducat me, uiuet. Proindè omni cum timore & conſcientia pura,& indubitabili fide accedamus,& omninò fiet nobis quemadmodùm credimus non dubitantes,& ueneremur ipſum omni puritate animi & corporis. Accedamus ei deſiderio ardenti, manus in crucis modum formantes,crucifixi corpus ſuſcipiamus,& apponentes oculos & labia & frōtem,diuinum carbonem concipiamus, ut ignis in nobis deſiderij aſſumens eo ex carbone ignitionem,comburat peccata noſtra, & illuminet corda noſtra,& participatione diuini ignis igniamur, & deificemur. Carbonem uidit Eſaias: carbo autem ſimplex non eſt, ſed unitus igni. Sic panis communionis,non panis ſimplex eſt, ſed unitus diuinitati. Et corpus unitum diuinitati,non una ac eadem illi natura eſt,ſed una corporis, & unitæ diuinitatis altera. Quare amborum ſimul non una natura eſt,ſed duæ. Pane & uino ſuſcepit Melchiſedec Abraham ex cæde alienigenarum reuertentem, qui erat ſacerdos Dei altiſsimi. Illa menſa hanc myſticam præfigurauit menſam:uelut & ſacerdos ille, CHRISTI ueri ſacerdotis figuram præ ſe ferebat & imaginem. Tu es(inquit)ſacerdos in æternum, ſecundùm ordinē Melchiſedec, Hunc panem,panes figurabant propoſitionis. Hæc eſt pura ſcilicet hoſtia & incruenta, quam ab ortu uſque ad occaſum ipſi offerri & per prophetam Dominus loquitur,corpus uidelicet & ſanguis CHRISTI, in ſtabilimentum animæ noſtræ & corporis,inconſumptum & incorrùptum, non in ſeceſſum iens,(abſit enim)ſed in noſtram ſubſtantiam & conſeruationem,omnimodi nocumenti reparatio,ſordis omnis purgatio. Si quidem aurū offendat adulteratum,per iudicialem correptoriamque ignitionem purgat,ut non in futuro cum mundo condemnemur. Curat enim morbos & omnimoda damna, quemadmodùm dicit Apoſtolus:Si nosipſos iudicaremus,non utique iudicaremur: cùm iudicamur autem,à Deo corripimur, ut non cum mundo condemnemur. Et hoc eſt quod dicit: Quare qui participat corpus & ſanguinem CHRISTI indignè, iudicium ſibijpſi manducat & bibit. Per illud purgati,unimur corpori Domini & ſpiritui eius,& efficimur corpus CHRISTI. Iſte panis eſt primitiæ futuri panis, qui eſt Superſubſtantialis. Superſubſtantiale enim oſtendit aut eum qui futurus eſt,id eſt, uenturi ſeculi: aut eū qui ad conſeruationem noſtræ ſumitur ſubſtantiæ. Siue igitur hoc,ſiue illò modo, CHRISTI corpus accommodatè dicetur. Nam ſpiritus uiuificans eſt caro Domini,quia ex uiuificante ſpiritu concepta eſt:Quod enim natum eſt ex ſpiritu,ſpiritus eſt. Hoc autem dico,non auferens corporis naturam,ſed uiuificationem & diuinitatem eius oſtendere uolens. Et ſi quidam * exemplaria corporis & ſanguinis Domini,panem & uinum uocauerunt,ut deifer uocauit Baſilius,non tamen poſt ſanctificationem dixit, ſed priuſquàm ſanctificaretur ipſa oblatio,ità uocabant. † Participatio etiàm dicitur: nam per ipſam,Ieſu diuinitatem participamus. Dicitur & † communio, & eſt reuerà: quia communicamus per ipſam Chriſto, & participamus eius carne & diui-

Non ſunt nuda figura corporis & ſang. Chriſti, ſed corpus & ſanguis.

Ioan 6.

Quomodò ad Comunionem accedendum.

Effectus.

Eſa. 6.

Geneſis 14. Figuræ ſanctiſſimi Sacramenti.

Pſal. 109.

Leuit. 24.

Malach. 1.

1. Cor. 11.

Panis ſupſubſtantialis.

Ioan. 3.

* ἀντίτυπα

Nota aliquot Euchariſtiæ.

† μετάληψις

† κοινωνία.

& diuinitate: & quia communicamus & unimur inuicèm per illam. Nam quia ex uno pane participamus omnes, unum corpus Chriſti, & unus ſanguis, & inuicèm membra efficimur, incorporati Chriſto exiſtentes. Exemplaria autem futurorum dicuntur, non ut non exiſtentia uerè corpus & ſanguis Chriſti, ſed quoniam nunc quidem per ipſa participamus Chriſti diuinitate, tunc autem intellectualiter per ſolam uiſionem.

C. AVGVSTINVS tractatu vigeſimoſexto in Euangelium Ioannis: Et nos hodiè accepimus uiſibilem cibum: ſed aliud eſt ſacramentum, aliud eſt uirtus ſacramenti. Quàm multi de altari accipiunt & moriuntur, & accipiendo moriuntur. Vndè dicit Apoſtolus: Iudicium ſibi manducat & bibit. Nonne buccella Dominica uenenum fuit Iudæ? & tamen accepit: & cùm accepit, in eum inimicus intrauit: non quia malum accepit, ſed quia bonum malè malus accepit.

1. Cor. 10. Concorporati Chriſto. Cur dicantur futurorum ἀντίτυπα, hoc eſt, exēplaria, cùm tamen adſit ipſa ueritas. Aliud eſt Sacramentum, aliud virtus uel effectus ſacramenti. 1. Cor. 11. Ioann. 13.

III

Quæ ſunt præcipua de hoc Sacramento capita ſcitu neceſſaria?

EA quinque potiſſimùm eſſe offerunt: Primum [a] de veritate Euchariſtiæ. Alterum de panis & uini tranſſubſtantiatione. Tertium de adoratione eius. Quartum de eiuſdem oblatione & ſacrificio. Poſtremum de ſumptione ipſius ſub altera uel utraque ſpecie. De his enim præcipuè hac quidem tempeſtate ſcire, magnum eſt operæprecium.

a De ueritate Euchariſtiæ extant patrum teſtimonia, apud Roffenſem. libro 4. aduerſùs Oecolampadium. Item apud Toſtallum, Gropperum & Garetium.

IIII

Quid igitur de ueritate Euchariſtiæ ſentiendum?

A. Id planè, vt cum tota Eccleſia contra omnes [a] Capharnaitas certò credamus, ſub ſpeciebus panis & uini veram Ieſu Chriſti [b] carnem, ac uerum eius ſanguinem in Euchariſtia exhiberi, miniſterio quidem Sacerdotis, virtute autem ac potentia Domini noſtri Ieſu Chriſti, apud quem impoſſibile [c] nō eſt omne verbum. [d] *Ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt.*

B. Dixit autem in cœna illā pridiè quā pateretur, inſtructa, cùm panem primùm [e] ac deindè

a Ioan. 6. f & ibid. Cyrill. Auguſt. tract. 27. in Ioan.
b Concil. Epheſ. Nicenum 2. actione 6. Lateranenſ. can. 1. Conſtantienſ. ſeſſ. 8. Florent. Trident. ſeſſ. 13. Ignatius ad Smyrnēſe, teſte Theodo. in dial. 3.
c Luc. 1. d Marc. 10. d
d Pſalm. 148 a Damaſc. lib. 4. de Ortho. fide c. 14. Amb. lib. 4. de Sacramen. cap. 4. & 5.
e Luc. 22. b Marc. 14. c Matt. 26. c 1. Cor. 11. e Iuſtin. Apol. 2. Irenæus li 4. c. 32. & 34.

indè calicem ſuis manibus appræhendiſſet, cumque de huius Sacramenti tum inſtitutione, tum veritate certos omnes reddere vellet, dixit inquam planiſsimè: [f] *Hoc eſt corpus meum, quod pro uobis datur*. Dixit: [g] *Hic eſt ſanguis meus, qui pro multis effundetur*. De qua inſtitutione dixit & antea: [h] *Caro mea uerè eſt cibus, & ſanguis meus uerè eſt potus*. Dixit: [a] *Ego ſum panis uiuus, qui de cælo deſcendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum.* [b] *Et panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi uita.*

f Luc. 22. b
g Mar. 14 c Matt. 26. c
h Ioan. 6. f Vide Hilar. 8. de Trinit. Cyrill. in Ioan. libr. 4. cap. 16.
a Ibi. Vide Cyril. li. 4. in Ioan. ca. 15.
b Ibid. vide Cyrill. lib. 4. c. 12. & Theophyla. in cap. 6. Ioan. & in 14. Marc.

C. Nec obſcura ſunt alia tum Euangeliſtarum, tum [c] Apoſtoli Pauli teſtimonia, quæ nobis hanc fidem euidenter adſtruunt, nè quis [d] dubitare poſsit, Chriſtum in Euchariſtia totum ſecundùm diuinam humanamq; naturam exiſtere, & nobiſcum manere uſq; ad [e] ſeculi conſummationem.

c 1. Cor. 10. 11. e
d Epiphan. in Ancorato. Cyrill. Hieroſ. cat. 4. myſtag. Cyril Alexã. ad Caloſyr. Chryſo. 83. in Matt. Leo ſer. 6. de ieiun. 7 menſ.
e Matth. 28 d Cõc. Viennen. in Clementin. tit. de reliq. & uenerat. San.

D. Igitur [f] eandem planè Chriſti carnem in templis habemus & ſumimus, quæ olìm in Palæſtina coram [g] cernebatur: ſed ea nec ſenſibus hic patet, nec tranſmutationi & corruptioni eſt obnoxia: vtpotè inuiſibilis, impaſsibilis, immortalis, ſumma & diuina reſplendens gloria, quam ſolis fidei oculis licet hoc tempore intueri: Beati autem in cælis clarè perſpiciunt incredibili cum uoluptate.

f Auguſti. in Pſal. 98. & 33. Proſper de promiſſ. & prædict. p. 2. ca 25. Chryſo. hõ. 2. in poſte. ad Timo. & 24. in 1. Co.
g Prebyteri Achaiæ in hiſtor. S. Andreæ.

E. Et ſunt adhuc Sacramentarij, (ò horrendam [h] ſæpeque damnatam impietatem) qui adorandum hoc magìs, quàm inueſtigandũ myſterium, dum ſenſu ſuo ſequi nõ poſſunt, etiam negare audent, Euangelij uerba quanuis luculenta mirè deprauantes. Quod nihil eſt aliud ſanè, quàm uelut è mundo ſolẽ tollere, ſummoque ſponſi theſauro ſponſam Eccleſiam

h 2. ſynod. Nice. act. 6. tomo. 3. Ro. Vercel. ſub Leone 9. Turon. ſub Victo. 2. Ro. ſub Nicol. 2. Roman. ſub Gre. 7. Cõſtantien. ſeſſ. 8. in articul. 3. Ioann. Vuicleff. Tridẽ. ſeſſ. 13. can. 1.

cleſiam ſpoliare, & panem uitæ fidelibus eripere: nè ſit demum, undè exules illi in hoc mundi deſerto paſcantur atque ſuſtententur.

SCRIPTVRAE.

IOANNIS ſexto: Litigabant ergò Iudæi ad inuicèm, dicentes: Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum? Dixit ergò eis Ieſus &c. Hæc dixit in Synagoga docens in Capharnaum. Multi ergò audientes ex diſcipulis eius, dixerunt: Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eum audire?

LVCAE primo: Non erit impoſsibile apud Deum omne uerbum.

MARCI decimo: Omnia poſsibilia ſunt apud Deum.

PSALMO centeſimo quadrageſimooctauo: Ipſe dixit, & facta ſunt, &c. ut in textu.

LVCAE vigeſimoſecundo, MARCI decimoquarto, MATTHAEI vigeſimoſexto, PRIORIS ad Corinthios vndecimo, ut ſuprà, quæſtione ſecunda.

IOANNIS ſexto: Caro mea &c. ut in textu.

PRIORIS ad Corinthios decimo: Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt? Quoniam unus panis, unum corpus multi ſumus, † omnes qui de uno pane ‡ participamus. Et paulò pòſt: Non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum: Non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum. † nam oēs de ‡ & de uno calice.

MATTHAEI vigeſimooctauo, Et eccè ego uobiſcum ſum omnibus diebus, uſque ad conſummationem ſeculi.

PATRES.

1. A. CYRILLVS libro quarto in Ioannem, capite vigeſimoſecundo, ſuper ea uerba, Hoc uos ſcandalizat? Si ergò uideritis filium hominis aſcendē tem ubi erat priùs: Ex imperitia, inquit, multi qui Chriſtum ſequebantur, uerba ipſius non capientes perturbabant. nā cùm audiſſent, Amen amē dico uobis, niſi comederitis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis uitam in uobis: ad immanes ferarum mores uocari ſe à Chriſto arbitrabantur, incitarique ut uellent crudas hominis carnes manducare, & ſanguinem bibere: quæ uel auditu horribilia ſunt. Nondùm enim myſterij huius formam & diſpenſationem pulcherrimam cognouerant. Illud etiàm adhæc cogitabant, quomodò caro huius hominis æternam nobis uitam largietur? aut quomodò ad immortalitatem adducere poterit? Quæ quum intelligeret is, cuius oculis omnia nuda ſunt atque aperta, alia eos re mirabili ad fidem impellit: Fruſtrà, inquit, ò uos, propter uerba mea conturbamini: Quòd ſi credere non uultis uitam uobis à meo corpore dari: quid facietis, quandò in cælum uolare me conſpicietis? Non enim aſcenſurum me ſolummodo in cælum profiteor, nè rursùs quomodò id fieri poſsit, quæratis: ſed oculis etiā ita fieri vr̄is cernetis. Quid igit̄ hoc uidentes, dicetis? An non erit hoc magnum dementiæ ueſtræ argumentum? ſi enim putatis carnem meam uitam uobis adferre non poſſe, quomodò tanquàm uolucris in cælum aſcendet? quomodò per aera uolabit? hoc enim ſimiliter gene

Ioan. 6.

Capharnaitæ q̃ craſsè Chriſti uerba intellexerint.

ri humano impoſsibile eſt. Quòd ſi præter naturam caro mea in cælum cõſcendet, quid prohibet, nè ſimiliter præter naturam uiuificet? Nam qui terreſtre hoc corpus cæleſte confecit, is etiàm uiuificum reddidit, quanuìs natura ſui corruptibile fuerit.

Capharnaitarũ et diſcipulorũ quorundã craſſa imaginatio de edẽda Chriſti carne.

2. AVGVSTINVS tractatu vigeſimoſeptimo, in euangelium Ioannis: Caro non prodeſt quicquam: ſed quomodò illi intellexerunt: carnem quippe ſic intellexerunt, quomodò in cadauere dilaniatur, aut in macello uenditur, non quomodò ſpiritu uegetatur. Vide eundem Aug. in pſalmum 98. hac eadem quæſt. D. 1.

3. CONCILIVM Epheſinum primum in epiſtola ſynodica ad Neſtorium: (quam Alexandrino Concilio tribuunt, lectam tamen & approbatam in Epheſina ſynodo:) Neceſſariò igitur & hoc adijcimus: Annunciantes enim ſicut ſecundùm carnem, mortem unigeniti filij Dei, id eſt, Ieſu Chriſti, & reſurrectionem eius & in cælos aſcenſionem pariter confitentes, incruentã celebramus in Eccleſijs ſacrificij ſeruitutem: ſic etiam ad myſticas benedictiones accedimus, & ſanctificamur, participes ſancti corporis & precioſi ſanguinis Chriſti omnium noſtrum redemptoris effecti, non ut communem carnem percipientes, (quod abſit) nec ut uiri ſanctificati, & uerbo coniuncti ſecundùm dignitatis unitatem, aut ſicut diuinam poſsidentis habitationem, ſed ut uerè uiuificatricem, & ipſius uerbi propriam factam. Vita enim naturaliter, ut Deus exiſtens, quia propriæ carni unitus eſt, uiuificatricem eam eſſe profeſſus eſt. Et ideò, quanuìs dicat ad nos: Amen amen dico uobis, niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem: non tamen eam, ut hominis unius ex nobis, exiſtimare debemus: quomodò enim iuxta naturam ſuam uiuificatrix eſſe caro poterit hominis? Sed ut uerè propriam eius factã, qui propter nos filius hominis eſt factus & uocatus.

Incruentum ſacrificium.

Percipimus uerè uiuificatricem carnẽ. Ioan. 6.

4. SECVNDA ſynodus Nicena actione ſexta, tomo tertio: Nemo unquã ſanctorum Apoſtolorum, qui tubæ ſunt Spiritus ſancti, aut glorioſorum patrum noſtrorum, incruentum noſtrum ſacrificium in memoriam paſsionis Chriſti Domini Dei noſtri, & totius ſuæ diſpenſationis factum, imaginem corporis illius dixerit. Nam is qui accepit à Domino, ſic non dicit aut confitetur, ſed audiunt eum ſic dicentem Euangelicè: Niſi comederitis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non intrabitis &c. & qui manducat &c. Et cum accepiſſet panem & gratias egiſſet, fregit & dedit diſcipulis ſuis, & dixit: Accipite & edite: Hoc eſt corpus meum. Et accepto calice cùm gratias egiſſet &c. Non autem dixit, Sumite, edite imaginem corporis mei. Quin etiam Paulus diuinus Apoſtolus, è ſacris Domini uerbis hauriens, dixit: Ego accepi à Domino quod & tradidi &c. Legas quouſque uoles, nũquàm inuenies, neque Dominum, neque Apoſtolos, neque Patres, incruentum illud ſacrificium, quod à ſacerdote offertur, imaginem dixiſſe, uerùm ipſum corpus & ipſum ſanguinem. Attamen ante ſanctificationis conſecrationem quibuſdam patribus piè ſanè uiſum eſt, ἀντίτυπον, hoc eſt, exemplar ſimilis formæ nominare, quorum de numero Euſtathius, conſtãs is pro pugnator orthodoxæ fidei, & Arrianicæ inſaniæ expugnator clarus, item Baſilius eiuſdem ſuperſtitionis auerruncator: qui apertam & planam rectorum & probatorum dogmatum uiam docentes, uno ore & ſpiritu loquuntur: hic quidem, exponens dictum illud in Prouerbijs Salomonis: Edite meum panem & bibite uinum, quod commiſcui uobis, hæc inquit: Per panem

Nec Apoſtoli nec Patres dixerũt Euchariſtiã eſſe imaginem corporis Chriſti, ſ; ipſum uerum corpus. Ioan. 6.

Matth. 26.

Exẽplar ſiue ἀντίτυπον, nonnulli appellarunt, ſed ante cõſecrationem.

Prouer. 6.

nem & uinum ἀντίτυπα membrorum corporalium Chriſti prædicat. Ille uerò ex eodem fonte hauriens, ut omnes ſacerdotij myſtæ cognoſcunt, in precatione diuinæ anaphoræ (ità Græci Miſſæ partem uocant) ſic alibì legit: Confidentes tuo ſacro altari appropinquamus, & proponentes ἀντίτυπα ſancti corporis & ſanguinis Chriſti tui, te precamur & inuocamus. Et quæ deincèps ſequũtur, ſententiã patris ampliùs confirmãt, quòd ante ſanctificationẽ ἀντίτυπα uocauerint: poſt conſecrationem aĩt, corpus Domini & ſanguinẽ Chriſti, atq; ità eſſe credũtur. Sed generoſi iſti, ſacrarũ imaginum cupientes cõtemplationẽ obſcurare, aliã ſcilicet imaginẽ introduxerũt, quæ ſanè nõ imago eſt, ſed corpus & ſanguis. Verũ uafritia & improbitate cõfuſi, falsò ſophiſmate ſeipſos ſubuertũt, hãc ſacram oblationem poſitione fieri dicentes. Verùm quemadmodùm illud dicere, aperta inſania eſt, ſic & imaginem aſſerere corpus & cruorẽ Domini, eiuſdem eſt demẽtiæ. Et præter id quod eſt ſingularis ruditatis opus, impietatem quoquè admixtam habet.

Iconoclaſtas intellige.

Inſania, dementia & impietas ẽ, corpus Domini imaginẽ aſſerere.

5. Concilium Lateranenſe magnum ſub Innocentio tertio, cap. 1. Vna eſt fidelium uniuerſalis Eccleſia, extra quã nullus omninò ſaluatur, in qua idem ipſe ſacerdos & ſacrificium Ieſus Chriſtus, cuius & corpus & ſanguis in Sacro altaris ſub ſpeciebus panis & uini ueraciter continentur, tranſubſtantiatis pane in corpus, & uino in ſanguinem poteſtate diuina, ut ad perficiendum myſterium unitatis, accipiamus ipſi de ſuo, quod accepit ipſe de noſtro. Et hoc utique ſacramentum nemo poteſt cõficere, niſi ſacerdos, qui fuerit ritè ordinatus ſecundùm claues Eccleſiæ, quas ipſe conceſsit Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus Ieſus Chriſtus.

Veritas corporis & ſanguinis ſub ſpeciebus panis & uini.

Tranſubſtantiatio.

Soli ſacerdotes poſſunt conſecrare.

6. Concilium Cõſtantiẽſe seſſ. 8. dãnat hos tres primos articulos Ioã. Vuicleff: Subſtãtia panis m̃rialis et ſimiliter ſubſtãtia uini m̃rialis, manet ĩ Sacr̃o altaris: 2. Accidẽtia panis nõ manẽt ſine ſubiecto in eodẽ Sacr̃o: 3. Chriſtus non eſt in eodẽ Sacr̃o identicè, & realiter in propria præſentia corporali.

Tranſubſtantiatio.

Accidentia ſine ſubiecto. Chriſti præſentia in ſacramento.

7. Concilium Florentinũ: Forma Sacr̃i Euchariſtiæ ſunt uerba Saluatoris, quibus hoc conficitur Sacr̃m: Sacerdos, n. in perſona Chriſti loquẽs, hoc conficit Sacr̃m. Nã ipſorũ uerborũ uirtute, ſubſtantia panis in corpus Chriſti, & ſubſtantia uini in ſanguinẽ conuertuntur, ità tamen, quòd totus Chriſtus continetur ſub ſpecie panis, & totus ſub ſpecie uini, ſub qualibet quoq; parte hoſtię cõſecratæ, & uini cõſecrati, ſeparatione facta, totus eſt Chriſtus.

Verbis Chriſti conficit ſacerdote.

Tranſubſtantiatio.

Totus ſub utralibet ſpecie & particulis.

8. Concilium Tridentinũ, ſeſs. 13. ca. 1. Principiò docet ſancta ſynodus, & apertè ac ſimpliciter profitet̃, in almo ſanctæ Euchariſtiæ Sacr̃o poſt panis & uini cõſecrationẽ, Dñm nr̃m Ieſum Chriſtum uerum Deum atque hominẽ uerè, realiter, ac ſubſtãtialiter ſub ſpecie illarũ rerũ ſenſibiliũ cõtineri. Neq;.n. hæc inter ſe pugnant, ut ipſe Saluator nr̃ ſemꝑ ad dexterã pr̃is in cælis aſsideat, iuxta modum exiſtẽdi naturalem, & ut multis nihilominùs alijs in locis Sacramẽtaliter p̃ſens ſua ſubſtãtia nobis adſit, ea exiſtẽdi rõne, quã etſi verbis exprimere uix poſsumus, poſsibilẽ tñ eſſe Deo cogitatione ꝑ fidẽ illuſtrata aſſequi poſſumus, & cõſtãtiſsimè credere debemus. Ità.n. Maiores nr̃i oẽs quotquot in uera Chriſti Eccleſia fuerũt, qui de ſanctiſsimo hoc Sacr̃o diſſeruerũt, apertiſsimè profeſsi ſunt, hoc tã admirabile Sacr̃m in ultima cœna redẽptorẽ nr̃m inſtituiſſe, cũ poſt panis uiniq; bñdictionẽ ſe ſuũ ipſius corpus illis p̃bere, ac ſuũ ſanguinẽ, diſertis ac perſpicuis uerbis teſtatus eſt. Quæ uerba à ſanctis Euangeliſtis commemorata, & à D. Paulo poſteà repetita, cùm propriam illam & apertiſsimam ſignificationem præ ſe ferant,

Quòd Chriſtus in Euchariſtia præſens, in cælis eſſe, & nihilominùs in altari.

Matth. 26. Mar. 14. Luc. 22. 1. Cor. 11.

Apta eſt uerborũ Chriſti ſignificatio.

ferant,ſecundùm quam à Patribus intellecta ſunt, indigniſsimum ſanè flagitium eſt, ea à quibuſdam contentioſis & prauis hominibus ad fictitios & imaginarios tropos,quibus ueritas carnis & ſanguinis Chriſti negatur, contra uniuerſum Eccleſiæ ſenſum detorqueri:quæ tanquàm columna & firmamentum ueritatis,hæc ab impijs hominibus excogitata commenta,uelut Satanica deteſtata eſt, grato ſemper & memore animo præſtantiſsimum hoc Christi beneficium agnoſcens.

Cõmentitij & imaginarij tropi hæreticorum.
1.Tim.3.

Et capite tertio: Et ſemper hæc fides in Eccleſia Dei fuit, ſtatim poſt conſecrationem uerum Domini noſtri corpus, uerumque eius ſanguinẽ ſub panis & uini ſpecie unà cum ipſius anima & diuinitate exiſtere, ſed corpus quidem ſub ſpecie panis, & ſanguinem ſub uini ſpecie ex ui uerborum: Ipſum autem corpus ſub ſpecie uini,& ſanguinem ſub ſpecie panis,animamq; ſub utraque, ui naturalis illius connexionis & concomitantiæ, qua partes Chriſti Domini,qui iam ex mortuis reſurrexit, non ampliùs moriturus, inter ſe copulantur. Diuinitatem porro propter admirabilem illam eius cum corpore & anima hypoſtaticam unionem. Quapropter ueriſsimum eſt tantundem ſub alterutra ſpecie,atquè ſub utraque contineri. Totus enim & integer Chriſtus ſub panis ſpecie, & ſub quauis ipſius ſpeciei parte: totus item ſub uini ſpecie & ſub eius partibus exiſtit.

Et ui uerborum quid adſit,& quid ex concomitantia naturali.
Rom. 6.

Totus ſub utralibet ſpecie & quauis eius parte.

9. Ignativs in epiſtola ad Smyrnenſes,teſte Theodoreto in dialogo tertio Eraniſtis ſeu Polymorphi: Euchariſtias & oblationes non admittunt, quòd non confiteantur Euchariſtiam eſſe carnem Seruatoris noſtri Iesv Chriſti,quæ pro peccatis noſtris paſſa eſt,quam pater ſua benignitate ſuſcitauit.

Euchariſtia eſt caro Seruatoris noſtri.

10. Damascenvs libro quarto de orthodoxa fide, capite decimoquarto: Si igitur uerbum Dei uiuens eſt & efficax, & omnia quæcunque uoluit Dominus fecit &c.ut ſuprà,quæſtione ſecunda,B.7.

11. Ambrosivs libro quarto de Sacramentis,capite quarto: Tu fortè dicis: Meus panis eſt uſitatus: ſed panis iſte panis eſt ante uerba ſacramentorum: ubi acceſſerit conſecratio, de pane fit caro Chriſti. Hic igitur adſtruamus. Quomodò poteſt qui panis eſt, corpus eſſe Chriſti? Conſecratione. Conſecratio igitur quibus uerbis eſt,cuius ſermonibus? Domini Iesv. Nã reliqua omnia quæ dicuntur,laus Deo defertur: oratione petitur pro populo,pro regibus,pro cæteris: ubi uenitur ut conficiatur uenerabile Sacramentum,iam non ſuis ſermonibus ſacerdos,ſed utitur ſermonibus Christi. Ergò ſermo Chriſti hoc conficit Sacramentum. Quis ſermo Christi? nempe is quo facta ſunt omnia. Iuſsit Dominus,& factum eſt cælum: iuſsit Dominus,& facta eſt terra: iuſsit Dominus, & facta ſunt maria: iuſsit Dominus,& omnis creatura generata eſt. Vides ergò, quàm operatorius ſit ſermo Christi? Si ergò tanta uis eſt in ſermone Domini Iesv, ut inciperent eſſe quæ non erant: quanto magis operatorius eſt,ut ſint quæ erant,& in aliud commutentur? Cælum non erat,mare non erat,terra non erat. Sed audi dicentem: Ipſe dixit,& facta ſunt: ipſe mandauit,& creata ſunt. Ergò tibi ut reſpondeam, non erat corpus Chriſti ante conſecrationem: ſed poſt conſecrationem dico tibi, quòd iam corpus eſt Christi. Ipſe dixit,& factum eſt: ipſe mandauit,& creatum eſt. Tu ipſe eras,ſed eras uetus creatura: poſteaquàm conſecratus es,noua creatura eſſe cœpiſti. Vis ſcire quàm noua creatura? Omnis,inquit,in Christo noua creatura. Accipe ergò quẽadmodùm

Ante cõſecrationem panis eſt, poſt eam uerò caro eſt Chriſti.

Conſecratio fit uerbis Xp̃i. ſor. Nã per

Geneſis 1.

Quàm efficax ſit ſermo Chriſti tũ in pducẽdis tũ in trãſmutandis rebus.

Pſal. 148.

admodùm ſermo Christi creaturam omnem mutare conſueuerit, & mutat quandò uult inſtituta naturæ. Quomodò requiris? Accipe, & primò omnium de generatione eius ſumamus exemplum. Conſuetudo eſt, ut non generetur homo, niſi ex uiro & muliere, & conſuetudine coniugali. Sed quia uoluit Dominus, qui hoc elegit ſacramentum, & de Spiritu ſancto & virgine natus eſt Chriſtus, hoc eſt, mediator Dei & hominũ homo Chriſtus Ieſus. Vides ergò quia contra inſtituta & ordinem homo eſt natus ex Virgine. Accipe aliud: Vrgebatur populus Iudæorum ab Aegyptijs, interclusus erat mari, diuino imperio uirga Moyſes tetigit aquas, & ſe unda diuiſit: nõ utique ſecundùm ſuæ naturæ conſuetudinem, ſed ſecundùm gratiam cœleſtis imperij. Accipe aliud: Sitiebat populus, ueniebat ad fontem, amarus erat fons. Miſit lignum ſanctus Moyſes in fontem, & factus eſt dulcis fons qui amarus erat, hoc eſt, mutauit conſuetudinem naturæ ſuæ, accepit dulcedinẽ gratiæ. Accipe & quartum exemplum: Ceciderat ferrum ſecuris in aquas: quaſi ferrum, ſua conſuetudine demerſum eſt. Miſit lignum Helizæus, ſtatim ferrum eleuatum eſt, & aquis ſupernatauit, utique contra conſuetudinem ferri. Eſt enim materies grauior, quam aquarum eſt elementum. Ex his igitur omnibus non intelligis quantum operetur ſermo cæleſtis? Ergò didiciſti &c. ut ſuprà quæſtio. 2. B. 5.

Adhibet exempla.
Primum.
Secundum, Exodi 14.
Tertium, Exodi 15.
Quartum, 4. Reg 6.

Et capite quinto: Vis ſcire quia uerbis cæleſtibus conſecratur? Accipe quæ ſunt uerba. Dicit ſacerdos. Fac nobis hanc oblationem aſſcriptam, rationabilem, acceptabilem: quòd eſt figura corporis & ſanguinis Domini noſtri Iesv Christi. Qui pridiè quàm pateretur, in ſanctis manibus ſuis accepit panem, reſpexit ad cælum, ad te ſancte pater omnipotens æterne Deus, gratias agens: benedixit, fregit, fractumque Apoſtolis ſuis & diſcipulis ſuis tradidit, dicens: Accipite & edite ex hoc omnes: Hoc eſt enim corpus meum, quod pro multis confringetur. Similiter etiam calicẽ, poſtquàm cœnatum eſt, pridiè quàm pateretur, accepit, reſpexit ad cælum, ad te ſancte pater omnipotens æterne Deus, gratias agens: benedixit, Apoſtolis & diſcipulis ſuis tradidit, dicens: Accipite & bibite ex eo omnes. hic eſt em̃ ſanguis meus. Vide ſingula. Qui pridie, inquit, quàm pateretur, in ſanctis manibus ſuis accepit panem. Antequàm conſecretur, panis eſt: ubi autem uerba Chriſti acceſſerint, corpus eſt Chriſti. Denique audi dicentem. Accipite & edite ex eo omnes: hoc eſt enim corpus meum. Et ante uerba Christi, calix eſt uini & aquæ plenus. Vbi uerba Christi operata fuerint, ibi ſanguis efficitur qui plebem redemit. Ergò uidete quantis generibus potens eſt ſermo Christi uniuerſa conuertere. Deindè ipſe Dominus Iesvs teſtificatur nobis, quòd corpus ſuum accipiamus & ſanguinem. Nunquid debemus de eius fide & teſtificatione dubitare? Iam redi mecum ad propoſitionem meam. Magnum quidem & uenerabile, quòd manna Iudæis pluit è cælo. Sed intellige: Quid eſt amplius? manna de cælo, an corpus Christi? Corpus Christi utiquè, qui author eſt cæli. Deindè manna qui manducauit, mortuus eſt. Qui manducauerit hoc corpus, fiet ei remiſsio peccatorum, & non morietur in æternum. Ergò non ocioſè cùm accipis, tu dicis, Amen: iam in ſpiritu confitens quòd accipias corpus Christi. Dicit tibi ſacerdos, corpus Christi. Et tu dicis, Amen: hoc eſt verum. Quod confitetur lingua, teneat affectus.

Adducit uerba Canonis Miſſæ.
Ante Cõſecrationẽ panis eſt, poſt non item.
Efficacitas uerborũ Xpi.
Nõ eſt dubitãdum de ueritate corporis Chriſti.
Præfertur Mannæ.

1. B. Ivstinvs philoſophus & martyr in apologia ſecunda pro Chriſtianis,

ſtianis, ad Antoninum Pium Imperatorem : Nos autem poſteà quàm ità abluimus,expiauimuſque eum,qui credidit & aſſenſus eſt, eum ad eos qui fratres dicuntur,ducimus eum in locum,quo conuenerunt comprecandi cauſa,contentis animis & pro ſe & pro eo qui illuſtratus eſt, omnibuſque alijs

Modus celebrãdi officiū Miſſæ Iuſtini tempore.

qui ubique ſunt,ut & ueritatis diſcipuli,& re ipſa bonæ ſanctæque uitæ cultores,& præceptorum cuſtodes poſſimus inueniri, ut æternam ſalutem adipiſcamur. Sub finem precum nos inter nos oſculo ſalutamus: deindè ei qui præpoſitus eſt fratribus,panis offertur, & poculum aqua & uino temperatū,

Gratiarum actio.

quæ cùm accepit,laudem & gloriam omnium Parenti Filij Spirituſque ſancti nomine tribuit, gratiaſque diù agit, quòd ab eo his dignus ſit habitus: quibus ritè perfectis,precibus & gratiarum actioni, populus omnis qui adeſt,benedicit,dicens: Amen. Amen autem Hebraico ſermone, idem quod

Poſt Conſecrationẽ factam cõmunicabant. Deferebatur ad abſentes Euchariſtia. Euchariſtia dicitur hoc Sacramentū. Non eſt panis communis.

fiat,ſignificat. Poſteà quàm & is qui præeſt,gratias egit, & populus omnis benedixit,ij qui apud nos diaconi dicuntur, dant unicuique eorum qui adſunt,percipiendum panem,uinum & aquam,quę cum gratiarum actione cõſecrata ſunt,& ad eos qui abſunt,perferunt. Atque cibus hic apud nos Euchariſtia nominatur,qua nemini alij participare licet,niſi ei qui & uera eſſe credit,quæ nos dicimus,& expiatus eſt lauacro, quod in remiſſionem peccatorum regenerationemque datur,& ità uiuit,ut CHRISTVS tradidit. Neque enim hæc communem uſitatumque panem,uſitatamque potionem capimus, ſed quemadmodùm per Dei Verbum homo factus IESVS CHRISTVS conſeruator noſter,& carnem & ſanguinem pro ſalute noſtra habuit:ſic etiā cibum qui per preces ſermonis, quem ab eo accepimus, conſecratus eſt,&

Eſt caro & ſag. Chriſti.

quo ſanguis carneſque noſtræ communione aluntur, IESV CHRISTI eius qui homo factus eſt,& carnem & ſanguinem eſſe accepimus. Apoſtoli enim in commentarijs ſuis,quæ Euangelia dicuntur, ità ſibi Chriſtum præcepiſſe

Luc.22. 1.Cor.11. Matth.26. Mar.14.

tradiderunt,eum accepto pane cùm gratias egiſſet, dixiſſe: Hoc facite in memoriam mei,Hoc eſt corpus meum: dixiſſe etiam accepto poculo cùm egiſſet gratias: Hic eſt ſanguis meus, ſibique ſolis dediſſe. Nos autem poſteà deincèps hæc inter nos ſemper recolimus & admonemus, & qui opes habemus,egentibus omnibus ſubuenimus,& unà ſemper ſumus. In omnibus quibus utimur, Parentem omnium per filium ſuum IESVM Chriſtum,

Diebus Dominicis cõueniebãt Xpiani ad lectiones Scripturarū & cõciones audiendas. Ad orãdum. Ad audiẽdū officiū Miſſæ. Ad communicandum. Diaconi pferrũt cõmunionẽ abſẽtibus. Ad colligendas eleemoſynas.

Spiritumque ſanctum laudamus. Die qui Solis dicitur, omnes qui in oppidis uel agris morantur,unum in locum conueniunt,commentariaque Apoſtolorū uel Prophetarū ſcripta leguntur quandiù hora patitur: deindè ubi is qui legit,deſtitit,is qui præeſt, admonet & hortatur, ut ea quæ lecta ſunt, bona imitemur: tum ſurgimus omnes & comprecamur, concluſiſque noſtris precibus,panis,iam ut dixi, uinumque & aqua offeruntur, tumque is, qui primum locum tenet,eodem modo preces gratiarumque actionem pro uirili mittit,populuſque benedicit, dicens, Amen. & ijs quæ cum gratiarum actione conſecrata ſunt,unuſquiſque participat, eademque ad eos qui abſunt,diaconis dantur perferenda. Quibus copiæ ſuppetunt,ij ſi uolunt, ſuo quiſque arbitratu quod uult largitur: quodque colligitur & cogit,apud eum qui præeſt,reponitur; iſque pupillis & uiduis,ijſque quos morbus aliaue cauſa inopes fecit,& ijs qui in uinculis ſunt,& hoſpitibus,omninoq; omnibus qui aliqua indigentia premuntur,ſubuenit. Die autem Solis omnes publicè conuenimus,quòd is primus eſt dies,in quo Deus tenebras & materiam cùm mutaſſet, mundum effecit: & quod eodem die IESVS CHRISTVS conſer-

conſeruator noſter à mortuis excitatus eſt. Pridiè enim Saturni eum in crucem ſuſtulerunt, & poſtridiè Saturnī, qui Solis dies eſt, cùm Apoſtolis diſcipulisque ſuis apparuiſſet, hæc illis tradidit, quæ uobis quoque conſideranda permittimus.

2. IRENAEVS libro quarto aduerſus hæreſes, capite trigeſimoſecundo: Sed & ſuis diſcipulis dans conſilium, primitias DEO offerre ex ſuis creaturis, non quaſi indigenti, ſed ut ipſi nec infructuoſi nec ingrati ſint, eum qui ex creatura panis eſt, accepit: & gratias egit, dicens: Hoc eſt meum corpus. Et calicem ſimiliter, qui eſt ex ea creatura, quæ eſt ſecundùm nos, ſuum ſanguinem confeſſus eſt: & noui teſtamenti nouam docuit oblationem, quam Eccleſia ab Apoſtolis accipiens, in uniuerſo mundo offert Deo, ei qui alimēta nobis præſtat primitias ſuorum munerum in nouo teſtamento, de quo in duodecim prophetis Malachias ſic præſignificauit: Non eſt mihi uoluntas in uobis, dicit Dominus omnipotens, & ſacrificium non accipiam de manibus ueſtris: Quoniam ab ortu Solis uſque ad occaſum nomen meum glorificatur inter gentes, & in omni loco incenſum offerī nomī meo & ſacrificiū purum: Quoniam magnum eſt nomen meum in gētibus, dicit Dominus omnipotens: manifeſtiſsimè ſignificans per hæc, quoniam prior quidem populus ceſſauit offerre DEO: omni autem loco ſacrificium offertur ei, & hoc purum: nomen autem eius glorificatur in gentibus.

Id quod anteà panis erat, cōfitetur eſſe corpus ſuum.
Noui teſtamēti noua oblatio.
Malach. 1.

Veritas corporis Dominici & ſāguinis in Sacramento.

3. IDEM libro quarto, capite trigeſimoquarto: Quomodò autem conſtabit eis, cum panem in quo gratiæ factæ ſint, corpus eſſe Domini ſui, & calicē ſanguinis eius, ſi non ipſum fabricatoris mundi filium dicant, id eſt, uerbum eius, per quod lignum fructificat, defluunt fontes, & dat primùm quidē fœnum, pòſt deindè ſpicam, deindè plenum triticum in ſpica. Quomodò autem rurſus dicunt carnem in corruptionem deuenire, & non percipere uitam, quæ à corpore Domini & ſanguine alitur? Ergò aut ſententiam mutēt, aut abſtineant offerendo quæ prædicta ſunt. Noſtra autem conſonans eſt ſententia Euchariſtiæ, & Euchariſtia rurſus confirmat ſententiam noſtram. Offerimus enim ei, quæ ſunt eius, congruenter communicationem & unitatem prædicantes carnis & ſpiritus. Quemadmodùm enim qui eſt à terra panis percipiens uocationem Dei, iam non communis panis eſt, ſed Euchariſtia, ex duabus rebus conſtans, terrena & cæleſti: Sic & corpora noſtra percipientia Euchariſtiam, iam non ſunt corruptibilia, ſpem reſurrectionis habētia. Offerimus autem ei non quaſi indigenti, ſed gratias agentes donationi eius, & ſanctificantes creaturam.

Caro noſtra alitur corpore & ſanguine Domini.

Non eſt communis panis poſt cōſecrationem, ſed licèt ſpecie terrena conſtet, cōtinet tamē rem cæleſtē, ſcilicet corpus Domini.

4. HILARIVS Pictauenſis libro octauo de Trinitate: Non eſt humano aut ſeculi ſenſu in Dei rebus loquendum, neque per uiolentam atque imprudentem prædicationem cæleſtium dictorum ſanitati alienæ, atque impiæ intelligentiæ extorquenda peruerſitas eſt. Quæ ſcripta ſunt legamus, & quæ legerimus intelligamus, & tunc perfectæ fidei officio fungemur. De naturali enim in nobis CHRISTI ueritate quæ dicimus, niſi ab eo diſcimus, ſtultè atque impiè dicimus: ipſe enim ait: Caro mea uera eſt eſca, & ſanguis meus uerè eſt potus. Qui edit carnem meam, & bibit ſanguinē meū, in me manet & ego in eo. De ueritate carnis & ſanguinis non relictus eſt ambigendi locus. nunc enim & ipſius Domini profeſsione, & fide noſtra uerè caro eſt, & uerè ſanguis eſt. Et hæc accepta atque hauſta id efficiunt, ut & nos in CHRISTO, & CHRISTVS in nobis ſit. Anne hoc ueritas non eſt? Contingat

De ueritate carnis & ſanguinis nō eſt relictus ambigendi locus.

tingat planè his uerum non eſſe, qui CHRISTVM IESVM uerum eſſe Deum negant. Eſt ergò in nobis ipſe per carnem, & ſumus in eo, dum ſecum hoc quod nos ſumus, in Deo eſt.

Euchariſtia à māna differt.

5. CYRILLVS Alexandrinus libro quarto in Ioannem, capite decimoſexto: Caro mea uerè eſt cibus &c. Diſtinguit rurſùs inter myſticam benedictionem & manna, & aquarum fluenta ex lapide, & calicis ſancti communicationem.

Reſuſcitabimur uirtute corporis Xρι quod in ſacramento manducamus.

6. ITEM capite decimoquinto: Ego reſuſcitabo eum in nouiſsimo die. Ego enim, dixit (id eſt, corpus meum quod comedetur) reſuſcitabo eum. Nō enim alius ipſe eſt quàm caro ſuà: non id dico, quia natura non ſit alius, ſed quia poſt incarnationem in duos ſe diuidi filios minimè patitur. Ego igitur, inquit, qui homo factus ſum, per meam carnem in nouiſsimo die comedentes reſuſcitabo. Et paulò pòſt: Et quemadmodùm ſi quis ſcint llam ignis in fœno aut palea occultauerit, totum indè ignitum neceſſariò fiet: ſic Verbum Dei tanquàm ſcintilla in naturam noſtram immiſſum, totam indè inflāmauit, atque ad uitam, interitu penitùs deſtructo, reduxit.

Simile.

7. ET capite duodecimo, in ea uerba, Panis quem ego dabo &c. Dedit pro uita omnium corpus ſuum Dominus, & per illud rurſùm uitam in nobis immittit: & quomodò, dicam breuiter pro uiribus meis. Nam quum uiuificans Dei filius in carne habitauerit, ad ſuum bonum eam, id eſt, ad uitā reformauit, & totus (ut ità dicam) toti, ineffabili modo unionis coniunctus, uiuificantem ipſam effecit: quia natura uiuificans eſt, proptereà participantes hæc caro uiuificat: eijcit enim mortem ab eis, & interitum penitùs expellit.

Participātes hæc caro uiuificat.

8. THEOPHYLACTVS in caput ſextum Ioannis, & in caput 14. Marci, ut ſupià quæſt. ſecunda, B.3. & 1.

1. C. EPIPHANIVS in Ancorato: Videmus quòd accepit Saluator in manus ſuas, ueluti Euangelium habet, quòd ſurrexit in cœna, & accepit hęc, & ubi gratias egiſſet, dixit: hoc meum eſt, hoc & hoc. Et uidemus quòd nō æquale eſt, neque ſimile, non imagini in carne, non inuiſibili deitati, non lineamentis membrorum. Hoc enim eſt rotundæ formæ, & inſenſibile, quantùm ad potentiam. Et uoluit per gratiam dicere, hoc meum eſt: hoc & hoc: & nemo non fidem habet ſermoni. Qui enim non credit eſſe ipſum uerum, ſicut dixit, is excidit à gratia & ſalute: Quod autem audiuimus, id credimus quod eſt ipſius. Dominum uerò noſtrum nouimus totum ſenſum, totum ſenſiiuum, totum Deum, totum mouentem, totum operantem, totum lucem, totum incomprahenſibilem, ſed qui cum gratia hoc nobis largitus eſt.

Euchariſtiæ forma rotunda.

A gratia & ſalute excidit, qui nō credit in Euchariſtia uerū corpus Chriſti contineri.

Quis audeat dubitare?

2. CYRILLVS Hieroſolymitanus catecheſi quarta myſtagogica: Cùm igitur CHRISTVS ipſe ſic affirmet atque dicat de pane, Hoc eſt corpus meum: quis deincèps audeat dubitare? Ac eodem quoque confirmante & dicente, Hic eſt ſanguis meus: quis, inquam, dubitet & dicat non eſſe illius ſanguinē?

Nō dubitandū de ueritate corporis.

3. CYRILLVS Alexandrinus in epiſtola ad Caloſyrium Epiſcopum Arſinoitem: Nec dubites an hoc uerum ſit, eo manifeſtè dicente, Hoc eſt corpus meum: ſed potiùs ſuſcipe uerba Saluatoris in fide: cùm enim ſit ueritas, non mentitur. Inſaniunt igitur dicentes, myſticam benedictionem à ſanctificatione ceſſare, ſi quæ reliquiæ remanſerint eius in diem ſubſequentem: Non enim mutabitur &c. ut ſupià quæſt. ſecunda, B.4.

4. CHRYSOSTOMVS homilia octogeſima tertia in Matthæum, & ſexageſi-

ma ad

ma ad populum Antiochenum: Credamus itaque ubiquè Deo, nec repugnemus ei, etiamſi ſenſui & cogitationi noſtræ abſurdum eſſe uideat quod dicit: ſuperet & ſenſum, & rationem noſtram ſermo ipſius: quod in omnib. & præcipuè in myſterijs faciamus, non illa quæ ante nos iacent, ſolummodò adſpicientes, ſed uerba quoque eius tenentes. Nam uerbis eius defraudari non poſſumus, ſenſus uerò noſter deceptu facilimus eſt: illa falſa eſſe non poſſunt, hic ſæpiùs atque ſæpiùs fallitur: quoniam ergò ille dixit, Hoc eſt corpus meum, nulla teneamur ambiguitate, ſed credamus, & oculis intellectus id perſpiciamus, &c. ut ſuprà quæſtione prima, B.4.

Credendum dicenti, Hoc eſt corp⁹ meum, etiãſi ſen ſui abſurdum uideatur. Mar.14.

5. Leo Magnus ſermone ſexto de ieiunio ſeptimi menſis: Dicente Domino, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis uitam in uobis, ſic ſacræ menſæ communicare debetis, ut nihil prorsùs de ueritate corporis Christi & ſanguinis ambigatis: Hoc enim ore ſumitur quod fide creditur. & fruſtrà ab illis Amen reſpondetur, à quibus contra id quod accipitur, diſputatur.

Ioan.6. Nihil priùs de ueritate corporis & ſãguinis ambigendum.

6. Concilium generale Viennenſe ſub Clemente quinto celebratum, approbauit Clementinas conſtitutiones. In una uerò earum Conſtitutionum, quæ habetur titulo de Reliquijs & ueneratione Sanctorum, recitantur & approbantur literæ Apoſtolicæ Vrbani quarti de celebratione feſti corporis Christi: ubi inter cætera quæ pulcherrimè de uenerabili Euchariſtiæ Sacramento ab Vrbano diſſeruñt, ità dicitur: In hac uerò ſacramentali Christi commemoratione Iesvs Christvs præſens ſub alia quidem forma, in propria uerò ſubſtantia eſt nobiſcum. Aſcenſurus enim in cælum, dixit Apoſtolis, & eorum ſequacibus: Ecce ego uobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad cõſummationem ſeculi, benigna ipſos promiſsione cõfortans, quòd remaneret & eſſet cum eis etiàm præſentia corporali.

Chriſtus corporalem præſentiã promiſit Eccleſiæ uſq; ad conſummationẽ ſeculi.

1. D. Avgvstinvs in Pſalmum nonageſimumoctauum: Suſcepit de terra terram, quia caro de terra eſt, & de carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipſa carne hic ambulauit, & ipſam carnem nobis manducandam ad ſalutem dedit: nemo autem illam carnem manducat, niſi priùs adorauerit. Et paulò pòſt: Durum illis uiſum eſt quod ait: Niſi quis manducauerit carnem meam, non habebit uitam æternam: acceperunt illud ſtultè, carnaliter illud cogitauerunt, et putauerunt quòd præciſurus eſſet Dominus particulas quaſdam de corpore ſuo et daturus illis, et dixerunt: Durus eſt hic ſermo. Ipſi erant duri, non ſermo.

Caro in qua ambulauit, nobis ad mãducandũ data eſt. Adoratio Euchariſtiæ. Ioan.6. Capharnaitarũ ſententia.

2. Idem in Pſalmum trigeſimumtertium, concione prima, myſticè de Christo exponens illud, quod primi Regum uigeſimoprimo ſcriptum eſt de Dauid, Immutauit os ſuum coram eis, & collabebatur inter manus eorum etc. pro quo ipſe legit, Et ferebatur in manibus ſuis. Ait igitur Auguſtinus: Hoc uerò, fratres, quomodò poſſe fieri in homine, quis intelligat? Quis enim portatur in manibus ſuis? Manibus aliorum poteſt portari homo, manibus ſuis nemo portatur. Quomodò intelligatur in ipſo Dauid ſecundùm literam, non inuenimus: in Christo autem inuenimus. Ferebatur enim Christvs in manibus ſuis, quandò commendans ipſum corpus ſuum, ait: Hoc eſt corpus meum. Ferebat enim illud corpus in manibus ſuis.

Chriſtus in ultima cœna tulit ſeipſum manib. ſuis.

Et concione ſecunda, Quomodò ferebatur in manibus ſuis? Quia cùm commendaret ipſum corpus ſuum et ſanguinem ſuum, accepit in manus

ſuas,

ſuas, quod norunt fideles, et ipſe ſe portabat quodammodò, cùm diceret, Hoc eſt corpus meum.

Geſtauit ſe manib. ſuis. 1. Cor. 11.

1. Reg. 6.

Prosper Regienſis Epiſcopus in parte ſecunda, capite uigeſimoquinto, de promiſsionibus et prædictionibus: Portatus eſt quippe et Iesvs Dominus in manibus ſuis, dum ſuum corpus in ſanctificato pane geſtans manibus ſuis, dixit: Hoc eſt corpus meum quod pro uobis tradetur. De quibus myſterijs, qui etiam illud noſſe deſiderat, quomodò ſit Dauid ſaltans ante arcam nudatus coram ſeruis & ancillis ſuis, ut Christvm crucifixum præſentibus uiris et fœminis demonſtraret, uenerandæ memoriæ Auguſtini Epiſcopi dicta inſpiciat, quibus latiùs in his peruagatus penè omnia compræhendit.

Eadē oblatio hodiè cū ea quā Chriſtus dedit diſcipulis in ultima cœna.

Iiſdē verbis fit cōſecratio quibus uſus eſt Chriſtus.

Chrysostomvs homilia ſecunda in poſteriorem epiſtolam ad Timotheum: Sacra ipſa oblatio, ſiue illam Petrus, ſiue illam Paulus, ſiue cuiuſuis meriti ſacerdos offerat, eadem eſt, quam dedit Christvs ipſe diſcipulis, quamq́; ſacerdotes modò quoquè conficiunt. Nihil habet iſta, quàm illa, minus. Cur id? Quia non hanc ſanctificant homines, ſed Christvs qui illam antè ſacrauerat. Quemadmodùm enim uerba quæ locutus eſt Christvs, eadem ſunt quæ ſacerdotes nunc quoque pronunciant: ità et oblatio eadem eſt.

Idem corpus quod à nobis ſumitur, crucifixum fuit &c. Matth. 27.

In cœlū ſuſtulit idē illud quod nobis exhibet.

Singularis in nos amor. Iob 31.

Nota.

Idem Chryſoſtomus homilia vigeſimaquarta in priorem epiſtolam ad Corinthios, de communione corporis Chriſti loquens: Cum honore & mūditia omni ad Deum accedamus: & quandò id propoſitum uideris, dic tecum: Propter hoc corpus non ampliùs terra & cinis ego ſum: non ampliùs captiuus, ſed liber. Propter hoc, cælum & quæ in eo bona ſunt, me accepturum ſpero: Propterea immortalem uitam, angelorum ſedem, Chriſti conſuetudinem. Hoc corpus affixum, uerberatum, morte uictum non eſt. Hoc corpus ſol crucifixum uidens, radios auertit. Propter hoc & uelum templi ſciſſum eſt & petræ, & terra uniuerſa tremuit. Hoc idem corpus cruentatū, lancea uulneratum, fontes ſanguinis & aquæ uniuerſo orbi ſalutares ſcaturiuit. Et paulò pòſt: Chriſtus medio draconis uentre rupto atque diſcerpto, ex adytis clariſsimus euaſit, & radios non ad hoc uſque cælum, ſed ad ipſum ſupernum thronum dimiſit. Illuc nanque ipſum extulit quod etiam nobis exhibuit, & ut teneremus, & ut manducaremus: quod maximum dilectionis ſignum eſt. Quos enim amamus, nonnunquàm etiam morſu petimus. Quare Iob ut ſeruorum in ſe amorem oſtenderet, dicebat illos ſæpenumerò nimio in ſe amore dixiſſe, Quis det de carnibus eius, ut ſaturemur? Ità & Chriſtus ſuam carnem dedit nobis, ut ea ſaturaremur, quo nos in plurimum ſui amorem allexit. Hoc corpus in præſepi reueriti ſunt Magi, & uiri impij & barbari longo itinere confecto, cum timore & tremore plurimo adorauerunt. Tu uerò non in præſepi id, ſed in altari: non mulierem, quæ in ulnis teneat, ſed ſacerdotem præſentem, & Spiritum perabundè ſuper propoſito diffuſum ſacrificio uides. Et poſt pauca: Neque angelos, neque archangelos, non cælos, non cælos cælorum, ſed ipſum horum omnium tibi Dominum oſtendo. Animaduertis quonam pacto, quod omnium maximum eſt atque præcipuum in terra, non conſpicaris tantùm, ſed tangis: neque ſolùm tangis, ſed comedis, & eo accepto domum redis.

Nota.

Agnus immaculatus quotidiè immolatus.

Presbyteri Achaiæ, in hiſtoria ſancti Andreæ Apoſtoli: Omnipotenti Deo (inquit Andreas) ego omni die ſacrifico, non thuris fumum, nec hircorum

corum ſanguinem, nec taurorum mugientium carnes, ſed immaculatum agnum quotidiè in altari crucis ſacrifico: cuius carnes poſteaquàm omnis populus credentium manducauerit, & eius ſanguinem biberit, agnus qui ſacrificatus eſt, integer perſeuerat & uiuus, & cùm uerè ſacrificatus ſit, & uerè carnes eius manducatæ ſint à populo, & uerè ſanguis eius ſit hauſtus, tamen (ut dixi) integer permanet, & immaculatus & uiuus.

tur & ſum-tus, nec ſumptus conſumitur.

Verè manducantur eius carnes.

1. E. SECVNDA ſynodus Nicena, actione ſexta, tomo tertio: ut ſuprà, in eadem hac quæſtione.

2. DE Synodo Vercellenſi ſub Leone nono, item de Turonenſi ſub Victore ſecundo, & Romana ſub Nicolao ſecundo, in quibus hæreſis Berengarij damnata eſt, ità ſcribit Guitmundus Archiepiſcopus Auerſanus, in lib. primo de ueritate corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia: Aucupatis ergo nonnullis uelut ra iunculis, (neque enim ulla unquàm hæreſis ſine aliqua ueriſimilitudine rationis inualeſcere potuit) adhibitis quoque paucis malè intellectis à ſe capitulis ſcripturæ ſacræ, quæ multis errantibus laqueus eſt mortis, per egenos ſcholaſticos iam per alimoniam qua ſuſtentabat eos, & per ſuos dulces ſermones corruptos, quaquauerſùm potuit, clanculò huius tanti mali nefandiſsimum uirus effudit. Si qui autem prætereà aliquo modo receperint eum, hi ſunt qui ex Apoſtolorum ſententia territi, (qua dicitur, Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit) communionem ſacram, quam pro Eccleſiaſtico more ſumere coguntur, mallent aut nullam, aut non tantam eſſe, quàm eius metu ſe à flagitijs aliquatenus tẽperare. Ità igitur & per tales execranda peſtis paululùm adoleuit. Mox ergò incipientibus his palàm audiri, catholici uiri grauiter commoti, atque intolerabiliter ferentes, præſidente per ſemetipſum beatiſsimæ memoriæ domino Papa Leone, Vercellis Concilium ponunt. In quo poſt diligentiſsimam de corpore & ſanguine Domini rationem, Berengarium & omnes eius in hac hæreſi fautores perpetuo anathemate, niſi reſipiſcerent, damnauerunt. Cumque iam defunctum ſanctum Leonẽ Papam, & ſanctos uiros qui interfuere Concilio, maledictis uerbis & ſcriptis laceſſere non deſineret, ſanctiſsimum illud ac reuerendiſsimum Eccleſiæ Dei ſpeculum, ſummum non Pontificem, ſed pompificem atque pulpificem uocans, eumque infatuatione Lanfranci infatuatum, concilium uanitatis adunaſſe blaſphemans: Turonis item generali aggregato concilio, præſenti uenerabili nunc Papa Gregorio, Romano tunc Archidiacono, panem & uinum in ſacrificio Domini non umbratice, ſed uerè Chriſti carnem & ſanguinem fieri, dato propriæ manus ſacramento, confirmauit. Indè poſtmodum deſipiſcens, itidèm Romæ in generali Concilio conflictu rationis reuictus, libellos ſuos propria manu ſub præſentia felicis memoriæ Papæ Nicolai, coram omni ſynodo cremauit, errorem anathematizauit, confeſsionemque bonam, quam Turonis fecerat, præſtito identidem propriæ manus ſacramento, renouauit his uerbis: Ego Berẽgarius indignus Diaconus eccleſiæ S. Mauritij Andagauenſis, cognoſcens ueram, catholicam, & Apoſtolicam fidem, anathematizo omnem hæreſim, præcipuè eam de qua hactenùs infamatus ſum, quæ aſſtruere conatur, panẽ & uinum quæ in altari ponuntur, poſt conſecrationem ſolummodò Sacramentum & non uerum corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti eſſe: nec poſſe ſenſualiter niſi in ſolo Sacramento manibus ſacerdotum tractari, uel frangi, aut fidelium dentibus atteri. Conſentio autem ſanctæ Romanæ.

Ex Guitmundo.

Berẽgarianæ hæreſis principium.

1. Cor. 11.

Vercellenſe cõciliũ cõtra Berengariũ. ſub Leone 9.

Nota ueterẽ hæreticorum morem.

Turonenſe Conciliũ ſub Victore 2.

Palinodia Berengarij.

Romanũ ſub Nicolao 2.

Rurſus palinodiã cantat & ſuos libros comburit.

Confeſſio Berengarij Catholica.

Eandẽ iiſdem verbis refert Lanfrãcus in libro contra Berẽgariũ, & Gratianus de Conſecratio. diſt. 2.

Fides eccleſiæ Ro. & ſedis Apoſtolicæ de uenerabili Sacramēto.

manæ Eccleſiæ & Apoſtolicæ ſedi,& ore & corde profiteor, de ſacramentis Dominicæ menſæ,eam fidem me tenere,quam Dominus & uenerabilis Papa Nicolaus & hæc ſancta ſynodus authoritate Euangelica & Apoſtolica tenendam tradidit, mihique firmauit: ſcilicet panem & uinum quæ in altari ponuntur,poſt conſecrationem non ſolùm Sacramentum, ſed etiàm uerum corpus & ſanguinem Domini noſtri IESV Chriſti eſſe: & ſenſualiter non ſolum ſacramento ,ſed in ueritate manibus ſacerdotum tractari , frangi, & fidelium dentibus atteri: iurans per ſanctam & homouſion Trinitatem , & per hæc ſacroſancta Chriſti Euangelia. Eos uerò qui contra hanc fidem uenerint, cum dogmatibus & ſectatoribus ſuis æterno anathemate dignos eſſe pronuncio.

Sacramentarii noſtri à ꝓprio parte anathemate æterno digni pronunciant. Ex Lanfrāco. Romana ſynod⁹ ſub Leone nono aduerſùs Berengarium.

3. DE iiſdem ſynodis iam dictis,& primùm de Romana quæ ſub Leone nono celebrata eſt, ità ſcribit Lanfrancus Archiepiſcopus Cantuarienſis in libro de Euchariſtiæ ſacramento aduerſùs Berengarium: Tempore ſancti Leonis Papæ delata eſt hæreſis tua ad Apoſtolicam ſedem. Qui cùm ſynodo præſideret,ac reſideret ſecum non parua multitudo Epiſcoporum,Abbatum,diuerſique ordinis à diuerſis regionibus religioſarum perſonarum:iuſſum eſt in omnium audientia recitari,quas mihi de corpore & ſanguine Domini literas tranſmiſiſti. Portitor quippe earum legatus tuus, me in Normannia non reperto, tradidit eas quibuſdam clericis. Quas cùm legiſſent, & contra uſitatiſsimam Eccleſiæ fidem ſcriptas animaduertiſſent:zelo Dei accenſi,quibuſdam ad legendum eas porrexerunt, plurimis earum ſententias uerbis expoſuerunt. Itaque factum eſt,ut non deterior de te,quàm de me fuerit orta ſuſpicio,ad quem uidelicet tales literas deſtinaueris: putantibus multis me fouere ac fauere quæ à te dicerentur , uel gratia qua te diligerem, uel fide qua reuerà ità eſſe indubitanter tenerem. Igitur cùm à quodam Rhemenſi clerico Romam perlatas recitator legeret, intellecto quòd Ioannem Scotum extolleres, Paſchaſium damnares, communi de Euchariſtia fidei aduerſa ſentires: promulgata eſt in te damnationis ſententia,priuans te communione ſanctæ Eccleſiæ , quam tu priuare ſancta eius communione ſatagebas. Poſt hæc præcepit Papa ut ego ſurgerem,praui rumoris à me maculam abſtergerem,fidem meam exponerem: expoſitam,plùs ſacris authoritatibus quàm argumentis probarem. Itaque ſurrexi, quod ſenſi dixi,quod dixi probaui,quod probaui omnibus placuit, nulli diſplicuit. Dehinc declarata eſt ſynodus Vercellenſis, quæ tunc proximo Septembri,eodem præſidente Pontifice,eſt celebrata Vercellis: Ad quam uocatus nō ueniſti. Ego autem præcepto ac precibus præfati Pontificis uſque ad ipſam ſynodum ſecum remanſi. In qua in audientia omnium qui de diuerſis huius mundi partibus illuc conuenerant, Ioannis Scoti liber de Euchariſtia lectus eſt ac damnatus, ſententia tua expoſita ac damnata: fides ſanctæ Eccleſiæ, quam ego teneo ac tenendam adſtruo, audita, & concordi omnium aſſenſu confirmata. Duo clerici qui legatos tuos ſe eſſe dixerunt,uolentes te defendere,in primo ſtatim aditu defecerunt & capti ſunt. Ab hac ſententia nunquàm diſceſsit S.Leo in omnibus ſuis Concilijs, ſeu quibus ipſe præſentiam ſuam exhibuit, ſeu quæ per legatos ſuos in diuerſis prouincijs congregari inſtituit. Quæ ſententia non effugit ſucceſſorem quoquè ſuum felicis memoriæ Papam Victorem. Sed quicquid de hac re ſeu cæteris ipſe ſtatuit, ſtatuive præcepit: hoc etiam iſte ſua atque omnium Conciliorum ſuorum autho-

Vercellenſis ſynodus ſub Leone nono cōtra eūdem Berēgarium.

Non illius Franciſcani q pòſt uixit

authoritate firmauit. Deniq; in cōcilio Turonēſi, cui ipſius interfuere ac p̄fuere legati, data eſt tibi optio defendendi partem tuā. Quā cùm defendendam ſuſcipere non auderes, confeſſus coram omnibus communem Eccleſiæ fidem, iuraſti te ab illa hora ità crediturum, ſicut in Romano Concilio te iuraſſe (poſteà) eſt ſuperiùs compræhenſum. Porrò quid de hac re tempore Nicolai geſtum ſit, breuiter ſuprà reſeraui. Et cætera quidem (inquit paulò antè Lanfrancus) à beatæ memoriæ Nicolao totius Chriſtiani nominis ſummo Pontifice, & à centum tredecim epiſcopis Romæ audita, examinata atque damnata ſunt. Tu quoquè inclinato corpore, ſed non humiliato corde, ignem accendiſti, libroſque peruerſi dogmatis in medio ſancti Concilij in eū conieciſti: iurans per id, quod rebus omnibus incomparabiliter maius eſt, fidem à patribus qui præſentes erant, traditam, inuiolabiliter te ſeruaturum, ueteremque doctrinam tuā de corpore & ſanguine Domini ab illa die alijs non prædicaturum. Huius propoſiti ſacrilegus uiolator, contra præfatam ſynodum, contra catholicam ueritatem, contra omnium Eccleſiarum opinionem ſcriptum poſteà condidiſti.

Turonenſis ſynodus ſub Victore 2 aduersùs Berengarium.

Palinodia prima Berengarij.

Synodus Romana ſub Nicolao 2.

Cōburit Berengarius libros ſuos, & ſecūdò & tertiò ſuam hæreſim abiurat.

Inconſtantia Berengarij.

4. De Romana ſynodo celebrata ſub Gregorio ſeptimo aduersùs Berengarium, ita ſcribit Thomas Vualdēſis tomo ſecundo de Sacramentis, capite quadrageſimotertio: Berengarius ſub Leone accuſatus condemnatur: recidiuat: ſub ſucceſſore eius Victore accuſatus, condemnatur. Succeſsit Victori Stephanus, Stephano Benedictus, Benedicto Nicolaus, ſub quo Romæ uincitur, condemnatur coram Concilio generali celebrato Romæ in Eccleſia Conſtantiniana. Iterùm deſipit: ſuccedit Nicolao Alexander, Alexandro Gregorius ſeptimus: qui anteà dictus eſt Hildebrandus, qui priùs deuicit Turonis cùm fungeretur ibi legatione Papæ Victoris, & iam ultimatè confutauit eum Romæ in Eccleſia Saluatoris, ſicut acta formata declarant eiuſdem concilij: & ea repperi in annoſo libro Decretorū Pontificum ſub Decreto eiuſdem. In quibus ſic ſcriptum: Anno ab incarnatione ſempiterni principij milleſimo ſeptuageſimonono, menſe Februarij, indictione ſecunda, pontificatus uerò domini Gregorij Papæ ſeptimi ſexto anno, ad honorē Dei & ædificationem Eccleſiæ ſanctæ, ſalutem quoquè tam corporum quam animarum, ex præcepto ſedis Apoſtolicæ conuenerunt finitimi & diuerſarū prouinciarum Archiepiſcopi, Epiſcopi, religioſęque perſonæ, ut ſanctam ſynodum celebrarent: Omnibus igitur in Eccleſia Saluatoris congregatis, habitus eſt ſermo de corpore & ſanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti: Et paulò pòſt: Deniquè Berengarius huius erroris magiſter, poſt longo tempore dogmatizatam impietatem erraſſe ſe coram Concilio frequenti confeſſus, ueniamque poſtulans & orans, ex Apoſtolica clementia meruit. Iurauitque ſicut nunc in ſequentibus continetur: Ego Berengarius corde credo & ore confiteor, panem & uinum quæ ponuntur in altari, per myſterium ſacræ orationis & uerba noſtri redemptoris, ſubſtantialiter conuerti in uerā ac propriam & uiuificatricem carnem & ſanguinē Domini noſtri Ieſu Chriſti. Et poſt conſecrationem eſſe uerum Chriſti corpus, quod natum eſt de uirgine, & quod pro ſalute mundi oblatum in cruce pependit: & quod ſedet ad dexteram Patris: & uerum ſanguinem Domini noſtri IESV CHRISTI, qui de latere eius non tantùm per ſignum & uirtutem Sacramenti, ſed etiam in proprietate naturæ & ueritate ſubſtantiæ, ſicut in hoc breui continetur: & ego legi, & uos intelligitis; ſic credo. Nec contra hanc fidem ulteriùs do-

Ex Thoma Vualdenſi.

Inconſtantia Berengarij.

Synodus Roma. ſub Gregorio 7.

Secunda Cōfeſſio Berēgarij in ſynodo Romana ſub Gregorio 7. Subſtantialiter cōuerti in ueri & uiuificatricē carnē

cebo: ſic me Deus adiuuet, & hæc ſacra Euangelia.

5. CONCILIVM Conſtantienſe ſeſsione octaua damnauit hunc articulum tertium Ioannis Vuicleff: CHRISTVS non eſt in Sacramento altaris identicè & realiter propria præſentia corporali.

Adeſt identicè & realiter propria pſentia corporali

6. CONCILIVM Tridentinũ ſeſsione decimatertia, canone primo. Si quis negauerit in ſanctiſsimæ Euchariſtiæ Sacramento contineri uerè, realiter & ſubſtantialiter corpus & ſanguinem unà cum anima & diuinitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, ac proinde totum Chriſtum: ſed dixerit tantummodò eſſe in eo ut in ſigno, uel figura, aut uirtute, anathema ſit.

Non adeſt ut in ſigno uel figura aut virtute.

V

Quid uerò de tranſubſtantiatione?

A. HIC duo in primis animaduertenda, eaque apertè profitenda ſunt: alterum, ſacerdotem [a] qui conficiat Euchariſtiam, legitimè ordinatum eſſe oportere: alterum, tantam ineſſe uim in [b] uerbis illis arcanis & conſecratoriis, quibus idem Sacerdos Chriſti uice panem & uinum in altari conſecrat, ut panis quidem in Corpus, uinum autem in Sanguinem Domini ſubitò [c] tranſmutetur.

B. Verè ſtupenda, ſolaque fide metienda tranſmutatio, quæ omnipotente Chriſti uirtute per ea ipſa uerba operante fit: nec immeritò à ſancta Catholica Eccleſia [d] Tranſubſtantiatio appellata eſt, quòd panis uinique ſubſtantia in Corpus & Sanguinem Chriſti certò conuertatur.

C. Si enim ualuit tantum ſermo Eliæ, ut ignẽ de cælo deuocaret, non ualebit Chriſti ſermo (ſic enim colligit [e] Ambroſius) ut ſpecies mutet elementorum? De totius mundi operibus legiſti, [f] *Ipſe dixit & facta ſunt: Ipſe mandauit & creata ſunt*: Sermo ergò Chriſti, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, nõ poteſt ea quæ ſunt, in id mutare, quod non erant? Non enim minus eſt nouas rebus dare, quã mutare naturas. Atquì Chriſti ſermone nihil apertius, dum ait,

a Concil. Lateranẽ. can. 1. Chryſoſt. lib. 3. de ſacerd. Hiero. ad Heliod. & ad Euagrium.

b Iuſtin. apolog. 2. Amb. lib. 4. de ſacramen. c. 4. Chryſoſt. homi. 2. in 2. ad Timoth. & de prod. Iudæ. Vide Beſſario nẽ hac de re. & Nyſ. in ſerm. Cateche.

c Euſ. Emiſſ. hom. 5. de paſch. Cyprian. ſerm. de Cœna do. Cyril. Hiero. Cate. 1. 3. & 4. myſtag. Cyril. Alex. ad Caloſy. Amb. lib. 5. de ſacramen. c. 4. & lib. 4. c. 4. & 5. Item lib. 4. de fide cap. 5. Chryſoſt. in Matth. ho. 83. & de Encæn. Damaſ. lib. 4. c. 14.

d Concil. Lateran. can. 1. Trident. ſeſſ. 13. cap. 4. & Can. 2. Vide & Roma. ſub Greg. 7. Cõſtã. ſeſ. 8. art. 1. & 2. Item Floren. Concilium. Et Lanfran.

e Ambro. de ijs qui myſt. initian. cap. 9. Et lib. 4. de ſacram. cap. 4.

f Pſalm. 148. a

g *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus*: vt nullus omninò relictus ſit locus ſuſpicandi, poſt conſecrationem panem & uinum in Euchariſtia manere.

g Matt. 26. c Marc. 14. c & ibidē Theophylac. atq; in 6. ca. Ioānis. Vide & Gre. Nyſſe. ſer. catech. de diuinis Sacramētis. Guitmundum li. 3.

SCRIPTVRAE, ut ſuprà.

PATRES.

1. A. CONCILIVM Lateranenſe magnum capite primo: Hoc Sacramētum nemo poteſt conficere, niſi ſacerdos, qui fuerit ritè ordinatus ſecundū claues Eccleſiæ, quas ipſe conceſsit Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus IESVS CHRISTVS.

Sacerdos ritè ordinatus, ſolus hoc Sacramentum conficit.

2. CHRYSOSTOMVS libro tertio de Sacerdotio: Si quis conſideret quantū id ſit myſterium, ut is ſcilicet qui homo ipſe ſit, carne ac ſanguine etiamnum conſtans, iiſque inuolutus, beatæ atque immortali naturæ illi fieri propior queat: tum probè intelliget quāto ſacerdotes honore, quanta dignitate Spiritusſancti gratia dignata fuerit: operantibus enim illis, tum ſacra hæc quæ dico, initiant perficiunturque: tum etiam alia his nihilo inferiora, quæ ipſa ad dignitatis ſalutisque noſtræ rationem ſpectant.

Operantibus ſacerdotib. perficiuntur ſacræ Euchariſtię myſteria.

3. HIERONYMVS epiſtola prima ad Heliodorum: Abſit ut de his quidquā ſiniſtrum loquar, qui Apoſtolico gradui ſuccedentes, CHRISTI corpus ſacro ore conficiunt, per quos & nos Chriſtiani ſumus.

Presbyteri Chriſti corpus ſacro ore conficiunt.

4. IDEM epiſtola octogeſimaquinta ad Euagrium: Quis patiatur menſarum & uiduarum miniſter, ut ſupra eos ſe tumidus efferat, ad quorum preces Chriſti corpus ſanguisque conficitur?

Ad preces presbyteri corpus ſanguiſque Chriſti conficitur.

5. IVSTINVS Apologia ſecūda pro Chriſtianis ad Antoninum Pium: Cibum qui per preces ſermonis, quem ab eo accepimus, conſecratus eſt, & quo ſanguis carnesq; noſtræ communione aluntur, IESV CHRISTI eius qui homo factus eſt, & carnem & ſanguinem eſſe accepimus &c. ut ſuprà quæſtione quarta, B. 1.

Euchariſtia uerbis Chriſti conſecratur.

6. AMBROSIVS libro quarto de Sacramentis, capite quarto: Conſecratio igitur quibus uerbis eſt, & cuius ſermonibus? Domini IESV. Nam reliqua omnia quæ dicuntur, laus Deo defertur: Oratione petitur pro populo, pro regibus, pro cæteris: ubi uenitur ut conficiatur uenerabile Sacramentum, iam non ſuis ſermonibus ſacerdos, ſed utitur ſermonibus Chriſti. Ergò ſermo CHRISTI hoc conficit Sacramentum. Vide ſuprà quæſtione quarta, A. 11.

for. † Nā per Verba Chriſti fit conſecratio.

7. CHRYSOSTOMVS homilia ſecunda in ſecundam epiſtolam ad Timotheum: Quemadmodùm uerba quæ locutus eſt Chriſtus, eadem ſunt quæ ſacerdotes nunc quoque pronunciant, ità & oblatio eadem eſt. Reliqua uide ſuprà quæſt. quarta, D. 4.

Iiſdem verbis nūc cōſecrāt quibus Chriſtus.

8. IDEM Chryſoſtomus in homilia de proditione Iudæ: Et nunc ille præſtò eſt Chriſtus, qui illam ornauit menſam, ipſe iſtam quoque conſecrat. Non enim homo eſt, qui propoſita de conſecratione menſę Domini corpus Chriſti facit & ſanguinem, ſed ille qui crucifixus pro nobis eſt Chriſtus. Sacerdotis ore uerba proferuntur, & Dei uirtute conſecrantur & gratia. Hoc eſt, ait, corpus meum: hoc uerbo propoſita conſecrantur. Et ſicut illa uox

Chriſtus conſecrat.

Quibus Chriſti uerbis cōſecratio fiat.

quæ dicit, Creſcite & multiplicamini & replete terram: ſemel quidem dicta eſt ſed omni tempore ſentit effectum ad generationem operante natura: ita & uox illa ſemel quidem dicta eſt, ſed per omnes menſas Eccleſiæ uſque ad hodiernam diem, & uſque ad eius aduentum præſtat ſacrificio firmitatē.

Quod ſolis verbis Chriſti fiat conſecratio, multis argumētis ꝓbat.

9. Bessarion Archieps Conſtātinop. in libro de Sacro Euchariſtiæ, & uerbis quib. cōſecratio pagit: Enimuerò nemo eſt, quem lateat, quemadmodùm panis & uini in corpus & ſanguinē Chriſti in inſtanti facta trāſubſtātialitas humanam omnem facultatem excedit, ingensque opus eſt & certè diuinum, ità etiàm huius ſacramenti efficientia uerba inſtar ipſius Sacramenti, eximiæ cuiuſdam uirtutis eſſe debere. Chriſti uerò diuinis uerbis nihil eſſe

Primum.

potentiùs, nihil efficacius eſſe poſſe manifeſtum eſt. Quamobrem fateri neceſsè eſt, dominicis illis uerbis, & nullis alijs, diuinum hoc Sacramentum cōfici poſſe. Nec enim diuiniſsima per diuinam potentiam confici negauerit quiſpiam, nec uerbis Chriſti nihil omninò efficacius eſſe, cùm nō modò homo, uerùm etiam Deus ſit, creatorque omnium, qui ſolo nutu cuncta produxit, qui uerbo ægros curauit, mortuos ſuſcitauit, cæteraque miracula fecit,

Secundum.

quæ in Euangelijs recitantur. Præterea humanæ preces tunc facilimè quod orant conſequuntur, cùm id meritæ ſint, & à bene meritis effundantur. Atqui panis & uini in corpus & ſanguinē trāſmutatio, non potentium meritis, ſed eius potentia qui ex nihilo cuncta produxit, per ſacerdotem, tanquā per inſtrumentum quoddam efficitur. Vndè non minùs ab indignis ſacerdotibus atque peruerſis, quàm à bonis ſanctisque conſecratur. Ex quo manifeſtum

Tertium.

eſt, non orantis ſanctitatem, ſed ipſum Dominum proprijs ſuis uerbis à ſacerdote prolatis, panem & uinum in proprium corpus tranſmutare. Nam ſi humanæ preces hoc poſſent, potiùs bonorum uirorum preces, etſi non ſacerdotum, quàm prauorum ſacerdotum, hoc diuinum opus efficerent. At-

Quartum.

qui indecens eſſet, atque ab humana ſalute alienum, exiſtimare tantum Sacramentum à re dubia dependere: quippe dubium atque ambiguum eſt, an preces & ſupplicationes noſtræ Deo acceptæ ſint futuræ: ex quo fieret, ut & ſalus à nobis uirtute huius myſterij expectata, dubia foret. Quod nè accidat, immò ſalus noſtra, quam digne participantibus hoc Sacramentum præbet, certa atque indubia ſit, neceſsè eſt Dominicis uerbis duntaxat, & nullis alijs, tantum confici ſacramentum &c. Panis & uini ſubſtantia in ſua permanet natura, donèc omnia illa, quæcunque ſunt quæ Sacramentum perficiunt, uerba dicuntur. Quibus dictis mox conſecratio fit, tranſubſtantialitas perfi-

Nonum.

citur, conſummatur Sacramentum. Præter hæc omnia, cùm hoc immaculatum ſacrificium in ſui memoriam fieri iuſſerit Dominus. Hoc enim, inquit, facite in meam commemorationem: certè expreſsior eius memoria fit, cùm illius uerba ex ſacratiſsimo illo ore prolata repetimus, quàm ſi alia quæcun-

1. Cor. 11.

que referamus. Quod confirmat Apoſtolus Paulus, dum dicit, Domini mortem in hoc ſacrificio annunciari. Quo enim modo annunciari expreſsiùs poteſt, quàm dum corpus & ſanguis eius, proprijs eius uerbis quàm quibuſuis alijs, tantum conficitur Sacramentum? Veruntamen concurrere Patrem ac Spiritumſanctum Filio, in hoc diuino opere tranſubſtātialitatis panis & uini in corpus & ſanguinem Christi, fas eſt à fidelibus credi. Omnia enim opera in creaturis Trinitati communia ſunt, nihilque fit omnino, ni-

Vndecimum.

ſi creante Filio, beneplacito Patris, & Spiritusſancti uoluntate. Eſt autem adhæc neceſſarius, & idoneus, & ſufficiens miniſter. Sufficiens autem eſt, qui

pote-

poteſtatem per conſecrationem habuit,& ſacerdos factus eſt. Nec enim à quocunque prolata eiuſmodi uerba efficere poſſunt quod quæritur: immò uerò nihil omnò poſſunt,niſi à ſacerdote proferant.Eius rei rō eſt,ꝙ ità Deo placitũ,ità ordinauit,hãc tulit legẽ.Trãſgreſſori igit̃ legis & uolũtatis eius, dignum paratum eſt meritum,nè quid facere poſsit. Oportet enim ſacerdotem cum debita intentione ad ea quæ Dominus mandauit,accedere. Siquidem mandauit nobis,ut in eius commemorationem hæc ageremus, ut ſciamus eius & ſanguinem (inſtrumentaliter ipſi facientes cùm hæc operamur) mortem eius annunciare. Si quis enim uel uerba Domini,uel alia quælibet, quibus exiſtimet huiuſmodi Sacramentum confici, pronunciet, non ad ea quæ dicta ſunt intendens,ſeque id agere,quod ille iuſsit,arbitretur,nihil omninò agit: ſed ſuo fruſtratus deſiderio,fallitur. Materiam prætereà ad hæc aptam & conuenientem eſſe neceſsè eſt: oportet enim panem ex frumento,uinum ex uite fieri. Quòd ſi aliter ſacerdos, etiàm cum debita attentione,uel ipſa uerba Domini,& alia quæcunque pronunciet,uanus eſt omnis labor: nec enim unquàm ex hordeo milioue, aut alio ſeminum genere panis factus, neque ſicera aut lac aut mel, in corpus & ſanguinem Domini tranſmutaretur. Hoc canones Apoſtolorum, hoc poſteriores Doctores affirmant. Quamobrem hoc? Quoniam ille opifex rerum ità uoluit,ità cõſtituit: tranſgredi autem,& uitare quicquam eorum,quæ ille ordinauit,nefas eſt. Hæc ergò ad ſacri myſterij conſummationem neceſſaria prorsùs ſunt, & ſine quibus nihil omninò fieri poteſt. Vide alia multa copioſius ibidèm.

10. GREGORIVS Nyſſenus in oratione catechetica de tranſmutatione Dominici corporis & ſanguinis,teſte Euthymio in Panoplia, titulo vigeſimoprimo: Hic panis,ut ait Apoſtolus, per uerbum DEI & orationem ſanctificatur, non comeditur, eò progrediens, ut uerbi corpus euadat,ſed ſtatim per uerbum in corpus mutatur,ut dictum eſt,à uerbo, quoniam,Hoc eſt corpus meum.

1. Timoth. 4.
Non fit corpus Chriſti ſũptione noſtra, ſed uerborum Chriſti uirtute.

11. EVSEBIVS Emiſenus homilia quinta de Paſchate: Quia corpus aſſumptum ablaturus erat ex oculis noſtris, & ſideribus illaturus, neceſſariũ erat ut nobis in hac die ſacramentum corporis & ſanguinis ſui conſecraret: ut coleretur iugiter per myſterium, quod ſemel offerebatur in precium: ut quia quotidiana & indefeſſa currebat pro hominum ſalute redemptio, perpetua eſſet etiàm redemptionis oblatio,& perennis illa uictima uiueret in memoria,& ſemper præſens eſſet in gratia. Verè unica & perfecta hoſtia, fide æſtimanda,non ſpecie: nec exteriori cenſenda uiſu,ſed interiori affectu. Vndè meritò cæleſtis confirmat authoritas: Quia caro mea uerè eſt cibus,& ſanguis meus uerè eſt potus. Recedat ergò omne infidelitatis ambiguum,quãdoquidem qui author eſt muneris, ipſe etiàm teſtis eſt ueritatis. Nam inuiſibilis ſacerdos,uiſibiles creaturas in ſubſtantiam corporis & ſanguinis ſui, uerbo ſuo ſecreta poteſtate conuertit,ità dicens: Accipite & edite: hoc eſt enim corpus meum: & ſanctificatione repetita, Accipite & bibite: hic eſt ſanguis meus. Ergò ſicut ad nutum præcipientis Domini repentè ex nihilo ſubſtiterunt excelſa cælorum,profunda fluctuum,uaſta terrarum, pari potẽtia in ſpiritualibus Sacramentis uerbo præbetur uirtus, & rei ſeruit effectus. Quanta itaque & quam celebranda beneficia uis diuinæ Benedictionis operetur,attende: & ut tibi nouum & impoſsibile non debeat uideri, quòd in

Ioan 6.
Recedat omne infidelitatis ambiguũ.
Conuertit in ſubſtãtiã corporis & ſanguinis ſui. Matt. 26.
Vis diuinæ bñdictionis.
In Chriſti ſubſtãtiã commutantur.

Pani in carnẽ & ſanguinẽ mutatus.

Christi ſubſtantiam terrena & mortalia commutantur, teipſum, qui iam in Chriſto es regeneratus, interroga.

Viſibilibus Sacramẽtis ineſt uitæ æternæ effectus.

Panis nõ effigie, ſed natura mutatus, factus eſt caro.

12. Cyprianvs in ſermone de cœna Domini: Panis iſte communis in carnem & ſanguinem mutatus, procurat uitã & incrementum corporibus: ideoque ex conſueto rerum effectu fidei noſtræ adiuta infirmitas, ſenſibili argumento edocta eſt, uiſibilibus Sacramentis ineſſe uitæ æternæ effectum, & non tam corporali, quàm ſpiritali tranſitione Christo nos uniri. & paulò pòſt: Panis iſte quem Dominus diſcipulis porrigebat, non effigie, ſed natura mutatus, omnipotentia uerbi factus eſt caro: & ſicut in perſona Chriſti humanitas uidebatur, & latebat diuinitas: ità Sacramento uiſibili ineffabiliter diuina ſe infudit eſſentia.

Panis fit corpus Chriſti, & uinum fit ſanguis.

Nõ eſt ampliùs panis.

13. Cyrillvs Hieroſolymitanus catecheſi myſtagogica prima: Panis & uinum Euchariſtiæ, ante ſacram inuocationem adorandæ Trinitatis, panis erat & uinum merum: peracta uerò inuocatione, panis quidem fit corpus Christi: uinum autem ſanguis Christi.

14. Et catecheſi myſtagogica tertia: Panis Euchariſtiæ poſt Sancti ſpiritus inuocationem, nõ ampliùs eſt panis communis, ſed eſt corpus Chriſti.

15. Idem catecheſi myſtagogica quarta. Aquam aliquandò mutauit in uinum, quod eſt ſanguini propinquum, in Cana Galilææ, ſola uoluntate, & non erit dignus cui credamus, quòd uinum in ſanguinem tranſmutaſſet? &c. ut ſuprà quæſtione ſecunda, A.

Vt aquam in uinũ mutauit, ita & uinum in ſanguinem tranſmutat.

Conuertens appoſita in ꝓprietatẽ ꝓpriæ carnis.

16. Cyrillvs Alexandrinus in epiſtola ad Caloſyrium: Nè horreremus carnem & ſanguinem appoſita ſacris altaribus, condeſcendens Deus noſtris fragilitatibus, influit oblatis uim uitæ, conuertens ea in proprietatem propriæ carnis. Reliqua, ut ſuprà quæſtione ſecunda, B.4.

Poſt cõſecrationẽ nõ eſt ampliùs panis.

Per conſecrationem de pane fit caro Chriſti.

17. Ambrosivs libro quinto de Sacramentis, capite quarto: Dixi uobis quòd ante uerba Chriſti, quod offertur, panis dicatur: ubi Chriſti uerba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, ſed corpus appellatur.

18. Idem libro quarto de ſacramentis, capite quarto: Vbi acceſſerit cõſecratio, de pane fit caro Chriſti. Et poſt pauca: Si tanta uis eſt in ſermone Domini Iesv, ut inciperent eſſe quæ non erant, quanto magis operatorius eſt ut ſint quæ erant, & in aliud commutentur? &c. ut ſuprà quæſt. 4. A. 11.

19. Et capite quinto: Vis ſcire quia uerbis cæleſtibus &c. ut ſuprà quæſtione quarta, A. 12.

Sacramenta transfigurantur in carnem & ſanguinẽ.

20. Idem Ambroſius libro quarto de fide ad Gratianum Auguſtum, capite quinto: Nos autem quotieſcunquè ſacramenta ſumimus, quæ per ſacræ orationis myſterium in carnem transfigurantur & ſanguinem, mortem Domini annunciamus.

Nõ humanæ uirtutis opa.

Chriſtus eſt qui tranſmutat.

21. Chrysostomvs homilia octogeſimatertia in Matthæum, & homilia ſexageſima ad populum Antiochenum: Non ſunt humanæ uirtutis hæc opera, quæ tunc in illa cœna confecit: ipſe nunc quoquè operatur, ipſe perficit: miniſtrorum nos ordinem tenemus: qui uerò hæc ſanctificat & tranſmutat, ipſe eſt. Latiùs ſuprà quæſtione prima, B.4.

Myſteria conſumuntur corporis ſubſtantia.

22. Idem Chryſoſtomus in ſermone de Euchariſtia in encænijs: Num uides panem? num uinum? num ſicut reliqui cibi in ſeceſſum uadunt? Abſit. Nè ſic cogites. Quemadmodùm enim ſi cera igni adhibita, illi aſsimilatur, nihil ſubſtantiæ remanet, nihil ſuperfluit: ſic & hic puta myſteria conſumi corporis ſubſtantia.

23. Ioan-

23. Ioannes Damaſcenus libro quarto de Orthodoxa fide, capite decimoquarto, ut ſuprà, quæſtione ſecunda, B.7. ubi hos habet loquendi modos: Panis & uinum tranſumuntur. Fecit hæc corpus & ſanguinem ſuum. Panis & uinum tranſmutatur in corpus & ſanguinem Dei. Panis uinumque & aqua per inuocationem & aduentum Spiritus ſancti ſupernaturaliter tranſmutatur in corpus & ſanguinem Chriſti.

Trāſmutātur in corpus & ſang. Domini.

1. B. Concilivm Lateranenſe magnum canone uel capite primo: Ieſu Chriſti corpus & ſanguis in Sacramento altaris ſub ſpeciebus panis & uini ueraciter continentur, tranſubſtantiatis pane in corpus, & uino in ſanguinem poteſtate diuina, &c.

Tranſubſtantiationis nomen.

2. Concilivm Tridentinum ſeſsione decimatertia, capite quarto: Quoniam autem Chriſtus redemptor noſter corpus ſuum, id quod ſub ſpecie panis offerebat, uerè eſſe dixit, ideò perſuaſum ſemper in Eccleſia Dei fuit, idque nunc denuò ſancta hæc ſynodus declarat, per conſecrationem panis & uini, conuerſionem fieri totius ſubſtantiæ panis, in ſubſtantiā corporis Chriſti Domini noſtri, & totius ſubſtantiæ uini in ſubſtantiam ſanguinis eius: quæ conuerſio conuenienter & propriè a ſancta Catholica Eccleſia Tranſubſtantiatio eſt appellata.

Cōuerſio, totius ſubſtātię panis & vini.

Tranſubſtantiatiōis nomē cōueniēs eſt.

3. Item canone ſecundo: Si quis dixerit in ſacroſancto Euchariſtiæ Sacramento remanere ſubſtantiam panis & uini unà cum corpore & ſanguine Domini noſtri Iesv Chriſti: negaueritque mirabilem illam & ſingularem conuerſionem totius ſubſtantiæ panis in corpus, & totius ſubſtantiæ uini in ſanguinem, manentibus duntaxat ſpeciebus panis & uini: quam quidem conuerſionem Catholica Eccleſia aptiſsimè tranſubſtantiationem, anathema ſit.

Cōuerſio mirabilis totius ſubſtantię panis & uini.

Aptiſſimum tranſubſtātiationis nomē.

4. Concilivm Romanum ſub Gregorio ſeptimo in confeſsione Berengarij, ut ſuprà quæſtione quarta, E.4. ubi hac uerborum forma utitur: Panis & uinum ſubſtantialiter conuertuntur in ueram & propriam ac uiuificatricem carnem & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Subſtantialiter conuertūtur.

5. Concilivm Conſtantienſe ſeſsione octaua damnat hunc articulum Ioannis Vuitcleff: Subſtantia panis materialis & uini materialis manent in Sacramento altaris. Item hunc: Accidentia panis non manent ſine ſubiecto in eodem Sacramento.

Subſtātia panis nō manet

6. Concilivm Florentinum: Sacerdos in perſona Chriſti loquens, hoc conficit Sacramentum. Nam ipſorum uerborum uirtute ſubſtantia panis in corpus Chriſti, & ſubſtantia uini in ſanguinem conuertuntur.

Subſtātia panis & uini cōuertuntur.

7. Lanfrancvs in libro de Sacramento Euchariſtiæ: Confitetur Eccleſia toto terrarum orbe diffuſa, panem & uinum ad ſacrandum proponi in altari: ſed inter ſacrandum incompræhenſibiliter & ineffabiliter in ſubſtātiam carnis & ſanguinis commutari. Et rursùs in eodem libro: Credimus igitur terrenas ſubſtantias quæ in menſa Dominica per ſacerdotale miniſterium diuinitùs ſanctificantur, ineffabiliter, incompræhenſibiliter, mirabiliter operante ſuperna potentia, conuerti in eſſentiam Dominici corporis, reſeruatis ipſarum rerum ſpeciebus, & quibuſdam alijs qualitatibus, nè percipientes cruda & cruenta horrerent, & ut credentes fidei præmia ampliora perciperent: ipſo tamen Dominico corpore exiſtente in cæleſtibus ad dexteram Patris immortali, inuiolato, integro, incontaminato, illæſo; ut uerè dici poſsit & ipſum corpus quod de uirgine ſumptū eſt, nos ſumere,

In ſubſtantiā carnis & ſanguinis cōmutari.

Conuerti in eſſentiā Dominici corporis.

ſumere,& tamen non ipſum : Ipſum quidem,quantùm ad eſſentiam,ueræq;
Fides Eccleſiæ catholicæ — naturæ proprietatem,atque uirtutem : non ipſum autem, ſi ſpectes panis ui
nique ſpeciem,cæteraque ſuperiùs comprahenſa. Hanc fidem tenuit à pri-
ſcis temporibus, & nunc tenet Eccleſia, quæ per totum diffuſa orbem, Ca-
tholica nominatur.

Euchariſtia pfertur mannæ. — 1. C. AMBROSIVS in libro de ijs qui myſterijs initiantur, capite nono:
Conſidera nunc,utrùm præſtantior ſit panis angelorum,an caro CHRISTI,
quæ utiquè corpus eſt uitæ . Manna illud è cælo, hoc ſupra cælum:illud cæ
li, hoc Domini cælorum : illud corruptioni obnoxium , ſi in diem alterum
ſeruaretur, hoc alienum ab omni corruptione : Quod quicunque religioſè
guſtauerit,corruptionem ſentire non poterit . Illis aqua de petra fluxit,tibi
ſanguis è CHRISTO: Illos ad horam ſatiauit aqua, te ſanguis diluit in æter
num . Iudæus bibit & ſitit : tu cùm biberis,ſitire non poteris. Et illud in vm
bra,hoc in ueritate. Si illud quod miraris, umbra eſt : quantum iſtud eſt,cu
ius & umbram miraris ? Audi quia umbra eſt , quæ apud Patres facta eſt .
1.Cor.10. — Bibebant,inquit,de conſequente eos petra : petra autem erat CHRISTVS .
Sed non in pluribus eorum complacitum eſt Deo : nam proſtrati ſunt in de
ſerto . Hæc autem in figuram facta ſunt noſtri . Cognouiſti præſtantiora ?
Potior veritas quam figura. — potior eſt enim lux , quàm umbra : ueritas , quàm figura : corpus authoris,
quàm manna de cęlo . Fortè dicas : Aliud uideo , quomodò tu mihi aſſeris
quòd CHRISTI corpus accipiam ? Et hoc nobis adhuc ſupereſt , ut probe-
mus . Quantis igitur utimur exemplis,ut probemus non hoc eſſe quod na-
tura formauit,ſed qđ bñdictio cõſecrauit : maioreq; uim eſſe bñdictionis,q̃
Exēplis probat naturarū mutationem. — naturæ,q̃ bñdictione ēt natura ipſa mutat? Virgã tenebat Moyſes, proiecit
eam,& facta eſt ſerpens . Rurſùs apprehendit caudam ſerpentis, & in uir-
Exod.7. — gæ naturam reuertitur . Vides igitur prophetica gratia bis mutatam eſſe na
turam & ſerpentis & uirgæ. Currebant Aegypti flumina puro aquarum mea
tu , ſubitò de fontium uenis ſanguis cœpit erumpere . Non erat potus
in fluuijs . Rurſùs ad prophetæ preces cruor ceſſauit fluminum , a-
Exod.14. — quarum natura remeauit. Circunclufus undiquè erat populus Hebræo-
rum , hinc Aegyptijs uallatus , indè mari clauſus. Virgam leuauit Moy-
ſes,ſeparauit ſe aqua,& in murorum ſpeciem congelauit , atque inter undas
Ioſue 3. — uia pedeſtris apparuit . Iordanis retrorſum conuerſus, contra naturam in
ſui fontis conuertitur exordium . Nonne claret, naturam uel maritimorum
Num.20. — fluctuum,uel fluuialis fluctus eſſe mutatam ? Sitiebat populus patrum , teti-
git Moyſes petram , & aqua de petra fluxit . Nunquid non præter naturam
Exod.15. — operata eſt gratia,ut aquam uomeret petra,quam non habebat natura? Ma-
rath fluuius amariſsimus erat , ut ſitiens populus bibere non poſſet. Miſit
4.Reg.6. — Moyſes lignum in aquam,& amaritudinem ſuam aquarum natura depoſuit,
quam infuſa ſubitò gratia temperauit . Sub Heliſæo propheta uni ex filijs
Prophetarum excuſſum eſt ferrum de ſecuri,& ſtatim merſum eſt. Rogauit
Heliſæum qui amiſerat ferrum , miſit etiam Heliſæus lignum in aquam , &
ferrum natauit : utiquè & hoc præter naturam factum eſſe cognoſcimus .
Grauior eſt enim ferri ſpecies , quàm aquarum liquor . Aduertimus igitur
maioris eſſe uirtutis gratiam,quàm naturam,& adhuc tamen propheticæ be
Benedictione diuina hoc Sacramentū cõficitur. — nedictionis numeramus gratiam . Quòd ſi tantum ualuit humana benedi-
ctio ut naturam conuerteret,quid dicimus de ipſa conſecratione diuina, vbi
uerba ipſa Domini Saluatoris operantur ? Nam Sacramentum iſtud quod
accipis,

accipis, Christi ſermone conficitur. Quòd ſi tantum ualuit ſermo Heliæ, ut ignem de cælo deponeret: non ualebit Chriſti ſermo, ut ſpecies mutet elementorum? De totius mundi operibus legiſti: Quia ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt. Sermo ergò Christi, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non poteſt ea quæ ſunt, in id mutare, quod non erant? Nō enim minus eſt nouas rebus dare, quàm mutare, naturas. Sed quoad argumentis utimur? Suis utamur exemplis, incarnationiſque exemplo adſtruamus myſterij ueritatem. Nunquid naturæ uſus præceſsit, cùm Iesvs Dominus ex Maria naſceretur? Si ordinem quærimus, uiro mixta fœmina generare conſueuit. Liquet igitur quòd præter naturæ ordinem uirgo generauit: & hoc qđ cōficimus corpus, ex uirgine eſt. Quid hic quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cùm præter naturam ſit ipſe Dominus Iesvs partus ex virgine? Vera utiquè caro Christi, quæ crucifixa eſt, quæ ſepulta eſt: uerè ergò carnis illius Sacramentum eſt. Ipſe clamat Dominus Iesvs: Hoc eſt corpus meum. Ante benedictionem uerborum cæleſtium alia ſpecies nominatur, poſt conſecrationem corpus Christi ſignificatur. Ipſe dicit ſanguinem ſuum. Ante conſecrationem aliud dicitur eſſe, poſt conſecrationem ſanguis nuncupatur. Et tu dicis, Amen: hoc eſt, uerum eſt. Quod os loquitur, mens interna fateatur: quod ſermo ſonat, affectus ſentiat.

Species ſiue naturę elemē torum mutātur.

Pſal. 148.

Corpus quod cōficimus, ex uirgine eſt.

Ante benedictionē noiatur alia ſpecies, panis ſcilicet, & vinū: poſt cōſecrationē corpus & ſanguis appellatur.

2. Idem libro quarto, de Sacramentis, capite quarto, ut ſuprà, quæſtione quarta, A. 11.

3. Theophylactvs in decimumquartum Marci, & in ſextum caput Ioānis, ut ſuprà, quæſtione ſecunda, B. 1. & 3.

4. Gregorivs Nyſſenus in ſermone catechetico de tranſmutatione Dominici corporis & ſanguinis, apud Euthymium in Panoplia, titulo vigeſimoprimo. Quærebatur, quomodò unum illud Christi corpus omnium hominum, in quibus eſt fides, naturam uiuificaret, & in omnes ità diſtribueretur, ut nullam imminutionem ſubiret. Haud procùl fortaſsè erimus ab huius rei intelligentia. Nam omne corpus ex nutrimento ſubſiſtit, & confirmatur, quod quidem nutrimentum ex cibo conſtat & potu. Cibus autem eſt panis, & potus eſt aqua uino miſta. Porrò Dei uerbum ità naturæ humanæ coniunctum eſt, & corpus noſtrum aſſumpſit, ut eius naturæ non aliā nouam conſtitutionem adhiberet, ſed ſolitis ipſum rebus aleret & ſuſtentaret, nempe cibo & potu. Cibus uerò erat panis, quemadmodùm & noſter, ut iam dictum eſt. Sicut autem qui panem uidet, quodammodò corpus uidet humanum, quoniam panis in corpore exiſtens, corpus euadit: ità diuinum illud corpus panis nutrimentum accipiens, idem quodammodò erat cum illo cibo, ut diximus, in eius corporis naturam immutato. Quod enim carnis cuiuſque proprium, id etiam illi conueniſſe confitemur. Nam & corpus illud pane ſuſtentabatur. Corpus autem propterea, quòd Deus uerbum in illo habitauit, diuinam obtinuit dignitatem. Quamobrem rectè nunc etiā Dei uerbo ſanctificatum panem in Dei uerbi corpus credimus immutari. Etenim corpus illud panis erat potentia, ſanctificatum eſt autem habitatione Verbi, quod in carne habitauit. Itaque qua ex cauſa panis in eo corpore mutatus in diuinam uirtutem tranſijt, eadem de cauſa nunc etiàm idem fit. Vt enim illic Verbi Dei gratia ſanctum effecit illud corpus, cuius firmamentum ex pane conſtabat, & ipſum etiam quodammodò panis erat: ſic etiam

Dei verbo ſanctificatus panis, in Dei verbi corpus immutatur.

1. Tim. 4.
Non quia comeditur, Ver

bi corpus euadit. Per uerbũ in corpus mutatur.

etiam hic panis, ut ait Apoſtolus, per uerbum Dei & orationẽ ſanctificatur, non quia comeditur, eò progrediens, ut Verbi corpus euadat, ſed ſtatim per uerbum in corpus mutatur, ut dictum eſt, quoniam, Hoc eſt corpus meum. Cæterùm cùm omnis caro etiam per humidum nutriatur, neque enim ſine humidi coniunctione quod in nobis humidum eſt, in uita poteſt permanere, quemadmodùm per ſolidum firmumque cibum corporis ſoliditatem confirmamus, ſic etiàm humidum ex natura ſimili adaugemus, quæ cùm in nobis eſt, à facultate alteratiua ſanguis efficitur, præſertim ſi per uinum eam accipiat uim, ut in calidum conuertatur. Quare cùm diuina illa caro partẽ etiam hanc ad ſe ſuſtentandam acceperit, Deus autem, qui nobis ſe patefecit, idcircò naturæ mortali ſeipſum coniunxerit, ut eam coniunctione ſua diuinam redderet, idcò cunctis credentibus gratiæ diſpenſatione ſeipſum impertit per carnem, quę ex uino & pane conſtituitur, fideliumque corporibus coniungitur, ut ea coniunctione cum immortali, homo etiam immortalitatis particeps fiat. Hæc autem tribuit uirtute benedictionis, in illud, rerum quæ uidentur, naturam mutans.

Immortalitatis participes efficimur ex cõiunctione carnis Chriſti.

Natura rerũ, uirtute benedictionis mutatur.

5. Gvitmvndvs archiepiſcopus Auerſanus libro tertio de Sacramento Euchariſtiæ aduersùs Berengarium, cum refutaſſet eorum ſententiam, qui negant ueritatem corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia, ſic ait: Hæc interim contra umbraticos dicta ſunt. Nunc contra illos habenda eſt ratio, qui Eccleſiæ rationibus expugnati, iam quidem negare nequeunt ſubſtãtiam corporis Christi cibo ineſſe Dominico: panem tamen & uinum per uerba Saluatoris, in carnem eius & ſanguinem uerti nequaquàm credẽtes, ſed Christvm pani & uino commiſcentes, tanquàm ſubtiliori ratione hæreſim alteram condiderunt. Quos quidem alios dico, quaſi alio errore detentos: Nam alias idem ſunt. Nam primùm quidem, apud quos poſſunt, quantumcunque poſſunt, nihil de corpore & ſanguine Domini ſubſtantialiter ſacramentis ineſſe contendunt: Sed indè (ut diximus) pulſi, confugere malunt ad hanc impietatem, quàm ſynceram tenere cum alijs hominibus humiliter ueritatem. Et eorum rationibus confutatis, Quapropter, inquit, cùm & iſtæ cauſæ nihil ualeant, nec alias ipſi afferãt: quæ inſania eſt, ut Christvm, ut ità dixerim, ſua authoritate impanent & inuinent? Et quidẽ Christvm incarnari humanæ redemptionis ratio expoſcebat, quod futurũ Prophetæ prædixerunt, factum Christvs oſtendit, Apoſtoli prædicauerunt, mundus credidit. At impanari uel inuinari Christvm, nulla (ſicut oſtendimus) expetit ratio, nec Prophetæ prædixerunt, nec Christvs oſtendit, nec Apoſtoli prædicauerunt, nec mũdus, exceptis his pauciſsimis hæreticis, credidit. Vndè igitur eos malus error iſte perſuaſit? Totus mundus cõcinit: Sicut anima rationalis & caro unus eſt homo, ità Deus & homo unus eſt Christvs. Nemo dicere audet: ità Deus & homo, & panis & uinum, unus eſt Christvs. Vndè igitur iſtis hæc noua companatio? Deindè productis Patrum teſtimonijs de conuerſione panis in corpus, & uini in ſanguinem, ità ſubijcit: Hos impanatores ſuos ipſe Dominus Iesvs uerbo oris ſui interficit, cùm accipiens panem, gratiasque agẽs ac benedicens, ait: Hoc eſt corpus meum. Non ait, In hoc latet corpus meum: Nec dixit, In hoc uino eſt ſanguis meus: ſed dixit, Hic eſt ſanguis meus &c. Equidem ego de hac impanatione mecum etiam atque etiam retractans, non ſatis uerbis exprimere poſſum, quantum ſuper iſtorum ſtultiſsima audacia, & inſaniſsima præſum-

Vmbratici. Contra eos q̃ ueritatẽ Dominici corporis in Euchariſtia admittunt: ſed Tranſubſtantiationem negant.

Impanari uel inuinari Chriſtũ, quã abſurdum.

Companatio

Impanatores uerbis Chriſti cõfutãtur. Stupiditas negantium Trãſubſtantiationem, & tamẽ ipſam Chriſti

præſumptione admiror pariter & indignor. Nam contra diuinas authoritates humana ratione incedere, id quidem inſanum: ſine ratione autem, id longè inſanius. At uerò & ſine ratione, & contra rationem aduersùs Deũ ſemper latrare, id prorsùs ſuprà quam dici poſsit, inſaniſsimum. Iſti enim nequiores nequiſsimis, fratres ſuos umbraticos præ ſe iuſtificauerunt. Illi quippe iudicium ſenſuum tranſcendere non ualentes, tanquàm ex infirmitate errafſe uideri poſſunt. Hi uerò neque ex ſenſibus, neque ex ulla ratione, neq; ſcriptura aliqua cauſas erroris ſui mutuantes, ſola penitus ſuperbia ueſanire uidentur, dum reclamante natura, quam tantoperè defenſitare ſolẽt (quomodò enim in ſolido corpore panis, alterum corpus latere poſsit, uideri nõ poteſt) reclamante, inquam, natura, reclamãtibus ſcripturis ſacris, nullo ſanctorum Patrum teſtimonio, nullo diuino oraculo, nullo miraculo fulti, munitam undiquè Catholicam pietatem, beſtialiter obſtinati, ob hoc tantùm oppugnare uidentur, nè ab ea uicti eſſe uideantur.

præſentiã in Sacramento profitentiũ.

VI

Eſtne uenerandum nobis, adorandumq́ue Sacramentum?

A. Eſt, [a] maximè ſic poſtulante à nobis officio Religionis, vt quem adeſſe in Euchariſtia credimus, cultu quoq; debito proſequamur creaturæ creatorem, ſerui Dominum, atq; Redemptorem Optimum Maximum.

B. De quo ſcriptura [b] ipſa pronunciat: *Adorent eum omnes Angeli Dei.* Et rursùs, [c] *Adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes ſeruient ei.* Tũ alibì diuinus Propheta, cùm hoc ſacramentũ, eiusq; magnitudinem contemplatur, nõ ſat habet dicere, [d] *Edent pauperes & ſaturabuntur, & laudabunt dominum:* ſed hoc etiam addit, *Adorabunt in conſpectu eius uniuerſæ familiæ gentium.* Item: *Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ.*

C. Laudantur ſanè [d] Magi, ſimilesq; nonnulli apud Euangeliſtas, quòd Chriſto adhuc in carne mortali honores diuinos exhibuerint, coram eo procidentes, eũq; adorantes. Atquì nobis idem nunc eſt Chriſtus in Euchariſtia: non [e] mortalis, ſed immortalis, omni gloria & virtute prorsùs admirabilis. Quam nos fidem religioſo corporis animiq; cultu iure teſtamur, dũ Chriſtianæ humilitatis, & debitæ gratitudinis officiũ coram tremenda illa, ſemperq; reuerenda Dei maieſtate [f] venerabundi ac ſupplices exhibemus.

a Aug. in Pſ. 98. Amb. li. 3. de ſpirituſancto, capi. 12. Mat. 4. Apoc. 14. b 19. b 22. b Trid. ſeſſ. 13. c. 5. & can 6.
b Hebræ. 1. b Pſal. 96. b
c Pſal. 71. b
d Pſ. 21. f Vide ibidẽ Augu. expoſi. 1. & epiſt. 120. ad Honoratum.
d Matt. 2. b Ioan. 9. g Matt. 14. d 9. c & 28. d Lucæ 24. g
e Rom. 6. b Pſal. 94. a
f Chryſo. ho. 24. in 1. ad Corint. & 61. ad pop. ho. 3. in epi. ad Ephe. Item li. 6. de ſacerdot. Nazian. in Gorgoniam. Gre. 4. dial. ca. 58. Ori. ho. 5. in diuerſos euang. locos.

SCRIPTVRAE.

Matthaei quarto: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.
Apocalypsis decimoquarto: Adorate eum qui fecit cælum & terram, mare

mare & omnia quæ in eis ſunt, & fontes aquarum.

Apocalypsis decimonono & uigeſimoſecundo: Deum adora.

Ad Hebræos primo: Et cùm iterum introducit primogenitum in orbē terræ, dicit: Et adorent eum omnes angeli Dei.

Psalmo nonageſimoſexto: Adorate eum omnes angeli eius, audiuit & læta eſt Sion.

Psalmo ſeptuageſimoprimo: Et adorabunt eum omnes reges terrę, omnes gentes ſeruient illi.

Psalmo uigeſimoprimo: Edent pauperes & ſaturabuntur: & laudabūt Dominum qui requirunt eum, &c. Et adorabunt in conſpectu eius uniuerſæ familiæ gentium.

Matthaei ſecundo: Et intrantes domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius: & procidentes, adorauerunt eum.

Ioannis nono: Tu credis in filium Dei & cæte. & procidens, adorauit eum.

Matthaei decimoquarto: Qui autem in nauicula erant, uenerunt, & adorauerunt eum, dicentes: Verè filius Dei es.

Matthaei nono: Eccè princeps unus acceſsit, & adorabat eum.

Matthaei uigeſimooctauo: Vndecim autem Diſcipuli abierunt in Galilæam, in montem ubi conſtituerat illis Iesvs. Et uidentes eum adorauerunt.

Lvcae uigeſimoquarto: Et ferebatur in cælum, & ipſi adorantes, regreſsi ſunt in Hieruſalem.

Ad Romanos ſexto: Chriſtus reſurgens ex mortuis, iam non moritur: mors illi ultrà non dominabitur.

Psalmo nonageſimoquarto: Venite, exultemus Domino, &c. quoniam Deus magnus Dominus & rex magnus ſuper omnes Deos, quia in manu eius ſunt fines terræ, & altitudines montium ipſius ſunt. Quoniam ipſius eſt mare, & cęt.

PATRES.

1. A. Avgvstinvs in pſalmum octogeſimumoctauum, in ea uerba: Et adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt. Quid habemus adorare? Scabellum pedum eius. Suppedaneum dicitur ſcabellum. Quod dicunt Græci ὑποπόδιον, dixerunt Latini ſcabellum: & alij dixerunt ſuppedaneum. Sed uidete fratres quid nos iubeat adorare. Alio loco ſcriptura dicit: Cælum mihi ſedes eſt, terra autem ſcabellum pedum meorum. Ergò terram nos iubet adorare, quia dixit alio loco, quòd ſit ſcabellum pedum Dei? Et quomodò adorabimus terram, cùm dicat apertè ſcriptura, Dominum Deum tuum adorabis: & hic dicit, Adorate ſcabellum pedum eius? Exponens autem mihi quid ſit ſcabellum pedum eius, dicit: Terra autē ſcabellum pedum meorum. Anceps factus ſum, timeo adorare terram, nè damnet me qui fecit cælum & terram. Rurſum timeo non adorare ſcabellum pedum Domini mei, quia pſalmus mihi dicit: Adorate ſcabellum pedū eius. Quæro quid ſit ſcabellum pedum eius, & dicit mihi ſcriptura: Terra ſcabellūm pedum meorum. Fluctuans conuerto me ad Christvm, quia ipſum quęro hic, & inuenio quomodò ſine impietate adoretur terra, ſine impietate adoretur ſcabellum pedum eius. Suſcepit enim de terra terram, quia caro de

[Margin notes: Eſaiæ 66. — Matth. 4. Deut. 6. — Quòd adoret ſcabellū pedum Dei.]

ro de terra eſt,& de carne Mariȩ carnem accepit. Et quia in ipſa carne hic ambulauit,& ipſam carnem nobis manducandam ad ſalutem dedit: nemo autem illam carnē manducat,niſi priùs adorauerit, inuentum eſt quemadmodùm adoretur tale ſcabellum pedum Domini, & non ſolùm non peccemus adorando,ſed peccemus non adorando. Nūquid autem caro uiuificat? Ipſe Dominus dixit, cùm de ipſa commendatione eiuſdem terræ loqueretur. Spiritus eſt qui uiuificat,caro autem nihil prodeſt. Ideò & ad terram quamlibet cùm te inclinas atque proſternis,non quaſi terram intuearis, ſed illum ſanctum,cuius pedum ſcabellum eſt quod adoras: propter ipſum enim adoras:ideò & hic ſubiecit,Adorate ſcabellum pedum eius, qm̄ ſanctū eſt.

Nemo Chriſti carnē manducat, niſi priùs adorauerit.

Peccamus nō adorando.

Ioan.6.

2. AMBROSIVS libro tertio de Spiritu ſancto, capite duodecimo: Non mediocris igitur quȩſtio,& ideò diligentiùs conſideremus,quid ſit ſcabellū. Legimus enim alibi: Cȩlum mihi thronus, terra autem ſcabellum pedum meorum. Sed nec terra adoranda nobis,quia creatura eſt DEI. Videamus tamen ne terram illam dicat adorandam Propheta,quam Dominus IESVS in carnis aſſumptione ſuſcepit. Itaque per ſcabellum terra intelligatur, per terram autem caro CHRISTI, quam hodiè quoquè in myſterijs adoramus,& quam Apoſtoli in Domino IESV (ut ſuprà diximus) adorarunt. Neque enim diuiſus CHRISTVS, ſed unus. Neque cùm adoraretur tanquàm Dei filius,natus ex Maria negabatur.

Eſaiæ 66.

Carnē Chriſti in myſterijs adoramus.

3. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione decimatertia,capite quinto: Nullus itaque dubitandi locus relinquitur, quin omnes CHRISTI fideles pro more in Catholica Eccleſia ſemper recepto latriæ cultu, qui uero Deo debetur,huic ſanctiſsimo Sacramento in ueneratione exhibeant. Neque enim ideò minùs eſt adorandum,quòd fuerit à CHRISTO Domino, ut ſumatur,inſtitutum. Nam illum eundem Deum præſentem in eo adeſſe credimus, quē Pater æternus introducens in orbem terrarum, dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei: quem Magi procidentes adorauerunt, quem denique in Galilæa ab Apoſtolis adoratum fuiſſe ſcriptura teſtatur. Declarat præterea ſancta Synodus piè & religioſe admodùm in Dei Eccleſiam inductum fuiſſe hunc morem, ut ſingulis annis peculiari quodam & feſto die præcelſum hoc & uenerabile Sacramentum ſingulari ueneratione ac ſolennitate celebraretur,utque in proceſsionibus reuerenter & honorificè illud per uias & loca publica circunferretur. Aequiſsimum eſt enim,ſacros aliquos ſtatutos eſſe dies,cùm Chriſtiani omnes ſingulari ac rara quadam ſignificatione gratos & memores teſtentur animos erga communem Dominum & Redemptorem,pro tam ineffabili & planè diuino beneficio, quo mortis eius uictoria & triumphus repræſentatur. Ac ſic quidem oportuit uictricem ueritatem de mendacio & hæreſi triumphum agere, ut eius aduerſarij in conſpectu tanti ſplendoris,& in tanta uniuerſæ Eccleſiæ lætitia poſiti,uel debilitati & fracti tabeſcant,uel pudore affecti,& confuſi, aliquandò reſipiſcant.

Latriȩ cultus huic Sacramēto debetur.

Hebr.1.

Pſal.96.

Mat.2. & 28.

Feſtum ſanctiſſimi Sacramenti.

Circunferenda Euchariſtia in proceſſionibus.

4. IN eadem ſeſsione canone ſexto: Si quis dixerit,in ſancto Euchariſtiæ Sacramento CHRISTVM vnigenitum DEI filium, non eſſe cultu latriæ etiam externo adorandum: atque ideò nec feſtiua peculiari celebritate uenerandum neque in proceſsionibus ſecundùm laudabilem & uniuerſalem Eccleſiæ ſanctæ ritum & conſuetudinem ſolenniter circungeſtandum,uel nō publicè,ut adoretur,populo proponendum,& eius adoratores eſſe idololatras,anathema ſit.

Anathemate feriuntur adorationem & deportationē negantes.

1. B. Avgvstinvs in pſalmum vigeſimumprimum, expoſitione prima: Manducauerunt corpus humilitatis Domini ſui etiam diuites terræ, nec ſicut pauperes ſaturati ſunt uſque ad imitationem, ſed tamen adorauerunt.

Adoratio.

2. Idem Auguſtinus epiſtola centeſima vigeſima ad Honoratum, capite vigeſimoſeptimo: Manducauerunt & adorauerunt omnes diuites terræ: Diuites terræ, ſuperbos intelligere debemus, ſi rectè ſuperiùs pauperes humiles intelligebamus, de quibus in Euangelio Dominus dicit: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Neque enim fruſtrà ità diſtincti ſunt, ut de pauperibus ſuprà diceretur, Edent pauperes & ſaturabuntur: Hic uerò, Manducauerunt & adorauerunt omnes diuites terræ. Et ipſi quippe adducti ſunt ad menſam Christi, & accipiunt de corpore & ſanguine eius: ſed adorant tantùm, non etiam ſaturantur, quoniam nō imitantur. Māducantes enim pauperem, dedignantur eſſe pauperes: quia Christvs pro nobis paſſus eſt, relinquens nobis exemplū, ut ſequamur ueſtigia eius. Veruntñ ꝙ humiliauit ſemetipſum, factus eſt obediens uſque ad mortē, mortē autem crucis, aſpernantur diuites, & ſimilia perpeti reſpuunt, timore, non magnitudine: infirmitate ergò, non ſanitate: Sed quia ergò Deus excitauit eum à mortuis, & donauit ei nomen quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine Iesv flectatur omne genu cęleſtium, terreſtrium, & infernorum, fama celſitudinis eius, & gloria nominis eius in Eccleſia uſquequaquè diffuſa, permoti & ipſi ueniunt ad menſam, manducant & adorant, non tñ ſaturantur, quia non eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam.

Matth.5. Pſal.21. 1.Pet.2. Philip.2.

Superbi & adorant Chriſtum in Euchariſtia. Matt.2. Vt Magi cum ſumma reuerentia adorarunt Chriſtū in ulnis matris, ità nobis in altari adorandus.

1. C. Chrysostomvs homilia vigeſimaquarta in priorem ad Corinthios: Hoc corpus in præſepe reueriti ſunt Magi, & uiri impij & barbari, lōgo itinere confecto, cum timore & tremore plurimo adorauerunt. Imitemur igitur ſaltem barbaros nos, qui cęlorum ciues ſumus. Illi enim cùm id, prę ſepe & tugurium tantùm, neque eorum quicquam quæ tu nunc intueris uiderent, ſumma acceſſerunt reuerentia & horrore. Tu uerò non in pręſepe id, ſed in altari: non mulierem quæ in ulnis teneat, ſed ſacerdotem præſentem, & ſpiritum perabundè ſuper propoſito diffuſum ſacrificio uides. Nec ſimplex ut illi corpus intueris, ſed & eius potētiam & omnem cognoſcis adminiſtrationem, & nihil eorum quæ per ipſum facta ſunt ignoras, & diligēter initiatus es in omnibus.

Deguſtamus eū, q ſurſum eſt & ab angelis adoratur.

2. Item homilia ſexageſimaprima ad populum Antiochenum, & homilia tertia ad Epheſios: Cogitemus quòd illum ſurſum ſedentem, qui ab Angelis adoratur, hunc deguſtamus. Conſidera quæſo, menſa regalis eſt appoſita, angeli menſæ miniſtrantes ipſe rex adeſt, & tu adſtas oſcitans. Sordeſcūt tibi ueſtimenta, & nihil eſt tibi curæ. At pura ſunt, igitur adora & communica. Dum profertur ſacrificium, & Christvs immolatur & ouis dominica: cùm audieris, oremus omnes communiter, cùm uela uideris retrahi, tūc ſupernè cælum aperiri cogita, & angelos deſcendere.

Adora & cōmunica.

Tēpore ſcrificij Miſſæ præſens eſt angelorū multitudo magna.

3. Idem Chryſoſtomus libro ſexto de Sacerdotio: Per id tempus & angeli ſacerdoti aſsidēt, & cæleſtium poteſtatum uniuerſus ordo clamores excitat, & locus altari uicinus, in illius honorem qui immolatur, angelorum choris plenus eſt. Id quod credere abundè licet, uel ex tanto illo ſacrificio, quod tum peragitur. Ego uerò & commorantem olim quendam audiui, cū diceret ſenem quendam uirum admirabilem, ac cui reuelationum myſteria multa diuinitùs fuiſſent detecta, ſibi narraſſe, ſe tali olim uiſione dignum habitum

bitum à Deo eſſe, ac per illud quidem tempus derepentè angelorum multitudinem conſpexiſſe (quatenus humanus adſpectus ferre poterat) fulgentibus ueſtibus indutorum, altare ipſum circundantium: denique ſic capite inclinatorum, ut ſi quis milites præſente rege ſtantes uideat: id quod facile mihi ipſe perſuadeo. Item & alius quidam mihi narrauit, non ille quidē ab alio edoctus, ſed dignus habitus, qui id & uidiſſet ipſe, & audiſſet, quòd qui de uita hac emigraturi ſunt, ſi myſteriorum huiuſmodi cum pura & munda conſcientia fuerint participes ſpiritum efflaturi, ab angelis illorum corpora ſatellitum more ſtipantibus, propter aſſumptum illud ſacrum hinc rectà in cælum abducuntur. Viſum de angelorum præſentia. Alterum.

4. Gregorivs Nazianzenus in oratione funebri ſororis ſuę Gorgonię: Laborabat ſoror corporis ęgritudine, & admodùm malè affecta erat morbo inconſueto, ac planè peregrino &c. Quum iam de omnibus alijs deſperaſſet, ad omnium confugit medicum: noctisque captata ſolitudine, cùm illi morbus paruas conceſsiſſet inducias, ante altare cum fide procubuit, ac illū quem uenerabatur, magna uoce ac omni inuocauit conamine, eique miracula cuncta, quæ olim fecerat, in memoriam reduxit. nam & uetuſta & noua callebat: tandèm impudentia quadam pia & pulchra impudens facta, illam imitabatur, quæ ob tactum fimbriæ Christi à fluxu ſanguinis eſt ſanata. & quidnam facit? ſuper altare caput reclinat, ac cum ſimili clamore & lachrymarum profluuio, inſtàr illius quæ olim pedes Christi rigauit, opem implorat: & non anteà ſe ceſſaturam eſt comminata, quàm ſanitatem fuiſſet adepta. Indè totum corpus pharmaco illo ſuo perunxit, & ſi alicubi manus ex uenerando corporis & ſanguinis Christi ſub exemplari quid recondiderat (prò miraculum) diſceſsit, quum confeſtim de corporis ſalute facta eſt certa, tam anima quàm corpore ac mente releuata, mercedem ſpei ſumens id quod ſperauerat, animæque ſanitate, corporis etiam bonam ualetudinem nacta. Ante altare in quo aſſeruabat Eucharistia, procubuit ſupplex Gorgonia.

5. Gregorivs Magnus libro quarto Dialogorum, capite quinquageſimooctauo: Quis fidelium habere dubium poſsit, in ipſa immolationis hora ad ſacerdotis uocem cælos aperiri, in illo Iesv Christi myſterio angelorum choros adeſſe, ſummis ima ſociari, terrena cæleſtibus iūgi, unum quoque ex uiſibilibus atque inuiſibilibus fieri? Angelorum chori adſunt in immolationis hora.

Origenes homilia quinta in diuerſos Euangelij locos: Quandò ſanctum cibum illudque incorruptum accipis epulum, quandò uitæ pane & poculo frueris, manducas & bibis corpus & ſanguinem Domini, tunc Dominus ſub tectum tuum ingreditur. Et tu ergò humilians temetipſum, imitare hunc Centurionem, & dicito: Domine, non ſum dignus ut intres ſub tectum meum. Cū Centurione dicēdum, Domine, nō ſum dignus. Matt. 8.

VII

Quid porrò de altaris Sacrificio credendum eſt?

A. Id proculdubiò, inſtitutam eſſe Euchariſtiam non in eū vſum tantùm, vt à Chriſtianis velut alimentum ſalutare ſumatur: vndè [a] cibus, potus, viuus ac vitæ panis dicitur: ſed etiàm ut tanquàm ſummum & proprium noui teſtamenti ſa- a Ioan. 6. f 1. Corin. 10. c 1. Corin. 11. f Prouerb. 9. a

b Diony. Eccle. Hierar. h. cap. 3. & epiſ. 8 Ignat. ad Smyrnē. Iuſtin in dial. cum Tryph. Augu. epiſt. 23. & lib. 20. contra Fauſtum, cap. 21.

crificium [b] offeratur: vt hinc iam olim nomen acceperit hoſtiæ, ſacrificii, uictimæ, oblationis, holocauſti.

c Iacobus, Baſilius & Chryſoſtomus in liturgijs. Augu 22. de ciuitate, capi. 8. Chryſoſt. 77. in Io. & 18. in Act. Greg. 4. dial. c. 57. Beda 4 Anglic. hiſt. cap. 22. Clemens ep. 3. Iren. lib 4. c. 32 Chry homi. 3. ad Phil. & 69. ad popul. Damaſ in oratione de defun.

B. Offertur autem in iugem paſſionis Dominicæ memoriam, & gratiarum actionem, atq; vt credentibus proſit ad [c] huius & futuræ vitæ mala depellenda, bonaq; impetranda: neq; ſolùm viuis, ſed etiam defunctis proſit in remiſſionem peccatorum, ſicut è ſcriptura diuina, & traditione [d] Apoſtolica grauiſſimi Patres aſſeuerant.

e Iren. li. 4 c. 32. Euſeb. li 1. c 10. demõ. euang. Cyp. li. 2. ep. 3 Augu. 10. de ciui. c. 20. li. 20. cõ. Fauſt. cap. 21. in pſal. 33. concione 2.

f Lucæ 22. b Chryſoſt. 83. in Matt. & 24. in priore ad Corin. Martial. ad Burde. Areop. cap. 3. Eccleſ. hierar.

g Gen. 4 a 8. d & 14. d Exodi 12. a

h Auguſt. lib 10. de ciuit. c. 20. & lib 6. cont. Fauſt c. 5.

C. Hoc eſt eximium illud & incomparabile ſacrificium, quod Chriſtus in extrema cœna ſub panis & vini ſpecie [e] inſtituens, ſuis Apoſtolis, vt primis noui Teſtamenti ſacerdotibus, horumque ſucceſſoribus, vt offerrent, his verbis demandauit: *Hoc facite in meam commemorationem.*

D. Hæc eſt oblatio, quæ per varias ſacrificiorum naturæ [g] & legis tempore ſimilitudines [h] figurabatur, vtpotè quæ bona omnia per illa tũ ſignificata, velut illorum omnium conſummatio & perfectio complectitur.

a Hippol. de cõſum. mundi. Chryſ. hom. 49. operis imperf. b Daniel 12 d 9. g

E. Hoc illud eſt iuge ſacrificium, quod non niſi ad finem mundi [a] abolendum, Daniel [b] teſtatur.

c Pſal. 109 b Heb. 7. a Gene 14 d d Cypr. lib 2. epi 3. Euſeb. lib. 5. de demoſt. c. 3. Hiero. ad Marcella & Euagrio. 3. Aug in pſ. 33. conc. 2 Epip hereſ. 55 Damaſ li. 4 c. 14. e Numer. 28. & 29. f Aug 17 de ci. c 20. g Mala 1. Vide Martial ad Burd. c. 3 Iuſtin. in dial. cũ Tryp. Iren. li. 4 c 32 33. & 34 Chryſ. in pſ 95. Auguſt. 19. de ciuit. c. 23. & li. 18. c. 35.

F. Ad hoc ſpectat Sacerdotium [c] ſecundùm ordinem [d] Melchiſedech, quod etiam Dauid in Chriſto futurum & permanſurum prædicat.

G. Hæc oblatio munda, quam nulla vel indignitas, vel malitia offerentium inquinare poſsit: quæ Iudaicæ legis [e] Sacrificijs quamplurimis vnicè ſuccedens, apud gentes in omni loco, id eſt, toto orbe terrarum ad celebrãdum Dei & redemptoris noſtri nomen offertur

tur atque ſacrificatur, vt apud Malachiam legimus.

H. Hæc eſt Miſſæ oblatio, Sacrificium, Liturgia, cui teſtimonium omni exceptione maius præbent Canones & Traditiones [g] Apoſtolorum, ſanctæ [h] Synodi, magnus & conſenſus & vſus perpetuus totius Eccleſiæ Græcæ [a] & Latinæ, Orientalis & Occidentalis.

I. Quod Miſſæ [b] Sacrificium, ſi rem omnem æquè perpendimus, eſt reuerà Dominicæ paſſionis & illius cruenti Sacrificij, quod in cruce pro nobis eſt oblatum, ſancta quædam & viua repræſentatio, atque ſimul incruenta & efficax oblatio.

K. Ex qua fit primùm, vt memoria, fides & gratitudo noſtra in Redemptorem ipſum viuida quotidiè excitetur, confirmeturq́; ſecundũ illud. [c] *Hoc facite in meam commemorationem.* Quorum verborum Eccleſia tam ſedula interpres fuit, vt omnem incruenti huius Sacrificij externum ornatum [d] veſtes ſacras, vaſa, ritus actionesq́; omnes ità inſtituerit, vt ob oculos circũſtantiũ nihil aliud, quàm commemoratio illa ſancta obſeruetͤ, tantiq́; Sacrificij maieſtas magis commendetͤ, ac mentes fidelium his tum ſignis, tum adminiculis exterioribus ad meditationem rerum diuinarum, quæ in hoc Sacrificio latent, faciliùs ſuſtollantur, & veluti manu ducantur.

L. Hinc fit etiàm, vt oblationes Chriſti in cruce factæ & redemptionis fructus, nobis, atque credentibus itidem omnibus tam defunctis, quàm viuis, applicetur.

M. Quare Cyprianus [f] hoc Sacramentum ad ſanandas infirmitates & purgandas iniquitates tum medicamentũ, tum holocauſtum eſſe

g can. 3. & 9. Apoſt. Clemens li. 6. conſtitut. apoſt. c. 23.
h Nice. 1. c. 14. Lao. c. 19. & 58. Ephe. in epiſt. ad Neſto. &c. Trident. ſeſſ. 22.
a Vide liturgiã Iacob. Baſi. Chry. Ambro. Greg. &c.
b Miſſæ nomen habet Alex. 1. ep. 1. Teleſp. Felix 1. ep. 1. Higin. & Soter apud Gra. Euariſtus apud Iuo. 1. in eod. decre. lib. Damaſ. in Alex. Sixto 1. Teleſ. & Felice 1. itẽ epi. 4. Carth. 2 c. 3. Amb. epi. 33. Aug. ſer. 91. 237. & 251. de tẽp. itẽ in Cõcil. Mileuit. can. 12. & 4 Car. can. 84. Leo epi 81. ad Dioſco. & 88. ad epiſco. Gal. & Ger.
c Lucæ 22. & 1. Corin. 11. c
d De cæremon. Miſſæ Diony. de Eccle. hierar. c 3. Iſidorus. Alcuinus, Remig. Rabanus, Tuitiẽ. in no. 3. &c. Cõc. Trid. Hier. ad Theop. ante libros e. uspaſchales Cyril. cat. c. 5 myſtag. Clemens ep. 2. ad frat. do. Bed. l. 1. hiſt Angl. c. 29.
e Cypri. lib. 1. ep. 9. Chryſ 41. in 1. Cor. & 21. in Act. Damaſ. Ora. de defun Aug. de cura. c. 1. & ſer. 34. de verb. Apoſt. Itẽ lib. 9 confeſſ. ca. 11. 12 & 13 Epiph. cõt. Aeriũ hęreſi 75.
f Serm. de cœna Domini uide Iacob. in liturg. Baſi. & Chryſoſt.

teſtatur. Martialis verò [g] Apoſtoli Petri diſcipulus, ità ſcribit: Quod Iudæi per inuidiam immolauerunt, putantes ſe nomen eius à terra abolere, id cauſa ſalutis noſtræ in ara ſanctificata proponimus, ſcientes hoc ſolo remedio nobis vitam præſtandam, & mortem effugãdam. Omittimus interim eiuſdem fidei & ſententiæ teſtes patres alios, vt inſtituta nobis breuitas retineatur.

g Ad Burdegal. c. 3. Vide Hiero. in c. 1. ad Titum. Ambr. 1. offic. c. 18. & in pſa. 38. Alex. epi. 1. & 2. Naz. orat. 1. in Iul. Aug. ſer. 4. de Innocent. 3. Braccar. can. 1. Grego. ho. 37. in Euang. Triden. c. 2. ſeſſ. 22.

N. Ex quibus liquidò conſtat, Chriſtum dici & eſſe nobis Sacrificium duplici modo, cruẽto videlicet ac [h] incruento. Nam in cruce cruẽtum ille Sacrificium pro nobis obtulit [a] ſeſe, vt typo paſchalis agni, qui apud Iudæos [b] immolabatur, verus ipſe agnus ſine macula, id eſt, figuræ veritas reſponderet. In cœna verò, [c] ſicut & in altari, modo cultuq; incruento, quemadmodùm & Cyrillus [d] vocat, idem offerri voluit, vt oblatio Melchiſedech, [e] qui panem vinumque obtulit, conſummationem ſuam acciperet, maneretque verus Sacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedech, ac eius ſacerdotium eſſet in æternum, nullo vnquàm alio ſuccedente.

h Conc. Eph. in epi. ad Neſtor. 2. Synod. Nicen. Act. 6. to. 3. Augu. contra Fauſt. lib. 20. c. 21.
a Eph. 5. a Heb. 10. c
b Exo. 12. a b Mar. 14 b
c Euſeb. li. 1. demõſ. Euan. c. 10. Naz. or. 2. in Iulia. & ad epiſcopos. Itẽ ad Conſtantinop. ſacerd.
d Epi. 10. ad Neſtor. & ad Euoptium. itẽ in interp. Anat. 11.
e Gen. 14. d Heb. 7. a Pſal. 109. a Hier. in c. 26. Matt. Oecumen. in c. 5. ad Hebræos.

O. Illic ſemel [f] & vno duntaxàt in loco Iudęæ peregit Sacrificium, de quo Paulus Hebræis ſcribens diſſerit: hic [g] verò ſæpiùs & omni in loco, nempe per omnem paſsim Eccleſiã ſacrificatur, vt Malachias [h] Propheta confirmat. Illic in mortem offertur, hic in mortis illius iugem viuamq; recordationem, & ſalutiferam eius, quæ indè velut à capite ad membra dimanat participationem, vt nimirùm illius in cruce oblati Sacrificij fructus ac efficiẽtia, hoc Miſſæ ſacrificio quotidiè nobis exhibeatur atque applicetur.

f Heb. 9. g 10. c
g Chry. ho. 17. in epi. ad Heb. Aug. epiſto. 23. Theoph. in c. 5. 7. & 10. ad Hebræ. Item Oec. & Photius.
h Malac. 1. c

Scripturæ.

SCRIPTVRAE.

Ioannis ſexto: Ego ſum panis uitæ. Item: Ego ſum panis uiuus, qui de cælo deſcendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi uita. Item: Caro mea uerè eſt cibus, & ſanguis meus uerè eſt potus. Rurſus: Qui manducat hunc panem, uiuet in æternum.

Prioris ad Corinthios decimo: Panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt?

Prioris ad Corinthios vndecimo: Quotieſcunquè manducabitis panem hunc &c.

Proverbiorvm nono: Sapientia immolauit uictimas ſuas, miſcuit uinum, & propoſuit menſam ſuam. Miſit ancillas ſuas ut uocarent ad arcem & ad mœnia ciuitatis. Si quis eſt paruulus, ueniat ad me. Et inſipientibus locuta eſt: Venite, comedite panem meum, & bibite uinum quod miſcui uobis.

Genesis quarto: Abel quoquè obtulit de primogenitis gregis ſui & adipibus eorum: & reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius.

Item capite octauo: Aedificauit autem Noe altare Domino: & tollens de cunctis pecoribus & uolucribus mundis, obtulit holocauſta ſuper altare: odoratusque eſt Dominus odorem ſuauitatis.

Et decimoquarto capite: Et uerò Melchiſedech rex Salem, proferens panem & uinum, (erat enim ſacerdos Dei altiſsimi) benedixit Abraham, & ait: Benedictus Abraham Deo excelſo qui creauit cælum & terram &c.

Exodi duodecimo: Decima die menſis huius tollat unuſquiſque agnum per familias & domos ſuas. Erit autem agnus abſque macula, maſculus, anniculus: iuxta quem ritum tolletis & hœdum. Et ſeruabitis eum uſque ad quartam decimam diem menſis huius: immolabitque eum uniuerſa multitudo filiorum Iſrael ad ueſperam. Et ſument de ſanguine eius, ac ponent ſuper utrunque poſtem, & in ſuperliminaribus domorum, in quibus comedent illum. Erit autem ſanguis uobis in ſignum in ædibus in quibus eritis: & uidebo ſanguinem, & tranſibo uos: nec erit in uobis plaga diſperdens, quandò percuſſero terram Aegypti.

Danielis duodecimo: Et à tempore cùm ablatum fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit abominatio in deſolationem: dies mille ducenti nonaginta.

Et, capite nono: Et poſt hebdomadas ſexagintaduas occidetur Christvs &c. Confirmauit autem pactum multis hebdomada una: & in dimidio hebdomadis deficiet hoſtia & ſacrificium: & erit in templo abominatio deſolationis: & uſque ad conſummationẽ & finẽ perſeuerabit deſolatio.

Psalmo centeſimonono: Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum: tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech.

Ad Hebræos ſeptimo: Hic enim Melchiſedech rex Salem ſacerdos Dei ſummi, qui obuiauit Abrahæ regreſſo à cæde regum, & benedixit ei. Et paulò pòſt: Si ergò conſummatio per ſacerdotium Leuiticum erat, quid adhuc neceſſarium fuit ſecundùm ordinem Melchiſedech alium ſurgere ſacerdotẽ, & non ſecundùm ordinem Aaron dici? Tranſlato enim ſacerdotio, neceſsè eſt ut & legis tranſlatio fiat.

Genesis decimoquarto, ut ſuprà.

Nvmerorvm vigeſimooctauo. Hæc ſunt ſacrificia quæ offerre debetis, agnos anniculos immaculatos duos quotidiè in holocauſtum ſempiternum: unum offeretis manè, & alterum ad ueſperum: decimam partem ephi ſimilæ, quæ conſperſa ſit oleo puriſsimo, & habeat quartam partem hin. holocauſtum iuge eſt, quod obtuliſtis in monte Sinai in odorem ſuauiſsimum incenſi Domini: & libabitis uini quartam partem hin per agnos ſingulos in ſanctuario Domini. Alterumque agnum ſimiliter offeretis ad ueſperam, iuxta omnem ritum ſacrificij matutini & libamentorum eius, oblationem ſuauiſsimi odoris Domino. Die autem Sabbati offeretis duos agnos anniculos immaculatos, & duas decimas ſimilæ oleo conſperſæ in ſacrificio, & liba quæ ritè funduntur per ſingula ſabbata in holocauſtum ſempiternū &c. ubi de oblationibus ſingularum ſolennitátum agitur.

Capite vigeſimonono de oblatioₙibus & ſacrificiis ſolennitatum ſeptimi menſis.

Matthaei primo: Non eſt mihi uoluntas in uobis, dicit Dominus exercituum: & munus non ſuſcipiam de manu ueſtra. Ab ortu enim Solis uſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum eſt nomen meū in Gentibus, dicit Dominus exercituum.

Ad Epheſios quinto: Christvs dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis.

Ad Hebræos decimo: Vna enim oblatione conſummauit in ſempiternum ſanctificatos.

Marci decimoquarto: Et primo die azymorum quandò Paſcha immolabant, dicunt ei diſcipuli.

Ad Hebræos nono: Neque ut ſæpè offerat ſemetipſum quemadmodùm Pontifex &c. alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem ſemel in conſummatione ſeculorum ad deſtructionem peccati, per hoſtiam ſuam apparuit. Et quemadmodùm ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem iudicium: ſic & Christvs ſemel oblatus eſt ad multorum exhauriēda peccata, ſecundò ſine peccato apparebit expectantibus ſe, in ſalutem.

PATRES.

Ritus ſacrificii tpe Dionyſij, hoc eſt, ætate Apoſtolorum.

1. A. Dionysivs Areopagita Eccleſiaſticæ hierarchiæ capite tertio: Inſpiciamus per ſingula myſterij ſanctiſsimi ritum, exactiſsimamque confectionem: & quod ſpiritaliter ſignet, indagare pergamus. Itaque Pontifex quidem ubi orationem ſanctam ſupra diuinum altare peregit, ex ipſo incenſum adolere inchoans, omnem phani ambitum circuit. Demùm ad ſanctū altare iterùm rediens, pſalmorum incipit melos, concinentibus ſecum ſacra carmina omnibus eccleſiaſtici ordinis gradibus: deindè miniſtrorum officio, ſanctarum ſcripturarum lectio ſuo ordine recitatur. Poſt hæc extra delubrum catechumeni fiunt, & cum ipſis energumeni, & ij quoque, qui in pœnitentia ſunt. Manent autem intùs ſoli, qui diuina ſpectare merentur atque percipere. Porrò miniſtrorum alij quidem pro clauſis templi foribus adſtant, alij proprij aliquid muneris agunt. Qui uerò ipſius ordinis præcipui ſunt, unà cum ſacerdotibus ſanctum panem & benedictionis calicem, ſacroſanctis altaribus imponunt, cùm antè præceſſerit ab omni clero uniuerſalis laus

lis laus atque confeſsio. Ad hæc uenerandus Antiſtes orationem ſanctiſsimam peragens, pacem ſanctam omnibus nunciat, & cum ſe mutuò omnes ſalutauerint, myſtica ſanctorum recitatio fit. Vbi uerò manus tum Antiſtes tum ſacerdotes aqua lauerunt, pontifex ad medium diuini aſsiſtit altaris: circunſtant autem ſoli cum ſacerdotibus electi quique ex miniſtrorum numero. At uerò pontifex cùm diuina munera laude proſecutus fuerit, ſacroſancta & auguſtiſsima myſteria conficit, & quæ antè laudauerat uenerandis operta atque abdita ſignis, in conſpectum, agit diuinaque munera reuerenter oſtendens, ad ſacram illorum communionem & ipſe conuertitur, & reliquos ut communicent hortatur. Sumpta demum atque omnibus tradita communione diuina, gratias referens, finem myſterijs imponit. Ac multi quidē ſola in ſigna diuina proſpiciunt: Ipſe autem ſemper diuino ſpiritu ad excelſa ſignorum initia, felicibus & intelligibilibus intuenda luminibus, pontificia dignitate ac merito, munditiaque ſingulari diuini capaciorisque ſenſus, attollitur. Explicat deindè latiùs ſingulorum rituum cauſas & ſignificationes myſticas.

Oſtenſio uel eleuatio Euchariſtiæ.

2. IDEM in epiſtola octaua, ad Demophilum monachum: Cum aliquandò in Cretam ueniſſem, ſanctus Carpus me ſuſcepit hoſpitio, uir ob eximiā animi munditiam ad Dei ſpeculationem ultra fermè omnes aptiſsimus. Denique nunquàm ſancta myſteria celebrare cœpiſſet, niſi priùs inter eas preces (quæ anteà conſummantur) ſacra illi ac propicia uiſio apparuiſſet.

Sanctus Carpus ſācta myſteria celebrat.

3. IGNATIVS in epiſtola ad Smyrnenſes: Non licet ſine Epiſcopo, neq; offerre, neque † ſacrificium immolare, neque Miſſas celebrare.

Sacrificiū immolare.

4. IVSTINVS philoſophus & martyr in dialogo cum Tryphone aduersùs Iudæos: Deus ipſe teſtis eſt qui ait, In omni loco in Gentibus hoſtias acceptas gratasque immolari. Neque uerò à quoquam hoſtias Deus accipit, niſi a ſuis ſacerdotibus. Itaque omnia ſacrificia quæ ſuo nomine facienda IESVS CHRISTVS tradidit, id eſt, in Euchariſtia panis & poculi, quæ in omni loco à Chriſtianis fiunt, præoccupatione uſus Deus, ſibi grata eſſe teſtatur. Quæ autem à uobis ueſtriſque illis ſacerdotibus fiunt, improbat his uerbis, Sacrificiaque ueſtra e manibus ueſtris non accipiam &c.

Malach. 1.

Sacrificiū Euchariſtiæ ſuo nomine Chriſtus faciendū tradidit. Ibidem.

5. AVGVSTINVS epiſtola vigeſimatertia ad Bonifacium epiſcopum: Nonne ſemel immolatus eſt CHRISTVS in ſeipſo, & tamen in Sacramento non ſolùm per omnes Paſchæ ſolennitates, ſed omni die populis immolatur, nec utique mentitur qui interrogatus eum reſponderit immolari? Si enim Sacramenta quandam ſimilitudinem earum rerum, quarum ſacramenta ſunt, non haberent, omninò ſacramenta non eſſent. &c.

In ſacramēto quotidiè populis immolatur.

6. IDEM Auguſtinus libro vigeſimo contra Fauſtum Manichæum, capite vigeſimoprimo: Quis enim Antiſtitum in locis ſanctorum corporum aſsiſtens altari, aliquandò dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? ſed quod offertur, offertur Deo, qui martyres coronauit, apud memorias eorum quos coronauit: ut ex ipſorum locorū admonitione maior affectus exurgat ad acuendam charitatem, & in illos quos imitari poſſumus, & in illum quo adiuuante poſſumus. Ibidem: Longè quippe minoris peccati eſt ebriū † redire à martyribus, quàm uel ieiunū ſacrificare martyribus. Sacrificare martyribus dixi, non dixi ſacrificare Deo in memorijs martyrum: quod frequentiſsimè facimus, illo duntaxàt ritu, quo ſibi ſacrificari noui teſtamenti manifeſtatione præcepit: quod pertinet ad illum cultum, quæ latria dicitur,

Aſſiſtentes altari antiſtites Deo offerūt, & ſacrificant in memorijs martyrum.

† derideri.

Frequētāt apud Chriſtianos ſacrificiū à Xpo inſtitutū & pceptū.

Pſal.49.

Huius ſacrificij caro & ſanguis præfigurata.

& uni Deo debetur. Sed quid agam,& tantæ cæcitati iſtorum hæreticorũ quandò demonſtrabo,quam uim habeat.quod in Pſalmis canitur: Sacrificium laudis glorificabit me,& illic uia eſt, ubi oſtendam illi ſalutare meũ? Huius ſacrificij caro & ſanguis ante aduentum CHRISTI per uictimas ſimilitudinum promittebatur: in paſsione Chriſti per ipſam ueritatem reddebatur: poſt aſcenſum CHRISTI per ſacramentum memoriæ celebratur.

1. B. IACOBVS, Baſilius, & Chryſoſtomus in liturgijs ſuis, ut infrà, M.

† Zubedi

Sacrificio corporis Chriſti dæmonis uexatio tollitur.

2. AVGVSTINVS libro uigeſimoſecundo de ciuitate Dei capite octauo: Vir tribunitius Heſperius,qui apud nos eſt, habet in territorio Fuſſaleſi fundum † Cubedi appellatum,ubi cùm afflictione animalium & ſeruorum ſuorum,domum ſuam ſpirituum malignorum uim noxiã perpeti comperiſſet, rogauit noſtros,me abſente,presbyteros,ut aliquis eorum illò pergeret,cuius orationibus cederent. Perrexit unus, obtulit ibi ſacrificium corporis CHRISTI,orans quantùm potuit,ut ceſſaret illa uexatio: Deo protinùs miſerante,ceſſauit.

Sacrificamus pro terræ fructibus.

3. CHRYSOSTOMVS homilia ſeptuageſimaſeptima in Ioannẽ: Ideò in myſterijs inuicèm ſalutamus,ut multi unum efficiamur, & communes pro non initiatis preces effundimus,& pro infirmis,& terræ & maris, & uniuerſi orbis fructibus ſacrificamus.

4. IDEM homilia decimaoctaua in Acta Apoſtolorum: Ac fora quidem ac balnea faciunt multi,eccleſias autem nõ item, & omnia magìs quàm has. Ideò oro ac ſupplico,& gratiam peto,immò & legem pono, ut nullus qui habet uillam,appareat carere eccleſia. Nè mihi dixeris: propè eſt,in uicinia eſt,magnus eſt ſumptus,non magnum commodum: ſi quid habes inſumendũ in pauperes,illuc inſume:meliùs illuc,quã ibi:educa magiſtrũ, educa diaconũ,& ſacerdotalẽ ordinẽ. Quaſi ducta uxore uel ſpõſa, uel data uirgine,ſic erga eccleſiam affectus ſis: dotẽ aſcribe illi: ità tibi benedictionis præmium multiplicabitur. Quid enim non erit illic bonorum? Parumne eſt, oro,torcular benedici: parumne eſt,Deum ex omnibus frugibus ac decimis priùs partem ac decimas accipere? Ad pacem agricolarum hoc utile. Venerabilis erit presbyter poſteà,& ad ſecuritatem agri conducet. Preces illic perpetuæ propter te,laudes & ſynaxes propter te,oblatio per ſingulos dies Dominicos. Quid magìs mirandum, quòd alij extruunt clara ſepulcra, ut poſteri audiant quòd ille conſtruxit,an quòd tu eccleſias excitas? Cogita quod uſque ad Chriſti aduentum mercedem habiturus ſis, qui altare Dei excitaturus es. Et paulò pòſt: Parum eſt, dic oro, in ſanctis oblationibus nomen tuum ſemper referri,& quotidiè pro uilla preces ad Deum fieri?

Oblatio per ſingulos dies Dominicos, pp eſt qui in uillis ſuis Eccleſiã cõſtruunt.

In ſanctis oblationis.

Vt Sacrificij oblati uincula ſoluta.

5. GREGORIVS Magnus libro quarto Dialogorum, capite quinquageſimoſeptimo: Hoc quoque quod audiuimus,quendam apud hoſtes in captiuitate poſitum,& in uinculis religatum fuiſſe:pro quo ſua coniunx diebus certis ſacrificium offerre conſueuerat,qui longo poſt tempore ad coniugem reuerſus,quibus diebus eius uinculo ſolueretur, innotuit: eiuſque coniunx illos fuiſſe dies in quibus pro eo ſacrificium offerebat,recognouit. Ex alia etiam re, quæ nobis antè annos ſeptem geſta eſt, certiſsimè confirmatur: Agathus enim Panormitanus Epiſcopus,ſicut fideles mihi ac religioſi uiri multi teſtati ſunt atque teſtantur,cùm beatæ memoriæ anteceſſoris mei,tempore iuſſus eſſet ut Romam ueniret,uim nimiæ tempeſtatis pertulit,ità ut ſe ex tanto undarum periculo euadere poſſe diffideret. Nauta uero illius Ba-

raca

raca nomine, qui nunc eiuſdem Eccleſiæ clericatus officio fungitur, poſt nauem carabum regebat, ruptoque fune, cum eodem carabo quem regebat, inter undarum cumulos repentè diſparuit. Nauis autem cui Epiſcopus præerat, tandèm poſt multa pericula ad Oſticam inſulam fluctibus quaſſata peruenit. Cumque die tertio, Epiſcopus nautam qui ab eo abreptus in carabo fuerat, in nulla maris parte uideret apparere, uehementer afflictus, mortuum credidit, ſed per obſequium charitatis uiuo unum, quod mortuo debebat, impendit: & omnipotenti Deo pro abſolutione eius animæ offerre ſacrificium uictimæ ſalutaris iubet: quo oblato, reſtaurata naue, perrexit ad Italiam. Cumque ad Romanum portum ueniſſet, illic nautam reperit quem mortuum putabat. Tunc inopinata exultatione gauiſus eſt, & eum, qualiter tot diebus in illo tanto maris periculo uiuere potuiſſet, inquiſiuit. Qui uidelicet indicauit, quoties in illius tempeſtatis fluctibus cum eodem quem regebat, fuiſſet carabo uerſatus, qualiter cum illo undis pleno natauerat, & quoties eo à ſuperiori parte deorsùm uerſo ipſe carinæ eius ſuperſederat, adiungens cùm diebus ac noctibus hoc inceſſanter faceret, iamque eius uirtus funditùs ex fame ſimul & labore cecidiſſet, quo eum ordine diuina miſericordia ſeruauerit, indicauit. Etenim quod etiam nunc uſque teſtatur, dicens: Laborans in fluctibus atque deficiens, ſubitò mentis pondere ſum grauatus, ità ut neque uigilare me crederem, neque depreſſus ſomno eſſem: & ecce in eodem medio mari me poſito quidam apparuit, qui mihi panem ad refectionem detulit. Quem mox ut comedi, uires recepi, nec longè pòſt nauis tranſiens affluit, quæ me ab illo undarum periculo ſuſcepit, atque ad terram deduxit. Quod ſcilicet Epiſcopus audiens, requiſiuit diem, atque illam fuiſſe diem reperit, quo pro eo presbyter in Oſtica inſula Deo omnipotenti hoſtiam ſacræ oblationis immolauit.

Oblatio ſacrificij uictimæ ſalutaris pro anima nautæ, & eiuſdē mirabilis efficacia.

Hoſtia ſacræ oblatiōis immolata pro nauta.

6. BEDA libro quarto Anglicanæ hiſtoriæ, capite uigeſimoſecundo: In præfato autem prælio, quo occiſus eſt rex Elbuini, memorabile quoddam factum eſſe conſtat, quod nequaquàm ſilentio prætereundū arbitror, ſed multorum ſaluti, ſi referatur, fore proficuum. Occiſus eſt ibi inter alios de militia eius, iuuenis uocabulo Huma, qui cùm die illo & nocte ſequente inter cadauera occiſorum ſimilis mortuo iaceret, tandèm recepto ſpiritu reuixit, ac reſidens, ſua uulnera, prout potuit, ipſe alligauit. Deindè modicum quieſcens, leuauit ſe, & cœpit abire ſicubi amicos, qui ſui curam agerent, poſſet inuenire. Quod dum faceret, inuentus eſt, & captus à uiris hoſtilis exercitus, & ad dominum ipſorum, Comitem uidelicet Edilredi Regis, adductus. A quo interrogatus quis eſſet, timuit ſe militem fuiſſe confiteri, ruſticum ſe potiùs & pauperem, atque uxorio uinculo colligatum fuiſſe reſpondit, & propter uictum militibus adferendum in expeditione ſe cum ſuis ſimilibus ueniſſe teſtatus eſt. At ille ſuſcipiens eum, curam uulneribus egit, & ubi ſanari cœpit, nocte eum, nè aufugeret, uinciri præcepit, nec tamen uinciri potuit. Nam mox ut abiere, qui uinxerant, eadem ſunt eius uincula ſoluta. Habebat enim germanum fratrem, cui nomen erat Tuma, presbyterum, & abbatem monaſterij in ciuitate, quæ hactenùs ab eius nomine Tumiaceſtir cognominatur. Qui cùm eum in pugna peremptum audiret, uenit quærere, ſi fortè corpus eius inuenire poſſet: inuentumque alium illi per omnia ſimillimum, putauit ipſum eſſe, quem ad monaſterium ſuum deferens, honorificè ſepeliuit, & pro abſolutione animæ eius ſæpiùs Miſſas facere curauit. Quarū cele-

Virtute ſacrificii uincula captiui ſoluuntur.

Miſſarū celebratio pro anima eius qui

defunctū putabat.

celebratione factum eſt, quod dixi, ut nullus poſſet eum uincire, quin continuò ſolueretur. Intereà comes qui eum tenebat, mirari & interrogare cœpit, quare ligari non poſſet, an fortè literas ſolutorias, de quibus fabulæ ferunt, apud ſe haberet, per quas ligari non poſſet? At ille reſpondit, nihil talium artium noſſe. Sed habeo fratrem, inquit, presbyterum in mea prouincia, & ſcio quia ille me interfectum putans, pro me Miſſas crebras facit, & ſi nunc in alia uita eſſem, ibi anima mea per interceſsiones eius ſolueretur à pœnis.

Per Miſſas crebras & orationes anima ſoluitur à pœnis.

Dumque aliquanto tempore apud Comitem teneretur, animaduertunt, qui eam diligentiùs conſiderabant, ex uultu, & habitu & ſermonibus eius, quia non erat de paupere uulgo, ut dixerat, ſed de nobilibus. Tunc ſecretè aduocans eum Comes, interrogauit intentiùs undè eſſet, promittens nihil ei mali facturum pro eo, ſi ſimpliciter ſibi quis eſſet, proderet. Quod dum ille faceret, miniſtrum ſe regis fuiſſe manifeſtans, reſpondit: Et ego per ſingula tua reſponſa cognoueram, quòd ruſticus non eras. Et nunc dignus es morte, quia omnes fratres & cognati mei in illa ſunt pugna interempti, nec tamen occidam, nè fidem, quam promiſi, præuaricem.

Rurſum uincula eiuſdem Sacrificij uirtute ſoluuntur.

Vt ergò conualuit, uendidit eum Londoniæ Fruſoni cuidam, ſed nec ab illo, nec cùm illuc duceretur, ullatenùs potuit alligari. Verùm cùm alia atque alia uinculorum genera hoſtes imponerent, cumque uidiſſet qui emerat, eum uinculis non potuiſſe cohiberi, donauit ei facultatem ſeſe redimendi, ſi poſſet. A tertia autem hora quandò Miſſæ fieri ſolebant, ſæpiſsimè uincula ſoluebantur. At ille dato iureiurando ut rediret, uel pecuniam illi pro ſe mitteret, uenit Canticam ad regem Lodheri, qui erat filius ſororis Edildridæ Reginæ, qui & ipſe quondàm eiuſdem Reginæ miniſter fuerat, petijtque & accepit ab eo precium ſuæ redemptionis, ac ſuo Domino pro ſe, ut promiſerat, miſit. Qui poſt hæc patriam reuerſus, atque ad ſuum fratrem perueniens, replicauit ex ordine cuncta quæ ſibi aduerſa, quæ in aduerſis ſolatia proueniſſent, cognouitque referente eo, illis maximè temporibus ſua fuiſſe uincula ſoluta, quibus pro ſe Miſſarum fuerant celebrata ſolennia.

Per oblationē hoſtiæ ſalutaris multa commoda & proſpera cōtingunt.

Sed & alia quæ periclitanti ei commoda contigiſſent & proſpera, per interceſsionem fraternam, & oblationem hoſtiæ ſalutaris, cælitùs ſibi fuiſſe donata intellexit. Multique hæc à præfato uiro audientes, accenſi ſunt in fide ac deuotione pietatis ad orandum, uel eleemoſynas faciendas, uel ad offerendas Domini uictimas ſacræ oblationis, pro ereptione ſuorum, qui de ſeculo migrauerant. Intellexerunt enim quòd ſacrificiū ſalutare ad redemptionem ualeret & animæ & corporis ſempiternam.

Sacrificiū ſalutare ualet ad redēptionē animæ & corporis ſempiternam.

Hanc mihi hiſtoriam etiàm hi, qui ab ipſo uiro, in quo facta eſt, audiere, narrarunt. Vndè eam qui aliquandò comperi, indubitanter hiſtoriæ noſtræ Eccleſiaſticæ inſerendam credidi.

Sacrificare & Miſſas celebrare in certis locis.

Ex Apoſtolorum traditione.

7. Clemens Pontifex & martyr epiſtola tertia de officio ſacerdotum & clericorum: Hic ergò, hoc eſt, in præſenti uita poſitos, oportet nos agnoſcere uoluntatem Dei, ubi & agendi & ſacrificandi eſt locus: quoniam in alijs locis ſacrificare & Miſſas celebrare non licet, niſi in his, in quibus Epiſcopus proprius iuſſerit, aut ab Epiſcopo regulariter ordinato, tenente uidelicet ciuitatem, conſecratus fuerit. Aliter enim non ſunt hæc agenda, nec ritè celebranda, docente nos nouo & ueteri teſtamento. Hæc Apoſtoli à Domino acceperunt, & nobis tradiderunt: hæc nos docemus, uobiſq; & omnibus abſque reprehenſione tenere & docere, quibus agendū eſt, mādamus,

8. Irenaevs aduerſus hæreſes libro quarto, capite trigeſimoſecundo: Sed & ſuis diſcipulis dans conſilium, primitias Deo offerre ex ſuis creaturis, non quaſi indigenti, ſed ut ipſi nec infructuoſi, nec ingrati ſint, eum qui ex creatura panis eſt, accepit, & gratias egit, dicens: Hoc eſt corpus meum. Et calicem ſimiliter, qui eſt ex ea creatura, quæ eſt ſecundùm nos, ſuum ſanguinem confeſſus eſt, & noui teſtamenti nouam docuit oblationem, quam Eccleſia ab Apoſtolis accipiens in uniuerſo mundo offert Deo, ei qui alimenta nobis præſtat primitias ſuorum munerum in nouo teſtamento, de quo in duodecim prophetis Malachias ſic præſignificauit: Non eſt mihi uoluntas in uobis, dicit Dominus omnipotens, & ſacrificium non accipiam de manibus ueſtris: Quoniam ab ortu ſolis uſque ad occaſum nomen meum glorificatur inter gentes, & in omni loco incenſum offertur nomini meo, & ſacrificium purum: Quoniam magnum eſt nomen meum in gentibus, dicit Dominus omnipotens: manifeſtiſsimè ſignificans per hæc, quoniam prior quidem populus ceſſauit offerre Deo: omni autem loco ſacrificium offertur ei, & hoc purum, nomen autem eius glorificatur in gentibus.

Matth. 16. Chriſtus noui teſtamenti nouã docuit oblationem, quam Eccleſia ab Apoſtolis accipiens ubiq; offert. Malach. 1.

9. Chrysostomvs homilia tertia in epiſtolam ad Philippenſes: Non fruſtrà ab Apoſtolis ſancitum eſt, ut in celebratione uenerandorum myſteriorum memoria fiat eorum qui hinc diſceſſerunt. Nouerunt illis multum hinc emolumenti fieri, multum utilitatis, &c.

Apoſtolorũ decretum de mẽoria mortuorum in Sacrificio.

10. Item homilia ſexageſimanona ad populum Antiochenum, ubi eadẽ habet: ſic enim inquit: Non temerè ab Apoſtolis hæc ſancita fuerunt, ut in tremendis myſterijs defunctorum agatur commemoratio. Sciunt enim indè illis multum contingere lucrum, utilitatem multam. Cùm enim totus conſtiterit populus extenſis manibus, ſacerdotalis plenitudo, & tremendum proponatur ſacrificium, quomodò Deum non exorabimus pro his deprecantes?

Iterùm.

11. Ioannes Damaſcenus in ſermone de defunctis, ſiue, quòd qui in fide hinc migrarunt, ſacris operationibus & uiuorum beneficijs multùm iuuentur. Diui Apoſtoli diſcipuli ſaluatoris qui totum mundi circulum uiuum cepere prædicando uerbum, quod ſuis oculis uiderant, in tremendis & impollutis uitalibus Sacramentis, memoriam eorum qui fideliter obdormierunt, habendam edixerunt, &c. ut infrà, L. 4.

Apoſtolorũ inſtitutũ de mortuorũ cõ memoratione in Sacrificio.

1. C. Irenaevs libro quarto contra hæreſes, capite trigemoſecundo, ut ſuprà, B. 8.

2. Evsebivs Cæſareenſis libro primo de demonſtratione Euangelica, capite decimo: Itaque poſt omnia, quaſi mirabilem quandam uictimam, ſacrificiumque eximium patri ſuo operatus pro noſtra omnium ſalute obtulit, eiuſque rei memoriam, ut nos ipſi Deo pro ſacrificio offerremus, inſtituit. Hoc etiam prophetarum præcipuus Dauid, qui quod futurum erat, ſpiritu ſuo diuino præuiderat, uaticinatus eſt, ubi ait: Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi, & exaudiuit precem meam: & ſuſtulit me de lacu miſeriæ & de luto fęcis, & ſtatuit ſupra petram pedes meos, & direxit greſſus meos: & immiſit in os meum canticum nouum, carmen Deo noſtro. Quod porrò ſit hoc nouum canticum, declarat deincèps, ubi ait: Sacrificium & oblationẽ noluiſti, corpus autẽ perfeciſti mihi, holocauſta & pro peccato non probaſti, tunc dixi: Eccè uenio. In capite libri ſcriptum eſt de

Chriſtus hoc Sacrificiũ inſtituit. Pſal. 39.

eſt de me, ut facerem Deus uoluntatem tuam, uolui. & adiungit: Annunciaui iuſtitiam in Eccleſia magna. Sic plana docens, pro antiquis ſacrificijs, & holocauſtis, CHRISTI aduentum per aſſumptionem humani corporis, eiuſque corpus perfectum, Deo oblatum eſſe, ipſumque hoc Eccleſiæ ſuæ nunciat cum gaudio tanquàm ingens myſterium, quod prophetica uoce in capite libri propoſitum, expreſſumque ſit. Quum ergò huius ſacrificij memoriã ſignis quibuſdam in menſa celebrandam, corporiſque item illius, ſalutariſque ſanguinis, ut noui Teſtamenti inſtitutum habet, acceperimus, ruiſus à

Pſal. 22.

propheta Dauid inſtruimur ad dicendum: Paraſti in conſpectu meo menſam, contra eos qui affligunt me: Pinguefeciſti in oleo caput meum, & calix tuus inebrians quàm præſtantiſsimus. Palàm igitur in his myſticam ſignificat unctionem & odorum afferentiam, menſa Chriſti ſacrificia, quibus operantes, incruentas & rationales, eique ſuaues uictimas, in tota uita ſupremo Deo offerre, per eminentiſsimum omnium ipſius pontificem, edocti ſumus.

Incruẽtas uictimas in mẽſa Domini offerre edocti ſumus à Xpo.

Eſaiæ 25.

Hoc ipſum quoque propheta Eſaias mirabiliter diuino ſpiritu indicante prouidit, & antequàm fieret prædicauit. dicit igitur ſic: Domine Deus meus, glorificabo te, laudabo nomen tuum, quoniam feciſti res mirabiles. Et quænam hæ ſint res mirabiles, planè deincèps oſtendit, dicens: Faciet Dominus Sabaoth conuiuium omnibus gentibus: bibent lætitiam, bibent uinum, ungentur unguento, trade hæc omnia gentibus. Conſilium enim hoc in omnes gentes. Huiuſmodi ſanè erant Eſaiæ mirabilia, quæ bonæ cuiuſdam fragrantiæ, unguentique unctionem, non Iſrael, ſed omnibus gentibus promittebant: ex quo non immeritò propter unguenti unctionẽ Chriſtianorum appellationem conſecutæ ſunt, ſed uini quoque lætitiam gentibus uaticinatur in eo: noui teſtamenti, quod à CHRISTO conditum eſt, myſterium ſubobſcurè ſignificans, quod ſanè apud omnes gentes in præſenti tẽpore perſpicuè celebratur. Et paulò antè cùm de Gentilibus & Iudæis ad CHRISTVM conuerſis ageret, Meritò ſanè, inquit, quandò illius memoriã, corporiſque eiuſdem & ſanguinis recordationem quotidie celebrant, & ad longè præſtantius & ſacrificium & munus aſſumpti ſunt, quàm illud antiquius fuerit.

Myſteriũ noui teſtamenti apud omnes gẽtes celebratur.

Seipſum primus obtulit, & hoc fieri ĩ ſui cõmemorationẽ præcepit.

3. CYPRIANVS libro ſecundo, epiſtola tertia ad Cæcilium: Si IESVS CHRISTVS Dominus & Deus noſter, ipſe eſt ſummus ſacerdos Dei patris, & ſacrificium patri ſeipſum primus obtulit, & hoc fieri in ſui commemorationem præcepit, utique ille ſacerdos uice Chriſti uerè fungitur, qui id quod CHRISTVS fecit, imitatur: & ſacrificium uerum & plenum tunc offert in Eccleſia Deo patri, ſi ſic incipiat offerre ſecundùm quod ipſum Chriſtum uideat obtuliſſe. Et paulò pòſt: At enim non manè, ſed poſt cœnam mixtum calicem obtulit Dominus. Nunquid ergò Dominicum poſt cœnam celebrare debemus, ut ſic mixtum calicem frequentandis Dominicis offeramus? Chriſtum offerre oportebat circa ueſperam diei, ut hora ipſa ſacrificij oſtenderet occaſum & ueſperam mundi, ſicut in Exodo ſcriptum eſt: Et occident illum omne uulgus ſynagogæ filiorum Iſrael ad ueſperam. Et iterùm in Pſalmis: Adleuatio manuum mearum ſacrificium ueſpertinum. Nos autẽ reſurrectionem Domini manè celebramus. Et quia paſsionis eius mentionem in ſacrificijs omnibus facimus, (paſsio eſt enim Domini, ſacrificiũ quod offerimus) nihil aliud quam quod ille fecit, facere debemus. ſcriptura enim dicit: Quotieſcunque enim edetis panem iſtum, & calicem iſtum biberitis,

Cur Chriſtus poſt cœnã obtulerit hoc ſacrificiũ, nos autem manè offeramus.

Exod. 12.

Pſal. 140.

1. Cor 11.

mortem

mortem Domini annunciabitis quoadusque ueniat. Quotieſcunquè ergò calicem in commemorationē Domini & paſsionis eius offerimus, id quod conſtat Dominum feciſſe, faciamus.

4. AVGVSTINVS libro decimo de ciuitate Dei, capite uigeſimo: Vndè ve rus ille mediator, inquantùm formam ſerui accipiens, mediator effectus eſt Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, cùm in forma Dei ſacrificium cum patre ſumat, cum quo & unus Deus eſt, tamen in forma ſerui ſacrificium ma luit eſſe, quàm ſumere, nè uel hac occaſione quiſquam exiſtimaret, cuilibet ſacrificandum eſſe creaturæ. Per hoc & ſacerdos eſt, ipſe offerens, ipſe & oblatio. Cuius rei ſacramentum quotidianum eſſe uoluit Eccleſiæ ſacrificium, cùm ipſius corporis ipſe ſit caput, & ipſius capitis ipſa ſit corpus, tam ipſa per ipſum, quàm ipſe per ipſam ſuetus offerri. Huius ueri ſacrificij mul tiplicia uariaque ſigna erant ſacrificia priſca ſanctorum, cùm hoc unum per multa figuraretur, tanquàm uerbis multis res una diceretur, ut ſine faſtidio multùm commendaretur. Huic ſummo ueroque ſacrificio cuncta ſacrificia falſa ceſſerunt.

1.Tim.2.

Chriſtus eſt offerēs & oblatio.

Sacrificium Eccleſiæ.

Figura noſtri ſacrificij.

Huic ſummo ueroq; ſacrificio cuncta falſa ceſſerūt.

5. IDEM Auguſtinus libro vigeſimo contra Fauſtum Manichæum, capite vigeſimoprimo, ut ſuprà, A 6.

6. ET in Pſalmum trigeſimumtertium concione ſecunda: Coram regno patris ſui mutauit uultum ſuum, & dimiſit eum, & abijt: quia erat ibi ſacrificium ſecundùm ordinem Aaron, & poſteà ipſe de corpore & ſanguine ſuo inſtituit ſacrificium ſecundùm ordinem Melchiſedech.

Xps de corpore & ſanguine ſuo inſtituit ſacrificiū ſecundū ordinē Melchiſe.

Pſal.109.

7. CHRYSOSTOMVS homilia octogeſimatertia in Matthæum: Hac de cau ſa, deſiderio deſideraui, inquit Dominus, hoc paſcha uobiſcum comedere, hoc eſt, tradere uobis res nouas & paſcha dare, quo uos ſpirituales faciam. Ipſe quoquè bibit ex eo, nè auditis uerbis illis dicerent: Quid igitur ſanguinem bibimus & carnem comedimus? ac ideò perturbarentur. Nam & quandò priùs de his uerba fecit, multi ſolummodò propter uerba ſcandalum paſsi ſunt. Nè igitur tunc id quoquè accideret, primus ipſe hoc fecit, ut tranquillo animo ad communicationē myſteriorum induceret. Quid porrò ueteris quoquè illud, inquies, facere oportet? Minimè: ideò enim, Hoc facite, dixit, ut ab illo abduceret. Præterea ſi remiſsionem hoc peccatorum facit, ſicut certè facit, ſuperuacaneum illud omninò eſt. Sed ſicut in ueteri, eodem hic modo in beneficio reliquit, & memoriam myſteriorum colligauit, etiam hinc hæreticorum ora frænando. Nam quandò dicunt, un dè patet immolatum CHRISTVM fuiſſe, præter alia multa hæc etiam myſteria afferentes, ora ipſorum conſuimus. Si enim mortuus IESVS non eſt, cuius ſymbolum aut ſignum hoc ſacrificium eſt? Vides quantum ei ſtudium fuerit, ut ſemper memoria teneamus pro nobis ipſum mortuum fuiſſe. Nam quoniam Marcion, Valentinus, Manichęus, eorumque ſequaces negaturi erant hanc diſpenſationem, in memoriam paſsionis per hoc ſemper ità reducit myſterium, ut nemo non inſanus ſeduci poſsit. Ità per ſacratiſsimam iſtam menſam & ſoluat, & docet: hoc enim caput bonorum omnium eſt.

Luc.22.

Chriſtus bibit ſanguinē ſuū in Cœna.

Dicēs, hoc facite, ueteris agni ſacrificium abrogauit.

Per oblationē huius incruenti ſacrificii, cruentū cōtra quoſdā hæreticos defenditur.

8. IDEM homilia vigeſimaquarta in priorem epiſtolam ad Corinthios: Et in ueteri quidem teſtamento, cùm imperfectiores eſſent, quem idolis offerrent ſanguinem, cum ipſe accipere uoluit, ut ab idolis eos auerteret. Quod etiam inenarrabilis amoris ſignum erat. Hic autē multo admirabilius & magnificentius ſacrificium præparauit, & quum ſacrificium ipſum

Cur Xps ſanguinem ſumpſerit.

commu-

Pro brutorũ cæde ſeipſum offerendũ pcepit. commutaret, & pro brutorum cæde ſeipſum offerendum præciperet. Et paulò pòſt: Sed quare addit: quem frangimus? Hoc in Euchariſtia uidere licet, in cruce autem minimè ſed omninò contrà: Os enim eius, inquit, non contereretur. Sed quod in cruce paſſus non eſt, id in oblatione patitur propter te: frangi ſuſtinet, ut omnes ſatiet.

Exod.12. Num.9.

Fractio Euchariſtiæ. Altare ad cõſecrationẽ reſeruatũ dedicatur.

9. MARTIALIS in epiſtola ad Burdegalenſes, capite tertio: Dum altaria dæmonum in puluerem redigerentur, aram ignoti Dei ad conſecrationem reſeruari iuſsimus: qua dedicata in nomine Domini Dei Iſrael, & ipſius teſtis Stephani, qui pro eo à Iudæis paſſus eſt, non hominis cultum, ſed Dei in ea frequentatis: Stephanus enim non Deus, ſed amicus Dei fuit: qui pro teſtimonio eius, animam ſuam poſuit. cuius ſanguine ipſa menſa eſt decorata, quia ſuo ſanguine IESVS CHRISTVS comprobatus eſt eſſe Deus: & qui crediderit, ornamenta fidei maiora perceperit. Sacrificium enim Deo creatori offertur in ara, non homini, neque angelo. Nec ſolum in ara ſanctificata, ſed ubiquè offertur Deo oblatio munda, ſicut teſtatus eſt: cuius corpus & ſanguinem in uitam æternam offerimus, dicentes: Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu & ueritate oportet adorare. Ipſe enim corpus habens & immaculatum, & ſine peccato, quia conceptus eſt de ſpiritu ſancto, natus ex Maria virgine, in ara crucis ipſum permiſit immolari. Quòd autem Iudæi per inuidiam immolauerunt, putantes ſe nomen eius à terra abolere, nos cauſa ſalutis noſtræ in ara ſanctificata proponimus, ſcientes hoc ſolo remedio nobis uitam præſtandam, & mortem effugandam: hoc enim ipſe Dominus noſter iuſsit nos agere in ſui commemorationem. Nam de ſacrificijs idolorum notum uobis à me factum eſt, quia ea maximè de cauſa dominabatur uobis diabolus. Et ſicut communio uiui Dei eſt uobis uita, ſic participatio menſæ ſimulacrorum, erat uobis æterna mors, & infirmitates, & corruptiones, & nimiæ tribulationes huius ſeculi.

Sacrificium Deo offertur in ara ſanctificata.

Chriſti corpus & ſanguinẽ offerimus. Ioan.4.

Hoc remedio uita pſtatur & mors effugatur.

Xp̃s iuſſit in ſui memoriã hoc Sacrificium offerri.

10. DIONYSIVS Areopagita Eccleſiaſticæ hierarchiæ capite tertio: Hinc iam uenerandus antiſtes diuinis altaribus adſtans, ſancta & diuina laudat IESV opera, quæ ineffabilis prouidentiæ ratione in ſalutem generis noſtri, uoluntate ſanctiſsimi patris in ſpiritu ſancto (ut eloquia diuina tradunt) conſummauit. Peracta uerò laude, uenerandaque ipſorum & intelligibili ſpeculatione ſpiritualibus inſpecta luminibus, tum uerò et ad ſacra myſteria in ſignis celebrãda progreditur, idq; ex ratione diuina. Quocircà reuerenter ſimul & ex pontificali officio, poſt ſacras diuinorum operum laudes, quod hoſtiam ſalutarem (quæ ſupra ipſum eſt) licèt ſe excuſat, ad ipſum primò decenter exclamans, Tu dixiſti: Hoc facite in meam cõmemorationem. Deindè tanto miniſterio ad imitationem DEI inſtituto dignus fieri poſtulat, & ſimilis ipſi CHRISTO pro uiribus euadere, ut & ſacramenta ſanctè conficiat, & caſtè diſtribuat: & qui ad communionem acceſſuri ſunt, dignè participent: ſicque ueneranda myſteria conſummat, & laudata oculis ſubijcit, in ſignis ſanctè propoſitis.

Chriſtus cum dixit, hoc facite &c. hoſtiã ſalutarẽ litari iuſſit.

1. D. AVGVSTINVS libro decimo de ciuitate Dei, capite vigeſimo: Vt ſuprà, C.4.

2. IDEM libro ſexto contra Fauſtum Manichæum, capite quinto, de ſacrificijs ueteris teſtamenti loquens: Et ipſa, inquit, figuræ noſtræ fuerunt, & omnia talia multis & uarijs modis unum ſacrificium, cuius nunc memoriã celebramus, ſignificauerunt. Vnde illo reuelato, & ſuo tempore oblato, illa

Figuræ noſtri ſacrificij.

de agendi

de agendi celebritate ſublata ſunt: ſed in ſignificandi authoritate manſerũt.

1. E. Hippolytvs Epiſcopus & martyr in oratione de conſummatione mundi & Antichriſto: Lugebunt etiàm eccleſiæ luctum magnum, quia nec oblatio, nec ſuffitus fiet, nec cultus Deo gratus. Sed Eccleſiarum ædes ſacræ, tugurij inſtar erunt precioſumque corpus & ſanguis Christi non extabit in diebus illis: liturgia extinguetur, pſalmorum decantatio ceſſabit, ſcripturarum recitatio non audietur: Sed erunt apud homines tenebræ, lamentatio ſuper lamentationem, uæ ſuper uæ. In diebus antichriſti auferetur liturgia

2. Chrysostomvs homilia quadrageſimanona operis imperfecti in Matthæum, in ea uerba, Cùm ergò uideritis abominationem: Et ſic prophetæ uerba ſignificant magis de conſummatione mundi: prophetia tamen, ſicut docet Christvs, ad utrunque eſt dicta. Sunt autem uerba illa ſic: In dimidio ſeptimi anni auferetur iuge ſacrificium, & abominatio deſolationis ſtabit in loco ſancto, uſque ad conſummationem temporis, & conſummatio dabitur ſuper ſolitudinem. Illic exercitus Romanus dictus eſt abominatio deſolationis, quia ad deſolationem redacturus fuerat Iudaicum cultum: hic autem antichriſtus dicitur abominatio deſolationis, quia multorum Chriſtianorum animas facturus eſt deſolatas à Deo. Nam antequàm caperent Romani Hieruſalem, in dimidio hebdomadis Christvs per ſuam doctrinam tulit de medio iuge ſacrificium Iudæorum: Nam dicitur tribus annis & ſex menſibus docuiſſe, qui numerus facit dimidium ſeptem annorum, ut illud ſacrificium quod iugiter fuerat in uſu, tolleretur de medio, & offerretur ſacrificium laudis in uoce, & ſacrificium iuſtitiæ in operibus, & ſacrificiũ pacis per Euchariſtiam. Vſque ad finem autem ſeculi tumultus eſt, quia Iudaica conſuetudo de ſacrificijs offerendis nunquàm eſt reparanda. Item in dimidio hebdomadis, hoc eſt, tribus annis & ſex menſibus, hoc ſacrificium Chriſtianorum tollendum eſt ab Antichriſto, confugientibus Chriſtianis ante eum per loca deſerta, non erit, qui in Eccleſiam intret, aut oblationem offerat Deo. Dan. 9. Sacrificium Chriſtianorũ ab Antichriſto tollendũ.

1. F. Cyprianvs libro ſecundo, epiſtola tertia ad Cæcilium: Admonitos nos ſcias, ut in calice offerendo Dominica traditio ſeruetur, neq; aliud fiat à nobis, quàm quod pro nobis Dominus prior fecerit: ut calix qui in commemorationem eius offertur, mixtus uino offeratur. Nam cùm dicat Christvs, Ego ſum uitis uera: ſanguis Christi non aqua eſt utiquè, ſed uinum. Nec poteſt uideri ſanguis eius, quo redempti & uiuificati ſumus, eſſe in calice, quandò uinum deſit calici, quo Christi ſanguis oſtenditur, qui ſcripturarum omnium ſacramento ac teſtimonio prædicetur. Inuenimus enim & in Geneſi circa ſacramentum Noe hoc idem præcurriſſe, & figuram Dominicæ paſsionis illic extitiſſe, quòd uinum bibit: &c. Item in ſacerdote Melchiſedech ſacrificij Dominici ſacramentum præfiguratum uidemus, ſecundum quod ſcriptura diuina teſtatur, & dicit: Et Melchiſedech rex Salem, protulit panem & uinum. Fuit autem ſacerdos Dei ſummi, & benedixit Abraham. Quòd autem Melchiſedech typum Christi portaret, declarat in pſalmis ſpiritusſanctus, ex perſona patris ad filium dicens: Ante luciferum genui te: tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech. Qui ordo utiquè hic eſt, de ſacrificio illo ueniens & inde deſcendens, quòd Melchiſedech ſacerdos Dei ſummi fuit, quod panem & uinum obtulit, quod Abraham benedixit. Nam quis magis ſacerdos Dei ſummi, quàm Mixtio uini & aquæ in calice. Ioan. 15. Geneſ. 9. Gen. 4 Pſal. 109. Sacrificium Melchiſedec noſtri ſacrificij typus eſt.

quàm Dominus noſter IESVS CHRISTVS? qui ſacrificium Deo patri obtulit,& obtulit hoc idem quod Melchiſedech obtulerat, id eſt,panem & uinũ, ſuum ſcilicet corpus & ſanguinem. Et paulò pòſt: Vt ergò in Geneſi per Melchiſedech ſacerdotem benedictio circa Abraham poſſet ritè celebrari, præcedit antè imago ſacrificij CHRISTI, in pane & uino ſcilicet conſtituta: quam rem perficiens & adimplens Dominus,panem & calicem mixtum uino obtulit: & qui eſt plenitudo, ueritatem præfiguratæ imaginis adimpleuit.Sed & per Salomonem ſpiritusſanctus typum Dominici ſacrificij añ præmonſtrat, immolatæ hoſtiæ & panis & uini, ſed & altaris & Apoſtolorum faciens mentionem: Sapientia,inquit, ædificauit ſibi domum,& ſubdidit columnas ſeptem: Mactauit ſuas hoſtias, miſcuit in cratera uinum ſuũ, & parauit menſam ſuam: Et miſit ſeruos ſuos,conuocans cum excelſa prædicatione ad craterem,&c.

Chriſtus ſacrificium obtulit ſecundũ ordinem Melchiſedech in vltima cœna.

Prou.9.

2. EVSEBIVS libro quinto de demonſtratione euangelica,cap. tertio: Et ſanè oraculis exitus admirabilis ei qui contempletur, quemadmodùm Saluator noſter Ieſus,qui eſt Chriſtus Dei,ipſius Melchiſedech ritu, ea quæ ad ſacerdotium in hominibus gerendum ſpectant,per ſuos miniſtros perficiat. Nam quemadmodùm ille qui ſacerdos gentium erat, nuſquàm uidetur ſacrificijs corporalibus functus, ſed uino ſolo & pane,dum ipſi Abraham benedicit: ità ſanè primus ipſe Saluator ac Dominus noſter: deindè qui ab ipſo profecti ſunt,ſacerdotes in omnibus gentibus,ſpirituale ſecundum eccleſiaſticas ſanctiones ſacerdotij munus obeuntes, uino ac pane,& corporis illius & ſalutaris ſanguinis myſteria repſentãt, q̃ ſanè myſteria Melchiſedech tãtò antè ſpiritu diuino cognouerat,& rerũ futurarum imaginibus uſus fuerat, ſicut etiam Moyſi ſcriptura teſtificatur, ubi ait: Et Melchiſedech rex Salem, protulit panes & uinum: Erat autem ſacerdos Dei altiſsimi,& benedixit Abraham.

Per miniſtros ſuos ad miniſtrat Xps ſacrificiũ ſecundùm ord. Melchiſ.

Figura oblationis noſtræ.

3. HIERONYMVS in epiſtola decimaſeptima ad Marcellam, ſub nomine Paulæ & Euſtochij, ut commigret Bethlehem: Recurre ad Geneſim, & Melchiſedech regem Salem, huius principem inuenies ciuitatis: qui iam tunc in typo Chriſti panem & uinum obtulit, & myſterium Chriſtianum in ſaluatoris ſanguine & corpore dedicauit.

Melchiſed. in typo Chriſti panẽ & uinum obtulit.

3. IDEM Hieronymus ad Euagrium epiſtola centeſima uigeſimaſexta: Sic & Melchiſedech,eo quòd Chananæus fuerit, & non de genere Iudæorum, in typum præceſsiſſe ſacerdotis filij Dei, de quo dicitur in centeſimonono pſalmo: Tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech. Ordinem autem eius multis modis interpretantur, quòd ſolus & rex fuerit & ſacerdos, & ante circunciſionem functus ſacerdotio: ut non gentes ex Iudæis, ſed Iudæi à gentibus ſacerdotium acceperint, neque unctus oleo ſacerdotali, ut Moyſi præcepta conſtituunt, ſed oleo exultationis & fidei puritate: neque carnis & ſanguinis uictimas immolauerit, & brutorum animalium ſanguinem dextra ſuſceperit, ſed pane & uino ſimplici puroque ſacrificio, Chriſti dedicauerit ſacramentum, & multa alia quæ epiſtolæ breuitas non recipit.

Leuit.9.

Panis & uini puro ſacrificio, Chriſti ſacramentum dedicauit.

5. AVGVSTINVS in pſalmum trigeſimumtertium concione ſecunda. Coram regno ergò patris ſui mutauit uultum ſuum, & dimiſit eum & abijt: quia erat ibi ſacrificium ſecundum ordinem Aaron, & poſteà ipſe de corpore & ſanguine ſuo inſtituit ſacrificium ſecundum ordinem Melchiſech. Mutauit

Inſtituit ſacrificium de corpore &

tauit ergò uultum ſuum in ſacerdotio, & dimiſit gentem Iudæorum, & uenit ad gentes. Quid eſt ergò, affectabat? Affectu plenus erat. Quid enim tam plenum affectu, quàm miſericordia Domini noſtri IESV CHRISTI?

ſanguine ſuo ſecundùm ordinẽ Melchiſedech.

6. EPIPHANIVS hæreſi quinquageſimaquinta Melchiſedechianorum: Obtulit ipſi Abraham panes & uinum &c. quandoquidem ex ipſo ex circunciſione futurum erat ſacerdotium, ut omnis altitudo quæ ſe effert contra cognitionem Dei, per cognitionem Dei deſtrueretur, ad hoc ut nè ſe iactans circunciſio de ſacerdotio, contradicere poſſit ſacerdòtio ſanctæ eccleſiæ. Abraham enim obtulit ipſi Melchiſedech decimam. Qui uerò ab Abrahamo deſcenderunt, ipſi Leui offerunt & Aaron. Poſt tempus autem cùm rurſus eſſet ſacerdotium ex circunciſione per Aaron & filios ipſius, conſequenter ſcriptura dicit per Dauidem, poſt generationes duodecim à generatione Leui, ſeptimam uerò à ſucceſsione Aaron: natura uiſum eſt, ut in ueteri ſacerdotio ſacerdotalis dignitas nè conſtitueretur, uerùm ad id quod ante Leui & ante Aaron fuit ſecundùm ordinem Melchiſedech ſacerdotium transferatur: quod ſanè nunc in Eccleſia uiget à Chriſto, & huculque dum, non amplius ſemen ſecundùm ſucceſsionem eligitur, ſed forma iuxta uirtutem quæritur. Primum enim ſacerdotium in præputio per Abel peificitur: ſed & deinceps per Noe: tertium uerò per Melchiſedech. Et paulò poſt: Quandò Abraham fuit annorum octogintaocto aut nonaginta plus minus, tunc Melchiſedech ipſi obuiam uenit, & propoſuit ipſi panes & uinum, myſteriorum ænigmata præfigurans & exemplaria: quum Dominus noſter dicat: Ego ſum panis uiuens: & exemplar ſanguinis ipſius, qui ex latere ipſius compuncto fluxit, ad purgationem inquinatorum, & reſperſionem ac ſalutem animarum noſtrarum.

Panis & uinũ Melchiſedec erant myſteriorum exemplaria. Ioan. 6.

7. DAMASCENVS libro quarto de Orthodoxa fide, capite decimoquarto: Pane & uino ſuſcepit Melchiſedech Abraham ex cæde alienigenarum reuertentem, qui erat ſacerdos Dei altiſsimi. Illa menſa hanc myſticam præfigurauit menſam: ueluti & ſacerdos ille, Chriſti ueri ſacerdotis figuram præ ſe ferebat & imaginem. Tu es, inquit, ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Hunc panem panes figurabant propoſitionis. Hæc eſt pura ſcilicet hoſtia & incruenta, quam ab ortu uſque ad occaſum ipſi offerri per prophetam Dominus loquitur, corpus uidelicet & ſanguis Chriſti.

Menſa Melchiſedech noſtram ſignificabat. Pſal. 109. Leuit. 24. Mala. 1. De noſtra hoſtia incruẽta pdixit Malachias.

1. D. AVGVSTINVS libro decimoſeptimo de Ciuitate Dei, capite uigeſimo, exponens illud, Venite, comedite panem meum, &c. Hic certè agnoſcimus Dei ſapientiam, hoc eſt, uerbum Patri coæternum, in utero uirginali domum ſibi ædificaſſe corpus humanum, & huic tanquàm capiti membra Eccleſiam ſubiunxiſſe, martyrum uictimas immolaſſe, menſam in uino & panibus præparaſſe, ubi apparet etiam ſacerdotium ſecundùm ordinem Melchiſedech, inſipientes & inopes ſenſu uocaſſe: quia ſicut dicit Apoſtolus, Infirma huius mundi elegit Deus, ut confunderet fortia. Quibus tamen infirmis, quod ſequitur, dicit: Derelinquite inſipientiam, ut uiuatis: & quærite prudentiam, ut habeatis uitam. Participem autem fieri menſæ illius, ipſum eſt incipere habere uitam. Nam & in alio libro, qui uocatur Eccleſiaſtes, ubi ait: Non eſt bonum homini, niſi quod manducabit & bibet: quid credibilius dicere intelligitur, quàm quod ad participationẽ

Prouerb. 9. Pſal. 109. 1. Cor. 1. Prouer. 9. Cap. 3.

menſæ huius pertinet, quam ſacerdos ipſe mediator teſtamenti noui exhibet ſecundùm ordinem Melchiſedech de corpore & ſanguine ſuo? Id enim ſacrificium ſucceſsit omnibus illis ſacrificijs ueteris teſtamenti, quæ immolabantur in umbra futuri, propter quod etiam uocem illam in pſalmo trigeſimo & nono eiuſdem mediatoris per prophetiã loquentis agnoſcimus: Sacrificiũ & oblationem noluiſti, corpus aũt perfeciſti mihi: quia pro illis omnib. ſacrificijs & oblationibus corpus eius offertur, & participantibus miniſtrat.

Sacrificium Melchiſedechicũ ſucceſſit alijs ſacrificijs topicis. Pro omnibus alijs ſacrificijs offertur corpus Chriſti.

2. MARTIALIS Apoſtolus Galliæ ad Burdegalenſes, capite tertio, ut ſuprà, C. 9.

3. ITEM Iuſtinus philoſophus & martyr aduersùs Iudæos in dialogo cũ Tryphone habito, ut ſuprà, A. 3.

4. IRENAEUS libro quarto aduersùs hæreſes, capite trigeſimoſecundo, ut ſuprà, B. 8.

5. ITEM in eodem libro quarto, capite trigeſimotertio: Quoniam nomen filij proprium patris eſt, & in Deo omnipotente per Ieſum CHRISTUM offert Eccleſia, benè ait ſecundùm utraque, & omni loco incenſum offertur nomini meo, & ſacrificium purum. Incenſa autem Ioannes in Apocalypſi, orationes ait eſſe ſanctorum.

Mal. 1. Apoc. 5. & 8.

6. ET capite trigeſimoquarto: Igitur Eccleſiæ oblatio, quam Dominus docuit offerri in uniuerſo mundo, purum ſacrificium reputatum eſt apud Deum, & acceptum eſt ei, non quòd indigeat à nobis ſacrificium, ſed quoniam is qui offert, glorificatur ipſe in eo quod offert, ſi acceptetur munus eius. Et pòſt pauca: Et genus oblationum reprobatum eſt: oblationes enim & illic, oblationes autem & hic. Sacrificia in populo, ſacrificia & in Eccleſia. Sed ſpecies immutata eſt tantùm, quippe cùm iam non à ſeruis, ſed à liberis offeratur. Et pòſt: Quoniam igitur cum ſimplicitate Eccleſia offert, iuſtè munus eius purum ſacrificium apud Deum deputatum eſt. Oportet nos oblationem DEO facere, & in omnib. gratos inueniri fabricatori DEO, in ſententia pura & fide ſine hypocriſi, in ſpe firma, in dilectione feruenti, primitias earum quæ ſunt eius creaturarũ offerentes: & hanc oblationem Eccleſia ſola puram offert fabricatori, offerens ei cum gratiarum actione ex creatura eius. Et pòſt pauca, de oblatione quorundam hæreticorum loquens, ait: Quomodo autem conſtabit eis, eum panem in quo gratiæ actæ ſint, corpus eſſe Domini ſui, & calicem ſanguinis eius, ſi non ipſum fabricatoris mundi filium dicant, id eſt, uerbum eius, per quod lignum fructificat, defluunt fontes: & dat primùm quidem fœnum, pòſt deinde ſpicam, deindè plenum triticum in ſpica? Quomodò autem rursùs dicunt carnem in corruptionem deuenire, & non percipere uitam, quæ à corpore Domini & ſanguine alitur? Ergò aut ſententiam mutent, aut abſtineant offerendo quæ prædicta ſunt. Noſtra autem conſonans eſt ſententia Euchariſtiæ, & Euchariſtia rurſum confirmat ſententiam noſtram: Offerimus enim ei, quæ ſunt eius, congruenter communicationem & unicam prædicantes carnis & ſpiritus. Quemadmodùm enim qui eſt à terra panis percipiens uocationem DEI, iam non communis panis eſt, ſed Euchariſtia, ex duabus rebus conſtans, terrena & cæleſti: ſic & corpora noſtra percipientia Euchariſtiam, iam non ſunt corruptibilia, ſpem reſurrectionis habentia. Offerimus autem ei, non quaſi indigenti, ſed gratias agentes donationi eius, & ſanctificantes creaturam.

Eccleſiæ oblationẽ Dominus offerri docuit in uniuerſo mũdo. Veritas corporis & ſanguinis. Oblatio Euchariſtiæ.

7. Chrysostomvs in homilia ſuper pſalmum nonageſimumquintum, illud Malachiæ citans, Non eſt mea uoluntas &c. Vidè quàm luculenter, quàque dilucidè myſticam interpretatus eſt menſam, quæ eſt incruenta hoſtia. Thymiama uerò purum appellat ſacras preces, quæ poſt hoſtiam offeruntur. hic enim ſuffitus Deum refocillat, non is qui à terrenis radicibus ſumitur, ſed qui à puro corde exhalatur. Vides ut ubique locorum conceſſum eſt angelicum illud ſacrificium inclareſcere? uides nullis finibus circunſcriptũ neque altare, neque canticum? In omni loco thimiama offertur nomini meo. Eſt igitur hoſtia pura, prima quidem myſtica menſa, cæleſte ſummeque uenerandum ſacrificium. Eſt autem & in nobis uaria ſacrificiorum differentia, &c. ubi cùm explicaſſet multa alia eſſe noui teſtamenti ſacrificia, concludit hoc modo: Habemus igitur primum ſacrificium illud ſalutare donum: ſecundum, martyrum: tertium, deprecationis: quartum, iubilationis: quintum, iuſtitiæ: ſextum, eleemoſynæ: ſeptimum, laudis: octauum compunctionis: nonum, humilitatis: decimum, prædicationis: tametſi quiddam prætermiſi, quum animo nouem enumerarim, putaui me tradidiſſe decem. Quodnam igitur ſacrificij genus prætermiſſum eſt? Eſt decimum ſacrificium, fructificationis. Malach. 1. Incruẽta hoſtia. Angelicum ſacrificium. Summè uenerandũ ſacrificium. Varia ſacrificiorum genera apud Chriſtianos inter quæ primum eſt hoc noſtrum.

8. Avgvstinvs libro decimonono de ciuitate Dei, capite vigeſimotertio: Dei præclariſsimum atque optimum ſacrificium nos ipſi ſumus. Hæc eſt ciuitas eius, cuius rei myſterium celebramus oblationibus noſtris quæ fidelibus notæ ſunt. Ceſſaturas enim uictimas, quas in umbra futuri offerebant Iudæi: & unum ſacrificium gentes à ſolis ortu uſque ad occaſum, ſicut iam fieri cernimus, oblaturas per prophetas Hebræos oracula increpuere diuina. Malach. 1. A Malachia prædictum.

9. Idem libro decimooctauo de ciuitate Dei, capite trigeſimoquinto: Malachias prophetans Eccleſiam, quam per Chriſtum iam cernimus propagatam, Iudæis apertiſsimè dicit ex perſona Dei: Non eſt mihi uoluntas in uobis &c. Ab ortu ſolis &c. Hoc ſacrificium per ſacerdotium Christi, ſecundùm ordinem Melchiſedech, cùm in omni loco à ſolis ortu uſque ad occaſum Deo iam uideamus offerri: ſacrificium autem Iudæorum, quibus dictum eſt: Non eſt mihi uoluntas in uobis, nec accipiam &c. ceſſaſſe negare non poſſunt: quid adhuc expectant alium Christvm, quum hoc quod prophetatum eſt legunt, & impletum uident, impleri non potuerit, niſi per ipſum? Cap. 1. Sacerdotium Chriſti ſecũdùm ordinẽ Melchiſed. à Malachia pdictum.

1. H. Canon tertius Apoſtolorum. Si quis epiſcopus, aut presbyter, præter ordinationem Domini, alia quædam in ſacrificio offerat ſuper altare, id eſt, aut mel, aut lac: aut pro uino ſiceram, aut confecta quædam, aut uolatilia, aut animalia aliqua, aut legumina, contra conſtitutionem Domini faciens, congruo tempore deponatur.

2. Item Canon nonus: Si quis Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, uel quilibet ex ſacerdotali catalogo facta oblatione non communicauerit, aut cauſam dicat, ut ſi rationabilis fuerit, ueniam conſequatᷣ: aut ſi non dixerit, communione priuetur, tanquam qui populo cauſa læſionis extiterit, dans ſuſpicionem de eo, qui ſacrificauit, quòd rectè non obtulerit.

3. Clemens pontifex & martyr libro ſexto conſtitutionum Apoſtolicarum, capite vigeſimotertio: Chriſtus circuncifionem ſuſtulit, cum eam in ſe expleſſet. Baptiſmum, ſacrificium, ſacerdotium, localem adorationem

alio modo mutauit: Pro quotidiano baptiſmo, unum ſolum baptiſmum inſtituit, qui in eius mortem perficitur: Pro una tribu, de qualibet natione præcepit optimos deligi, nec corporum integritatem ſpectari, ſed religionem ac uitam: Pro ſacrificio cruento, rationale & incruentum, ac myſticum ſacrificium inſtituit, quod in mortem Domini per ſymbola corporis & ſanguinis ſui celebratur: Pro adoratione locali, ab ortu ſolis uſque ad occaſum, in omni loco imperij ſui nomen ſuum celebrari ſtatuit. Quare non ſuſtulit à nobis legem, ſed uincula.

Inſtituit Chriſtus incruentum & myſticū ſacrificiū. Malac. 1.

4. CONCILIVM primum Nicenum canone decimoquarto: Hoc neque regula, neque conſuetudo tradidit, ut hi qui offerendi ſacrificij non habent poteſtatem, his qui offerunt, corpus CHRISTI porrigant.

Offerendi ſacrificij poteſtatem nō habēt Diaconi.

5. CONCILIVM Laodicenum canone decimonono: Quoniam Catechumenorum orationem ſeparatim & priùs poſt tractatum Epiſcoporum oporteat celebrari. Quibus egreſſis, orent etiàm hi, qui in pœnitentia ſunt conſtituti, & poſt manus impoſitionem his quoquè abſcedentibus, tunc fideles orare debebunt. Quorum tres orationes fiant, una quidem (id eſt prima) per ſilentium, ſecunda uerò & tertia per uocis pronunciationem. Et tunc demum oſculo pacem dari debere. Et poſteaquàm presbyteri Epiſcopo pacem dederint, tunc etiàm laicos dare. Et ſic oblatio offeratur. Solis autem miniſtris altaris liceat ingredi ad altare, & ibidèm communicare.

6. ET canone quinquageſimooctauo eiuſdem Concilij: Non oportet in domibus oblationes ab Epiſcopis ſiue presbyteris fieri.

7. CONCILIVM Epheſinum in epiſtola ad Neſtorium, ut ſuprà quæſtione quarta, A. 3.

8. CONCILIVM Tridentinum ſeſſione vigeſimaſecunda, capite primo: Quoniam ſub priori teſtamēto, teſte Apoſtolo Paulo, propter Leuitici ſacerdotij imbecillitatem conſummatio non erat: oportuit, DEO patre miſericordiarum ità ordinante, ſacerdotem alium ſecundùm ordinem Melchiſedech ſurgere Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, qui poſſet omnes, quot quor ſanctificandi eſſent, conſummare, & ad perfectum adducere. Is igitur Deus & Dominus noſter etſi ſemel ſeipſum in ara crucis, morte interceden te Deo Patri oblaturus erat, ut æternam illic redemptionem operaret: quia tamen per mortem ſacerdotium eius extinguendum non erat: in cœna nouiſsima, qua nocte tradebatur, ut dilectæ ſponſæ ſuæ Eccleſiæ uiſibile, ſicut hominum natura exigit, relinqueret ſacrificium, quo cruentum illud ſemel in cruce peragendum, repræſentaretur: eiuſque memoria in finem uſque ſeculi permaneret: atque illius ſalutaris uirtus in remiſsionem eorum, quæ à nobis quotidiè committuntur, peccatorum applicaretur: ſacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech ſe in æternum conſtitutum declarans, corpus & ſanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis & uini Deo patri obtulit: ac ſub earundem rerum ſymbolis, Apoſtolis, quos tunc noui teſtamenti ſacerdotes conſtituebat, ut ſumerent tradidit: & eiſdem eorumque in ſacerdotio ſucceſſoribus, ut offerrent, præcepit, per hæc uerba: Hoc facite in meam commemorationem: uti ſemper catholica Eccleſia intellexit, & docuit. nam celebrato ueteri Paſcha, quod in memoriam exitus de Aegypto multitudo filiorū Iſrael immolabat, nouum inſtituit Paſcha, ſeipſum ab Eccleſia per ſacerdotes ſub ſignis uiſibilibus immolandum in memoriam tranſitus ſui ex hoc mūdo ad Patrem, quandò per ſui ſanguinis effuſionem nos redemit, eripuitque de pote-

Doctrina Cōcilij de ſacroſancto Miſſę ſacrificio. Heb. 7. Pſal. 109.

Xps in cœna obtulit tanquā ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech. Luc. 22. Exod. 13.

de poteſtate tenebrarum,& in regnũ ſuũ tranſtulit. Et hæc quidem illa munda oblatio eſt,quæ nulla indignitate,aut malitia offerentium inquinari poteſt: quam Dominus per Malachiam nomini ſuo, quod magnum futurum eſſet in gẽtibus,in omni loco mundã offerendã prædixit,& quã non obſcurè innuit Apoſtolus Paulus Corinthijs ſcribens,cũ dicit:Nõ poſſe eos qui participatione Dæmoniorũ polluti ſint,mẽſæ Dñi participes fieri:per mẽſam,altare utrobiq; intelligens. Hæc deniq; illa eſt, quæ per uarias ſacrificiorum, naturæ & legis tempore, ſimilitudines figurabatur: utpote, quæ bona omnia,per illa ſignificata,uelut illorum omnium conſummatio & perfectio cõplectitur. In eadem ſeſsione canone primo de Sacrificio Miſſæ: Si quis dixerit, in Miſſa non offerri Deo uerum & proprium ſacrificium: aut quòd offerri non ſit aliud,quàm nobis CHRISTVM ad manducandum dari,anathema ſit. Et canone ſecundo: Si quis dixerit, illis uerbis, Hoc facite in meam commemorationem, CHRISTVM non inſtituiſſe Apoſtolos ſacerdotes: aut non ordinaſſe, ut ipſi,alijque ſacerdotes offerrent corpus & ſanguinem ſuum,anathema ſit.

Coloſſ. 1. Per Malachiã prædictum. Cap. 1. 1. Cor. 10. à B. Paulo inſinuatum. Per ſacrificia alia ſignificatum. In Miſſa offertur uerum & proprium ſacrificium. Per, hoc facite, ſacerdotes inſtituit Apoſtolos.

9. IACOBVS, Baſilius,Chryſoſtomus in Liturgijs,ut infrà, M. 1 & ſeq.

1. I. ALEXANDER primus in epiſtola prima ad omnes orthodoxos,capite quarto: In Sacramentorum quoquè oblationibus,quæ inter Miſſarum ſolennia Domino offeruntur, paſsio Domini miſcenda eſt, ut eius, cuius corpus & ſanguis conficitur,paſsio celebretur, ità ut repulſis opinionibus ſuperſtitionum,panis tantùm & uinum aqua permixtum, in ſacrificio offerãtur. Non debet enim(ut à patribus accepimus, & ipſa ratio docet)in calice Domini aut uinum ſolum aut aqua ſola offerri,ſed utrunque permixtũ,quia utrunque ex latere eius in paſsione ſua profluxiſſe legitur. Ipſa uerò Veritas nos inſtruit,calicem & panem in ſacramento offerre, quandò ait: Accepit Ieſus panem,& benedixit &c.

Panis & uinũ aqua permixtum offerendum, in ſacrificio. Matth. 26.

2. TELESPHORVS pontifex & martyr in epiſtola ad omnes Epiſcopos capite ſecundo: Nocte uerò ſancta Natiuitatis Domini ſaluatoris Miſſas celebrent,& hymnum angelicum in eis ſolenniter decantent, quoniam & eadẽ nocte ab angelo paſtoribus nunciatus eſt, ſicut ipſa ueritas teſtatur,dicens: Paſtores erant in &c.Reliquis enim temporibus Miſſarum celebrationes ante horam diei tertiam minimè ſunt celebrandæ: quia & eadem hora Dominus crucifixus eſt,& ſuper Apoſtolos ſpiritus ſanctus deſcendiſſe legitur. Ab Epiſcopis autem idem angelicus hymnus pro tempore & loco in Miſſarum ſolennijs celebrandus eſt,atque ſolenniter recitandus.

Miſſas celebrare. Luc. 2. Miſſarum celebrationes. Mat. 15. Acto. 2. Miſſarum ſolennia.

3. FELIX primus pontifex & martyr in epiſtola ſecunda ad Epiſcopos Galliæ: Nos uerò ad ſupplementum ueſtrum, fratres, & coepiſcopos noſtros uocauimus ampliùs quàm ſeptuaginta,cum quibus hæc quæ ſubter habentur inſerta, regulariter tractando decreuimus &c. Et poſteà: Quapropter in præfata conſtituimus ſynodo,uobiſque & omnibus Eccleſijs tenendum & agendum mandamus, ut ſuper memorias martyrum Miſſæ celebrentur, nè memoriæ eorum à talibus extingui, aut ueneratio poſsit prohiberi.

Super memorias Martyrũ Miſſæ celebrentur.

4. HIGINVS Põtifex & Martyr apud Gratianũ de conſecratione diſtinctione prima:Omnes Baſilicę cum Miſſa debent ſemper conſecrari.ubi autem plures ſunt &c.

Cum Miſſa.

5. SOTER pontifex & martyr, apud eundem Gratianum de conſecratio-

A Sacerdotibus Miſſarũ tpe ſacra myſteria conſecrantur. Miſſas facere Miſſarum ſolennia celebrare.

ne, diſtinctione prima, capite, ut illud: Cenſuimus ergò conuenire, ut cùm à ſacerdotibus Miſſarum tempore ſacra myſteria conſecrantur, ſi ægritudinis accidat quilibet euentus, quo cœptum nequeat expleri myſterium, ſit liberum epiſcopo uel presbytero uel alij, ut conſecrationem expleat officij cœpti. Et poſt pauca: Nullus poſt cibum potumque ſiue quodlibet minimũ ſumptũ Miſſas facere præſumat. Ibidèm: Hoc quoquè ſtatutũ eſt, ut nullus presbyterorum Miſſarum ſolennia celebrare præſumat, niſì duobus præſentibus, ſibique reſpondentibus. &c.

Cum Miſſa.

6. Evaristvs pontifex & martyr, apud Iuonem parte tertia, capite quarto, & Burchardũ libro tertio Decretorum, capite vigeſimoſeptimo: Omne baſilicæ cum Miſſa debent ſemper conſecrari.

In Miſſa.

7. Fabianvs pontifex & martyr, ut habetur in Codice decretorum ſexdecim librorum libro quinto, capite nono: Sácrificium non eſt accipiendũ de manu ſacerdotis, qui orationes uel actiones, & reliquas obſeruationes in Miſſa ſecundùm ritum implere non poteſt.

Miſſæ celebrantur. Miſſarum actio. Miſſas celebrare. Miſſas celebrari.

8. Damasvs pontifex in pontificali de Alexandro pontifice & martyre loquens in ipſius uita, ſic ait: Hic paſsionem Domini miſcuit in precatione ſacerdotum, quandò Miſſæ celebrantur. Deindè de Sixto primo: Et conſtituit, ut Miſſarum actionem ſacerdote incipiente, populus hymnum decantaret, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Devs Sabaoth, &c. Item de Teleſphoro: Hic fecit ut in natali Domini noſtri Iesv Christi noctù Miſſæ celebrarentur, cùm omni alio tpe ante horæ tertiæ curſum nullus præſumeret Miſſas celebrare, quia ea hora Dñs noſter aſcendit in crucẽ. & ut ante ſacrificiũ, hymnus diceret angelicus, hoc eſt, Gloria in excelſis Deo. Et de Felice primo: Hic cõſtituit ſupra ſepulcra aut memorias martyrũ, Miſſas celebrari.

In Miſſa.

9. Idem Damaſus epiſtola quarta de Choriepiſcopis: Quòd uerò eis nõ liceat ſacerdotes cõſecrare, nec diaconos aut ſubdiaconos, nec uirgines nec altare erigere, nec ungere aut ſacrare, &c. nec publicè quidem in Miſſa quenquam pœnitentem reconciliare, &c.

In publica Miſſa.

10. Concilivm Carthaginenſe ſecundum canone tertio: Ab uniuerſis epiſcopis dictum eſt: Chriſmatis confectio & puellarum conſecratio à presbyteris non fiant. Vel reconciliare quenquam in publica Miſſa, presbytero non licere, hoc omnibus placet.

Miſſam facere cœpi.

11. Ambrosivs epiſtola trigeſimatertia ad Marcellinam ſororem ſuam, de tradendis baſilicis: Sequenti die (erat autem Dominica) poſt lectiones atque tractatum, dimiſsis catechumenis, ſymbolum aliquibus competentibus in baptiſterijs tradebam baſilicæ. Illic nunciatum eſt mihi, comperto quòd ad Portianam baſilicam de palatio decanos miſiſſent, & uela ſuſpenderent, populi partem eo pergere. Ego tamen manſi in munere, Miſſam facere cœpi. Dum offero, raptum cognoui à populo Caſtulum quendam quẽ presbyterum dicerent Arriani. Hunc autem in platea offenderant tranſeuntes. Amariſsimè flere, & orare in ipſa oblatione Deum cœpi, ut ſubueniret, * nec huius ſanguis in cauſa Eccleſiæ fieret, certè ut meus ſanguis pro ſalutẽ non ſolùm populi, ſed etiàm pro ipſis impijs effunderetur. Quid multa: Miſſis presbyteris & diaconibus, eripui iniuriæ uirum.

** nè cuius.*

Ad Miſſas.

12. Avgvstinvs ſermone nonageſimoprimo de tempore. In lectione quæ nobis ad Miſſas legenda eſt, fratres chariſsimi, audituri ſumus, quòd filij Iſrael poſt tranſitum maris rubri uenerunt, &c.

13. Idem

13. Idem ſermone ducenteſimo trigeſimoſeptimo de tempore: Eccè poſt ſermonem fit Miſſa catechumenis, manebunt fideles, uenietur ad locum orationis. Scitis quò acceſſuri ſumus, quid priùs Deo dicturi ſumus? Dimitte nobis debita noſtra &c.

Fit Miſſa catechumenis. Matth. 6.

14. Idem Auguſtinus in ſermone ducenteſimo quinquageſimoprimo, agens de celebranda Dominica die: In die uerò nullus ſe à ſacra Miſſarum celebratione ſeparet, neque ocioſus quis domi remaneat, cæteris ad Eccleſiam pergentibus: neque in uenatione ſe occupet, & diabolico mancipetur officio, circunuagando campos & ſyluas, clamorem & cachinnum ore exaltans, non gemitum, nec orationis uerba ex intimo pectore ad Deum proferens. Adhuc quoquè quod deteſtabilius eſt, ad Eccleſiam aliqui uenientes non intrant, non inſiſtunt precibus, non expectant cum ſilentio ſanctarum Miſſarum celebrationem, ſed quandò lectiones diuinæ intùs leguntur, tunc ipſi foris aut cauſas dicere, aut diuerſis ſtudent calumnijs impugnare, aut videlicet in alea uel in iocis inutilibus inſudare.

Miſſarum celebratio.

Sanctarum Miſſarum celebratio.

15. Concilium Mileuitanum cui Auguſtinus interfuit, canone duodecimo: Placuit etiam & illud, ut preces uel orationes ſeu Miſſæ, quæ probatæ fuerint in Concilio, ſiue præfationes, ſiue commendationes, ſeu manus impoſitiones, ab omnibus celebrentur. Nec aliæ omninò dicantur in Eccleſia, niſi quæ à prudentioribus tractatæ uel comprobatæ in ſynodo fuerint, nè fortè aliquid contra fidem, uel per ignorantiam, uel per minus ſtudium ſit compoſitum.

Miſſæ nō niſi approbatæ celebrentur.

16. Concilium quartum Carthaginenſe, cui etiàm interfuit Auguſtinus, canone octogeſimoquarto: Vt Epiſcopus nullum prohibeat ingredi Eccleſiam, & audire uerbum Dei, ſiue gentilem, ſiue hæreticum, ſiue Iudæum, uſq; ad Miſſam catechumenorum.

Miſſa catechumenorum.

17. Leo Magnus epiſtola octogeſimaprima ad Dioſcorum Alexandrinum: Vt autem in omnibus obſeruantia noſtra concordet, illud quoquè uolumus cuſtodiri, ut quum ſolennior feſtiuitas conuentum populi numeroſioris indixerit, & ad eam tanta multitudo conuenerit, quam recipere baſilica ſimul una non poſsit, ſacrificij oblatio indubitanter iteretur, nè his tantùm admiſsis ad hanc deuotionem, qui primi aduenerint, uideantur hi, qui poſtmodùm confluxerint, non recepti: cùm plenum pietatis atque rationis ſit, ut quotiès Baſilicam, in qua agitur, præſentia nouæ plebis impleuerit, totiès ſacrificium ſubſequens offeratur. Neceſſè eſt autem, ut quædam pars populi ſua deuotione priuetur, ſi unius tantùm Miſſæ more ſeruato, ſacrificium offerre non poſsint, niſi qui prima diei parte conuenerint. Studioſè ergò dilectionem tuam & familiariter admonemus, ut quod noſtræ conſuetudini ex forma paternæ traditionis inſedit, tua quoquè cura non negligat, ut per omnia nobis & fide & actibus congruamus.

Sacrificij oblatio iterari præcipitur in eodem die & templo.

Vnius Miſſæ.

Idem epiſtola octogeſimaoctaua, ad Epiſcopos Germaniæ & Galliæ: Nec publicè quidem in Miſſa quenquam pœnitentem reconciliare, nec formatas cuilibet epiſtolas mittere Chorepiſcopis uel presbyteris licet.

Publicè in Miſſa.

1. K. De cæremonijs Miſſæ uide Dionyſium Areopagitam libro de Eccleſiaſtica Hierarchia, capite tertio, ut ſuprà A. I. Scripſerunt de iſdem cæremonijs & ritibus quamplurimi alij: atque ij præſertim qui libros edidere de diuinis uel eccleſiaſticis officijs, ut Iſidorus Hiſpalenſis, Vualafridus abbas S. Galli, Alcuinus, Amalarius Archiepiſcopus Treuirenſis, Angelomus,

Vide Trit. de Script. Eccle. Item Ordinē Rom. cum adiunctis Scri-

ptoribus, per Melchiorem Hittorpiũ Coloniç editum anno 1568.

mus, Rabanus archiepiſcopus Moguntinus de inſtitutione clericorum, Remigius Altiſiodorenſis, Herigerus abbas Lobienſis, Berno abbas Augienſis de officio Miſſæ, Bernoldus Cõſtantiẽſis presbyter, Iuo Carnotenſis in ſermonibus de rebus Eccleſiaſticis, Hildebertus Cenomanenſis, Anſelmus Cantuariẽſis, Honorius Auguſtodunenſis, Hugo Victorinus, Rupertus Tuitienſis, Innocentius 3. in libris de officio Miſſæ, Guilielmus Altiſiodorenſis, Ioannes Beleth, Thomas Aquinas opuſculo 66. de expoſitione Miſſæ, & in 3. parte quæſt. 83. Guilhelmus Durandus epiſcopus Mimatenſis, Micrologus, & plures alij.

Cur Eccleſia ritus & cæremonias Miſſæ inſtituerit, ex traditiõe Apoſt.

2. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione vigeſimaſecunda, capite quinto: Cumque natura hominum ea ſit, ut non facilè queat ſine adminiculis exterioribus ad rerum diuinarum meditationem ſuſtolli: propterea pia mater Eccleſia ritus quoſdam, ut ſcilicet quædam ſummiſſa uoce, alia uerò elatiore, in Miſſa pronunciarentur, inſtituit. Cæremonias item adhibuit, ut myſticas benedictiones, lumina, thymiamata, ueſtes, aliaque id genus multa, ex Apoſtolica diſciplina & traditione, quo & maieſtas tanti ſacrificij commendaretur, & mentes fidelium per hæc uiſibilia religionis & pietatis ſigna ad rerum altiſsimarum, quæ in hoc ſacrificio latent, contemplationem excitarentur. Ibidèm canone ſeptimo: Si quis dixerit, cæremonias, ueſtes, & externa ſigna, quibus in Miſſarum celebratione Eccleſia Catholica utitur, irritabula impietatis eſſe magis, quàm officia pietatis, anathema ſit.

Contemnentes cæremonias & ritus Miſſç, anathemate feriunt.

3. HIERONYMVS in epiſtola ad Theophilum Alexandrinum ante libros Paſchales: In opere tuo utilitatem ſpectauimus Eccleſiarum, ut diſcāt qui ignorant, eruditi teſtimonijs ſcripturarum, qua debeant ueneratione ſancta ſuſcipere, & altaris Chriſti miniſterio deſeruire, ſacroſque calices & ſancta uelamina, & cætera quç ad cultum Dominicç pertinent paſsionis, non quaſi inania & ſenſu carentia, ſanctimoniam non habere, ſed ex conſortio corporis & ſanguinis Domini, eadem qua corpus eius & ſanguis maieſtate ueneranda.

Reuerenter tractandi ſacri calices &c.

Quæ fiant in dicant in Sacrificio Miſſæ.

CYRILLVS Hieroſolymitanus catecheſi quinta myſtagogica: Vidiſtis diaconum aquam lauandis manibus porrigentem ſacerdoti &c. Deindè clamat diaconus longè pòſt: Complectimini & oſculemini uos inuicèm: atque tunc mutuo nos oſculo ſalutamus. Poſteà clamat ſacerdos: Surſum corda. Vos deindè reſpondetis: Habemus ad Dominum. Deindè dicit ſacerdos: Gratias agamus Domino. Ad hæc uos ſubijcitis: Dignum & iuſtum eſt. Facimus deindè mentionem cæli & terræ & maris, Solis & lunæ, & ſiderum ac uniuerſæ creaturæ, tam ratione prçditç, quàm irrationalis: tam iſtius quæ uidetur, quàm illius quæ ſub aſpectum noſtrum non cadit: angelorum, archangelorum, uirtutum, dominationum, principatuum, poteſtatum, thronorum & Cherubim, faciem operientium, quaſi diceremus illud Dauidis: Magnificate Dominum mecum. Commemoramus etiam illa Cherubim, quæ in ſpirituſancto cernebat Eſaias, circunſtantia thronum DEI: ac alis quidem duabus faciem uelantia, atque dicentia: Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus Sabaoth. Propterea enim traditam nobis hanc Seraphicā theologiā recitamus, ut in illa cæleſti hymnodia, cũ ſupramundana militia communicemus: atq; ſic per eiuſmodi hymnos noſipſos ſanctificantes, Deũ benigniſsimum oramus, ut ſuper illa propoſita, ſanctum ſpiritum emittat, ut panem quidem faciat corpus CHRISTI, uinum uerò ſanguinem CHRISTI.

Omninò enim quod attigerit ſpirituſſanctus, hoc ſanctificatur & transmutatur. Deindè uerò poſtquàm confectum eſt illud ſpirituale ſacrificium, & ille cultus incruētus ſuper ipſa propitiationis hoſtia, obſecramus Deum, pro communi Eccleſiarum pace, pro tranquillitate mundi, pro regibus, pro militibus, pro ſocijs, pro ægrotis & afflictis, & in ſumma pro his omnibus qui egent auxilio. Indigemus autem omnes. Cùm hoc ſacrificium offerimus, poſteà facimus mentionem etiam eorum, qui ante nos obdormierunt. Primùm Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum, ut Deus orationibus illorum & deprecationibus ſuſcipiat preces noſtras. Deindè pro defunctis ſanctis Patribus & Epiſcopis. deniquè pro omnibus oramus, qui inter nos uita functi ſunt, maximum eſſe credentes animarum iuuamen, pro quibus offertur obſecratio ſancti illius & tremendi, quod in altari poſitum eſt, ſacrificij. Quod exemplo uobis demonſtrare uolumus. Scio enim multos dicere: Quid iuuat animam in peccatis ex hoc mundo decedentem, etiamſi in hoc ſacrificio mentio illius fiat? An enim ſi rex aliquis eos a quibus offenſus eſt, in exilium pepulerit, poſteà uerò illorum propinqui coronam aliquam conficientes, pro his, qui ſunt in ſupplicio, exulibus, eidem offerent, nonne condonationem aliquam ſuppliciorum ipſis dederit? Ad eundem modum & nos, pro defunctis precationes adhibentes, quanuis ſint peccatores, non quidem coronam plectimus, ſed CHRISTVM pro noſtris peccatis mactatum offerimus, ut & nobis & illis eum qui eſt benignißimus, propitium reddamus. Poſteà dicitis illam orationem, quam Saluator ſuis diſcipulis tradidit, cum pura conſcientia patrem nuncupantes DEVM, atque dicentes: Pater noſter qui es in cælis &c. Sacerdos autem poſteà dicit: Sancta ſanctis. Vos deindè reſpondetis. Vnus ſanctus, unus Dominus IESVS CHRISTVS. Audiſtis deinceps diuina quadam melodia pſallentem, atque ad ſacrorum myſteriorum communionem uos adhortantem: Guſtate & uidete, quòd CHRISTVS eſt Dominus &c.

Cultus incruentus.

Memoria ſanctorũ ĩ Miſſa.

Memoria defunctorum.

Maximũ animarũ iuuamẽ.

Sacrificiũ ꝓpitiatorium.

Pſal. 33.

4. CLEMENS Pontifex & martyr epiſtola ſecunda ad fratrem Domini: De vaſis ſanè ſacris ità gerendum eſt: Altaris palla, cathedra, candelabrũ, & uelum, ſi fuerint uetuſtate conſumpta, incendio dentur: quoniam non licet ea, quæ in ſanctuario fuerint, malè tractari, ſed incendio uniuerſa tradantur. Cineres quoquè eorum in baptiſterio inferantur, ubi nullus tranſitum habeat, aut in pariete, aut in foſsis pauimentorum iactentur, nè introeuntium pedibus inquinentur. Nemo per ignorantiam clericus palla mortuum credat obuoluendum, aut Diaconus ſcapulas operire uelit, quæ fuit in altari, aut certè quæ data eſt in menſam DOMINI. Qui hæc fecerit, uel leuiter quaſi nihil & negligenter habuerit diuina myſteria, Diaconus triennio, ſexque menſibus à Dominico alienus erit altari, graui percuſſus anathemate. Quòd ſi clericum presbyter non commonuerit, decem annis & quinque menſibus excommunicatus ſit, propterea quòd de Dominicis ſacramentis ſubiecta ſibi non commonuerit miniſteria, & poſteà cum grandi humilitate matri reconcilietur Eccleſiæ. Pallas uerò & uela, quæ in ſanctuarij ſordidata fuerint miniſterio, diaconi cum humilibus miniſtris iuxta ſacrarium lauent, non eijcientes foras à ſacrario uelamina Dominicæ menſæ, nè fortè puluis Dominici corporis malè decidat à ſindone foris abluta, & erit hæc operanti peccatum: idcircò intra ſacrarium miniſtris præcipimus, hæc ſancta cum diligentia cuſtodire. Sanè

Quæ in ueneratione habẽda ea, quib. utitur Eccleſia in altari.

Puluis Dñici corporis.

pelluis

peluis noua comparetur,& præter hoc nihil aliud tangat. Sed nec ipſa peluis uelis apponatur lauandis,niſi quæ ad Dominici altaris cultum pertinet, Pallæ altaris ſolæ in ea lauent & in alia, uela ianuarum. De uelis autem ianuarum,cura ſit Oſtiarijs ex admonitione Maiorum, nè quis negligens aut ignarus, ad uelum ianuæ domus Domini,manus inconditè tergat: ſed ſtatim coercitus,diſcat omnis homo, quia uelũ atrij domus Domini ſanctũ eſt.

5. Beda lipro primo hiſtoriæ Anglicanæ, capite vigeſimonono: Præterea idem Papa Gregorius Auguſtino Epiſcopo,quia ſuggeſſerat ei multum quidem ſibi eſſe meſſem,ſed operarios paucos, miſit cum præfatis legatarijs ſuis plures cooperatores ac uerbi miniſtros: in quibus primi & præcipui erant Mellitus,Iuſtus,Paulinus,Rufinianus,& per eos generaliter uniuerſa, quæ ad cultum erant ac miniſterium Eccleſiæ neceſſaria,uaſa uidelicet ſacra, & ueſtimenta altarium: ornamenta quoquè eccleſiarum,& ſacerdotalia uel clericalia indumẽta,ſanctorum etiam Apoſtolorum ac martyrum reliquias, necnon & codices plurimos. Miſit etiam literas,in quibus ſignificat ſe ei pallium direxiſſe, ſimul ei inſinuat qualiter Epiſcopos in Britannia conſtituere debuiſſet.

Neceſſaria ad miniſteriũ Eccleſiæ mittit in Angliam B.Gregorius. Palliũ Epõrũ

1. L. Cyprianvs libro primo,epiſtola nona ad Clerum & plebem Furnitanorum: Epiſcopi anteceſſores noſtri religioſè conſiderantes, & ſalubriter prouidentes, cenſuerunt nè quis frater excedens, ad tutelam uel curam clericum nominaret: ac ſi quis hoc feciſſet,non offerretur pro eo, nec ſacrificium pro dormitione eius celebraretur. neque enim apud altare Dei meretur nominari in ſacerdotum prece, qui ab altari ſacerdotes & miniſtros uoluit auocare. & ideò Victor cùm contra formam nupèr in concilio à ſacerdotibus datam, Geminium Fauſtinum presbyterum auſus ſit tutorem cõſtituere,non eſt quòd pro dormitione eius apud uos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine eius in Eccleſia frequentetur,ut ſacerdotum decretum religioſè & neceſſariè factum,ſeruetur à nobis: ſimul & cæteris fratribus detur exemplum,nè quis ſacerdotes & miniſtros Dei, altari eius & Eccleſiæ uacantes,ad ſeculares moleſtias deuocet. obſeruari enim decæterò poterit, nè ultrà hoc fiat circa perſonam clericorum,ſi quod nunc factum eſt, fuerit uindicatum.

Sacrificiũ altaris pro defunctis.

2. Chrysostomvs homilia quadrageſimaprima in priorem epiſtolam ad Corinthios: Abierit mortuus peccator ſanè,gaudere docet,peccata impedita eſſe,& non accumulatum malum, nitique quantum fieri non poteſt, ut iuuetur non lachrymis,ſed prece,ſupplicationibus,eleemoſynis, oblationibus. Non eſt temerè hoc excogitatum, nec fruſtra memoriam mortuorum inter ſacra myſteria celebramus, aut accedimus, pro illis agnum illum iacentem,& peccata mundi tollentẽ deprecantes, ſed ut his conſolatio hinc aliqua fiat. Nec temerè qui altari aſsiſtit, inter horrenda myſteria clamat, pro omnibus in Chriſto dormientibus,& pro his qui memoriam celebrant illorum. Nam unquàm iſta fiant, neque hæc dicantur, ſi pro illis commemorationes non fierent. Neque enim a ſcena iam amplius noſtra ſunt,ſed ſpiritus ordinatione fiunt. Opitulemur igitur his fratres,memoriam pro ipſis faciamus. Nam ſi Iobi illius liberos patris uictima purgauit: quid dubites, è nobis quoquè,ſi pro dormientibus offeramus, ſolatij quiddam illis acceſſurum? Gratificari Deus propter alios alijs ſolet, quod Paulus hic oſtendit: Vt ex multis,inquit, perſonis, pro dono in nos collato, per multos gratiæ pro nobis

Iuuantur oblationibus. Memoria mortuorũ in ſacris myſterijs.

Iob 1.

Solatiũ mortuorũ ex oblatione. 2.Cor.1.

pro nobis agantur. Nè defatigemur mortuis auxilium ferendo, preces pro ipſis offerendo: communis totius orbis uictima: preces ſunt. Hinc pleni fiducia, pro toto etiam orbe ſupplicamus, inter martyres, inter confeſſores, inter ſacerdotes mortuos recenſemus. Vnum enim corpus omnes ſumus, ſint membra licèt alia alijs illuſtriora, undique ueniam ipſis impetrare licet, precibus pro ipſis effuſis, muneribus datis, conſortio earum, inter quos uelut commune corpus referuntur. Quid ergo doles? quid lachrymaris? cum impetrandæ mortuo ueniæ tot extent rationes?

Cōis totius orbis victima

3. IDEM Chryſoſtomus homilia vigeſimaprima in Acta Apoſtolorum: Non fruſtrà oblationes pro defunctis fiunt, non fruſtrà preces, non fruſtrà eleemoſynæ. Hæc omnia ſpiritus diſpoſuit, uolens ut nos mutuum iuuemus. Vnde .n. utilitatē accipiet ille per te, & tu per illum, contemptis opibus inductus es ad faciendum aliquid generoſum: & tu illi ſalutis, & ipſe tibi eleemoſynæ factus eſt author. Nè dubita, quia erit aliquis fructus ſuauis. Non temerè diaconus clamat: Pro his qui defuncti ſunt in Chriſto, & pro his qui illorum memoriam faciunt. Non diaconus eſt qui talem illam uocem emittit, ſed ſpiritus: non ſanctus inquam, ſed donum. Quid dicis? In manibus eſt hoſtia, & omnia propoſita ſunt benè ordinata, adſunt angeli, adſunt archangeli, adeſt filius dei, cum tanto horrore adſtant omnes, adſtant illi clamantes omnibus ſilentibus, & putas temerè hæc fieri? Igitur & alia temerè, & quæ pro eccleſia, & quæ pro ſacerdotibus offeruntur, & quæ pro plenitudine ac uniuerſitate? Abſit. Sed omnia cum fide fiunt.

Oblationes, preces & eleemoſynæ pro defunctis.

4. IOANNES Damaſcenus in ſermone, Quòd qui in fide hinc migrarunt, ſacris operationibus & uiuorum beneficijs multùm iuuentur: Diui autem Apoſtoli diſcipuli ſaluatoris, qui totum mundi circulum uiuum cepere prædicando uerbum, quod ſuis oculis uiderant, in tremendis & impollutis uitalibusque ſacramentis memoriam eorum qui fideliter obdormierunt, habendam edixerunt. Quod adhuc firmiter atque adeò ſine contradictione obſeruat Apoſtolica & catholica Eccleſia CHRISTI & DEI, á finibus uſque ad fines terræ, ab eoque tempore uſque in præſens, & in finem mundi uſque. Omninò hoc neque uane, neque abſurdè, neque temerè, fortuitove ordinatum eſt. Quæ enim Chriſtiana religio erroris neſcia ſuſcipit. & in tot ſecula ſeruat inconcuſſa, minimè uana ſunt, ſed utilia, Deo placita, ſalutique noſtræ conducibilia plurimùm. Ibidèm poſteà: Inſupèr & Athanaſius in ſermone illo undecunque concinno, quem in eos, qui obdormierunt, ſcripſit, ſcitè dicit: Si quis diem obierit, licèt in aerem deponatur inhumatus, nè omiſeris oleum & ceram, inuocato Chriſto Deo, ad ſepulcrum accendere: Accepta enim Deo ſunt, plurimamque ſecum referunt retributionem. Oleum enim & cera, holocauſtum eſt: incruentæ autem hoſtiæ oblatio, propitiatio eſt. Quod uerò in pauperes collocatur beneficium, omnis bonæ retributionis augmentum. Itaque pro defuncto oblaturus &c. Apoſtoli enim Dei prædicatores & magiſtri ſacrificiorum curatores, alijque patres ſacro afflati numine, & participes uirtutis animum excedere facientis, ſecundùm quod fas erat & acceptum Deo, diuino ore annunciarunt, operationes ſacras (ſiue Miſſarum oblationes) & preces, & pſalmos anniuerſariaſque defunctorum memorias, & quæcunque uſque in hodiernum diem gratia benigniſsimi DEI augent, incrementūq; accipiūt, ab ortu Solis uſq; ad occaſum, & á ſeptētrione & meridie in gloriam et laudem Dei Dn̄i Dominorū, et regis regnantiū.

Memoria mortuorū in Miſſa ab Apoſtolis pfecta.

Nota.

Athanaſij eadem de re teſtimonium.

5. AVGV-

5. AVGVSTINVS in libro de cura pro mortuis gerenda, capite primo: In Machabæorum libris legimus oblatum pro mortuis ſacrificium. Sed & ſi nuſquàm in ſcripturis ueteribus omninò legeretur, non parua eſt uniuerſæ eccleſiæ, quæ in hac conſuetudine claret, authoritas: ubi in precibus ſacerdotis, quæ Domino DEO ad eius altare funduntur, locum ſuum habet etiàm cōdemnatio mortuorum.

2. Mach. 12.

Nota.

6. ITEM de uerbis Apoſtoli, ſermone trigeſimoquarto, uel ſecūdùm alios trigeſimoſecundo: Pompa funeris, agmina exequiarum, ſumptuoſa diligentia ſepulturæ, monumentorum opulenta conſtructio, uiuorum ſunt qualiacū que ſolatia, non adiutoria mortuorum. Orationibus uerò ſanctæ Eccleſiæ & ſacrificio ſalutari, & eleemoſynis quæ pro eorum ſpiritib. erogantur, non eſt dubitandum mortuos adiuuari, ut cum eis miſericordiùs agatur à Domino, quàm eorum peccata meruerunt. Hoc enim à patribus traditum uniuerſa obſeruat eccleſia, ut pro eis qui in corpus & ſanguinis Chriſti communione defuncti ſunt, cùm id ipſum ſacrificio loco ſuo commemorantur, oretur, ac pro illis quoquè id offerri commemoretur. Cùm uerò eorum commendandorum cauſa opera miſericordiæ celebrantur, quis eis dubitet ſuffragari, pro quibus orationes Deo non inaniter allegantur.

Sacrificio ſalutari nō dubitandum ad iuuari mortuos.

Nota.

7. ET libro nono Confeſsionum, capite vndecimo: Et mox ambo omnibus (mihi & fratri meo) Ponite (inquit Monica) hoc corpus ubicunque: nihil uos eius cura conturbet. Tantùm illud uos rogo, ut ad Domini altare memineritis mei, ubi fueritis.

Memoria defuncti ad altare.

8. ITEM capite duodecimo, de eadem matre ſua Monica loquens: Cùm eccè corpus elatum eſt, imus & redimus ſine lachrymis. Nam neque in eis precibus quas ibi fudimus, cùm offerretur pro ea ſacrificium precij noſtri, iā iuxta ſepulcrum poſito cadauere, priuſquàm deponeretur, ſicut illic fieri ſolet, nec in eis precibus ego fleui, ſed toto die grauiter in occulto mœſtus eram.

Pro Monica ſacrificiū precij noſtri oblatum.

9. PRAETEREA capite decimotertio: Non iſta mandauit nobis, ſed tantummodò memoriam ſui ad altare tuum fieri deſiderauit, cui nullius rei prę termiſsione ſeruierat, undè ſciret diſpenſari uictimam ſanctam, qua deletum eſt chirographum quod erat contrarium nobis, qua triumphatus eſt hoſtis computans delicta noſtra, & quærens quid obijciat, & nihil inueniens in illo in quo uincimus.

Memoriā ſui ad altare fieri petiit.

Coloſ. 2.

10. EPIPHANIVS contra Aerium, hæreſi ſeptuageſimaquinta: Deindè, qua ratione poſt mortem nominatis (inquit Aerius) nomina mortuorum? Orat enim, inquit, uiuens, aut diſpenſationem facit, quid profuerit mortuo? Si uerò omninò preces eorum, qui hic ſunt, proſint illis qui iſthic ſunt, igitur nemo ſit piùs, neque boni quicquam faciat, ſed acquirat amicos quoſdā per quem uult modum, aut per pecunias perſuadens, aut amicis id in obitu demandans, & orent pro ipſo, ut nè quid illic patiatur, neque immedicabilia peccata ab ipſo perpetrata requirantur. Ad quæ poſteà reſpondens Epiphanius, ità ait: De eo uerò, quòd proferantur nomina uita defunctorum, quid hoc magis fuerit utile? quid hoc commodius & magis admiratione dignum? quod credunt præſentes, quòd hi qui deceſſerunt, uiuunt, & nō ſunt nulli, ſed ſunt & uiuunt apud Dominum: & ut pientiſsimam prædicationē recenſeam, quod ſpes eſt orantibus pro fratribus uelut qui in peregrinatione ſint. Proſunt autem & preces pro ipſis ſcientes, etiamſi totam culpā

Argumenta Aerii hæretici.

Reſpōſio Epiphanij.

non

non abſcindant. Verum enimuerò eo quòd nos ſæpè dum in mundo ſumus, fallimur & erramus, tum inuiti, tum uoluntariè, quo id quod perfectius eſt ſignificetur, & pro iuſtis, & pro peccatoribus memoriam facimus: pro peccatoribus quidem miſericordiã Dei implorantes, pro iuſtis uerò & Patribus, & Patriarchis, Prophetis, Apoſtolis, Euangeliſtis, martyribus ac confeſſoribus, Epiſcopiſque & Anachoretis, & pro uniuerſo ordine, ut Dominum IESVM CHRISTVM ab hominum ordine ſeparemus, per honorem, quem ipſi exhibemus, & ut adorationem ipſi præſtemus, illud mente uoluentes, quod Dominus non eſt alicui homini adæquatus, etiamſi millies, & ultra, in iuſtitia degat unuſquiſque homo. Et pòſt pauca: Deindè uerò rursùs ad propoſiti argumenti conſequentiã deueniam, quòd Eccleſia neceſſariò hoc perficit traditione à Patribus accepta. Quis autem poterit ſtatum matris diſſoluere, aut legem patris? uelut Salomon dicit, Audi fili ſermonem patris tui, & nè repudies ſtatuta matris tuæ: oſtẽdens per hoc quod & in ſcripturis & ſine ſcripto docuit pater, hoc eſt Deus, & unigenitus, & ſpiritusſanctus. Mater aũt noſtra Eccleſia ſtatuta habet in ſe poſita, indiſſolubilia, quæ diſſolui non poſſunt. Quum itaque ordinata ſint in eccleſia ſtatuta, & benè ſe habeant, & omnia mirabiliter fiant, confutatus eſt rursùs etiam hic ſeductor. Sed & hoc relicto, uelut ſcarabæo, aut cantharide, aut bupreſti animalculo, per eccleſiaſticum fundamentum & Dei potentiam cõculcato, ad reliquias conſequenter procedamus, Deũ auxiliariũ inuocantes.

Pro peccatorib. memoria fit in ſacro.

Ex Traditiõe à patribus accepta ꝑ mortuis iſta præſtantur.

1. M. CYPRIANVS in ſermone de cœna Domini: Ex quo à Domino dictum eſt: Hoc facite in meam commemorationem, hæc eſt caro mea, & hic eſt ſanguis meũs, quotieſcunquè his uerbis & hac fide actum eſt, panis iſte ſubſtãtialis & calix bñdictione ſolẽni ſacratus, ad totius hoĩs uitã ſalutẽ que proficit, ſimul medicamentum & holocauſtum ad ſanandas infirmitates & purgandas iniquitates exiſtens. Luc.22.

Vtilitas huius Sacrificij.

2. IACOBVS in ſua Liturgia: Noſtras animas ſanctifica, corporaq; & ſpiritus, necnon cogitationes noſtras ad pietatem conuerte, ut pura conſcientia tibi dona offeramus, munera, fructuum oblationes, ut ea deleantur delicta, quæ admiſimus, & ut toti populo tuo ſis propitius. Ibidèm: Vt tibi grato & diuino oblato ſacrificio, digni abs te habeamur uita æterna. Item: Nè auerſeris nos peccatores, uerendum hoc & incruentum ſacrificium attrectantes.. Supplicamus & imploramus bonitatem tuam, nè myſterium hoc quod ad ſalutem nobis diſpenſatum eſt, in condemnationem populo ſit: ſed in abolitionem peccatorum, ac animarum & corporum renouationem, &c. Admitte nos accedentes ad ſanctum tuum altare, ſecundùm multitudinem miſericordiæ tuæ, ut digni ſimus, qui offeramus tibi munera, & ſacrificium pro nobis, & pro ijs, quæ populus per ignorantiam admiſit: daque nobis, Domine, ut tibi cum omni metu, ac pura conſcientia hoc ſacrificium ſpiritale atque incruentum offeramus: quod ubi admiſeris in ſanctum, ſupercæleſte, ac intellectuale tuum altare, in odorem ſuauitatis ſpiritalis, uiciſsim mitte nobis gratiam ſpiritus tui ſanctiſsimi. ò Deus, reſpice in nos, & ad noſtrum hoc rationale obſequium intuere, idque accipe, ut Abel dona accepiſti, Noe ſacrificia, Moyſis & Aaronis ſacerdotia, Samuelis pacifica, Dauidis pœnitentiã, Zachariæ incenſum: ut de manu Apoſtolorũ tuorũ uerum hunc cultum accepiſti, itá quoquè è manibus noſtris qui peccatores ſumus, recipe munera hæc propoſita per tuam benignitatem: & fac ut oblatio noſtra

Propitiatoriũ ſacrificiũ pro uiuis.

grata

grata & acceptabilis ſit, per ſpiritum ſanctum ſanctificata, in propitiationem peccatorum noſtrorum, & eorum quæ populus per ignorantiam admiſit, & in requiem animarum eorum, qui ante nos dormiunt, ut & nos abiecti, & peccatores, & indigni ſerui tui, digni habiti, ſine dolo miniſtremus ſancto altari tuo, mercedem. accipiamus fidelium & prudentium diſpenſatorum, gratiamque inueniamus & miſericordiam in die illa tremenda retributionis tuæ iuſtæ & bonæ. Et nonnullis interiectis: Miſerere noſtri: quandoquidē ueremur ac tremimus, cùm tuum ſanctum altare nobis accedendum eſt, & offerendum ſacrificium hoc uerendū & incruentū pro noſtris peccatis, & pro ijs quæ populus per ignorantiā admiſit.

Pro defunctis.

3. Basilivs Magnus in Liturgia ſua: Da Domine & pro omnibus noſtris peccatis, & populi tui ignorantia, acceptabile & ſuſceptibile fieri ſacrificium noſtrum in conſpectu tuo. Ibidèm: Suſcipe nos appropinquantes ſancto altari tuo, ſecundùm multitudinem miſericordiæ tuæ, ut ſimus digni offerre tibi rationabile iſtud, & abſque ſanguine ſacrificium pro noſtris peccatis & populi ignorantia.

Propitiatorium ꝑ uiuis.

4. Chrysostomvs in Liturgia ſua: Fac nos dignos ut offeramus tibi deprecationes, & ſupplicationes, & ſacrificia immaculata pro populo tuo. Et pòſt pauca: Miniſtrare tibi, magnum ac formidandum etiam ſupercæleſtibus uirtutibus. Attamen propter ineffabilem & immenſam tuam humanitatem intrepidè & irreuocabiliter factus es homo, & ſummus Pontifex noſter. Sacrificiorum ritum inſtituiſti, ac ſolennis huius & immaculati ſacrificij celebrationem nobis tradidiſti, tanquàm Dominus omnium. Reſpice ad me peccatorem, ut aſsiſtam ſanctæ tuæ huic menſæ, conſecrem ſanctum & immaculatum tuum corpus, & precioſum ſanguinem. Tu enim es qui offers, & offerris, & accipiens, & dans, Christe Deus noſter. Et nonnullis interiectis: Domine Deus omnipotens, ſolus ſanctus, qui ſuſcipis hoſtiam laudis ab ijs qui te inuocant in toto corde, ſuſcipe preces noſtras, & offer ſancto altari tuo: & fac nos dignos offerre tibi dona, & ſacrificium ſpiritale pro noſtris peccatis, atque ignorantijs populi: & præſta, ut inueniamus gratiam in conſpectu tuo, ut fiat acceptabile ſacrificium noſtrum, & inhabitet ſpiritus gratiæ tuæ bonus ſuper nos, & ſuper hæc appoſita ſacramēta, & ſuper omnem populum. Et nonnullis interpoſitis: Ampliùs obtulimus tibi hanc rationabilem hoſtiam, pro orbe, pro ſancta catholica & apoſtolica Dei Eccleſia, & ijs qui caſta in conuerſatione ac ſobria degunt. Pro fideliſsimis &, Deo dilectis Imperatoribus noſtris, & toto palatio, & omni exercitu eorum.

Pro quib. offeratur.

5. Martialis in epiſtola ad Burdegalenſes, capite tertio: Quod Iudæi per inuidiam &c. ut ſuprà, G. 1.

6. Hieronymvs in caput primum epiſtolæ ad Titum: Quid de Epiſcopo ſentiendum eſt, qui quotidiè pro ſuis populique peccatis, illibatas Deo oblaturus eſt uictimas?

7. Ambrosivs libro primo Officiorū, capite quadrageſimooctauo: Vmbra in lege, imago in Euangelio, ueritas in cæleſtibus. Antè agnus offerebatur, offerebatur uitulus, nunc Christvs offertur: ſed offertur quaſi homo, quaſi recipiens paſsionem, & offert ſe ipſe quaſi ſacerdos, ut peccata noſtra dimittat. Hic in imagine, ibi in ueritate, ubi apud patrem pro nobis quaſi aduocatus interuenit. Hic ergò in imagine ambulamus, in imagine

gine uidemus: Illic facie ad faciem,ubi plena perfectio,quia perfectio omnis in ueritate eſt. Intellige de aliena ſpecie

8. IDEM Ambroſius in pſalmum trigeſimumoctauum: Vidimus principem ſacerdotum ad nos uenientem,uidimus & audiuimus offerentem pro nobis ſanguinem ſuum: ſequamur,ut poſſumus,ſacerdotes,ut offeramus pro populo ſacrificium: etſi infimi merito,tamen honorabiles ſacrificio: quia etſi nunc CHRISTVS non uidetur offerre, tamen ipſe offertur in terris, quandò CHRISTI corpus offertur. Immò ipſe offerre manifeſtatur in nobis, cuius ſermo ſanctificat ſacrificium,quod offertur. Sacerdotũ pro populo offerre ſacrificium. Chriſti corpus in terris offertur.

9. ALEXANDER primus Pontifex & martyr,in epiſtola prima ad omnes Orthodoxos,capite quarto: In Sacramentorum oblationibus, quæ inter Miſſarum ſolennia Domino offeruntur,&c.ut ſuprà.I 1. Ac deindè: Crimina atque peccata,oblatis his Domino Sacrificijs delentur. Idcircò & paſſio eius in his commemoranda eſt,qua redempti ſumus,& ſæpiùs recitanda, atque hæc Domino offerenda. Talibus hoſtijs delectabit & placabitur Dominus,& peccata dimittet ingentia. Nihil enim in ſacrificijs maius eſſe poteſt,quàm corpus & ſanguis CHRISTI. Nec ulla oblatio hac potior eſt,ſed hæc omnes præcellit. Quæ pura conſcientia Domino offerenda eſt, & pura mente ſumenda,atque ab omnibus ueneranda. Et ſicut potior eſt cæteris,ità potiùs excoli & uenerari debet. Matt 26. Crimina delentur. Placabit Dominus,& peccata ingentia dimittet.

10. IDEM epiſtola ſecunda ad omnes Epiſcopos: Quos in ordine Apoſtolatus conſtitui uoluit,ipſi pro populo interpellant,& populi peccata comedunt,quia precibus ſuis & oblationibus ea delent atque conſumunt. Oſeæ 4.

11. GREGORIVS Nazianzenus oratione prima in Iulianum Imperatorẽ: Mox incruenti ſacrificij oblatione manus cõmaculat,per quod nos CHRISTO unimur,necnon paſsionis ac diuinitatis eius participes reddimur, ſectionibus & uictimis res ſtabiliens regias, malis conſiliarijs in malo utens principatu.

12. AVGVSTINVS ſermone quarto de Innocentibus: Quid reuerentius, quid honorabilius dici poteſt,quàm ſub illa ara requieſcere,in qua Deo ſacrificium celebratur,in qua offeruntur hoſtiæ,in qua Dominus eſt ſacerdos, ſicut ſcriptum eſt: Tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech? Rectè ſub altario iuſtorum animæ requieſcunt,quia ſuper altare corpus Domini offertur. Nec immeritò illic iuſti uindictam ſanguinis poſtulant,ubi etiàm pro peccatoribus Chriſti ſanguis effunditur. Conuenienter igitur,& quaſi pro quodam conſortio ibi martyribus ſepultura decreta eſt, ubi mors Domini quotidiè celebratur,ſicut ipſe ait: Quotieſcunque hæc feceritis,mortem meam annunciabitis,donèc ueniam, ſcilicet,ut qui propter mortem eis mortui fuerant,ſub ſacramenti eius myſterio requieſcant. Pſal.109. Pro peccatoribus in altari Chriſti ſanguis effunditur. 1.Cor.11.

13. TERTIVM concilium Braccarenſe,capite primo: Cùm omne crimẽ atq; peccatum,oblatis Deo ſacrificijs deleatur, quid decæterò pro delictorum expiatione Domino dabitur,quãdò in ipſa ſacrificij oblatione erratur? Omne crimẽ deletur.

14. GREGORIVS homilia trigeſimaſeptima in Euangelia: Singulariter namque ad abſolutionem noſtram oblata cum lachrymis & benignitate mẽtis ſacris altaris hoſtia ſuffragatur: quia is qui in ſe reſurgens à mortuis iam non moritur,adhuc per hanc in ſuo myſterio pro nobis iterùm patitur. Nam quoties ei hoſtiam ſuæ paſsionis offerimus,totiès nobis ad abſolutionem noſtram,paſsionem illius reparamus. Multos ut arbitror ueſtrũ, fratres chariſsimi, Applicatur nobis ſacrificiũ cruentum.

riſsimi,contigit noſſe hoc,quod uolo ad memoriā vr̄am narrando reuocare. Non longè à noſtris fertur temporibus factum, quòd quidam ab hoſtibus captus,longè tranſductus eſt.Cumque diù teneretur in uinculis,eum uxor ſua, cùm ex eadem captiuitate non reciperet, extinctum putauit. Pro quo iam uelut mortuo hoſtias hebdomadibus ſingulis curabat offerre. Cuius totiès uincula ſoluebantur in captiuitate, quotiès ab eius coniuge oblatæ fuiſſent hoſtiæ pro animæ eius abſolutione. Non longo pòſt tempore reuerſus,admirans ualdè,ſuæ indicauit uxori,quòd diebus certis hebdomadibus ſingulis,eius uincula ſoluebantur. Quos uidelicet dies eius uxor atque horas diſcutiens,tunc eum recognouit abſolutum,cùm pro eo ſacrificium meminerat oblatum. Hinc ergò fratres chariſsimi,hinc certa conſideratione colligite,oblata à nobis hoſtia ſacra quantùm in nobis ſoluere ualeat ligaturam cordis,ſi oblata ab altero,potuit in altero ſoluere uincula corporis.

Vide et lib.4. dial.c.57. Vincula ſoluta per oblationem ſacrificij.

Soluit ligaturam cordis.

15. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione vigeſimaſecunda, capite ſecundo: Et quoniam in diuino hoc ſacrificio,quod in Miſſa peragitur,idem ille CHRISTVS cōtinetur,& incruentè immolatur,qui in ara Crucis ſemel ſeipſum cruentè obtulit: docet ſancta Synodus, ſacrificium iſtud uerè propitiatorium eſſe,per ipſumque fieri,ut,ſi uero corde & recta fide,cum metu & reuerentia,contriti ac pœnitentes,ad Deum accedamus, miſericordiam conſequamur,& gratiam inueniamus in auxilio opportuno. Huius quippe oblatione placatus Dominus,gratiam & donum pœnitentiæ concedens,crimina & peccata,etiam ingentia,dimittit. una enim eademque eſt hoſtia, idem nunc offerens ſacerdotum miniſterio, qui ſeipſum tunc in cruce obtulit,ſola offerendi ratione diuerſa. Cuius quidem oblationis, cruentæ inquam, fructus per hanc incruentam uberrimè percipiuntur:tantum abeſt ut illi per hanc quouis modo derogetur. Quare non ſolùm pro fidelium uiuorum peccatis,pœnis,ſatisfactionibus,& alijs neceſsitatibus,ſed & pro defunctis in CHRISTO nondùm ad plenum purgatis, ritè, iuxta Apoſtolorum traditionem,offertur. Ibidèm,canone tertio: Si quis dixerit,Miſſæ ſacrificium tantùm eſſe laudis & gratiarum actionis,aut nudam commemorationem ſacrificij in Cruce peracti,non autem propitiatorium, uel ſoli prodeſſe ſumenti: neque pro uiuis & defunctis,pro peccatis,pœnis,ſatisfactionibus,& alijs neceſsitatibus offerri debere,anathema ſit.

Propitiatorium eſt.

Quō crimina & ingētia peccata deleat.

Fructus huius Sacrificij. Propitiatorium.

1. N. CONCILIVM Epheſinum in epiſtola ad Neſtorium, ut ſuprà,quæſtione quarta,litera A.3.

2. SECVNDA ſynodus Nicena, actione ſexta, tomo tertio, ut ſuprà ibidèm,A.4.

3. AVGVSTINVS contra Fauſtum libro vigeſimo,capite vigeſimoprimo, ut ſuprà,hac eadem quæſtione, A 6.

4. EVSEBIVS de demonſtratione euangelica,libro primo,capite decimo, ut ſuprà C 2.

5. GREGORIVS Nazianzenus oratione ſecunda contra Iulianum Apoſtatam: Non ampliùs ædes noſtras ſacras ſiniſtrè adſpicient. Non ampliùs ſanguine deteſtando,puriſsimi ac incruenti ſacrificij puriſsima inquinabūt altaria,nec aris ſacrilegis inacceſſa defœdabunt.

Incruentum ſacrificium.

6. IDEM in carminibus ad Epiſcopos:

O ſacrificia mittentes incruenta ſacerdotes,

O anima-

O animarum cuſtodes glorioſi, ò magni
Figmentum Dei manibus in ueſtris ferentes.

8. Idem ad Conſtantinopolis ſacerdotes & ipſum urbem:

O ſacrificia mittentes incruenta ſacerdotes,
Et magnæ Vnitatis cultores in Trinitate.

8. Cyrillus Alexandrinus epiſtola decima ad Neſtorium: Dum unigeniti filij Dei, hoc eſt, Iesv Christi, mortem ſecundùm carnem & reſurrectionem ex mortuis annunciamus, aſſumptionemque in cælos confitemur, incruentum in Eccleſijs perficimus cultum, atque ità ad myſticas accedimus benedictiones ac ſanctificamur, participes facti ſanctæ carnis præcioſique ſanguinis ſeruatoris noſtri omnium Ieſu Chriſti, nec ut communem carnem accipimus, &c.

Idem in declaratione anathematiſmi undecimi: Sanctum ac uiuificum incruentumque in Eccleſijs celebramus ſacrificium, non hominis alicuius nobis ſimilis & communis corpus: conſimiliter & precioſum ſanguinem eſſe, quod proponitur, credentes, ſed magis tanquàm proprium uiuificantis uerbi corpus & ſanguinem accipimus. Communis enim caro uiuificare non poteſt. Et hoc ipſe ſeruator, teſtatur, dicens: Caro non prodeſt quicquam, ſpiritus eſt qui uiuificat. Quoniam enim uerbi facta eſt propria, ob eam cauſam intelligitur, & eſt uiuifica, ſicut ſeruator dicit: Sicut miſit me uiuens pater, & ego uiuo propter patrem: & qui manducat me, etiàm ille uiuet propter me. Quia uerò Neſtorius, & qui cum illo ſentiunt, myſterij huius uirtutem temerè diſſoluunt, proptereà, idque ualdè meritò, conſtitutus eſt hic Anathematiſmus.

Vide I. tom. Concil. Incruentū in Eccleſijs ſacrificium celebrari, & quale ſit illud. Ioan. 6. Iudæos.

9. Hieronymvs in caput vigeſimumſextum Matthæi: Poſtquàm typicum Paſcha fuerat impletum, & agni carnes cum Apoſtolis comederat: aſſumit panem, qui confortat cor hominis, & ad uerum Paſchæ tranſgreditur ſacramentum, ut quomodò in præfiguratione eius Melchiſedech ſummi Dei ſacerdos, panem & uinum offerens fecerat, ipſe quoque ueritatem ſui corporis & ſanguinis repræſentaret.

Chriſtus ſecūdùm ordinē Melchiſedec, in ultima cœna obtulit. Geneſ. 4.

10. Oecvmenivs in caput quintum epiſtolæ diui Pauli ad Hebræos, ſuper uerba, Tu es ſacerdos in æternum &c. Neque enim de ea, quæ ſemel à Deo facta eſt oblatio & hoſtia, dixiſſet, In æternum, ſed reſpiciens ad præſentes ſacrificos, per quos medios Chriſtus ſacrificat & ſacrificatur: qui etiā in myſtica cœna modum illis tradidit huiuſmodi ſacrificij.

Xp̄s per Sacerdotes exercet perpetuò ſacerdotium Melchiſ.

11. O. Chrysostomvs homilia decimaſeptima in epiſtolam ad Hebræos: Imperauit ſemper offerri, propter infirmitatem, ut & memoria peccatorum fieret: Quid ergò nos? Nonne per ſingulos dies offerimus? Offerimus quidem, ſed ad recordationem facientes mortis eius. Et una eſt hæc hoſtia, non multæ. Quō una & non multæ? Quia ſemel oblata eſt, oblata eſt in ſancta ſanctorum: hoc autem ſacrificium exemplar eſt illius: idipſum ſemper offerimus. Nec nunc quidem alium agnum, craſtina alium, ſed ſemper eundem ipſum. Proindè unum eſt hoc ſacrificium ac ratione. Alioquin quoniam in multis locis offertur, multi Christi ſunt? Nequaquàm, ſed unus ubiquè eſt Chriſtus, & hic plenus exiſtens, & illic plenus, unum corpus. Sicut enim qui ubiquè offertur, unum corpus eſt, & non multa corpo-

Eadē eſt hoſtia in hoc ſacrificio et ea quæ in cruce immolata ē.

Vnũ eſt ſacrificiũ idemq; ſemper.

ra: ità etiam & unum ſacrificium. Pontifex autem noſter ille eſt, qui hoſtiã mundantem nos obtulit: ipſam offerimus & nunc, quæ tunc oblata quidem, couſumi non poteſt. Hoc autem quod facimus, in commemorationem quidem fit eius quod factum eſt. Hoc enim facite, inquit, in meam commemorationem. Non aliud ſacrificium, ſicut pontifex, ſed id ipſum ſemper facimus: magis autem recordationem ſacrificij operamur.

Luc.22.

2. Avgvstinvs epiſtola vigeſimatertia ad Bonifacium Epiſcopum: Non ne ſemel immolatus eſt Christvs in ſeipſo, & tamen in ſacramento non ſolùm per omnes Paſchæ ſolennitates, ſed omni die populis immolatur: nec utique mentitur qui interrogatus eum reſponderit immolari?

Omni die immolatur.

3. Theophylactvs in capitis quinti ad Hebræos hæc uerba ſcribens, Tu es ſacerdos in æternum &c. Dicant igitur Iudæi nobis, quiſnam fuerit alius ſacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedech præter Chriſtum? Nonne omnes ſub lege fuerunt? nonne omnes ſabbatũ celebrabant, & uictimas offerebant? Manifeſtiſsimè igitur de Chriſto hoc dictum eſt. ſolus enim ille pane & uino ſacrificium conſecrauit, perindè àc Melchiſedech. Qui uerò dixit, In æternum? Quoniam etiamnùm unà cum corpore quod pro nobis immolauit, apud Deum & patrem intercedit &c. Vel quia quæ in ſingulos dies fit & futura eſt in perpetuum oblatio per Dei miniſtros, ipſum habet Põtificem & ſacerdotem Dominum, atque adeò ipſam hoſtiam, qui ſeipſum pro nobis ſanctificat, & frangitur & diſtribuitur. Quotiès enim hæc fiunt, mors Domini annunciatur.

Gen.14.

Per miniſtros in ppetuum offert Chriſtus.

1.Cor.11.

4. Idem in eiuſdem epiſtolæ capitis ſeptimi illa uerba, Manet ſacerdos in perpetuum: Dicimus Chriſtum cùm æternus ſit & immortalis, reuerà ſemper eſſe ſacerdotem. Nam & nunc quidem ſemper ſeipſum pro nobis offerre creditur per miniſtros ſuos.

5. Item in caput decimum ad Hebræos: Suboritur hic quæſtio, Num & nos hoſtias incruentas offeramus? Cui reſpondemus, omninò: cæterùm memoriam facimus mortis Domini, eſtque una ipſa, non multæ, quãdoquidem ſemel oblatus eſt. Nam eundem ſemper offerimus, immò potiùs memoriã illius oblationis facimus, qua ſe ipſe obtulit ceu iam nunc facta ſit. Proindè unum eſt ſacrificium. Nam quod ad quæſtionem attinet, poſtquam multis in locis offertur, num igitur multi Christi erunt? nequaquàm, ſed unus eſt ubique, & hic plenus, & illic plenus & perfectus, unumque corpus. Quemadmodùm enim in multis locis oblatus Christvs unum corpus eſt, & non multa copora, ſic & unum ſacrificium. Nã illam hoſtiam offerimus, quæ tum eſt oblata. illic autem alius erat qui heri oblatus erat, agnus fortaſsè, à uictima quæ hodiè offertur, nec ueluti commemoratio erat heſternæ oblationis, qui hodiè offerebatur agnus, ſed ipſe per ſeipſum ſacrificium perficiebat.

Nõ repugnat noſtra oblatio unicæ iſti oblatiõl quæ ſemel in cruce peracta è. Vnum eſt ſacrificium.

In ueteri lege erat ſemp alia hoſtia.

6. Oecvmenivs in quintum caput epiſtolæ ad Hebræos, ut ſuprà, N 10.

7. Photivs apud Oecumenium in eundem locum: Quia etiam Christvs ſine ſanguine hoſtiãm obtulit, deindè poſtmodùm ſuum ipſius etiãm corpus: propterea aptè dictum eſt, Christvm eſſe ſacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech.

Cur ſacerdos ſcdm ordinẽ Melchiſed.

8. Idem Oecumenius in caput ſeptimum ſuper illa uerba, Manet ſacerdos in perpetuum: Eo modo perpetuitatem accipito, quo & cætera: Aut ꝙ ẽt modus ſacerdotij Melchiſedech (noſti aũt q̃d dica) in ꝑpetuũ maneat.

9. Item in eiuſdem epiſtolæ caput decimum: Qui multas, inquit Apoſtolus, & eaſdem ſingulis annis offerunt hoſtias, perficere nequeunt illos, qui ſecundùm legem conuerſantur. Quid ergò? Anne nos ſemper offerimus hoſtias ſanguine carentes? Sed unius eiuſdemque mortis Christi memoriã facimus, & unum Chriſti corpus ſemper edimus. Non enim nunc quidem unius Chriſti, alias uerò alterius, ſed ſemper eiuſdem: Iudæorum uerò hoſtiæ uarias habebant uictimas, nempe oues, boues, capras: ideò multæ ſunt hoſtiæ: noſtræ uerò quanquàm actione multæ ſint, unica tamen eſt poteſtate. Noſtra hoſtia eadem.

VIII

Eſtne ſub altera tantùm, panis ſcilicet, an uerò ſub utraque panis ac uini ſpecie, ſumenda Euchariſtia?

A. De Sacerdotibus quidem, ſeu ſacrificantibus conſtat, ambas Sacramenti ſpecies illis eſſe ſumendas, ſine quibus neque ritè conſecrare, neque offerre poſſent Euchariſtiam. Cuius rei cauſam ex ſacrificio ipſo pendentem reddere, hic iam neceſsè non eſt.

B. De alijs uerò fidelibus non ſacrificantibus, illud fatendum eſt, nullo eos Diuino præcepto ad Euchariſtiæ Sacramẽtum ſub ſpecie vtraque ſumendum adſtringi, ſed ad ſalutem illis eſſe ſatis, alterius ſpeciei communionem. Igitur ſi veteris Eccleſiæ ſtatum repetimus, [a] nunc vnam tantùm, nunc vtranque ſpeciem fidelibus diſpenſatam fuiſſe comperiemus. Si verò Scripturam ſacram conſulimus, [b] ſic illa de hoc Sacramento diſſerit, vt modò panis & calicis, modò ſolius quidem panis ſoleat meminiſſe. Vbi enim legimus, [c] *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis uitam in uobis:* legimus etiam, *Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum.* Et qui dixit, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet uitam æternam:* dixit etiam, [d] *Panis quem ego dabo, caro mea eſt, pro mundi uita.* Et rursùs idem qui affirmauit, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo:* affirmauit & illud, [e] *Qui manducat hunc panem, uiuet in æternum:* vt omittamus quæ [f] Lucas de fractione ſolùm panis adducit.

C. Neque Chriſti nobis hic deeſt exemplum, qui primùm in extrema illa cœna [g] ſub vtraque ſpecie hoc inſtituit ac Apoſtolis tradidit Sacramentum. Deindè verò in Emaus cũ

a Tertull. lib. 2. ad vxorem. Cypria. ſer. 5. de lapſis. Orig. ho. 13. in Exo. Baſil. ad Cæſa. Hier. apologia pro libro contra Iouinianum.
b 1. Cor. 10. d 11. e Act. 2. g
c. Ioan. 6. f Ibidem.
Conc. Trid. ſeſſ. 21 c. 1.
d Ibidem.
e Ibidem.
f Luc. 24. e Act. 2. & 20. b 27. f Au. epiſt. 86. ad Caſula. & Chryſ. ho. 19 operis imperfecti.
g Mat. 26. c Marc. 14. c Luc. 22. b 1. Cor. 11. c

duobus diſcipulis agens,ſub vna ſolùm ſpecie [h] porrexit illis Euchariſtiam,ac poſteà ſtatim illinc ſeſe ſubduxit,ſicut Euangelicum hunc locum Patres interpretantur.

D. Proindè damnandi non ſunt ſiue qui nunc vnica contẽti ſpecie,ab uſu calicis abſtinẽt,& multis ab hinc ſeculis [a] abſtinuiſſe leguntur,ſiue qui olim cùm ità probaret Eccleſia, utranque ſpeciem in uſu publico habuere.

E. Verùm magiſter rerum uſus paulatim docuit,maiore cũ populi commoditate,ac minore periculo, multiſque de cauſis frugiferè fieri, vt omiſſo calicis uſu, alterius tantùm ſpeciei communio retineatur. Atque ità faciendum iamdiù decreuit Eccleſia,non diſcedens illa quidem à ſponſi ſui inſtituto præceptove (columna enim [b] & firmamentum ueritatis eſt,& myſteriorum Dei fida [c] diſpenſatrix) ſed poteſtatem à ſponſo acceptam in diſpenſandis myſterijs ad [d] ædificationẽ communemque fidelium vtilitatem conuertens, prout temporum hominumque conditio, quæ nonnulla etiam in ſacris immutari cogit.poſtulare videtur.

F. Nam & Euangelij nobis verba [e] declarant, Chriſtum in cœna cum illis egiſſe,quibus poteſtatem fecit non ſumendæ modò, ſed etiam conſecrandæ offerendæque Euchariſtiæ,immò & ordinandæ & adminiſtrandæ totius Eccleſiæ. Horum iudicio,prudentiæ,& authoritati reliquit,cùm de alijs pleriſque ad rem Chriſtianam ſpectantibus, tum de modo ordineque diſpenſandæ fidelibus Euchariſtiæ, ius in poſterum conſtituendi, atque pro ratione temporum ritè diſponendi. Id probat etiam ex [g] Paulo [h] Auguſtinus,& multis Apoſtolorũ inſtitutis euinci facilè poteſt.

G. Nec eſt cur Laicis iniuria irrogari ulla putetur, ſi ut in pleriſque itidèm [a] alijs,hac in parte non æquantur Sacerdotibus. Nam in confeſſo eſt,Chriſtum non eſſe diſſectũ in partes duas ſecundùm duo Sacramenti huius ſigna, ſed tam ſub una,quàm ſub utraque ſpecie, immò ſub unius etiam hoſtiæ conſecratæ particula, Chriſtum totum exhiberi atq; ſumi, videlicet,ſecundùm carnem,animam,ſanguinem,diuinitatẽ. Vbi autem Chriſtus totus ac integer ſumitur,illic deeſſe non poteſt

h Luc.24.e & ibid. Theop. & Bed.Chry. in Matt. op s imperfecti ho. 17. & Aug.li. 3. de consensu Euan.c.25. a Euſe.li.6.eccle.hiſt.c.36. Augu.ho.26. ex homilijs 50.& ſer.252. de tpe. Amb. in Satyrũ Paulinus in uita S.Ambr.Amphiloch.i vita Baſilij.Beda Angl.hiſt. li.4 cap 14 & 24. Theodo.i Philotheo.vita 26.quæ eſt Simeonis. Euag.li.4.eccl. hiſto.c.15.& Guiliel.Abb. in uita S. Bernar.li.1.c.11. b1.adTim.3 d c 1.Cor 4.a d 2.Co..10.c 13.d Cõc.Tridẽ ſeſ.21.c 2. e Matth.26.c Marci.14.c Luc.22.b Iuſt.in Apol. 2. ad Antoni. f Act.20.f 1.Pet.5.a Luc.10.c Epheſ.4.c g 1.Cor.11.g h Ad Ianuar. epi.118.c.6. a Mat.18.c Ioan.10.f 1.Tim.3.a b c & 4.d ad Titum 1.b b Baſi.ad Cæſa.patri. Cyril in epiſt ad Caloſyr.6, & in Ioã.l. 4.c. 17 Cõ Florẽ. Euſe.b.Emiſſenus ho 5. de paſch. Triḋẽ. ſeſ.13. c.3 Et de conſe.diſ.

pót integer quoquè fructus & efficax gratia tanti Sacramẽti. Quapropter nulla hic laici utilitate fraudantur, ſiue rẽ ipſam in Sacramento contentam, Chriſtum ſcilicet Deum & hominem, ſpectes: ſiue [c] fructum & gratiam, quæ Euchariſtiam ſumentibus, ad animarum ſalutem donatur, quæras: ſed tantũ hi ſub altera accipiunt, quantum ſub utraque, ſi liceret, ſpecie eſſent percepturi.

a.c. qui manducat, & cap. Sing.
c Ioan.6.e f 1.Cor.10.d

H. Qua de re [d] ambigendi, vel diſceptandi ampliùs nullus iam relictus eſt locus, poſteaquàm Spiritusſanctus, qui iuxta promiſsionem [e] Chriſti docet ac regit Eccleſiam, certam nobis & explicatam ſententiam edidit, editamq́; ſemel ac iterũ ſacroſanctæ [f] Synodi non violanda authoritate confirmauit. Vndè perſpicuè colligi poteſt, hanc ſub altera ſpecie communicandi conſuetudinem præcepto diuino haud aduerſari, Eccleſiæ legitima authoritate fulciri, temporis longæuitate magnoque populorum fidelium conſenſu comprobari, ratione ac vtilitate certa commendari: ac demùm pro lege, quam ſola mutare poſsit Eccleſia, certò habendam eſſe.

d Aug. ad Ianuar. epi. 118. cap. 5.
e Luc. 22.c Ioan. 14. b d & 16.b Eſa. 50.
f Synod. Conſtantiẽſis ſeſ. 13. Baſil. ſeſſ. 30. Tridenti. ſeſſ. 21.

I. Sed nec aduerſarij, quantumuis hic obſtrepant, eiuſmodi in communicando ritus initium ullum poſſunt demonſtrare: Vt mirum ſit adhuc reperiri, qui priuatæ pietatis ſpecie ducti, aliter ſibi perſuadeant, & hac in parte cum nouis Eccleſiæ contemptoribus [g] aduersùs venerandam totius Eccleſiæ [h] authoritatem conſpirent. His verendum eſt ſanè, nè, dum externa Sacramenti ſigna tantoperè urgent, & contentioni ſeruiunt, Sacramenti fructum internum, adeoque Chriſtum totum amittant: ut ab omni uſu ſacramenti præſtet eos penitùs abſtinere. Quandoquidem neque [a] Fides, neque Sacramenta ullis, niſi perſiſtentibus in Eccleſiæ unitate, ſunt ſalutaria. Vt hinc Auguſtinus [b] dixerit, omnia Sacramẽta Chriſti non ad ſalutem, ſed ad iudicium habentur ſine charitate unitatis. Ac iterùm, [c] Quid prodeſt homini uel ſana fides, uel ſanum fortaſsè fidei Sacramentum, ubi lethali uulnere Schiſmatis perempta eſt ſanitas charitatis? Nec dubium ſanè, quin grauiter in Chriſtum ipſum peccent, qui hoc unitatis Sanctiſsimo [d] ſymbolo ad ſchiſmaticæ diuiſionis ſymbolũ audent abuti.

g 1. Tim. 3.d Matth. 18.c
h Aug. cõtra Creſcon. lib. 1. cap. 33.
a Au. de vnit. Eccle. cap. 4.
b Lib. 3. con. literas Petil. cap 40.
c De baptiſ. cõtra Donat. lib. 0. c. 8.
d Aug. 21. dẽ ciuit. cap. 25. Trident. ſeſſ. 13. ca. 2. & 8,

SCRIPTVRAE.

Prioris ad Corinthios decimo: Calix benedictionis, cui benedicimus nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt, & panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt?

Prioris ad Corinthios vndecimo: Quotieſcunquè enim manducabitis panem hunc,& calicem bibetis &c. Itaque quicunque manducauerit panem hunc,uel biberit calicem Domini indignè,&c. Probet autem ſeipſum homo,& ſic de pane illo edat,& de calice bibat.

Actorvm ſecundo: Erant autem perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum,& communicatione fractionis panis,& orationibus.

Ioannis ſexto,ut infrà.

Lvcae vigeſimoquarto: Et factũ eſt, dũ recumberet cum eis,accepit panem,& benedixit,ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti ſunt oculi eorum, & cognouerunt eum: & ipſe euanuit ex oculis eorum,&c. Et ipſi narrabant quæ geſta erant in uia: & quomodò cognouerunt eum in fractione panis.

Actorvm vigeſimo: Vna autem Sabbati cùm conueniſſemus ad frangendum panem,Paulus diſputabat cum eis &c.

Et vigeſimoſeptimo: Et cùm hæc dixiſſet, ſumens panem, gratias egit Deo in cõſpectu omnium: & cùm fregiſſet,cœpit manducare. Animæquiores autem facti omnes,& ipſi ſumpſerunt cibum.

Matthaei vigeſimoſexto: Cœnantibus autem eis, accepit Iesvs panem,&.benedixit,ac fregit, deditque diſcipulis ſuis,& ait: Accipite & comedite: Hoc eſt corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit,& dedit illis,dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic eſt enim ſanguis meus &c.

Marci decimoquarto: Et manducantibus illis, accepit Iesvs panem, &c. Et accepto calice,gratias agens dedit eis. & biberunt ex illo omnes &c.

Lvcae vigeſimoſecundo: Et accepto pane, gratias egit,&c. Similiter & calicem,poſtquàm cœnauit,dicens: Hic eſt calix nouum teſtamentum &c.

Prioris ad Corinthios vndecimo: Dominus Iesvs in qua nocte tradebatur, accepit panem, &c. Similiter & calicem, &c. ut ſuprà quæſtione ſecunda.

Prioris ad Timotheum tertio: Eccleſia Dei uiui,columna & firmamẽtum ueritatis.

Prioris ad Corinthios quarto: Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Christi,& diſpenſatores myſteriorum Dei.

Posterioris ad Corinthios decimo: Nam & ſi amplius aliquid gloriatus fuero de poteſtate noſtra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem,& non in deſtructionem ueſtram,non erubeſcam.

Et capite decimotertio: Ideò hæc abſens ſcribo,ut non præſens duriùs agam ſecundùm poteſtatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in deſtructionem.

Matthaei vigeſimoſexto: Veſpere autem facto, diſcumbebat cum duodecim diſcipulis ſuis, &c. Cœnantibus autem eis, accepit Iesvs panem,&c.

Marci decimoquarto: Veſpere autẽ facto, uenit cum duodecim, &c. Et manducantibus illis,accepit Iesvs panem,&c.

Lvcae vigeſimoſecundo: Et cùm facta eſſet hora, diſcubuit,& duodecim

cim Apoſtoli cum eo,&c.Et accepto pane gratias egit.

Actorvm vigeſimo: Attendite uobis & uniuerſo gregi,in quo uos ſpiritusſanctus poſuit Epiſcopos,regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo.

Prioris Petri quinto: Paſcite,qui in uobis eſt,gregem Dei,&c.

Lvcae decimo: Qui uos audit,me audit: & qui uos ſpernit,me ſpernit.

Ad Epheſios quarto: Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, &c.alios autem paſtores & doctores,ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ædificationem corporis Christi: ut iam non ſimus paruuli fluctuantes,& circunferamur omni uento doctrinæ in nequitia hominũ, in aſtutia ad circunuentionem erroris.

Prioris ad Corinthios vndecimo: Cætera autem, cùm uenero, diſponam.

Matthaei decimooctauo: Amen dico uobis, quæcunque alligaueritis ſuper terram,&c.

Ioannis uigeſimo: Quorum remiſeritis peccata, &c.

Prioris ad Timotheum tertio: Oportet Epiſcopum irrepræhenſibilẽ eſſe,&c.Diaconos ſimiliter pudicos,&c. Qui enim bene miniſtrauerint,gradum bonum ſibi acquirent,&c.

Prioris ad Timotheum quarto: Dum uenio, attende lectioni,exhortationi,doctrinæ. Noli negligere gratiam,quæ in te eſt, quæ data eſt tibi &c.

Ad Titum primo: Conſtituas per ciuitates presbyteros.

Ioannis ſexto: Ego ſum panis uitæ Patres ueſtri manducauerunt mãna in deſerto: & mortui ſunt. Hic eſt panis de cælo deſcendens: ut ſi quis ex ipſo manducauerit,non moritur. Ego ſum panis uiuus, qui de cælo deſcendi. Si quis manducauerit ex hoc pane,uiuet in æternum: & panis quẽ ego dabo,caro mea eſt pro mundi uita. Et paulò pòſt: Qui manducat meam carnem,& bibit meum ſanguinem, habet uitam æternam: & ego reſuſcitabo eum in nouiſsimo die. Caro enim mea uerè eſt cibus,& ſanguis meus uerè eſt potus. Qui manducat meam carnem,& bibit meum ſanguinem, in me manet,& ego in illo. Sicut miſit me uiuens pater, & ego uiuo propter patrem: & qui manducat me,& ipſe uiuet propter me. Hic eſt panis qui de cælo deſcendit. Non ſicut manducauerunt patres ueſtri manna & mortui ſunt. Qui manducat hunc panem,uiuet in æternum.

Lvcae vigeſimoſecundo: Simon,eccè ſatanas expetiuit uos, ut cribraret ſicut triticum: ego autem rogaui pro te, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conuerſus,confirma fratres tuos.

Ioannis decimoquarto: Ego rogabo patrem,& alium paracletum dabit uobis,ut maneat uobiſcum in æternum,ſpiritum ueritatis, quem mundus non poteſt accipere: quia non uidet eum,nec ſcit eũm. Vos autem cognoſcetis eum,quia apud uos manebit,& in uobis erit. Ibidèm: Paracletus autem ſpiritusſanctus,quem mittet pater in nomine meo, ille uos docebit omnia,& ſuggeret uobis omnia quæcunque dixero uobis.

Ioannis decimoſexto: Adhuc multa habeo uobis dicere: ſed non poteſtis portare modò: quum autem uenerit ſpiritus ueritatis, docebit uos omnem ueritatem.

Esaiae quinquageſimonono: Hoc fœdus meum cum eis,dicit Dominus. Spiritus meus,qui eſt in te,& uerba mea quæ poſui in ore tuo,non rece

dent de ore tuo,& de ore ſeminis tui,& de ore ſeminis ſeminis tui,dicit Dominus,amodò & uſque in ſempiternum .

MATTHAEI decimooctauo: Si Eccleſiam nõ audierit,ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus

PATRES.

Domi olim ſub ſpecie panis cõmunicabant fideles.

1. B. TERTVLLIANVS libro ſecundo ad uxorem : Non ſciet maritus, quid ſecretò ante omnem cibum guſtes. Et ſi ſciuerit panem, non illum credit eſſe qui dicitur. Et hæc ignorans quiſque, rationem ſimpliciter ſuſtinebit, ſine gemitu, ſine ſuſpicione panis an ueneni? Suſtinent quidem,ſed ut inculcent &c.

Miraculũ circa corpus Domini in arca, cõionis cauſa reſeruatũ.

2. CYPRIANVS ſermone quinto de lapſis: Et cùm quædam arcam ſuam, in qua Domini ſanctum fuit, manibus indignis tentaſſet aperire, igne inde ſurgente deterrita eſt,nè auderet attingere. Et alius qui & ipſe maculatus de ſacrificio à ſacerdote celebrato,partem cum cæteris auſus eſt latenter accipere, ſanctum Domini edere & contrectare non potuit, cinerem ferre ſe apertis manibus inuenit. documento unius oſtenſum eſt,Dominum recedere,cùm negatur: nec immerentibus ad ſalutem prodeſſe quod ſumitur,quãdò gratia ſalutaris in cinerem,ſanctitate fugiente,mutetur.

Gratia ſalutaris.

Diligens corporis Dominici cõſeruatio, nè qua particula dilabatur in terram.

3. ORIGENES homilia decimatertia in Exodum: Volo uos admonere religionis ueſtræ exemplis: noſtis qui diuinis myſterijs intereſſe conſueſtis, quomodò cùm ſuſcipitis corpus Domini, cum omni cautela & ueneratione ſeruatis,nè ex eo parùm quid decidat,ne conſecrati muneris aliquid dilabatur. Reos enim uos creditis,& rectè creditis, ſi quid indè per negligentiã decidat. Quòd ſi circa corpus eius conſeruandum tanta utimini cautela, & meritò utimini: quomodò putatis minoris eſſe piaculi uerbum Dei neglexiſſe,quàm corpus eius?

Tpe perſecutionis ſolebant fideles ſecũ domum deferre corpus Domini, atq; illic cõicare.

4. BASILIVS Magnus in epiſtola ad Cæſariam Patritiam (quæ Græcè extat:) Illud autem,in perſecutionis temporibus neceſsitate cogi quempiã, non præſente ſacerdote aut miniſtro (id eſt, Diacono) communionem propria manu ſumere,nequaquàm eſſe graue, ſuperuacaneum eſt demonſtrare. propterea quòd longa conſuetudine, hoc ipſo rerum uſu confirmatum eſt. Omnes enim in eremis ſolitariam uitam agentes, ubi non eſt ſacerdos,communionem domi ſeruantes,à ſeipſis communicant. In Alexandria uerò & in Aegypto,unuſquiſq; eorum qui ſunt de populo, ut plurimùm habet communionem in domo ſua. Semel enim ſacrificium ſacerdote conſecrante & diſtribuente,meritò participare & ſuſcipere, credere oportet. Etenim & in Eccleſia ſacerdos dat partem,& accipit eã is qui ſuſcipit cum omni libertate,& ipſam admouet ori propria manu. Idem igitur eſt uirtute,ſiue unã partem accipiet quiſquam à ſacerdote,ſiue plures partes ſimul.

Cõio domi ſeruata.

Eiuſdẽ uirtutis è vna pars cum multis.

Quotidiana cõio corporis Xp̃i Romæ.

5. HIERONYMVS in Apologia ad Pammachium pro libris aduersùs Iouinianum: Scio Romæ hanc eſſe conſuetudinem, ut fideles ſemper CHRISTI corpus accipiant,quod nec repræhendo,nec probo. Vnuſquiſque enim in ſuo ſenſu abundat. Sed ipſorum conſcientiam conuenio, qui eodem die poſt coitum communicant: & iuxta Perſium,noctem flumine purgant: quare ad martyres ire non audent? quare non ingrediuntur eccleſias? An alius in publico,alius in domo CHRISTVS eſt? Quod in eccleſia non licet,nec domi licet. Nihil Deo clauſum eſt,& tenebræ quoque lucent apud Deum.

Cõio domeſtica Romæ.

6. Concilivm Tridentinum ſeſsione uigeſimaprima, capite primo: Sed neque ex ſermone illo, apud Ioannem ſexto, rectè colligitur, utriuſque ſpeciei communionem à Domino præceptam eſſe, utcunquè iuxta uarias ſanctorum patrum & doctorum interpretationes intelligatur. Nanque qui dixit, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis uitam in uobis: dixit quoquè, Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum. Et qui dixit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet uitam æternam: dixit etiàm, Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi uita. Et deniquè qui dixit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo: dixit nihilominùs, Qui manducat hunc panem, uiuet in æternum.

Ioannis ſexto nō minùs approbatī cōio uniusſpeciei, quā utriuſq;.
Ioan. 6.

7. Avgvstinvs epiſtola octogeſimaſexta ad Caſulanum: Dies reſurrectionis Domini, prima ſabbati à Matthæo, à cæteris autem tribus una ſabbati dicitur: quem conſtat eum eſſe, qui Dominicus poſteà appellatus eſt. Aut ergò poſt peractam diem ſabbati, noctis initio fuerant congregati, quæ utiquè nox iam ad diem Dominicum, hoc eſt, ad unam ſabbati pertinebat: & ità eadem nocte fracturus panem, ſicut frangitur in ſacramento corporis Christi, produxit ſermonem uſque ad medium noctis, ut poſt ſacramenta celebrata, rurſùs uſque ad diluculum alloquens congregatos, quoniam multùm feſtinabat, luceſcente proficiſceretur, Dominico die. Aut certè &c.

Matt. 28.
Mar. 16.
Luc. 24.
Ioan. 20.
Dominicus dies.
Fractionē panis, de quā Act. 20. de cōmunione interpretatī Auguſtinus.

8. Chrysostomvs homilia decimaſeptima operis imperfecti in Matthæum: Aliud eſt ſanctificatio, aliud ſanctificatum. Sanctificatio enim eſt, quod alterum ſanctificat: ſanctificatum autem, alterum ſanctificare non pôt, quanuis ipſum ſit ſanctum: Vtputà ſignas panem tuum, quem manducas, ſicut ait Paulus: Sanctificaī.n. per uerbum Dei & orōnem: ſanctificaſti eū, non feciſti ſanctificationem. Quod aūt ſacerdos de manu ſua dat, non ſolū ſanctificatū eſt, ſed ēt ſanctificatio eſt: qm̄ hoc non ſolū datur, quod vr̄, ſed ēt illud quod intelligiī. De ſanctificato ergò pane licet & animalibus iactare & infidelib. dare: quia non ſanctificat accipientē. Si aūt tale eſſet quod de manu ſacerdotis accipiī, quale eſt quod in menſa manducaī, oēs de menſa manducarent, & nemo de manu ſacerdotis acciperet. Vndè & Dn̄s in uia nō ſolum benedixit panem, ſed de manu ſua dedit Cleophæ & ſocio eius. Et Paulus nauigans non ſolùm benedixit panē, ſed de manu ſua porrexit Lucæ & cæteris diſcipulis ſuis. Quod autem de manu porrigatur, nec animalib. dandum eſt, nec infidelibus porrigendum: quia non ſolum ſanctificatum, ſed etiam ſanctificatio eſt, & ſanctificat accipientem.

1. Tim. 4.
Luc. 24.
Act. 27.
In Emaus cōmunicarūt diſcipuli. Item in naui Paulus, Lucas & diſcipuli.

1. C. Theophylactvs in vigeſimumquartum caput Lucæ: Inſinuatur autem & aliud quiddam, nempe quòd oculi eorum qui benedictum panem aſſumunt, aperiuntur ut agnoſcant illum. Magnam enim & indicibilē uim habet caro Domini.

Communio in Emaus.

2. Beda in uigeſimumquartum caput Lucæ: Certi myſterij cauſa factum, ut eis in illo alia oſtenderetur effigies, & ſic eum non niſi in fractione panis agnoſcerent, nè quiſquam ſe Christvm agnouiſſe arbitretur, ſi eius corporis particeps non eſt, id eſt, Eccleſiæ, cuius unitatem in ſacramento panis commendat Apoſtolus, dicens: Vnus panis, unum corpus multi ſumus. ut cùm eis benedictum panem porrigeret, aperirentur oculi eorum, & agnoſcerent eum. Aperirentur utiquè ad eius cognitionem, remoto ſcilicet impedi-

Ex Auguſtino deſumptum.
1. Cor. 10.

impedimento quo tenebantur nè agnoſcerent. Non autem incongruent
accipiamus, hoc impedimentum in oculis eorum a ſatana fuiſſe nè agnoſce-
retur IESVS, ſed tamen à CHRISTO facta eſt permiſsio uſque ad ſacramen-
tum panis, ut unitate corporis eius participata, remoueri intelligatur impe-
dimentum inimici, ut CHRISTVS poſsit agnoſci.

3. CHRYSOSTOMVS homilia decimaſexta operis imperfecti in Matthæū,
ut ſuprà. B 8.

4. AVGVSTINVS libro tertio de conſenſu Euangeliſtarum, capite vigeſi-
moquinto: Oculis eorum acciderat aliquid, quod ità manere permiſſum eſt
uſque ad fractionem panis, certi myſterij cauſa, ut eis in illo alia oſtendere-
tur effigies, & ſic eum non niſi in fractione panis agnoſcerent, ſicut Luca nar
rante monſtratur. Pro merito quippe mentis eorum adhuc ignorantis, quòd
oportebat Chriſtū mori & reſurgere, ſimile aliquid eorum oculi paſsi ſunt:
non ueritate fallente, ſed ipſis ueritatem percipere non ualentibus, & aliud
quàm res eſt opinantibus: nè quiſquam ſe CHRISTVM agnouiſſe arbitretur,
ſi eius corporis particeps non eſt, id eſt, Eccleſia cuius unitatem in ſacramen
1.Cor.10. to panis commendat Apoſtolus, dicens: Vnus panis, unum corpus multi ſu-
mus: ut cùm eis benedictum panem porrigeret, aperirentur oculi eorum, &
cognoſcerent. Et paulò pòſt: Non autem incongruenter accipimus hoc im
pedimentum in oculis eorum à ſatana factum fuiſſe, nè agnoſceretur IESVS,
ſed tamen à CHRISTO eſt facta permiſsio uſque ad ſacramentum panis: ut
unitate corporis eius participata, remoueri intelligatur impedimentum ini-
mici, ut CHRISTVS poſsit agnoſci.

1. D. EVSEBIVS Cæſareenſis hiſtoriæ Eccleſiaſticæ libro ſexto, capite
trigeſimoſexto, ex epiſtola Dionyſij Alexandrini ad Fabium Antiochenum,
hanc citat hiſtoriam: Erat, inquit, quidam Serapion apud nos fidelis ſenex,
qui licèt magnam uitæ partem integrè & incorruptè tranſegiſſet, tempore
tamen perſecutionis præ imbecillitate animi lapſus eſt. Hic ſæpenumerò
in Eccleſiam denuò recipi ſupplex poſtulabat: ſed nemo, quia idolis ſacri-
ficaſſet, eius poſtulationi aliquandò auſcultauit. Qui in grauem morbum
delabens, triduo deincèps mutus & abſque ſenſu uixit: quarto autē die pau-
lulùm releuatus, nepotem ad ſe accerſit: ſicque alloquitur: Quouſque, fili,
me detinetis? properate, obſecro, & me ocyus dimittite. Aliquem ex presby
Mori uti cōmunicabant. teris aduoca ad me. Quæ cùm dixiſſet, iterùm fit mutus. Puer currit ad
Presbyterum: nox iam erat. Illè fortè morbo uexatus accedere ad eum nō
poterat: ſed tamen quoniam à me quidem mandatum dabatur, ut qui iam
eſſent uita emigraturi, ſanctorum myſteriorum (dummodò peterent, & uel
maximè ſi anteâ dum integra ualetudine erant, ſupplices petiuiſſent) parti-
cipes fierent, ſicque cum pace dimiſsi, & bona ſpe confirmati ex hac luce de
cederent, puero exiguam quandam Euchariſtiæ partem dedit, præcipiens ut
eam madefactam in os ſenis infunderet: quam puer ſecum adferens, rediit.
Cui iam appropinquanti, priùs quàm cum eo quod geſtabat, intraret ædes,
Communicat Serapion ſub una ſpecie. Serapion denuò uoce recuperata dixit: Veniſti fili? Tametſi presbyter non
poteſt uenire, tu tamen præſta, quod tibi in mandatis dederit, & dimitte me
abire. Particulam igitur puer, quam apportarat, madefactam in os ſenis in-
fundit. Atque ille, ſimul atquè eam pedetentim per fauces dimiſerat, illicò
extremum ſpiritum edidit.

2. AVGVSTINVS libro quinquaginta homiliarum, homilia uigeſimaſexta:

Quanta

Quanta ſolicitudine obſeruamus, quandò nobis corpus Christi miniſtratur, ut nihil ex ipſo de noſtris manibus in terram cadat: tanta ſolicitudine obſeruemus, nè uerbum Dei, quod nobis erogatur, dum aliquid aut cogitamus, aut loquimur de corde noſtro pereat: Quia non minùs reus erit, qui uerbum Dei negligenter audierit, quàm ille qui corpus Christi in terram cadere negligentia ſua permiſerit.

Solicitudo circa corpus Dominicum, nè quid ex eo in terram decidat.

3. Idem ſermone ducenteſimo quinquageſimoſecundo de tempore: Mulieres quomodò nitidum exhibēt linteolum ubi corpus Christi accipiāt: ſic corpus caſtum ac cor mundum exhibeant, ut cum bona conſcientia Christi ſacramenta ſuſcipiant.

Linteolo corpus Christi accipiebant.

4. Ambrosius in oratione funebri de exceſſu fratris ſui Satyri: Quid igitur obſeruantiam eius erga Dei cultum prædicem? Qui priuſquàm perfectioribus eſſet initiatus myſterijs, in naufragio conſtitutus, cùm ea qua ueheretur nauis ſcopuloſo illiſa uado, & urgentibus hinc atque indè fluctib. ſolueretur, non mortem metuens, ſed nè uacuus myſterijs exiret è uita, quos initiatos eſſe cognouerat, ab his diuinum illud fidelium ſacramentum popoſcit: non ut curioſos oculos insereret arcanis, ſed ut fidei ſuæ conſequeretur auxilium. Etenim ligari fecit in orario, & orarium inuoluit in collo, atque ità ſe deiecit in mare, non requirens de nauis compage reſolutam tabulam, cui ſupernatans iuuaretur, quoniam fidei ſolius arma quæſierat. Itaque his ſe tectum atque munitum ſatis, credens, alia auxilia non deſiderauit. Nec deſeruit ſpes, nec fefellit opinio. Deniquè primus ſeruatus ex undis, & in portum terrenæ ſtationis euectus, præſulem ſuum cui ſe crediderat, recognouit: ſtatimque ubi etiam cæteros ſeruulos ſuos uel ipſe liberauit, uel liberatos comperit, negligens facultatum, nec amiſſa deſiderans, Dei eccleſiā requiſiuit, ut ageret gratias liberatus, & myſteria æterna cognoſceret, pronuncians nullum referendæ gratiæ maius eſſe officium.

Corpus Christi, nauigātes Christiani, ſecū habebant.

5. Paulinus in uita ſancti Ambroſij: Honoratus ſacerdos eccleſiæ Vercellenſis, cùm in ſuperiori domo ſe ad quietem compoſuiſſet, tertiò uocem uocantis ſe audiuit, dicentiſq; ſibi: Surge, feſtina: quia modò eſt receſſurus. Qui deſcendens, obtulit ſancto (Ambroſio) Domini corpus. Quod ubi accepit, emiſit ſpiritum, bonum uiaticum ſecum ferens, ut in uirtute eſcæ anima refectior, angelorum nunc conſortio, quorum uitam uixit in terris, & Heliæ ſocietate lætetur.

Ambroſius moriturus, corpus Domini, ſumpſit tā quā uiaticū.

6. Amphilochius Epiſcopus Iconienſis in uita Baſilij Magni: Diuidens (Baſilius cùm ſacris operaretur) panem in tres partes, unam quidem communicauit timore multo, alteram autem reſeruauit conſepelire ſecum: tertiam uerò imponens columbæ aureæ quæ pependit ſuper altare. Et ſub finem: Et circa horam nonam ſtetit magnus pater noſter Baſilius ad miniſterium Miſſæ in ſancta eccleſia ſimul cum cleri & ciuitatis capitaneis: & iterùm cum ipſis panem ſumens, dimiſit eos, inſtruens & oſculans eos in oſculo ſancto, & nouum Christi militem commendans etiam & omnes Domino, atque diſpoſitam ſibi conſepelire ſumpſit tertiam partem, quæ à Domino data fuit ei communionis: & recumbens in lecto, gratias egit extensè Domino & Deo noſtro, in peregrinatione à corpore, & fide medici, & adhuc gratiæ cùm eſſent in ore eius, reddidit Domino ſpiritum.

Conſeruatio corporis Domini.

7. Beda libro quarto Anglicanæ hiſtoriæ, capite decimoquarto, de puero ægrotante loquens: Credidit uerbis pueri presbyter: uocatisque fratribus,

Miſſas fieri. Cõio ſub vna ſpecie.

bus, parari prandium, Miſſas fieri, atque omnes communicare, more ſolito præcepit, ſimul & infirmanti puero de eodem ſacrificio Dominicæ oblationis particulam deferri mandauit. Quibus ità geſtis, non multò pòſt eadem ipſa die puer defunctus eſt.

Item capite vigeſimoquarto: Rogauit ergò Cedmon miniſtrum ſuum ueſpere, incumbente nocte, quia de ſeculo eſſet tranſiturus, ut in ea ſibi locũ quieſcendi præpararet. Qui miratus cur hoc rogaret, qui nequaquàm adhuc moriturus eſſe uidebatur, fecit tamen quod dixerat. Cumque ibidèm poſiti uicißim aliqua gaudente animo unà cum eo qui ibidèm anteà inerant loquerentur, ac iocarentur, & iam mediæ noctis tempus eſſet tranſcenſum, interrogauit, ſi Euchariſtiam intùs haberent. Reſpondebant: Quid opus eſt Euchariſtia? Neque enim mori adhuc habes, qui tam hilariter nobiſcum ue lut ſoſpes loqueris. Rurſus ille: Et tamen, ait, afferre mihi Euchariſtiam. Qua accepta in manu, interrogauit, ſi omnes placidum erga ſe animum, & ſine querela controuerſiæ ac rancoris haberent. Reſpondebant omnes, placidiſsimam ſe mentem ad illum, & ab omni ira remotam habere: cumque uiciſsim rogabant, placidam erga ipſos mentem habere. Qui confeſtim reſpõdit: Placidam ego mentem, filioli, erga omnes famulos Dei gero. Sicque ſe cæleſti muniens uiatico, uitæ alterius ingreſſui parauit, & interrogauit, quàm propè eſſet hora, qua fratres ad dicendas Domino laudes nocturnas excitari deberent. Reſpondebant: Non longè eſt. At ille: Benè, ergò expectemus horam illam. Et ſignans ſe ſigno ſanctæ Crucis, reclinauit caput ad ceruical, modicumque obdormiens, ità cum ſilentio uitam finiuit.

Euchariſtiã moriturus afferri iubet, eamq; manu tenẽs, ſũpſit.

9. Theodoretus Cyri Epiſcopus in Philotheo, ſiue in hiſtoria ſanctorum patrum, in uita vigeſimaſexta quæ eſt Simeonis: Moyſis & Heliæ diuinorum uirorum exemplo, quadraginta dies ieiunare decreuit. Quarè Baſſum, qui ea tempeſtate oppidorum presbyteris præfectus, multa loca circuibat, rogat, ut nulla re intra domunculam relicta, fores ipſas cæmẽtis obſtrueret. Qui rei difficultate propoſita, ab huiuſmodi incepto deterrebat, uiolentamque ſibi mortem conſciſcere quenquam, non eſſe uirtutem, ſed uitium, & primum & maximum admonebat. His acceptis, uir Dei, depone, inquit, ò pater hic decem panes, & aquæ lagenam. nam ſi corpus cibi indigere ſenſero, ſumam illum. Rectè, inquit ille. Mox pane & aqua depoſita, fores obſtruxit, ut iuſſerat. Poſt quadraginta dies reuerſus Baſſus, dirutis forib. ingreditur, panumque numerum & aquæ lagenam ità, ut reliquerat, certè: at illum exanimem, atque mutum, & immobilem inuenit. Quare accepta ſpongia labra illius primùm madefacit, mox diuinorum myſteriorum ſymbola impoſuit: quibus ille refectus, ſurrexit, ac cibi aliquantulum ſumpſit, lactucas ſcilicet, cicoria, aliaque huiuſmodi, quas dentibus non admodùm confectas dimittebat in ſtomachum. Quam rem admiratus Baſſus, in proprium gregem ſe recepit, magnumque hoc miraculum ſuis enarrauit, quos pluſquàm ducentos habebat: illos tamen neque iumentum, neque mo las poſsidere, neque allatas pecunias accipere, neque monaſterij foribus, aut ad res neceſſarias parandas, aut ad amicos inuiſandos egredi, ſed intùs manere, & id tantùm, quod Spiritusſancti gratia ſibi miſſum fuiſſet, accipere uolebat.

Simeon 40. dieb. ieiunare decreuit.

Cõicat Simeon ſub vna ſpecie.

10. Evagrius Scholaſticus eccleſiaſt. hiſt. libro quarto, capite trigeſimo quinto: Epiphanio mortuo in ſede Conſtantinopolitana ſucceſsit Menas:

cuius

cuius temporibus miraculum editum fuit planè memorabile. Vetus fuit conſuetudo Conſtantinopoli,ut ſi quandò multæ admodùm particulæ puri & immaculati corporis CHRISTI Dei noſtri ſupereſſent, pueri impuberes, qui ſcholas frequentabant,acceſſerentur,eaſque manducarent. Quod cùm factum fuit,filius cuiuſdam hominis,Hebræi quidem opinione, arte autem uitrarij, unà cum pueris uerſatus eſt: qui quidem parentibus percontantibus ab eo cauſam moræ, reſpondit, uti res ſe habuit, ſeque cum alijs pueris pariter comediſſe. Hebræus bile, furore, & iracundia inflãmatus,in clibanum ardentem,in quo uitrum formare ſolebat,puerum conijcit. Poſtquàm uerò mater puerum quæritans, reperire non potuit,paſsim per totam urbem ibat,Deum cum gemitu obteſtans, & flebilibus lamentis ſe dedens. Triduo autem pòſt,ad oſtium officinæ uiri ſui conſiſtens,luctu miſerabiliter diuexata,nomine puerum compellat. Puer,matris uocem ut agnouit,è clibano reſponſum dat. Mater,effractis foribus,intrò irrumpit: uidet puerũ in medijs carbonibus candentibus conſiſtentem,illæſum ab ignis incendio. Qui cùm rogaretur, quo pacto illæſus manſerit, Mulier,inquit,ueſte amicta purpurea crebrò ad me uenit,porrexit aquam, qua carbonum flammas, corpus ambientes extinguerem: cibum denique dedit, quotiès eſuriebam. Qua re ad Iuſtinianum perlata,puerum cum matre lauacro regenerationis tingendos decernit: patrem autem pueri, qui recuſauit in numerum Chriſtianorum aſſcribi,in Sycis cruci ſuffigendum curauit.

Eandẽ hiſtoriã repetit Nicephorus li. 17. hiſt. Eccl. cap. 25. addẽs ſe reliquias corporis Domini ad eundem modum cũ puer eſſet, ediſſe frequẽter.

Miraculum.

B. virginem intelligit.

11. GVILHELMVS Abbas ſancti Theodorici,in uita ſancti Bernardi libro primo,capite undecimo: Agebatur ſolennitas quædam præcipua, & frater aliquis quem pro ſecreta culpa ab altaris ſacri communione ſuſpenderat, notari timens,& ruborem non ſuſtinens, ad manum eius cum cæteris nimiũ præſumptuoſus acceſsit. Intuitus autem eum, quoniam cauſa latens erat, repellere hominem noluit,ſed intimo corde orabat Deum,ut de tanta præſumptione melius aliquid ordinaret. Itaque ſumens homo Euchariſtiam non poterat ad interiora traijcere,& diù multumq; conatus cùm nullo modo præualeret,anxius & tremebundus clauſam ore ſeruabat. Expleta denique hora orationis ſexta,patrem ſanctum traxit in partem,cuius pedibus aduolutus,cum multis ei lachrymis quod patiebatur aperuit, & aperto ore ipſam quoque Euchariſtiam oſtendebat. Increpans autem eum, confitentem abſoluit,& ſine difficultate recepit Dominica ſacramenta.

Cõicabãt tpe D. Bernardi ſub una ſpecie apud altare.

Apto ore Euchariſtiã oſtẽdebat.

E. CONCILIVM Tridentinum,ſeſsione uigeſimaprima, capite ſecundo: Præterea declarat Sancta Synodus,hanc poteſtatem perpetuò in Eccleſia fuiſſe,ut in Sacramentorum diſpenſatione,ſalua illorum ſubſtantia,ea ſtatueret uel mutaret,quæ ſuſcipientium utilitati,ſeu ipſorum Sacramentorum ueneratiôni,pro rerum,temporum,& locorum uarietate,magis expedire iudicaret. id autem Apoſtolus non obſcurè uiſus eſt innuiſſe, cùm ait: Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros CHRISTI, & diſpenſatores myſteriorum Dei. atque ipſum quidem hac poteſtate uſum eſſe ſatis conſtat,cùm in multis alijs,tum in hoc ipſo Sacramento, cùm ordinatis nonnullis circa eius uſum, Cætera,inquit,cum uenero, diſponam. Quare agnoſcens ſancta mater Eccleſia hanc ſuam adminiſtrationem Sacramentorum authoritatẽ, licet ab initio Chriſtianæ religionis non infrequens utriuſque ſpeciei uſus fuiſſet: tamen progreſſu temporis, latiſsimè iam mutata illa conſuetudine, grauibus & iuſtis cauſis adducta,hanc conſuetudinem ſub altera ſpecie cõmunicandi

1. Cor. 4. 2. Cor. 6.

1. Cor. 11.

municandi approbauit, & pro lege habendam decreuit: quàm reprobare, aut ſine ipſius Eccleſiæ authoritate pro libito mutare non licet. Ibidèm Canone ſecundo: Si quis dixerit, ſanctam Eccleſiam Catholicam non iuſtis cauſis & rationibus adductam fuiſſe, ut laicos atque etiàm Clericos non conficientes ſub panis tantummodò ſpecie communicaret, aut in eo erraſſe, anathema ſit.

F. IVSTINVS philoſophus & martyr in apologia ſecunda pro Chriſtianis ad Antoninum Pium Imperatorem: Apoſtoli in commentarijs ſuis quæ Euãgelia dicuntur, ità ſibi CHRISTVM præcepiſſe tradiderunt, eum accepto pane cùm gratias egiſſet, dixiſſe: Hoc facite in memoriam mei, Hoc eſt corpus meum, dixiſſe etiàm, accepto poculo, cùm egiſſet gratias: Hic eſt ſanguis meus, ſibique ſolis dediſſe.

Luc. 22. Marci 14. Matt. 26. 1. Corin. 11.

AVGVSTINVS epiſtola centeſima decimaoctaua ad Ianuarium, capite ſexto: Nanque ſaluator quo uehementius commẽdaret myſterij illius altitudinem, ultimum hoc uoluit infigere cordibus, & memoriæ diſcipulorum, à quibus ad paſsionem digreſſurus erat. Et ideò non præcepit, quo deincèps ordine ſumeretur, ut Apoſtolis per quos eccleſias diſpoſiturus erat, ſeruaret hunc locum.

1. G. BASILIVS ad Cæſariam Patriciam, ut ſuprà B. 4.

2. CYRILLVS Alexandrinus in epiſtola ad Caloſyrium: Audio, quòd dicant myſticam benedictionem, ſi ex ea remanſerint in ſequentem diem reliquiæ, ad ſanctificationem inutilem eſſe. Sed inſaniunt hæc dicentes. Non enim alius fit CHRISTVS, neque ſanctum eius corpus immutabitur: ſed uirtus benedictionis & uiuifica gratia manet in illo.

Reliquiæ corporis Dominici ad ſanctificationẽ utiles.

3. IDEM Cyrillus Alexandrinus libro quarto in Ioannem, capite decimo ſeptimo: Sicut parùm (ut Paulus ait) fermenti totam maſſam fermentat: ſic paruula benedictio totum hominem in ſeipſum attrahit, & ſua gratia replet: & hoc modo CHRISTVS in nobis manet, & nos in CHRISTO. Verè enim totum fermentum in totam maſſam pertranſit.

Paruulæ Euchariſtiæ partes quamvim habeant.

4. CONCILIVM Florentinum: Sacerdos in perſona Chriſti loquens, hoc conficit ſacramentum. Nam ipſorum uerborum uirtute ſubſtantia panis in corpus CHRISTI, & ſubſtantia uini in ſanguinem conuertuntur, ità tamen, quòd totus CHRISTVS continetur ſub ſpecie panis, & totus ſub ſpecie uini: ſub qualibet quoquè parte hoſtiæ conſecratæ, & uini conſecrati, ſeparatione facta totus eſt CHRISTVS.

Sub qualibet parte hoſtiæ totus Xps cõtinetur.

5. EVSEBIVS Emiſenus homilia quinta de Paſchate: Euchariſtiæ ſacra perceptio, non in quantitate, ſed in uirtute conſiſtit. Quod corpus ſacerdote diſpenſante tantum eſt in exiguo, quantum eſſe conſtat in toto: quod cum eccleſia fidelium ſumit, ſicut plenum in uniuerſis, ità integrum eſſe probatur in ſingulis. De quo ſenſu apoſtolica ſententia deriuata eſt, dicens: Qui multa, non abundabit: & qui modicum, non minorabit. Si fortè panes eſurientibus apponeremus, non ex toto perueniret ad ſingulos: quia particulatim & minutatim proportione ſua quiſque præſumeret. De hoc uerò pane cùm aſſumitur, nihilo minus habent ſinguli, quàm uniuerſi: totum unus, totum duo, totum plures ſine diminutione percipiunt: quia benedictio huius ſacramenti ſcit diſtribui, neſcit diſtributione conſumi.

Tm̃ eſt in exiguo, quantũ in toto.

Nihil minus habẽt ſinguli quã uniuerſi.

6. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione decimatertia, capite tertio: Veriſſimum eſt tantundem ſub alterutra ſpecie, atque ſub utraque contineri. totus

Tantũ ſub alterutra, quan

tur enim & integer Chriſtus ſub panis ſpecie, & ſub quauis ipſius ſpeciei parte, totus item ſub uini ſpecie, & ſub eius partibus exiſtit. Ibidèm canone tertio: Si quis negauerit, in uenerabili ſacramento Euchariſtiæ ſub unaquaq; ſpecie, & ſub ſingulis cuiuſq; ſpeciei partibus ſeparatione facta, totum CHRISTVM contineri, anathema ſit.

tũ ſub [illegible] ſpecie continetur.

Sub ſingulis partibus totus.

7. APVD Gratianum de Conſecratione diſtinctione ſecunda, capite, Qui manducat. & apud Bedam in caput decimum prioris epiſtolæ ad Corinthios, ex ſermone Auguſtini de uerbis euangelij: Manducetur Chriſtus. Viuit manducatus, quia reſurrexit occiſus. Nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in ſacramento ſic fit, & norunt fideles quemadmodum manducent carnem Chriſti. Vnuſquiſque accipit partem ſuam. Vnde & ipſa gratia partes uocantur. Per partes manducatur, & manet integer totus. Per partes manducatur in ſacramento, & manet integer totus in corde tuo. Totus enim erat apud patrem, quandò uenit in uirginem: impleuit illam, nec receſsit ab illo. Veniebat in carnem, ut eum homines manducarẽt: & manebat integer apud patrem, ut Angelos paſceret.

Per partes mãducatur, & manet integer totus.

8. APVD eundem Gratianum eadem diſtinctione ex Hieronymo, in ſermone Dominicæ quintæ poſt Epiphaniam: Singuli autem totum accipiunt Chriſtum Dominum: & in ſingulis portionibus totus eſt: nec per ſingulos minuitur: ſed integrum ſe in ſingulis præbet. Et apud eundem Gratianum in eadem diſtinctione, ait Hilarius Papa: Vbi pars eſt corporis, eſt & totum. Eadem ratio eſt in corpore Domini, quæ in manna, quod in eius figura præceſsit: de quo dicitur: Qui plus collegerat, non habuit amplius: neque qui minus parauerat, habuit minus: non enim eſt quantitas uiſibilis in hoc æſtimanda myſterio, ſed uirtus ſacramenti ſpiritualis.

Exod. 16.
2. Cor. 8.

1. H. AVGVSTINVS in epiſtola centeſima decimaoctaua ad Ianuarium, reſpondens quibuſdam quæſtionibus de ieiunio & tempore oblationis: Ad hæc, inquit, ità reſpondeo, ut quid horum ſit faciendum ſi diuinæ ſcripturæ præſcribit authoritas, non ſit dubitandum quin ità facere debeamus ut legimus, ut iam non quomodò faciendum, ſed quomodò ſacramentum intelligendum ſit, diſputemus. Similiter etiam ſi quid horum tota die per orbem frequentat eccleſia. Nam hoc quin ità faciendum ſit, diſputare, inſolentiſsimæ inſaniæ eſt.

Inſaniæ eſt diſputare, an id ſit faciendũ quod uniuerſa obſeruat Eccleſia.

2. SYNODVS Conſtantienſis ſeſsione decimatertia: Cùm in nonnullis mũdi partibus, quidam temerarie aſſerere præſumant, populum Chriſtianum debere ſacramentum Euchariſtiæ ſub utraque panis & uini ſpecie ſuſcipere: & non ſolùm ſub ſpecie panis, ſed etiam ſub ſpecie uini populum laicum paſſim communicent, etiam poſt cœnam uel aliàs non ieiuni, & communicandum eſſe pertinaciter aſſerant, contra laudabilem Eccleſiæ conſuetudinem rationabiliter approbatam, quam tanquàm ſacrilegam damnabiliter reprobare conantur: hinc eſt, quòd hoc præſens Concilium ſacrum generale Conſtantienſe, in ſpiritu ſancto legitimè congregatum, aduerſùs hunc errorem ſaluti fidelium prouidere ſatagens, matura plurium Doctorum tam diuini quàm humani iuris deliberatione præhabita, declarat, decernit & definit quòd licèt CHRISTVS poſt cœnam inſtituerit, & ſuis diſcipulis adminiſtrauerit ſub utraque ſpecie panis & uini hoc uenerabile ſacramentum: tamen hoc non obſtante, ſacrorum canonum authoritas, laudabilis & approbata conſuetudo Eccleſiæ ſeruauit & ſeruat, quòd huiuſmodi ſacramentum non

Cõcilij Cõſtãtienſis doctrina de cõione unius ſpeciei
Matt. 26.
Marc. 14.
Luc. 22.

Nõ debet cõfici hoc ſacramentum poſt cœnã, aut ſumi à non ieiunis.

debet

debet confici poſt cœnam, neque à fidelibus recipi non ieiunis, niſi in caſu infirmitatis aut alterius neceſsitatis, à iure uel Eccleſia conceſſo uel admiſſo. Et ſic hæc conſuetudo ad euitandum aliqua pericula & ſcandala eſt rationabiliter introducta, quòd licèt in primitiua Eccleſia huiuſmodi ſacramentum reciperetur à fidelibus ſub utraque ſpecie, poſteà à conficientibus ſub utraque, & à Laicis tantummodò ſub ſpecie panis ſuſcipiatur, cùm firmiſsimè credendum ſit, & nullatenùs dubitandum, integrum Christi corpus & ſanguinem tam ſub ſpecie panis, quàm ſub ſpecie uini ueraciter contineri. Vndè cùm huiuſmodi conſuetudo ab eccleſia & ſanctis Patribus rationabiliter introducta, & diutiſsimè obſeruata ſit, habenda eſt pro lege, quam non licet reprobare, aut ſine Eccleſiæ authoritate pro libito mutare. Quapropter dicere, quòd hanc conſuetudinem aut legem obſeruare, ſit ſacrilegum aut illicitum, cenſeri debet erroneum: & pertinaciter aſſerentes oppoſitum præmiſſorum, tanquàm hæretici arcendi ſunt & grauiter punien di per diœceſanos locorum ſeu officiales eorum, aut inquiſitores hæreticæ prauitatis in regnis ſeu prouincijs, in quibus contra hoc decretum aliquid fuerit forſan attentatum aut præſumptum, iuxta Canonicas & legitimas ſanctiones, in fauorem Catholicæ fidei contra hæreticos & eorum fautores, ſalubriter adinuentas. Item ipſa ſancta Synodus decernit & declarat ſuper iſta materia, reuerendiſsimis in Chriſto patribus & Dominis, Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & eorum in ſpiritualibus uicarijs ubilibet conſtitutis, proceſſus eſſe dirigendos, in quibus ijs committatur & mandetur authoritate huius ſacri Concilij ſub pœna excommunicationis, ut effectualiter puniant eos contra hoc decretum excedentes, qui communicando populum ſub utraque ſpecie panis & uini exhortati fuerint, & ſic faciendum eſſe docuerint: & ſi ad pœnitentiam redierint, ad gremium Eccleſiæ ſuſcipiantur, iniuncta eis pro modo culpæ pœnitentia ſalutari. Qui uerò ex illis ad pœnitentiam redire non curauerint animo indurato, per cenſuras eccleſiaſticas per eos ut hæretici ſunt coercendi, inuocato etiam ad hoc (ſi opùs fuerit) auxilio brachij ſecularis.

Integer Chriſtus ſub una ſpecie continetur.

Pro lege habēda cōſuetudo cōicandi ſub una ſpecie, nec ſine Eccleſiæ authoritate mūtanda.

Puniēdi qui docent cōicādū populum ſub utraq; ſpecie.

3. Concilium Baſileenſe ſeſsione trigeſima: Vt lucidius uideatur pro declaratione Catholicæ ueritatis, quid circa perceptionem ſacræ Euchariſtiæ tenendum ſit, & agendum pro utilitate & ſalute populi Chriſtiani, poſt diligentem perſcrutationem diuinarum ſcripturarum ſacrorumque canonū & doctrinarum à ſanctis patribus & doctoribus traditarum, in hac ſancta ſynodo longis temporibus habitam, conſideratiſque omnibus quæ pro declaratione huius rei conſideranda fuerunt, decernit & declarat eadem ſancta ſynodus, quòd fideles Laici ſiue clerici communicantes, & non conficientes, non adſtringuntur ex præcepto Domini ad ſuſcipiendum ſub utraque ſpecie, panis ſcilicet & uini, ſacrum Euchariſtiæ ſacramentum. Sed Eccleſia, quæ regitur ſpiritu ueritatis ſecum manente in æternum, & cum qua Christus manet uſque ad conſummationem ſeculi, (ſicut ait diuina ſcriptura) ordinare habet, quomodò ipſis non conficientibus miniſtretur, prout pro reuerentia ipſius ſacramenti & ſalute fidelium uiderit expedire. ſiue autem ſub una ſpecie, ſiue ſub duplici quis communicet, ſecundùm ordinationem ſeu obſeruantiam Eccleſiæ proficit digne communicantibus ad ſalutē. Nec ullatenùs ambigendum eſt, quòd non ſub ſpecie panis caro tātùm, nec ſub ſpecie uini ſanguis tantùm, ſed ſub qualibet ſpecie eſt integrè totus Christus.

Nō conficientes nō adſtringuntur ex Chriſti pcepto ad cōionem ſub utraq; ſpecie. Matth. 28.

Christvs. Laudabilis quoque conſuetudo communicandi laicum populum ſub una ſpecie, ab Eccleſia & ſanctis patribus rationabiliter introducta, & hactenùs diutiſsimè obſeruata, & à doctoribus diuinæ legis ſacrarũ ſcripturarum atque canonum multam peritiam habentibus, iam à longæuo tempore commendata, pro lege habenda eſt, nec alicui licitum eſt eam reprobare, aut ſine authoritate Eccleſiæ ipſam immutare.

Totus ſub altera tantum ſpecie Chriſtus.

Pro lege habenda hæc conſuetudo.

4. Concilivm Tridentinum ſeſsione vigeſimaprima: Cùm de tremendo & ſanctiſsimo Euchariſtiæ Sacramento uaria diuerſis in locis errorum monſtra nequiſsimi Dæmonis artibus circunferantur, ob quæ in nonnullis prouincijs multi à Catholicæ Eccleſiæ fide, atque obedientia uideantur diſceſsiſſe, cenſuit ea Sacroſancta ſynodus, quæ ad Communionem ſub utraque ſpecie, & paruulorum pertinent, hoc loco exponenda eſſe. Quapropter cunctis Chriſti fidelibus interdicit, nè poſthàc de ijs aliter uel credere, uel docère, uel prædicare audeant, quam eſt his decretis explicatum atque definitum. Ibidèm capite primo: Itaque ſancta ipſa ſynodus, à ſpirituſancto, qui ſpiritus eſt ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & pietatis, edocta, atque ipſius Eccleſiæ iudicium & conſuetudinem ſecuta, declarat ac docet, nullo diuino præcepto Laicos & clericos non conficientes, obligari ad Euchariſtiæ Sacramentum ſub utraque ſpecie ſumendũ, neque ullo pacto, ſalua fide, dubitari poſſe, quin illius alterius ſpeciei communio ad ſalutem ſufficiat. Nam etſi Chriſtus Dominus in ultima cœna uenerabile hoc ſacramentum in panis & uini ſpeciebus inſtituit, & Apoſtolis tradidit, non tamen illa inſtitutio & traditio eò tendũt, ut omnes Chriſti fideles ſtatuto Domini ad utranque ſpeciem accipiendam adſtringantur. Sed neque ex ſermone illo, apud Ioannem ſexto, rectè colligitur, utriuſque ſpeciei Communionem à Domino præceptam eſſe, vtcunque iuxta uarias ſanctorum Patrum & Doctorum interpretationes intelligatur. nanque qui dixit, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis uitam in uobis: dixit quoque, Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum &c. ut ſuprà.

Nõ docendũ aut credendũ aliter.
Eſai. 11.

Nullo pręcepto adſtringi nõ cõficiẽtes ad cõionẽ utriuſque ſpeciei.
Matth. 26.
Marc. 14.
Luc. 22.
1. Cor. 11.

Ioan. 6.

B. 6. Item capite ſecundo, ut ſuprà, E. Deindè capite tertio: Inſupèr declarat, quanuis redemptor noſter, ut anteà dictum eſt, in ſuprema illa cœna hoc Sacramentum in duabus ſpeciebus inſtituerit, & Apoſtolis tradiderit, tamen fatẽdum eſſe, etiam ſub altera tantum ſpecie totum atque integrũ Chriſtum, uerumque Sacramentum ſumi, ac propterea, quòd ad fructum attinet, nulla gratia, neceſſaria ad ſalutem, eos defraudari, qui unam ſpeciem ſolam accipiunt. Ibidèm canone primo: Si quis dixerit, ex Dei præcepto, uel neceſsitate ſalutis, omnes & ſingulos Chriſti fideles utranque ſpeciem ſanctiſsimi Euchariſtiæ Sacramenti ſumere debere, anathema ſit. Canone ſecundo, ut ſuprà B. Canone tertio: Si quis negauerit, totum & integrũ Chriſtum, omnium gratiarum fontem & authorem, ſub una panis ſpecie ſumi, quia, ut quidam falsò aſſerunt, non ſecundùm ipſius Christi conſtitutionẽ ſub utraque ſpecie ſumatur, anathema ſit.

Matth. 26.
Marci 14.

Sub altera ſpecie totus Xp̃s continetur.

Anathema.

1. I. Avgvstinvs contra Creſconium Grammaticum, libro primo, capite trigeſimotertio: Quanuis huius rei (ſcilicet de Baptiſmo hæreticorum) certè de ſcripturis Canonicis non proferatur exemplum, earundem tamen ſcripturarum etiàm in hac re à nobis tenetur ueritas, cùm hoc facimus quod uniuerſæ iam placuit Eccleſiæ, quam ipſarum ſcripturarum com-

Scripturã ſequit quiſquis Eccleſiæ ſententiam amplectitur.

In difficilib. qõnib Eccleſia conſulenda.

mendat authoritas, ut quoniam ſancta ſcriptura fallere non poteſt, quiſquis falli metuit huius obſcuritate quæſtionis, eandem Eccleſiam de illa conſulat, quam ſine ulla ambiguitate ſancta ſcriptura demonſtrat.

2. Idem in libro ſiue epiſtola contra Petiliani epiſtolam, de unitate Eccleſiæ, capite quarto: Totus Chriſtus caput & corpus eſt. Caput unigenitus Dei filius, & corpus eius Eccleſia, ſponſus & ſponſa, duo in carne una. Quicunque de ipſo capite à ſcripturis ſanctis diſſentiunt, etiam ſi in omnibus locis inueniantur in quibus Eccleſia deſignata eſt, non ſunt in Eccleſia.

Vnitati Eccleſiæ non cõmunicãtes non ſunt in Eccleſia.

Et rurſus, Quicunque de ipſo capite ſcripturis ſanctis conſentiunt, & unitati Eccleſiæ non communicant, non ſunt in Eccleſia, quia de Chriſti corpore, quod eſt Eccleſia, ab ipſius Chriſti teſtificatione diſſentiunt. Verbi gratia: Qui non credunt Chriſtum in carne ueniſſe de virgine Maria ex ſemine Dauid, quòd apertiſsimè ſcriptura Dei loquitur, aut non in corpore ipſo reſurrexiſſe in quo crucifixus & ſepultus eſt, etiam ſi per omnes terras inueniantur, per quas eſt Eccleſia, non utique ſunt in Eccleſia, quia ipſum caput Eccleſiæ non tenent, quod eſt Chriſtus Ieſus. Nec in aliqua diuinarum ſcripturarum obſcuritate falluntur, ſed notiſsimis & apertiſsimis earum teſtimonijs contradicunt. Item quicunque credunt quidem quòd Chriſtus Ieſus, ità ut dictum eſt, in carne uenerit, & in eadem carne in qua natus & paſſus eſt, reſurrexit, & ipſe ſit filius Dei, Devs apud Devm & cum patre unum, & incommutabile uerbum patris, per quod facta ſunt omnia, ſed tamen ab eius corpore, quod eſt Eccleſia, ità diſſentiunt, ut eorum communio non ſit cum toto quacunque diffunditur, ſed in aliqua parte ſeparata inueniatur, manifeſtum eſt eos non eſſe in catholica Eccleſia.

Ephe. 5.

Non ſatis eſt de Deo & Dei filio rectè ſentire, niſi etiã ab Eccleſia nõ diſſentiamus.

3. Idem Auguſtinus libro tertio contra literas Petiliani Donatiſtæ, capite quadrageſimo: Omnia ſacramenta &c. ut in textu.

4. Item libro primo de Baptiſmo contra Donatiſtas, capite octauo: Quid prodeſt homini, &c. ut in textu.

5. Item libro vigeſimoprimo de Ciuitate Dei, capite uigeſimoquinto: Hæretici & ſchiſmatici ab huius unitate corporis ſeparati, de quo ait Apoſtolus, Vnus panis, unum corpus multi ſumus: poſſunt idem percipere ſacramentum, ſed non ſibi utile, immò uerò etiàm noxium, quo iudicentur grauiùs, quàm uel tardiùs liberentur. Non ſunt enim in eo uinculo pacis, quod in illo exprimitur ſacramento.

1. Cor. 10.

Ephe. 2.

Concilivm Tridentinum ſeſsione decimatertia, capite ſecundo: Pignus præterea hoc Sacramentum eſſe uoluit futuræ noſtræ gloriæ, & perpetuæ felicitatis, adeoque ſymbolum unius illius corporis, cuius ipſe caput exiſtit, cuique nos, tanquam membra arctiſsima, fidei, ſpei, & charitatis connexione adſtrictos eſſe uoluit, ut id ipſum omnes diceremus, nec eſſent in nobis ſchiſmata.

1. Cor. 11.
Ephe. 5.
Roma. 12.
1. Cor. 5.

Et capite octauo: Demùm uerò paterno affectu admonet ſancta Synodus, hortatur, rogat, & obſecrat per uiſcera miſericordiæ Dei noſtri, ut omnes & ſinguli, qui Chriſtiano nomine cenſentur, in hoc unitatis ſigno, in hoc uinculo charitatis, in hoc concordiæ ſymbolo iam tandem aliquandò conueniant, & concordent.

XI

Quem fructum exhibet ritè ſumpta Euchariſtia?

Plurimum

Plurimum ſanè maximumq́ue præbet. Hoc enim ſacrum eſt conuiuium, in quo Chriſtus ſumitur, recolitur memòria Paſsionis eius, mens impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur: vt præclarè horum fructuum ſenſu experientia q́ue excitata decantat Eccleſia.

a Amb. in pſ. 118. ſerm. 15. uerſu 4. Concil. Trid. ſeſſ. 13 cap. 2.

B. Hic eſt [b] panis, qui de cælo deſcendit, & dat uitam mundo, noſtroſq́ue animos in uita ſpirituali ſuſtentat atq; confirmat.

b Ioã. 6. d e f. & ibid. Theophilac. & Cyrillus.

C. Hæc ſacra ſynaxis, ſiue communio, [c] quæ fideles tanquàm eiuſdem corporis membra inter ſe iungi, ac ſanctorum piorumq́ue omnium meritis aſſociari ſignificat atque præſtat: tum quod auguſtius eſt, eoſdem capiti ſuo Chriſto [d] arctiſſimè unit, vt in eo illi [e] maneant, & ipſe in illis, atque ità uitam æternam conſequantur.

c 1. Cor. 10. d Cõcil. Flor. d Chryſoſto. hom. 45. ĩ Io. & 61. ad popu. Hila. li. 8. de Trini. Leo ſer. 14. de paſ. Domini. Cyril. li. 11. ĩ Io. c. 26. li. 10. ca. 13. & l. 4. cap. 17. e Ioan. 6 f

D. Hoc eſt [f] uiaticum noſtræ peregrinationis, quod in huius uitæ deſerto militiaque verſantibus, & hinc ad cæleſtem Hieruſalem contendentibus; ueluti Manna [g] Patribus datũ, affert conſolationem, delectationem, uirtutem & gratiã longè efficaciſſimam.

f 1. Nice. cõc. cã. 13. 2. Arel. can. 12. 3. Aurel. can. 24. Chryſoſt. 6. d ſacer. Paulin. in vita Amb. g Exo. 16. d &. Deuter. 8. a Sapien. 16. Ioan. 6.

E. Ac præcipuè quidem duo (ut egregiè docet [h] Bernarnardus) in nobis operatur hoc Sacramentum, vt & ſenſum minuat in minimis, & in grauioribus peccatis tollat omninò conſenſum. Si quis veſtrum non tam ſæpè modò, non tum acerbos ſentit iracundiæ motus, inuidiæ, luxuriæ, aut cæterorum huiuſmodi, gratias agat corpori & ſanguini Domini, quoniam uirtus Sacramenti operatur in eo, & gaudeat quòd peſſimum vlcus accedat ad ſanitatem. Et idem [h] alibi: Hoc corpus Chriſti ægris medicina, peregrinantibus uia; quod debiles confortat, ualentes delectat, languorem ſanat. Per hoc homo manſuetior efficitur ad correptionem, patientior ad laborem, ardentior ad amorem, ſagacior ad cautelam, ad obedientiam promptior, ad gratiarum actionem deuotior.

h Ser. de cœ. Do. lege Cyr. li. 4. in Ioan. cap. 17. & l. 3. cap. 37. h Citant à B. Thoma opuſculo 59. cap. Vide & Chryſoſt. hom. 24. in 1. Corin. & 51 in Matth.

F. Quare nihil mirum à magno Ignatio [a] ſcribi, ut ad Euchariſtiam Deique gloriam, ſicut ille appellat, frequenter & properè accedamus. Quandò enim aſſiduè hoc ipſum agitur,

a Ad Epheſ. Vide Baſi. ad Cæſariã Pat. Amb li. 5. de Sacram. c. 4. Cyp. ſer 6 de orõne Domi. Hier ad Lucinũ ep 28. Cyril. li. 3. in Io. cap. 37.

L 2 expel-

expelluntur poteſtates Satanæ, qui actus ſuos in ſagittas ad peccatum ignitas conuertit. Medicamentum eſt panis ille immortalitatis, antidotum non moriendi, ſed in Deo per Ieſum Chriſtum uiuendi.

SCRIPTVRAE.

Ioannis ſexto: Pater meus dat uobis panem de cælo uerum. Panis enim Dei eſt qui de cælo deſcendit, & dat uitam mundo: Ego ſum panis uitę. Murmurabant ergò Iudæi de illo quia dixiſſet: Ego ſum panis uiuus qui de cælo deſcendi. Ego ſum panis uitę. Hic eſt panis de cælo deſcendens, ut ſi quis ex ipſo manducauerit, non moriatur. Ego ſum panis uiuus, qui de cælo deſcendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi uita. Qui manducat me, & ipſe uiuet propter me. Qui manducat hunc panem, uiuet in ęternum.

Prioris ad Corinthios decimo: Quoniam unus panis, unum corpus multi ſumus, omnes qui de uno pane & de uno calice participamus.

Ioannis ſexto: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.

Exodi decimoſexto: Veſpere comedetis carnes, & manè ſaturabimini panibus &c. Manè quoquè ros iacuit per circuitum caſtrorum. Cumque operuiſſet ſuperficiem terræ, apparuit in ſolitudine minutum, & quaſi pilo tuſum in ſimilitudinem pruinę ſuper terram. Quod cùm uidiſſent filij Iſrael, dixerunt adinuicem, Man hu. (quod ſignificat, Quid eſt hoc?) Ignorabant enim quid eſſet. Quibus ait Moyſes: Iſte eſt panis quem dedit Dominus uobis ad ueſcendum. Hic eſt ſermo quem pręcepit Dominus: Colligat unuſquiſque ex eo quantum ſufficit ad ueſcendum: gomor per ſingula capita, iuxta numerum animarum ueſtrarum quę habitant in tabernaculo, ſic tolletis. Feceruntque ità filij Iſrael: & collegerunt, alius plus, alius minus. Et menſi ſunt ad menſuram gomor: nec qui plus collegerat, habuit amplius: nec qui minus parauerat, reperit minus: ſed ſinguli iuxta id quod edere poterant, congregauerunt. Et paulò pòſt: Appellauitque domus Iſrael nomen eius Man. quod erat quaſi ſemen coriandri album, guſtusque eius quaſi ſimilę cum melle. Filij autem Iſrael comederunt Man quadraginta annis, donèc uenirent in terrā habitabilem: hoc cibo aliti ſunt, uſquequò tangerent fines terrę Chaanan. Gomor aūt, decima pars eſt ephi.

2.Cor.8.

Deuteronomii octauo: Afflixit te penuria & dedit tibi cibum Manna, quod ignorabas tu & patres tui: ut oſtenderet tibi quòd non in ſolo pane uiuat homo, ſed in omni uerbo, quod egreditur de ore Domini.

Sapientiae decimoſexto: Angelorum eſca nutriſti populum tuum, & paratum panem de cęlo pręſtitiſti illis ſine labore, omne delectamentum in ſe habentem & omnis ſaporis ſuauitatem. Subſtantiam enim tuam & dulcedinem tuam quam in filios habes, oſtendebas: & deſeruiens uniuſcuiuſq; uoluntati, ad quod quiſque uolebat, conuertebatur.

Ioannis 6. Patres ueſtri manducauerūt māna in deſerto: & mortui ſunt. Hic eſt panis de cęlo deſcēdēs, ut ſi quis ex ipſo māducauerit, nō moriatur.

PATRES.

PATRES.

1. A. Ambrosivs in Pſalmum centeſimum decimumoctauum, ſermone decimoquinto, uerſu quarto: Habes Apoſtolicum cibum, manduca illũ, & non deficies. Illum antè manduca, ut poſteà uenias ad cibum Christi, ad cibum corporis Dominici, ad epulas ſacramenti, ad illud poculum quo fidelium inebriatur affectus, ut lætitiam induat de remiſsione peccati, curas ſeculi huius, metum mortis, ſolicitudinesque depouat. Hac ergò ebrietate corpus non titubat, ſed reſurgit: animus non confunditur, ſed conſecratur.

Effectus ſacramenti.

Concilivm Tridentinum ſeſsione decimatertia: capite ſecundo: Saluator noſter diſceſſurus ex hoc mundo ad Patrem, ſacramentum hoc inſtituit, in quo diuitias diuini ſui erga homines amoris uelut effudit, memoriam faciens mirabilium ſuorum: & in illius ſumptione colere nos ſui memoriam præcepit, ſuamque annunciare mortem, donèc ipſe ad iudicandum mundum ueniat. Sumi autem uoluit ſacramentum hoc, tanquàm ſpiritalem animarum cibum, quo alantur, & conforientur uiuentes in uita illius, qui dixit: Qui manducat me & ipſe uiuet propter me: & tanquàm antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præſeruemur. Pignus præterea id eſſe uoluit futuræ noſtræ gloriæ, & perpetuæ felicitatis. adeoq; ſymbolum unius illius corporis, cuius ipſe caput exiſtit, cuique nos, tanquã membra, arctiſsima fidei, ſpei, & charitatis connexione aſtrictos eſſe uoluit, ut id ipſum omnes diceremus, nec eſſent in nobis ſchiſmata.

Sũmi amoris ſignificatio. Paſſionis memoria. Cur ſumi uoluerit. Ioan. 6. Pignus futuræ gloriæ. Symbolũ unitatis. 1. Cor. 11. Rom. 12. Ephe. 5.

1. B. Theophylactvs in caput ſextum Ioannis: Manifeſtè nobis hoc loco de myſtica communione corporis ſui dicit: Nam panis, inquit, quẽ ego dabo, caro mea eſt, quam ego dabo pro mundi uita. Attende autem quòd panis qui à nobis in myſterijs manducatur, non eſt tantùm figuratio quædam &c. ut ſuprà quæſt. ſecunda B. 3. Et paucis interpoſitis, Non nudi hominis caro eſt quæ manducatur, ſed Dei & quæ deificare ualet, utpotè contemperata deitati.

2. Cyrillvs Alexandrinus in caput ſextum Ioannis: ut ſuprà quæſt. prima B. 9. 10. & quæſtione quarta, B. 5. 6. & 7.

1. C. Concilivm Florentinum: Huius ſacramenti effectus, quem in anima operatur dignè ſumentis, eſt adunatio hominis ad Christvm. Et quia per gratiam homo Christo incorporatur, & membris eius unitur, conſequens eſt, quòd per hoc ſacramentum in ſumentibus dignè gratia augeatur: omnemque effectum, quem materialis cibus & potus, quo ad uitam agunt corporalem, ſuſtentando, augendo, reparando & delectando, ſacramẽtum hoc quo ad uitam operatur ſpiritualem: in quo gratam Saluatoris noſtri recenſemus memoriam, à malo retrahimur, confortamur in bono, & ad uirtutum & gratiarum proficimus incrementum.

Effectus Sacramenti Euchariſtiæ.

2. Chrysostomvs homilia quadrageſimaquinta in Ioannem, & ſexageſimaprima ad populum Antiochenum, ut ſuprà, quæſtione prima, B. 5.

3. Hilarivs libro octauo de Trinitate, ibidèm 14.

4. Leo ſermone decimoquarto de Paſsione Domini: Non aliud agit participatio corporis & ſanguinis Christi, quàm ut in id quod ſumimus, tranſeamus: & in quo mortui, & ſepulti, & conreſuſcitati ſumus, ipſum per omnia & ſpiritu & carne geſtemus, dicente Apoſtolo: Mortui enim eſtis, & ui-

In id qđ ſumimus, trãſimus. Coloſ. 3.

ta ueſtra abſcondita eſt cum CHRISTO in Deo. Cùm enim CHRISTVS apparuerit uita ueſtra, tunc & uos cum CHRISTO apparebitis in gloria.

5. CYRILLVS vndecimo in Ioannem, capite vigeſimoſexto: Item libro decimo, capite decimotertio: Et libro quarto, capite decimoſeptimo: ut ſuprà quæſtione prima, B. authorit. 9. & ſequent.

1. D. CONCILIVM Nicenum primum, canone duodecimo: De his uerò qui recedunt ex corpore, antiquæ legis regula obſeruabitur etiàm nunc, ità ut ſi fortè quis recedat ex corpore, ultimo & neceſſario uitæ ſuæ uiatico non defraudetur. Quòd ſi deſperatus aliquis, accepta communione ſuperuixerit, ſit inter eos qui ſola oratione communicant, donèc ſtatutum tempus compleatur. De omnibus tamen his qui à corpore recedunt, & Euchariſtiam poſtulant, in tradenda eis communione cura & probatio ſit Epiſcopi.

Viaticum morientium.

2. CONCILIVM Arelatenſe ſecundum, canone duodecimo: De his qui in pœnitentia poſiti uitam exceſſerunt, placuit nullum communione uacuum debere dimitti, ſed pro eo, quòd honorauit pœnitentiam, oblatio illius recipiatur.

3. CONCILIVM Aurelianenſe tertium, canone vigeſimoquarto: Si quis pœnitentiæ benedictione ſuſcepta ad ſecularem habitum militiamque reuerti præſumpſerit, uiatico conceſſo, uſque ad exitum excommunicatione plectatur.

4. CHRYSOSTOMVS libro ſexto de Sacerdotio: Quidam mihi narrauit, nõ ille quidem ab alio edoctus, ſed dignus habitus, qui id & uidiſſet ipſe & audijſſet, quòd qui de uita hac emigraturi ſunt, ſi myſteriorum huiuſmodi cum pura ac nuda conſcientia fuerint participes, ſpiritũ efflaturi, ab angelis, illorum corpora ſatellitum more ſtipantibus, propter aſſumptum illud ſacrum hinc rectà in cælum abducuntur.

PAVLINVS in uita B. Ambroſij, ut ſuprà in præcedenti quæſtione, D. 5.

1. E. BERNARDVS in ſermone de cęna Domini: Cecidimus ſuper aceruum lapidum, & in luto: undè non ſolùm inquinati, ſed etiam uulnerati, & grauiter quaſſati ſumus. Lauari quidem citò poſſumus, ad ſanandum uerò opùs eſt curatione multa. Lauamur igitur in baptiſmo, quia deletur chirographum damnationis noſtræ: & gratia hæc nobis confertur, nè iam nobis concupiſcentia noceat, ſi tamen à conſenſu abſtineamus: atque ità tanquàm ſanies inueterati ulceris remouetur, dum tollitur damnatio, & reſponſum mortis, quod prius indè manabat. Sed quis poterit tam efferos motus frangere? quis pruritũ ulceris huius ferre queat? Cõfidite quia & in hoc gr̃a ſubuenit, & ut ſecuri ſitis, ſacramenti Dominici corporis & ſanguinis precioſi inueſtituram habetis. Duo enim illud ſacramentum operatur in nobis: ut uidelicet & ſenſum minuat in minimis, &c.

Baptiſmo ſordes peccati abluuntur.

Euchariſtiæ uirtute cõcupiſcẽtiæ motus minuuntur.

2. CYRILLVS libro quarto in Ioannem, capite decimoſeptimo: Pias quęſo cogitationes ſuſcipias, ſtudioſè ſanctèque uiuas, & benedictione participes, quæ (mihi crede) nõ mortem ſolum, uerumetiam morbos omnes depellit. Sedat enim, cùm in nobis maneat CHRISTVS, ſæuientem membrorum noſtrorum legẽ, pietatem corroborat, perturbationes animi extinguit. Ibid. Sicut parum fermenti (ut Paulus ait) totam maſſam fermentat, ſic paruula benedictio totum hominem in ſeipſum attrahit, & ſua gratia replet: & hoc modo in nobis Chriſtus manet, & nos in Chriſto.

Morbos depellit, cõcupiſcẽtiã ſedat, pietatem corroborat &c. 1. Cor. 5.

3. IDEM libro tertio in Ioannem, capite trigeſimoſeptimo: Sciant baptizati

zati homines,& diuinæ gratiæ participes facti, ſi rariùs in Eccleſiam proficiſcantur,& longo temporum ſpatio propter ſimulatam religionem myſticè communicare Chriſto recuſent,ab æterna ſe uita procul depellere: quippe recuſatio huiuſmodi,quamuis ex religione proficiſci uideatur,& ſcandalum facit,& laqueos inſtruit: quare oportet omnibus uiribus à peccato mũdari,& rectè uiuendi iactis fundamentis,magna cum fiducia ad ſumendam uitam concurrere. Sed uariæ ſunt diaboli, multiplicesque ad decipiendum inſidiæ. Nam primum ad uiuendum turpiter inducit: deindè cùm malis onerati fuerint,tunc abhorrere à Chriſti gloria perſuadet,qua ſuperata poſſent à turpitudine uoluptatis,quaſi ab ebrietate reuocari. Quare demus operam,oro,ut uinculis eius abrupti,& iugo ſeruitutis peccatorum excuſſo, in timore Domino ſeruiamus. Et ut carnis uoluptate per continentiam ſeparata,ad cæleſtem gratiam accedamus,corporisque Chriſti,participes efficiamur. Sic eum,ſic inquam diabolum fugabimus, & diuinæ naturæ participes,ad uitam & incorruptibilitatem arcerdemus.

Totum homině in ſeipſum attrahit,& ua gratia replet.

Incõmoda & damna raiò cõicantium.

4. BERNARDVS teſte D.Thoma Aquinate in opuſculo quinquageſimonono, capite uel prædicamento quinto,corpus Chriſti &c.ut in textu.

5. CHRYSOSTOMVS homilia vigeſimaquarta,in priorem epiſtolam ad Corinthios: Quemadmodùm frigida acceſsio periculoſa eſt,itá nulla myſticæ illius cœnę participatio,peſtis eſt & interitus. Ipſa nanque menſa animę noſtræ uis eſt, ſerui mentis,nducq; uinculum,fundamentum,ſpes,ſalus,lux,uita noſtra. Si hinc hoc ſacrificio muniti migrabimus, maxima cum fiducia ſanctum aſcendemus ueſtibulum,tanquàm aureis quibuſdam ueſtibus undique contecti. Et quid futura commemoro? Nam dum in hac uita ſumus, ut terra nobis cęlum fit, facit hoc myſterium.

Cõionis intermiſſio.

Per dignã cõmunionẽ fit vt terra nobis cęlum fit.

6. ITEM homilia quinquageſimaprima in Matthæum: Tangamus ergò etiam fimbriam ueſtimenti eius,uel potiùs,ſi uolumus, ipſum totum habemus. non enim ueſtis ſolùm,ſed corpus ipſius nobis propoſitum eſt,ut non tangamus ſolummodò, ſed ut comedamus & ſaturemur. Adeamus igitur Chriſtum ſinguli ęgrotantes magna cum fide. Nam ſi qui fimbriam ueſtimẽti eius tunc tetigerunt, rectè omnes conualuerunt: quanto magìs corroborabimur,ſi totum in nobis habebimus? Cum fide autem accedere, non eſt ut tantummodò propoſitum corpus recipias, uerumetiam multo magis,ut mundo corde tãgas,ut ſic adeas quemadmodũ ad ipſum CHRISTVM. Quid enim ſi uocem eius non audis? nonne uides iacentem,immò uerò & loquẽtem per Euangeliſtam ipſum audis? Credite igitur omnes,quia etiam nunc illa cœna celebratur,in qua CHRISTVS ipſe recumbebat. Nihil quippe intereſt inter illam & hanc. Non enim hęc ab homine, illa ab ipſo conficitur: ſed & hanc & illam ipſe efficit.

Adhortatio ad cõionem.

Matt.14.

Cœna ipſa in qua Chriſtus recumbebat, etiam nũ celebratur.

1. F. BASILIVS ad Cęſariam Patritiam: Communicare per ſingulos dies,& participare de ſacro corpore & ſanguine CHRISTI, pulchrum eſt & ualdè utile,ipſo manifeſtè dicente: Qui manducat meam carnem,& bibit meum ſanguinem,habet uitam ęternam. Quis enim ambigit,quin frequens uitę participatio,nihil aliud ſit,quàm pluribus modis uiuere? Nos idcircò quater in ſingulis hebdomadis communicamus: in die Dominico, in quarto die hebdomadæ,in Paraſceue,& in Sabbato,ac in alijs diebus, ſi qua memoria fuerit ſancti alicuius. Et cętera, ut ſuprà, quæſtione octaua de Euchariſtia,B.4.

Ioan 6.
Frequẽs cõioe quid ſit.

2 Ambrosius libro quinto de ſacramentis, capite quarto: Dixi uobis, quod ante uerba Christi, quod offertur, panis dicatur: ubi Christi uerba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, ſed corpus appellatur. Quare ergò in oratione Dominica quæ poſteà ſequitur, ait: Panem noſtrum? Panem quidem dixit, ſed ἐπιούσιον dixit, hoc eſt, ſuperſubſtantialem. Non iſte panis eſt qui uadit in corpus, ſed ille panis uitæ æternæ, qui animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit. Ideò Græcè ἐπιούσιον dicitur. Latinus autem hunc panem quotidianum dixit, quem Græci dicunt aduenientem. Quia Græci dicunt τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν aduenientem diẽ. Ergò quod Latinus dixit, & quod Græcus, utrunque utile uidetur. Græcus utrunque uno ſermone ſignificauit, Latinus quotidianum dixit. Si quotidianus eſt panis, cur poſt annum illum ſumis, quemadmodùm Græci in Oriente facere conſuerunt? Accipe quotidiè, quod quotidiè tibi proſit. Sic uiue, ut quotidiè, merearis accipere. Qui non meretur quotidiè accipere, non meretur poſt annum accipere: quomodò Iob ſanctus pro filijs ſuis offerebat quotidiè ſacrificium, nè fortè aliquid uel in corde, uel in ſermone peccaſſent. Ergò tu audis quòd quotieſcũque offertur ſacrificium, mors Domini, reſurrectio Domini, eleuatio Domini ſignificetur, & remiſsio peccatorum: & panem iſtum uitæ non quotidianum aſſumis? Qui uulnus habet, medicinam requirit. Vulnus eſt, quia ſub peccato ſumus. Medicina eſt cæleſte & uenerabile ſacramentum. Panẽ noſtrum quotidianum da nobis hodiè. Quotidiè ſi accipis, quotidiè tibi hodiè ẽ. Si tibi hodiè eſt Christus, tibi quotidiè reſurgit. Quomodò? Filius meus es tu, ego hodiè genui te.

Panis ſupſtã-tialis.

Rara cõio re-præhenditur.

Iob. 1.

3. Cyrillus ſermone ſexto de oratione Dominica: Panem noſtrum uocamus, quia Christus, noſter (qui corpus eius contingimus) panis eſt. Hũc autem panem dari nobis quotidiè poſtulamus, nè qui in Christo ſumus, & euchariſtiam quotidiè ad cibum ſalutis accipimus, intercedente aliquo grauiore delicto, dum abſtenti & non communicantes à cæleſti pane prohibemur, à Chriſti corpore ſeparemur, ipſo prædicante & monente: Ego ſum panis uitæ qui de cælo deſcendi. Si quis ederit de meo pane, uiuet in æternum. Panis autem, quem ego dedero, caro mea eſt pro ſeculi uita. Quandò ergò dicit in æternum uiuere, ſi quis ederit de eius pane: ut manifeſtum eſt eos uiuere, qui corpus eius attingunt, & euchariſtiam iure communicationis accipiunt: ità contrà timendum eſt & orandum, nè, dum quis abſtentus ſeparatur à Christi corpore, procùl remaneat à ſalute comminante ipſo & dicente: Niſi ederitis carnem filij hominis, & biberitis ſanguinem eius, non habebitis uitam in uobis. & ideò panẽ noſtrum, id eſt, Christum dari nobis quotidiè petimus, ut qui in Christo manemus & uiuimus, à ſanctificatione eius & corpore non recedamus.

Separari à cõmunione Euchariſtiç, quã graue.

Ioan. 6.

Ibidem.

4. Hieronymus in epiſtola vigeſimaoctaua ad Lucinium: De ſabbato quod quæris, utrùm ieiunandum ſit: & de euchariſtia, an accipienda quotidiè, quod Romanæ eccleſiæ & Hiſpaniæ obſeruare perhibentur: ſcripſit quidem & Hippolytus uir diſertiſsimus, & carptim diuerſi ſcriptores è uarijs authoribus edidere. Sed egò illud te breuiter admonendum puto, traditiones eccleſiaſticas (præſertim quæ fidei non officiant) ità obſeruandas, ut à maioribus traditæ ſunt: Nec aliorum conſuetudinem, aliorum contrario more ſubuerti. Atqui utinam omni tempore ieiunare poſsimus, quod in Actibus Apoſtolorum diebus Pentecoſtes, & die Dominico, Apoſtolum

Quotidiana cõio olim in uſu Romæ & in Hiſpaniis fuit.

Pſi 3. 20. 27.

Paulum,

Paulum,& cum eo credentes feciſſe legimus. Nec tamen Manichææ hæreſeos accuſandi ſunt,cùm carnalis cibus præferri non debuerit ſpirituali Eucharistiam quoquè abſque condemnatione noſtri, & pungente conſcientia ſemper accipere, & Pſalmiſtam audire dicentem: Guſtate & uidete, quoniam ſuauis eſt Dominus: & cum eo canere, Eructauit cor meum uerbum bonum.

Vtinã poſſimus ſemp Euchariſtiã dignè pcipere. Pſal.33.&34.

5. CYRILLVS libro tertio in Ioãnem,capite trigeſimoſeptimo, ut ſuprà, hac quæſtione, E 3.

X

Quænam ad Euchariſtiam dignè ſumendam, eiuſq; fructus conſequendos requiruntur?

A. Expedita eſt Apoſtoli reſponſio: [a] *Probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat*: quemadmodùm & Auguſtinus [b] dixit: In Chriſti corpore uita noſtra conſiſtit: mutet ergò uitam, qui uult accipere uitam.

B. Hæc autem probatio ſui,& uitæ mutatio in quatuor potiſsimùm rebus uerſatur,uidelicet ut adſit fides, pœnitentia, mentis attentio,& Chriſtiani hominis habitus decens.

C. Fides hoc poſtulat,nè [c] de his quæ diximus, aliiſque ſimilibus ad hoc myſterium pertinentibus,quicquam dubites. Id fiet,ſi ſimpliciter quidem in fide atq; ſententia [d] Eccleſiæ, vt eſt ſanè neceſſarium,per omnia acquieſcas.

D. Pœnitentia, [e] de qua mox plura dicemus,peccatorum deteſtationem & explicatam coram Sacerdote confeſsionẽ, impetratamque abſolutionem exigit.

E. Animus deindè [f] præſens accedat opùs eſt, qui ſeſe per meditationes & precationes [g] pias ad hoc tantum Sacramentum ſeriò conuertat.

F. Poſtremò decens habitus & compoſitio poſtulat, ad ſacram Synaxim neminem, niſi [h] caſtum, [a] ieiunum, modeſtum, humilem, [b] ſupplicem, minimeque ſordidum accedere.

G. Qui verò ſacram Euchariſtiam indignè ſumunt, non vitam, ſed iudicium ſibi ſumunt, & [c] rei ſunt corporis & ſanguinis Domini, Apoſtolo teſte: quales cum Iuda & Iudæis ſanguinariis Chriſti hoſtibus grauiſſimè condemnabuntur.

a 1.Cor. 11. & ibid. Theophy.& Anſel. Itẽ Gre.in 1. Reg.li.2.c.1. b Ser.1.d tẽp. c Baſi. q.172. in regul.breuioribus ſiue compend.explicatis. d 1. Tim.3.d e Baſi.li.1.de baptiſ. c.3. & lib. 2. cap. 3. Cyp.d lapſis. Concil.Trid. ſeſſ.13.cap.7. Heſych. in c. 26.Leu.Chryſoſt.ho.30.in Geneſim, & ho.10.i Mat. f Chryſoſ.ho: 83.in Mat. & Eph 60.&61. ad po.Antio. g Amb. in orat.añ Miſsã. h Aug. ſer. 2. & 252. d tpe. a Aug. ad Ianua. epi.118. cap.6. b Orig ho.5. in diuer.euãgelij locos. c 1.Cor. 11.g Chry.olt. ho. 45. in Ioã. & 61. ad popu. Ant.Baſ.li. 2. de bap. quæſ. uel c.3. Theodor.in 1.Cor. cap.11.

SCRI-

Prioris ad Corinthios vndecimo: Probet autem ſeipſum homo,& ſic de pane illo edat & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans Corpus Domini. Ideò inter uos multi infirmi & imbecilles,& dormiunt multi. Quòd ſi noſmetipſos dijudicaremus,non utique iudicaremur. Dum iudicamur autem,à Domino corripimur,ut non cum hoc mundo damnemur.

Prioris ad Timotheum tertio: Eccleſia Dei uiui,columna & firmamẽtum ueritatis.

PATRES.

Exploranda cõſciẽtia ante cõionem.

1. A. Theophilactvs in caput vndecimum prioris ad Corinthios: Non alium tibi iudicem attribuo,uerùm teipſum tibi ipſi commendo. Iudica igitur & explora conſcientiam tuam, & ſic accede, non quandò fuerint feriæ,ſed quandò purum teipſum dignum inueneris.

Probatio q̃ fit ante cõionẽ qẽò intelligenda.

2. Anselmvs in eundem locum: Nemo præſumat accedere indignus, ſed homo,id eſt,rationabiliter agens, probet, id eſt, diſcutiat & examinet priùs ſeipſum,qui etiàm ex eo quòd homo eſt, ſine peccato non eſt. Probet anteà ſeipſum,id eſt,uitam ſuam inſpiciat & conſideret,an dignè poſsit accedere, uel non. Raró enim poteſt inueniri quiſquam ità magnus & iuſtus,ut in eo per diſcuſsionem non inueniatur aliquid, quod debeat eum à

Confeſſio & pœnitentia.

corpore & ſanguine Domini retardare,niſi confeſſus fuerit illud,& per pœnitentiam deleuerit. Probet ſe,& ſic, id eſt, poſtquàm ſe probauerit,edat de pane illo,& bibat de calice, quia tunc ei proderit. Ideò priùs ſe diſcutiat & purget,quia qui manducat & bibit indignè, id eſt, ſine ſui examinatione,

Indignè quis communicet.

iudicium ſibi manducat & bibit.Indignè manducat & bibit,qui uel aliquod graue peccatum,uel multa leuia commiſit, & non confitetur ea priuſquàm ad communionem accedat.

Probatio qualis.

3. Gregorivs libro ſecundo, capite primo in librum primum Regum: Probet ſeipſum homo,& ſic de pane illo edat & de calice bibat. Quid enim eſt hoc loco ſe probare niſi euacuata peccatorum nequitia, ſe probatum ad

1.Cor.11.

Dominicam menſam,& purum exhibere? De repletis etiàm ſubdit: Qui

Pœnitentiæ uis.

enim manducat & bibit indignè,iudicium ſibi manducat, & bibit. Qui ergò quotidiè delinquimus,quotidiè ad pœnitentiæ lamenta curramus, quia ipſa ſola uirtus eſt,quæ euacuat, quod in uentre animæ culpa coadunat. Et tunc uerè famelici ſaturantur,quia quo ſtudioſiùs mundamur lamento pœnitentiæ, eo uberiorem diuinæ gratiæ fructum recipiamus in ſpiritali refectione.

Pura conſciẽtia accedẽdũ & caſto corpore.

4. Avgvstinvs ſermone primo de tempore: Quantùm poſſumus cum Dei adiutorio laboramus, ut cum ſyncera & pura conſcientia & mundo corde,& caſto corpore ad altare Domini poſsimus accedere,& corpus & ſanguinem eius non ad iudicium,ſed ad remedium animæ noſtræ mereamur accipere. In Christi enim corpore uita noſtra conſiſtit,ſicut ipſe dixit: Ni-

Ioan 6.

ſì manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius ſanguinem, non ha-

Vitæ mutatio neceſſaria ẽ.

bebitis uitam in uobis. Mutet ergò uitam, qui uult accipere uitam. Nam ſi non mutet uitam,ad iudicium accipiet uitam,& magis ex ipſa corrumpitur quàm ſanetur,magis occiditur quàm uiuificetur.

1. C.

5. C. Basilivs Magnus quæſtione centeſima ſeptuageſimaſecunda, ex quæſtionibus compendiò explicans: ſiue, in regulis breuioribus, interrogatione eadem: Quanto cum timore,qualive cum animi perſuaſione,affectioneve corpus & ſanguinem Christi communicemus? Reſp. De timore quidem habemus Apoſtolum, qui dicit, Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit. Fidem autem faciunt uerba Domini, qui dixit,Hoc eſt corpus meum,quod pro uobis datur:hoc facite in meam commemorationem: & teſtimonium etiam Ioannis, qui cum gloriā uerbi priùs poſuiſſet, pòſt confeſtim modum aſſumptæ humanitatis adiecit, cum dixit, Verbū caro factū eſt & habitauit in nobis:& uidimus gloriā eius,gloriā qua ſi unigeniti à patre,plenum gratiæ & ueritatis. itemque Apoſtoli,apud quē ſcriptum eſt, Quòd cùm in forma Dei eſſet,non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo,ſed ſemetipſum exinaniuit,formam ſerui accipiens,in ſimilitudine hominum factus,& habitu inuentus ut homo, humiliauit ſemetipſum,factus obediens uſque ad mortem,mortē aūt crucis. Quotieſcunquè igitur animus,fide his atque huiuſmodi uerbis adhibita, qua quidem in cognitionem uenerit maieſtatis tantæ gloriæ, qua uerò incredibilem magnitudinem humilitatis & obedientiæ admiratus fuerit, quòd uidelicet ille talis ac tantus patri obediens,fuerit ad mortem pro uita noſtra, prorsùs in eo charitatem arbitror excitari erga Deum patrem, qui proprio filio non pepercerit,ſed pro nobis omnibus illum tradiderit: ſimiliterque impelli ad diligendum unigenitum filium, qui obediens fuit uſque ad mortem pro redemptione & ſalute noſtra: atque ità aſſentiri Apoſtolo poteſt, qui quidem ijs qui ſani ſunt,quandam ueluti regulam exponit,eam uidelicet,quæ in his bona eſt conſciencia,cùm ait,Charitas Christi urget nos,æſtimantes,hoc,quoniam ſi unus pro omnibus mortuus eſt,ergò omnes mortui ſunt,& pro omnibus mortuus eſt Christvs, ut qui uiuunt, iam non ſibi uiuant,ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt,& reſurrexit. Hoc modo animo affectus,& paratus eſſe debet,qui panem & calicem communicat.

1.Cor.11. Luc.22. Fides de ueritate,corporis Dominici & maieſtate ac bonitate eius aſ cōionem eſt in primis neceſſaria. Ioan.1. Philip.2.

Vū charitas excitetur.

Rom.8.

2. Cor.5.

1. D. Basilivs Magnus lib. 1. de baptiſmo,capite tertio: Oportet igitur accedentem ac corpus ac ſanguinem Domini,ad rememorationem eius qui pro nobis eſt mortuus ac reſurrexit,non ſolùm purum eſſe à quouis inquinamento carnis ac ſpiritus,nè ad iudicium edat & bibat,ſed & euidenter oſtendere & exprimere memoriam eius qui pro nobis mortuus ac reſurrexit,in eo,quod & mortificatus eſt,peccato,mundo,ac ſibijpſi,& deo uiuit in Chriſto Iesv Domino noſtro.

Purū eſſe oportet ab omni inquinamēto carnis & ſpiritus.

2. Idem libro ſecundo de baptiſmo,capite tertio: Grauiſsimum ſupplicium in lege Deus aduersùm eos decreuit,qui cùm ſint immūdi,ſancta contingere non uerentur. Typicè nanque illis quidem, nobis uerò admonitionis gratia,ſcriptum eſt ad hunc modum: Et locutus eſt Dominus ad Moyſen,dicens: Dic Aaroni & filijs eius, Abſtineant à ſanctis filiorum Iſrael, nec polluant nomen meum ſanctum,quæcunque illi mihi ſanctificant. Ego Dominus: Dic illis,in generationibus ipſorum: Quiſquis hominum ab omni ueſtro ſemine,ad ſancta,quæcunq; filij Iſrael Domino ſanctificant,in immunditia ſua conſtitutus, accedit, exterminabitur anima illius à facie mea. Ego Dominus. Si tales minæ aduersùm eos poſitæ ſunt,qui temerè ad ſacra accedunt quæ ab hominib. ſanctificantur: quid dicendum eſt de eo, qui in tantum ac tale myſterium temerarius eſt? Quanto enim maius aliquid is

Immundi q ad ſancta acceſſerūt, quō a deo puniti ſunt. Leu.21.&22.

Quàm periculoſum ſit indignè cōmunicare & quā graue peccatum.

eſt

eſt templo, ſecundùm Domini uocem, tanto grauius & terribilius eſt, in animæ impuritate conſtitutum, corpus Chriſti temerè contingere, quàm ſit accedere ad arietes uel tauros, dicente Apoſtolo: Itaque qui edit panē aut bibit poculum Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini: immò uehementius ac terribilius iudicium per repetitionem exprimente, cùm dicit: Probet autem quiſque ſeipſum, & ſic de pane hoc edat & de poculo bibat. Qui nanque manducat ac bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini. Quòd ſi in immunditia tantùm conſtitutus (Immunditiæ uerò proprietatem typicè ex lege diſcimus) tam terribile iudicium habet, quanto magìs, qui cum in peccato ſit, corpus Domini contingere audet, grauius ſibi acceſſit iudicium? Mundemus itaque nos ab omni inquinamento. (differentia uerò inquinamenti & immunditiæ, ſapientibus eſt manifeſta) atque ità ad ſancta accedamus, ut iudicium eorum qui Dominum occiderunt, effugiamus: propterea quòd quiſquis ederit panem, & biberit poculum Domini indignè, reus erit corporis ac ſanguinis Domini. Habebimus autem uitam æternam, ſicut promiſit, qui mentiri nequit, Dominus ac Deus noſter Ieſus Chriſtus, ſi edentes ac bibentes memores fuerimus eius qui pro nobis eſt mortuus, & ſententiam Apoſtoli ſeruauerimus, dicentis: Dilectio nanque Dei nos conſtringit, iudicantes hoc, quòd ſi unus pro omnibus mortuus eſt, omnes itaque mortuos eſſe. Et pro omnibus mortuum eſſe, ut qui uiuunt, iam non ampliùs ſibijpſis uiuant, ſed ei qui pro nobis eſt mortuus ac reſurrexit, quod & in baptiſmate profeſsi ſumus ac polliciti.

Iudicium eorum qui Dominum occiderunt, incurritur.

2. Cor. 5.

3. Cyprianvs in ſermone de lapſis: Contra euangelij uigorem & Dei legem temeritate quorundam laxatur incautis communicatio: irrita & falſa pax, periculoſa dantibus, & nihil accipientibus profutura. Non quærunt ſanitatis patientiam, nec ueram de ſatisfactione medicinam. Pœnitentia de pectoribus excuſſa eſt, grauiſsimi extremique delicti memoria ſublata eſt. Operiuntur morientium uulnera: & plaga letalis altis & profundis uiſceribus infixa, diſsimulato dolore contegitur. A diaboli aris reuertentes, ad ſanctum Domini ſordidis & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorum cibos adhuc penè ructantes, exhalantibus etiam nunc ſcelus ſuum faucibus, & contagia funeſta redolentibus, Domini corpus inuadunt, quandò occurrat ſcriptura diuina & clamet & dicat: Omnis mundus manducabit carnem, & anima quæcunque manducauerit ex carne ſacrificij ſalutaris, quod eſt Domini, & immunditia ipſius ſuper ipſum eſt, peribit anima illa de populo ſuo. Apoſtolus item teſtatur & dicit: Non poteſtis calicem Domini bibere & calicem dæmoniorum: non poteſtis menſæ Domini communicare & menſæ dæmoniorum. Idem contumacibus & peruicacibus comminatur & denunciat, dicens: Quicunque ederit panem aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini. Spretis his omnibus atque contemptis, uis infertur corpori eius & ſanguini: & plùs modò in Dominum manibus atque ore delinquunt, quàm cùm Dominum negauerunt. Ante expiata delicta, ante exomologeſin factam criminis, ante purgatam conſcientiam ſacrificio & manu ſacerdotis, ante offenſam placatam indignantis Domini & minantis, pacem putant eſſe, quam quidam uerbis fallacibus uenditant.

Leuit. 22.

1. Cor. 10.

1. Cor. 11.

Vis infertur corpori & ſanguini Domini.

Ante expiata delicta & exomologeſim factam criminis.

4. Concilivm Tridentinum ſeſsione decimatertia, capite ſeptimo: Si non

non decet ad ſacras ullas functiones quempiam accedere, niſi ſanctè: certè, quo magis ſanctitas & diuinitas cæleſtis huius Sacramenti uiro Chriſtiano comperta eſt, eo diligentiùs cauere ille debet, nè abſque magna reuerentia & ſanctitate ad id percipiendum accedat, præſertim cùm illa plena formidinis uerba apud Apoſtolum legamus: Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini. Quare communicare uolenti reuocandum eſt in memoriam eius præceptum: Probet ſeipſum homo. Eccleſiaſtica autem conſuetudo declarat, eam probationem neceſſariam eſſe, ut nullus ſibi conſcius mortalis peccati, quantumuis ſibi contritus uideatur, abſque præmiſſa ſacramentali Confeſsione ad ſacram Euchariſtiam accedere debeat. quod à Chriſtianis omnibus, etiam ab ijs ſacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc ſancta Synodus perpetuò ſeruandum eſſe decreuit, modò non deſit illis copia confeſſoris. quòd ſi, neceſsitate urgente, ſacerdos abſque præuia confeſsione celebrauerit, quamprimùm confiteatur. Ibidèm canone vndecimo: Si quis dixerit, ſolam fidē eſſe ſufficientem præparationem ad ſumendum ſanctiſsimæ Euchariſtiæ Sacramentum, anathema ſit. Et nè tantum Sacramentum indignè, atque ideò in mortem & condemnationem ſumatur, ſtatuit atque declarat ipſa ſancta Synodus, illis, quos conſcientia peccati mortalis grauat, quantumcunquè etiam ſe contritos exiſtiment, habita copia confeſſoris, neceſſariò præmittendam eſſe confeſsionem ſacramentalem. Si quis autem contrarium docere, prædicare, uel pertinaciter aſſerere, ſeu etiam publicè diſputando defendere præſumpſerit, ex eo ipſo excommunicatus exiſtat.

Cum reuerētia cur accedendum.

1. Corint. 11.

Qualis ꝓbō neceſſaria.

Notent ſacerdotes.

Sola fides nō eſt ſufficiens præparatio.

Cōfeſſio Sacſalis cōioni præmittēda.

5. Hesychius presbyter Hieroſolymorum, in caput vigeſimumſextum Leuitici: Sanctuarium Domini paueamus, ut nec corpus noſtrum polluamus, neque ad corpus Chriſti, in quo eſt omnis ſanctificatio (in ipſo enim omnis plenitudo inhabitat diuinitatis) ſine ſubtili dijudicatione noſtri, temerè accedamus, ſed priùs noſmetipſos probemus, reminiſcentes eius qui dixit: Quicunque comederit panem aut biberit calicem Domini indignè &c. Probet autem &c. Qualē probationē dicit? Id eſt, ut in corde mundo atque conſcientia, & pœnitentiam eorum quæ olim deliquit, intendenti, participetur ſanctis, ad ablutionem peccatorum ſuorum.

1. Cor. 11.

Pœnitētia ad probationem pertinet.

6. Chrysostomus homilia trigeſima in Geneſim: Eccè tandèm ad finē ſanctæ quadrageſimæ uenimus, & ieiunij nauigationem perfecimus, appulimusque Dei gratia in portum. Verùm non ideò negligentes ſimus, ſed hac de cauſa iterum maius ſtudium, maiorem diligentiam, maioremque uigilantiam exhibeamus. Et paulò pòſt: Quia in magnam hanc hebdomadam peruenimus Dei gratia, nunc maximè & ieiunij curſus intendendus, & magis continuandæ ſunt preces, facienda que diligens & pura peccatorum confeſſio, & in bonis operibus ſedulitas, eleemoſyna larga, æquitas, māſuetudo aliæque uirtutes: ut talibus ornati uirtutibus, ubi in diem Dominicum uenerimus, Domini liberalitate fruamur.

Inter cæteras ꝑparatiōes facienda pura peccatorū cōfeſſio.

7. Item homilia decima in Matthæum: Tempus quidem confeſsionis æquè & lotis baptiſmate, & illotis prophaniſque incumbit: illis quidem, ut poſt patentia criminum uulnera pœnitentia interueniēte curentur, & ad ſacra myſteria redire mereantur: his uerò ut ablutis in baptiſmo maculis, ad Dominicam menſam munda iam conſcientia accedant. Abſiſtamus igitur ab hac fluida diſſolutaque uita.

Cur cōfeſſio peccatorū ſacrā cōionem præcedere debeat.

1. E. Chrysostomus homilia octogeſimatertia in Matthæum, & in homilia ſexageſima ad populum Antiochenum: Nemo igitur nauſeans accedat, nemo remiſſus, ſed excitati, incenſi ac feruentes omnes accedant. Nam ſi Iudæi ſtantes, calceati, & baculos in manibus habentes cum feſtinatione comedebant, quantò magis nobis uigilandum eſt? Nam illi ab Aegypto in Palæſtinam erant profecturi, ac ideò uiatoris habitum habebant: tu de terra in cælum aſcenſurus es. Vigilandum igitur eſt: non enim paruum ſupplicium indignè communicantes expectat. Et poſt pauca: Qua igitur re mundiorem eſſe non oportet eum, qui hoc ſacrificio participaturus eſt: quos radios ſolares non deberet excedere manus illa, quæ hanc carnem pertractat, os quod igne implẽ ſpiritali, lingua quæ cruentatur hoc admirabili ſanguine? Veniat in mentem tibi quo ſis honore honoratus, qua menſa fruaris. ea nanq; re nos alimur, quam angeli uidentes tremunt, nec abſq; pauore propter fulgorem, qui indè reſilit, adſpicere poſſunt, & nos in unam cum illo maſſam reducimur: Chriſti corpus unum, & caro una facti ſumus. Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius? quis paſtor unquàm membris ſuis oues ſuas nutriuit? Et paucis interiectis: Non uidetis quanta infantes animi alacritate mamillas arripiunt? qua preſſione papillis infigunt labia? Non minore cupiditate nos quoquè ad hanc menſam, & ad huius calicis ſpiritalem accedamus papillam: immò uerò maiore deſiderio quaſi lactentes pueri, gratiam ſpiritus ſugamus: unus ſit nobis dolor, una mœſtitia, ſi hoc alimento ſpiritali priuamur.

Animo præſenti ad communionẽ accedendum, & magno cũ deſiderio.

Pſal. 105.

Similitudo pulchra.

Vnus ſit nobis dolor, ſacra cõiõe priuari.

2. Idem homilia tertia in Epiſtolam ad Epheſios, & ſexageſimaprima ad populum Antiochenum: Quotquot in corpore Chriſti communicamus, quotquot ſanguinem illius deguſtamus, cogitemus quòd illius corpus & ſanguinem guſtamus, qui in cæleſtibus ſedet, qui ab angelis adoratur, qui proximè conſiſtit immortali Dei potentiæ. Et quibuſdam interpoſitis: Adſtat menſa regia, adſunt angeli menſæ huius miniſtri, adeſt rex ipſe, & tu oſcitabundus adſtas? Sordidis indutus es, & nihil curas? Sed ueſtibus es mundis? Recumbe itaque & communica. Quotidiè uenit, ut diſcumbentes uideat, omnibus loquitur, & nunc etiam in conſcientijs dicit, &c.

Quid cogitandum.

3. Ambrosius habet in tomo quarto poſt librum de dignitate ſacerdotali duas precationes ad Miſſam præparantes. Prior ſic incipit, Summe Sacerdos & uere Pontifex Iesv Christe &c. Altera uerò, Summa & incompræhenſibilis natura &c.

1. F. Avgvstinvs ſermone ſecundo de tempore: Inuitati ſumus ad menſam, ubi non inuenitur cibus hominum, ſed panis ponitur Angelorum. Et ideò quotieſcũquè aut dies natalis Domini, aut reliquæ feſtiuitates adueniunt, ſicut frequenter admonui, ante plures dies non ſolùm ab infelici concubinarum conſortio, ſed etiam à proprijs uxoribus abſtinete.

Caſto corpore accẽdẽdũ.

2. Idem ſermone ducenteſimoquinquageſimoſecundo de tempore: Qui ad iſtud altare caſto corpore & mundo corde cum munda & ſecura conſciẽtia uenit, ad illud altare quod in cælis eſt, felici tranſmigratione perueniet. Ad extremum, fratres chariſsimi, non eſt graue nec laborioſum quod ſuggero: hoc dico quod uos frequenter facere adſpicio. Omnes uiri quandò communicare deſiderant, lauant manus ſuas: & omnes mulieres nitida exhibẽt linteamina, ubi corpus Chriſti accipiant. Non eſt graue quod dico, fratres: quomodò uiri lauant aqua manus ſuas, ſic eleemoſynis lauent conſcientias ſuas.

Caſto corpore & mundo corde.

Mũdi.ia etiã externa.

ſuas. Similiter & mulieres quomodò nitidum exhibent linteolum, ubi corpus Chriſti accipiant: ſic corpus caſtum & cor mundum exhibeant, ut cū bona conſcientia Chriſti ſacramenta ſuſcipiant. Rogo uos fratres, nunquid eſt aliquis, qui in arca ſordibus plena uelit mittere ueſtem ſuam? Et ſi in arca ſordibus plena ueſtis non mittitur precioſa, qua fronte in ānima quæ peccatorum ſordibus inquinatur, Chriſti Euchariſtia ſuſcipitur?

3. ITEM in epiſtola centeſima decimaoctaua, ad Ianuarium, capite ſexto: Liquidò apparet, quandò primùm acceperunt diſcipuli corpus & ſanguinem Domini, non eos accepiſſe ieiunos. Nunquid tamen propterea calumniandum eſt uniuerſæ Eccleſiæ, quòd à ieiunis ſemper accipitur? Ex hoc enim placuit Spiritui ſancto, ut in honorem tanti ſacramenti in os Chriſtiani prius Dominicum corpus intraret, quàm cæteri cibi. Nam ideò per uniuerſum orbem mos iſte ſeruatur. Neque enim quia poſt cibos dedit Dominus, propterea pranſi aut cœnati fratres ad id ſacramentum accipiendum cō uenire debent, aut ſicut faciebant quos Apoſtolus arguit & emendat, menſis ſuis iſta miſcere. Nanque Saluator quo uehementiùs commendaret myſterij illius altitudinem, ultimum hoc uoluit infigere cordibus & memoriæ diſcipulorum, à quibus ad paſſionem digreſſurus erat. Et ideò non præcepit quo deinceps ordine ſumeretur, ut Apoſtolis per quos eccleſias diſpoſiturus erat, ſeruaret hunc locum. Nā ſi hoc ille monuiſſet, ut poſt cibos alios ſemper acciperetur, credo quòd eum morem nemo uariaſſet.

In uniuerſa eccleſia à ieiunis corpus Chriſti accipitur.

1. Cor. 11. Cur Chriſtus poſt cœnam corpus & ſanguinem Apoſtolis porrexerit.

Ordinem & modū cōicandi reliquit Eccleſiæ, & Apoſtolis.

4. ORIGENES in diuerſos euangelij locos, homilia quinta: Quandò ſanctum cibum illudque incorruptum accipis epulum, quandò uitæ pane & poculo frueris, manducas & bibis corpus & ſanguinem Domini, tunc Dominus ſub tectum tuum ingreditur. Et tu ergo humilia temetipſum, imitare hunc Centurionem, & dicas: Domine, non ſum dignus ut intres ſub tectum meum.

Centurionis uerbis utendū in cōione, Matt. 8.

1. G. Chryſoſtomus homilia quadrageſimaquinta in Ioannem, & ſexageſimaprima ad populum Antiochenum: Si purè acceſſeris, ad ſalutem acceſsiſti: ſi praua conſcientia, ad pœnam & ſupplicium. Qui enim manducat & bibit indignè ſanguinem Domini iudicium ſibi manducat & bibit. Nā ſi qui regiam purpuram coinquinant, haud ſecùs, quàm qui ſcindunt, puniuntur: quid mirum ſi qui immunda conſcientia Chriſti corpus accipiunt, idem ſuppliciū ſubeant, quod qui eū clauis cruci affixerunt? uide quàm formidandam pœnam his minetur Paulus: Irritam quis faciens legem Moyſi, ſine ulla miſeratione duobus uel tribus teſtibus moritur: quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui filium Dei conculcauerit, & ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit, in quo ſanctificatus eſt?

Supplicium idē cū ijs qui cruci Chriſtū ſuffixerunt, Heb. 10.

2. BASILIVS Magnus libro ſecundo de baptiſmo, quæſtione uel capite tertio, ut ſuprà, in hac quæſtione. C.

3. THEODORETVS in caput vndecimum prioris ad Corinthios: Illud autem, Reus erit corporis & ſanguinis, hoc ſignificat, quòd quemadmodum tradidit ipſum Iudas, ipſi autem inſultarūt, & eum probris & conuicijs affecerunt Iudæi, ità eum ignominia & dedecore afficiunt, qui ſanctiſsimum eius corpus immundis manibus accipiunt, & in pollutum & inceſtum os immittunt.

Iudæ & ſanguinarijs Iudæis cōparantur indignè cōicantes.

DE POE-

DE POENITENTIAE SACRAMENTO.

I

Quid eſt Pœnitentiæ Sacramentum?

Trident. ſeſ.14.cap. 1.& cã.1.itẽ ſeſ 6.c. 14.& can.29.Florẽ. & Conſtant. ſeſ.15. Berna.in uita Mala. a Trid.ſeſ. 14.c.6.& can.10. Amb.l.1.de pœn.ca.2.& 7.itẽ.l. 2. c. 2. b Ioan.20. f. Ibidẽ Cyrill. l. 12. c. 56. Gre.ho. 26.in Euã. Chry.ho. 85.in Ioã.

A. EST in quo Sacerdotalis abſolutio à peccatis, quæ deteſtatus riteque confeſſus quis fuerit, impenditur.

B. Quam abſoluendi poteſtatem ut in Eccleſia certam haberemus, diuina promiſsio a Sacerdotibus facta hæc fuit: b *Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: et quorum retinueritis, retenta ſunt.* Tum in alio loco, *Amẽ dico uobis,* inquit c Dominus, *quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo.*

c Mat.18.c Cypria. l.1.epiſt.2.ad Corn. Hil.can. 16.in Mat. Hier.ad Heliod.ep. 1.Aug.li.20.de Ciuita.Dei, c.9.Chryſo. homil. 5. de uerbis Eſaiæ,uidi Dominũ.

C. Ex quibus liquidò cernitur, præſtantem & conſolationis plenam Sacramenti huius efficaciam eſſe, ut quo remittantur quæcunq; peccata fœdiſsimè perpetrata, & ſoluantur indiſcriminatim, qui coram Deo reas habent conſcientias: idque Sacerdotum miniſterio ex diuina Chriſti inſtitutione. Quare Sacerdotum poteſtas & authoritas nunc longè quàm d olim, eſt excellentior pluriſque facienda, ut quibus non corporis lepram, verum animæ ſordes non dico purgatas probare, ſed purgare prorſus conceſſum eſt, e Chryſoſtomo teſte. Et Auguſtinus: f Quid facit Eccleſia, inquit, cui dictum eſt, quæ ſolueritis, ſoluta erunt? niſi quod ait Dominus ad diſcipulos: g *Soluite illum, & ſinite abire?*

d Leui.4.c.f.&5.b d. 6.a 13.a 14.a Matth.8.a Lucæ 17.d e Chriſoſt.l.3.de Sacerdotio. f Aug. de uerbis Domini ſer. 8. Vide & ſer.44.& in Ioã.tra. 49.Item hom.17.ex 50.& in Pſalm.101. conc.3. g Ioan.11.f

SCRI-

Ioannis vigeſimo: Accipite ſpiritum ſanctum &c.

Matthaei decimooctauo: Amen dico uobis, quæcunque alligaueritis & cætera.

Levitici quarto: Si peccauerit princeps, & fecerit unum è pluribus per ignorantiam, quod Domini lege prohibetur: & poſteà intellexerit peccatum ſuum, offeret hoſtiam Domino, hircum de capris immaculatum. Ponetque manum ſuam ſuper caput eius: cumq; immolauerit eum in loco ubi ſolet mactari holocauſtum coram Domino, quia pro peccato eſt, tinget ſacerdos digitum in ſanguine hoſtiæ pro peccato, tangens cornua altaris holocauſti, & reliquum fundens ad baſim. Adipem uerò adolebit ſupra altare, ſicut in uictimis pacificorum fieri ſolet: rogabitque pro eo ſacerdos, & pro peccato eius, & dimittetur ei. Quòd ſi peccauerit anima per ignorantiam de populo terræ, ut faciat quicquam de his quæ Domini lege prohibentur, atque delinquat, & cognouerit peccatum ſuum, offeret capram immaculatam. Ponetque manus ſuper caput hoſtiæ quæ pro peccato eſt, & immolabit eā in loco holocauſti. Tolletq; ſacerdos de ſanguine in digito ſuo: & tangens cornua altaris holocauſti, reliquum fundet ad baſim eius. Omnem autem adipem auferens, ſicut auferri ſolet de uictimis pacificorum, adolebit ſuper altare in odorem ſuauitatis Domino: rogabitque pro eo, & dimittetur ei. Sin autem de pecoribus obtulerit uictimam pro peccato, ouem ſcilicet immaculatam: ponet manum ſuper caput eius, & immolabit eam in loco ubi ſolent cæli holocauſtorum hoſtiæ. Sumetque Sacerdos de ſanguine eius digito ſuo, & tangens cornua altaris holocauſti, reliquum fundet ad baſim eius. Omnem quoque adipem auferens, ſicut auferri ſolet adeps arietis qui immolatur pro pacificis, cremabit ſuper altare incenſum Domini: rogabitque pro eo & pro peccato eius, & dimittetur ei.

Deinde capite quinto: Anima quæ iurauerit, & protulerit labijs ſuis, ut uel malè quid faceret, uel benè, & idipſum iuramento & ſermone firmauerit, oblitaque poſteà intellexerit delictum ſuum, agat pœnitentiam pro peccato, & offerat de gregibus agnam ſiue capram, orabitque pro ea ſacerdos & pro peccato eius: ſin autem non potuerit offerre pecus, offerat duos turtures, uel duos pullos columbarum Domino, unum pro peccato, & alterum in holocauſtum, dabitque eos ſacerdoti. Qui primum offerens pro peccato, retorquebit caput eius ad pennulas, ità vt collo adhæreat, & non penitùs abrumpatur. Et aſperget de ſanguine eius parietem altaris. quicquid autem reliquum fuerit, faciet diſtillare ad fundamentum eius, quia pro peccato eſt. Alterum uerò in holocauſtum adolebit, vt fieri ſolet: rogabitque pro eo ſacerdos, & pro peccato eius, & dimittetur ei. Et paulò pòſt: Anima ſi præuaricans cæremonias, per errorem in his quæ Domino ſunt ſanctificata, peccauerit, offeret pro delicto ſuo arietem immaculatum de gregibus, qui emi poteſt duobus ſiclis, iuxta pondus ſanctuarij: ipſumque quod intulit dāni reſtituet, quintam partem ponet ſuprà, tradens ſacerdoti, qui rogabit pro eo offerens arietem, & dimittetur ei. Anima ſi peccauerit per ignorantiam, feceritque unum ex his quæ Domini lege prohibentur, & peccati rea intellexerit iniquitatem ſuam, offeret arietem immaculatum de gregibus ſacerdoti, iuxta menſuram æſtimationemque peccati: qui orabit pro eo, quia ne-

ſciens fecerit:& dimittetur ei,quià per errorem deliquit in Domino.

Item capite ſexto: Locutus eſt Dominus ad Moyſen,dicens: Anima quę peccauerit,& contempto Domino negauerit proximo ſuo depoſitum,quod fidei eius creditum fuerat,uel ui aliquid extorſerit,aut calumniam fecerit,ſiue rem perditam inuenerit, & inficians inſupèr peierauerit, & quodlibet aliud ex pluribus fecerit,in quibus ſolent peccare homines, conuicta delicti, reddet omnia quæ per fraudem uoluit obtinere,integra,& quintam inſupèr partem Domino cui damnum intulerat. Pro peccato autem ſuo offeret arietem immaculatum de grege,& dabit eum ſacerdoti,iuxta æſtimationē menſuramq; delicti: qui rogabit pro eo coram Domino, & dimittetur illi pro ſingulis,quæ faciendo peccauit.

Levitici decimotertio: Locutusque eſt Dominus ad Moyſen & Aaron,dicens: Homo in cuius cute & carne ortus fuerit diuerſus color ſiue puſtula,aut quaſi lucens quippiam,id eſt, plaga lepræ, adducetur ad Aaron ſacerdotem, uel ad unum quemlibet filiorum eius. Qui cùm uiderit lepram in cute,& pilos in album mutatos colorem,ipſamque ſpeciem lepræ humiliorem cute & carne reliqua, plaga lepræ eſt, & ad arbitrium eius ſeparabitur. Sin autem lucens candor fuerit,& cæt. Et poſt pauca: Quòd ſi rurſùm caro uerſa fuerit in alborem,& totum hominem operuerit, conſiderabit eū ſacerdos,& mundum eſſe decernet. Iterùm: Porrò ſi ſteterit macula,& capilli nigri fuerint, nouerit hominem ſanatum eſſe, & confidenter eum pronunciet mundum.

Item capite decimoquarto: Locutusque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Hic eſt ritus leproſi quandò mundandus eſt: Adducetur ad ſacerdotem, qui egreſſus de caſtris cùm uiderit lepram eſſe mundatam, præcipiet ei qui purificatur, ut offerat duos paſſeres viuos pro ſe, quos ueſci licitum eſt,& lignum cedrinum,uermiculumque & hyſſopum. & unum ex paſſeribus immolari iubebit in uaſe fictili ſuper aquas uiuentes: alium autem uiuū cum ligno cedrino & còcco hyſſopo tinget in ſanguine paſſeris immolati, quo adſperget illum qui mundandus eſt,ſeptiès,ut iure purgetur: & dimittet paſſerem viuum,vt in ægrum auolet,&c. Rogabitque pro eo ſacerdos coram Domino, & faciet ſacrificium pro peccato. tunc immolabit holocauſtum, & ponet illud in altari cum libamentis ſuis, & homo ritè mundabitur,& cæte.

Matthaei octauo: Vade,oſtende te ſacerdoti,& offer munus quod pręcepit Moyſes,in teſtimonium illis.

Lucae decimoſeptimo: Ite,oſtendite uos ſacerdotibus: Et factum eſt, dum irent,mundati ſunt.

PATRES.

Cur inſtitutū ſit pœnitētiæ Sacramentum.

1. A. Concilium Tridentinum ſeſsione decimaquarta in doctrina de Sacramento pœnitentiæ,capite quarto: Si ea regeneratis omnibus gratitudo erga Deum eſſet, ut iuſtitiam in Baptiſmo ipſius beneficio & gratia ſuſceptam, conſtanter tuerentur,non fuiſſet opus, aliud ab Baptiſmo Sacramentum ad peccatorum remiſsionem eſſe inſtitutum. Quoniam aūt Deus, diues in miſericordia, cognouit figmentum noſtrum, illis etiam uitæ remedium contulit, qui ſeſe poſteà in peccati ſeruitutem, & Dæmonis poteſtatem tradidiſſent, Sacramentum uidelicet Pœnitentiæ, quo lapſis poſt baptiſ-

baptiſmum,beneficium mortis Chriſti applicatur. Fuit quidem Pœnitentia uniuerſis hominibus, qui ſe mortali aliquo peccato inquinaſſent, quouis tempore ad gratiam & iuſtitiam aſſequendam neceſſaria,illis etiam qui Baptiſmi Sacramento ablui petiuiſſent, ut peruerſitate abiecta & emendata, tantam DEI offenſionem cum peccati odio,& pio animi dolore deteſtarentur. unde Propheta ait: Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus ueſtris: & non erit uobis in ruinam iniquitas. Dominus etiam dixit: Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimiliter peribitis. Et princeps Apoſtolorum Petrus peccatoribus baptiſmo initiandis, pœnitentiam commendans,dicebat: Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque ueſtrum. Porrò nec ante aduentum CHRISTI Pœnitentia erat Sacramentum,nec eſt poſt aduentum illius cuiquam ante baptiſmum. Dominus autem Sacramentum Pœnitentiæ tunc præcipuè inſtituit, cùm à mortuis excitatus,inſufflauit in diſcipulos ſuos,dicens: Accipite ſpiritumſanctum: quorum remiſeritis peccata,remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt. Quo tã inſigni facto,& uerbis tam perſpicuis, poteſtatem remittendi & retinẽdi peccata,ad reconciliandos fideles,poſt baptiſmum lapſos, Apoſtolis, & eorum legitimis ſucceſſoribus fuiſſe communicatam,uniuerſorum patrum conſenſus ſemper intellexit. Et Nouatianos,remittendi poteſtatem olim pertinaciter negantes,magna ratione Eccleſia Catholica,tanquàm hæreticos exploſit atque condemnauit. Quare ueriſsimum hunc illorum uerborum Domini ſenſum ſancta hæc Synodus probans & recipiens, damnat eorum commentitias interpretationes, qui uerba illa ad poteſtatem prædicandi uerbũ Dei,& CHRISTI Euangelium annunciandi,contra huiuſmodi ſacramẽti inſtitutionem falsò retorquent.

Pœnitentia ſemper fuit neceſſaria ad gratiam aſſequendam.

Ezech.18. Luc.13.

Act.2.

Qñ Sacramentum inſtitutũ. Ioan.20.

2. ET canone primo: Si quis dixerit, in catholica eccleſia Pœnitentiam non eſſe uerè & propriè Sacramentum,pro fidelibus,quotiès poſt baptiſmũ in peccata labuntur,ipſi Deo reconciliandis,à CHRISTO Domino noſtro inſtitutum,anathema ſit.

Verè et ꝓpriè ſacramentum à Chriſto inſtitutum.

3. IDEM Concilium Tridentinum ſeſsione ſexta,capite decimoquarto: Qui uero ab accepta iuſtificationis gratia peccatum exciderunt, rursùs iuſtificari poterunt,cùm excitante Deo per pœnitentiæ Sacramẽtum, meritò CHRISTI amiſſam gratiam recuperare curàuerint. hic enim iuſtificationis modus eſt lapſi reparatio, quam ſecundam poſt naufragium deperditæ gratiæ tabulam ſancti Patres aptè nuncuparunt. Etenim pro iis qui poſt baptiſmum in peccata labuntur,CHRISTVS IESVS ſacramentum inſtituit Pœnitentiæ,cùm dixit: Accipite ſpiritumſanctum: quorum remiſeritis peccata,remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt. Vndè docendum eſt, Chriſtiani hominis pœnitentiam poſt lapſum, multò aliam eſſe à baptiſmali,eaque contineri non modò ceſſationem à peccatis, & eorum deteſtationem,aut cor contritum & humiliatum, uerumetiam eorundem ſacramentalẽ confeſsionẽ ſaltem in uoto, & ſuo tempore faciẽdam,& ſacerdotalem abſolutionem,itemque ſatisfactionem per ieiunia,eleemoſynas,orationes,& alia pia ſpiritualis uitæ exercitia, non quidem pro pœna æterna,quæ uel ſacramento, uel ſacramenti uoto unà cum culpa remittitur, ſed pro pœna temporali: quæ, ut ſacræ literæ docent, non tota ſemper,ut in baptiſmo fit,dimittitur illis,qui gratiæ Dei quam acceperunt ingrati, ſpiritumſanctũ contriſtauerunt, & templum Dei uiolare non ſunt ueriti. De qua ſcriptum eſt:

Secunda poſt naufragiũ tabula

Inſtitutũ à Chriſto ſacramentum. Ioan.20.

Pœnitẽtia ante baptiſmũ differt ab ea quæ poſt baptiſmũ requiritur.

Satisfactio fit pro pœna tẽporali.

Num.14. 2 Re.12.et 24 Ephe 4. 1.Cor.3.

eſt: Memor eſto undè excideris: age pœnitentiam, & prima opera fac: Et iterùm: Quæ ſecundùm Devm triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur. Et rurſus: Pœnitentiam agite,& facite fructus dignos pœnitentiæ.

Apoc.2. 2.Cor.7. Matth.3.& 4. Luc.3.

Sine ſacramẽto Pœnitẽtiæ non recuperatur amiſſa iuſtitia.

4. Item canone vigeſimonono: Si quis dixerit,eum qui poſt baptiſmum lapſus eſt,non poſſe per Dei gratiam reſurgere, aut poſſe quidem,ſed ſola fide amiſſam iuſtitiam recuperare ſine ſacramento Pœnitentiæ,prout ſancta Romana & uniuerſalis Eccleſia,à Christo Domino & eius Apoſtolis edocta,hucuſquè profeſſa eſt,ſeruauit,& docuit,anathema ſit.

5. Concilium Florentinum: Quartum ſacramentum eſt Pœnitentia,cuius quaſi Materia,&c.

6. Concilium Conſtãtienſe ſeſsione decimatertia,damnat octauũ articulum Ioannis Huſs,qui ità habet,Sacerdotes quomodolibet criminosè uiuẽtes infideliter ſentiunt de ſeptem ſacramentis Eccleſiæ.

Triũ ſacramẽtorũ uſum reſtituit in Hybernia Malachias.

7. Bernardvs in uita ſancti Malachiæ epiſcopi Hyberniæ: Vſum ſaluberrimum confeſsionis,ſacramentum Cõfirmationis, contractum coniugiorum: quæ omnia aut ignorabant, aut negligebant, Malachias de nouo inſtituit.

Miniſter huius ſacramẽti quis ſit.

6. B. Concilium Tridentinum,ſeſsione decimaquarta in doctrina de ſacramento Pœnitentiæ,capite ſexto: Circa Miniſtrum autem huius ſacramenti,declarat ſancta ſynodus,falſas eſſe & à ueritate Euãgelij penitùs alienas doctrinas omnes,quæ ad alios quoſuis homines,præter Epiſcopos & ſacerdotes,Clauium miniſterium perniciosè extẽdunt,putantes uerba illa Domini: Quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt alligata & in cælo: & quæcunque ſolueritis ſuper terram,erunt ſoluta & in cælo, & quorum remiſeritis peccata,remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt: ad omnes Christi fideles indifferenter & promiſcuè, contra inſtitutionem huius ſacramenti,ità fuiſſe dicta,ut quiuis poteſtatem habeat remittendi peccata,publica quidem per correptionem,ſi correptus acquieuerit, ſecreta uerò per ſpontaneam confeſsionem, cuicunque factam. Docet quoquè, etiam ſacerdotes,qui peccato mortali tenentur,per uirtutem ſpiritusſancti,in ordinatione collatam,tanquàm Christi miniſtros,functionem remittendi peccata exercere,eoſque prauè ſentire,qui in malis ſacerdotibus hanc poteſtatem non eſſe contendunt. Quamuis autem Abſolutio ſacerdotis,alieni beneficij ſit diſpenſatio, tamen non eſt ſolùm nudum miniſterium,uel annunciandi euangelium,uel declarandi remiſſa eſſe peccata,ſed ad inſtar actus iudicialis,quo ab ipſo uelut à iudice ſententia pronunciatur,atque ideò non debet pœnitens adeò ſibi de ſua ipſius fide blandiri, ut etiamſi nulla illi adſit contritio,aut ſacerdoti animus ſeriò agendi,& uerè abſoluendi,deſit,putet tamen ſe,propter ſuam ſolam fidem,uerè & coram Deo eſſe abſolutum. nec enim fides ſine pœnitentia remiſsionem ullam peccatorum præſtaret: nec is eſſet,niſi ſalutis ſuæ negligentiſsimus, qui ſacerdotem ioco ſe abſoluentem cognoſceret,& non alium ſeriò agentem,ſedulò requireret.

Mat.18. Ioan.20.

Etiam mali ſacerdotes habent miniſteriũ Clauium.

Actus iudicialis inſtar.

2. Ibidem canone decimo: Si quis dixerit,ſacerdotes qui in peccato mortali ſunt,poteſtatem ligandi & ſoluendi non habere,aut non ſolos ſacerdotes eſſe miniſtros abſolutionis, ſed omnibus & ſingulis Christi fidelibus eſſe dictum: Quæcunque ligaueritis ſuper terram,erunt ligata & in cælo:& quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo: & quorum remiſeritis

Matt.18. Ioan.20.

miſeritis

miſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt: quorum uerborum uirtute quilibet abſoluere poſsit peccata, publica quidem per correptionem duntaxat, ſi correptus acquieuerit, ſecreta uerò per ſpontaneam confeſsionem, anathema ſit.

3. AMBROSIVS libro primo de pœnitentia, capite ſecundo: Sed aiunt ſe Domino deferre reuerentiam, cui ſoli remittendorum criminum poteſtatē reſeruent. immò nulli maiorem iniuriam faciunt, quàm qui eius uolunt mādata reſcindere, commiſſum munus refundere. Nam cùm ipſe in Euangelio ſuo dixerit Dominus Ieſus: Accipite ſpiritumſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, detenta erunt: quis eſt ergò qui magis honorat, utrùm qui mandatis obtemperat, an qui reſiſtit? Eccleſia in utroque ſeruat obedientiam, ut peccatum & alliget, & relaxet. Hæreſis in altero immitis, in altero inobediens, uult ligare quod non reſoluat, non uult ſoluere quod ligauit, in quo ſe ſuamque ſententiam ſua damnat ſententia. Dominus enim par ius & ſoluendi eſſe uoluit & ligandi, qui utrunq; pari conditione permiſit. Ergò qui ſoluendi ius non habet, nec ligandi habet. Sicut enim ſecundùm Dominicam ſententiam, qui ligandi ius habet, & ſoluendi habet: ità iſtorum aſſertio ſeipſam ſtrangulat, ut quia ſoluendi ſibi ius negant, negare debeant & ligandi. Quomodò igitur poteſt alterum licere, alterum non licere? Quibus donatum eſt utrunque, aut utrunq; licere manifeſtum eſt, aut vtrunque non licere certum eſt: Eccleſiæ aût utrunque licet, hæreſi utrunque non licet. Ius enim hoc ſolis permiſſum ſacerdotibus eſt. Rectè igitur hoc Eccleſia uindicat, quæ ueros Sacerdotes habet: hæreſis uindicare non poteſt, quæ ſacerdotes Dei non habet. Non uindicando autem ipſa de ſe pronunciat, quòd cùm Sacerdotes non habeat, ius ſibi uindicare non debeat ſacerdotale: Ità in impudenti contumacia pudentem cernimus confeſsionem. Spectat etiam illud, quoniam qui ſpiritumſanctum accepit, & ſoluendi peccati poteſtatem, & ligandi accepit. Sic enim ſcriptum eſt: Accipite ſpiritumſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur: & quorum retinueritis, detenta erunt: Ergò qui ſoluere non poteſt peccatum, non habet ſpiritumſanctum. Munus enim ſpiritusſancti eſt officium ſacerdotis: ius autem ſpiritusſancti in ſoluendis ligandiſque criminibus eſt: Quomodò igitur munus eius uindicant, de cuius diffidunt iure & poteſtate? Quid, quòd inſolentiores ſunt? Nam cùm ad miſericordiam promptior, quàm ad ſeueritatem ſit ſpiritus Dei, quod ait ſe uelle, id nolunt: quod nolle, hoc agunt. cùm uindicare iudicis ſit, remittere miſericordis. Tolerabilius igitur Nouatiane remitteres, quàm ligares. Aliud enim quaſi delinquendi † parcus uſurpares, aliud quaſi ærumnæ compaſſus ignoſceres. Sed aiunt ſe exceptis grauioribus criminibus, relaxare ueniam leuioribus. Non hoc quidem author ueſtri erroris Nouatianus ait, qui nemini pœnitentiam dandam putauit, ea ſcilicet contemplatione, ut quod ipſe non poſſet ſoluere, non ligaret, nè ligando ſperari à ſe faceret ſolutionem. In eo igitur patrem ueſtrum propria damnatis ſententia, qui diſtinctionem peccatorum facitis, quæ ſoluenda à uobis putetis, & quæ ſine remedio eſſe arbitremini. Sed DEVS diſtinctionem non facit, qui miſericordiam ſuam promiſit omnibus, & relaxandi licentiam ſacerdotibus ſuis ſine ulla exceptione conceſsit. Sed qui culpam exaggerauit, exaggeret & pœnitentiam. Maiora enim crimina, maioribus abluuntur fletibus. Ità nec No-

Nouatianorū hæreſim quæ ſacerdotibus adimebat poteſtatē remittendi crimina, impugnat.

Ioan. 20.

Par ius ligandi & ſoluendi ſacerdotib. à Chriſto conceſſum.

Ioan. 20.

† aliâs, parte.

Maiora crimina maioribus fletib. abluũtur.

uatianũs probatur, qui ueniam interclufit omnibus: nec uos eius diſcipuli, imitatores eiuſdem & condemnatores, qui ibi minuitis ſtudia pœnitentię, ubì augeri oportet, quia grauiora peccata maioribus ſubſtentanda fulcris docuit Christi miſericordia. Quæ autem iſta peruerſitas eſt, ut uobis uindicetis poſsibilia conceſſa, Deo (ut ipſis dicitis) impoſsibilia reſeruetis? hoc eſt, ſibi eligere cauſas ignoſcendi, Deo materiam ſæuiendi relinquere. Et ubi eſt illud? Sit autem Deus uerax, omnis homo mendax, ſicut ſcriptum eſt: Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & uincas cùm iudicaris? Vt cognoſcamus igitur Deum miſericordiæ magìs indulgentem eſſe quàm ſeueritatis tenacem, ipſe ait: Miſericordiam malo, quàm ſacrificium.

Rom. 3. Pſal. 50. Oſeæ 6.

Suã poteſtatẽ Deus hominibus cõicauit.

4. Et capite ſeptimo: Vult Dominus plurimùm poſſe diſcipulos ſuos, uult à ſeruulis ſuis ea fieri in nomine ſuo, quæ faciebat ipſe poſitus in terris. Deniquè ait: Et maiora his facietis. Dedit ut mortuos ſuſcitarent. Et cùm ipſe Saulo reddere poſſet uſum uidendi, eum tamen ad Ananiam diſcipulũ ſuum miſit, ut eius benedictione Saulo refunderetur oculi quos amiſerat. Petrum, quoquè ſecum in mari iuſsit ambulare: & quia titubauit, reprehendit ilicò, eo quòd dona gratiarum fidei pauxillitate minuiſſet. Dedit etiam diſcipulis ut lux mundi eſſent p gratiã, qui erat ipſe lux mundi. Et quia deſcenſurus eſſet è cælo & in cælum aſcenſurus, Eliam ad cælum leuauit, indè eum terris placito redditurus tempore. Baptizaturus quoquè in ſpiritu ſancto & igni, per Ioannem baptiſmatis ſacramenta præmiſit. Omnia deniquè donauit diſcipulis ſuis, & de quibus ait: In nomine meo dæmonia eijcient &c. Omnia ergò dedit: ſed nulla in his hominis poteſtas eſt, ubi diuini muneris gratia uiget. Cur ergò manus imponitis, & benedictionis opus ereditis, ſi quis fortè reualuerit ægrotus? Cur præſumitis aliquos à colluuione diaboli per uos mudari poſſe? Cur baptizatis, ſi per hominem peccata dimitti non licet? In baptiſmo utiquè remiſsio peccatorum omnium eſt. Quid intereſt, utrùm per pœnitentiam, an per lauacrum hoc ius ſibi datum ſacerdotes uindicent? unum in utroque miniſterium eſt. Sed dices, quia in lauacro operatur myſteriorum gratia. Quid in pœnitentia? nonnè Dei nomen operatur? Quid ergò? ubi uultis uindicatis uobis Dei gratiam, ubi uultis repudiatis? Sed hoc inſolentis arrogantiæ, non ſancti timoris eſt, ut faſtidio uobis ſint qui nolunt agere pœnitentiam. Perpeti uidelicet flentium lachrimas non poteſtis. Non ferunt oculi ueſtri uilia ueſtimentorum, illuuiem ſordidatorum.

Ioan. 14. Actor. 9. Mat. 14. Matt. 5. Ioan. 8. 4. Reg. 2. Matt. 3. Mar. 16.

Cõtra Nouatianos.

Idem ius ſacerdotibus in ſacramẽto Baptiſmi & pœnitentiæ.

5. Idem libro ſecundo de pœnitentia, capite ſecundo: Poſſem quidem etiam illud dicere ei, qui hoc quod ſcribitur ad Hebræos, de pœnitentia dictum putat, quia quæ impoſsibilia ſunt homini, poſsibilia ſunt apud Deum: & potens eſt Deus quandò uult donare nobis peccata, etiam quæ putamus non poſſe concedi. Et ideq quod nobis impoſsibile impetratu uidetur, Deo donare poſsibile eſt. Nam & impoſsibile uidebatur, ut peccatum ablueret aqua. Deniquè Naaman Syrus lepram ſuam mundari per aquam poſſe nõ credidit. Sed quod impoſsibile erat, fecit Deus poſsibile eſſe, qui tantam nobis donauit gratiam. Similiter impoſsibile uidebatur per pœnitentiam peccata dimitti. Conceſsit hoc Christvs Apoſtolis ſuis, quod ab Apoſtolis ad ſacerdotum officia tranſmiſſum eſt. Factum eſt igitur poſsibile, quod impoſsibile uidebatur.

Heb. 6. 4. Reg. 5.

Ab Apoſtolis ad ſacerdotũ officia tranſmiſſa poteſtas remittendi peccata.

6. Cyrillvs Alexandrinus libro duodecimo in Ioannem, capite quinquage-

quageſimoſexto: Quomodò igitur (dicet quiſpiam) ſi tunc aberat Thomas, quandò CHRISTVS ſufflans dixit, Accipite ſpiritumſanctum, ſpiritus ipſe particeps factus eſt? Dicimus igitur uirtutem ſpiritus ex intentione dantis CHRISTI, in omnes diſcipulos pertranſiſſe: non enim quibuſdam, ſed omnibus diſcipulis dedit. Quare libertate dantis, non ſolùm præſentes, ſed etiam abſentes Apoſtoli ſpiritumſanctum acceperunt. Quòd autem non uiolenta, ſed tuta uteraque iſta ratio ſit, authoritate ſanctæ ſcripturæ monſtrauimus. Iuſsit Deus quondàm Moyſi ſeptuaginta ſeniores Iudæorum eligere. Dixit autem de ſpiritu, qui erat in Moyſe ablaturum ſe atque impoſiturum in illis. Quum uerò duo Heldad & Medad de ſeptuaginta, &c. Et quibuſdam interiectis: Qua igitur ratione, diuinæ naturæ dignitatem ac poteſtatem diſcipulis ſuis ſaluator largitus eſt? quia certè abſurdum non eſt peccata remitti poſſe ab illis, qui ſpiritumſanctum in ſeipſis habeant. Nam cũ ſi remittunt aut detinent, ſpiritus qui habitat in eis, per eos remittit & detinet. Erit autem id per eos duobus, ut arbitror, modis, primum baptiſmo deindè pœnitentia. Nam aut credentes, & uitæ ſanctimonia probatos homines, ad baptiſmum inducunt, & indignos indè diligenter expellunt, aut eccleſiæ filios peccantes quidem increpant, pœnitentibus autem indulgent. Sicut Paulus olim fornicantem apud Corinthios, in perniciem carnis tradebat, ut ſpiritus eius ſaluaretur: receptitque rurſus, nè maiore ſubmergeretur dolore. Quum igitur ſpiritus CHRISTI habitans in hominibus, ueri Dei operationem efficiat, quomodò non erit natura Deus, qui naturaliter poteſtatem diuinæ naturæ ac dignitatem poſsidet, quum in diuinam legem eximiam habeat authoritatem?

An B. Thomas & abſens accepit ſpiritum ſanctum & poteſtatẽ remittẽdi peccata.

Num. 11.

Sacerdotes per ſacrũ baptiſmi & pœnitẽtiæ peccata condonant.

1. Cor. 5.

7. GREGORIVS hom. vigeſimaſexta in euãgelia, in ea uerba, Quorum remiſeritis peccata &c. Eccè non ſolum de ſemetipſis ſecuri fiunt, ſed etiam alienæ obligationis poteſtatem relationis accipiunt: principatumque ſuperni iudicij ſortiuntur: ut uice Dei, quibuſdam peccata retineant, quibuſdam relaxent. Sic ſic eos à Deo debet erigi, qui tantum pro Deo conſenſerant humiliari. Eccè qui diſtrictũ Dei iudicium metuunt, animarum iudices fiunt: & alios damnant uel liberant, qui ſemetipſos damnari metuebant. Horum profectò nunc in Eccleſia Epiſcopi locum tenent. Ligandi atque ſoluendi authoritatem ſuſcipiunt, qui gradum regiminis ſortiuntur. Grandis honor, ſed graue pondus iſtius eſt honoris. Durum quippe eſt, ut qui neſcit tenere moderamina uitæ ſuæ, iudex uitæ fiat alienæ.

Principatus ſuperni iudicij.

Animarũ iudices apoſtoli. & Epiſcopi conſtituti.

8. CHRYSOSTOMVS homilia octogeſimaquinta in Ioannem: Non dixit, Accepiſtis: ſed, Accipite Spiritum ſanctum. Non tamen quiſpiam erraret, ſi tunc Apoſtolos poteſtatem quandam & gratiam ſpiritalem accepiſſe diceret, non tamen ut mortuos ſuſcitarent, & uirtutes oſtenderent, ſed ut peccata dimitterent: differentes enim ſunt gratiæ ſpiritus: quare addidit, Quorumcunque remiſeritis peccata, remiſſa ſunt: oſtendens quod uirtutis genus largiatur. Poſt quinquaginta autem dies, ſignorum operationem acceperunt, idcò inquit: Accipietis uirtutem uenientis in uos Spiritus ſancti, & eritis mihi teſtes: Per ſigna ſcilicet. Eſt enim inenarrabilis ſpiritus gratia, & multiplex donum.

Ioan. 20.

Poteſtas & gratia ſpiritalis ad remittẽda peccata Apoſtolis donata eſt.

Acto. 1.

9. CYPRIANVS libro primo, epiſtola ſecunda ad Cornelium: Ipſe legem dedit ut ligata in terris etiam in cælis ligata eſſent: ſolui autem poſſent illic, quæ hic prius in Eccleſia ſoluerentur.

10. Hilarius canone decimoſexto in Matthæum: O beatus cæli-ianitor, cuius arbitrio claues æternis aditus traduntur, cuius terreſtre iudicium præiudicata authoritas ſit in cælo, ut quæ in terris aut ligata ſunt aut ſoluta, ſtatuti eiuſdem conditionem obtineant & in cælo.

Iudiciũ terreſtre præcedit cæleſtem ſententiam.

Sacerdotes ante iudicij diẽ quodammodò iudicant.

11. Hieronymus epiſtola prima ad Heliodorum: Abſit ut de his quidquam ſiniſtrum loquar, qui Apoſtolico gradui ſuccedentes, Chriſti corpus ſacro ore conficiunt: per quos & nos Chriſtiani ſumus. Qui claues regni cælorum habentes, quodammodò ante iudicij diem iudicant: qui ſponſam Domini ſobria caſtitate conſeruant.

Apocal. 20. Iudicium in Eccleſia.

Matt. 18.

1. Cor. 5.

12. Augustinus libro uigeſimo de ciuitate Dei, capite nono, ea uerba Apocalypſis exponens, Et uidi ſedes & ſedentes ſuper eas, & iudicium datũ eſt: Non hoc putandum eſt de ultimo iudicio dici, ſed ſedes præpoſitorum, & ipſi præpoſiti intelligendi ſunt, per quos Eccleſia nunc gubernatur. Iudicium autem datum, nullum melius accipiendum uidetur, quàm id quod dictum eſt: Quæ ligaueritis in terra, ligata erunt & in cælo: & quæ ſolueritis in terra, ſoluta erunt & in cęlo. Vnde Apoſtolus: Quid enim mihi eſt, inquit, de his qui foris ſunt iudicare? Nõne de his qui intus ſunt, uos iudicatis?

De cæleſtib. pronunciãdi authoritas.

Matth. 18.

Cælum iudicandi authoritatẽ ſumit à terra.

13. Chrysostomus homilia quinta de uerbis Eſaiæ, Vidi Dominum: Quanquàm nobis admirandus uidetur thronus regius ob gemmas affixas, & aurum quo obcinctus eſt: tamen rerum terrenarum adminiſtrationẽ ſortitus eſt, nec ultra poteſtatem hanc præterea quidquam habet authoritatis. Verùm ſacerdoti thronus in cęlis collocatus eſt, & de cæleſtibus negocijs pronunciandi habet authoritatem. Quis hæc dicit? Ipſe cęlorum rex: Quęcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cęlis: & quęcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cęlis. Quid cum hoc honore conferri poſsit? A terra iudicandi principalem authoritatem ſumit cęlum. Nam iudex ſedet in terra, Dominus ſequitur ſeruũ, & quidquid hic in inferioribus iudicarit, hoc ille in ſupernis comprobat.

Nõ tam probant purgatã animæ leprã Sacerdotes, q̃ purgant.

1. C. Chrysostomus libro tertio de Sacerdotio: Corporis lepram purgare, ſeu uerius dicam, haud purgare quidem, ſed purgatos probare, Iudęorum ſacerdotibus ſolis licebat: neque neſcis quanta cum ambitione, quãto cum ſtudio ac concertatione ſacerdotalis dignitas id temporis acquireretur. At uerò noſtris ſacerdotibus non corporis lepram, uerùm animę ſordes, non dico purgatas probare, ſed purgare prorſus conceſſum eſt: quare iudicio quidem meo, qui iſtos deſpiciunt contemnuntque, multo ſceleratiores ac maiori ſupplicio digni fuerint, quã fuerit Dathan unà cum ſuis oĩb.

Ioãn. 11.

Cõparat peccator pœnitens cum Lazaro reſuſcitato, & Eccleſia cũ Apoſtolis eum ſoluẽtibus.

Mat. 18.

2. Augustinus de uerbis Domini ſermone octauo: Quis peccatorem mortuum in peccatis reſuſcitabit, niſi qui remoto lapide, clamauit, dicens: Lazare, prodi foràs? Quid eſt autem foràs prodire, niſi quod occultum erat foràs prodere? Qui confitetur, foràs prodit. Foràs prodire non poſſet niſi uiueret. Viuere non poſset, niſi reſuſcitatus eſſet. Ergò in confeſsione ſui accuſatio, Dei laudatio eſt. Dicit ergò aliquis: Quid prodeſt Eccleſia, ſi iam confeſſor uoce Dominica reſuſcitatus prodit? Quid prodeſt Eccleſia confitenti, cui Dominus ait, Quę ſolueritis in terra, ſoluta erunt & in cęlo? Ipſum Lazarum attende, Cum uinculis prodit, iam uiuebat confitendo, ſed nondùm liber ambulabat uinculis irretitus. Quid ergò facit Eccleſia cui dictum eſt, Quę ſolueritis, ſoluta erunt, niſi quod ait Dominus continuò ad diſcipulos, ſoluite illum & ſinite abire?

3. Item de uerbis Domini, ſermone quadrageſimoquarto: Opùs eſt ergò vt qui reuixit ſoluatur, & ire permittatur. Hoc officium diſcipulis dedit, quibus ait: Quæ ſolueritis in terra, ſoluta ſunt & in cælo. Matt. 18.

4. Idem tractatu quadrageſimonono in Ioannem: Quid eſt procedere, niſi ab occultis uelut excundo te manifeſtare? Sed ut confitearis, Deus facit magna uoce clamando, id eſt, magna gratia uocando: ideò cùm proceſsiſſet mortuus adhuc ligatus, confitens & adhuc reus, ut ſoluerentur peccata eius, miniſtris hoc dixit Dominus, Soluitę illum & ſinite abire? Quæ ſolueritis in terra, ſoluta erunt & in cælo. Mat. 18.

5. Rursum in libro quinquaginta homiliarum, homilia uigeſimaſeptima: Eleuatus eſt Lazarus, proceſsit tumulo, & ligatus erat, ſicut ſunt in confeſsione peccati agentes pœnitentiam. Iam proceſſerunt à morte. Nam non confiterentur niſi procederent. Ipſum confiteri, ab occulto & tenebroſo procedere eſt. Sed quid Dominus eccleſiæ ſuæ inquit? Quæ ſolueritis in terra, ſoluta erunt in cælis. Proindè Lazaro procedente, quia impleuit Dominus miſericordiæ ſuæ bonum, perducere ad confeſsionē mortuorum latentem, putentem, iam cætera implet Eccleſiæ myſteria, Soluite illum & ſinite abire. Ioan. 11. Mat. 18.

6. Idem Auguſtinus in pſalmum centeſimumprimum concione ſecunda: Quid prodeſſet Lazaro, quia proceſsit de monumento niſi diceretur, Soluite eum & ſinite abire? Ipſe quidem uoce de ſepulcro ſuſcitauit, ipſe clamando animam reddidit, ipſe terrenam molem terreno ſepulcro impoſitam uicit, & proceſsit ille uinctus. Non ergò pedibus proprijs, ſed uirtute producentis fit hoc in corde pœnitentis. Cùm audis hominem pœnitere peccatorum ſuorum iam reuixit: cùm audis hominem confitendo proferre conſcientiam, iam de ſepulchro eductus eſt, ſed nondùm ſolutus eſt. Quādo ſoluit? A quibus ſoluitur? Quæ ſolueritis, inquit, in terra, erūt ſoluta & in cælo. Meritò per Eccleſiam dari ſolutio peccatorum poteſt, ſuſcitari autem ipſe mortuus non niſi intùs clamante Dño poteſt. Hæc .n. Deus interiùs agit. Ioan. 11. Vide & Ambroſium lib. 2. de pœnitentia, c. 7. Matt. 18.

II

Cur opùs pœnitentię Sacramento?

A. Vt homo poſt baptiſmum relapſus, & inimicus Dei factus, per hoc Sacramentum remiſsione peccatorum accepta, Deo reconcilietur, & ex mortuo uiuus, ex impioque iuſtus efficiatur.

Ambr. lib. de pœnitentia 1. & 2. Aug. lib. 1. de adult. con. ca. 18. & li. 2. cap. 16. Conci. Lateran. can. 1. Trident. cap. 2. seſſ. 14. Item Flor. Hiero. li. 2. aduersùs Pelag.

B. Vndè patres [a] pœnitentiam non temerè ſecundam poſt naufragium Tabulam uocant, qua ſcilicet ex vortice mortalis peccati tanquàm è naufragio ſubuehi, & in gratiam amicitiamque Dei transferri unuſquiſque poſsit, quantumlibèt multis magniſque criminibus prægrauatus.

[a] Pacian. epi. 1. & 2. ad Sympr. Hier. in c. 3. Eſa. & ad Demetriad. de ſeruan. virg. Amb. ad virg. lapſam c. 8. Trid. ſeſſ. 6. cap. 14. & ſeſſ. 14. can. 2. Tertul. de pœnit. Ezechiæ 18. & 33.

SCRI-

SCRIPTVRAE.

Ezechielis decimooctauo: Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus ueſtris, & non erit uobis in ruinam iniquitas. Proijcite à uobis omnes præuaricationes ueſtras, in quibus præuaricati eſtis, & facite uobis cor nouum & ſpiritum nouum: & quare moriemini domus Iſrael? Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus, reuertimini, & uiuite.

Et apud eundem trigeſimotertio: Viuo ego, dicit Dominus Deus, nolo mortem impij, ſed ut conuertatur impius à uia ſua, & uiuat. Conuertimini à uijs ueſtris peſsimis, & quare moriemini domus Iſrael? Tu itaque fili hominis dic ad filios populi tui: Iuſtitia iuſti non liberabit eum in quacunque die peccauerit: & impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conuerſus fuerit ab impietate ſua, & iuſtus non poterit uiuere in iuſtitia ſua, in quacunque die peccauerit. Etiam ſi dixero iuſto, quòd uita uiuat, & confiſus in iuſtitia ſua fecerit iniquitatem: omnes iuſtitiæ eius obliuioni tradentur, & in iniquitate ſua quam operatus eſt, in ipſa morietur. Si autem dixero impio, morte morieris, & egerit pœnitentiam à peccato ſuo, feceritque iudicium & iuſtitiam, & pignus reſtituerit ille impius, rapinamque reddiderit, in mandatis uitæ ambulauerit, nec fecerit quicquam iniuſtum: uita uiuet, & non morietur. Omnia peccata eius quæ peccauit, non imputabuntur ei iudicium & iuſtitiam fecit, uita uiuet.

PATRES.

1. A. Avgvstinvs ſcripſit duos integros libros de pęnitentia, de quibus ità loquitur in pſalmum trigeſimumſeptimum ſcribens, in præfatione: De pęnitentia duos iamdudùm ſcripſi libellos: & iterum ſcribendum arbitror. Primùm, quia utile eſt uel quotidiè ueniam delictorum precari: deindè quoniam in illis duobus libellis, adhortatio pęnitentiæ uel profectus eſt, ſi geratur: nunc autem quemadmodùm agi pęnitentia debeat, exprimendũ eſt. Nihil enim prodeſt agere, niſi ità agatur ut oportet.

Nihil prodeſt agere pœnitẽtiam, niſi ità agatͬ ut oportet.

2. Avgvstinvs libro primo de adulterinis coniugijs, capite uigeſimooctauo: Quæ autem baptiſmatis, eadem reconciliationis eſt cauſa, ſi fortè pęnitentiam finiendæ uitæ periculum præoccupauerit. Nec ipſos enim ex hac uita ſine arra ſuæ pacis exire uelle debet mater eccleſia.

Vt non regeneratis, baptiſmus, ità lapſis hoc ſacramentũ neceſſarium eſt.

3. Idem libro ſecundo, capite decimoſexto: Si autem accuſando adulteram occiderit, hoc peccatum quoniam tranſactum eſt, & in eo non permanetur, & ſi à catechumeno factum eſt, baptiſmate abluitur: & ſi à baptizato pęnitentia & reconciliatione ſanatur.

Homicidiũ à baptizato cõmiſſum, recõciliatione ſanatur, ſicut à nõ baptizato per baptiſmũ abluitur.

4. Concilivm Lateranenſe magnum capite primo: Si poſt ſuſceptionẽ baptiſmi quiſquam prolapſus fuerit in peccatum, per ueram pęnitẽtiam ſemper poteſt reparari.

5. Concilivm Tridentinum capite ſecundo, ſeſsione decimaquarta: Cæterùm hoc ſacramentum multis rationibus à baptiſmo differre dignoſcitur, nam præterquàm quòd materia & forma, quibus ſacramenti eſſentia perficitur, longiſsimè diſsidet: conſtat certè, baptiſmi miniſtrum

Pœnitẽtiæ ſacramentum à baptiſmo qd differat.

iudicem

iudicem eſſe non oportere: cùm eccleſia in neminem iudicium exerceat, qui non priùs in ipſam per baptiſmi ianuam fuerit ingreſſus. Quid enim mihi, inquit Apoſtolus, de ijs, qui foris ſunt iudicare? Secus eſt de domeſticis fidei, quos Chriſtus Dominus lauacro baptiſmi ſui corporis membra ſemel effecit. nam hos ſi ſe poſteà crimine aliquo contaminauerint, non iam repetito baptiſmo ablui, cum id eccleſia catholica nulla ratione liceat, ſed ante hoc tribunal tanquàm reos ſiſti uoluit, ut per ſacerdotum ſententiam non ſemel, ſed quotiès ab admiſsis peccatis ad ipſum pœnitentes confugerint, poſſent liberari. Alius eſt prætereà baptiſmi, & alius pœnitentiæ fructus. per baptiſmum enim Chriſtum induentes, noua prorsùs in illo efficimur creatura, plenam & integram peccatorum omnium remiſsionem conſequentes: ad quam tamen nouitatem & integritatem, per ſacramentum pœnitentiæ ſine magnis noſtris fletibus, & laboribus, diuina id exigente iuſtitia, peruenire nequaquàm poſſumus: ut meritò pœnitentia, laborioſus quidam baptiſmus à ſanctis patribus dictus fuerit: Eſt autem hoc ſacramentum pœnitentiæ lapſis poſt baptiſmum ad ſalutem neceſſarium, ut nondum regeneratis ipſe baptiſmus.

Prima differentia. Secunda. 1. Cor. 5. Tertia, ex parte effectus. Laborioſus baptiſmus pœnitentia. Lapſis hoc ſacramentũ neceſſarium ad ſalutẽ, ut non regeneratis baptiſmus.

6. CONCILIVM Florentinum: Effectus huius ſacramenti eſt abſolutio à peccatis.

7. HIERONYMVS libro ſecundo aduersùs Pelagianos: Adfert multa ſcripturæ teſtimonia, quibus pœnitentia ab effectu ſuo commendatur.

1. B. PACIANVS epiſtola prima ad Sempronianum Nouatianum: Pigeat ſanè peccare, ſed pœnitere non pigeat: pudeat periclitari, ſed non pudeat liberari. quis naufrago tabulam, ne euadat, eripiet? quis ſanandis uulneribus inuidebit?

Pœnitẽtia cõparatur tabulæ quam naufragus amplectitur.

2. HIERONYMVS in cap. 3. Eſaiæ: Secunda enim poſt naufragium tabula, pœnitentia eſt: & conſolatio miſeriarum, impietatem ſuam abſcondere.

Pœnitẽtia eſt ſecunda poſt naufragiũ tabula.

3. IDEM epiſtola octaua ad Demetriadem de ſeruanda uirginitate: Pœnitentia quaſi ſecunda poſt naufragium miſeris tabula ſit: in uirgine, integra ſeruetur nauis.

Secunda tabula.

4. AMBROSIVS ad uirginem lapſam capite octauo: Pœnitudo neceſſaria eſt, ſicut uulneratis ſunt neceſſaria medicamina. Sed quanta putas & qualis neceſſaria pœnitentia, quæ aut æquet crimina, aut certè excedat? Pœnitentia non uerbis agenda eſt, ſed & actu. Cùm animo conceperis, non aliud remedium conſtitutum eſſe poſt baptiſmum quàm pœnitentiæ ſolatium, quantamuis afflictionem, quantumuis laborem & indecorem ſubire eſto contenta: dummodò ab æternalibus pœnis libereris. Et pòſt pauca: Sed tu quæ iam ingreſſa es agonem pœnitentiæ, inſiſte miſera fortiter, inhære tanquàm naufragus tabulæ, ſperans per ipſam te de profundo criminum liberari.

Inhærẽdũ pœnitẽtiæ vt naufragus tabulæ.

5. CONCILIVM Tridentinum ſeſſione ſexta capite decimoquarto: Lapſi reparationem ſecundam poſt naufragium deperditæ gratiæ tabulam ſancti patres aptè nuncuparunt. Item ſeſsione decimaquarta, canone ſecundo: Si quis ſacramenta confundens, ipſum baptiſmum pœnitentiæ ſacramentum eſſe dixerit, quaſi hæc duo ſacramenta diſtincta non ſint, atque ideò pœnitentiam non rectè ſecundam poſt naufragium tabulã appellari, anathema ſit.

Tabula ſecunda deperditæ gratiæ poſt naufragium

6. TERTVL-

Nõ ideò peccandũ, q̃a Deus ad ignoſcẽdum pœnitẽtibus facilis eſt.

6. TERTVLLIANVS in libro de pœnitentia: Nemo idcircò deterior ſit, quia Deus melior eſt, totiès delinquendo quotiès ignoſcitur. Cæterum finem utique euadendi habebit, cum offendendi non habebit. Euaſimus ſemèl, hactenùs periculoſis noſmetipſos inferamus, & ſi iterùm cum euaſuri uidemur. Plerique naufragio liberati, exindè repudium & naui & mari dicunt, & Dei beneficium, ſalutem ſuam ſcilicet, memoria periculi honorant. Laudo timorem, diligo uerecundiam, nolunt iterum diuinæ miſericordiæ oneri eſſe: formidant uideri inculcare, quod conſecuti ſunt: bona certè ſolicitudine iterum experiri, uitant, quod ſemèl didicerunt timore. Ità modus temeritatis, teſtatio eſt timoris. Timor autem hominis, Dei honor eſt. Sed enim peruicaciſſimus hoſtis ille, nunquàm malitiæ ſuæ otium facit. Atqui tunc maximè ſæuit, cùm honorem plenè ſentit liberatum: tunc plurimum accenditur, dum extinguitur. Doleat & ingemiſcat neceſſe eſt uenia peccatorum permiſſa, tot in homine mortis opera diruta, tot titulos damnationis retrò ſuę eraſos. Dolet quòd ipſum & angelos eius, Chriſti ſeruus ille peccator iudicaturus eſt. Itaque obſeruat, oppugnat, obſidet, ſi qua poſſit aut oculos concupiſcentia carnali ferire, aut animum illecebris ſecularibus irretire, aut fidem terrenæ poteſtatis formidine euertere, aut à uia certa peruerſis traditionibus detorquere: non ſcandalis, non tentationibus deficit. Hæc igitur uenena eius prouidens Deus, clauſa licèt ignoſcentiæ ianua & intinctionis ſera obſtructa, aliquid adhuc permiſit patere. Collocauit in ueſtibulo pœnitentiam ſecundam, quæ pulſantibus patefaciat: ſed iam ſemel, quia iam ſecundò: ſed ampliùs nunquàm, quia proximè fruſtrà. Non enim & hoc ſemel ſatis eſt. Habes quod iam non merebaris, amiſiſti enim quod acceperas. Si tibi indulgentia Domini accommodat undè reſtituas quod amiſeras, iterato beneficio gratus eſto, nedùm ampliato: maius eſt enim reſtituere, quàm dare, quoniam miſerius eſt perdidiſſe, quàm omninò non accepiſſe. Verum non ſtatim ſuccidendus ac ſubruendus eſt animus deſperatione, ſi ſecundæ quis pœnitentiæ debitor fuerit: pigeat ſane peccare rurſùs, ſed rurſùs pœnitere non pigeat: pigeat iterùm periclitari, ſed non iterùm liberari. Neminem pudeat: Iteratæ ualetudinis iteranda eo medicina: gratus in Dominum extiteris, ſi quod tibi Dominus offert, non recuſaueris: offendiſti, ſed reconciliari adhuc potes.

Poſt baptiſmũ ſupereſt pœnitẽtiæ remediũ tanq̃ altera ianua ad indulgentiam.

III

Quandò hoc ſacramentum ritè accipitur & efficaciter operatur?

Concil. Flor. & Tridẽ ſeſſ. 14 cap 3. & can. 4.
a Sermone de pœnitentia.
2. Reg. 16. c
Pſ 50. d a 6. b 37. b d 101 ab
2. Reg. 12. d 24. b
3. Reg 21. g
Ionæ 3. d

A. Cùm is, qui remiſsionem peccatorum implorat, tres illas partes ſeu actiones adhibet, Contritionem, Confeſsionẽ & Satisfactionem, quæ totam hominis ad Deum conuerſionem, pœnitentis officium & renouationem complectuntur. De quibus ità Chryſoſtomus: Perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter ferre: in corde eius contritio, in ore confeſsio, in opere tota humilitas. Hanc eſſe frugiferam pœnitentiam

nitentiam Chryſoſtomus aſſerit, ut quibus modis Deum offendimus, offendimus autem corde, ore, ac opere, iiſdem reconciliemur Deo, corde quidem per contritionem, ore per confeſſionem, ac opere per ſatisfactionem. b Pſal. 50. d

B. Ad Contritionem pertinet illud, [b] *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.* c Act. 19. d Num. 5. a

C. Confeſſionem his uerbis Lucas indicat: [c] Multi credentium ueniebant, confitentes & annunciantes actus ſuos. d Iacob 5. d & ibid. Beda.
Et [d] Iacobus Apoſtolus docet: *Confitemini alterutrùm peccata ueſtra.* e Mat. 3. b Luc. 3. b Act. 26. f

D. Ad Satisfactionem porrò ſpectant digni [e] pœnitentiæ fructus, quos Ioannes Baptiſta poſtulat, inter quos & eleemoſynæ. De his autem Daniel propheta: [f] Peccata tua, inquit, *Eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordijs pauperum.* f Dan. 4. e
Grande ſcelus grandem habet neceſſariam Satisfactionem, ait [g] Ambroſius. g Am. ad vir. lapſam cap. 8.

E. Atque eò referendum etiam, quod Paulus ait [h] de Corinthiis deplorandis, quandoquidem ſuper immunditia, fornicatione, & impudicitia quam geſſerant, pœnitentiam necdùm egiſſent. h 1. Cor. 12. g

SCRIPTVRAE.

Secundi Regum decimoſexto: Venit ergò rex Dauid uſque Bahurim: & ecce egrediebatur indè uir de cognatione domus Saul, nomine Semei, filius Gera: procedebatque egrediens, & maledicebat: Mittebatque lapides contra Dauid, & contra ſeruos uniuerſos regis Dauid: omnis autem populus & uniuerſi bellatores à dextro & ſiniſtro latere regis incedebant. Ità autem loquebatur Semei cum malediceret regi: Egredere, egredere uir ſanguinum & uir Belial. Reddidit tibi Dominus uniuerſum ſanguinem domus Saul &c. Et paulò pòſt: Dimitte eum, ait rex, ut maledicat iuxta præceptū Domini, ſi fortè reſpiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac, die hodierna. Ambulabat itaque Dauid & ſocij eius per uiam cum eo: Semei autem per iugum montis ex latere, contra illum gradiebatur, maledicens, & mittens lapides aduersùm eum, terramque ſpargens.

Psalmo quinquageſimo: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies. Ibidèm: Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper. Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci: ut iuſtificeris in ſermonibus tuis, & uincas cùm iudicaris, &c.

Et Pſalmo ſexto: Laboraui in gemitu meo, lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lachrymis meis ſtratum meum rigabo.

Et Pſalmo trigeſimoſeptimo: Miſer factus ſum & curuatus ſum uſque in finem: tota die contriſtatus ingrediebar. Quoniam lumbi mei impleti ſunt illuſionibus: & non eſt ſanitas in carne mea. & cæt. Quoniam ego in flagella paratus ſum, & dolor meus in conſpectu meo ſemper. Quoniam iniquitatem meam annunciabo, & cogitabo pro peccato meo.

Item pſalmo centeſimoprimo: Oſſa mea ſicut cremium aruerunt. Percuſſus ſum ut fœnum, &c. Quia cinerem tanquàm panem manducabam, & potum meum cum fletu miſcebam.

Secvndi Regum duodecimo: Et dixit Dauid ad Nathan, Peccaui Domino. Dixitque Nathan ad Dauid, Dominus quoquè tranſtulit peccatum tuum: Non morieris. Veruntamen quoniam blaſphemare feciſti inimicos Domini, propter uerbum hoc, filius qui natus eſt, tibi, morte morietur.

Et capite vigeſimoquarto: Percuſsit autem cor Dauid eum, poſtquàm numeratus eſt populus: & dixit Dauid ad Dominum, Peccaui ualdè in hoc facto: ſed precor Domine, ut transferas iniquitatem ſerui tui, quia ſtultè egi nimis. Surrexit itaque Dauid manè, & ſermo Domini factus eſt ad Gad prophetam & Videntem Dauid, dicens: Vade, & loquere ad Dauid, Hæc dicit Dominus, Trium tibi datur optio: elige unum quod uolueris ex his, ut faciam tibi. Cumque ueniſſet Gad ac Dauid, nunciauit ei, dicens: Aut ſeptẽ annis ueniet tibi fames in terra tua: aut tribus menſibus fugies aduerſarios tuos, & illi te perſequentur: aut certè tribus diebus erit peſtilentia in terra tua. Nunc ergò delibera, & uide quem reſpondeã ei, qui me miſit, ſermonẽ.

Tertii Regum vigeſimoprimo: Igitur non fuit alter talis ſicut Achab, qui uenundatus eſt ut faceret malum in conſpectu Domini: cõcitauit enim eum Iezabel uxor ſua, & abominabilis factus eſt intantùm, ut ſequeretur idola quæ fecerant Amorrhæi, quos cõſumpſit Dominus à facie filiorum Iſrael. Itaque cùm audiſſet Achab ſermones iſtos, ſcidit ueſtimenta ſua, & operuit cilicio carnem ſuam, ieiunauitque & dormiuit in ſacco, & ambulauit demiſſo capite. Et factus eſt ſermo Domini ad Eliam Thesbitem, dicens: Nonne uidiſti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus eſt mei cauſa, non inducam malum in diebus eius, ſed in diebus filij ſui inferam malum domui eius.

Ionae tertio capite: Et clamauit & dixit in Niniue ex ore regis & principum eius, dicens: Homines, & iumenta, & boues, & pecora non guſtent quicquam: nec paſcantur, & aquam non bibant. Et operiantur ſaccis homines & iumenta, & clament ad Dominum in fortitudine: & conuertatur uir à uia ſua mala, & ab iniquitate quæ eſt in manibus eorum. Quis ſcit ſi conuertatur, & ignoſcat Deus: & reuertatur à furore irę ſuę, & non peribimus? Et uidit Deus opera eorũ, quia conuerſi ſunt de uia ſua mala: & miſertus eſt Deus ſuper malitia quam locutus fuerat ut faceret eis, & non fecit.

Actorvm decimonono: Multi credentium &c. ut in textu.

Nvmerorvm quinto: Vir ſiue mulier cùm fecerint ex omnibus peccatis quę ſolent hominibus accidere, & per negligentiã trangreſsi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint: confitebuntur peccatum ſuum, & reddẽt ipſum caput, quintamque partem deſupèr ei in quem peccauerint.

Iacobi quinto: Confitemini alterutrùm &c. ut in textu.

Matthaei tertio: Pęnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cęlorum.

Lucae tertio: Facite ergò fructus dignos pęnitentię.

Actorum uigeſimoſexto inquit Paulus: Sed his qui ſunt Damaſci primùm & Hieroſolymis, & in omnem regionem Iudęæ, & gentibus annunciabam, ut pœnitentiam agerent, & conuerterentur ad Deum, aliqua pęnitentię opera facientes.

Danielis quarto: Peccata tua eleemoſynis &c. ut in textu.

Secundae ad Corinthios duodecimo: Timeo nè iterùm cùm uenero, humiliet me Deus apud uos & lugeam multos ex ijs qui antè peccauerunt, & non egerunt pęnitentiam ſuper immunditia & fornicatione & impudicitia, quam geſſerunt.

PATRES.

1. A. Concilium Florentinum in doctrina de Sacramentis: Quartum Sacramentum eſt Pęnitentia, cuius quaſi materia ſunt actus Pęnitentis, qui in tres diſtinguuntur partes. Quarum prima eſt cordis contritio, ad quam pertinet, ut doleat de peccato commiſſo cum propoſito non peccandi de cętero. Secunda eſt oris confeſsio, ad quam pertinet, ut peccator omnia peccata, quorum memoriam habet, ſuo ſacerdoti confiteatur integraliter. Tertia eſt ſatisfactio pro peccatis ſecundùm arbitrium ſacerdotis, quæ quidem præcipuè fit per orationem, ieiunium & eleemoſynam. Forma huius ſacramenti ſunt uerba abſolutionis, quæ ſacerdos profert, cùm dicit: Ego te abſoluo &c. *Materia huius Sacramenti.* *Forma.*

2. Concilium Tridentinum capite tertio, ſeſsione decimaquarta in doctrina de Sacramento Pœnitentiæ: Sunt autem quaſi materia huius Sacramenti ipſius pœnitentis actus, nempe contritio, confeſsio, & ſatisfactio. Qui quatenus in pęnitente, ad integritatem ſacramenti, ad plenamque & perfectam peccatorum remiſsionem ex Dei inſtitutione requiruntur, hac ratione pęnitentiæ partes dicuntur. Et ibidèm: Docet præterea ſancta Synodus, ſacramenti Pęnitentiæ formam, in qua præcipuè ipſius uis ſita eſt, in illis miniſtri uerbis poſitam eſſe, Ego te abſoluo, &c. Quibus quidem de Eccleſiæ laudatæ more preces quædam laudabiliter adiunguntur, ad ipſius tamen formæ eſſentiam nequaquàm ſpectant, neque ad ipſius Sacramenti adminiſtrationem ſunt neceſſariæ. *Materia.* *Forma.*

3. In ſeſsione canone quarto: Si quis negauerit, ad integram & perfectã peccatorum remiſsionem requiri tres actus in pęnitente, quaſi materiam Sacramenti pęnitentiæ, uidelicet, Contritionem, Confeſsionem, & Satisfactionem, quæ tres pęnitentiæ partes dicuntur: aut dixerit, duas tantùm eſſe pęnitentiæ partes, terrores ſcilicet incuſſos conſcientiæ, agnito peccato, & fidem conceptam ex Euangelio, uel abſolutione, qua credit quis ſibi per Chriſtum remiſſa peccata, anathema ſit. *Tres actus in pœnitente requiruntur.*

4. Chrysostomus in ſermone de Pęnitentia: Perfecta pęnitentia cogit &c. ut in textu, & infrà quæſt. decima, A 3.

1. C. Beda in caput quintum epiſtolæ D. Jacobi: Grauioris lepræ immunditiam iuxta legem Sacerdoti pandamus, atque ad eius arbitrium qualiter & quanto tempore iuſſerit, purificari curemus.

2. Ambrosius in libro ad uirginem lapſam capite octauo, ut infrà quæſt. octaua, D 3.

IIII

Quid eſt Contritio?

Triden. ca.4. ſeſ.14. Floren. Augu.ſer.3. in natali Domini & c.3.de pœniten.medicina,ſeu ho.50 ex 50.Ibidèm cap.15 a Chryſoſ.in Pſ.50. & de cōpū.cord.lib. 1.& 2.Aug.de pœniten.medic. c.9 Ambroſ.c 8. ad Virg.lapſam.Triden.ſeſ.14. can.5.

A. Eſt animi dolor, & quæ de peccatis propter Deum offenſum concipitur deteſtatio,cū propoſito uitæ in melius cōmutandæ coniūcta.

B. Hæc Contritio [a] paratur, ſi quis peccatorum ſuorum fœditatem, magnitudinē ac multitudinem ſedulò intueatur: ſi de ſumma bonitate offenſa, de Dei gratia, cæteriſque donis amiſſis ſolicitè cogitet: ſi mortis incertæ ineluctabilem [b] neceſsitatem, futuri iudicij horrendam ſeueritatem, ac paratas etiā peccatoribus pęnas ſempiternas expendat atq; pertimeſcat.

b Heb.9.g Sophon.1.d Matth.25.d Marci 9.f g

c Eſaiæ 38.c

C. Huc pertinet illud Ezechiæ: [c] *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ*. Et illud Dauidis, *A iudicijs tuis timui*. [d] Et quod idē gemens orat, *Afflictus ſum, & humiliatus ſum: rugiebam à gemitu cordis mei*. Nec multò pòſt: *Iniquitatem meam annunciabo, & cogitabo pro peccato meo.*

d Pſal.118.p Pſalm.37.b Ibidèm.d

e Apocal.2.b 2.ad Cor.12.g& 7.c f Luç.13.a Matt.10.d

D. Quin & manifeſta Dei uox eſt ad peccatorem: [e] *Charitatem tuam primam reliquiſti: memor eſto itaque undè excideris, & age Pœnitentiam.* [f] Sed & CHRISTVS in Euangelio, *Timete eum,* inquit, *qui poſtquàm occiderit, habet poteſtatem mittere in gehennam: ità dico uobis, hunc timete*. Iam uerò Contritionis hic dolor ità demùm ad remiſsionem peccatorum nos præparat, ſi cum [g] fiducia diuinæ miſericordiæ, uotoque præſtandi ea, quæ ad [h] Pœnitentiæ Sacramentum ſpectant, coniungatur.

g Amb.lib.1. de pœnit.cap.1.

h Aug.de pœn.med. c.11. & in Enchir.c. 65.Amb.in Pſ.37.& c.8.ad Virg.lapſam.

SCRIPTVRAE.

AD Hebræos nono capite: Statutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem iudicium.

SOPHONIAE primo capite: Dies iræ dies illa, dies tribulationis & anguſtiæ, dies calamitatis & miſeriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris ſuper ciuitates munitas, & ſuper angulos excelſos.

Matthaei vigeſimoquinto: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo & angelis eius.

Marci nono: Bonum eſt tibi debilem introire in uitam, quàm duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem, ubi uermis eorũ non moritur, & ignis non extinguitur.

Posterioris ad Corinthios duodecimo: Timeo, nè iterum cùm uenero, humiliet me Deus apud uos, & lugeam multos ex ijs, qui antè peccauerunt, & non egerunt pęnitentiam ſuper immunditia & fornicatione, & impudicitia quam geſſerunt.

Posterioris ad Corinthios ſeptimo: Nunc gaudeo, non quia contriſtati eſtis, ſed quia contriſtati eſtis ad pęnitentiam. Contriſtati enim eſtis ſecundum Deum ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis. Quæ enim ſecundum Deum triſtitia eſt, pęnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur: ſeculi autem triſtitia mortem operatur.

Matthaei decimo: Timete eum qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam.

PATRES.

1. A Concilium Tridentinum ſeſsione decimaquarta, capite quarto: Contritio, quæ primum locum inter dictos pęnitentis actus habet, animi dolor ac deteſtatio eſt de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero. Fuit autem quouis tempore ad impetrandam ueniam peccatorum hic Contritionis motus neceſſarius, & in homine poſt Baptiſmum lapſo ita demùm præparat ad remiſsionem peccatorum, ſi cum fiducia diuinæ miſericordiæ & uoto præſtandi reliqua coniunctus ſit, quæ ad rite ſuſcipiendum hoc Sacramentum requiruntur. Declarat igitur ſancta Synodus hanc Contritionem, non ſolum ceſſationem à peccato, & uitæ nouæ propoſitum & inchoationem, ſed ueteris etiam odium cõtinere, iuxta illud: Proijcite à uobis omnes iniquitates ueſtras, in quibus præuaricati eſtis, & facite uobis cor nouum & ſpiritum nouum. Et certè qui illos Sanctorum clamores conſiderauerit: Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci: Laboraui in gemitu meo, lauabo per ſingulas noctes lectum meum: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ: & alios huiuſmodi generis: facilè intelliget, eos ex uehementi quodam anteactæ uitæ odio, & ingẽti peccatorum deteſtatione manaſſe. Docet præterea etſi Contritionem hanc aliquandò charitate perfectam eſſe contingat, hominemque Deo reconciliare, priuſquàm hoc Sacramentum actu ſuſcipiatur, ipſam nihilominùs reconciliationem ipſi contritioni ſine Sacramenti uoto, quod in illa includitur, nõ eſſe adſcribendam. Illam uerò Contritionem imperfectam, quæ Attritio dicitur, quoniam uel ex turpitudinis peccati conſideratione, uel ex gehennæ & pœnarũ metu communiter concipitur, ſi uoluntatem peccandi excludat, cum ſpe ueniæ, declarat, non ſolum non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, uerùm etiam donum Dei eſſe, & Spiritus ſancti impulſum, non adhuc quidem inhabitantis, ſed tantum mouentis, quo pęnitẽs adiutus uiam ſibi ad iuſtitiam parat. Et quamuis ſine Sacramento Pęnitentiæ per ſe ad iuſtificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pęnitentiæ impetrandam diſponit. Hoc enim timore utiliter concuſsi Niniuitę, ad Ionæ prædicationem, plenam terroribus,

Contritio generalis quid ſit.

Vt eſt pars huius Sacramenti, quid requirat.

Ezech. 18.

Pſal. 50. Pſal. 6. Eſaiæ 38.

Votũ Sacramenti in Cõtritione includatur.

Attritio donum Dei eſt, diſponens ad gratiam ſuſcipiendã in Sacramento.

Ionæ 3.

Mat.12. Lucæ 11.

bus,pęnitentiá egerunt,& miſericordiam à Domino impetrarunt. Quamobrem falſò quidam calumniantur catholicos ſcriptores, quaſi tradiderint Sacramentum pęnitentiæ,abſque bono motu ſuſcipientium,gratiam cõferre:quod nunquàm Eccleſia Dei docuit,nec ſenſit: ſed & falſò docent, Contritionem eſſe extortam & coactam,non liberam & uoluntariam.

2. Concilium Florentinum: Ad cordis contritionem pertinet, ut doleat pęnitens de peccato commiſſo,cum propoſito non peccandi de cętero.

Ad Contritionē quæ pertineant.

3. Avgvstinvs ſermone tertio in Natali Domini,qui eſt ſeptimus de tẽpore: Pęnitentiam certam non facit,nisi odium peccati & amor Dei. Quãdò ſic pęnites, ut tibi amarum ſapiat in animo, quod antè dulce fuit in uita, & quod te priùs oblectabat in corpore,ipſum te cruciat in mente:iam tunc benè ingemiſcis ad Deum,& dicis,Tibi ſoli peccaui,& malum coram te feci. Benè,tibi ſoli peccaui, quia nullus hominum ſine peccato: & ideò tibi ſoli peccaui,quia nullus eſt ſine peccato. Da Domine miſericordiam miſero,qui tam diu pepercisti crimino ſo. Inclinet ad remedium humilitas pęnitentis,quem permouere non potuit diuturnitas peccatoris. Dic illi in fletu cordis: Adſpice ad infelicem pietas immenſa, reſpice crudelem miſericordia publica. Deſperatus ad omnipotentem uenio,uulneratus ad medicum curro: ſerua pietatem manſuetudinis, qui tam diù ſuſpendiſti gladiũ ultionis: dele numeroſitatem criminum multitudine miſericordiarum. Ista eſt, filioli,uera pęnitentia,quandò ſic conuertitur quis, ut non reuertatur:quandò ſic pęnitet,ut non repetat. Et paulò pòſt: Aperiant aures ſuas ad præcepta Chriſti,quæ fortaſsè patuerunt huc uſq; ad audienda ludibria. Aperiant oculos ſuos ad nitorem, qui huc uſq; ad ignominiam patuerunt. Cõpungat pęnitentia criminum, quos huc uſq; tranſpunxit delectatio uoluptatum. Erigat adiuncta uirtus, quem uitia proſtrauerunt. Aperiant medicamento nares ſuas,quibus illis fęteat conſuetudo peccati.

Pſal.50.

4. Idem Auguſtinus in libro de pęnitentiæ medicina, capite tertio, ſiue in libro quinquaginta homiliarum,homilia quinquageſima, capite tertio: Omnis qui iam arbiter uoluntatis ſuæ conſtitutus eſt, cũ accedit ad ſacramenta fidelium, nisi eum pęniteat uitæ ueteris, nouam non poteſt inchoare.

Pænitẽtia ueteris uitæ neceſſaria.

5. Ibidem capite decimoquinto: Quid autem Dauid obtulit Domino, undè illum propitiaret ſibi? Quoniam ſi uoluiſſes ſacrificium dediſſem, utique holocauſtis non delectaberis. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non ſpernit. Non ſolũ ergò deuotè obtulit,ſed etiam iſta dicendo,quid offerri oporteret,oſtendit. Non enim ſufficit mores in melius commutare,& a factis malis recedere,nisi ẽt de his quę facta ſunt,ſatisfiat Deo per pęnitentiæ dolorem,per humilitatis gemitũ,per contriti cordis ſacrificium cooperantibus eleemoſynis. Beati enim miſericordes,quoniam ipſorum miſerebitur Deus. Non enim dictum eſt, ut tantùm abſtineatis à peccatis,ſed & de præteritis,inquit,deprecare Dominum, ut tibi dimittantur. Et Petrus iam erat fidelis, iam in Chriſto & alios baptizauerat. Intuere ergò Petrum præſumentem accuſatum, timentem uulneratum,flentem ſanatum. Iam etiam poſt aduentum de cælo Spiritus ſancti, quidam Simon pecunia uoluit eundem Spiritum ſanctum emere,ſceleratiſſimum & impium mercimonium cogitans,iam baptizatus in Chriſto: & tamen pœnitentiæ conſilium ab ipſo Petro correptus accepit. Dicit etiam Apo-

Pſal.50.

Ad uerã pœnitentiã quæ requirantur. Matt.5.

Eccleſ.21.

Matt.26.

Actor.8.

Apoſtolus Paulus,qui utique fidelibus mittebat epiſtolas,Nè iterùm cum ueñero ad uos, humiliet me Deus, ut lugeam multos ex his qui antè peccauerunt,& non egerunt pœnitentiam ſuper immunditia & luxuria & fornicatione,quam geſſerunt. Circunſtant ergò nos & præcepta rectè faciendi,& exempla non tantùm rectè facientium,ſed etiam ad recipiendam ſalutem pœnitentium,quæ fuerat amiſſa peccando. 2.Cor.12.

1. B. Chrysostomvs in Pſalmum quinquageſimum duas habet homilias,in quarum poſteriore ſic ait: Habeto codicem, conſcientiam tuam, & ſcribe quotidiana peccata. Quandò accubueris ſuper ſtratum tuum, & neminem infeſtum pateris,antequàm ueniat tibi ſomnus,profer in medium codicem conſcientiam tuam,& reminiſcere peccata tua,ſi quid in uerbo,ſeu in facto,uel in cogitatione peccaſti. Hoc enim dicit Propheta: Iraſcimini,& nolite peccare,quæ dicitis in cordibus ueſtris, & in cubilibus ueſtris compungimini. Et poſt pauca: Dicito in corde tuo & in anima tua: Expendimus diem ò anima, quid boni fecimus, aut quid mali operati ſumus? Et ſi quid boni feciſti,gratias age Deo: ſi quid mali,de cætero nè facias. Et rursùs paulò pòſt: Propone tibi timorem gehennæ,ſuperducito ei ſecturæ ictũ non habentem dolorem.Iudicium facito tibimetipſi terribile,leuiorem præpara confeſsionem cogitatuum tuorum,ut non in futuro die ignauior ſis ad perſcrutanda peccata.

Examen conſcientiæ ueſpertinum.

Pſal.4.

2. Idem in libro primo de Compunctione cordis, ſub finem: Quid,dic mihi, corporis uiribus opùs eſt, cùm cor conterere debeamus? Hoc ſolum eſt,quod expoſcitur à nobis,ut ſemper recordemur & ad animum reuocemus mala noſtra,& conſcientiam geſtorum noſtrorum habeamus ante oculos,ut pro his ſupplicemus Deo,ut gehennam ponamus in conſpectibus noſtris,& angelos qui in die iudicij ubique diſcurrunt, & congregant de omni orbe terrarum eos qui trudendi ſunt in gehennam ac ſupplicijs tradendi. Ponamus etiam & illud ante oculos, quanti doloris eſt excludi ac proijci à regno cælorum,quod ut mihi uidetur,grauius eſt ipſa gehenna. Nã & ſi ignis ille non arderet,& in mortalis illa pœna non eſſet parata,hoc ſolùm quòd alieni efficimur à Chriſto,& excludimur à bonis æternis, nonne omni pœna cruciabilius diceretur? Quòd ſi non ſufficiunt hæc ad erigendas animas, & incitandas ad ſpem: illud ſaltem ad memoriam reuocemus exemplum, quod de uirginibus refertur,quæ excluſæ à thalamo ſponſi ſunt propter olei defectum. Ponamus noſmetipſos in illis,quæ excluduntur,& uideamus qui dolor,& quæ pœna ſit,ſi cogitemus eadem poſſe & nos pati,ſi negligimus.

Gehenna ob oculos ponẽda.

A regno cœlo ſeparari quàm luctuoſum.

3. Et libro ſecundo circa finem: Tantum boni confert meminiſſe frequentiùs hominem peccati ſui,ut etiàm Paulum Apoſtolum uideamus, ea quæ abolita iam fuerant & deleta,adducere tamen in medium: & cum culpam de præſentibus non haberet,tamen quoniam recordationes peccatorũ, & luctum gemitumq; ſciebat animæ prodeſſe, etiam illa commemorat,quæ per ignorantiam commiſſa, gratia baptiſmi & confeſsio fidei aboleuerat. Et poſt pauca: Oportet ergò recordari nos priora delicta,etiam ea pro quibus ueniam conſecuti ſumus,ut intuentes quàm ingentem modum debiti remiſit nobis Deus,& amplius eum diligere poſsimus,& uerecundiam pudoremque concipere, atque ex his corde compungi: conſiderantes,quòd niſi miſeratio ipſius ſubueniſſet,tantum illud peccatorum pondus ſine dubio in imis nos inferni pœnis ſupplicijsque preſsiſſet.Paulus etiam illa meminerat,

Peccatorum memor a:uã fructuoſ. ſit. *1.Tim.1.*

quæ peremerat indulgentia: nos uerò nec iſta recordamur, quæ poſt baptiſmum commiſimus, in quibus utiquè periculum nobis ſaluum eſt, & reos nos atque in uinculis poſitos tenet. Quòd ſi aliquandò ad recordationem uenerimus, & niſi fuerimus paululū indè cogitare & eſſe ſoliciti, ſtatim effugit cogitatio, & tranſimus ad alia: & nec integra quidem hora patimur animā noſtram afflictione mœroris huius adſtringi. Hæc igitur cauſa eſt, quòd ma lis addimus mala, dum priorum memoria non permanet, nec dolor aliquis inuritur pro cōſcientia delicti. Hinc eſt, undè nec ad confeſsionē accedimus. Quomodò enim confitebimur, quorum ne memoriam quidem tenemus? Et ſic conſuetudine contemnendi, dum de præteritis dolor nullus eſt, facilius ſuperuenientibus malis locum damus. Quòd ſi omnis ex anima ſtimulus auferatur, & cuncta ei ſecuritatis fręna laxentur: quis eam poſt hæc tenebit, aut quis eam de præcipitijs reuocabit? Quid prohibet ubi nihil metuitur, ubi nihil uerecundiæ, nihil pudoris admittitur, ut non in omnes perditionis foueas demergatur?

Contra eos qui peccatorū fœditatem & damna ani mæ nolūt ex pendere.

4. Avgvstinvs libro de Pęnitentiæ medicina, capite nono, uel eodem capite in homilia quinquageſima ex quinquaginta: Aſcendat homo aduerſum ſe tribunal mentis ſuæ, ſi timet illud, quòd oportet nos exhiberi ante tribunal Christi, ut illud recipiat unuſquiſque quod per corpus geſsit, ſiue bonum ſiue malum: conſtituat ſe ante faciem ſuam, nè hoc ei poſt à fiat. Nā minatur hoc Deus peccatori, dicens: Arguam te, & ſtatuam te ante faciem tuam. Atque ità conſtituto in corde iudicio, adſit accuſatrix cogitatio, teſtis conſcientia, carnifex timor. Indè quidem ſanguis animæ confitentis per lachrymas profluat. Poſtremò ab ipſa mente talis ſententia proferatur, ut ſe indignum homo iudicet participatione corporis & ſanguinis Domini: Vt qui ſeparari à regno cælorum timet per ultimam ſententiam ſummi iudi cis, per eccleſiaſticam diſciplinam à ſacramento cæleſtis panis interim ſeparetur. Verſetur ante oculos imago futuri iudicij, ut cū alij accedunt ad altare Dei, quò ipſe non accedit, cogitet quàm ſit contremiſcenda illa pęna, qua percipientibus alijs uitam æternam, alij in mortem præcipitentur æternam.

Tribunal mētis aſcendēdū ad comparandam compūctionem. 2.Cor.5. Pſal.49.

Accuſatrix cogitatio, teſtis conſcientia, carnifex timor.

Matth.25.

5. Ambrosivs ad uirginem lapſam, capite octauo: Pęnitentia ergò non uerbis agenda eſt, ſed & actu. Hæc autem ſic agitur: Si tibi ante oculos ponas de quanta gloria rueris, & de quo libro uitæ nomen tuum deletum ſit, & ſi te iam credas propè ipſas poſitam tenebras exteriores, ubi erit fletus oculorum, & ſtridor dentium ſine fine. Cum hæc certa fide, ſicut eſt, animo conceperis, quia neceſsè eſt præuaricatricem animam tartareis pęnis & gehennæ ignibus tradi, nec aliud remedium conſtitutum eſſe poſt baptiſmum, quam pęnitentiæ ſolatium, quantāuis afflictionem, quantūuis laborem & indecorem ſubire eſto contenta, dummodò ab æternalibus pęnis libereris. Ergò hæc tu tecum cogitans, & mente retractans, proprij facti tu ipſa iudex eſto crudelior. In primis omnis cura uitæ huius interimenda tibi eſt, & qua ſi mortuam te exiſtimans, ſicut es, quomodo poſsis reuiuiſcere cogita. Deindè lugubris tibi accipienda eſt ueſtis, & mens ac membra ſingula digna caſti gatione punienda. Reliqua uide infra, quæſtione octaua, D.3.

Quarū rerum cogitatiōe cōtritio comparatur. Matt.8. Nō aliud remedium poſt baptiſmū, q̄ pęnitētiæ ſolatium.

6. Concilivm Tridentinum ſeſsione decimaquarta canone quinto: Si quis dixerit, eam contritionem, quæ paratur per diſcuſsionem, collectionē, & deteſtationem peccatorum, qua quis recogitat annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ, ponderando peccatorum ſuorum grauitatem, multitudinem,

Cōtritio quò paratur. Eſa.38.

fœdi-

fęditatem, amiſsionem æternę beatitudinis, & ęternę damnationis incurſum, cum propoſito melioris uitæ, non eſſe uerum & utilem dolorem, nec præparare ad gratiam, ſed facere hominem hypocritam & magis peccatorem, demum, illam eſſe dolorem coactum, & non liberum ac uoluntarium, anathema ſit.

1. D. AMBROSIVS libro primo de pęnitentia, capite primo: Nemo poteſt benè agere pęnitentiam, niſi qui ſperauerit indulgentiam. Spes ueniæ.

2. AVGVSTINVS in libro de pęnitentiæ medicina, capite vndecimo, uel eodem capite in homilia quinquageſima ex quinquaginta: Iudicet ergò ſeipſum homo in iſtis uoluntate dum poteſt, & mores conuertat in melius, nè cùm iam non poterit, etiam præter uoluntatem à Domino iudicetur. Et cũ in ſe protulerit ſeuerißimæ medicinæ ſententiam, ueniat ad antiſtites, per quos illi in Eccleſia claues miniſtrantur, & tanquàm bonus incipiens iam eſſe filius, maternorum membrorum ordine cuſtodito, a præpoſitis ſacrorum accipiat ſatisfactionis ſuæ modum, ut in offerendo ſacrificio cordis contribulati deuotus & ſupplex, id tamen agat, quod non ſolùm illi profit ad recipiendam ſalutem, ſed etiam cæteris ad exemplum: Vt ſi peccatum eius non ſolùm in graui eius malo, ſed etiam in ſcandalo eſt aliorum, atque hoc expedire utilitati Eccleſiæ uidetur antiſtiti, in notitia multorum, uel etiam totius plebis agere pęnitentiam non recuſet, non reſiſtat, non letali & mortiferæ plagæ per pudorem addat tumorem. Meminerit tamen ſemper, quòd ſuperbis Deus reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Quid eſt enim infelicius, quid peruerſius, quàm de ipſo uulnere quod latere non poteſt, non erubeſcere, & de ligatura illius erubeſcere?

Ad claues eccleſiæ poſt cõtritionẽ confugiẽdum, & ſatisfactionis modus accipiendus.

Iacob. 4. 1 Pet. 5. Infelices qui de ligatura erubeſcunt, & non de uulnere.

3. IDEM Auguſtinus in Enchiridio ad Laurentium, capite ſexageſimoquinto: Sed neque de ipſis criminibus quálibèt magnis remittendis in ſancta eccleſia, Dei deſperanda eſt miſericordia agentibus pęnitentiam ſecundùm modum ſui cuiuſque peccati. In actione autem pęnitentiæ, ubi tale crimen commiſſum eſt, ut is qui commiſit, à Chriſti etiam corpore ſeparetur, non tàm conſideranda eſt menſura temporis, quàm doloris. Cor enim contritum & humiliatum Deus non ſpernit. Verùm, quia plerunque dolor alterius cordis occultus eſt alteri, neque in aliorum notitiam per uerba uel quæcunque alia ſigna procedit, cũ ſit coram illo cui dicitur, Gemitus meus à te non eſt abſconditus: rectè conſtituuntur ab ijs qui Eccleſiæ præſunt, tempora pęnitentiæ, ut fiat etiam ſatis Eccleſiæ, in qua remittuntur ipſa peccata: Extra eam quippe non remittuntur. Ipſa nanque propriè ſpiritum ſanctũ pignus accepit, ſine quo nõ remittuntur ulla peccata, ità ut quibus dimittuntur, conſequantur uitam æternam.

Pſal. 50.

Pſal. 37. Præſules eccleſię tempora pœnitentiæ conſtituunt.

4. AMBROSIVS in Pſamum trigeſimumſeptimum: Qui pœnitentiam agit, offerre ſe debet ad pœnam, ut hic puniatur à Domino, non ad ſupplicia æterna ſeruetur. Ibidèm: Plurimùm ſuffragatur reo uerecunda confeſsio, & pęnam quam defenſione euitare non poſſumus, pudore ſubleuamus. Et ſub finem: Vt febres in alto ſitæ non queunt mitigari: cum foràs eruperint, ſpem adferunt definiendi: ità peccatorũ morbus dum tegitur, inardeſcit: ſi confeſsionibus proditur, euaporat.

5. IDEM ad uirginem lapſam, capite octauo, ut ſuprà B. 5. & infra quæſt. octaua, D. 3.

V

Eſt'ne confeſſio neceſſaria?

A. Eſt utique: non ſolùm autem, vt quidam falsò autumant, interior illa quæ coram Deo [a] quotidiè facienda eſt Dauidis exemplo, qui ait: [b] *Dixi, confitebor aduersùm mè iniuſtitiam meam Domino:* Verùm etiàm hęc exterior, quæ apud [c] ſacerdotem de criminibus peragitur omnibus, quæ poſt examinatam ſedulò conſcientiam in mentē homini ueniunt.

B.Ità de hominibus eccleſiæ primitiuæ ſcriptum eſt: [d] *Multi credentium ueniebant confitentes & annunciantes actus ſuos.*

C. Quam confitendi rationem eſſe neceſſariam, non eccleſiæ [e] modò ſacra iura & patrum [f] ueneranda ſcripta confirmant, ſed etiam Chriſti diuina uerba concludunt, declarantque cum ait: [g] *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur: & quorum retinueritis, retenta ſunt* Atqui remittere uel retinere peccata (cum iudicis hæc ſint officia) nullus rectè poteſt Sacerdos, niſi peccantis cauſam, de qua iudicandum eſt, probè anteà cognitam habuerit atque perſpectam. Quæ cauſæ cognitio priùs haberi non poteſt, quàm is, qui expendendum ſe ſacerdoti, ut [h] Iudici ac [a] medico ſuo, abſoluendumque tradit, ſpontanea confeſſione vulnera ſua ſigillatim detegat, atque ità aperiat, ut Sacerdos, ubi peccata ſoluenda & ubi liganda ſint, explicatè cognoſcere queat.

a Chryſoſt. hom. 42. in Matt.
b Pſal. 31. b
c Orig. in pſal. 37. homil. 1. Chry. lib. 3. de ſacer. Cyril. lib. 2. in Leuiticum.
d Actor. 19.
e Concil. Lateran. can. 21. Florent. & Trident. ſeſſ. 14. cap. 5.
f Clemens epi. 1. ad fratrem Dom. Dionyſ. epi. 8. ad Demoph. Tertull. de pœnit. Orig. in pſal. 37. ho. 2. Cyp. de lapſis. Pacianus in pargneſi ad pœnitent. Cyril. lib. 2. in Leuit. Hiero. in cap. 10 Eccleſiaſtis. Chryſoſt. homil. 30. in Gen. & 10. in Matt.
g Ioan. 20. c
h Auguſt. lib. 20. de ciuit. Dei, cap. 9. Gre. ho. 26. in Euang. Chryſoſt. lib. 3. de Sacerd. & ho. 5. de uerb. Eſaiæ. Hiero. ad Heliod.
a Concil. Lateran. cap. 21. Vuormatien. cap. 25. Orig. homil. 1. & 2. in pſalm. 37.

SCRIPTVRAE.

Actorvm decimonono: & Ioannis vigeſimo, ut in textu.

PATRES.

1. A. Chrysostomvs homilia quadrageſimaſecunda in Matthæum:

Tu ipſe tibi iuſtus ſis iudex, exige à teipſo rationem & correctionem, largos lachrymarum effunde fluuios, ingentes compunctionis gemitus redde, humi limus ſis, laboribus ac uigilijs teipſum afflige peccata tua per ſingulas ſpecies recole. Non paruus eſt hic cruciatus animæ, nec quantus ſit, ab alio cognoſcitur, niſi ab eo qui compunctus eſt, qui non ignorat hac re animam in hac uita maximè torqueri: nec eſt neſcius, quantus dolor ex memoria peccatorum naſcatur. Quas ob res iuſtitiam Deus huic pœnitentiæ in præmiũ propoſuit, dicens: Dic tu priùs peccata tua, ut iuſtificeris. Non eſt profectò, nõ eſt inſufficiens ad emendandum uia, ſi cùm omnia ſecundùm ſpeciem in unũ peccata collegeris, aſsiduè animo deindè ipſa uerſes, ac de ipſis continuè mediteris & cogites.

Peccata p ſpecies ſingulas recolenda.

Eſaiæ 43 ſecũdũ lxx

Omnia peccata ſecundũ ſpeciẽ in vnũ colligere.

2. Origenes homilia prima in pſalmum trigeſimumſeptimum: Chriſtus quidem erat archiatros, qui poſſet curare omnem languorem & omnẽ infirmitatem: Diſcipuli uerò eius Petrus uel Paulus, ſed & prophetæ medici ſunt, & hi omnes qui poſt Apoſtolos in Eccleſia poſiti ſunt, quibusque curandorum uulnerum diſciplina commiſſa eſt, quos uoluit Deus in eccleſia ſua eſſe medicos animarum, quia non uult Deus noſter mortem peccatoris, ſed pœnitentiam & orationem eius expectat.

Medici animarum in Eccleſia.

3. Chrysostomus libro tertio de Sacerdotio, ut ſuprà, quæſtione prima, C 1.

4. Cyrillus Alexandrinus libro ſecundo in Leuiticum: Audiſti quanta ſint in lege ſacrificia pro peccatis, audi nunc quantæ ſint remiſsiones peccatorum. In Euangelio eſt iſta prima &c. Eſt adhuc & ſeptima, licèt dura & laborioſa, per pœnitentiam remiſsio peccatorum, cum lauat peccator lachrymis ſtratum ſuum, & fiunt ei lachrymæ ſuæ panes die ac nocte: cùm nõ erubeſcit ſacerdoti Domini indicare peccatum, & quærere medicinam, ſecũdùm eum qui ait: Dixi, pronunciabo aduerſũ me iniuſtitiam meam, & tu remiſiſti impietatem cordis mei.

Laborioſa p pœnitentiam remiſsio.

Nõ erubeſcit Sacerdoti indicare peccatũ & quærere medicinam. Pſal. 38.

1. C. Concilium Lateranenſe magnum ſub Innocentio tertio, capite vigeſimoprimo: Omnis utriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis peruenerit, omnia ſua ſolus peccata confiteatur fideliter ſaltem ſemel in anno proprio ſacerdoti, & iniunctam ſibi pœnitentiam ſtudeat pro uiribus adimplere, ſuſcipiens reuerenter ad minus in Paſcha Euchariſtiæ Sacramentum, niſi fortè de conſilio proprij Sacerdotis, ob aliquam rationabilem cauſam, ad tempus ab eius perceptione duxerit abſtinendum: alioquin & uiuẽs ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, & moriens Chriſtiana careat ſepultura. Vndè hoc ſalutare ſtatutum frequenter in Eccleſijs publicetur, nè quiſquam ignorantię cæcitate uelamen excuſationis aſſumat. Si quis autem alieno Sacerdoti uoluerit iuſta de cauſa ſua confiteri peccata, licentiam priùs poſtulet & obtineat à proprio ſacerdote, cùm aliter ille ipſum non poſsit ſoluere uel ligare. Sacerdos autem ſit diſcretus & cautus, ut more periti medici ſuper infundat uinum & oleum uulneribus ſauciati, diligenter inquirens & peccatoris circunſtantias & peccati, per quas prudenter intelligat, quale ille conſilium debeat exhibere, & cuiuſmodi remediũ adhibere, diuerſis experimẽtis utendo ad ſanandum ægrotum. Caueat autem omninò, nè uerbo uel ſigno uel alio quouis modo prodat aliquatenùs peccatorem, ſed ſi prudentiori conſilio indiguerit, illud abſque ulla expreſsione perſonæ cautè requirat: quoniam qui peccatum in pœnitẽtiali iudicio ſibi detectum præſumpſerit

Confeſsio annua.

Alienus Sacerdos nõ põt ſoluere aut ligare.

Inquiſitio circunſtantiarũ peccati & peccatoris.

Sigillum cõfeſsionis.

pœna reue lantis Cõfeſſionem.

rit reuelare,non ſolùm à ſacerdotali officio deponendum decernimus,uerumetiam ad agendam perpetuam pęnitentiam in arctum monaſterium detrudendum.

Non quiuis Sacerdos huius Sacramẽti miniſter eſt.

2. Concilivm Florentinum in doctrina de Sacramentis: Ad oris Confeſsionem pertinet,ut peccator omnia peccata quorum memoriam habet ſuo ſacerdoti confiteatur integraliter, &c. Miniſter huius Sacramenti eſt Sacerdos habens authoritatem abſoluendi uel ordinariam , uel ex commiſsione ſuperioris .

Integra peccatorum confeſſio à Chriſto inſtituta & ad ſalutem lapſis neceſſaria.

In ſpecie,& ſigillatim peccata cõfitenda.

3. Concilivm Tridentinum ſeſsione decimaquarta , capite quinto: Ex inſtitutione Sacramenti Pęnitentię iam explicata,uniuerſa Eccleſia ſemper intellexit inſtitutam etiam eſſe à Domino integram peccatorum Confeſsionem,& omnibus poſt baptiſmum lapſis iure diuino neceſſariam exiſtere: quia Dominus noſter Ieſus Chriſtus,è terris aſcenſurus ad cælos, ſacerdotes ſui ipſius uicarios reliquit, tanquàm præſides & iudices,ad quos omnia mortalia crimina deferantur,in quæ Chriſti fideles ceciderint,quo pro poteſtate clauium remiſsionis aut retentionis peccatorum ſententiam pronũcient . Conſtat enim,ſacerdotes iudicium hoc incognita cauſa exercere nõ potuiſſe,nec æquitatem quidem illos in pęnis iniungendis ſeruare potuiſſe, ſi in genere duntaxàt,& non potiùs in ſpecie, ac ſigillatìm ſua ipſi peccata declaraſſent . Ex his colligitur oportere à pęnitentibus omnia peccata mortalia,quorum poſt diligentem ſui diſcuſsionem conſcientiam habent,in cõfeſsione recenſeri,etiam ſi occultiſsima illa ſint,& tantum aduersùs duo ultima decalogi præcepta commiſſa, quæ nonnunquàm animum grauiùs ſauciant & periculoſiora ſunt,ijs quæ in manifeſto admittuntur . Nam uenialia, quibus à gratia Dei non excludimur , & in quæ frequentius labimur , quanquàm rectè & utiliter citraque omnem præſumptionem in confeſsione dicãtur,quod piorum hominum uſus demonſtrat,taceri tamen citra culpam,multiſque alijs remedijs expiari poſſunt . Verùm cùm uniuerſa mortalia peccata etiam cogitationis,homines iræ filios & Dei inimicos reddant,neceſſum eſt omnium etiam ueniam cum aperta & uerecunda confeſsione à Deo quærere . Itaque dum omnia quæ memoriæ occurrunt peccata Chriſti fideles cõfiteri ſtudent , procul dubio omnia diuinæ miſericordiæ agnoſcenda exponunt . Qui uerò ſecùs faciunt,& ſcienter aliqua retinent, nihil diuinæ bonitati per ſacerdotem remittendum proponunt . Si enim erubeſcat ægrotus uulnus medico detegere,quod ignorat,medicina non curat : Colligitur prætereà etiàm eas circunſtantias in confeſsione explicandas eſſe, quæ ſpeciem peccati mutant,quòd ſine illis peccata ipſa neque à pœnitentibus integrè exponantur,nec iudicibus innoteſcant,& fieri nequeat,ut de grauitate criminũ rectè cenſere poſsint,& pęnam quam oportet, pro illis, pęnitentibus imponere . vndè alienum à ratione eſt , docere circunſtantias has ab hominibus ocioſis excogitatas fuiſſe,aut unam tantũ circunſtantiam confitendam eſſe, nempe peccaſſe in fratrem . Sed & impium eſt Confeſsionem,quæ hac ratione fieri præcipitur , impoſsibilem dicere , aut carnificinam illam conſcientiarum appellare . Conſtat enim,nihil aliud in Eccleſia à pęnitentibus exigi,quàm ut poſtquam quiſque diligentiùs ſe excuſſerit,& conſcientiæ ſuæ ſinus omnes & latebras explorauerit , ea peccata confiteatur,quibus ſe Dominum & Deum ſuum mortaliter offendiſſe meminerit : reliqua autem peccata,quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in uniuerſum,eadem Confeſ-

Vniuerſa mortalia peccata quæ memorię poſt diligens examẽ occurrũt,confitenda neceſſariò.

Circũſtãtiarũ confeſſio .

Confeſſio ſacrãlis non eſt impoſſibilis aut carnificina conſcientiæ.

Pſal. 18.

ſione incluſa eſſe intelliguntur: pro quibus fideliter cum Propheta dicimus: Ab occultis meis munda me Domine. Ipſa uerò huiuſmodi Confeſsionis difficultas, ac peccata detegendi uerecundia grauis quidem uideri poſſet, niſi tot tantisque commodis & conſolationibus leuaretur, quæ omnibus dignè ad hoc ſacramentum accedentibus, per Abſolutionem certiſsimè conferuntur. Cæterum quo ad modum confitendi ſecretò apud ſolum ſacerdotem, etſi Chriſtus non uetuerit, quin aliquis in uindictam ſuorum ſcelerum & ſui humiliationem, cùm ob aliorum exemplum, tum ob Eccleſiæ offenſæ ædificationem, delicta ſuá publicè confiteri poſsit: non eſt tamen hoc diuino præcepto mandatum, nec ſatis conſultò humana aliqua lege præciperetur, ut delicta, præſertim ſecreta, publica eſſent confeſsione aperienda. Vndè cùm à ſanctiſsimis & antiquiſsimis Patribus, magno unanimique conſenſu, ſecreta Confeſsio ſacramentalis, qua ab initio Eccleſia ſancta uſa eſt, & modò etiam utitur, fuerit ſemper commendata: manifeſtè refellitur inanis eorum calumnia, qui eam à diuino mandato alienam, & inuentum humanum eſſe atque à Patribus in Concilio Lateranenſi congregatis, initium habuiſſe docere non uerentur. neque enim per Lateranenſe Concilium Eccleſia ſtatuit, ut Chriſti fideles confiterentur, quod iure diuino neceſſarium & inſtitutum eſſe intellexerat, ſed ut præceptũ Confeſsionis, ſaltem ſemel in anno, ab omnibus & ſingulis, cum ad annos diſcretionis perueniſſent, impleretur. undè iam in uniuerſa Eccleſia, cum ingenti animarum fidelium fructu, obſeruatur mos ille ſalutaris confitendi ſacro illo & maxime acceptabili tempore Quadrageſimæ: quem morem hæc ſancta Synodus maximè probat & amplectitur, tanquàm pium & meritò retinendum.

Confeſſio aliquãdò publicè eſſe pōt.

Secreta Confeſſione Sacramentali uſa eſt ab initio Eccleſia.

De annua cõfeſsione præceptũ Eccleſiæ renouatur.

4. CLEMENS epiſtola prima ad fratrem Domini: Quòd ſi fortè alicuius cor uel liuor, uel infidelitas, uel aliquod malum ex his quæ ſuperiùs memorauimus, latenter irrepſerit, non erubeſcat, qui animæ ſuæ curam gerit, confiteri hæc huic qui præeſt, ut ab ipſo per uerbum Dei & conſilium ſalubre curetur, quo poſsit integra fide & operibus bonis pœnas æterni ignis effugere, & ad perpetuæ uitæ præmia peruenire. Et infrà: Inſtruebat B. Petrus actus ſuæ uitæ omni hora cuſtodire, & omni loco Deum reſpicere: firmiter ſcire, cogitationes malas, cordi ſuo aduenientes, mox ad Chriſtum allidere, & ſacerdotibus Domini manifeſtare.

Nõ erubeſcat confiteri peccator huic q præeſt.

Sacerdotibus cogitationes malas pateſaciẽdas docuit D. Petrus.

5. DIONYSIVS Areopagita epiſtola octaua ad Demophilum: Tu uerò procidentem ſacerdoti impium (ut ais) atque peccatorem neſcio quo pacto contra diſciplinæ ordinem adſtans calce abiecisti ac repuliſti. Cùm ille quidem uerecundè (quod oportuit) fateretur ſe ad peccatorum remedia quærenda ueniſſe: neque exhorruiſti inſupèr & ſacerdotem lacerare conuicijs, miſerabilem eum dicens, qui pœnitentem atque impium iuſtificaſſet.

Conſuetudo ut peccatores ſacerdoti prociderent ſua peccata confeſſuri.

6. TERTVLLIANVS in libro de pœnitentia: Tantum releuat cõfeſsio delictum, quantum diſsimulatio exaggerat. Confeſsio enim, ſatisfactionis conſiliũ eſt, diſsimulatio cõtumaciæ. Huius igitur pœnitentiæ ſecundæ & unius, quanto in arcto eſt negociũ, tanto operoſior probatio, ut non ſola conſcientia præferatur, ſed etiam aliquo actu adminiſtretur. Is actus, qui magis Græco uocabulo exprimitur & frequentatur, exomologeſis eſt, qua delictũ Domino noſtrum confitemur, non quidem ut ignaro, ſed quatenùs ſatisfactio confeſsione diſponitur, confeſsione pœnitentia naſcitur, pœnitentia Deus mitigatur. Itaque exomologeſis proſternendi & humilificandi hominis

De utilitate Confeſsionis & ſatisfactionis.

Satisfactiõis opera.

nis diſciplina eſt, conuerſationem iniungens miſericordiæ illicem. De ipſo quoquè habitu atque uictu mandat, ſacco & cineri incubare, corpus ſordibus obſcurare, animum mœroribus deijcere, illa quæ peccauit, triſti tractatione mutare: cæterum, paſtum & potum pura noſſe, non uentris ſcilicet, ſed animæ cauſa: plerunque uerò ieiunijs preces alere, ingemiſcere, lachrymari, & mugire dies noctesque ad Dominum Deum tuum, presbyteris aduolui, & aris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis ſuæ iniungere.

Presbyteris aduolui.

Hæc omnia exomologeſis, ut pœnitentiam commendet, ut de periculi timore Dominum honoret, ut in peccatorem ipſa pronuncians pro Dei indignatione fungatur, & temporali afflictione æterna ſupplicia non dicam fruſtretur, ſed expungat. Cùm igitur prouoluit hominem, magis releuat: cùm ſqualidum facit, magis mundatum reddit: cùm accuſat, excuſat: cùm condemnat, abſoluit: In quantum non peperceris tibi, in tantum tibi Deus, crede, parcet. Pleroſque tamen hoc opus ut publicationem ſui aut ſuffugere, aut de die in diem differre, præſumo, pudoris magis memores quàm ſalutis: uelut illi, qui in partibus uerecundioribus corporis contracta uexatione, conſcientiam medentium uitant, & itá cum erubeſcentia ſua pereunt. Intolerandum ſcilicet pudori, Domino offenſo ſatisfacere, ſaluti prodactæ reformari. Næ tu uerecundia bonus, ad delinquendum expandens frontem, ad deprecandum uerò ſubducens.

Contra eos q ob pudorẽ & verecundiam refugiunt cõfiteri peccata & ſatisfacere.

Ego rubori locum non facio, cùm plus de detrimento eius acquiro, cùm ipſe hominem quodammodò exhortatur: Nè me reſpexeris, dicens pro te mihi melius eſt perire. Certè periculum eius tunc ſi fortè oneroſum eſt, cùm penès inſultaturos in riſiloquio conſiſtit, ubi de alterius ruina alter attollitur, ubi proſtrato ſuperſcenditur. Cæterùm inter fratres atque conſeruos, ubi communis ſpes, metus, gaudium, dolor, paſsio (quia communis ſpiritus de communi Domino & patre) quid tuos aliud, quàm te opinaris? Quid conſortes caſuum tuorum, ut plauſores fugis? Non poteſt corpus de unius membri uexatione lætum agere: condoleat uniuerſum & ad remedium conlaboret, neceſſè eſt. In uno & altero Eccleſia eſt, Eccleſia uerò Chriſtus. Ergo cùm te ad fratrum genua protendis, Chriſtum contrectas, Chriſtum exoras. Aequè illi cum ſuper te lachrymas agunt, Chriſtus patitur, Chriſtus Patrem deprecatur. Facilè impetratur ſemper, quod filius poſtulat. Grande planè emolumentum uerecundiæ, occultatio delicti pollicetur. Videlicet ſi quid humanæ notitiæ ſubduxerimus, proindè & Deum celabimus. Adeone exiſtimatio hominum & Dei conſcientia comparantur? An melius eſt damnatum latere, quàm palàm abſolui? Miſerum eſt ſic ad exomologeſin peruenire. Et poſteà: Si de exomologeſi retractas, gehennam in corde conſidera, quam tibi exomologeſis extinguit: & pœnæ prius magnitudinem imaginare, ut de remedij adeptione nõ dubites.

Exomologeſis gehẽnam extinguit.

Iterum poſt pauca: Igitur cum ſcias aduerſus gehennam poſt prima illa intinctionis Dominicæ monimenta, eſſe adhuc in exomologeſi ſecunda ſubſidia, cur ſalutem tuam deſeris? Cur ceſſas aggredi, quod ſcias mederi tibi? Mutæ quidem animæ & irrationales, medicinas ſibi diuinitus attributas in tempore agnoſcunt. Ceruus ſagitta transfixus, ut ferrum & irreuocabiles moras eius de uulnere expellat, ſcit ſibi dictamno medendum. Hirundo ſi excæcauerit pullos, nouit illos oculare rurſus de ſua chelidonia. Peccator reſtituendo ſibi inſtitutam à Domino exomologeſin

Poſt bapiſmũ in exomologeſi ſũt ſecunda ſubſidia.

A Domino inſtituta exomologeſis.

logeſin

loge ſin ſciens, præteribit illam, quæ Babylonium regem in regna reſtituit? Diu enim pœnitentiam Domino immolarat, ſeptenni ſqualore exomologeſin operatus, unguiũ leoninum in modum efferatione, & capilli incuria horrorem aquilinum præferente. Proh malæ tractationis: Quem homines perhorrebant, Deus recipiebat. Contrà autem Aegyptius imperator, qui populum Dei aliquandò afflictum diù Domino ſuo denegatum perſecutus, in prælium irruit, poſt tot documenta plagarum, diſcidio maris, quod ſoli populo peruium licebat, reuolutis fluctibus perit. Pœnitẽtiam.n.& miniſterium eius exomologeſin abiecerat. Quid ego ultrà de iſtis duabus humanæ ſalutis quaſi Pharis, ſtyli potius negocium, quàm officium conſcientiæ meæ curans? Peccator enim omnium notarum cum ſim, nec ulli rei niſi pœnitentiæ natus, non facilè poſſum ſuper illa tacere, quam ipſe quoquè & ſtirpis humanæ & offenſæ in Dominum princeps Adam, exomologeſi reſtitutus in paradiſum ſuum, non tacet. Exodi 14.

7. ORIGENES homilia ſecunda in Pſalmum trigeſimumſeptimum: Omnibus igitur flagellis emendari, uerberarique paratus ſum, & nihil horum recuſo, tantùm ut ſupplicia æterni ignis effugiam. Ego in flagella paratus ſum, & dolor meus coram me eſt ſemper. Ante oculos meos habeo dolorem meum, ut futuros pœnarum dolores, præſentibus poſsim doloribus cõpenſare. Quoniam iniquitatem meam pronuncio. Pronunciationem iniquitatis, id eſt, confeſsionem peccati, frequentiùs diximus. Vide ergò quid edocet nos ſcriptura diuina, quia oportet peccatum non celare intrinſecùs. Fortaſsis enim ſicut ij, qui habẽt intùs incluſam eſcã indigeſtam, aut humoris uel phlegmatis ſtomachò grauiter & moleſtè imminentia, ſi uomuerint, releuantur: ità etiàm hi qui peccauerunt, ſi quidem occultant & retinent intrà ſe peccatum, intrinſecùs urgẽtur, & propemodùm ſuffocantur à plegmate uel humore peccati. Si autem ipſe ſui accuſator fiat, dum accuſat ſemetipſum, & cõfitetur, ſimul euomit & delictum, atque omnem morbi digerit cauſam. Tantummodò circunſpice diligentiùs, cui debeas confiteri peccatum tuum. Proba priùs medicum, cui debeas cauſam languoris exponere, qui ſciat infirmari cum infirmante, flere cum flente, qui condolendi & compatiẽdi nouerit diſciplinam: ut ità demùm ſi quid ille dixerit, qui ſe priùs & eruditum medicum oſtenderit, & miſericordem, ſi quid conſilij dederit, facias & ſequaris: ſi intellexerit, & præuiderit talem eſſe languorem tuum, qui in conuentu totius Eccleſiæ exponi debeat & curari, ex quo fortaſsis & cæteri ædificari poterunt, & tu ipſe facilè ſanari, multa hoc deliberatione, & ſatis perito medici illius conſilio procurandum eſt.

Pſal. 37.

Confeſsionis peccatorũ neceſsitas.

Egregia ſimilitudo.

Qualis Confeſſarius quærendus ſit.

Confeſsionẽ aliquãdo publicã eſſe cõuenit.

8. CYPRIANVS in tractatu uel ſermone de lapſis: Deniquè quanto & fide maiores, & timore meliores ſunt, qui quanuis nullo ſacrificii aut libelli facinore conſtricti, quoniam tamen de hoc uel cogitauerunt, hoc ipſum apud ſacerdotes DEI dolenter & ſimpliciter confitentes, exomologeſin cõſcientiæ faciunt, animi ſui pondus exponunt, ſalutarem medelam paruis licet & modicis uulneribus exquirunt, ſcientes ſcriptum eſſe: DEVS non deridetur. Iterùm paulò pòſt: Confiteantur ſinguli, quæſo uos fratres, delictum ſuum, dum adhuc qui deliquit, in ſeculo eſt, dum admitti confeſsio eius poteſt, dum ſatisfactio & remiſsio facta per Sacerdotes, apud Dominum grata eſt. Conuertamur ad Dominũ mẽte tota, & pœnitentiã criminis

Confeſsio apud Sacerdotes.

Galat. 6.

Remiſsio p Sacerdotes fit in hac uita.

ueris

ueris doloribus exprimentes, Dei miſericordiam deprecemur.

Contra eos q confiteri erubeſcunt.

9. PACIANVS in paræneſi ad pęnitentiam, ſiue in libello de pęnitentia & confesſione. Vos primùm appello fratres, qui criminibus admiſsis, pœnitentiam recuſatis, uos inquam poſt impudentiam timidos, poſt peccata uerecundos: qui peccare non erubeſcitis, & erubeſcitis confiteri. Et paulò pòſt: Eccè iterùm Apoſtolus ad Sacerdotem: Manus citò nulli imponas, nec communices peccatis alienis. Quid facies tu qui decipis Sacerdotem? qui aut ignorantem fallis, aut non ad plenum ſcientem probandi difficultate confundis? Rogo ergò uos, fratres, etiam pro periculo meo per illum Dominum, quem occulta non fallunt, deſinite uulneratam tegere conſcientiam. prudenter ægri medicos non uerentur, ne in occultis quidem corporum partibus etiam ſecaturos, etiam perusturos. Meminimus quoſdam, remota etiã & uerecunda membrorum non erubeſcentes, in ferro & cauterio, & grauiſſima illa pulueris mordacitate duraſſe, & quantum eſt illud, quod homines præſtiterunt? peccator timebit? peccator erubeſcet perpetuam uitam præſenti pudore mercari? & offerenti manus Domino uulnera male tecta ſubducet? & habet aliquid, quod in illo erubeſcat, qui Dominum læſit? An ſic illi melius eſt perire, ne tu, pudore timidus, ſine pudore moriaris, non faciens pudori locum, plus de detrimento eius acquiras, cui pro te melius eſt perire? Quòd ſi fratrum oculos erubeſcitis, conſortes caſuum ueſtrorum timere nolite. Nullum corpus membrorum ſuorum uexatione lætatur, immò pariter dolet, & ad remedium conlaborat: In uno & altero Eccleſia eſt, Eccleſia uerò Chriſtus, atque ideò qui fratribus peccata ſua non tacet, Eccleſiæ lachrymis adiutus Chriſti precibus abſoluitur. Nunc ad eos ſermo ſit qui benè ac ſapienter uulnera ſua pœnitentiæ nomine confitentes, nec quid ſit pęnitentia, nec quæ uulnerum medicina, nouerunt: ſimilesque ſunt illis, qui plagas quidem aperiunt ac tumores, medicisque etiam aſſidentibus confitentur; ſed admoniti, quæ imponenda ſunt, negligunt, & quæ bibenda, faſtidiunt.

1. Tim 5.

In eos qui ſictè aut nõ integrè confitẽtur Sacerdoti.

Simile.

Contra eos q rectè quidem cõfitẽtur, ſed ſatisfactionẽ impoſitã refugiũt aut Sacerdotis cõſilia negligũt.

10. CYRILLVS Alexandrinus libro ſecundo in Leuiticum, ut ſuprà, A. 4.

Eccens 10.

11. HIERONYMVS in caput decimum Eccleſiaſtis ſuper ea uerba, Si momorderit ſerpens in ſilentio: Si quem ſerpens Diabolus occultè momorderit, & nullo conſcio eum peccati ueneno infecerit: ſi tacuerit qui percuſſus eſt, & non egerit pęnitentiam, nec uulnus ſuum fratri & magiſtro uoluerit confiteri: magiſter qui linguam habet ad curandum, facilè ei prodeſſe non poterit. Si enim erubeſcat ægrotus uulnus medico confiteri, quod ignorat medicina non curat.

Peccati uenenum per confeſſionẽ euomendum.

Quod ignorat medicina non curat.

12. CHRYSOSTOMVS homilia trigeſima in Geneſim, & homilia decima in Matthæum, ut ſuprà, quæſt. decima de Euchariſtia. D. 6. & 7.

13. AVGVSTINVS libro uigeſimo de Ciuitate Dei, capite nono, ut ſuprà, quæſtione prima, B. 12.

14. GREGORIVS homilia vigeſimaſexta in Euangelia, ut ſuprà, Ibidèm. B. 7.

15. CHRYSOSTOMVS libro tertio de Sacerdotio, & homilia quinta de uerbis Eſaiæ, Ibidèm, B. 11.

16. HIERONYMVS ad Heliodorum, Ibidèm. B. 9.

17. CONCILIVM Lateranenſe capite vigeſimoprimo, ut ſuprà, hac eadem quæſtione. C. 1.

18. CONCILIVM Vuormatienſe canone vigeſimoquinto: Pęnitentibus, ſecun

ſecundùm differentiam peccatorum, ſacerdotis arbitrio pęnitentiæ decernuntur. Debet itaque Sacerdos in pęnitentia danda ſingulorum cauſas ſingulatim conſiderare originem quoque, modumq́ue culparum, & affectus gemitusque delinquentium diligenter examinare, manifeſteque cognoſcere: temporum etiàm & perſonarum, locorum quoquè & ætatum qualitates inſpicere, ut etiàm pro conſideratione locorum, ætatum uel temporum, ſeu pro qualitate delictorum atque gemitum uniuſcuiuſque delinquentis à ſacris regulis oculos non reflectat.

Confeſſarij officium.

19. ORIGENES homilia prima & ſecunda in Pſalmum trigeſimumſeptimum, ut ſuprà, A. 1. & C. 7.

VI

Quomodò Patres de confeſſione ſcribunt?

A. Hi certè non modo confitendi vtilitatem & vſum, qui ſemper in Eccleſia fuit, ſed ius etiam atque neceſſitatem nobis magno conſenſu commendant comprobantq́;.

B. Vt verò è plurimis paucos & probatiſsimos illos teſtes producamus, ſic habet in primis Magnus ille Baſilius: [a] Neceſſarium uidetur his quibus diſpenſatio Myſteriorum Dei commiſſa eſt, confitenda eſſe peccata. Sic enim & hi, qui antiquitùs pœnitebant, inueniuntur apud ſanctos confeſſi eſſe peccata ſua.

a Quæſt. 288 in regul. breuiorib. Vid et quæſt. 229 & in epiſt. 3. canonica ad Amphilochium, can. 73.

C. Tum Cyprianus, [b] Confiteantur, inquit, ſinguli, quæſo vos fratres, delictum ſuum, dum adhuc qui delinquit, in ſeculo eſt, dum admitti eius confeſsio poteſt, dum Satisfactio cuiuſque & remiſsio facta per Sacerdotes apud Dominum grata eſt.

b De lapſis. Vide eundem lib. 3. epiſt. 14. & lib. 1. epiſt. 3. ad: Cornelium.

D. Accedit his Auguſtini ſententia, qui docet in hunc modum: Agite pœnitentiam qualis agitur in Eccleſia, vt oret pro uobis Eccleſia. Nemo ſibi dicat, Occultè ago, apud Deũ ago: nouit Deus qui mihi ignoſcit, quia in corde ago. Ergò ſine cauſa dictum eſt: *Quæ ſolueritis in terra, ſoluta erunt in cælo?* Ergò ſine cauſa ſunt claues datæ Eccleſiæ Dei? Fruſtramus Euangelium Dei, Fruſtramus uerba Chriſti? Promittimus vobis quod ille negat? Nonne uos decipimus? Tum alibì, [d] ſunt, inquit, qui ſufficere ſibi ad ſalutem autumant, ſi ſoli Deo, cui nihil occultum eſt, quem nullius latet conſcientia, ſua confiteantur crimina. Nolunt enim aut erubeſcunt ſiue dedignantur ſe oſtendere Sacerdotibus, quos tamen inter lepram [e] & lepram diſcernere per legiſlatorem conſti-

Homil. 49. ex 50. Itē ho. 41. & 50.

Mat. 18. Ioan. 20. c

d Lib. 2. de uiſit. infir. ca 4.

e Leuit. 13. & 14. a Luc. 17. d Matth. 8. a

conſtituit Dominus. Sed nolo, vt ipſa decipiaris opinione, quatenùs confundaris confiteri coram Domini Vicario, uel tabeſcens prę rubore, uel ceruicoſus præ indignatione. Nam ipſius ſimiliter ſubeundum eſt iudicium, quem Dominus ſibi non dedignatur Vicarium.

E. Nec minùs eſt euidens, quod Leo ille Magnus ſcriptum reliquit: [f] Multiplex miſericordia Dei ità lapſibus ſubuenit humanis, vt non ſolùm per baptiſmi gratiam, ſed etiàm per pœnitentiæ medicinam ſpes vitæ reparetur æternæ, vt qui regenerationis donum uiolaſſent, proprio ſe iudicio condemnantes, ad remiſsionem criminum peruenirent: ſic diuinę bonitatis præſidijs ordinatis, vt indulgentia Dei, niſi ſupplicationibus Sacerdotum, nequeat obtineri. Mediator enim [g] Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, hanc præpoſitis Eccleſiæ tradidit poteſtatem, ut & confitentibus Satisfactionē pœnitentiæ darent, & eadem ſalubri ſatisfactione purgatos, ad communionem Sacramentorū per ianuam reconciliationis admitterent.

f Epiſt. 91 ad Theodorum Foroiulienſē Epiſc.

g Vide eundē ep. 80. ad Epiſcopos Campaniæ.

g 1. Ti. 2. b

Scriptvrae, ut ſuprà quæſtione prima.

PATRES.

1. B. Basilivs in regulis breuioribus, ſiue quæſtionibus compendiò explicatis, quæſtione centeſima octogeſimaoctaua: Neceſſarium uidetur &c. ut in textu.

2. Idem quæſtione ducenteſima vigeſimanona compendiò explicata: Interrogatio. Nunquid flagitioſè facta, abiecta omni uerecundia, enunciari apud omnes debeant, an apud aliquos tantummodò? & ſi hoc, apud quos, & cuiuſmodi? Reſponſio: Omninò in peccatorum confeſsione eadem rō eſt, quæ etiam in apertione uitiorum corporis. Vt igitur uitia corporis nequaquàm quibuſuis temerè homines aperiunt, ſed ijs tantummodo, qui rationē, qua ea curanda ſunt, teneant: eodem modo etiam peccatorum confeſsio fieri debet, apud eos uidelicet, qui ea poſsint curare: conſentaneum enim eſt illi, quod ſcriptum eſt, Vos qui firmiores eſtis, imbecillitates infirmiorum portare, hoc eſt, tollite diligentia & cura ueſtra.

Non quibuſuis confitendum.

Rom. 15.

3. Idem in epiſtola tertia canonica ad Amphilochium, canone ſeptuageſimotertio: Sin autem unuſquiſque eorum qui in prædictis pecatis fuere, cōfeſſus bonus euaſerit, & is cui a Dei benignitate ligandi & ſoluendi credita eſt poteſtas, ſi ſit clementior, uidens ſummam eius, qui peccauit confeſsionem ad diminuendum pœnarum tempus, non eſt dignus damnatione, cum quæ eſt in ſcripturis, nobis hiſtoria ſignificet, quòd qui cum maiori labore cōfitentur, Dei miſericordiam celeriter apprahendant.

Confeſsio.

Matt. 18. Ioan. 20.

1. C. Cypriavus in tractatu uel ſermone de lapſis: Confiteantur ſinguli &c.ut in textu.& ſupra,quæſt.quinta, C. 8.

2. Idem libro tertio,epiſtola decimaquarta ad Presbyteros & Diaconos: Hæc qui ſubtrahit fratribus noſtris, decipit miſeros,ut qui poſſunt agentes pœnitentiam ueram Deo patri miſericordi precibus & operibus ſuis ſatisfacere,ſeducantur,ut magis pereant,& qui erigere ſe poſſent,plùs cadant.Nã cùm in minoribus peccatis agant peccatores pœnitentiam iuſto tempore,& ſecundum diſciplinæ ordinem ad exomologeſim ueniant,& per manus impoſitionem Epiſcopi & cleri,ius communicationis accipiant, nunc crudo tẽpore perſecutione adhuc perſeuerante,nondùm reſtituta Eccleſiæ ipſius pace,ad communicationem admittuntur,& offertur nomen eorum,& nõdum pœnitentia acta, nondùm exomologeſi facta, nondùm manu eis ab Epiſcopo & clero impoſita,euchariſtia illis datur,cùm ſcriptum ſit: Qui ederit panem aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini.

Precib.& operib.ſatisfacere.

Exomologeſis.

1. Cor.11.

3. Idem libro primo epiſtolarum, epiſtola tertia ad Cornelium: Honor ergò datur Deo,quandò ſic Dei maieſtas & cenſura contemnitur, ut ſe ille indignari & iraſci ſacrificantibus dicat, ut cum pœnas æternas & ſupplicia perpetua comminetur,proponatur ſacrilegis atque dicatur,ne ira cogitetur Dei,nè timeatur iudicium Domini,nè pulſetur ad Eccleſiam Chriſti,ſed ſublata pœnitentia,nec ulla exomologeſi criminis facta, deſpectis Epiſcopis atque calcatis,pax à presbyteris uerbis fallacibus prædicetur,& nè lapſi ſurgant,aut foris poſiti ad Eccleſiam redeant,communicatio non communicantibus offeratur? Quibus etiã non ſatis fuit ab euangelio receſsiſſe,ſpem lapſis ſatisfactionis & pœnitentiæ ſuſtuliſſe,fraudibus inuolutos,uel adulterijs commaculatos,uel ſacrificiorum funeſta contagione pollutos,nè Deum rogarent,nè in Eccleſia exomologeſin criminum facerent, ab omni & ſenſu & fructu pœnitentiæ remouiſſe,niſi foris ſibi extra Eccleſiam,& contra Eccleſiam conſtituiſſet conuenticulum perditæ factionis,cũ malè ſibi conſciorum & Deum rogare ac ſatisfacere nolentium caterua conflueret.

Criminis exomologeſis.

In eccleſia exomologeſim criminũ facere.

Satisfacere nolentiũ caterua.

1. D. Avgvstinvs homilia quadrageſimanona ex libro quinquaginta homiliarum: Agite pœnitentiam &c.ut in textu.

2. Idem homilia quadrageſimaprima ex libro quinquaginta homiliarũ: Non ſolũ poſt pœnitentiam ab iſtis uitijs ſe homo ſeruare debet, ſed & ante pœnitentiam,dum ſanus eſt: quia ſi ad ultimum uitæ ſteterit,neſcit ſi ipſam pœnitentiam accipere,ac Deo & ſacerdoti peccata ſua confiteri poterit.

Eadem verba habet Ambr. in exhortatione ad pœnitentiam.

3. Idem homilia quinquageſima ex libro eodem, capite decimo: uel in libro de pœnitentiæ medicina, capite decimo: Quiſquis poſt baptiſmum aliquorum priſtinorum malorum opere obligatus tenetur, uſqueadeò ſibi inimicus eſt,ut adhuc dubitet uitã mutare, dũ tps eſt, cùm ità peccat,& uiuit. Nam utiquè quòd ità perſeuerans peccat,theſaurizat ſibi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei. Quòd autem adhuc uiuit, patientia Dei ad pœnitentiam eum adducit. Implicatus ergò tam mortiferis uinculis peccatorum detrectat aut differt, aut dubitat confugere ad ipſas claues eccleſiæ, quibus ſoluatur in terra,ut ſit ſolutus in cœlo: & audet ſibi poſt hanc uitam, quia tantùm Chriſtianus dicitur,ſalutem aliquam polliceri?

Deo ac ſacerdoti peccata confiteri.

Rom.2.

Peccatorum uinculis implicatus, ad claues Eccleſiæ cõfugere debet.

Math.16.

4. Ibidem capite vndecimo: Iudicet ergò ſeipſum homo in iſtis uoluntate dum poteſt,& mores conuertat in melius,nè cũ iam non poterit,etiàm

præter

præter uoluntatem à Domino iudicetur, &c. ut ſuprà, quæſtione quarta de pœnitentia D.2.

5. Et capite decimoſexto: Sed fac incertum eſſe, utrùm ignoſcat Deus. Quid perdit cũ ſupplicat Deo, qui ſalutem perdere non dubitauerit, cũ offenderet Deum? Quis enim certus eſt, quòd etiam Imperator ignoſcat? Et tamen pecunia funditur, maria tranſmeantur, procellarum incerta ſubeuntur, & penè ut mors uitetur, mors ipſa ſuſcipitur. Supplicatur deindè per homines homini, ſine dubitatione fiunt iſta, quum ſit dubium quo fine proueniant, & tamen certiores ſunt claues Eccleſiæ, quàm corda regia. Quibus

Matt. 16. clauibus quodcunque in terra ſoluitur, etiam in cælo ſolutum eſſe promittitur. Et multo eſt honeſtior humilitas, qua ſe quiſque humiliat eccleſiæ Dei, & labor minor imponitur, & nullo temporalis mortis periculo mors æterna uitatur.

6. Praeterea in libro ſecundo de uiſitatione infirmorum, capite quarto: Sunt quidam qui ſufficere ſibi ad ſalutem autumant, ſi ſoli Deo, &c. Et quibuſdam interpoſitis: Ergò ad re uenire roges ſacerdotem, & fac ipſum

Nõ ſoli Deo, ſed & ſacerdoti confitẽdum. conſcientiarum tuarum penitus participem. Non ſeducat te ſomniantium illa ſuperſtitiò quæ in uiſitando confirmat, quia ſaluat ſacerdote inconſulto ad Deum peccatorum confeſsio. Nos autem non abnegamus, quin ſit ad

Pſal. 136. Deum frequenter referenda confeſsio peccatorum. Beatus etenim qui tenebit & allidet paruulos uel maximos ſuos ad petram, Petra autem Christus

1. Cor. 10. eſt. Sed teſtamur, & teſtatur illud ſana doctrina, nè tibi applaudentium faueas auribus, quoniam prius eges ſacerdotis, qui mediator ſit ad Deum tuũ,

Luc. 17. Iacob. 5. ſalubri iudicio: alioquin & ſub lege, & ſub gratia: Ite, & oſtendite uos ſacerdotibus, reſponſum diuinum quomodò conſummaretur? Confitemini alterutrum peccata ueſtra, quomodò compleretur? Ergò cicatricum tua-

Malac. 2. rum arbiter Dei uice, Dominus adhibeatur presbyter, & reuela ei uias tuas,

Modus confitendi. & ipſe tibi exhibebit antidotum reconciliationis. Deindè capite quinto ità ſubiungit: Adſtantem coram te ſacerdotem angelum Dei exiſtima. Labia quidem ſacerdotis, ait Malachias, cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt ex ore eius. Angelus enim Domini exercituum eſt. Et cum qua & Deum & angelum eius decet reuerentia, Dei miniſtrum affare: Aperi ei penetralium tuorum abd tiſsima latibula, conſcientiarum uerecundarum peniriora reuela repagula. Non te pudeat coram uno dicere, quod te non puduit forſitan coram multis & cum multis facere: nam humanum eſt peccare, Chriſtianum eſt à peccato deſiſtere, diabolicum eſt perſeuerare. Ergò quæ mentem grauius exacerbant facinora Dei angelo manifeſta, nihil obſcurum dicens, culpam nullis ambagibus inuoluens, nullis circumitionibus quod uerum eſt operiens. Deſignanda etiam ſunt in quibus peccaſti loca, ſi recordaris & tempora, cum quibus peccaſti perſonis, non nomina ipſarum, etiam ut à peccato deſiſtant ſecretò corrigenda familiaritas, in qua peccaſti labilis ætas, quo gradu iam Eccleſiæ inſeruiebas, utrùm ſemel an ex conſuetudine, utrum neceſsitate, an ex uoluptate cecidiſti. His enim omnibus ſua inſtant iudicia & cæt. Hæc autem omnia ſi taceantur, uel dicta callide palliertur, animam iugulant. Si denudentur, cum pœnitentia euaneſcunt. In nihil[u]m redigenda ordine competenti proſequere, ſine circunlocutione ediſſere peccata pro uiribus, immò uiriliter extirpare contende. Heu cur erubeſcis confiteri quod facere nequaquàm erubuiſti? Melius eſt coram uno aliquantulũ

rubor 5

ruboris tolerare, quàm in die iudicij coram tot millibus hominum graui re pulſa denotatum[?]abeſcere. Conficere igitur chare mi nominetenus quæ te remordent flagitia, detege ſpecialiter quæ ſcis ſpecialia: quotidiana de qui bus non fuiſti mundus, ſaltem cogitatione in collecta generali appone, ſicq; ex indulgentia confide.

1. E. Leo epiſtola nonageſimaprima ad Theodorum Foroiulienſem Epiſcopum: Sed ut quoquo modo inſtruatur ambiguitas conſulentis, quid de pœnitentium ſtatu Eccleſiaſtica habeat regula, non tacebo. Multiplex miſericordia Dei, & cætera, ut in textu, per ianuam reconciliationis admit terent. Cui vtiquè operi ipſe Saluator interuenit, nec unquàm ab his abeſt, Matth.28.
quæ miniſtris ſuis exequenda commiſit, dicens: Eccè ego uobiſcum ſum om nibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi: ut ſi quid per ſeruitutem no ſtram bono ordine & gratulando impletur affectu, non ambigamus per ſpi ritum ſanctum nobis fuiſſe donatum. Si autem aliquis eorum, pro quibus Domino ſupplicamus, quocunque intercæptis obſtaculo, à munere indul gentiæ præſentis exciderit, & priuſquàm ad conſtituta remedia perueniat, temporalem uitam humana conditione finierit, quod manens in corpore nõ receperit, conſequi exutus carne, non poterit. Nec neceſsè eſt nobis, eo- Quàm periculoſum, mori
rum, qui ſic obierint, merita actuſque diſcutere, cùm Dominus Deus noſter, ſine abſolutione ſacramentali.
cuius iudicia nequeunt compræhendi, quod ſacerdotale miniſterium imple re non potuit, ſuæ iuſtitiæ reſeruauerit: ità poteſtatem ſuam timeri uolens, vt hic terror omnibus proſit, & quod quibuſdam tepidis aut negligentibus accidit, nemo non metuat. Multùm enim utile ac neceſſarium eſt, ut peccatorum reatus ante ultimum diem ſacerdotali ſupplicatione ſoluatur. His autem qui in tempore neceſsitatis, & in periculi urgentis inſtantia, præſidium pœnitentiæ & mox reconciliationis implorant, nec ſatiſfactio interdicen- Satiſfactio.
da eſt, nec reconciliatio deneganda: quia miſericordiæ Dei nec menſuras poſſumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur ueniæ mo ras uera conuerſio, dicente ſpiritu Dei per Prophetam: Cùm conuerſus in- Ezec.33. Eſa.43.
gemueris, tunc ſaluus eris. Et alibi: Dic tu iniquitates tuas prior, ut iuſtificeris. Et iterùm: Quia apud Dominum miſericordia eſt, & copioſa apud Pſal.129.
eum redemptio. In diſpenſandis itaque Dei donis non debemus eſſe diffi ciles, nec accuſantium ſe lachrymas, gemituſque negligere, cùm ipſam † pœ- †pœnitẽdi affectionem.
nitentiam ex Dei credamus inſpiratione conceptam, dicente Apoſtolo: Nè 2.Tim.2.
fortè det illis Deus pœnitentiam, ut reſipiſcant à diaboli laqueis, a quo capti Non differenda conuerſio
tenentur ad ipſius uoluntatem. Vnde oportet unumquenque Chriſtianum & ſatiſfactio.
conſcientiæ ſuæ habere iudicium, nè conuerti ad Deum de die in diem differat: nè cùm ſatiſfactionis ſibi tempus in fine uitæ ſuæ conſtituit, quia periculo è hac ſe conditione fragilitas & ignorantia humana concludit, ad paucarum horarum ſe reſeruet incertum: & cum poſsit pleniore ſatiſfactione indulgentiam promereri, illius temporis anguſtias eligat, quo uix inueniat Recõciliatio
ſpatium aut confeſsio pœnitentis, uel reconciliatio ſacerdotis. Verum (ut di ſacerdotis.
xi) etiàm talium neceſsitati ita auxiliandum eſt, ut nec actio illis pœnitentiæ, nec communionis gratia denegetur, ſi eam, etiam amiſſo uocis officio per in dicium integri ſenſus quærere comprobentur. Quòd ſi aliqua ui ægritudinis ità fuerint aggrauati, ut quod pauloantè poſcebant, ſub præſentia ſacerdotis ſignificare non ualeant: teſtimonia eis fidelium circunſtantium prodeſſe debebunt, ut ſimul & pœnitentiæ, & reconciliationis beneficium con-

ſequantur, ſeruata tamen regula canonum paternorum circa eorum perſonas, qui in Deum, à fide diſcedendo, peccarunt.

2. IDEM epiſtola octogeſima ad Epiſcopos per Campaniam, Samnium, & Picenum conſtitutos, capite ſecundo: Illam etiam contra Apoſtolicam regulam præſumptionem, quam nupèr agnoui à quibuſdam illicita uſurpatione committi, modis omnibus conſtituo ſubmoueri, (de pœnitentia uidelicet, quæ ità à fidelibus poſtulatur) nè de ſingulorum peccatorum genere, libellis ſcripta profeſsio publicè recitetur, cùm reatus conſcientiarum ſufficiat ſolis ſacerdotibus indicari confeſsione ſecreta. Quanuis enim plenitudo fidei uideatur eſſe laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubeſcere non ueretur, tamen quia non omnium huiuſmodi ſunt peccata, ut ea, quæ pœnitentiam poſcunt, non timeant publicare, remoueatur tam improbabilis conſuetudo, nè multi a pœnitentiæ remedijs arceantur, dum aut erubeſcunt, aut metuunt inimicis ſuis ſua facta reſerare, quibus poſſent legũ conſtitutione percelli. Sufficit enim illa confeſsio, quæ primùm Deo offertur, tunc etiam ſacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit. Tunc enim demum plures ad pœnitentiam poterunt prouocari, ſi populi auribus non publicetur conſcientia confitentis.

Confeſsio ſecreta apud ſacerdotes ſufficit, nec expedit publicá facere.

VII

Quid porrò de Satisfactione ſentiendum eſt?

A. Id uidelicet, quod Chriſti Redemptoris propria, alia fidelium pœnitentium communis ſit ſatisfactio. Illa ſemel [a] in corpore, Chriſti crucifixi, dum agnus ille mundi peccata tulit, peracta eſt, ut qui natura ſunt [b] iræ filij, Deo reconcilientur: Hæc verò quæ ad pœnitentes pertinet, à Chriſti membris in Eccleſia quotidiè peragitur, cùm pœnitentes poſt Confeſsionem ea quæ Sacerdos abſoluens iniunxit, perficimus, aut cùm ultrò quidem dignos pœnitentiæ fructus edimus, quibus anteactæ vitæ errata ſiue commiſſa aliqua ſaltem ex parte compenſemus.

Gregorius in cap. 3. libri 1. Regum. Baſilius quæſt. 12. in regulis breuioribus. a Hebræorum 9. g Epheſ. 5 a f 4. g 1. Ioan 2 a Ioan. 1. d b Ephe 2. a 2. Cor. 5. d Cyprianus li 3. epiſt. 8. & 14. Tertul. de pœnitentia Concil. Trident. ſeſſ 14. cap. 8. & 9. de ſacramento pœnitentiæ.

B. Hæc uindicatoria ſimul & emendatoria quędam eſt Satisfactio, & Redemptoris Chriſti beneficium atque Satisfactionem adeò non obſcurat, vt magìs etiam commendet, illuſtretque. Illa enim præeunte, ac præcipuè [c] cooperante, iuxta diuinam ſcripturam iudicium

c Chryſoſt. homil. 80. ad pop. Ela. 56.

cium [d] facimus & iuſtitiam, delicta noſtra contra noſipſos vindicantes, & reſiduas in nobis peccatorum reliquias diluentes, Deique gratiam nobis pleniorem conciliantes atque promerentes: deniquè hac ratione teſtantes, nos Chriſti Crucem libenter amplecti, [e] abnegare nos ipſo , mortificare carnem, ueteris nos hominis odio commotos ad perfectiora conniti, dum aduersùs deprauati animi motus ardenti zelo fortiterque certamus.

a Ezec. 18. c f Hiere. 22. 2. Cor. 7 c Pſal. 50. a & Chryſ. ibid. & in 3. cap. Mat.

e Luc. 9. c Mat. 26. d Rom. 6. a Ephe. 4. e Coloſ. 3. a

C Quo quidem pacto Satisfactioni operam dabant [f] Dauid, Niniuitæ, & alij, quos in cilicio, cinere, gemitũ, luctu, ieiunijs, alijsq; afflictionib. pœnituiſſe conſtat, qui & hinc Deo grati & approbati fuiſſe leguntur. Quam pœnitentiæ partem Scriptura confirmans, nobisque commendans clamat: [g] *Conuertimini ad me in toto corde ueſtrõ, in ieiunio, & fletu, & planctu*. Et alibi: [h] *Conuertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus ueſtris: & non erit uobis in ruinam iniquitas*. Et quidem Paulus [a] docet, triſtitiam quæ ſecũdùm Deum eſt, operari uindictam: & generatim admonet: [b] *Si noſipſos dijudicaremus, non utiquè dijudicaremur à Domino.*

f 2. Reg 12. d 1. Paral. 21. e pſalm. 34. b 68. b Ion. 3. b 3. Reg. 21. g 1. Mac. 2. b 3. f 2. Mach. 3. d Matth. 11. c Luc. 10. Iudith 4. b c d 8. 27. a 9 a. Ioel. 2. c Daniel 9 a Iob 42. b Hiere. 6 g 4. c 25. g 48. f 40 a Ezech. 7. e Thren. 2. c

g Ioel. 2. c

h Ezech. 18. g

a 2. Cor. 7. e

b 1 Cor. 11. g

D. Eapropter non eſt, cur de Satisfactionis nomine, quod certè patribus eſt perquàm familiare, diſceptemus, cùm in Scripturis res ipſa perſpicuè proponatur.

SCRIPTVRAE.

A. Ad Hebræos nono: Neque ut ſæpè offerat ſemetipſum, quemadmodùm pontifex intrat in ſancta, per ſingulos annos in ſanguine alieno: alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem ſemel in conſummatione ſeculorum, ad deſtitutionem peccati, per hoſtiam ſuam apparuit: Et quemadmodùm ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem iudicium: ſic & Christvs ſemel oblatus eſt ad multorum exhauriẽda peccata, ſecundò ſine peccato apparebit expectantibus ſe, in ſalutem.

Ad Epheſios quinto: Christvs dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro

nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis. Ibidèm: Christus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea: ut illam ſanctificaret, mundans eam lauacro &c.

Ad Epheſios quarto: Donantes inuicèm, ſicut & Deus in Christo donauit uobis.

Primae Ioannis ſecundo: Et ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi.

Ioannis primo: Eccè agnus Dei, eccè qui tollit peccata mundi.

Ad Epheſios ſecundo: Eramus natura filij iræ ſicut & cæteri: Deus autem (qui diues eſt in miſericordia) propter nimiam charitatem ſuam qua dilexit nos, & cùm eſſemus mortui peccatis, cõuiuificauit nos in Christo, (cuius gratia eſtis ſaluati) & conreſuſcitauit, & conſedere fecit in cæleſtibus in Christo Iesu.

Posterioris ad Corinthios quinto: Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliauit ſibi per Christum: & dedit nobis miniſterium reconciliationis: quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians ſibi, non reputans illis delicta ipſorum, & poſuit in nobis uerbum reconciliationis. Pro Christo ergò legatione fungimur, tanquàm Deo exhortante per nos. Obſecramus pro Christo, reconciliamini Deo. Eum qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iuſtitia Dei in ipſo.

B. Esaiae quinquageſimoſexto: Hæc dicit Dominus. Cuſtodite iudicium & facite iuſtitiam: quia iuxtà eſt ſalus mea ut ueniat, & iuſtitia mea ut reueletur.

Ezechielis decimooctauo: Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iuſtitiam: uita uiuet, & non morietur. Omnium iniquitatum eius quas operatus eſt, non recordabor: in iuſtitia ſua quam operatus eſt, uiuet. Ibidèm: Et cùm auerterit ſe impius ab impietate ſua quã operatus eſt, & fecerit iudicium & iuſtitiam, ipſe animam ſuam uiuificabit.

Hieremiae vigeſimoſecundo: Hæc dicit Dominus, Facite iudicium & iuſtitiam, &c.

Posterioris ad Corinthios ſeptimo: Nunc gaudeo: non quia contriſtati eſtis, ſed quia contriſtati eſtis ad pœnitẽtiã. Contriſtati enim eſtis ſecundùm Deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis. Quæ enim ſecundùm Deum triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur: ſeculi autem triſtitia mortem operatur. Eccè enim hoc ipſum, ſecundùm Deum contriſtari uos, quantã in uobis operatur ſolicitudinem, ſed defenſionem, ſed indignationem, ſed timorem, ſed deſiderium, ſed æmulationem, ſed uindictam. in omnibus exhibuiſtis uos, incontaminatos eſſe negocio.

Psalmo quinquageſimo: Miſerere mei Deus ſecundùm magnam miſericordiam tuam. Et ſecundum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam. Amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me. Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco: & peccatũ meum contra me eſt ſemper. Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci: ut iuſtificeris in ſermonibus tuis, & uincas cùm iudicaris, &c.

Lucae nono: Dicebat autem ad omnes: Si quis uult poſt me uenire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam quotidiè, & ſequatur me.

Matthaei

Matthaei decimoſexto: Si quis uult poſt me uenire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.

Ad Romanos ſexto: Qui enim mortui ſumus peccato, quomodò adhuc uiuemus in illo? Et paulò pòſt: Vetus homo noſter, ſimul crucifixus eſt, ut deſtruatur corpus peccati, ut ultrà non ſeruiamus peccato. Qui enim mortuus eſt, iuſtificatus eſt à peccato.

Ad Epheſios quarto: Deponite uos, ſecundùm priſtinam conſeruationem ueterem hominem, qui corrumpitur ſecundùm deſideria erroris. Renouamini autem ſpiritu mentis ueſtræ: & induite nouum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt &c.

Ad Coloſſenſes tertio: Nolite mentiri inuicèm, expoliantes uos ueterē hominem cum actibus ſuis, & induentes nouum eum qui renouatur in agnitionem ſecundum imaginem eius qui creauit illum, &c.

C. Secundi Regum duodecimo: Et dixit Dauid ad Nathan, Peccaui Domino. Dixitque Nathan ad Dauid: Dominus quoquè tranſtulit peccatum tuum: non morieris. Veruntamen quia blaſphemare feciſti inimicos Domini: propter uerbum hoc, filius qui natus eſt tibi, mortè morietur. Et reuerſus eſt Nathan in domum ſuam. Percuſsit quoquè Dominus paruulum, quam pepererat uxor Vriæ Dauid, & deſperatus eſt. Deprecatusque eſt Dauid Dominum pro paruulo: & ieiunauit Dauid ieiunio, & ingreſſus ſeorsùm, iacuit ſuper terram. Venerunt autem ſeniores domus eius, cogentes eum, ut ſurgeret de terra: qui noluit, nec comedit cum eis cibum.

Primi Paralipomenon vigeſimoprimo: Leuansque Dauid oculos ſuos, uidit angelum Domini ſtantem inter cælum & terram, & euaginatum gladium in manu eius, & uerſum contra Hieruſalem: & ceciderunt tam ipſe quàm maiores natu ueſtiti cilicijs proni in terram, &c.

Psalmo trigeſimoquarto: Ego autem cùm mihi moleſti eſſent, induebar cilicio. Humiliabam in ieiunio animam meam: & oratio mea in ſinu meo conuertetur. Quaſi proximum & quaſi fratrem noſtrum, ſic complacebam: quaſi lugens & contriſtatus ſic humiliabar.

Psalmo ſexageſimooctauo: Et operui in ieiunio animam meam: & factum eſt in opprobrium mihi. Et poſui ueſtimentum meum cilicium: & factus ſum illis in parabolam.

Ionae tertio: Et crediderunt uiri Niniuitæ in Deum: & prædicauerunt ieiunium, & ueſtiti ſunt ſaccis à maiore uſque ad minorem. Et peruenit uerbum ad regem Niniuæ: & ſurrexit de ſolio ſuo, & abiecit ueſtimentum ſuum à ſe, & indutus eſt ſacco, & ſedit in cinere. Et clamauit, & dixit in Niniue ex ore regis & principum eius, dicens: Homines, & iumenta, & boues, & pecora non guſtent quicquam, nec paſcantur, & aquam non bibant. Et operiantur ſaccis homines & iumenta, & clament ad Dominum in fortitudine: & conuertatur uir a uia ſua mala, & ab iniquitate quæ eſt in manibus eorum. Quis ſcit ſi conuertatur, & ignoſcat Deus, & reuertatur à furore iræ ſuæ, & non peribimus? Et uidit Devs opera eorum, quia cōuerſi ſunt de uia ſua mala: & miſertus eſt Deus ſuper malitia quam locutus fuerat ut faceret eis, & non fecit.

Tertii Regum vigeſimoprimo: Itaque cùm audiſſet Achab ſermones iſtos, ſcidit ueſtimenta ſua, & operuit cilicio carnem ſuam, ieiunauitque, & dormiuit in ſacco, & ambulauit demiſſo capite. Et factus eſt ſermo Domi-

ni ad Heliam Thesbiten, dicens: Nonne uidiſti humiliatum Achab corã me? quia igitur humiliatus eſt mei cauſa, non inducã malum in diebus eius, ſed in diebus filij ſui inferam malum domui eius.

Primi Machabæorum ſecundo: Poſtquàm Mathathias deploraſſet cũ filijs ſuis deſolationem Hieruſalem, ſic de eo dicitur: Et ſcidit ueſtimenta ſua Mathathias, & filij eius: & operuerunt ſe cilicijs, & planxerunt ualdè.

Eodem libro, capite tertio: Et congregati ſunt (Iudæi cùm aduersùs eos miſſus eſſet exercitus à Lyſia) & uenerunt in Maſpha contra Hieruſalem: quia locus orationis erat in Maſpha antè in Iſrael. Et ieiunauerunt illa die & induerunt ſe cilicijs, & cinerem impoſuerunt capiti ſuo, & diſciderunt ueſtimenta ſua, & cæt.

Secundi Machabæorum capite tertio: Accinctæque mulieres cilicijs pectus, per plateas confluebant.

Matthæi capite undecimo: Væ tibi Corozain, uæ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro & Sidone factæ eſſent uirtutes quæ factæ ſunt in uobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent. Veruntamen dico uobis, Tyro & Sidoni remiſsius erit in die iudicij, quàm uobis.

Lucæ decimo: Væ tibi Corozain, uæ tibi Bethſaida: quia ſi in Tyro & Sidone factæ fuiſſent uirtutes quæ factæ ſunt in uobis, olim in cilicio & cinere ſedentes pœniterent.

Iudith quarto: Et clamauit omnis populus ad Dominum inſtantia magna, & humiliauerunt animas ſuas in ieiunijs & orationibus ipſi & mulieres eorum. Et induerunt ſe ſacerdotes cilicijs, & infantes proſtrauerunt cõtra faciem templi Domini, & altare Domini operuerunt cilicio. Et clamauerunt ad Dominum Deum Iſrael unanimiter, nè darentur in prædam infantes eorum, & uxores eorum in diuiſionem, & ciuitates eorum in exterminiũ, & ſancta eorum in pollutionem, & fierent in opprobrium Gentibus. Tunc Eliachim ſacerdos Domini magnus circuiuit omnem Iſrael, allocutusque eſt eos, dicens: Scitote quoniam exaudiet Dominus preces ueſtras, ſi manẽtes permanſeritis in ieiunijs & orationibus in conſpectu Domini. Memores eſtote Moyſi ſerui Domini, qui Amalec confidentem in uirtute ſua, & in potentia ſua, & in exercitu ſuo, & in clypeis ſuis, & in curribus ſuis, & in equitibus ſuis, non ferro pugnando, ſed precibus ſanctis orando deiecit: ſic erunt uniuerſi hoſtes Iſrael, ſi perſeueraueritis in hoc opere quod cœpiſtis. Ad hanc igitur exhortationem eius deprecantes Dominum, permanebant in conſpectu Domini, ità ut etiam hi qui offerebant Domino holocauſta, præcincti cilicijs offerrent ſacrificia Domino, & erat cinis ſupra capita eorum. Et ex toto corde ſuo omnes orabant Deum, ut uiſitaret populum ſuũ Iſrael.

Item capite ſeptimo: Filij autem Iſrael, ut uiderunt multitudinem illorum, proſtrauerunt ſe ſuper terram, mittentes cinerem ſuper capita ſua, unanimes orantes, ut Deus Iſrael miſericordiam ſuam oſtenderet ſuper populum ſuum.

Capite octauo: Et in ſuperioribus domus ſuæ (uidua Iudith) fecit ſibi ſecretum cubiculum, in quo cum puellis ſuis clauſa morabatur: & habẽs ſuper lumbos ſuos cilicium, ieiunabat omnibus diebus uitæ ſuæ, præter Sabbata, & neomenias, & feſta domus Iſrael.

Et nonnullis interiectis: Sed quia patiens Dominus eſt, (inquit Iudith ad presbyteros Chabri & Charmi) in hoc ipſo pœniteamus, & indulgentiam eius

tius fuſis lachrymis poſtulemus. Non enim quaſi homo, ſic Deus comminabitur: neque ſicut filius hominis ad iracundiam inflammabitur. Et ideò humiliemus illi animas noſtras: & in ſpiritu conſtituti humiliato,ſeruiẽtes illi dicamus flentes Domino,ut ſecundum uoluntatem ſuam ſic faciat nobiſcũ citò miſericordiam ſuam.

IVDITH nono: Iudith ingreſſa eſt oratorium ſuum:& induens ſe cilicio, poſuit cinerem ſuper caput ſuum:& proſternens ſe Domino, clamabat ad Dominum.

IOELIS ſecundo: Magnus dies Domini & terribilis ualdè: & quis ſuſtinebit eum? Nunc ergò,dicit Dominus,conuertimini ad me in toto corde ueſtro,in ieiunio,& in fletu,& in planctu. Et ſcindite corda ueſtra,& non ueſtimenta ueſtra,& conuertimini ad Dominum Deum ueſtrum: quia benignus & miſericors eſt,patiens & multæ miſericordiæ,& præſtabilis ſuper malitia. Quis ſcit ſi conuertatur,& ignoſcat,& relinquat pòſt ſe benedictionem,ſacrificium & libamen Domino Deo noſtro? Canite tuba in Sion,ſanctificate ieiunium,uocate cœtum. Congregate populum,ſanctificate eccleſiam,coadunate ſenes: congregate paruulos,& ſugentes hubera: egrediatur ſponſus de cubili ſuo,& ſponſa de thalamo ſuo. Inter ueſtibulum & altare plorabunt ſacerdotes miniſtri Domini,& dicent: Parce Domine, parce populo tuo.

DANIELIS nono: Et poſui faciem meam ad Dominum Deum meum rogare,& deprecari in ieiunijs,ſacco,& cinere.

IOB quadrageſimoſecundo: Idcircò ipſe me repræhendo,& ago pœnitentiam in fauilla & cinere.

HIEREMIAE ſexto: Fili populi mei accingere cilicio,& conſpergere cinere: luctum unigeniti ſit tibi planctum amarum.

ITEM capite quarto: Accingite uos cilicijs, plangite & ululate: quia non eſt auerſa ira furoris Domini à uobis.

ET capite vigeſimoquinto: Vlulate paſtores & clamate: & aſpergite uos cinere optimates gregis.

HIEREMIAE quadrageſimooctauo: Omne enim caput caluitium,& omnis barba raſa erit, in cunctis manibus colligatio, & ſuper omne dorſum cilicium.

ITEM quadrageſimonono: Accingite uos cilicijs,plangite.

EZECHIELIS ſeptimo: Accingent ſe cilicijs,& operiet eos formido.

THRENORVM ſecundo: Sederunt in terra, conticuerunt ſenes filiæ Sion: conſperſerunt cinere capita ſua,accincti ſunt cilicijs, abiecerunt in terram capita ſua uirgines Hieruſalem.

EZECHIELIS decimooctauo:Conuertimini,& agite pęnitẽtiam &c.proijcite a uobis omnes præuaricationes ueſtras in quibus præuaricati eſtis,& facite uobis cor nouum,& ſpiritũ nouum: & quare moriemini domus Iſrael? Quia nolo mortem morientis,dicit Dominus Deus,reuertimini & uiuite.

PRIORIS ad Corinthios vndecimo: Si noſipſos &c.ut in textu.

PATRES.

1. A. GREGORIVS in caput nonum libri primi Regum in illa uerba,dixit Samuel coco &c. Non omnia noſtra Chriſtus expleuit. Per crucem qui- Præter Chriſti ſatisfactio

nem neceſſaria eſt etiam noſtra ſatisfactio &c. 2.Tim.2. 1.Pet.2. Col.1.

dem ſuam omnes redemit,ſed remanſit,ut qui redimi & regnare cum eo nititur,crucifigatur.Hoc profectò reſiduum uiderat,qui dicebat: Si compatimur, & conregnabimus. Quaſi dicat,quod expleuit Chriſtus, non ualet,niſi ei,qui id quod remanſit,adimplet. Hinc beatus Petrus Apoſtolus dicit: Chriſtus paſſus eſt pro nobis, uobis relinquens exemplum,ut ſequamini ueſtigia eius. Hinc Paulus ait: Adimpleo ea quæ deſunt paſsioni Chriſti in corpore meo.

Deus quantũ in ipſo eſt nobis omnia cõdonauit. ſed tamen pœnitentia noſtra opus eſt. Pſalm.100.

2. Basilivs quæſtione duodecima in regulis breuioribus ſeu compendiò explicatis quæſtionibus: Deus pro remiſsione peccatorum noſtrorum demiſſo unigenito filio ſuo,quantum in ipſo eſt,ea antè iam omnibus condonauit. Quoniam autem miſericordiam & iudicium ſanctus uir canit, & teſtatur Deum miſericordem eſſe & iuſtum,neceſſe eſt, ut quæ & à prophetis, & ab apoſtolis,ſuis locis de pęnitentia dicta ſunt,ea à nobis præſtentur,ut appareant iudicia iuſtitiæ Dei,& miſericordia eius conſummetur ad condonationem peccatorum.

Deo facienda ſatisfactio.

3. Cyprianvs libro tertio,epiſtola octaua,ad Fidum presbyterum: Legimus literas tuas,frater chariſsime,quibus ſignificaſti de Victore quodam presbytero:quòd ei antequàm pęnitentiam plenam egiſſet,& Domino Deo, in quem deliquerat,ſatisfeciſſet, temerè Therapius collega noſter immaturo tẽpore,& præpropera feſtinatione pacem dederit. Quæ res nos ſatis mouit,receſſum eſſe à decreti noſtri authoritate, ut ante legitimum & plenum tempus ſatisfactionis,& ſine petitu & conſcientia plebis,nulla infirmitate urgente,ac neceſsitate cogente,pax ei concederetur.

Precibus & operib. Deo ſatisfacere.

4. Idem libro tertio,epiſtola decimaquarta ad Clerum: Agentes pęnitentiam ueram, poſſunt Deo Patri miſericordi precibus & operibus ſuis ſatisfacere.

Satisfacere Domino.

5. Tertvllianvs libro de Pęnitentia: Ità qui per delictorum pęnitentiam inſtituerat Domino ſatisfacere,&c. Et aliquibus interiectis: Non ſtatim ſuccidendus ac ſubruendus eſt animus deſperatione,ſi ſecundæ quis pęnitentiæ debitor fuerit: pigeat ſanè peccare rurſus, ſed rurſus pęnitere non pigeat: pigeat iterùm periclitari, ſed non iterum liberari. Neminem pudeat. Iteratæ ualetudinis,iteranda medicina eſt: gratus in Dominum extiteris, ſi quod tibi Dominus offert,non recuſaueris: offendiſti, ſed reconciliari adhuc potes. Habes cui ſatisfacias,& quidem uolentem: id ſi dubitas, euolue quæ ſpiritus eccleſijs dicat: Deſertam dilectionem Epheſijs imputat,ſtuprum & idolothytorum eſum Thyatirenis exprobrat,Sardios non plenorum operum incuſat,Pergamenos docentes peruerſa repræhendit,Laodicenos fidentes diuitijs obiurgat: & tamen omnes ad pęnitentiam commonet,ſub comminationibus quidem. Non comminaretur autem non pęniteнti,ſi non ignoſceret pęnitenti. Ibidèm: Satisfactio confeſsione diſponitur, confeſsione pęnitentia naſcitur,pęnitentia Deus mitigatur. Vide plura ſuprà,quæſtione quinta de pęnitentia,C.6.

Satisfactio. Apoca.1.& 2. Satisfactio cõfeſsione diſponitur. Pęnitentia Deus mitigatur.

Satisfactio hodiè maximè impugnatur.

6. Concilivm Tridentinum ſeſsione decimaquarta, capite octauo de Pęnitentiæ Sacramento: Demùm,quo ad ſatisfactionem, quæ ex omnibus pęnitentiæ partibus,quemadmodùm à Patribus noſtris Chriſtiano populo fuit perpetuo tempore commendata,ita una maximè noſtra ætate, ſummo pietatis prætextu,impugnatur ab ijs,qui ſpeciem pietatis habent, uirtutem autem eius abnegarunt: ſancta Synodus declarat, falſum omninò eſſe, & à

uerbo

uerbo Dei alienum, culpam à Domino nunquàm remitti, quin uniuerſa etiã pœna condonetur. perſpicua enim & illuſtria in ſacris literis exempla reperiuntur, quibus, præter diuinam traditionem, hic error quàm manifeſtiſſimè reuincitur. Sanè & diuinæ iuſtitiæ ratio exigere uidetur, ut aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui antè Baptiſmum per ignorantiam deliquerint: aliter uerò, qui ſemel à peccati & Dæmonis ſeruitute liberati, & accepto Spiritus ſancti dono, ſciẽtes templũ Dei uiolare, & Spiritum ſanctum contriſtare non formidauerint. Et diuinam clementiam decet, nè ita nobis abſque ulla Satisfactione peccata dimittantur, ut occaſione accepta, peccata leuiora putantes, uelut iniurij & contumelioſi Spiritui ſancto, in grauiora labamur, theſaurizantes nobis iram in die iræ. proculdubiò enim magnoperè à peccato reuocant, & quaſi, fræno quodam coercent hæ ſatisfactoriæ pœnæ, cautioresq; & uigilantiores in futurum pœnitentes efficiunt, medentur quoquè peccatorum reliquijs, & uitioſos habitus, malè uiuendo comparatos, cõtrarijs uirtutum actionibus tollunt. Neque uerò ſecurior ulla uis in Eccleſia Dei unquàm exiſtimata fuit ad amouendam imminentem à Domino pœnam, quàm ut hæc pœnitentiæ opera homines cum uero animi dolore frequentent. Accedit ad hæc, quòd dum ſatisfaciendo patimur pro peccatis, Christo Iesv, qui pro peccatis noſtris ſatisfecit, ex quo omnis noſtra ſufficientia eſt, conformes efficimur, certiſsimam quoquè indè arrham habentes, quòd ſi compatimur, & conglorificabimur. Neque uerò ità noſtra eſt Satisfactio hæc, quam pro peccatis noſtris exoluimus, ut non ſit per Christum Iesvm. nam qui ex nobis, tanquàm ex nobis, nihil poſſumus, eo cooperante, qui nos confortat, omnia poſſumus: ità non habet homo, undè glorietur: ſed omnis gloriatio noſtra in Christo eſt: in quo uiuimus, in quo meremur, in quo ſatisfacimus: facientes fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo uim habent, ab illo offeruntur Patri, & per illum acceptantur à Patre. Debent ergò ſacerdotes Domini, quantum ſpiritus & prudentia ſuggeſſerit, pro qualitate criminum & pœnitentium facultate, ſalutares & conuenientes ſatisfactiones iniungere: nè, ſi fortè peccatis conniueant, & indulgentius cùm pœnitentibus agant, leuiſsima quædam opera pro grauiſsimis delictis iniũgendo, alienorum peccatorum participes efficiãtur. Habeant autem præ oculis, ut Satisfactio, quàm imponunt, non ſit tantùm ad nouæ uitæ cuſtodiam, & infirmitatis medicamentum, ſed etiam ad præteritorum peccatorum uindictam & caſtigationem. nam Claues ſacerdotum non ad ſoluendum duntaxàt, ſed & ad ligandum conceſſas, etiam antiqui Patres & credunt, & docent. nec proptereà exiſtimarunt, Sacramentũ Pœnitentiæ eſſe forum iræ uel pœnarum, ſicut nemo unquàm Catholicus ſenſit, ex huiuſmodi noſtris ſatisfactionibus uim meriti & ſatisfactionis Domini noſtri Iesv Christi uel obſcurari, uel aliqua ex parte imminui: quod dum Nouatores intelligere nolunt, ità optimam Pœnitentiam nouam uitam eſſe docent, ut omnem Satisfactionis uim & uſum tollant.

Culpa remittitur aliquando ſine uniuerſæ pœnæ cõdonatiõe. Num.14. 1.Re.12.&24 1.Par.21. 1.Cor.3. Ephe.4. Rom.2.

Satisfactoriarum pœnarũ utilitas.

2.Cor.3. Rom.8. 2.Timoth.2. Philip.4. 1.Cor.10. 2.Cor.10. Luc.3.

Quales ſatiſfactiones iniungendæ.

Claues Sacerdotum etiam ad ligandum ualent.

Noſtra ſatiſfactio nõ minuit Chriſti ſatiſfactionẽ.

7. Item capite nono: Docet prætereà, tantam eſſe diuinæ munificentiæ largitatem, ut non ſolum pœnis ſpontè à nobis pro uindicando peccato ſuſceptis, aut ſacerdotis arbitrio pro menſura delicti impoſitis, ſed etiam, quod maximum amoris argumentum eſt, temporalibus flagellis à Deo inflictis, & a nobis patienter toleratis, apud Deum patrem pèr Christvm Iesvm ſatisfacere ualeamus.

Pœnæ diuinitùs inflictæ, quando uim ſatiſfaciendi habeant.

1. B. Chrysostomus homilia octogeſima ad populum Antiochenũ: Totam uitam in peccatis abſumpſi, & ſi pœnitentiam egero, ſaluabor? & maximè. Vndè conſtat? Ex Domini clementia. Nè tuæ confidas pœnitentiæ: Tua nanque pœnitentia tanta nequit peccata delere. Si ſola foret pœnitentia, iure timeres? ſed poſtquàm cum pœnitentia commiſcetur Dei miſericordia, confide, quoniam tuam uincit nequitiam: multùm enim eſt miſericors Deus, & tantùm clemens, ut neque filio pepercerit, ut ingratos ſeruos redimeret. Nec mihi dicas, Nimiùm peccaui, & quomodò poſſum ſaluari? Tu non potes, tuus poteſt Dominus: & ità delet peccata, ut nec eorum remaneat ueſtigium. In corporibus quidem hoc non licet, quin etiam ſi millies medicus elaboret, & imponat uulneri remedia, uulnus quidem tollit, cicatrix uerò permanet, uulneris circunferens argumentum, adſpectus deformitatem. Et licèt in infinitum medicus contendat, non tamen cicatricem delere poteſt. Ipſa nanque naturæ repugnat imbecillitas, & artis impotentia, uilitasque medicamentorum. Deus autem cùm delet peccata, neque cicatricem relinquit, neque permittit remanere ueſtigium, ſed cum ſanitate pulchritudinem quoque reſtituit: cum liberatione à pœna, dat & iuſtitiam, & præuaricatum non præuaricato ſimilem reddit. Si nanque uel infinita quis habens uulnera, pœnitentiam egerit, & aliquid fecerit boni, ſic ea Deus delet, ut neque cicatricem, neque ueſtigium, neque peccatorum oſtendat indicium.

Pœnitentia noſtra Dei miſericordia nititur.

Ità penitùs deleantur peccata, ut ne ueſtigium quidẽ remaneat.

2. Idem in Pſalmum quinquageſimum, multa habet de pœnitentia Dauid.

3. Item in caput Matthæi tertium ſcribens, homilia decima ſic ait: Agamus pœnitentiam, etiamſi indulgentiæ modum peccata excedere uideātur, & non modò uenia peccatorum, uerumetiam præmiorum gloria perfruemur. Pœnitentiam uerò dico, non ſolùm ut à malis prioribus deſiſtamus, uerumetiam ut bonorum operum fructibus impleamur. Facite, inquit, fructus dignos pœnitentia. Quo autem modo fructificare poterimus? Si utique peccatis aduerſa faciamus. Aliena rapuiſti? incipe donare iam & propria. Longo es tempore fornicatus? à legitimo quoque uſu ſuſpendere coniugij, ac perpetuam continentiam ſæpiùs paucorum dierum caſtitate meditare. Iniuriam uel opere cuiquam, uel ſermone feciſti? refer benedictionis uerba conuicijs: & percutientes te, nunc officijs, nunc etiam beneficijs placare contende. Neque enim uulnerato ſufficit ad ſalutem, tantummodò ſpicula de corpore euellere, ſed etiam remedia adhibere uulneribus. Delicijs antè & temulentia diffluebas? ieiunio & aquæ potu utrunque compenſa: cura, ut detrimentum, quod ex anteactis accepiſti, abigas. Vidiſti impudicis alienum decorem oculis? fœminam iam omninò nè uideas, maiore tactus cautione, quo tutior poſt uulnera.

Matt. 3.

Egregia ſimilitudo.

VIII.

Profer aliquot Patrum de ſatisfactione ſententias.

A. Cyprianus ille, ſanctiſsimus Martyr & teſtis grauiſſimus, in hunc modum docet: [a] Deus quantùm patris pietate indulgens eſt, tantum iudicis maieſtate metuendus eſt.

[a] De lapſis. Idẽ li. 1. ep. 3. ad Cornelĩũ. & li. 3. ep. 14. ad Clerum.

Alio

Alto vulneri diligens & longa medicina non deſit: pœnitentia crimine minor non ſit: orare oportet impenſiùs, diem luctu tranſigere, vigilijs noctes ac fletibus ducere, tempus omne lachrymoſis occupare lamentationibus, ſtratos ſolo adhærere cineri, in cilicio uolutari & ſordibus. Idemque rurſus:[b] Rogandus eſt Deus, & ſatisfactione noſtra placandus, delicta noſtra reputanda, actus noſtri & animi ſecreta voluenda, conſcientiæ merita ponderanda. Nec multò pòſt: Pœnitentiæ iter quod oſtendit antiſtes, amplectamur: remedia vitalia, quæ de ſcripturis cæleſtibus ille depromit, aſſumamus, & ex vulneribus etiam occultis, quorum exomologeſin fecimus, exponentes apud eum conſcientiæ noſtræ pondus, ſalutarem medicinam exquiramus: nec ceſſemus in agenda pęnitentia atque in Domini miſericordia deprecanda, nè quod minus eſſe in qualitate delicti uidetur, in neglecta ſatisfactione cumuletur.

b De lapſis. Vide eũdem de eleemoſy.

B. Et [c] Auguſtinus clariſsimè dixit: Non ſufficit mores in melius commutare, & à factis malis recedere, niſi etiam de his quæ facta ſunt, ſatisfiat Deo per humilitatis gemitum, per contriti cordis ſacrificium, cooperantibus eleemoſynis.

C. Tum apud Hieronymum [d] legimus in hunc modum: Affligendum corpus, quod multis uacauit delicijs: longus riſus perpeti compenſandus eſt fletu: mollia linteamina & ſerica precioſiſſima, aſperitate cilicij commutanda.

D. Eodèm ſpectans Ambroſius:[e] Qui agit pœnitentiam, inquit, non ſolùm diluere lachrymis debet peccatum ſuum, ſed etiam emendatioribus factis operire & tegere delicta ſuperiora, ut ei non imputetur peccatum. Atque idem alibì:[f] Grandi plagæ alta & prolixa opus eſt medicina. Grande ſcelus grandem neceſſariam habet ſatisfactionem. Ità demùm Gregorius:[g] Cogitandum eſt ſummoperè, vt qui ſe illicita meminit commiſiſſe, à quibuſdam etiam licitis ſtudeat abſtinere, quatenùs per hoc conditori ſuo ſatisfaciat.

c Homil. 50. ex homilijs 50. c. 15. Vide et in enchiridio, cap. 70. 71. & 65.
d In epitaph. Paulæ ad Euſtoc. ep. 27. & Chryſoſt. ho. 10. in Mat.
e Lib. 2. d pęniten. c. 5. Itē lib. 1. ca. 16.
f Ad virginē lapſam, ca. 8. Similiter li. 1. de pęn. c. 2.
g Hom. 34. in euãgelia. Vidē Emiſſe. ad monachos, ho. v. & 10. Item Theodoretũ in epitome diuinorũ decr. c. de pœni. & 4. hæreticarũ fabularũ de Audianis.

PATRES.

1. A. Cyprianus in ſermone uel tractatu quinto de lapſis: Deus quantùm patris pietate indulgens eſt &c. ut in textu.

2. IDEM libro primo epiſtolarum, epiſtola tertia ad Cornelium loquens de hæreticis: Super hæc non indignabor? dicit Dominus. Et intercedunt, nè rogetur Deus, qui indignari ſe ipſe teſtatur. Intercedunt, nè exoretur precibus & ſatisfactionibus Chriſtus, qui negantem ſe negare profitetur. Nos in ipſo perſecutionis tempore de hoc ipſo literas miſimus, nec auditi ſumus: concilio frequenter acto, non conſenſione tantum noſtra, ſed & comminatione decreuimus, ut pœnitentiam fratres agerent, ut pœnitentiam nō agentibus nemo temerè pacem daret. Et illi contra Deum ſacrilegi, contra ſacerdotes Dei impio furore temerarij, de Eccleſia recedentes, & contra Eccleſiam parricidalia arma tollentes, elaborant (ut opus ſuum diaboli malitia conſummennt) nè uulneratos diuina clementia in eccleſia ſua curet: miſerorum pœnitentiam mendaciorum ſuorum fraude corrumpunt, nè Deo indignanti ſatisfiat, nè Chriſtum Dominum ſuum, qui Chriſtianus eſſe uel erubuit antè, uel timuit, poſtmodùm quærat: nè ad Eccleſiam, qui de Eccleſia receſſerat, redeat: Datur opera, nè ſatisfactionibus & lamentationibus iuſtis delicta redimantur, nè uulnera lachrymis abluantur. Pax uera falſæ pacis mendacio tollitur: ſalutaris ſinus matris, nouerca intercedente, præcluditur, nè de pectore atque ore lapſorum fletus & gemitus audiatur.

Precibus & ſatisfactionibus exoratur Chriſtus.

Hæretici dāt operam, nè Deo indignāti ſatisfiat. Nè ſatisfactionibus delicta redimant.

3. IDEM libro tertio, epiſtola decimaquarta ad Clerum, ut in ſuperiori quæſtione, A. 4.

4. RURSUS in ſermone ſeu tractatu de lapſis: Dominus orandus eſt, Dominus noſtra ſatisfactione placandus eſt. Delicta noſtra reputemus, actus noſtros & animi ſecreta reuoluentes, conſcientiæ merita ponderemus. Redeat in cor noſtrum, non ambulaſſe nos in uijs Domini, & abieciſſe legem Dei. Tumens animus & ſuperbus nec quia uictus eſt, fractus eſt. Iacens ſtantibus, & integris uulneratus minatur: & quod non ſtatim Domini corpus inquinatis manibus accipiat, aut ore polluto Domini ſanguinem bibat, ſacerdotibus ſacrilegus iraſcitur. Atque ò tuam nimiam furioſe dementiam. Iraſceris ei, qui abs te auertere iram Dei nititur: ei minaris, qui pro te Domini miſericordiam deprecatur, qui uulnus tuum ſentit, quod ipſe non ſentis, qui pro te lachrymas fundit, quas forſitan ipſe non fundis. Oneras adhuc crimen & cumulas, & cùm ſis ipſe implacabilis ad Antiſtites & ſacerdotes Dei, putas circa te Dominum poſſe placari? Accipe potiùs & admitte quæ loquimur. Quid ſurdæ aures ſalutaria præcepta non audiunt, quæ monemus? Quid cæci oculi pœnitentiæ iter non uident, quod oſtendimus? Quid perculſa & alienata mens remedia uitalia non percipit, quæ de ſcripturis cæleſtibus & diſcimus & docemus? Et poſt quædam: Quàm multi quotidiè pœnitentiam non agentes, nec delicti ſui conſcientiam confitentes, immundis ſpiritibus adimplentur: quàm multi uſq; ad inſaniam mentis excordes, de mentiæ furore quatiunt? Quanto & fide maiores, & timore meliores ſunt, qui quamuis nullo ſacrificij aut libelli facinore conſtricti, quoniam tamen de hoc uel cogitauerunt, hoc ipſum apud ſacerdotes Dei dolenter & ſimpliciter confitentes, exomologeſin conſcientiæ faciunt, animi ſui pondus exponunt, ſalutarem medelam paruis licet & modicis uulneribus exquirunt, ſciētes ſcriptum eſſe, Deus non deridetur. Et paulò poſt: Nec ceſſet in agenda pœnitentia, atque in Domini miſericordia deprecanda, nè quod minus eſſe in qualitate delicti uidetur, in neglecta ſatisfactione cumuletur.

Noſtra ſatisfactione placandus Dominus.

Gal. 6.

Satisfactio neglecta, cumulat peccata.

Eleemoſynis purgari peccata.

5. IDEM Cyprianus in ſermone uel tractatu de opere & Eleemoſynis, monet ut

nec ut peccata noſtra eleemoſynis redimamus: atq; inter cætera hos loquen di modos uſurpat: Sordes quaſcunque contrahimus, eleemoſynis abluamus. Sicut lauacro aquæ ſalutaris, gehennæ ignis extinguitur, ità eleemoſynis atque operibus iuſtis delictorum flamma ſopitur. Emendandis purgandíſque peccatis noſtris, medelis ſpiritualibus uulnera noſtra curemus. Dedit Domi nus curandis ſanandisque uulneribus remedia ſalutaria, Satisfacere pro delictis. Quid deberent facere peccantes, magiſteria diuina docuerunt: operationibus iuſtis Deo ſatisfieri, miſericordiæ meritis peccata purgari. Pro delictis ſatisfacere.

1. B. Avgvstinvs homilia quinquageſima in libro quinquaginta homiliarum, capite decimoquinto: Vel, in libro de pœnitentiæ medicina, capite decimoquinto: Non ſufficit mores in melius commutare, &c. ut in textu.

2. Idem in Enchiridio ad Laurentium, capite ſeptuageſimo: Sanè cauendum eſt, ne quiſquam exiſtimet infanda illa crimina, qualia qui agunt, regnū Dei non poſsidebunt, quotidiè perpetranda, & eleemoſynis quotidiè redimenda. In melius quippe eſt uita mutanda, & per eleemoſynas de peccatis præteritis eſt propitiandus Deus, non ad hoc emendus quodammodò, ut ea ſemper liceat impunè committere. Nemini enim dedit laxamentum peccandi, quamuis miſerando deleat iam facta peccata, ſi non ſatisfactio congrua negligatur. Gal. 5. 1. Cor. 6. Eccle. 15. Si non negligatur cōgrua ſatisfactio.

3. Eodem libro, capite ſeptuageſimoprimo: De quotidianis autem breuibus leuibusque peccatis, ſine quibus hæc uita non ducitur, quotidiana oratio fidelium ſatisfacit. Eorum eſt enim dicere, Pater noſter qui es in cælis: qui iam patri tali regenerati ſunt ex aqua & Spirituſancto. Delet omninò hæc oratio minima & quotidiana peccata. Delet & illa, à quibus uita fidelium, ſceleratè enim geſta, ſed pœnitendo in melius mutata diſcedit: ſi quemadmodùm ueraciter dicitur, Dimitte nobis debita noſtra, quoniā non deſunt quæ dimittantur: ita ueraciter dicatur, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, id eſt, ſi fiat quod dicitur: quia & ipſa eleemoſyna eſt, ueniam petenti homini ignoſcere. Satisfactio pro leuibus peccatis & pœnis dimiſſa culpa reſtantibus.

4. Eodem libro, capite ſexageſimoquinto: Sed neque de ipſis criminibus quamlibèt magnis remittendis in ſancta Eccleſia, Dei deſperanda eſt miſericordia agentibus pœnitentiam ſecundum modum ſui cuiuſque peccati. In actione autem pęnitentiæ, ubì tale crimen commiſſum eſt, ut is qui commiſit, à Chriſti etiam corpore ſeparetur, non tam conſideranda eſt menſura temporis, quam doloris. Cor enim contritum & humiliatum Deus non ſpernit. Verùm quia plerunquè dolor alterius cordis occultus eſt alteri, neque in aliorum notitiam per uerba uel quæcunque alia ſigna procedit, cùm ſit coram illo cui dicitur, Gemitus meus a te non eſt abſconditus: rectè conſtituūtur ab ijs, qui Eccleſiæ præſunt, tempore pęnitentiæ, ut fiat etiam ſatis Eccleſiæ, in qua remittuntur ipſa peccata: Extra eam quippe non remittuntur. Ipſa nanque propriè Spiritum ſanctum pignus accepit, ſine quo non remittuntur ulla peccata, ità ut quibus dimittuntur, conſequantur uitam æternam. Pſal. 50. Pſal. 37.

C. Hieronymvs in Epitaphio Paulæ ad Euſtochium, epiſtola 27. Affligendum corpus, quod multis uacauit delicijs, &c. ut in textu.

Chrysostomvs homilia decima in Matthæum: ut in ſuperiori quæſtione, B. 2.

2. D.

1. D. AMBROSIVS libro ſecundo de pœnitentia, capite quinto: Qui agit pœnitentiam, &c. ut in textu.

Pœnitentiæ opera. 2. IDEM libro primo de pœnitentia, capite decimoſexto: Volo ueniam reus ſperet: petat eam lachrymis, petat gemitibus, petat populi totius fletibus: ut ignoſcatur, obſecret. & cùm ſecundò & tertiò fuerit dilata eius cōmunio, credat remiſsiùs ſe ſupplicaſſe. fletus augeat miſerabilior, poſteà reuertatur, teneat pedes brachijs, oſculetur oſculis, lauet fletibus, nec dimittat, ut de ipſo dicat Dominus IESVS: *Luc. 7.* Remiſſa ſunt peccata eius multa, quoniam dilexit multùm. Cognoui quoſdam in pœnitentia ſulcaſſe uultum lachrymis, exaraſſe continuis fletibus genas, ſtrauiſſe corpus ſuum calcandum omnibus, ieiuno ore ſemper & pallido, mortis ſpeciem ſpiranti in corpore prætuliſſe.

3. IDEM ad uirginem lapſam capite octauo: Lugubris tibi accipienda eſt *Opera pœnitentiæ.* ueſtis, & mens ac membra ſingula digna caſtigatione punienda. Amputentur crines, qui per uanam gloriam occaſionem luxuriæ præſtiterunt. Defluant oculi lachrymas, qui maſculum ſimpliciter non adſpexerunt. Palleſcat facies, quæ quondā uiruit impudicè. Deniq; totū corpus incuria maceretur: cinere adſperſum & opertum cilicio perhorreſcat, quia malè ſibi de pul*Pſal. 118.* chritudine placuit. Cor uerò ſit liqueſcens ſicut cera ieiunijs, inquietans ſeipſum, & cogitationibus uentilans, quare ſit ab inimico ſubuerſum. Senſus etiam crucietur, quia in membra corporis cùm haberet dominationem, malo ceſsit imperio. Talis uita, talis actio pœnitentiæ ſi fuerit perſeuerans, au*Zacha. 1. Ioelis 2.* debit ſperare etſi non gloriam, certè pœnæ uacuationem. Dicit enim Deus: Conuertimini ad me, & conuertar ad uos. Conuertimini ex toto corde ueſtro, in ieiunio & fletu, in planctu: dirumpite corda ueſtra, & non ueſtimen*2. Reg. 12. Ionæ 3.* tum, quoniam pius & miſericors ſum. Sic conuerſus magnus ille Dauid, iuſtificatus eſt. Sic Niniue peccatrix illa ciuitas incumbentem ſibi euaſit inte*Compenſare pœnas perpetuas.* ritum. Peccator ergò ſi ſibiipſi non pepercit, à Deo illi parcitur. Et ſi futuras pœnas gehennæ perpetuas in hoc paruo uitæ ſpatio compenſauerit, ſeipſum ab æterno iudicio liberat. Grandi plagæ alta & prolixa opùs eſt medi*Grandior ſatisfactio quādò adhibēda.* cina. Grande ſcelus grandem habet neceſſariam ſatisfactionem. Nam non eſt dubium, leuius eſſe crimen, ubi peccatum ſuum ultrò homo confitetur, & pęnitet. At ubì celans mala ſua, inuitus detegitur, & nolens publicatur, illud grauius ſcelus eſt, quod tibi utiquè proueniſſe negare non poteris. Et *Inhære pœnitentię tanquā naufragus tabulæ.* ideò fortius eſt dolendum, quia peccatum eſt fortius. Si mente cernerent homines peccatores, quale iudicium imminet mundo, ſenſus humanus non diſpergeretur uanitate ſeculari, ſi non infidelitate grauaretur. Quantumuis & qualemuis cruciatum longior uita duceret optarent, dummodò in illas pęnas æterni ignis non incurrerent. Sed tu quæ iam ingreſſa es agonem pęnitentiæ, inſiſte miſera fortiter, inhære tanquam naufragus tabulæ, ſperás per ipſam te de profundo criminum liberari. Inhære pęnitentiæ uſque ad extremum uitæ.

4. ITEM libro primo de pœnitentia, capite ſecundo: Qui culpam exaggerauit, exaggeret etiam pęnitentiam. Maiora enim crimina maioribus abluuntur fletibus.

5. GREGORIVS homilia trigeſimaquarta in Euangelia: Cogitandum eſt ſummoperè &c. ut in textu.

6. EVSEBIVS Emiſenus homilia quinta ad Monachos: Non putemus tam facil

facilè remitti poſſe inuſta ſemel crimina,& profundo uulnere in animæ ipſius impreſſa uiſceribus. Multò opùs eſt fletu,multo gemitu,multo dolore cordis ad ſanandos ipſius cordis dolores. Tota incumbendum eſt ſpiritus contritione,ut uetuſta mala tanquàm ſagittæ quædam de conſcientia debellentur. Non ſufficit ſummis labijs dicere: Peccaui,parce,remitte. Et Saul dicebat,Peccaui: ſed non obtinuit illam ueniam,quam Dauid una pœnitentiæ uoce promeruit. & hoc quare? Quia confeſsionem illam nuda magis uerba,quàm ueri gemitus,exprimebant: Quia non compenſabat magnitudinē criminis,lenta humiliatio ſupplicantis. Non leui agendum eſt contritione, ut debita illa redimantur,quibus mors æterna debetur: nec tranſitoria opùs eſt ſatisfactione pro malis illis,propter quæ paratus eſt ignis æternus.

Pœnitētia uera quemadmodū agatur.
1.Reg.15.
2.Reg.12.

7. Idem homilia decima ad monachos: Hæc itaque principalia mala ingenti rugitu,gemitu,& fonte indigent lachrimarum,eique pòſt lachrymandum eſt cum propheta: Rugiebam à gemitu cordis mei, lauabo per ſingulas noctes lectum meum. & iterùm: Ego autem cinerem ſicut panem manducabam,& potum meum cum fletu miſcebam. Nemo deſpiciat hanc humilitatem. Summus rex erat, qui iſta dicebat: ſummus rex erat,qui iſta faciebat. Oportet itaque ſicut ſupra mortuum conclamatum,ità magnos ſupra extinctam animam dare planctus: & quomodò ſolet mater orba ſuper amiſsione unici ſui fracto pectore lamentari,ità conuenit ſuper unicam ſuā, ſed cum ſpe reparationis,affligi. De qua unica ſermo propheticus dicit: Eripe à framea animam meam,& de manu canis unicam meam. Quare unicam dixit? Siue quia tanquàm unica diligenda eſt,ſiue quia ipſa ſola & ſingula ante tribunal cæleſte rationem,remotis omnibus ſolatijs,reddìtura eſt: ità inquam neceſsè eſt ſuper hanc unicam criminum mucrone confoſſam totum pondus doloris effundi,ſi fortè poſsit lachrymarum uiuificata fontibus,calore fidei ſuſcitari. Accendenda eſt compunctio,corroborandæ ſunt preces futuri recordatione iudicij,miſericordiarum operibus adiuuandæ. Audienda eſt prophetæ ſententia,ſed audienda obedientiæ aure, dicentis: Accipe(inquit) ò rex conſilium meum,& peccata tua eleemoſynis redime.

Pſal.37.
Pſal.6.
Pſal.101.
Pſal.21.
Dan.4.

8. Theodoretus in Epitome diuinorum decretorum, capite de Pœnitentia: Sunt ergò medicabilia,etiam quæ poſt baptiſmum fiunt uulnera: medicabilia autem,non ut olìm per ſolam fidem data remiſsione,ſed per multas lachrymas,& fletus, & luctus,& ieiunium,& orationem,& laborem facti peccati quantitati commoderatum. Qui enim non ſic affecti ſunt,eos nec admittere quidem didicimus,nec diuina ſunt eis manu impertiēda: Nolite, inquit,dare ſanctum canibus, nec margaritas porcis. Has habet eccleſia leges de pœnitentia.

Remiſſio poſt baptiſmum laborioſior.
Pœnitentia quātitati peccati commoderata.
Mat.7.

9. Idem libro quarto hæreticarum fabularum,de Audianis: Hi ſe iactant peccata remittere. Poſtquàm enim ſacros libros unà cum adulterinis bipertitò diuiſerint,eos enim mirandum in modum arcanos & myſticos exiſtimant,& hinc & illinc per uerſus poſuerunt, iubent unumquenque inter eos tranſire,& quæ à ſe peccata ſunt,confiteri. Deindè confeſsis donant remiſſionem,non tempus ad pœnitentiam,ut iubent leges eccleſiæ,præſcribentes, ſed ſua poteſtate condonantes. Scientes autem, qui tranſeunt,id quod agitur ludum eſſe,uera quidem peccata celant,quædam autem parua & ridicula dicunt,quæ etiam dicere uereretur aliquis, niſi eadem qua ipſi, amentia laboraret.

Audiani hæretici remittunt peccata nulla impoſita ſatisfactione.
Nota.

Eſtne

IX

Eſt'ne etiam Satisfactioni poſt mortem locus?

A. Ad hoc explicandum, uaria morientium conditio eſt obſeruanda. Horum enim alij gratiam Dei, uitæque innocentiam ad finem uſq; conſeruant. Ad quos pertinet Manaſsis [a] dictum, Iuſtis & ijs qui non peccauerunt, ut Abraham, Iſaac. & Iacob, pęnitentiam non eſſe poſitam. Alij peccauerunt quidem, & ex accepta Dei gratia exciderunt, ſed criminum ſordes dignis pęnitentiæ fructibus in hac uita expiarũt: ut [b] Dauid, [c] Ezechias, [d] Petrus, [e] Magdalena. Vtrunq; hoc genus nulla poſt mortem eget ſatisfactione, ſed ab ea prorsùs eſt liberum.

a In oratione Manaſsis pœnitentis.

b 2. Reg. 12. d| Pſal 6. b
c Eſa. 38. c
d Matt. 26. g
e Luc 7. f

B. At longè plures ſunt homines medij generis morientes, nec ualdè mali, ut [f] Auguſtinus indicat, qui peccatorum ſuorum pęnitentiam in uita perfectam non præſtiterunt: ideóque per ignem [g] ſaluandi, ut quod ſatisfactioni pro hac uita conuenienti defuit, in altero ſeculo iuſtitiæ diuinæ perſoluatur. [h] Nihil enim *coinquinatum intrabit in ſanctam illam ciuitatem.*

f In Enchir. ca. 110. Beda in cap. 11. Prouerb.
g 1. Cor. 3. c Sic interpretatur eum locũ idem Auguſtinus in pſal. 37. lib. 21. de ciuit. Dei, c. 26. de fide & oper. c. 16. & in pſal. 80 Orig. homi. 12. & 13. in Hier. 25. in Num. & 6. in Exo. Greg. li. 4. dial. c. 39. Beda in 3. caput Lucæ.
h Apoc. 21. g Pſal. 14. a & 23. a

C. Huiuſmodi ergò defunctis, ut ad quæſtionem propoſitam reſpondeamus, ſubeunda eſt quædam, & grauis illa profectò poſt mortem ſatisfactio. Quam interim Deus pro ingenti clementia ſua relaxare [a] cõſueuit, pietate uiuorum intercedente, ut defuncti, ſuorum in eccleſia fratrum, adeoque membrorum adiuti ſuffragijs, à peccatis, horrendiſque peccatorum pęnis releuentur. Et huc ſpectat, quod ſacræ ſcripturæ tradit authoritas, *Sancta & ſalubris eſt cogitatio, pro defunctis exorare, ut à peccatis ſoluantur.* Vndè laudatus eſt Iudas ille Machabæus, quòd ſingulari religione ductus, pro mortuorum peccatis,

a Aug. ut ſuprà. & li. 21. de ciu. c. 24. ho. 16. ex 50. & ſer. 41. de ſanctis. Gre. 4. dial. c. 39. Bern. de obitu Humberti. Damaſc. in ſer. de defunctis. Cõci. Flor. Trid. ſeſſ. 6. can. 30. & ſeſſ. 25. par. 1.
b 2. Mac. 12. g Vide & 1. Re. 31. d. & ibid. Bedã. Itẽ 2. Reg. 1. b 3. f g Tob 4. c Eccli. 7. d 17. c 38. c, Hiere. 16. b 2. Timo. 1. d 1. Ioan. 5. d

catis, non preces modò, ſed etiam Sacrificium [c] offerri ſolicitè atque ſumptuosè curarit.

c Ibidèm.

D. In hanc ſententiam concedunt ueneran dæ [a] Synodi & Patres, qui veram Eccleſiæ doctrinam tradiderunt. Ex quibus vt vnus pro multis, idemque fide digniſſimus teſtis [b] Auguſtinus proferatur: In Machabæorum libris (inquit) legimus, oblatum pro mortuis ſacrificium. Sed etſi nuſquàm omninò in ſcripturis veteribus legeretur, non parua eſt uniuerſæ Eccleſiæ, quæ in hac conſuetudine claret, authoritas, vbi in precibus Sacerdotum, quæ Domino Deo ad eius altare funduntur, locum ſuum habet etiam commendatio mortuorum. Et rurſus alibi: [c] Purgatorias pœnas nullas futuras opinandum eſt, niſi ante illud vltimum tremendumque iudicium. Et quid illis uerbis luculentius? [d] Orationibus ſanctæ Eccleſiæ, & ſacrificio ſalutari, & eleemoſynis, quæ pro eorum (defunctorum) ſpiritibus erogantur, non eſt dubitandum mortuos adiuuari, vt cum eis miſericordius agatur à Domino, quàm peccata eorum meruerunt. Hoc enim à Patribus traditum vniuerſa obſeruat Eccleſia. Sic Auguſtinus ante MCC. annos, vt interim eo vetuſtiores etiam, [e] Cyprianum, [f] Origenem, [g] Dionyſium, [h] Clementem, in hac doctrina maximè conſentientes prætermittamus.

a Concil. 4. Cartag. can. 79. & 95. Tole. 11. can. 12. Tribur. can. 31. Braccarē. 1. can. 34. Flor. Tridē. ſeſſ. 25. & ſeſſ. 22. c. 2. & can. 3.
b Lib. de cura pro mortuis gerenda, capi. 1.
c De ciuitate Dei, li. 21. c. 16. Vide Mat. 12. c. 5. d Malac. 3. a Philip. 2. b Apoc. 5. a d
d Aug. de uerb. Apoſto. ſer. 34. Similiter Iſidorus lib. 1. de officijs eccle. cap. 18. Rabanus lib. 2. de Inſtitutione Cler. cap. 44.
e Lib. 4. epiſto. 2. & lib. 1. epi. 9.
g De Eccleſ. Hierar. c. 7.
h Epiſto. 1. & lib 6. Conſtitut. Apoſto, cap. 30.

E. Quocirca [a] Chryſoſtomus palàm hortatur, ut pro uiribus & ipſi defunctos iuuemus, & alios qui pro ipſis orent, commonere faciamus. Non enim temerè ab Apoſtolis hęc ſancita fuerunt, vt in tremendis myſterijs defunctorum agatur commemoratio. Sciunt enim illis indè multum contingere lucrum, vtilita-

a Homil. 3. in epiſt. ad Philip. & 41. in 1. Cor. & 69 ad pop. Damaſc. in orat. de defunctis. Athanaſius & Nyſſenus apud Damaſcenum.

tem multam. Ità Chryſoſtomus.

F. Hoc eſt demùm, quod aduersùs [b] Aerianos Eccleſia fida Scripturæ interpres uſquè docuit, ignem [c] eſſe quendam purgatorium ſeu emendatorium, vt Auguſtinus [d] appellat, eóque pœnas peccatorum, quas hìc pœnitentia perfectè non diluit, defunctis in Christo fidelibus luendas & expiandas eſſe, niſi, prout Auguſtinus [e] loquitur, viuentium ſuorum pietate illi releuentur.

[b] Epiph. hæreſi 75. & Aug. hæreſi 53. Item Damaſc. de hæreſibus.
[c] Triden. ſeſſ. 25. & 6. Vide & conciliũ Florentinum.
[d] In Pſal. 37. & lib. 2. de gen. contra Manich. c. 20. Greg. in 3. pſal. pœnitential. & lib 4. dial. ca. 39. Bernard. ſerm. 66. in Cantica.
[e] In Ench. c. 110. Et de cura pro mortuis gerenda, c. 1. 4. & 18.

SCRIPTVRAE.

A. Manasses rex Iuda in oratione cùm captus teneretur in Babylone: Tu igitur Domine Deus iuſtorum: non poſuiſti pœnitentiam iuſtis, Abraham, Iſaac, & Iacob, ijs qui tibi non peccauerunt: ſed poſuiſti pœnitentiam propter me peccatorem.

Secvndi Regum duodecimo: Et dixit Dauid (repræhenſus à Nathan ob commiſſum homicidium & adulterium) ad Nathan, Peccaui Domino. Dixitque Nathan ad Dauid, Dominus quoquè tranſtulit peccatum tuum: non morieris. Veruntamen quoniam blaſphemare feciſti inimicos Domini: propter uerbum hoc, filius qui natus eſt tibi, morte morietur. Et reuerſus eſt Nathan in domum ſuam. Percuſsit quoquè Dominus paruulum quem pepererat vxor Vriæ Dauid, & deſperatus eſt. Deprecatusque eſt Dauid Dominum pro paruulo, & ieiunauit Dauid ieiunio, & ingreſſus ſeorsùm, iacuit ſuper terram. Venerunt autem ſeniores domus eius, cogentes eum, ut ſurgeret de terra: qui noluit, nec comedit cum eis cibum.

Psalmo ſexto: Laboraui in gemitu meo, lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lachrymis meis ſtratum meum rigabo, &c.

Esaiae trigeſimooctauo: Recogitabo tibi (inquit Ezechias) omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.

Matthaei vigeſimoſexto: Tùnc cœpit deteſtari & iurare, quia non nouiſſet hominem. Et continuò gallus cantauit. Et recordatus eſt Petrus uerbi Ieſu, quod dixerat: Priùs quàm gallus cantet, ter me negabis. Et egreſſus forâs, fleuit amarè.

Lvcae ſeptimo: Et eccè mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix, ut cognouit quòd accubuiſſet in domo phariſæi, attulit alabaſtrum unguenti: & ſtans retrò ſecus pedes eius, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis ſui tergebat, & oſculabatur pedes eius, & unguento ungebat. Videns autem Phariſæus, qui uocauerat eum, ait intrà ſe, dicens: Hic ſi eſſet propheta, ſciret utiquè quæ & qualis eſt mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix eſt. Et reſpondens Ieſus, dixit ad illum: Simon, habeo tibi aliquid dicere, &c. Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dediſti: hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis ſuis terſit. Oſculum mihi non dediſti: hæc

autem ex quo intraui, non ceſſauit oſculari pedes meos. Oleo caput meum non unxiſti: hæc autẽ unguento unxit pedes meos. Propter quod dico tibi, Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm. Cui autem minus dimittitur, minùs diligit. Dixit autem ad illam: Remittuntur tibi peccata. Et cœperunt, qui ſimul accumbebant, dicere intra ſe. Quis eſt hic qui etiam peccata dimittit? Dixit autem ad mulierem: Fides tua te ſaluam fecit, uade in pace.

B. PRIORIS ad Corinthios tertio: Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt: quod eſt Chriſtus Ieſus. Si quis autem ſuperædificat ſuper fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides precioſos, ligna, fœnum, ſtipulam: uniuſcuiuſque opus manifeſtum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur: & uniuſcuiuſque opus quale ſit, ignis probabit. Si cuius opus manſerit, quod ſuperædificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur: ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem.

APOCALYPSIS vigeſimoprimo, in fine: Non intrabit in eam (ciuitatem cæleſtem) aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens & mendaciũ, niſi qui ſcripti ſunt in libro uitæ Agni.

PSALMO decimoquarto: Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? Qui ingreditur ſine macula, & operatur iuſtitiam, &c.

PSALMO vigeſimotertio: Quis aſcendet in montem Domini? aut quis ſtabit in loco ſancto eius? Innocens manibus & mundo corde, qui non accepit in uano animam ſuam, nec iurauit in dolo proximo ſuo.

C. SECVNDI Machabæorum duodecimo: At uerò fortiſsimus Iudas hortabatur populum conſeruare ſe ſine peccato, ſub oculis uidentes quæ facta ſunt, pro peccatis eorum qui proſtrati ſunt. Et facta collatione, duodecim millia drachmas argenti miſit Hieroſolymam offerri pro peccatis mortuorum ſacrificium, benè & religiosè de reſurrectione cogitans. (niſi enim eos qui ceciderant, reſurrecturos ſperaret, ſuperfluum uideretur & uanum orare pro mortuis) & quia conſiderabat, quòd hi qui cum pietate dormitionẽ acceperant, optimam haberent repoſitam gratiam. Sancta ergò & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis ſoluantur.

PRIMI Regum capite trigeſimoprimo, eoque ultimo: Cùm audiſſent habitatores Iabes Galaad, quæcunque fecerant Philiſtijm Saul, ſurrexerunt omnes uiri fortiſsimi, et ambulauerunt tota nocte, & tulerunt cadauer Saul, & cadauera filiorum eius de muro Bethſan: ueneruntque Iabes Galaad & combuſſerunt ea ibi igni: & tulerunt oſſa eorum & ſepelierunt in nemore Iabes, & ieiunauerunt ſeptem diebus.

SECVNDI Regum primo: Appræhendens autem Dauid ueſtimenta ſua ſcidit, omneſque uiri qui erant cum eo: & planxerunt, & fleuerunt & ieiunauerunt uſque ad ueſperam ſuper Saul & ſuper Ionathan filium eius, & ſuper populum Domini, & ſuper domum Iſrael, eò ꝙ corruiſſent gladio.

ET capite tertio: Dixit autem Dauid ad Ioab, & ad omnem populum qui erat cum eo: Scindite ueſtimenta ueſtra, & accingimini ſaccis, & plangite ante exequias Abner. Porrò rex Dauid ſequebatur feretrum. Cumque ſepeliſſent Abner in Hebron, leuauit rex Dauid vocem ſuam, & fleuit ſuper tumulum Abner: fleuit autem & omnis populus. Plangenſque rex & lugẽs

al.† es Abner, ait: Nequaquàm ut mori ſolent ignaui, mortuus † eſt Abner. Manus tuæ ligatæ non ſunt, & pedes tui non ſunt compedibus aggrauati: ſed ſicut ſolent cadere coram filijs iniquitatis, ſic corruiſti. Congeminanſque omnis populus fleuit ſuper eum. Cumque ueniſſet uniuerſa multitudo cibum capere cum Dauid, clara adhuc die iurauit Dauid, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, ſi ante occaſum ſolis guſtauero panem uel aliud quidquam. Omniſque populus audiuit, & placuerunt eis cuncta quæ fecit rex in conſpectu totius populi.

Tobiae quarto: Panem tuum & uinum tuum ſuper ſepulturam iuſti conſtitue, & noli ex eo manducare & bibere cum peccatoribus.

† dati Ecclesiastici ſeptimo: Gratia † datus in conſpectu omnis uiuentis & mortuo non prohibeas gratiam.

Et capite decimoſeptimo: Eleemoſyna uiri quaſi ſacculus cum ipſo, & gratiam hominis quaſi pupillam conſeruabit: & poſteà reſurget, & retribuet illis retributionem, unicuique in caput ipſorum, & conuertet in interiores partes terræ.

Item capite trigeſimooctauo: In requie mortui requieſcere fac memoriam eius, & conſolare illum in exitu ſpiritus ſui.

Hieremiae decimoſexto: Hæc enim dicit Dominus, Nè ingrediaris domum conuiuij, neque uadas ad plangendum, neque conſoleris eos: quia abſtuliſti pacem meam à populo iſto, dicit Dominus, miſericordiam & miſerationes. Et morientur grandes & parui in terra iſta: non ſepelientur, neque plangentur, & non ſe incident, neque caluitium fiet pro ijs. Et non frangent inter eos lugenti panem ad conſolandum ſuper mortuo: & non dabunt eis potum calicis ad conſolandum ſuper patre ſuo & matre.

Posterioris ad Timotheum primo: Det miſericordiam Dominus Oneſiphori domui: quia ſæpè me refrigerauit, & catenam meam non erubuit. ſed cum Romam ueniſſet, ſolicitè me quæſiuit, & inuenit. Det illi Dominus inuenire miſericordiam à Domino in illa die.

Primae Ioannis quinto: Qui ſcit fratrem ſuum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei uita, peccanti non ad mortem. Eſt peccatum ad mortem: non pro illo dico, ut roget quis. Omnis iniquitas peccatum eſt: & eſt peccatum ad mortem.

D. Matthaei duodecimo: Omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus, ſpiritus autem blaſphemiæ non remittetur. Et quicunque dixerit uerbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra ſpiritum ſanctum, non remittetur ei neque in hoc ſeculo, neque in futuro.

Et capite quinto: Eſto conſentiens aduerſario tuo citò dum es in uia cũ eo, nè fortè tradat te aduerſarius iudici, & iudex tradat te miniſtro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies indè, donec reddas nouiſſimum quadrantem.

Malachiae tertio: Eccè uenit (Dominator,) dicit Dominus exercituum: & quis poterit cogitare diem aduentus eius? & quis ſtabit ad uidendum eum? Ipſe enim quaſi ignis conflans, & quaſi herba fullonum: & ſedebit conflans & emundans argentum, & purgabit filios Leui, & colabit eos quaſi aurum & quaſi argentum, & erunt Domino offerentes ſacrificia in iuſtitia.

Ad Philippenſes ſecundo: Vt in nomine Iesv omne genu flectatur cæleſtium, terreſtrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur quia Dominus Iesvs Chriſtus in gloria eſt Dei patris.

Apocalypsis quinto: Nemo poterat neque in cælo, neque in terra, neque ſubtus terram aperire librum, neque reſpicere illum. Ibid. Et omnem creaturam quæ in cælo eſt, & ſuper terram, & ſub terra, & quę ſunt in mari, & quæ in eo: omnes audiui dicētes, Sedenti in throno, & Agno benedictio & honor & gloria & poteſtas in ſecula ſeculorum.

PATRES.

1. B. Avgvstinvs in Enchiridio ad Laurentium, capite centeſimodecimo: Neque negandum eſt, defunctorum animas pietate ſuorum uiuentiū releuari, cum pro illis ſacrificium mediatoris offertur, uel eleemoſynæ in Eccleſia fiunt. Sed eis hæc proſunt, qui cùm uiuerent, ut hæc ſibi poſteà prodeſſe poſſent, meruerunt. Eſt enim quidam uiuendi modus, nec tam bonus, ut non requirat iſta poſt mortem: nec tam malus, ut ei non proſint iſta poſt mortem. Eſt uerò talis in bono, ut iſta non requirat: & eſt rurſus talis in malo, ut nec his ualeat, cùm hæc uita tranſierit, adiuuari. Quocirca hic omne meritum comparatur, quo poſsit poſt hanc uitam releuari quiſpiam, uel grauari. Nemo autem ſe ſperet quod hic neglexerit, cum obierit, apud Deū promereri. Non igitur iſta, quæ pro defunctis commendandis frequentat eccleſia, illi Apoſtolicæ ſunt aduerſa ſententiæ, qua dictum eſt, Omnes enim adſtabimus &c. quia etiam hoc meritum ſibi quiſque cùm in corpore uiueret, comparauit, ut ei poſſent iſta prodeſſe. Non enim omnibus proſunt. Et quare non omnibus proſunt, niſi propter differentiam uitæ, quam quiſque geſsit in corpore? Cùm ergò ſacrificia, ſiue altaris, ſiue quarumcunq; eleemoſynarum pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur, pro ualdè bonis gratiarum actiones ſunt: pro non ualdè malis propitiationes ſunt: pro ualdè malis etſi nulla ſunt adiumenta mortuorum, qualeſcunque uiuorum conſolationes ſunt. Quibus autem proſunt, aut ad hoc proſunt, ut ſit plena remiſsio, aut certè tolerabilior fiat ipſa damnatio. Hæc ibi. Eadem etiàm hęc uerba omnia & eodem modo citat, & hinc ſe ea deſumpſiſſe affirmat, libro de octo Dulcitij quæſtionibus, quæſtione ſecunda. Habet ſimilia libro uigeſimoprimo de ciuitate Dei, capite vigeſimoquarto.

Aię defunctorū ſacrificio mediatoris & eleemoſynis iuuantur.

Triplex mortuorū genus.

1. Cor. 5.

2. Beda presbyter in caput vndecimum Prouerbiorum: Notandum autem, quod etſi impijs poſt mortem ſpes ueniæ non eſt: ſunt tamen qui de leuioribus peccatis, cum quibus obligati defuncti ſunt, poſt mortem poſſunt abſolui: uel pœnis uidelicet caſtigati, uel ſuorum precibus, eleemoſynis, Miſſarum celebrationibus abſoluti: ſed hæc quibuſcunque fiunt, & ante iudicium, & de leuioribus fiunt erratis.

Suorū precib. eleemoſynis & Miſſarum celebrationibus abſoluuntur.

3. Avgvstinvs in Pſalmū trigeſimumſeptimum: Domine, nè in indignatiòne tua arguas me &c. Non ſim inter illos, quibus dicturus es, Ite in ignem æternum. Neque in ira tua emendes me, ut in hac uita purges me; & talem me reddas, cui emendatorio igne non opus ſit, propter illos, qui ſalui erunt, ſic tamen quaſi per ignem. Quare, niſi quia hic ædificant ſupra fundamentū ligna, fœnum, ſtipulam? Si ædificarent autem aurum, argentum, lapides precioſos: & de utroque igne ſecuri eſſent, non ſolùm de illo æterno, qui

Mat. 25.

Ignis emēdatorius.

1. Cor. 3.

 in æter-

in æternum cruciaturus eſt impios: ſed etiàm de illo, qui emendabit eos, qui per ignem ſalui erunt. Dicitur enim, Ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem. Et quia dicitur, ſaluus erit, contemnitur ille ignis. Ità planè quamuis ſalui per ignem, grauior tamen erit ille ignis, quàm quicquid poteſt homo pati in hac uita. Et noſtis, quanta hic paſsi ſunt mali, & quanta poſſunt pati, tamen tanta paſsi ſunt, quanta potuerunt pati & boni. Quid enim quiſque maleficus, latro, adulter, ſceleratus, ſacrilegus pertulit legibus, quod non pertulit martyr in confeſsione Christi? Iſta ergò quæ hic ſunt mala, multo faciliora ſunt, & tamen uidete quemadmodum ea homines nè patiantur, quicquid iuſſeris faciunt. Quanto melius faciunt quod iubet Deus, nè illa grauiora patiantur?

Grauitas ignis purgatorij.

4. Idem libro vigeſimoprimo de ciuitate Dei, capite vigeſimoſexto: Verùm qui has neceſsitudines (uxorem, patrem, filios, &c.) ſic amat carnaliter, ut tamen eas Christo Domino non præponat, malitque ipſis carere, quàm Christo, ſi ad hunc fuerit articulum tentationis adductus, per ignem ſaluus erit, qui ex earum amiſsione tantum neceſsè eſt urat dolor, quantum hæſerat amor.

Tm̃ vrit dolor, quantum hæſerat tẽporalium rerũ amor.

5. Idem Auguſtinus libro de fide & operibus, capite decimoſexto, exponens illum locum, Fundamẽtum aliud &c. Ecce ille qui quæſiuit à magiſtro bono, quid boni faceret, ut haberet uitam æternam, & audiuit, ſi ad uitam uenire uellet, ſeruanda ſibi eſſe mandata. Et cùm quæreret, Quæ mandata? dictum eſt ei, Non occides &c. &, Diliges proximum tuum tanquàm te ipſum: ut hæc faciens, fidem Christi teneret, & proculdubiò fidem, quæ per dilectionem operatur. Porrò ſi faceret etiam, quod Dominus addidit, dicens, Si uis perfectus eſſe &c. ædificaret ſuper illud fundamentum aurum, argentum, lapides precioſos: non enim cogitaret, niſi quæ ſunt Dei, quomodò placeret Deo: & hæ cogitationes ſunt, quantùm exiſtimo, aurum, argentũ, lapides precioſi. Porrò ſi circa diuitias ſuas quodam carnali teneretur affectu, quanuis ex eis multas eleemoſynas faceret: nec ad eas augendas fraudis aliquid rapinæque moliretur, aut earum minuendarum uel admittendarum metu in aliquod facinus flagitiumve laberetur, alioquin iam ſe iſto modo ab illius fundamenti ſtabilitate ſubtraheret: ſed propter carnalem, ut dixi, quẽ in ijs habebat affectum, talibus bonis ſine dolore carere non poſſet, ædificaret ſuper fundamentum illud fœnum, ligna, ſtipulam, maximè ſi & uxorem ſic haberet, ut etiam propter ipſam cogitaret ea quæ ſunt mundi, quomodò placeret uxori: Hæc igitur quoniam affectu dilecta carnali, non ſine dolore amittuntur, proptereà qui ſic ea habent, cùm habeant in fundamento fidem, quæ per dilectionem operatur, neque huic iſta ulla ratione uel cupiditate præponant, in eorum amiſsione paſsi detrimentum, per ignem quendam doloris perueniunt ad ſalutem. A quo dolore atque detrimento tanto eſt quiſque ſecurior, quanto ea uel minus amauerit, uel tanquàm non habens habuerit. Hæc ibi, quæ eadem ex hoc loco petit repetit de octo Dulcitij quæſtionibus, quæſtione prima.

1. Cor. 3.
Matt 19.
Gal. 5.
Quid ſit ædificare aurũ &c.
1. Cor. 7.
1. Cor. 3.
Aedificantes fœnum, ſtipulam.
1. Cor. 7.

6. Idem in Pſalmum octogeſimum: Nemo ſuper fundamentum hoc ædificans adulteria, blaſphemias, ſacrilegia, idololatrias, periuria, putet ſe ſaluum futurum per ignem, quaſi iſta ſint ligna, fœnum, ſtipula, ſed qui ædificat amorem terrenorum ſuper fundamentum regni cælorum, id eſt, ſuper Chriſtum,

ſtum,ardebit amor rerum temporalium,& ipſe ſaluus erit per idoneum fu n damentum. *ardebit amor temporaliu.*

7. Origenes homilia duodecima in Hieremiam: Et uide ſi non uera ſit ratio. Quis enim peccata non recipit? Nempe ille,qui poſt credulitatē aut baptiſmum audierit Dominum dicentem, dimiſſa ſunt tibi peccata,nec ulterà peccauerit. Si autem poſt lauacrum & ueniam delictorum, rursùs ad priſtinas ſordes fuerimus reuerſi,& adhuc imperfecto ſenſu ab Apoſtolorū ueſtigijs recedētes,aut iniuſta geſſerimus aliqua,aut certè in ipſa iuſtitia ſint aliqua nata peccata,quid nobis fiat conſideremus: utrumne egredientes de præſenti ſeculo ſi habuerimus uitia uel uirtutes, recipiemus pro uirtutibus præmia,& dimittentur nobis ea,quæ ſciētes peccauimus: an plectemur pro delictis,neque recipiemus præmia pro uirtutibus. Sed neutrum hoc uerum eſt,quia & pro peccatis torquebimur,& pro iuſtitia recipiemus præmia quę meremur. Si enim poſt fundamentum Iesv Christi non ſolùm in tuo corde aurum,& argentum,& lapidem precioſum (ſi tamen habes aliquid au ri uel argenti) ſuperædificaueris,uerùm & ligna, fœnum, & ſtipulam,quid tibi uis fieri,cum anima ſeiuncta fuerit à corpore: utrumnam ingredi uis in ſancta cum lignis tuis,cum fœno & ſtipula, & polluas regnum Dei? an propter lignum,fœnum,& ſtipulam foris reſidere,& pro auro,argento,& la pide precioſo nihil mercedis accipere? Sed neque hoc æquum eſt. Quid igi tur ſequitur,niſi ut primum propter ligna ignis tibi detur,qui conſumat fœ num,lignum,uel ſtipulam? &c. Et paucis interiectis: Primùm quippe propter iniuſtitias tormenta perpetimur: deindè propter iuſtitiā coronamur.

Et pro peccatis torquebimur & pro iuſtitia recipiemus præmia. 1.Cor.3.

Cū lignis, fœno & ſtipula non intrabit in regnū cœlorum.

8. Idem homilia decimatertia in Hieremiam: Si quis ſeruauerit lauacrū Spiritus ſancti,iſte in reſurrectionis primæ parte communicat. Si quis uerò in ſecunda reſurrectione ſeruatur,iſte peccator eſt,qui ignis indiget baptiſmo,qui combuſtione purgatur,ut quicquid habuerit lignorum,fœni & ſtipulæ,ignis conſumat. Quamobrem cùm talia poſt mortem nobis reſidere uideamus,ſcripturas diligenter ſimul recitantes, reponamus eas in cordibus noſtris, & iuxta earum uiuere præcepta nitamur,ut ante exceſsionis diem, ſi fieri poteſt,peccatorum ſordibus emundati, cum ſanctis ualeamus aſſumi.

Apoc.20. 1.Cor.3.

9. Idem Origenes homilia vigeſimaquinta in Numeros: Tempus igitur belli nobis eſt in hoc mundo,pugna aduersùs Madianitas eſt,ſiue aduersùm uitia carnis noſtræ,ſiue aduersùm contrarias poteſtates. Spectat nos angelorum chorus,uirtutum cæleſtium pia erga nos pendet expectatio, quandò uel quomodo de hoc prælio reuertamur, quid unuſquiſque noſtrum manubiarum reportet: & intuentē curioſiùs ac ſolicitiùs perſcrutantur, quis noſtrum auri hinc amplius ferat,quis etiam argenti illud pondus exhibeat,quis ve lapides deferat precioſos. Requirunt etiam, ſi quis æs deferat, aut ferrum,aut plumbum,ſed & uas ligneum ſi fortè aliquis, aut fictile, aut aliud huiuſmodi magnæ domus uſibus neceſſarium. In magna enim domo non ſunt tantummodo uaſa aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia. Requiritur ergò diligenter,cùm abierimus illuc,quid unuſquiſque noſtrum deferat: & ſecundùm ea quæ detulerit,ſecundùm quod labor eius pro contemplatione exuuiarum probatur,etiam manſionis ei meritum deputabitur. Probantur tamen omnia hæc: quæ per ignem,per ignem: quę per aquam,per aquā. Vniuſcuiuſque enim opus,quale ſit,ignis probabit. Proptereà ergò ait: Hęc eſt iuſtificatio legis, quam conſtituit Dominus Moyſi: præter aurum,& ar-

1.Cor.3. 2.Tim.2.

 gentum

gentum,& æramentum,& ferrum, & plumbum, & ſtannum, & omnis res quæ tranſit per ignem,traducite per ignem, & mundabitur. Sed & in aqua purificationis purificabuntur. Omnia quæcunque non tranſeunt per ignẽ, tranſibunt per aquam,& lauabitis ueſtimenta ueſtra die ſeptima, & mundi eritis,& poſt hæc introibitis in caſtra. Vides quomodò purificatione indiget omnis qui exierit de prælio uitæ huius? &c.

10. Idem homilia ſexta in Exodum: Triplex eſt benè agendi uia: nihilo minùs enim uel opere,uel cogitatione,uel uerbo boni aliquid agitur. Hoc enim ſignificat & Apoſtolus,cùm dicit: Qui autem ædificat ſuper fundamentum hoc aurum,argentum, lapides precioſos: triplicem bonorum indicãs uiam. Subiungit nihilominus triplicem etiam malorum, cum dicit, ligna, fœnum,ſtipulam. Et paulò pòſt: Idcircò igitur qui ſaluus fit,per ignem ſaluus fit,ut ſi quid fortè de ſpecie plumbi habuerit admixtum, id ignis decoquat & reſoluat, ut efficiantur omnes aurum bonum. Quia aurum terræ illius bonum eſſe dicitur,quam habituri ſunt ſancti, & ſicut fornax probat aurum,ſic homines iuſtos tentatio. Veniendum eſt ergò omnibus ad ignẽ, ueniendum eſt ad conflatorium. Sedet enim Dominus & conflat, & purgat filios Iuda. Sed & illuc cùm uenitur,ſi quis multa opera bona,& parùm aliquid iniquitatis attulerit,illud parùm tanquàm plumbum, igne reſoluitur ac purgatur,& totum remanet aurum purum. Et ſi quis plus illuc plumbi detulerit,plus exuritur,ut ampliùs decoquatur,ut etſi parum aliquid ſit auri,purgatum tamen reſideat. Quòd ſi aliquis illic totus plumbeus uenerit, fiet de illo hoc quod ſcriptum eſt: Demergetur in profundum tanquàm plũbum in aqua ualidiſsimum.

1.Cor.3. Eccl.27. Mala.3.

11. Gregorius libro quarto dialogorum,capite trigeſimonono,reſpondens ad quæſtionem,An poſt mortem purgatorius ignis ſit: ſic ait, In Euãgelio Dominus dicit: Ambulate dum lucem habetis. Per prophetã quoq; ait: Tempore accepto exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te. Quod Paulus Apoſtolus expouens,dicit: Eccè nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis. Salomon quoque ait: Quodcunque poteſt manus tua facere, inſtanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec ſcientia, nec ſapientia erit apud inferos quò tu properas. Dauid quoque ait: Quoniam in ſæculum miſericordia eius. Ex quibus nimirùm ſententijs conſtat,quia qualis hinc quiſque egreditur,talis in iudicio præſentatur. Sed tamen de quibuſdam leuibus culpis eſſe ante iudicium purgatorius ignis credendus eſt,pro eo quod ueritas dicit: Quia ſi quis in ſancto ſpiritu blaſphemiam dixerit,neque in hoc ſeculo remittetur ei,neque in futuro. In qua ſententia datur intelligi, quaſdam culpas in hoc ſeculo,quaſdam uero in futuro poſſe laxari. Quod enim de uno negatur,conſequens intellectus patet,quia de quibuſdam conceditur. Sed tamen ut præuixi,hoc de paruis minimiſque peccatis fieri poſſe credendum eſt: ſicut eſt aſsiduus ocioſus ſermo, immoderatus riſus, uel peccatum curæ rei familiaris,quæ uix ſine culpa uel ab ipſis agitur,qui culpam qualiter declinare debeãt,ſciunt: aut in nõ grauibus rebus error ignorantiæ: quæ cuncta etiam poſt mortem grauant, ſi adhuc in hac uita poſitis minime fuerint relaxata. Nam cum Paulus dicat, Chriſtum eſſe fundamentum,atque ſubiungat: Si quis ſuper ædificauerit &c. ipſe autem ſaluus erit,ſic tamen quaſi per ignem. Quamuis hoc de igne tribulationis in hac nobis uita adhibito poſsit intelligi, tamen ſi quis hoc de igne futuræ purgationis accipiat,

Ioan.12. Eſa.49. 2.Cor.6. Eccl.9. Pſal.117. Probat B. Greg. purgatorium eſſe. Mat.12. 1.Cor. 3.

accipiat, penſandum ſolicitè eſt, quia illum per ignem dixit poſſe ſaluari, non qui ſuper hoc fundamentum ferrum, æs uel plumbum ædificat, id eſt, peccata maiora, & idcircò duriora, atque tunc iam inſolubilia: ſed lignum, fœnum, ſtipulam, id eſt, peccata minuta atque leuiſsima, quæ ignis facilè cõſumat. Hoc tamen ſciendum eſt, quia illic ſaltem de minimis nihil quiſque purgationis obtinebit, niſi bonis hoc actibus in hac adhuc uita poſitus, ut illic obtineat, promereatur. Ligna, fœnũ, ſtipulæ.

12. BEDA in tertium caput Lucæ in ea uerba: Ipſe uos baptizabit in ſpiritu ſancto & igni. Sunt qui ità exponunt, quòd in præſenti in ſpiritu, & in futuro baptizemur in igni. Vt uidelicet ſicut nunc in remiſsione omnium peccatorum, ex aqua & ſpiritu renaſcimur, ità & tunc de leuibus quibuſdam peccatis, quæ hinc nobis euntibus adhæſerint, Purgatorij ignis ante ultimum iudicium baptiſmate permundemur, dicente Apoſtolo: Si quis ſuperædificauerit ſuper hoc fundamentum, aurum, argentum, lapides precioſos, ligna, fœnum, ſtipulam: uniuſcuiuſque opus quale ſit, ignis probabit. Si cuius opus manſerit, quod ſuperædificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur. Ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem. Quod quanuis & de igne tribulationis in hac nobis uita adhibito poſsit intelligi, tamen ſi quis hoc de igne futuræ purgationis accipiat, penſandum ſolicitè eſt, quia illum dixit, poſſe per ignem ſaluari, non qui ſuper fundamentum Chriſti, ferrum, æs, uel plumbum ædificat, id eſt, peccata maiora & duriora, atque tunc iam inſolubilia, ſed lignum, fœnum, ſtipulam, id eſt, peccata minima atque leuiſsima, quæ ignis facilè conſumat. Hoc tamen ſciendum eſt, quòd illic ſaltem de minimis nihil quiſque purgationis obtinebit, niſi bonis hoc actibus in hac adhuc uita poſitus, ut illic obtineat, promereatur. Purgatorij ignis baptiſma. 1. Cor. 3. Ex Gregor.

1. C. AVGVSTINVS libro uigeſimoprimo de ciuitate Dei, capite uigeſimoquarto: Nam pro defunctis quibuſdam, uel ut dicitur pro mortuis, uel eccleſiæ, uel quorundam piorum exaudiri orationem eius, licèt qui in Chriſto renati non adeò ità malè uixerint in corpore, ut tali miſericordia habeantur indigni: nec ijdem ſic benè: ut inueniantur tali miſericordia non egere. Tales etiam conſtat ante iudicij diem per pœnas temporales, quas eorum ſpiritus patiuntur, purgatos, receptis corporibus, æterni ignis ſupplicijs non tradendos. Ibidèm: Ipſius quippe Eccleſiæ, uel quorundam piorum exauditur oratio, ſed pro his quorum in Chriſto regeneratorũ nec uſque adeò uita in corpore malè geſta eſt, ut tali miſericordia iudicentur digni nõ eſſe: nec uſque adeò benè, ut talem miſercordiã reperiantur neceſſariã non habere. Sicut etiã facta reſurrectione mortuorũ non deerũt, quibus poſt pęnas, quas patiũtur ſpiritus mortuorũ, impertiatur miſericorda, ut in ignẽ nõ mittãtur æternũ. Neque enim de quibuſdam ueraciter diceretur, quòd non eis remittatur neque in hoc ſeculo, neque in futuro, niſi eſſent, quibus etſi non in iſto, tamen remitteretur in futuro. Quib. defunctis proſint orationes uiuentium. Spiritus patiuntur pœnas temporales. Mat. 12.

2. IDEM homilia decimaſexta in libro quinquaginta homiliarũ: Hi uerò qui tẽpalibus pœnis digna geſſerũt, de quibus Apoſtolus dicit, Si cuius opus arſerit, detrimentũ patietur: ipſe aũt ſaluus erit, ſic tã quaſi per ignẽ: per fluuium igneũ, de quo Propheticus ſermo cõmemorat. Et fluuius igneus currebat ante eum: per fluuium igneum & uada feruentibus globis horrenda trãſibunt. Quanta fuerit peccati materia, tanta & pertranſeundi mora. Quantum 1. Cor. 3. Dan. 7. Quanta pertraſeũdi mora.

tum exegerit culpa,tantum ſibi ex homine vendicabit quædam flammæ rationabilis diſciplina.Et quantum ſtulta iniquitas ſuggeſſerit, tantum ſapiēs pœna deſæuiet.Et quia ſermo diuinus quodam loco æneæ ollæ animam peccatricem comparat,dicens:Pone illam ſuper prunas uacuam, donèc concaleſcat æs eius,& oē § ſtagnum eius defluat:illic ſermones ocioſi,& cogitationes iniquæ vel ſordidæ, illic multitudo leuium peccatorum , quæ puritatem nobilis naturæ infecerant, exundabunt:illic ſtagnum uel plumbū diuerſorū ſubrepentium delictorum,quæ diuinam imaginem obſcurauerant, conſumētur:quæ omnia hic ab anima ſeparari per eleemoſynas & lachrymas compēdioſa tranſactione potuiſſent. Eccè ſic exigere habet ab homine rationē,qui ſeipſum pro homine dédit,& confixus clauis,legi mortis ſe iunxit.

Ezech.24. for.§ ſtannū.

Peccata ueni alia illic expiabuntur.

3. AVGVSTINVS ſermone quadrageſimoprimo de ſanctis , qui eſt ſermo quartus de animabus defunctorum : Fundamentum enim aliud &c. Multi ſunt,qui lectionem iſtam malè intelligentes, falſa ſecuritate decipiuntur , dū credunt , quòd ſi ſuprà fundamentum Chriſti capitalia crimina ædificent, peccata ipſa per ignem tranſitorium poſsint purgari, & ipſi poſteà ad vitam perpetuam peruenire . Intellectus iſte , fratres charisſimi, corrigendus eſt: quia ipſi ſe ſeducunt, qui taliter ſibi blandiuntur . Illo enim tranſitorio igne , de quo dixit Apoſtolus , Ipſe autem ſaluus erit , ſic tamen quaſi ꝑ ignē: non capitalia,ſed minuta peccata purgantur. Quicunque aliqua de capitalibus peccatis in ſe dominari cognouerit,niſi dignè ſe emendauerit, & ſi habuerit ſpatium, longo tempore pœnitentiam egerit , & largas eleemoſynas erogauerit , & à peccatis ipſis abſtinuerit, illo tranſitorio igne de quo dixit Apoſtolus,purgari non poterit , ſed æterna illum flamma ſine ullo remedio cruciabit . Ità peccata ipſa in hoc ſeculo purgantur , vt in futuro illo ignis purgatorius non inueniat, aut certè parum inueniat , quod exurat . Sin autem nec in tribulatione Deo gratias agimus,nec bonis operibus peccata redimimus,ipſi tandiū in illo purgatorio igne moras habebimus, quàm diū ſupradicta peccata minuta tanquàm ligna, fœnum,ſtipula,conſumantur . Sed dicit aliquis:Non pertinet ad me,quandiu moras habeam,ſi tamen ad vitam æternā perrexero . Nemo hoc dicat,fratres charisſimi,quia ille purgatorius ignis durior erit,(vt & ſuprà in pſalmum trigeſimumſeptimum)quàm quid poteſt in hoc ſeculo pœnarum videri, aut cogitari, aut ſentiri . Et cùm de die Iudicij ſcriptum ſit,quòd erit dies unus tanquàm mille anni, & mille anni tanquàm dies vnus,vndè ſcit vnuſquiſque vtrùm diebus , an menſibus,an fortè etiam & annis per illum ignem ſit tranſiturus ? Et quibuſdam interpoſitis,Et ideò quotiès in lectione apoſtolica audieritis : Si quis ſupra fundamentum Chriſti ſuperædificat aurum,argentū, lapides precioſos , de ſanctis hoc & perfectis Chriſtianis accipite , qui uelut aurum purgatum merebuntur ad æterna præmia peruenire . Illi verò,qui ſuperædificant ligna,fœnū,& ſtipulam,de bonis Chriſtianis,ſed negligentibus minuta peccata purgare,intelligite : quæ peccata ſi nec diuina iuſtitia multis tribulationibus purgauerit,nec unuſquiſque eleemoſynarum largitate redemerit, non ſine grandi dolore in illis implebitur illud quod dicit Apoſtolus:Si cuius opus arſerit,detrimentum patietur:ipſe autem ſaluus erit,ſic tamen quaſi per ignem.

Qualia peccata illic expiabunt,qualia non item: & quā graui pœna.

Pſal.89.

4. GREGORIVM habes ſuprà in hac quæſtione,B. 11.

5. BERNARDVS in ſermone de obitu Humberti monachi:Illud ſcitote,qa poſt hanc uitam in purgabilibus lociscentupliciter , quæ fuerint hic neglecta,

Neglecta centupliciter

cta,reddantur uſque ad nouiſsimum quadrantem.

6. Damascenvm in ſermone de defunctis, ſiue in ſermone, Quòd qui hinc m gratûr:ſacris operationibus & uiuorũ beneficijs multùm iuuentur: habes ſup: à in tractatu de Sacramento Euchariſtiæ,quæſtione ſeptima,L.4.

7. Concilivm Florentinum in literis unionis: Item definimus, ſi uerè pœnitentes in Dei charitate deceſſerint, antequàm dignis pœnitentiæ fructibus de commiſsis ſatisfecerint & omiſsis,eorum animas pœnis purgatorijs poſt mortem purgari. Et ut a pœnis huiuſmodi releuentur,prodeſſe eis fidelium uiuorum ſuffragia,Miſſarum ſcilicet ſacrificia,orationes,& eleemoſynas,& alia pietatis officia,quæ à fidelibus pro alijs fidelibus fieri cõſueuerunt,ſecundũ Eccleſiæ inſtituta: illorũq; animas, qui poſt baptiſma ſuſceptũ nullam omninò peccati maculã incurrerũt,illas ẽt quæ poſt contractam peccati maculam,uel in ſuis corporibus, uel eiſdem exutæ corporibus(prout ſuperiùs dictum eſt)ſunt purgatæ, in cælum mox recipi,& intueri clarè ipſum Deum trinum & unũ,ſicuti eſt,pro meritorũ tamen diuerſitate alium alio perfectiùs. Illorum autem animas,qui in actuali mortali peccato,uel ſolo originali decedũt,mox in infernũ deſcẽdere,pœnis tamen diſparibus puniẽdas.

8. Concilivm Tridentinũ ſeſsione ſexta,canone trigeſimo:Si quis poſt acceptam iuſtificationis gratiam cuilibet peccatori pęnitenti ità culpam remitti,& reatum æternæ pęnæ deleri dixerit,ut nullus remaneat reatus pęnæ tpalis exoluendæ uel in hoc ſeculo, uel in futuro in Purgatorio,antequã ad regna cælorum aditus patere poſsit,anathema ſit.

9. Idem Concilium Tridentinum ſeſsione vigeſimaquinta,parte prima, in decreto de Purgatorio: Cum Catholica Eccleſia, Spiritu ſancto edocta, ex ſacris literis & antiqua Patrũ traditione, in ſacris Cõcilijs,& nouiſsimè in hac œcumenica ſynodo docuerit,Purgatoriũ eſſe,animáſq; ibi detẽtas,fideliũ ſuffragijs, potiſsimũ uerò acceptabili altaris ſacrificio iuuari:præcipit ſancta Synodus epiſcopis,ut ſanã de Purgatorio doctrinã, à ſanctis Patribus & ſacris Concilijs traditã,à Chriſti fidelibus credi,teneri,doceri,& ubique prædicari,diligẽter ſtudeãt. Apud rudẽ uerò plebẽ difficiliores ac ſubtiliores qõnes,quæq; ad ædificationẽ nõ faciũt,& ex quibus plerũq; nulla fit pietatis acceſsio, à popularibus cõcionibus ſecludãtur. Incerta itẽ,uel quæ ſpecie falſi laborãt,euulgari ac tractari nõ permittãt.Ea uerò quæ ad curioſitatẽ quãdã,aut ſuperſtitionẽ ſpectãt,uel turpe lucrũ ſapiũt,tãquàm ſcandala & fideliũ offendicula ꝓhibeãt.Curẽt aũt ẽpi,ut fideliũ uiuorũ ſuffragia,Miſſarũ ſcilicet ſacrificia,orõnes,eleemoſynæ,aliaq; pietatis opera,quæ à fidelibus pro alijs fidelibus defunctis fieri conſueuerũt,ſecundum Eccleſiæ inſtituta,pie & deuotè fiãt,& quæ pro illis ex teſtatorum fundationibus,uel alia ratione debentur, nõ perfunctoriè, ſed à ſacerdotibus & eccleſiæ miniſtris & alijs,qui hoc præſtare tenẽtur, diligenter & accuratè perſoluantur.

10. Beda,expoſitionũ allegoricarũ in San.uelẽ lib.4.cap.10.in ea uerba ultimi capitis libri primi Regũ:Et ieiunauerũt ſeptẽ diebus:Rectè, inquit, & ad literã pro mortuis, ut ad requiẽ peruenire ualeãt,ſeptẽ diebus ieiunatur.

1. D. Concilivm quartum Carthaginenſe (cui interfuit D.Auguſt.)canone ſeptuageſimonono: Pœnitentes,qui attentè leges pęnitentiæ exequũtur,ſi caſu in itinere uel in mari mortui fuerint, ubi eis ſubueniri non poſsit, memoria eorum & orationibus & oblationibus commendetur.

2. Item canone nonageſimoquinto;Qui oblationes defunctorum aut negant

reddantur in locis pur gabilibus.

Propter neglectã ſatisfactionem in hac vita, pur gatoriæ pœnæ ſuſtinentur.

Modi quibus releuantur.

quorũ animæ ſtatim ad cælum euolent, aut in infernum deſcendant.

pœna nonnũquàm reſtat exoluenda in purgatorio.

Doctrina Eccleſiæ Catholicæ d purgatorio & ſuffragijs uiuorum.

Opera quib. animæ iuuantur.

Orationes & oblationes ꝓ mortuis.

Egentiū necatores. gant eccleſijs, aut cum difficultate reddunt, tanquàm egentium necatores excommunicentur.

Oblatio pro mortuorum delicto. 3. Concilium Toletanum vndecimum, canone duodecimo: De his autem, qui accepta pœnitentia, antequàm reconcilientur, ab hac uita receſſerint, placuit nobis, ut & memoria talium in eccleſijs commendetur, & oblatio pro eorum delicto à Presbyteris recipiatur.

4. Tribvriense, canone trigeſimoprimo: Si quis inuentus fuerit furtum aut rapinam exercere, & in ipſo diabolico actu mortem meretur incurrere, nullus pro eo præſumat orare, aut eleemoſynam dare: & eleemoſyna pro eo data, in memoriam nec clericorum, nec pauperum ueniat, ſed execrabilis ſordeſcat.

5. Concilivm Braccarenſe primum, canone trigeſimoquarto: Placuit, vt qui aut per ferrum, aut per uenenum, aut per præcipitium, aut ſuſpendiū, aut quolibet modo violentam ſibiipſis inferunt mortem, nulla pro illis in oblatione commemoratio fiat, neque cum Pſalmis ad ſepulturam eorum cadauera deducantur. Multi enim ſibi hoc per ignorantiam uſurpant. Similiter & de his placuit fieri, qui pro ſuis ſceleribus puniuntur.

6. Concilivm Florentinum in literis unionis, vt ſuprà, hac quæſtione, C. 8.

7. Concilivm Tridentinum ſeſsione vigeſimaſexta, ut ſuprà, hac quæſtione, C. 9.

8. Idem ſeſsione uigeſimaſecunda, capite ſecundo, & canone tertio, ut ſuprà, quæſtione ſeptima de Euchariſtia, M. 15.

9. Avgvstinvs libro de cura pro mortuis gerenda, capite primo, uolēs reſpondere ad quæſtionem, utrùm proſit cuique quòd poſt mortem corpus eius apud ſancti alicuius memoriam ſepeliatur: Dicis (inquit) uideri tibi, nō eſſe inanes motus animorum religioſorum atque fidelium pro ſuis iſta curantium. Adiungis etiam uacare non poſſe, quòd vniuerſa pro defunctis Eccleſia ſupplicare conſueuit: vt hinc & illud conijci poſsit, homini prodeſſe poſt mortem, ſi fide ſuorum humando eius corpori talis prouideatur locus, in quo appareat opitulatio etiam iſto modo quæſita ſanctorum. Sed cùm hęc 2. Cor. 5. ità ſint, quomodò huic opinioni contrarium non ſit, quod dicit Apoſtolus, Omnes enim adſtabimus ante tribunal Chriſti, ut ferat unuſquiſque ſecundùm ea quæ per corpus geſsit, ſiue bonum, ſiue malum: non te ſatis uidere ſignificas. Hæc quidem Apoſtolica ſententia, ante mortem admonet fieri, quod poſsit prodeſſe poſt mortem: non tunc quando iam recipiendum eſt, quod quiſque geſſerit ante mortem. Verùm hæc ità ſoluitur quæſtio, quoniam quodam uitæ genere acquiritur, dum in hoc corpore uiuitur, ut aliquid adiuuent iſta defunctos: ac per hoc ſecundùm ea, quæ per corpus geſſerunt, eis quæ poſt corpus religiosè pro illis facta fuerint, adiuuantur. Sunt enim quos nihil omninò adiuuant iſta: ſiue pro eis fiant, quorum tam mala ſunt merita, vt neque talibus digni ſint adiuuari: ſiue pro eis, quorum tam bona, vt talibus non indigeant adiumentis. Genere igitur vitæ quod geſsit quiſque per corpus efficitur vt proſint vel non proſint, quæcunque pro illo piè fiunt, cùm reliquerit corpus. Nam meritum per quod iſta proſint, ſi nullum comparatum eſt in hac vita, fruſtrà quæritur poſt hanc vitam. Ità fit, vt neque inaniter Eccleſia, uel ſuorum cura pro defunctis, quod potuerit religionis impendat: & tamen ferat vnuſquiſque ſecundùm ea, quæ per corpus geſsit.

Varia moriētium genera, ex quib. unū eſt cui proſunt uiuorū opera.

pus geſsit. Vt enim hoc quod impenditur, poſsit ei prodeſſe poſt corpus, in ea uita acquiſitum eſt, quam geſsit in corpore. (Hucuſque hæc citat in libro de octo Dulcitij quæſtionibus, quæſtione ſecunda.) Poterat inquiſitioni tuę ſufficere mea breuis iſta reſponſio: ſed quia alia mouent, quibus reſpondendum exiſtimo, parumper attende. In Machabæorum libris legimus oblatum pro mortuis ſacrificium. Sed etſi nuſquàm in ſcripturis veteribus omnino legeretur, non parua eſt vniuerſæ Eccleſiæ, quæ in hac conſuetudine claret authoritas: ubi in precibus Sacerdotis, quæ Domino Deo ad eius altare funduntur, locum ſuum habet etiam commendatio mortuorum. Hæc ibi. De conditione ſepulturæ, & ijs quorum corpora apud memoriam ſanctorū ſepeliuntur, capitibus ſequentibus diſſerit. 2. Mach 12. Vniuerſæ Eccleſiæ authoritas.

10. IDEM Auguſtinus libro vigeſimoprimo de ciuitate Dei, capite decimoſexto: Tanta eſt Dei miſericordia in vaſa miſericordiæ quæ præparauit in gloriam, vt etiam prima hominis ætas, id eſt, infantia, quæ ſine ullo reniſu ſubiacet carni, &c. & ſecunda, quæ pueritia nuncupatur, ubi nondum ratio ſuſcepit hanc pugnam, & ferè ſub omnibus vitioſis delectationibus iacet, &c. Si ſacramenta mediatoris acceperit, etiam ſi hanc in eis annis vitam finiat, non ſolùm pœnis non præparetur æternis, ſed ne ulla quidē poſt mortem purgatoria tormenta patiatur. Sufficit enim ſola ſpiritalis regeneratio, nè poſt mortem obſit, quod carnalis generatio cum morte contraxit, &c. Quiſquis igitur cupit pœnas euadere ſempiternas, non ſolum baptizetur, uerùm etiam iuſtificetur in Chriſto, ac ſic verè tranſeat à diabolo ad Chriſtum. Purgatorias autem pœnas nullas futurus opinetur, niſi ante illud ultimum tremendumque iudicium. Rom. 9. Pueri baptizati ante rationis uſum mortui, ſine purgatorio ſaluantur.

11. AVGVSTINVS de uerbis Apoſtoli, ſermone trigeſimoquarto, uel ſecundùm alios trigeſimoſecundo: Pompa funeris, agmina exequiarum, ſumptuoſa diligentia ſepulturæ, monumentorum opulenta conſtructio, uiuorū ſunt qualiacunque ſolatia, non adiutoria mortuorum. Orationibus uerò ſanctæ Eccleſiæ & ſacrificio ſalutari, & eleemoſynis quæ pro eorum ſpiritibus erogantur, non eſt dubitandum mortuos adiuuari, ut cum eis miſericordiùs agatur a Domino, quam eorum peccata meruerunt. Hoc enim à Patribus traditum uniuerſa obſeruat Eccleſia, ut pro eis qui in corporis & ſanguinis Chriſti communione defuncti ſunt, cùm ad ipſum ſacrificium loco ſuo commemorantur, oretur, ac pro illis quoquè id offerri commemoretur. Cùm verò eorum commendandorum cauſa opera miſericordiæ celebrantur, quis eis dubitet ſuffragari, pro quibus orationes Deo non inaniter allegantur? Non omninò ambigendum eſt iſta prodeſſe defunctis, ſed talibus qui ità vixerint ante mortem, vt poſsint eis hæc utilia eſſe poſt mortem. Nam qui ſine fide quæ per dilectionem operatur, eiuſque ſacramentis de corporibus exierunt, fruſtrà illis à ſuis huiuſmodi pietatis impenduntur officia &c. Non ergò mortuis noua merita comparantur, cùm pro eis boni aliquid impendunt ſui, ſed eorum præcedentibus conſequentia iſta redduntur. Non enim dictum eſt niſi cum hic uiuerent, vt eos hæc aliquid adiuuarent, cùm hic uiuere deſtitiſſent. Et ideò iſtam finiens quiſque uitam, niſi quod meruit in ipſa, non poterit habere poſt ipſam. Permittantur itaque pia corda charorum de ſuorum mortibus contriſtari dolore ſanabili, & conſolabiles lachrymas fundant conditione mortali, quas citò reprimat fidei gaudium, qua credunt fideles, quandò moriuntur, paululùm à nobis abire, Quibus operib. certò iuuentur mortui. Quibus proſint. Gal. 5.

& ad

Cura ſepulcra conſtruendi. & ad meliora tranſire &c. Sit pro uiribus cura ſepeliendi & ſepulcra conſtruendi, quia & hæc in ſcriptis ſanctis inter bona opera deputata ſunt. Nec ſolùm in corporibus Patriarcharum aliorumque ſanctorum, & humanis cadaueribus quorumque iacentium, uerùm etiam in ipſius Domini corpore (Ioan.19.) prædicati atque collaudati ſunt, qui iſta fecerunt. Impleant ergò hæc homines erga ſuos officia poſtremi muneris, & ſui humani lenimenta mœroris. (Spiritus defunctorum ut iuuandi.) Verùm illa quæ adiuuent ſpiritus defunctorum oblationes, orationes, erogationes, multo pro eis obſeruantiùs, inſtantiùs, abundantiùs impendant, qui ſuos carne, non ſpiritu mortuos, non ſolùm carnaliter, ſed etiam ſpiritaliter amant.

(Traditio Apoſtolica, orare & ſacrificare pro mortuis.) 12. ISIDORVS libro primo de officijs eccleſiaſticis, capite decimooctauo: Sacrificium pro defunctorum fidelium requie offerre, uel pro eis orare, quia per totum hoc orbem cuſtoditur, credimus quòd ab ipſis Apoſtolis traditũ ſit. Hoc enim ubique Catholica tenet Eccleſia, quæ niſi crederet fidelibus defunctis dimitti peccata, non pro eorum ſpiritibus uel eleemoſynam faceret, uel Deo ſacrificium offerret. (Matt 12. purgatorius ignis.) Nam & cùm Dominus dicit, Qui peccauerit in ſpiritum ſanctum, non remittetur ei neque in hoc ſeculo, neque in futuro: demonſtrat, quibuſdam illic dimittenda peccata, & quodam purgatorio igne purganda. (In enchiridio ad Laurent. cap.110.) Ergò in quodam loco à ſancto Auguſtino dictum eſt, Defunctorum animas ſine dubio pietate ſuorum uiuentium releuari, cum pro illis ſacrificium offertur, uel eleemoſynæ fiunt, ſi tamen aliquod ſibi quiſque meritum præparauit, dum adhuc in corpore uiueret, pro quo iſta proſint, quæcunque pro illo fiunt. Nam non omnibus proſunt. Et quare non omnibus proſunt, niſi propter differentiam uitæ, quam quiſque geſsit in corpore? Nã pro ualdè bonis gratiarum actiones ſunt, pro nõ ualdè malis propitiationes ſunt: pro ualdè malis, etſi nulla ſunt adiumenta mortuorum, qualeſcunque conſolationes uiuorum ſunt. Quibus autem proſunt, aut ad hoc proſunt, ut ſit plena remiſsio peccatorum: aut certè, ut tolerabilior fiat ipſa damnatio.

(Apoſtolica traditio.) 13. RABANVS Maurus libro ſecundo de Inſtitutione Clericorum, capite quadrageſimoquarto: Sacrificium pro defunctorum fidelium requie offerre, uel pro eis orare, quia per totum orbem hoc cuſtoditur, credimus quòd ab ipſis Apoſtolis traditum ſit. Hoc enim ubique Catholica tenet Eccleſia: quæ niſi crederet, fidelibus defunctis dimitti peccata, non pro eorum ſpiritibus uel eleemoſynam faceret, uel ſacrificium Deo offerret. (Matth.12.) Nam & cùm dicit, Qui peccauerit in ſpiritum ſanctum, non remittetur ei in hoc ſeculo, neque in futuro: demonſtrat, quibuſdam illic dimittenda peccata, & quodã purgatorio igne purganda. (Lib 4. dial.c. 55. & ſequentib. Lib.5. Angl. hiſt. ca.13.) Ergò ut in libris dialogi ſanctus Gregorius narrat, & Beda magiſter in geſtis Anglorum, frequenter exemplo oſtenſum, ſeu uiſione reuelatum eſt, animabus defunctorum multum prodeſſe oblata pro eis ſacrificia. Et in quodam loco dictum eſt à ſancto Auguſtino, defunctorum animas ſine dubio pietate ſuorum uiuentium releuari, &c. ut ex eodem refert Iſidorus.

14. CYPRIANVS libro quarto epiſtolarum, epiſtola ſecunda, ad Antonianum ſcribens: Floret Eccleſia tot uirginibus coronata, & caſtitas ac pudicitia tenorem gloriæ ſuæ ſeruat: nec quia adultero pœnitentia & uenia laxatur, continentiæ uigor frangitur: Aliud eſt ad ueniam ſtare, aliud ad gloriã peruenire: (Matth. 5. Nonnulli nõ exeũt carcerẽ) aliud, miſſum in carcerem non exire indè, donec ſoluat nouiſſimum quadrantem: aliud, ſtatim fidei & uirtutis accipere mercedem: aliud,

pro

pro peccatis longo dolore cruciatuum emundari, & purgari diù igne: aliud, peccata omnia paſsione purgaſſe: aliud deniquè, pendere in die iudicij ad ſententiam Domini: aliud, ſtatim à Domino coronari.

donèc ſoluerint nouiſsimũ quadrantem.

15. Idem libro primo epiſtolarum, epiſtola nona ad plebem & Clerum Furnitanorum: Quod Epiſcopi anteceſſores noſtri religioſè conſiderantes, & ſalubriter prouidentes, cenſuerunt, nè quis frater excedēs, ad tutelam uel curam Clericum nominaret: ac ſi quis hoc feciſſet, non offerretur pro eo, nec ſacrificium pro dormitione eius celebraretur. Neque enim apud altare Dei meretur nominari in ſacerdotum prece, qui ab altari ſacerdotes & miniſtros uoluit auocare. Et ideò Victor cum contra formam nupèr in Concilio à ſacerdotibus datam, Geminium Fauſtinum presbyterum auſus ſit tutorem conſtituere, non eſt quòd pro dormitione eius apud uos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine eius in Eccleſia frequētetur, ut ſacerdotum decretum religioſè & neceſſariè factum, ſeruetur à nobis.

1. Cor. 3.

Sacrificij celebratio pro dormitiōe fidelium.

16. Origenem habes ſuprà in hac quæſtione, B. 7.

17. Dionysius Areopagita in libro de Eccleſiaſtica hierarchia, capite ſeptimo: Coacto ſancto cœtu, uenerandus antiſtes (ſi quidem ſacerdotalis ordinis fuerat, qui obdormiuit) ante ſanctum altare inclinans eum, orationem ad Deum inchoat & gratiarum actionem. Si autem aut honeſtiſsimis monachis, aut ſanctæ plebi inſertus erat, ad uenerandum ſacrarium ipſum ante ſacerdotum reclinat ingreſſum, deindè precem cum gratiarum actione peragit Præſul. Deincèps uerò miniſtri diuinis inſerta eloquijs, ueriſsima de noſtra reſurrectione promiſſa recitantes, conſentanea, tantundemque ualentia canunt pſalmorum cantica: deindè miniſtrorum primus dimittit Catechumenos, ſanctosque iam defunctos concelebrat, cum quibus & nupèr uita functum pari laudatione proſequitur: hortaturque omnes, ut ſibijpſis idētidèm poſtulent beatam in Christo conſummationem. Poſteà accedens uenerabilis Præſul, precem ſuper eo ſacratiſsimam peragit: & poſt orationem ipſe quoquè Pontifex defunctum ſalutat, & poſt illum qui adſtant omnes. Vbi uerò cuncti conſalutauerunt, ſuper defuncto fundit oleum Pontifex, & oratione pro omnibus facta, honeſto in loco ponit corpus cũ æqualibus alijs corporibus ſanctis. Poſteà uerò explicans Dionyſius precationem Antiſtitis, inquit: Precatur oratio illa diuinam clementiam, ut cuncta dimittat per infirmitatem humanam admiſſa peccata defuncto: eumque in luce ſtatuat, & regione uiuorum, in finibus Abrahæ, Iſaac & Iacob, in loco undè aufugit dolor, & triſtitia, & gemitus. Et paulò pòſt: Ac fortaſsè inquies, iſta quidem rectè à uobis dici, uerùm ambigere, cuius rei gratia Præſul diuinam precatur clementiam, defuncto peccatorum ueniam poſtulans, & æqualem ſanctis ac lucidiſsimam ſortem. Si enim eorum quæ in uita geſſit, bonorum aut malorum à diuina iuſtitia percipiet præmia: perfecit autem actiones ſuas in uita iſta defunctus, quæ nam hunc oratio Præſulis ad aliam (præter illam quam meruit uitæ hic actæ reſpondentem) transferet requiē? Non ignoro quidem & ego diuinis eloquijs accedens, ſingulis reddendam pro meritis ſortem. Quòd autem & iuſtorum preces etiam in uita iſta, & nedùm poſt mortem, (nedum, id eſt, quanto magis, teſte Damaſceno in ſermone de defunctis) ijs ſolis proſint qui digni ſunt, ſcripturæ nos edocet ſacroſancta traditio. Quid enim Sauli profuit Samuelis oratio? &c. Itaque ſcripturæ ſacræ acquieſcens, utiles in hac uita eſſe dixerim ſanctorum preces,

Ritus ſepeliēdi, Dionyſij & Apoſtolorum tēpore.

Oratio pro defunctis.

Orat pōtifex ꝓ peccatorũ remiſsione, & pro quiete æterna.

Obiectionis ſolutio.

hoc modo ſcilicet,ſi quis ſanctorum munerum deſiderio incenſus, ad eaque percipienda piè affectus,paruitatis tamen propriæ conſcius,quempiam ſanctorum uirorum adeat,oretque ſibi adiutorem & precatorem accedere,capiet ex hoc omninò utilitatem commoda cuncta excedentem, &c.Hanc ſi quis ſpernat ſacroſanctam diſciplinam, atque infelici elatione ſeductus,dignum ſe diuina arbitretur familiaritate,ſanctosque deſpiciat: hic certè ſi petitiones indignas Deo, neque ſacras poſtularit, intentoque careat diuinorum deſiderio,ſibique ipſi conſentaneo, imperita poſtulatione per ſeipſum nunquàm potietur. Quæ nam uerò de huiuſmodi prece,quam ſuper defuncto peragit Præſul,ex diuinis ducibus noſtris traditio peruenit ad nos,operæprecium eſt ut dicamus: Didicit igitur de ſcripturis diuinitùs traditis, ut his qui piè uixerunt, lucidiſsima diuinaque uita pro merito ab æquiſſimis lancibus redditur, non recordante diuina bonitate per ſummam clementiam maculas, quæ illis ex humana infirmitate adhæſerunt. Nullus enim (inquit) eſt mundus à labe. Iſta quidem nouit Pontifex promiſſa à ſanctis eloquijs: petit autem ea fieri, donarique eis qui piè uixerunt, præmia ſacra & cętera. Neque enim unquàm peteret Pontifex diuinæ iuſtificationis prædicator,quæ Deo ſciret non eſſe gratiſsima, & quæ largiturum ſe ille nequaquàm promiſiſſet. Quocirca prophanis uita functis nō iſta imprecatur. Et paulò pòſt: Cæteras uerò ità pontificibus oportet animum intendere,quæcunque illi geſſerint, tanquàm à Deo agitatis. Qui enim (inquit)uos ſpernit,me ſpernit.

Apoſtolos intelligit. *Hiere.25.* *Mat.16.* *Summa ratio nis quam pro mortuo facit præſul.* *Iob 40.2, iuxta 70.* *Luc.10.*

18. Clemens epiſtola prima,ad Iacobum fratrem Domini ſcribens:Inſtruebat D. Petrus,actus ſuæ uitæ omni hora cuſtodire,&c.mortuos ſepelire,& diligenter eorum exequias peragere,pro eisque orare, & eleemoſynas dare.

B. Petrus docuit orādum eſſe pro defunctis, & eleemoſynas dandas.

19. Idem libro ſexto Conſtitutionum Apoſtolicarum, capite trigeſimo: Sine ulla exceptione conuenite in cęmeteria, ſacros libros in ijs legentes, & pſallentes pro ijs,qui dormierunt,Martyribus, atque omnibus ſanctis qui à ſeculo fuerunt,(in eorum honorem ſcilicet) proque fratribus noſtris qui in Domino obierunt: Et antitypum regalis corporis Chriſti,acceptabilemque Euchariſtiam offerre in Eccleſijs & cęmeterijs ueſtris. Atque in exitu mortuorum pſallentes,eos deducite,ſi fideles fuerint in Domino. Precioſa enim in conſpectu Domini mors ſanctorum eius. Et iterùm: Reuertere anima mea in requiem tuam,quoniam Dominus benefecit tibi. Dicit enim Dominus Sadducæis de reſurrectione mortuorum: Non legiſtis quod ſcriptum eſt,Quoniam ego Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob: non eſt Deus mortuorum,ſed uiuorum: omnes enim in ipſo uiuunt. Igitur eorum qui in Deo uiuunt,nec reliquiæ ſine honore manent. nam Heliſæus Propheta poſt diſceſſum è uita, mortuum quendam excitauit interfectum à piratis Syrię, attigit enim corpus eius Heliſæi oſſa, atque excitatus uixit,quod factum non eſſet,niſi Heliſęi corpus ſanctum fuiſſet.

Euchariſtia pro defunctis offerenda. *Pſal.115.* *Pſal.114.* *Marc.12.* *4.Reg.14.*

1. E. Chrysostomus homilia tertia in epiſtolam ad Philippenſes:Lugeamus peccatores non ſolùm mortuos, ſed & uiuentes. Gaudeamus propter iuſtos, non ſolum uiuentes,ſed & mortuos. Iterum poſteà: Deploremus eos,qui in diuitijs mortui ſunt,& nihil conſolationis ſuis ipſorum animabus ex diuitijs ſuis procurarunt: eos qui cum poteſtatem abluendorum peccatorum

ca torum

catorum habuiſſent, noluerunt. Hos inquam non unum aut alterum deploremus diem, ſed omnem noſtram uitam. Nō ſunt abſurdi affectus hæ lachrymæ, ſed magni amoris. Defleamus iſtos, iuuemus iſtos pro uiribus: procuremus illis aliquid auxilij, modici quidem, attamen iuuemus eos. Quomodò, quave ratione? Precantes. Adhortemur & alios, ut pro illis orent: pauperibusque indeſinenter pro illis eleemoſynas demus. Habet res iſta nonnihil conſolationis. Audi quippe, quid Deus dicat: Protegam ciuitatem iſtā propter me, & propter Dauid ſeruum meum. Si memoria duntaxàt iuſti tātum ualuit, quandò & opera pro tali fiunt, quid non poterunt? Non fruſtrà ab Apoſtolis ſancitum eſt, ut in celebratione uenerādorum myſteriorum memoria fiat eorum qui hinc diſceſſerunt. Nouerunt illis multum hinc emolumenti fieri, multū utilitatis. Stante ſiquidem uniuerſo populo, manus in cælos extendentes, cœtu item ſacerdotali, uerendoq; poſito ſacrificio, quomodò Deum non placaremus pro illis orantes. Verum iſtud quidem de illis dicimus, qui in fide abſceſſerunt: Catechumenos uerò neque illo ſolatio dignamur, ſed omni huiuſmodi deſtituti ſunt auxilio, uno quodam dempto. Quonam illo? Pauperibus illorum nomine dare licet, undè illis nonnihil refrigerij accedit. Nam ità uult Deus, ut nos inuicem mutuò iuuemus.

Precibus et eleemoſynis iuuandi defuncti.

4. Reg. 19.

Ab Apoſtolis inſtituta eſt commemoratio mortuorū ſub miſſæ ſacrificio.

2. Idem homilia quadrageſimaprima in priorē epiſtolam ad Corinthios: Abierit peccator ſane, gaudere decet peccata impedita eſſe, & non accumulatum malum, utique quantum fieri poteſt, ut iuuetur, non lachrymis, ſed prece, ſupplicationibus, eleemoſynis, oblationibus. Non eſt temerè hoc excogitatum, nec fruſtrà memoriam mortuorū inter ſacra myſteria celebramus, aut accedimus, pro illis agnum illum iacentem & peccata mundi tollentem deprecantes, ſed ut his conſolatio hinc aliqua fiat. Nec temerè qui altari aſſiſtit &c. Vide reliqua in tractatu de Sacramento euchariſtiæ, quæſtione ſeptima, L. 2.

Prece, eleemoſynis, oblationibus iuuandi.

Memoria mortuorū in celebratione Myſterii altaris.

3. Idem homilia ſexageſimanona ad populum Antiochenum habet eadē quæ paulò antè ex homilia tertia in epiſtola ad Philippenſes allata ſunt.

4. Damascenum in oratione de defunctis, ſiue, Quòd qui in fide hic migrarunt &c. habes in ſeptima quæſtione de ſacramento euchariſtiæ, L. 4.

5. Athanasium habes ibidèm, à Damaſceno citatum.

6. Gregorius Niſſenus, teſte Damaſceno in eadem oratione: Nihil, inquit, abſque ratione & utilitate à prædicatoribus & diſcipulis Chriſti traditum, & in omnibus Eccleſijs Dei prædicatum. Res autem modis omnibus utilis & Deo in primis grata, in diuinis præclariſq; ſacris operationibus eorum qui in recta fide deceſſerunt, facere memoriam.

A Chriſti diſcipulis traditum, et ubiq; prædicatum.

1. F. Epiphanius contra hæreſes, hæreſi ſeptuageſimaquinta, ut ſuprà, quæſtione de ſacramento Euchariſtiæ, L. 10.

2. Avgustinus libro de hæreſibus ad Quod uult deum, hæreſi quinquageſimatertia: Fertur Aerius propria quoque dogmata addidiſſe nonnulla, dicens, orare uel offerre pro mortuis oblationem non oportere, nec ſtatuta ſolenniter celebranda eſſe ieiunia.

Aerii hæreſis.

3. Damascenus in libro de hæreſibus, de Aerio ſcribens ſic inquit: Cūque ſibi Epiſcopatum denegatum uideret, multa contra Eccleſiam docere inſtituit, Arianorum nulli ſecundus. Adiecit autem quædam de ſuo. Negat enim quicquam offerendum pro mortuis.

Q 4. Con-

4. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione ſexta, & uigeſimaquinta, ut ſuprà in hac quæſtione. C. 8. 9.

5. FLORENTINVM uide ibidèm. C. 7.

6. AVGVSTINVM in Pſalmum trigeſimumſeptimum, uide ſuprà in hac quæſtione, B. 3.

7. IDEM Auguſtinus libro ſecundo, de Geneſi, contra Manichæos, capite vigeſimo: Qui coluerit agrum ſuum interius, & ad panem ſuum quamuis cũ labore peruenerit, poteſt uſque ad finem uitæ huius hunc laborem pati: poſt hanc autem uitam non eſt neceſſe ut patiatur. Sed qui fortè agrum non coluerit, & ſpinis eum opprimi permiſerit, habet in hac uita maledictionem terræ ſuæ in omnibus operibus ſuis, & poſt hanc uitam habebit uel ignem purgationis, uel pœnam æternam. Ità nemo euadit iſtam ſententiam, quæ prolata eſt in Adamum, Maledicta terra &c. Sed agendum eſt, ut ſaltem in hac tantum uita ſentiatur.

Ignis purgationis. Gen. 3.

8. GREGORIVS in tertium pſalmum pœnitentialem, ſuper primum uerſum, Dñe nè in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Quaſi dicat: Scio futurum eſſe, ut poſt huius uitæ exitum alij flammis expiētur purgatorijs alij ſententiam æternæ ſubeant da nnationis. Sed quia illum tranſitorium ignem omni tribulatione æſtimo præſenti intolerabiliorem, non ſolũ in furore æternæ damnationis opto non argui, ſed etiam in ira tranſeuntis ti meo correptionis purgari.

Pſal 6 37. Flāmis purgatoriis nonnulli expiantur. Acerbitas pœnarum purgatorii. Catholicos irrident hæretici q̃ pro mortuis orent.

9. EVNDEM in libro quarto dialogorum, capite trigeſimonono habes hac quæſtione, B. 11.

10. BERNARDVS ſermone ſexageſimoſexto ſuper Cantica Canticorum: Videte detractores, uidete canes. Irridet nos qui baptizamus infantes, quòd oramus pro mortuis, quòd ſanctorum ſuffragia poſtulamus. In omni genere hominum atque in utroque ſexu feſtinant proſcribere Chriſtum, in adultis & paruulis, in uiuis & mortuis, & cæt. Mortuos uiuentium fraudantes auxilijs; uiuentes nihilominùs ſanctorum qui deceſſerunt, ſuffragijs ſpoliantes. Et paulò poſt: Non credunt autem ignem Purgatorium reſtare poſt mortem, ſed ſtatim animam ſolutam à corpore uel ad requiem tranſire, uel ad damnationem. Quærant ergò ab eo qui dixit quoddam peccatum eſſe, quod neque in hoc ſeculo, neque in futuro remitteretur: cur hoc dixerit, ſi nulla manet in futuro remiſsio purgatiove peccati?

Vide epiſto. Petri uenerabilis Abbatis Cluniacenſis contra Petrobruſianos hæreticos. purgatorium poſt mortem reſtare nō credebāt antiqui hæretici. Mat. 12.

11. AVGVSTINVS in Enchiridio, capite centeſimodecimo. Neque negãdum eſt, defunctorum animas pietate ſuorum uiuentium releuari, cum pro illis ſacrificium mediatoris offertur, & cæt. Reliqua poſita ſunt initio huius quæſtionis, B. 1.

12. IDEM in libro de cura pro mortuis gerenda, capite primo: Nam dicis uideri tibi non eſſe inanes motus animorum religioſorum atque fideliũ pro ſuis iſta curantium. Ibidèm: Ità fit, ut neque inaniter Eccleſia uel ſuorum cura pro defunctis quod potuerit religionis impendat. &c. Totum hunc locum habes ſuprà hac quæſtione, D. 9.

13. IN eodem libro, capite quarto: Proinde ſus ſepeliẽdis corporibus apud memoriam ſanctorũ locus, bonæ affectionis humanæ eſt erga funera ſuorũ: quoniam ſi nonnulla religio eſt, ut ſepeliantur, non poteſt nulla eſſe, quandò ubi ſepeliantur attenditur. Sed cum talia uiuorum ſolatia requiruntur, quibus eorum pius in ſuos animus appareat, non uideo quæ ſunt adiumenta mortuo-

mortuorum: niſi ad hoc, ut dum recolunt, ubi ſint poſita eorum quos diligunt corpora, eiſdem ſanctis illos tanquam patronis ſuſceptos apud Dominum adiuuandos orando commendent. Quod quidem facere poſſent, etiã ſi talibus locis eos humare non poſſent. Deindè explicans, quare ſepulcra vocentur monumenta, (quòd nimirùm mentem moneant) ſubiungit: Cùm itaque recolit animus vbi ſepultum ſit chariſsimi corpus, & occurrit locus nomine martyris venerabilis, eidem martyri animam dilectam commendat recordantis & precantis affectus. Qui cùm defunctis à fidelibus chariſsimis exhibetur, eum prodeſſe non dubium eſt ijs, qui cùm in corpore viuerent, talia ſibi poſt hanc uitam prodeſſe meruerunt. Verùm etſi aliqua neceſsitas vel humari corpora, uel in talibus locis humari nulla data facultate permittat, non ſunt prætermittendæ ſupplicationes pro ſpiritibus mortuorum: quas faciendas pro omnibus in Chriſtiana & Catholica ſocietate defunctis, etiam tacitis nominibus, quorunque ſub generali commemoratione ſuſcepit Eccleſia: vt quibus ad iſta deſunt parentes aut filij, aut quicunque cognati uel amici, ab una eis exhibeantur pia matre communi. Si autẽ deeſſent iſtæ ſupplicationes, quæ fiunt recta fide ac pietate pro mortuis, puto quòd nihil prodeſſet ſpiritibus eorum, quamlibet in locis ſanctis exanima corpora ponerentur.

Sãctis tanquã patronis mortui commendantur.

Commendãt animam Martyri.

Supplicãdum pro Spiritib. mortuorum.

14. Et capite decimooctauo eiuſdem libri: Quæ cùm ità ſint, non exiſtimemus ad mortuos, pro quibus curam gerimus, peruenire, niſi quòd pro eis ſiue altaris, ſiue orationum, ſiue eleemoſynarum ſacrificijs ſolenniter ſupplicamus: quanuis non pro quibus fiunt, omnibus proſint, ſed ijs tantùm, quibus, dum uiuunt, comparatur vt proſint. Sed quia non diſcernimus, qui ſint: oportet ea pro regeneratis omnibus facere, vt nullus eorum prætermittatur, ad quos hæc beneficia poſsint aut debeant peruenire. Melius.n.ſupererunt iſta eis, quibus nec obſunt, nec proſunt, quàm eis deerunt, quibus proſunt. Diligentius tamen facit hæc quiſque pro neceſſarijs ſuis, quòd pro illo fiat ſimiliter a ſuis.

Sacrificiũ altaris, orationum & eleemoſynarũ p defunctis.

Regeneratis oĩbus hęc beneficia cur pſtanda ſunt.

X

Quæ commendatio ac dignitas eſt Pœnitentiæ?

A. Hæc eſt Euangelicæ prædicationis exordium, Angelorum in cælis gaudium, uia in terris arcta, & anguſta porta, per quam fideles ad vitam contendunt, & uiolenti rapiunt regnũ cælorum. [a] Hæc lapſos erigit, ſaucios curat, imbecilles roborat, mortuos uiuificat, perditos reſtituit: omnia demùm quæ peccatum vitiat, Pœnitentia in nobis redintegrat. Hac veteris vitæ odium, noſtrique contemptum & omnem ſubmiſsionem teſtamur: hac ipſa duce lugentes [b] conſolationem, saucij curationem, humiles uerò exaltationem reportamus.

B. Hæc eſt, qua dæmones & uitiorum peſtes ſuperamus: qua meritas pœnas auertimus, Dei placamus iram, conciliamus gratiam, & gloriam æternam comparamus.

Mat.3.b 4.c
Marci 1.a b
Lucæ 15.b
Matt.7.b
Matt. 11.b
a Lib. de uera & falſa pœnit.c 1. Baſil. in homilia & pœniten:12. Chryſoſto.in homilijs & ſermone de pœnitentia.
b Matth.5.c
c Hier. 18. Ezech. 18.e f g & 33. c d. Ionæ 3.b
Matth.3.b
2.Cor.7.c
Actor. 11.c

d Mat. 4. c
e Luc. 5. f
f Luc. 13. a.
Cyprian. lib. 3. epi. 18.

C. Hinc illæ Chriſti uoces in Euangelio: [d] *Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum.* [e] *Non ueni uocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam.* [f] *Niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis.* At is demùm ueram pœnitentiam agit, vt Cypriani uerbis hæc omnia concludamus, qui Dei & Sacerdotis præceptis obediens, & obſequiis ſuis & operibus iuſtis Dominum promeretur.

SCRIPTVRAE.

Matthaei tertio: In diebus autem illis uenit Ioannes Baptiſta, prædicans in deſerto Iudææ, & dicens: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum. Hic eſt enim, qui dictus eſt per Eſaiam prophetam, dicentem: Vox clamantis in deſerto, parate uiam Domini, rectas facite ſemitas eius. Ipſe autem Ioannes habebat ueſtimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos ſuos: eſca autem eius erat locuſtæ & mel ſylueſtre. Tunc exibat ad eum Hieroſolyma & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem: & baptizantur ab eo in Iordane, confitentes peccata ſua. Videns autem multos Phariſæorum & Sadducæorum, uenientes ad baptiſmũ ſuum, dixit eis; Progenies viperarum, quis vobis demonſtrauit fugere à uẽtura ira? Facite ergò fructum dignum pœnitentiæ.

Matthaei quarto: Exindè cœpit Iesvs prædicare & dicere: Pœnitentiam agite: appropinquauit enim regnum cælorum.

Marci primo: Fuit Ioannes in deſerto baptizans, & prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſsionem peccatorum. Ibidem: Venit Iesvs in Galilæam, prædicans Euangelium regni Dei, & dicens: Quoniam impletum eſt tempus, & appropinquauit regnum Dei: pœnitemini, & credite Euangelio.

Lvcae decimoquinto: Dico uobis (inquit Saluator ad Phariſæos & Scribas) quòd ità gaudium erit in cælo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, quàm ſuper nonagintanouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia. Aut quæ mulier habens drachmas decem, ſi perdiderit drachmam unã, nonne accendit lucernam, & euertit domum, & quærit diligenter, donec inueniat eam? Et cùm inuenerit, conuocat amicas & uicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inueni drachmam, quam perdideram. Ità, dico uobis, gaudium erit coram angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente.

Matthaei ſeptimo: Intrate per anguſtam portam: quia lata porta & ſpacioſa uia eſt, quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam. Quàm anguſta porta, & arcta uia eſt, quæ ducit ad uitam: & pauci ſunt qui inueniunt eam.

Matthaei vndecimo: A diebus autem Ioannis Baptiſtæ uſq; nunc, regnum cælorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. (inquit Saluator ad turbas.)

Matthaei quinto: Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.

Hieremiae decimooctauo: Ait Dominus, Ecce ſicut lutum in manu

ſiguli,ſic uos in manu mea,domus Iſrael. Repentè loquar aduersùm gentē & aduersùs regnum:ut eradicem & deſtruam & diſperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo ſuo, quod locutus ſum aduersùs eam, agam & ego pœnitentiam ſuper malo quod cogitaui ut facerem ei: Et ſubitò loquar de gente & regno,ut ædificem & plantem illud.

Ezechielis decimooctauo: Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt,& cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iuſtitiam:uita uiuet, & non morietur. Omnium iniquitatū eius quas operatus eſt,nō recordabor:in iuſtitia ſua quā operatus eſt,uiuet. Nunquid uoluntatis meæ eſt mors impij, dicit Dominus Deus, & non ut conuertatur à uijs ſuis,& uiuat? Et paulò pòſt: Cùm enim auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua,& fecerit iniquitatem, morietur in eis. In iniuſtitia quam operatus eſt,morietur. Et cùm auerterit ſe impius ab impietate ſua,quam operatus eſt,& fecerit iudicium & iuſtitiam, ipſe animam ſuam uiuificabit. Conſiderans enim,& auertēs ſe ab omnibus iniquitatibus ſuis,quas operatus eſt,uita uiuet & non morietur. Iterùm ibidèm: Conuertimini,& agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus ueſtris: & non erit uobis in ruinam iniquitas. Proiicite à uobis omnes iniquitates ueſtras, in quibus præuaricati eſtis,& facite uobis cor nouum,& ſpiritum nouum:& quare moriemini domus Iſrael? quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus:reuertimini,& uiuite.

Et capite trigeſimotertio: Tu ergò fili hominis, dic ad domum Iſrael: Sic locuti eſtis,dicentes: Iniquitates noſtræ & peccata noſtra ſuper nos ſunt, & in ipſis nos tabeſcimus: quomodò ergò uiuere poterimus? Dic ad eos, Viuo ego,dicit Dominus Deus: Nolo mortem impij,ſed ut conuertatur impius à uia ſua, & uiuat. Conuertimini, conuertimini à uijs ueſtris peſsimis: & quare moriemini domus Iſrael? Tu itaque fili hominis, dic ad filios populi tui: Iuſtitia iuſti non liberabit eum,in quacunque die peccauerit:& impietas impij non nocebit ei,in quacunque die conuerſus fuerit ab impietate ſua. Et iuſtus non poterit uiuere in iuſtitia ſua, in quacunque die peccauerit. Etiam ſi dixero iuſto quòd uita uiuat,& confiſus in iuſtitia ſua,fecerit iniquitatem,omnes iuſtitiæ eius obliuioni tradentur: & in iniquitate ſua,quam operatus eſt,in ipſa morietur. Si autem dixero impio, morte morieris, & egerit pœnitentiam à peccato ſuo,feceritque iudicium & iuſtitiā, & pignus reſtituerit ille impius,rapinamque reddiderit, in mandatis uitæ ambulauerit,nec fecerit quicquam iniuſtum: uita uiuet, & non morietur: Omnia peccata eius,quæ peccauit, non imputabuntur ei. Iudicium & iuſtitiam fecit, uita uiuet.

Ionae tertio,ut ſuprà quæſtione ſeptima de pœnitentia.

Matthaei tertio: Progenies uiperarum,quis demonſtrauit uobis fugere à uentura ira? Facite ergò fructum dignum pœnitentiæ.

Posterioris ad Corinthios ſeptimo: Quæ enim ſecundùm Deum triſtitia eſt,pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur: ſeculi aūt triſtitia mortem operatur.

Actorvm vndecimo: Glorificauerunt Deum, dicentes: Ergò & gentibus pœnitentiam dedit Deus ad uitam.

Matthaei quarto,& Lucæ quarto,ut in textu.

Lvcae decimotertio: Aderant autem quidam ipſo in tempore,nunciā-

tes illi de Galilæis,quorum ſanguinem Pilatus miſcuit cum ſacrificijs eorũ. Et reſpondens IESVS dixit illis: Putatis quòd hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerint,quia talia paſsi ſunt? Non, dico uobis: ſed niſi pœnitentiam habueritis,omnes ſimiliter peribitis, Sicut illi decem & octo ſupra quos cecidit turris in Siloe, & occidit eos: putatis quia & ipſi debitores fuerint præter omnes homines habitantes in Hieruſalem? Non dico uobis: ſed ſi pœnitentiam non habueritis, omnes ſimiliter peribitis: Dicebat autem & hanc ſimilitudinem: Arborem fici habebat quidam plantatam in uinea ſua: & uenit quærens fructum in illa,& non inuenit. Dixit autem ad cultorem uineæ: Ecce anni tres ſunt,ex quo uenio quærens fructum in ficulnea hac: & non inuenio. Succide ergò illam: ut quid etiam terram occupat? At ille reſpondens,dixit illi: Domine,dimitte illam & hoc anno,uſque dum fodiam circa illam,& mittam ſtercora: & ſi quidem fecerit fructum: ſin autem,in futurum ſuccides eam.

PATRES.

Pœnitentiæ uirtus.

1. A. AVGVSTINVS in libro de uera & falſa pœnitentia, capite primo: Quantùm ſit appetenda gratia pœnitentiæ,omnis authoritas declarat,omnis bonorum uita conatur oſtendere: languores enim ſanat,leproſos curat, mortuos ſuſcitat,uitia fugat,uirtutes exornat,mentem munit & roborat,omnia ſatiat,omnia redintegrat,omnia lætificat, ſanitatem auget,quam conſeruat. Claudis greſſum,aridis copiam, cæcis reſtituit uiſum. Temperat ſucceſſus, conſtringit impetus,moderatur exceſſus. Ignorans ſe, per hanc ſe recognoſcit: quærens ſe, per hanc ſe inuenit. Hæc eſt,quæ homines ad angelos ducit,& creaturam reddit creatori. Iſta ouem perditam monſtrauit quærenti,& decimam drachmam obtulit anxianti. Hæc diſsipatorem filiũ ad patrem reduxit,& uulneratum a latronibus cuſtodi curandum reſeruauit. In hac omne bonum inuenitur,per hanc omne bonum conſeruatur:fugat tenebras,inducit lucem,excoquit omnia ipſa ignis conſumens.

Luc.15. Ibidem. Luc.10.

2. BASILIVS ſcripſit homiliam unam de pœnitentia, quæ eſt ultima inter homilias uariorum argumentorum ad populum.

Ex ſermone de pœnitẽtia tomo 5.

3. CHRYSOSTOMVS ſcripſit decem homilias admodùm egregias de pœnitentia,quæ habentur in tomo quinto: poſt quas ſequitur ſermo de pœnitentia,ubi ſic habet: O pœnitentia quæ peccatum miſerante Deo remittis,& paradiſum reſeras: quæ contritum ſanas hominem,& triſtem exhilaras: uitam de interitu reuocas,ſtatum reſtauras: honorem renouas,fiduciam das: & reformas uires,gratiamque abundantiorem refundis. O pœnitentia,quid de te noui referam? Omnia ligata tu ſoluis,omnia ſoluta reſeras,omnia aduerſa tu mitigas: omnia contrita tu ſanas,omnia confuſa tu lucidas, omnia deſperata tu animas. O pœnitentia rutilantior auro, ſplendidior ſole,quã non uincit peccatum,nec defectio ſuperat,nec deſperatio delet. Pœnitentia reſpuit auaritiam,horret luxuriam,fugit furorem,firmat amorem,calcat ſuperbiam,linguam continet,componit mores, odit malitiam,excludit inuidiam. Perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libẽter ſufferre,ſi uiolentus quærat quæ habet, non uetat: ſi ueſtem diripiat,non refragatur: percutienti maxillam præbet alteram. Iam angariatus ultro adijcit, caſtigatus gratias agit,prouocatus tacet,exaſperatus blanditur: ſuperiori ſupplex eſt,

Pœnitentiæ uis.

inferiori

inferiori ſubiacet: in corde eius contritio eſt, in ore eius confeſsio, in opere tota humilitas. Hæc eſt perfecta & fructifera pœnitudo. Sic pęnitenti præſto eſt Deus, eſurienti nutritor, ſitienti pōtator. Sapienti quod ſtultum putatur, ſapit: quod triſte eſt, placet: quod molle eſt, diſplicet: quod fluxū eſt, horret. O pęnitentia miſericordiæ mater, & magiſtra uirtutum, magna opera tua, quibus reos reſoluis, ac reficis delinquētes, lapſos releuas, recreas deſperatos. Per te nobis CHRISTVS regnum cęlorum appropriatum deſignat, dicens: Pęnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cęlorum. Ita & Baptiſta clamat: Facite fructus dignos pęnitentię, quoniam eccè adeſt regnum Dei. Matth.4. Per te ſubitò rapuit latronem CHRISTVS ad regnum: per Matth.3. te Dauid poſt flagitiū felix iterùm recipit ſpiritum ſanctum: per te Manaſſes poſt cruenta facinora eccè meruit fieri acceptabilis: per te Petro Apoſtolo, Luc.23. poſtquàm ter negauit, data eſt indulgentię dextera: per te filius prodigus regreſſus ad patrem, Mar.14. non ſolùm amplexum oſculumque paternum, ſed Mat.26. etiam epulum uituli ſaginati, ueſtemque inſignem promeruit adipiſci: per Ioan.21. te mulier fornicaria uberes ſtillauit lachrymas, ſonteque ſui baptiſmi protinùs Luc.15. lauit pedes Chriſti, crineque deterſit: per te Niniue ciuitas magna, populuſque integer Luc.7. barbarorum ſubitò Deum ſapuit, uirtutem tuam ſenſit, odorem tuum accepit, ſaporem tuum ſtrinxit, dulcedinem tuam guſtauit, cilicium contraxit, cinerem tuum comedit, ieiunium tuum protraxit, lachrymas tuas profudit, gemitum tuū ſuſpiriumque perſenſit, fructuſque ubertatis tuę abūdanter exhibuit: & ſic per opera tua non ſolùm decretę mortis diſcrimen euaſit, ſed etiam uitę incognitę coronam accepit. Cuius ſimilitudini pœnitentiam comparemus? Sic eſt quo modo ager fructifer, aut uinea fęcunda, aut etiam arbor fructifera: fructus eius edit peccator famelicus, proficit in fiducia DEI, acceptaque remiſsione pingueſcit in uita.

C. CYPRIANVS libro tertio, epiſtola decimaoctaua ad Clerum: Pœnitentiam autem ille agit, qui diuinis pręceptis mitis & patiens, & ſacerdotibus Dei obtemperās obſequijs ſuis & operibus iuſtis Dominū promeretur. Operib. Deū ꝓmeremur.

DE SACRAMENTO EXTREMAE VNCTIONIS.

I

Quid de Sacramento extremæ Vnctionis credendum eſt?

IDipſum nempe, quod Catholica [a] Eccleſia conſtanter docet, ſignum hoc eſſe ſacrum, in conſecrato oleo inſtitutum, vt per illud cæleſtis virtus ad ſalutem, non animæ ſolùm, ſed & corporis, applicetur ægrotis ex diuina inſtitutione.

B. CVI Sacramento teſtimonium longè clariſſimum præbet Iacobus Apoſtolus, cùm in hæc verba ſcribit:

[a] Cōc. Cōſtātien. ſeſſ. 15. & Florē. & Trident. ſeſſ. 14. Innocētius 1. epi. ad Decētium Eugub. c. 8. Petrus Damia. ſer. 1. in Dedicatione eccleſiæ. Ber. in vita Malachiæ epiſcopi. Cōcil. Vuormacienſ. cap. 72. Iacob 5. d & ib. d. Beda.

Infirmatur quis in uobis? inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & ſi in peccatis fuerit, remittentur ei.

PATRES.

1. A. Concilivm Conſtãtienſe ſeſsione decimaquinta damnat articulum octauum Ioannis Hus: Sacerdotes crimínose uiuentes, infideliter ſentiunt de ſeptẽm ſacramentis Eccleſię.

Septem Sacramenta.

Sacramentũ quintum. *Materia.* *Qui fint inũgẽdi, et in q. bus partibus.* *Forma.* *Effectus.*

2. Concilivm Florentinum in doctrina de Sacramentis. Quintum ſacramentum eſt extrema Vnctio, cuius Materia eſt oleum oliuę poſt Epiſcopum benedictum. Hoc ſacramentum niſi infirmo de cuius morte timetur, dari non debet: qui in his locis ungendus eſt: in oculis propter uiſum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter guſtũ uel locutionem: in manibus propter tactum, in pedibus propter greſſum, in renibus propter delectationem ibidẽm uigentem. Forma huius ſacramẽti eſt hęc: Per iſtam unctionem, & ſuam pijſsimam miſericordiam indulgeat tibi Dominus, quicquid peccaſti per uiſum &c. Et ſimiliter in alijs mẽbris: Miniſter huius ſacramenti eſt ſacerdos: Effectus uerò eſt mentis ſanatio: inquantùm autem expedit, ipſius etiam corporis. De hoc ſacramento inquit beatus Iacobus Apoſtolus: Infirmatur quis in uobis? &c.

Cur inſtitutũ ſit hoc Sacramentum.

3. Concilivm Tridentinum ſeſsione decimaquarta in doctrina de Sacramento extremę unctionis. Viſum eſt autem ſanctæ Synodo, pręcedenti doctrinę de pęnitentia adiungere ea quę ſequuntur de Sacramento extremę Vnctionis: quod non modò pęnitẽtię, ſed & totius Chriſtianę uitę, quę perpetua pęnitentia eſſe debet, cõſummatiuum exiſtimatum eſt à Patribus. Primùm itaque circa illius inſtitutionem, declarat & docet, quòd clementiſsimus Redemptor noſter, qui ſeruis ſuis quouis tempore uoluit de ſalutaribus remedijs aduersùs omnia omnium hoſtium tela eſſe proſpectum, quemadmodùm auxilia maxima in Sacramentis alijs pręparauit, quibus Chriſtiani conſeruare ſe integros dum uiuerent, ab omni grauiore Spiritus incommodo poſsint: ità extremę Vnctionis ſacramento finem uitę tanquàm firmiſsimo quodam præſidio muniuit. Nam etſi aduerſarius noſter occaſiones per omnem uitam quærat & captet, ut deuorare animos noſtras quoquo modo poſsit: nullum tamen tempus eſt, quo uehementiùs ille omnes ſuæ uerſutiæ neruos intendat ad perdendos uos pœnitus, & à fiducia etiam, ſi poſsit, diuinæ miſericordiæ deturbandos, quam cum impendere nobis exitum uitæ perſpicit.

Mar. 6. *Apud Marcũ inſinuatũ, et à Iacobo fidelibus commẽdatum et promulgatũ: ſed à Chriſto inſtitutum.* *Iacob. 5.* *Materia.*

Capvt primum: Inſtituta eſt autem ſacra hæc Vnctio infirmorum tanquàm uerè & propriè Sacramentum Noui teſtamenti, à Christo Domino noſtro apud Marcum quidem inſinuatum, per Iacobum autem Apoſtolũ ac Domini fratrem fidelibus commendatum ac promulgatum. Infirmatur, inquit, quis in uobis? inducat presbyteros eccleſiæ, & orent ſuper eum ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus. & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei. Quibus uerbis, ut ex Apoſtolica traditione per manus accepta eccleſia didicit, docet materiam, formam, proprium miniſtrum, & effectum huius ſalutaris ſacramenti.

Intellexit enim Eccleſia materiam eſſe oleum ab Epiſcopo benedictum. nam unctio aptiſsimè ſpiritusſancti gratiam, qua inuiſibiliter anima ægrotantis inungitur, repræſentat. Formā deindè eſſe illa uerba, Per iſtā unctionē, &c. Forma. Effectus.

Capvt ſecundum: Res porrò & effectus huius ſacramenti illis uerbis explicatur: Et oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei. Res etenim hæc gratia eſt ſpiritusſancti, cuius unctio delicta, ſi quæ ſint adhuc expianda, ac peccati reliquias abſtergit, & ægroti animam alleuiat & confirmat, magnam in eo diuinæ miſericordiæ fiduciam excitando: qua infirmus ſubleuatus, & morbi incommoda, ac labores leuiùs fert, & tentationibus dæmonis, calcaneo inſidiantis facilius reſiſtit, & ſanitatem corporis interdùm, ubi ſaluti animæ expedierit, conſequitur. Gen. 3.

Capvt tertium: Iam uerò quòd attinet ad præſcriptionem eorum, qui & ſuſcipere & miniſtrare hoc ſacramentum debent, haud obſcurè fuit illud etiam in uerbis prædictis traditum. nam & oſtenditur illic proprios huius ſacramenti miniſtros eſſe eccleſiæ presbyteros. quo nomine eo loco nō ætate ſeniores aut primores in pòpulo intelligendi ueniunt, ſed aut epiſcopi, aut ſacerdotes ab ipſis ritè ordinati per impoſitionem manuum presbyterii. Declaratur etiam eſſe hanc unctionem infirmis adhibendam, illis uerò præſertim, qui tam periculoſè decumbunt, ut in exitu uitæ conſtituti uideantur: undè & ſacramentum exeuntium nuncupatur. Quòd ſi infirmi poſt ſuſceptam hanc unctionem conualuerint, iterum huius ſacramenti ſubſidio iuuari poterunt, cùm in aliud ſimile uitæ diſcrimen inciderint. Quare nulla ratione audiendi ſunt, qui contra tàm apertam & dilucidam Apoſtoli Iacobi ſententiam, docent hanc unctionem, uel figmētum eſſe humanum, uel ritum à patribus acceptum, nec mandatum Dei, nec promiſsionem gratiæ habentem, & qui illam iam ceſſaſſe aſſerunt, quaſi ad gratiam curationum duntaxat in primitiua eccleſia referenda eſſet: & qui dicunt ritum & uſum, quem ſancta Romana Eccleſia in huius ſacramenti adminiſtratione obſeruat, Iacobi Apoſtoli ſententiæ repugnare, atque ideò in alium commutandum eſſe, & deniquè qui hanc extremam Vnctionem à fidelibus ſine peccato contemni poſſe affirmant. Hęc enim omnia manifeſtiſsimè pugnant cum perſpicuis tanti Apoſtoli uerbis. Nec profectò Eccleſia Romana aliarum omnium mater & magiſtra, aliud in hac adminiſtranda Vnctione, quantùm ad ea quæ huius ſacramenti ſubſtantiam perficiunt, obſeruat, quàm quod beatus Iacobus præſcripſit. Nec uerò tanti ſacramenti contemptus abſque ingenti ſcelere, & ipſius ſpiritusſancti iniuria eſſe poſſet. Hæc ſunt quæ de pœnitentiæ & extremæ unctionis ſacramentis hæc ſancta œcumenica ſynodus profitetur & docet, atque omnibus Christi fidelibus credenda & tenenda proponit. Sequentes autem Canones inuiolabiliter ſeruandos eſſe tradit, & aſſerentes contrarium, perpetuò damnat & anathematizat. Miniſter. 1. Tim. 4. Qui inūgēdi. Repetitio huius ſacramenti. Hæreſes de hoc ſacramēto. Nō contemnitur hoc Sacramentū ſine ſpiritusſancti iniuria.

In eadem ſeſsione canon primus de extrema Vnctione: Siquis dixerit, extremam unctionem non eſſe uerè & propriè ſacramentum à Christo Domino noſtro inſtitutum, & à beato Iacobo Apoſtolo promulgatum, ſed ritū tantùm acceptum à Patribus ac figmentum humanum, anathema ſit. Inſtitutum à Chriſto

Canon ſecundus: Siquis dixerit ſacram infirmorum Vnctionem non cōferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleuiare infirmos, ſed iam ceſſaſſe, quaſi olim tantùm fuerit gratia curationum, anathema ſit. Gratiam confert.

Miniſter. CANON tertius: Si quis dixerit extremæ Vnctionis ritũ & uſum, quẽ obſeruat ſancta Romana Eccleſia, repugnare ſententiæ beati Iacobi Apoſtoli, ideoque eum mutandum, poſſeque à Chriſtianis abſque peccato contemni, anathema ſit.

CANON quartus: Si quis dixerit presbyteros Eccleſiæ, quos beatus Iacobus adducendos eſſe ad infirmum inungendum hortatur, non eſſe ſacerdotes ab epiſcopo ordinatos, ſed ætate ſeniores in quauis communitate, ob idque proprium extremæ Vnctionis miniſtrum non eſſe ſolum ſacerdotem, anathema ſit.

4. INNOCENTIVS primus epiſtola prima ad Decentium Eugubinum epiſcopum, capite octauo: Sane quoniam de hoc ſicuti de cæteris conſulere uoluit dilectio tua, adiecit etiam filius meus Cœleſtinus diaconus in epiſtola ſua, eſſe à tua dilectione poſitum illud, quod in beati Apoſtoli Iacobi epiſtola conſcriptum eſt: Si infirmus aliquis in uobis eſt, uocet presbyteros, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſaluabit laborantem, & ſuſcitabit illum Dominus: ſi peccata fecit, remittet ei. Quod non eſt dubium, de fidelibus ægrotantibus accipi uel intelligi debere, qui ſancto oleo chriſmatis perungi poſſunt, quo ab epiſcopo confecto, non ſolùm ſacerdotibus, ſed omnibus uti Chriſtianis licet in ſua aut ſuorum neceſsitate inungendo. Cæterùm illud ſuperfluum uidemus adiectum, ut de epiſcopo ambigatur, quod presbyteris licere non dubium eſt. Nam idcircò de presbyteris dictum eſt, quia epiſcopi occupationibus alijs impediti, ad omnes languidos ire non poſſunt. Cæterùm ſi Epiſcopus aut poteſt, aut dignum ducit aliquem à ſe uiſitandum & benedicere & tangere chriſmate, ſine cunctatione poteſt, cuius eſt ipſum chriſma conficere. Nam pœnitentibus iſtud infundi non poteſt, quia genus eſt ſacramenti. Nam quibus reliqua ſacramenta negantur, quomodò unum genus putatur poſſe concedi?

Iacob. 5. — Expoſit locum Apoſtoli Iacobi d hoc Sacramento. — Materia. — Qui inungi poſſunt. — Miniſter. — Genus Sacramẽti eſt hæc infirmorũ unctio.

5. PETRVS Damianus in ſermone primo in Dedicatione Eccleſiæ: Tertium ſacramentum eſt unctio infirmorum. Infirmantibus nobis & uſque ad mortem mortali peccatorum febre languentibus, ſpiritus pietatis aſsiſtit, & recordatus eſt quoniam puluis ſumus. Ait enim Diuus Iacobus: Infirmatur quis in uobis? inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & ſi in peccatis eſt, dimittentur ei. Solennis unctio, liquor excellens, quo ſanitas redditur, peccatum dimittitur, immittitur timor Domini. Videsne qualiter ſacerdotalis manus infirmantis corpus alleuiet, & illecebroſam ſenſuum motionem ſacratiſsima mitiget unctione? Vndè & ſancti patres hanc unctionem ſacramentorum eſſe ſanxerunt.

Iacob. 5. — Effectus extremæ unctionis. — Sacramentũ.

6. BERNARDVS in uita ſancti Malachiæ Epiſcopi: Habitabat uir nobilis in uicinia Benchorenſis Monaſterij. Cuius uxor cùm infirmaretur ad mortem, rogatus Malachias ut deſcenderet priuſquàm moreretur, infirmam uncturus oleo: deſcendit, & intrauit ad eam. Quo uiſo exultat illa, ſpe animata ſalutis. Et cum pararet ungere eam, uiſum eſt omnibus differendum potiùs uſque manè. Erat enim ueſpera. Acquieuit Malachias, & data benedictione ſuper ægrã, exiuit cum his qui ſecum erant. At uerò poſt modicum ſubitò clamor factus eſt, planctus & ſtrepitus multus per totam domũ, ſiquidem inſonuit quòd mortua eſſet. Accurrit Malachias tumultu audito: & ſecuti ſunt eũ diſcipuli eius. Et accedens ad lectũ, ut certò cõperit expiraſſe,

expiraſſe,conſternatus eſt aīo, ſibi imputās,ꝙ fraudata gratia ſacri obierit. Et eleuatis in cælum manibus,Obſecro Domine(inquit)inſipienter egi,ego peccaui qui diſtuli,non iſta,quæ uoluit. Hæc dicens, conteſtatus eſt in audientia omnium,nullam ſe recepturum conſolationem,nullam daturum requiē ſpiritui ſuo,niſi quam tulerat,liceret reſtituere,gratiam. Et ſtans ſuper eam,tota nocte laborabat in gemitu ſuo: & pro oleo ſancto,largo imbre lachrymarum perfundens mortuam, uicem illi unctionis,quam poterat,exhibebat. Ipſe quidem ſic. Ad ſuos autem: Vigilate, inquit, & orate. Itaque in pſalmis illi, ille in lachrymis, noctem duxere peruigilem. Et manè facto,exaudiuit Dominus ſanctum ſuum; quia ſpiritus Domini erat poſtulans pro eo,qui poſtulat pro ſanctis gemitibus inenarrabilib. Quid plura? Aperit oculos quæ fuerat mortua,& ut ſolent, qui de graui ſomno euigilant,fricans ſibi manibus frontem & tempora, ſuper lectum ſe erigit,& agnito Malachia,inclinans deuotè ſalutat eum.Et uerſo luctu in gaudium, ſtupor apprehendit omnes,& qui uiderunt, & qui audierunt. Sed & Malachias gratias agens,benedixit Dominum. Et unxit eam nihilominùs, ſciens in hoc ſacramento remitti peccata,& quòd oratio fidei ſaluet infirmum. Poſt hæc abijt ille,& illa conualuit,& uiuens incolumis tempore aliquanto,ut gloria Domini manifeſtaretur in ea,peracta pœnitentia quam ſibi Malachias iniunxerat, in bona Confeſsione iterùm obdormiuit,& migrauit ad Dominū.

Luget Malachias, ꝙ mulier fraudata gratia Sacramenti huius expirarit.

Miraculum.

Hoc Sacramēto remittunt peccatā.

Tandem deſcribens mortem Malachiæ, ſic ait: Nec longè aberat dies ipſa,cùm talia loqueretur Malachias.Intereà iubet ſe ſacro oleo ungi.Exeūte conuentu fratrum ut ſolenniter fieret, non ſuſtinuit ut ad ſe aſcenderent: ipſe deſcendit ad eos. Iacebat ſiquidem in ſolario,domo ſuperiori. Vngitur,& ſumpto uiatico,fratrum ſe orationib.& fratres commendans Deo,ad lectum reuertitur.

Malachias ſe ſacro oleo in ungi iubet.

7. Concilium Vuormatienſe Canone ſeptuageſimoſecundo: Infirmatur quis in uobis? & cæte. Quod non eſt dubium de fidelibus ægrotantibus accipi uel intelligi debere &c Pœnitentibus iſtud fundi non poteſt,quia genus eſt Sacramenti.nam quibus reliqua ſacramenta negantur,quomodò unū genus putatur concedi?

Ex Innocentio.

Sacramentū eſt.

8. Beda in caput quintum Iacobi, Vngentes eum oleo &c.Hoc & Apoſtolos feciſſe in euangelio legimus,& nunc eccleſiæ conſuetudo tenet,ut infirmi oleo conſecrato ungantur à presbyteris,& oratione comitante ſanentur. Nec ſolum presbyteris,ſed ut Innocentius papa ſcribit,etiam omnibus Chriſtianis uti licet eodē oleo in ſua aut ſuorum neceſsitate ungendo. Quod tamen oleum non niſi ab epiſcopis licet confici. Nam quod ait,oleo in nomine Domini,ſignificat oleum conſecratum in nomine Domini: Vel certè, quia etiam cùm ungunt infirmum, nomen Domini ſuper eum inuocare debent. Et ſi in peccatis ſit, dimittentur ei. Multi propter peccata in anima facta,infirmitate aut etiam morte plectuntur corporis.Vnde Apoſtolus Corinthijs,qui corpus Domini percipere indignè ſoliti erant, ait: Ideò inter uos multi & infirmi & imbecilles ſunt, & dormiunt multi. Si ergò infirmi in peccatis ſint,& hæc presbyteris eccleſiæ confeſsi fuerint,ac perfecto corde ea relinquere atque emendare ſatagerint, dimittentur eis.Neque enim ſine confeſsione emendationis peccata queunt dimitti.

Infirmi ēt Bedæ tpe oleo ſacro inungebantur.

Oleum conſecratum.

Peccata remittuntur.

1.Cor. 11.

II

Quid his uerbis docet Apoſtolus?

a In c.6. Mar. & in 8 Luc.& c.5. Iacob.In nocē.1.ut ſupr.côcil. Meldē.cā. 1.apud Burchard. li. 4.c.75.Et Iuo nē part. 1. ca. 269.
b Theophyl. in c.6. Marci.
c Chryſoſt. li. 3.de ſacerdo. & Cyril. li.2. in Leuiticū.
d Marc. 6.b & ibid.Theo. et Beda.

A. Primùm Sacramenti huius oſtendit elementum,ſeu materiam oleum eſſe Pontificali benedictione,(vt rectè ait [a] Beda)conſecratum. Significat autem [b] hilaritatem animi & cōfirmationem internam,quæ per Dei gratiam Sacramenti huius uirtute ab ægroto percipitur.

B. Deindè per Apoſtolum deſignatur Sacramenti miniſter proprius,nimirum [c] Sacerdos, qui ſacram hanc unctionem cum orationibus decenter exerceat. Nec fruſtrà de Apoſtolis eſt ſcriptum: [d] *Vngebant oleo multos ægrotos,& ſanabantur.*

C. Præterea qui ſuſcipiunt hoc Sacramentum, à Iacobo dicti ſunt infirmi:quoniā,ut eccleſiæ mos eſt,in grauibus & periculoſis infirmitatibus tātum ſacra iſthæc unctio celebratur.

PATRES.

1. A. Beda in caput ſextum Marci ſuper ea uerba, Dæmonia multa eijciebant,& ungebant oleo multos ægrotos,& ſanabantur: Dicit Apoſtolus Iacobus,Infirmatur quis in uobis? inducat presbyteros Eccleſiæ,& orent ſuper ipſum, ungentes eum oleo in nomine Domini. Et ſi in peccatis ſit,dimittentur ei. Vndè patet,ab ipſis Apoſtolis hunc ſanctæ Eccleſiæ morem eſſe traditum,ut energumeni uel alij quilibet ægroti ungantur oleo,pontificali benedictione conſecrato.

Apud Marcū inſinuatū fuit hoc Sacramētum.

2. Idem in caput octauum Lucę: Quidam uicinus mihi presbyter retulit, ſe quandam ſanctimonialem fœminam à dęmonio curare cœpiſſe, ſed quandiù res latebat,nihil apud eam proficere potuiſſe. Confeſſo autem quo moleſtabatur phantaſmate,mox & ipſum orationibus, cęteriſque quę oportebat purificationum generibus effugaſſe, & eiuſdem fęminę corpus ab ulceribus quę dęmonis tactu contraxerat,medicinali ſtudio,adiuncto ſale benedicto curaſſe. Sed dum unum de ulceribus, quod altiùs lateri infixum reppererat,nullatenus poſsit quin continuò panderetur obducere,ab eadem ipſa quam ſanare uolebat,conſilium quo ſanaretur,accepiſſe. Si(inquit)oleum pro infirmis conſecratum,eidem medicamento adſperſeris,ſicque me perunxeris,ſtatim ſanitati reſtituar. Nam uidi quondàm per ſpiritum in quadam longiùs poſita ciuitate,quam nunquàm corporalibus oculis uidi, puellam quandam pari calamitate laborantem,taliter à Sacerdote curatam. Fecit ut illa ſuggeſſerat, ſtatimque uolens remedium,quod antè ulcus reſpuerat,accipere conſenſit.

Salis benedicti uis.

Oleū pro infirmis conſecratum, & eius uirtus.

Et in caput quintum Iacobi,ut ſuprà quęſtione pręcedenti,B.

3. Concilium Meldenſe canone primo,teſte Burchardo libro quarto,capite ſeptuageſimoquinto,& Iuone parte prima,capite ducenteſimo ſexageſimonono: Presbyter in Cœna Domini ampullas tres ſecum deferat,unam ad chri-

Chriſma, oleum catechumenorum, &

ad chriſma,alteram ad oleum ad catechumenos inungendos,tertiam ad infir mos iuxta ſententiam Apoſtolicam,ut quandò quis infirmatur,inducat preſbyteros Eccleſiæ &c. oleũ infirmorũ cõſecratur in die cœnæ Domini.

4. Theophylactvs in caput ſextum euangelij ſecũdum Marcum: Quod unxerint oleo Apoſtoli,ſolus Marcus narrat, quod & frater Domini Iacobus in catholica epiſtola dicit: Infirmatur quis inter uos? aduocet presbyteros eccleſiæ,& orent ſuper illum,ungentes eum oleo. Eſt igitur oleum & ad labores utile,& lucis fomentum,& hilaritatis effectiuum, ſignificatque miſericordiam Dei,& gratiam ſpiritus,per quam à labore liberamur,& lucem, ac gaudium,hilaritatemque ſpiritalem accipimus. Iacob 5. Olei ſignificatio myſtic.

1. B. Chrysostomvs libro tertio de ſacerdotio: Sacerdotes non ſolùm,quum nos regenerant,ſed poſteà etiam condonandorum nobis peccatorum facultatem obtinent. Infirmatur, inquit, inter uos aliquis? accerſat presbyteros ecleſiæ,& orent ſuper eum,ungentes eum oleo &c. Sacerdotes ſunt hu. Vnctionis miniſtri. Iacob.5.

2. Cyrillvs Alexandrinus libro ſecundo in Leuiticum: Audiſti quanta ſint in lege ſacrificia pro peccatis: audi nũc quantæ ſint remiſsiones peccatorum. In euangelio eſt iſta prima,qui baptizamur in remiſsionem peccàrum: ſecunda remiſsio eſt in paſsione martyrij,&c. Eſt adhuc & ſeptima,licèt dura & laborioſa,per pœnitentiam remiſsio peccatorum, cùm lauat peccator lachrymis ſtratum ſuum,& fiunt ei lachrimæ ſuæ panes die ac noctè: quum non erubeſcit ſacerdoti Domini indicare peccatum, & quærere medicinam,ſecundùm eum qui ait: Dixi,pronunciabo aduersùm me iniuſtitiam meam,& tu remiſiſti impietatem cordis mei. In quo impletur & illud,quod Iacobus Apoſtolus dicit: Si quis autem infirmatur, uocet preſbyteros Eccleſiæ,&c. Pſal 6. Pſal.41. Pſal.31.

3. Ibidem Theophylactus & Beda,ut ſuprà.

III

Quis eſt Sacramenti huius fructus & effectus?

A. Confert primùm ad remiſſionem [a] peccatorum, quæ quidem ab ægroto Pœnitentiæ remedijs non ſunt expurgata: ut decumbentis anima peccatorum ſuorum onere ac morbo in primis leuetur. a Bernard. in uita S. Malac. epiſcop. Cõcil. Tridẽ. ut ſuprà.

B. Deindè prodeſt ad corporalem infirmitatem uel [b] depellendam,uel alleuiandam, quatenùs expedit eam ægroto recuperare. b Ibid. Bernar.

C. Poſtremò ad conſolationem & fiduciam ſubminiſtrandam ualet,quam ſanè in ſupremo illo agone,exituque animę opùs eſt maximè, quandò & cum doloribus acerbiſſimis, & cum horrendis dæmonibus [c] morituro eſt grauiſſimè confligendum. Vndè licèt ſalus corporis ęgroto non reſtituatur, vt qui poſt acceptam hanc vnctionem moritur ſæpè, tamen gratia in hoc ſacramento peculiaris præbetur ad morbi uim, mole- c Cyril. Alex. in ore de exitu aię. Gregor. li. 34. moral. c 17. & 18. hõ. 39. i Euã. Climacus gradu. 7. Euſeb. Emiſſen. hom. 1. ad monach.

c Iac.5. moleſtiasq; conſtantiùs perferendas, & ad mortem ipſam faciliùs excipiendam. Atque hoc eſt, quod per Apoſtolum ſuũ Deus promiſit: *Oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & ſi in peccatis fuerit, remittentur ei.*

d In c.6. Mat.

D. Ad quos quidem deſignandos effectus, etiam olei natura, ſeu datiua uis pulchrè congruit, ut explicat [d] Theophylactus. Quocirca retinendum eſt prorsùs quod ſaluberrimè monet [e] Auguſtinus: Quotiès aliqua infirmitas ſuperuenerit, corpus & ſanguinem CHRISTI ille qui ęgrotat accipiat, & indè corpuſculum ſuũ ungat, ut illud qđ ſcriptum eſt, impleatur in eo: [f] *Infirmatur aliquis? inducat presbyteros, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo, & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eũ Dominus, & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei.*

e Serm. 215. de tẽp. Vide etiã de rect. cath. conuer. Et de uiſita. infirmorũ lib. 2. ca. 4. itẽ i ſpeculo. f Iacob. 5. d

PATRES.

1. A BERNARDVS in uita Malachiæ epiſcopi, ut ſuprà quæſt prima, A.6.
2. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione decimaquarta in doctrina de hoc ſacramento, capite ſecundo & canone ſecundo, ut ſuprà quæſt. prima, A.3.
1. C. CYRILLVS Alexandrinus in oratione de exitu animæ: Mihi amarulentam timeo gehennam, quippe interminatam. Exhorreo tartarum, ut cui nimium inſit caloris. Paueo tenebras, quoniam nihil admittunt lucis. Formido peſtiferum uermem, quoniam eſt perennis. Vereor angelos in iudicio, quoniam ſunt immiſericordes. Terreor mente, concipiens illius diei rigidum & immotum iudicium, horrendum tribunal, iudicem ſeuerum. Conſternit me fluuius igneus ante forum illud incitatus, flammisque furentibus crepitans & cæte. Et poſt interiecta quædam: Quis terror, quis tremor, quod certamen, quæ uis animam manet à corpore ſecedentem? Quandoquidem nos adeunt cæleſtes exercitus & poteſtates, ex aduerſis uerò copijs tenebrarum rectores, nequitiæ Domini, te onarchæ exigendis tributis præfecti, logothetę, rationum conditores, atque actionum calculatores, in aere agentes, nec non homicida diabolus ille princeps improbitatis, cuius lingua perindè quaſi acuta nouacula, de quo propheta: Sagittę, inquit, potentis acutę cum carbonibus deſolatorijs, inſidiatur tanquàm leo in ſpelunca ſua, draco magnus, apoſtata, orcus os ſuum expandens, imperator noctis, damnator mortis; & ut uindex animam coercens, conferens, ſupputansque cunctos actus meos, rebus, uerbis, ſcientia, ignorantia, commiſſos reatus ac flagitia ab adoleſcentia in eam uſque diem, qua ſum compręhenſus. Exindè quanta formidine & tremore arbitraris animam die illa percelli horribiles intuentem, atroces, impios, & aduerſos dęmones, ęquè atque Aethiopes caliginoſos adſtantes, ita ut forma ipſa quouis tormento ſit grauior. Quos nimirum adſpiciens anima ſubtulcat, conturbatur, affligitur, exterretur, contrahitur, ad cæleſtes angelos confugiens, à quibus excepta ſubit aërem, & ſublime petẽs, telonia offendit, cõſcendẽtes animas obſeruantia & remorantia.

Dan. 7. Tremor & certamen animæ à corpore recedẽtis. Pſal. 119. Pſal. 9. Aſpectus dæmonum horrendus. Reddẽdi eſt ratio.

Siquidem

Siquidem unumquodque telonium peculiaria quædam crimina profert. Primum quidem loquacitatis, quæcunque per os & linguam ex mendacio, iureiurando, periurio, ociosos item sermones, nugaces, uanos, gulæ ingluuies, abuſus uini, profuſiores crapulas, immodicos pariter riſus atque dedecentes, cum ſuauijs impudicis, & fœdis ac meretricijs cantionibus. Contra uerò ſacroſancti angeli animam unà deducentes, proponunt & ipſi quænam bona ore & lingua ſumus locuti, orationes, gratiarum actiones, pſalmos, odas, hymnos, & cantus ſpirituales, ſcripturarumque lectiones, & quæcunque bona anteacto tempore ad Deum ore linguaque fudimus. Alterum telonium quæcunque uiſu commiſimus exigit, adſpectus indecoros, ſuperuacaneos, infrænes, & nutus doloſos. Tertium auditus, & quæcunq; per huiuſmodi ſenſum ſpiritus immundos introducunt. Quartum eſt olfactus, ſuaueolentiæ unguentorum æternique odoratus, quibus mulierculæ, mimæ & meretrices gaudent. Quintum coarguit quæcunque noxia tactu manuum improbarum ſunt perpetrata. Sunt & alia uitiorum telonia, liuoris, æmulationis, nimiæ gloriæ, inanis faſtus, crudelitatis, excandeſcentiæ, iracundiæ, furoris, ſcortationis, adulterij, mollitiei, inuidentiæ, veneficij, cæterarumq; deteſtabilium ac Deo inuiſarum actionum. Breuiter unumquodque uitium & ſcelus ſuos itá deincèps telonas obtinet, id eſt, publicanos ac portitores. Hæc ergò atque his maiora & plura ſpectans anima, quibus terriculamentis, quanta trepidatione corripi cenſenda, quoad lato iudicio libera euadat? Illa eſt hora dolo- Animæ terror & trepidatio. roſa, periculoſa, luctuoſa, inconſolabilis, donèc ei pateat exitus: Stant nàq; ex aduerſo malorum ſpirituum, diuinæ poteſtates, actus ipſius animæ ſtudioſos ac meritorios depromentes, facta, dicta, cogitationes, & conceptus hauriunt. Itaque in medio ſtans anima meticuloſa & trepidans, quouſquè ob Prouer. 5. actiones, dicta, factaque ſua, uel damnata in uincula conijciatur, uel iuſtificata liberetur. Suorum enim quiſque peccatorum catenis adſtringetur, &c.

2. Gregorius libro vigeſimoquarto Moralium, capite decimoſeptimo: Sæpè ergò electis etiam nolentibus in cogitatione ſurripitur, quod in ſe quidem ſolerter inſpiciunt, & ante Dei oculos quanti ſit reatus attendunt, & cũ de his omnibus ſemper iudicia diſtricta pertimeſcant, tunc tamen hæc uehementer metuunt, cum ad ſoluendum humanæ conditionis debitum uenientes, diſtricto iudici appropinquare ſe cernunt. Et ſit tanto timor acrior, quanto & retributio æterna uicinior. In hora mortis quò etiã iuſti metuãt. Ante oculos autem cordis nihil inane tũc tranſuolat de phantaſmate cogitationis: quia ſubductis è medio omnibus, ſe & illum tantummodò conſiderant cui appropinquant. Creſcit pauor uicina retributione iuſtitiæ, & urgente ſolutione carnis, quanto magis diſtrictum iudicium iamiamque quaſi tangitur, tanto uehementiùs formidatur. Et ſi ea quæ ſciunt, nunquàm ſe prætermiſiſſe meminerunt, formidant tamen illa quæ neſciunt: quia uidelicet ſemetipſos dijudicare & compræhendere omninò non poſſunt, atque urgente exitu, ſubtiliore terrentur metu. Vndè Luc. 22. redemptor noſter ſolutioni carnis appropinquans, & membrorum ſuorum ſeruàs ſpeciem, factus in agonia, cœpit prolixius orare. Quid enim pro ſe ille cùm in agonia eſſet, peteret, qui in terra poſitus, cæleſtia cum poteſtate tribuebat? Sed appropinquante morte, noſtræ mortis in ſe certamen expreſſit, qui uim quandam terroris ac formidinis patimur, cùm per ſolutionem carnis æterno propinquamus iudicio. Neque enim tunc cuiuslibet animam immeritò terret, quod poſt paululũ inuenit, quod in æternũ mutari nõ poſſit.

3. Et capite decimooctauo: Conſideramus quippè, quòd uiam uitæ præſentis nequaquàm ſine culpa tranſire potuimus: conſideramus etiam, quia nec hoc quidem ſine aliquo reatu noſtro eſt, quod laudabiliter geſsimus, ſi remota pietate iudicemur. Quis enim noſtrum uitam præcedentium patrum

Pſal.142. ualeat, uel ſuperare, uel aſſequi? Et tamen Dauid dicit: Nè intres in iudiciū cum ſeruo tuo: quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis uiuens. Paulus cùm diceret. Nihil mihi conſcius ſum: cautè ſubiunxit, Sed non in hoc

1.Cor.4. Iacobi 3. 1.Ioan.1. iuſtificatus ſum. Iacobus dicit: In multis enim offendimus omnes. Ioannes dicit: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & ueritas in nobis non eſt. Quid ergò facient tabulæ, ſi tremunt columnæ? Aut quomodò uirgulta immobilia ſtabunt, ſi huius pauoris turbine etiam cedri

Etiā iuſti anima in morte turbatur. Iob.33. quatiuntur? Solutioni ergò carnis appropinquans, nonnunquàm terrore uindictæ etiam iuſti anima turbatur. Cui etſi quid tranquillum in hac uita ſapere potuit, mortis articulo interueniente concutitur, ut iurè dici debeat: Abominabilis fit ei panis in uita ſua, & animæ eius cibus antè deſiderabilis. Vel certe propter pauoris pœnam hoc quod illic ſubditur: Appropinquabit corruptioni anima eius, & uita illius mortiferis.

Pauor in hora mortis. 4. Idem Gregorius homilia trigeſimanona in Euangelia: Cogitandum ualdè eſt, quantum nobis erit terribilis hora noſtræ reſolutionis, qui pauor mentis, quanta tunc omnium malorum memoria, quæ obliuio tranſactæ felicitatis, quæ formido & conſideratio iudicis. Tunc maligni ſpiritus, egre-

Dæmonū importunitas. diente anima, ſua opera requirunt. Tunc mala quæ ſuaſerunt, replicant, ut ſociam ad tormenta trahant. Sed cur hoc de peruerſa ſolummodò anima dicimus, cùm ad electos quoquè egredientes ueniant, & ſuum in illis, ſi præualeant, aliquid requirant. Vnus autem in hominibus extitit, qui ante paſsio

Ioan.14. nem ſuam libera uoce dixit: Iam non multa loquar uobiſcum: uenit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Quia enim hunc mortalem hominem uidit ſuum in illo mundi princeps aliquid inuenire poſſe credidit. Et paulò pòſt: Vndè curandum nobis eſt, & cum magnis quotidie fletibus cogitandum, quàm rabidus, quàm terribilis ſua in nobis opera requirens in die noſtri exitus princeps huius mundi ueniat, ſi etiam ad Deum carne morientem uenit, & in illo aliquid quæſiuit, in quo ſuum inuenire nihil potuit. Quid itaque nos miſeri dicturi, quid acturi ſumus, qui innumera mala commiſimus? Quid requirenti aduerſario, & multa ſua in nobis inuenienti dicemus, niſi ſolum quod nobis eſt certum refugium & ſolida ſpes, quia unum cum illo facti ſumus, in quo princeps huius mundi, & ſuum ali-

Matth.7. quid requiſiuit, & inuenire minimè potuit? Sed quid prodeſt quòd eidem redemptori noſtro per fidem iungimur, ſi ab eo moribus diſiungamur? Ipſe enim dicit: Non omnis qui dicit, Domine Domine, intrabit in regnum cælorum. Recta ergò opera, rectæ fidei iungenda ſunt.

5. Ioannes Climacus, in libro de triginta gradibus, gradu ſeptimo: Stephanus quidem hoc in loco habitans, ſolitariam & quietam uitam adamauerat. Hic cùm annos plurimos in monaſtico certamine egiſſet, ieiunijſque maximè & lachrymis eſſet ornatus, alijſque præterea uirtutum priuilegijs floreret, cellulam ad radicem montis, in quo ſacram illam, diuinamque uiſionem ſpeculatus olim fuerat Helias, ſibi conſtruxerat. Hic igitur tam uenerandus moribus, intentione maioris laborioſiorisque pœnitentiæ, profectus eſt ad Anachoretarùm locum, cui Fides nomen erat. Quo in loco quum

annos aliquot arctiſsimo uitę inſtituto peregiſſet,(erat enim hic locus ab oĩ conſolatione mortali penitus remotus,omnibusque ferè hominibus inuius: ſeptuaginta enim ferè millibus paſſuum, ab omni humana habitatione diſiunctus erat)rurſus extremo uitæ tẽpore rediſt, cupiens in cellula ſua prîore ſancti illius montis habitare. Erant autem ibi duo ex Palæſtina diſcipuli admodùm religioſi,qui etiã priùs obſeruabant cellulam ſenis.In qua cũ paucos egiſſet dies,languorẽ incurrit,ex quo & mortuus eſt. Igitur ante unum exitus ſui diem repentè animo obſtupuit,apertisque oculis ad dexteram atque ad ſiniſtram partem lectuli circunſpiciebat, & quaſi rationem quidã à ſe ex gerẽt,cunctis qui adſtabant audientibus,aiebat,aliquandò quidem:Ita ſanè:Sic reuera eſt,ſed pro hoc tot annis ieiunaui. Aliquandò uerò,Nõ certè,ſed mentimini,hoc non feci.Deindè rurſus:Ita uerè eſt:Hoc ita eſt:ſed fleui,ſed miniſtraui. Ac rurſus: Verè me accuſatis.In quibuſdã & aliqñ aiebat: Ità ſanè,& quidẽ ad hæc quid dicam,non habeo,ideo miſericordia opus eſt. Et erat profectò ſpectaculum horrendum ac terrificum, inuiſibile illud,ſæuiſsimumq; iudicium,in quo etiam (quod terribilius eſt) & quod non fecerat,illi obijciebant(me miſerum)quietis ac ſolitudinis ſectatori. In nonnullis uero peccatorum ſuorum,quid ad ea reſpondere poſſet, ſe nõ habere dicebat,qui iam ferè quadraginta annos monachus fuerat,& lachrymarũ gratiam habuerat. Quidam uerò mihi ueraciter affirmauerunt, quòd hic dũ eſſet in eremo,leopardum quoq; ex manu ſua nutriebat.Hic ipſe tamen,cùm adeò infeſtè ratio à ſe exigeretur,carne ſolutus eſt.

Ab eremita Stephano tãiam morituro rationem accuratam reposcunt.

Obijciſit dæmões ea quæ nõ perpetrauimus.

6. EVSEBIVS Emiſenus hom.1.ad Monachos: Paratos nos inueniat extrema neceſsitas,quæ ſæpè præuenit imparatos.Certam nobis imponat ſolicitudinem incerta conditio:quotidianus ſit illius periculi metus,cuius neſcit incurſus.Quã tardè miſera anima malorũ ſuorũ pœnitebit,cùm die ultimo ſuperueniente,ſeparari ſe à corpore ſuo uiderit, cùm ſibi in fine claudẽti oculos nigreſcere & horreſcere ſempiterna nox cœperit: cùm iacere añ ſe uacuũ ſalutis ac lucis infelicẽ cõmilitonẽ ſuũ uiderit incentorẽ pariter ac deceptorẽ,cũ quo de arena mundi huius per flagitiũ ſuũ uicta diſceſsit:Cũ cœperit ab eodẽ iã diuulſa immanes & inanes dare ſup eũ planctus, & dicere: Vbi ſunt animoſitates & cupiditates tuæ,quibus hucuſq; impatienter arſiſti, & arſura iugiter cõgregaſti? Eccè tranſierũt illa oĩa tanquàm umbra,abierũt oblectamẽta,& ſola in ppetuũ opprobria & crimina remanſerũt. Vę mihi ò anima,ad tã perditũ uas,uelim nolim,reditura ſum, & pp fugitiuas uoluptates nunquàm effugiẽdis cũ eo uaporib.cõcremanda. Quid inter hæc, cũ eã cœperit ad definitã ſniam & immobili lege defixã,importunus depoſiti exactor abſtrahere, & hincindè inſultare & inſiſtere infernaliũ diræ facies miniſtrorũ? Quid erit,cùm ab apparitoribus mortis per hũc uaſtũ aerẽ ſeparari,& p ſemitas tenebrarũ abduci trãs diẽ cęperit,& nequaq̃ remeabile iter agere p fines illos ubi ipſa lux deficit,cũ pegrina ubiq; aĩa, comitãte malorũ ſuorũ triſti agmine,uiderit ſe p extremas mũdi oras in illud inane ac uacuũ cadere de mũdo,atq; illud magnũ chaos,qđ uitæ mortiſq; regionẽ diſcernit,intrare,& uitales auras naturæ ipſiꝰ exul amittere Cũ rebus humanis Vale ultimum dicens,mortem autem ante ſe habens, & uitam poſt ſe relinquens, in illud horrendum & uix oculis attingendum pertrahetur profundum, diuerſis auaritiæ ac malitiæ catenata criminibus, quantum perdidit precium,tantum exceptura ſupplicium?

Anima alloq̃tur corpus.

Diræ facies infernalium miniſtrorũ.

Martinus uidet aſſiſtentē dæmonem.

7. Severus Sulpitius de tranſitu S. Martini: Hæc locutus, diabolum uidit propè aſsiſtere. Quid hic, inquit, adſtas cruenta beſtia? Nihil in me funeſte reperies: Abrahæ me ſinus recipiet. Cum hac ergò uoce, fatigatum Diuinis operibus ſpiritum cælo reddidit.

Olei natiuanis & ſignificatio.

1. D. Theophy. in ca. 6. Marci: Eſt igitur oleū & ad labores utile, & lucis ſomētū, & hilaritatis effectiuū, ſignificatq; miſericordiā Dei, & grām ſpiritus, ꝑ quā à labore liberamur, & lucē ac gaudiū hilaritatēq; ſpiritalē accipimus.

Aegroti inūgendi poſt cōionē ſacrā. Iacob. 5.

2. Avgvstinvs ſer. 215. de tempore: Quotiès aliqua infirmitas ſuperuenerit, corpus & ſanguinem Chriſti ille qui ægrotat accipiat, & indè (ſiue deindè) corpuſculum ſuum ungat, ut illud quod ſcriptum eſt, impleatur in eo: Infirmatur aliquis? inducat presbyteros &c. Videte fratres quia qui in infirmitate ad Eccleſiam cucurrerit, & corporis ſanitatem recipere, & peccatorum indulgentiam merebitur obtinere.

Aegroti quid agere debeāt.

3. In tract. de rectitudine Cathol. conuerſationis: Quotiès aliqua infirmitas occurrerit alicui, non quærantur præcantatores, non diuini, non ſortilegi, non carcarij, neq; per fontes, aut arbores, aut biuia phylacteria exerceantur, ſed qui ægrotat, in ſola Dei miſericordia confidat, & Euchariſtiam cum fide & deuotione accipiat, oleumque benedictum fideliter ab Eccleſia petat, undè corpus ſuum ungatur, & ſecundùm Apoſtolum, Oratio fidei ſaluabit infirmū, & alleuiabit eum Dominus: non ſolùm corporis, ſed & aīæ ſanitatē accipiet. cōplebiturq; in illo, quod Dñs in euangelio promiſit, dicens: Omnia

Matt. 21.

quæcunque petieritis patrem in noīe meo in oratione, credētes accipietis.

Iacob. 5.

4. Item in lib. 2. de uiſitatione infir. cap. 4. Nec prætermittendū eſt illud Apoſtoli Iacobi præceptum: Infirmatur quis in uobis? inducat presbyteros Eccleſiæ, ut orent ſuper eum, ungentes eum oleo ſancto in nomine Ieſu: & oratio fidei ſaluabit infirmum. Ergò ſic roges de te & pro te fieri, ſicut dixit Apoſtolus Iacobus, immò per apoſtolum ſuum Dominus: ipſa uidelicet olei ſacrati delibutio, intelligitur Spiritusſancti typicalis unctio. Illud etiā uiuificum Dominici corporis ſupplementum, ſuſcipere fili mi non renuas. uiaticum tibi erit ſaluberrimum.

Verū oīa quæ in ſacris literis utriuſq; teſtamenti cōtinentur, ad Chriſtianos, & quo modo pertineant.

5. Idem Auguſtinus in Speculo in præfatione: Quis ignorat, in ſcripturis ſanctis, id eſt legitimis, Propheticis, Euangelicis, & Apoſtolicis, authoritate canonica præditis, quædam ſic eſſe poſita, ut tantum ſcirentur & crederentur: quædam uerò ſic eſſe iuſſa, ut obſeruarentur & fierent, uel prohibita ne fierent? Horum autem quæ iubendo & uetando ſcripta ſunt, alia ſunt Sacramentorum uelata myſterijs, quæ multa ueteris teſtamenti populo illi iacienda mandata ſunt: neque à populo Chriſtiano nunc fiunt, ſed tantummodò intelligenda requirunt atq; tractant. Alia uerò et nunc facienda ſunt, ſi facienda præcepta ſunt: nec facienda, ſi prohibita. De his igitur quæ ità ſunt poſita in literis ſacris, uel iubendo, uel uetando, uel ſinendo, ut etiam nunc. i. tpe noui teſtamenti ad uitam piam exercendam moreſque pertineant, hoc opus quod in manus ſumpſi, componere aggreſſus ſum, ut quantum me Deus adiuuat, omnia talia de canonicis libris colligam, atq; ut facilè inſpici poſsint, in unum tanquàm in ſpeculum congeram. Cum itaque Auguſtinus paulò ante

Iacobi Apoſtoli præceptū de infirmorum inunctione, ex Auguſt. ſentētia ad Chriſtianos oēs pertinet.

finem ſpeculi ſui ſententias adferet ex B. Iacobi epiſtola, inter cæteras ponit iſtam: Infirmatur quis in uobis inducat presbyteros Eccleſiæ, &c.

DE ORDINIS SACRAMENTO.

I

Quid eſt Ordinis Sacramentum?

A EST, quo ſingularis gratia ac poteſtas ſpiritualis quibuſdam traditur, vt munus in Eccleſia ex profeſſo gerant.

Auguſt. lib. 2. contra epi. Parm. c. 13. & de bono coniu. c. 24. & li. 1. côt. Donatiſt. c. 1. Leo ep. 81. ad Dioſcor. Gre. in cap. 10. li. 1. Reg. Côc. Flor. Trid. ſeſ. 23. Ambr. in 12. c. 1. ad Corin. Theophylac. in cap. 19. Lucæ.

B. Hoc eſt, Sacramentum per quod, velut oſtium, neceſſariò intrant legitimi diſpenſatores [a] myſteriorum & eloquiorum Dei, miniſtri Chriſti & Eccleſiæ, Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, & quotquot demùm in Eccleſiaſticis munijs obeundis ritè & cum authoritate uerſantur.

a 1. Cor 4. a Malac. 2. b 1. Tim. 3. a b 5. c Ephe. 4 c. 1. Corint. 14. a b d & 12. d

C. [b] Nemo enim, vt ſcriptura teſtatur, ſibi ſumit aut ſumere debet honorem, exercendorum videlicet miniſteriorum Eccleſiæ, niſi qui uocatur à Deo, tanquàm Aaron: hoc eſt, niſi Sacramento viſibilis Ordinationis initiatus, & ab Epiſcopo legitimè ordinatus, miſſuſque fuerit ad opus certi miniſterij, quod in Eccleſia pro ſuo ſtatu gerat iuxta leges diuinæ & Apoſtolicæ Traditionis.

c Heb. 5. b Acto. 1. d Cypria. lib. 4. epi. 2. Tertul. de præſcrip. Hæreti.

c Mat. 10. a Luc. 9. a Mar. ult. d Io. 20. f 17. c Acto. 13. a Titi 1. b

SCRIPTVRAE.

Prioris ad Corinthios quarto: *Sic nos exiſtimet homo ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.*

Malachiae ſecundo: *Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legē requirent ex ore eius, quia angelus Domini exercituum eſt.*

Prioris ad Timotheum tertio: *Si quis Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. Oportet enim Epiſcopum irrepræhenſibilem eſſe, & Diaconos ſimiliter pudicos &c.*

Et capite quinto: *Qui benè præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in uerbo & doctrina.*

Ad Epheſios quarto: *Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios uerò Euangeliſtas, alios autem Paſtores & docto-*

res ad conſummationem ſanctorum,in opus miniſterij,in ædificationem corporis CHRISTI: donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis filij Dei,in uirum perfectum,in menſuram ætatis plenitudinis CHRISTI? ut iam non ſimus paruuli fluctuantes, & circunferamur omni uento doctrinæ in nequitia hominum,in aſtutia ad circunuentionem erroris &c.

PRIORIS ad Corinthios decimoquarto: Qui loquitur lingua,non hominibus loquitur, ſed Deo. Nemo enim audit. Spiritus autem loquitur myſteria. Nam qui prophetat,hominibus loquitur ad ædificationē,& exhortationem,& conſolationem,&c.Et paulò poſt: Sed in eccleſia uolo quinque uerba ſenſu meo loqui,ut & alios inſtruam: quàm decem millia uerborum in lingua. Ibidem: Mulieres in eccleſijs taceant.

PRIORIS ad Corinthios duodecimo: Et quoſdam quidem poſuit Deus in eccleſia, primum Apoſtolos,ſecundò Prophetas,tertiò Doctores,deindè uirtutes,exindè gratias curationum,opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes ſermonum. Nunquid omnes Apoſtoli? nunquid omnes Prophetæ? nunquid omnes Doctores? &c. Nunquid omnes interpretantur?

AD Hebræos quinto. Nec quiſquam ſumit ſibi honorem: ſed quo uocatur à Deo tanquàm Aaron.

ACTORVM primo: Tu Domine qui corda noſti omnium, oſtende quem elegeris ex his duobus unum, accipere locum miniſterij huius & Apoſtolatus,de quo præuaricatus eſt Iudas,ut abiret in locum ſuum. Et dederunt ſortes eis,& cecidit ſors ſuper Matthiam. & annumeratus eſt cum vndecim Apoſtolis.

MATTHAEI decimo:Conuocatis duodecim diſcipulis ſuis,dedit illis poteſtatem ſpirituum immundorum,&c.Hos duodecim miſit IESVS,præcipiēs eis,dicens: In uiam gentium nè abieritis,& in ciuitates Samaritanorum nè intraueritis,ſed potiùs ite ad oues, quæ perierunt, domus Iſrael. Euntes autem prædicate,dicentes,quia appropinquauit regnum cælorum. Infirmos curate &c.

LVCAE nono: Conuocatis autem IESVS duodecim Apoſtolis,dedit illis uirtutem & poteſtatem ſuper omnia dæmonia, & ut languores curarent. Et miſit illos prædicare regnum Dei,& ſanare infirmos.

MARCI ultimo: Euntes in mundum uniuerſum,prædicate Euangelium omni creaturæ.

IOANNIS vigeſimo: Sicut miſit me pater,& ego mitto uos.

ET capite decimoſeptimo: Sicut tu me miſiſti in mundum, & ego miſi eos in mundum.

ACTORVM decimotertio: Miniſtrantibus autem illis Domino,& ieiunātibus,dixit Spiritusſanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus, ad quod aſſumpſi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponentesque eis manus,dimiſerunt illos. Et ipſi quidem miſsi à Spiritu ſancto, abierunt Seleuciam,& indè nauigauerunt Cyprum.

AD Titum primo: Huius rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ deſunt corrigas,& conſtituas per ciuitates presbyteros,ſicut & ego diſpoſui tibi.Si quis ſine crimine eſt,& cæt.

PATRES.

1. A. AVGVSTINVS libro ſecundo contra epiſtolam Parmeniani, capite decimotertio: Nam illud quod quidam eorum ueritate conuicti dicere cœperant, Baptiſmum quidem non amittit qui recedit ab Eccleſia, ſed ius tamen dandi amittit: multis modis apparet fruſtrà & inaniter dici. Primò, quia nulla oſtenditur cauſa, cur ille qui ipſum baptiſmum amittere non poteſt, ius dandi amittere poſſit. Vtrunque enim ſacramentum eſt, & quadam conſecratione utrunque homini datur: illud cùm baptizatur, iſtud cùm ordinatur: ideoque in Catholica utrunque non licet iterari. Nam ſi quandò ex ipſa parte uenientes etiam præpoſiti, pro bono pacis correcto ſchiſmatis errore, ſuſcepti ſunt: etſi uiſum eſt opùs eſſe ut eadem officia gererent quæ gerebant, non ſunt rurſus ordinandi: ſed ſicut baptiſmus in eis, ità Ordinatio manſit integra, quia in præciſione fuerat uitium, quod unitatis pace correctum eſt, non in ſacramentis quæ ubicunque ſunt, ipſa uera ſunt. Et cùm expedire hoc uideatur Eccleſiæ, ut præpoſiti eorum uenientes ad Catholicam ſocietatem, honores ſuos ibi non adminiſtrent: non eis tamen ipſa ordinationis ſacramenta detrahuntur, ſed manent ſuper eos. Ideoque non eis in populo manus imponitur, nè non homini, ſed ipſi ſacramento fiat iniuria. Et ſi quandò ignoranter fit, nec animoſe defenditur factum, ſed corrigitur cognitum, uenia faciliùs impetratur. Deus enim noſter, non eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis: nec Eccleſiæ eius Sacramenta in eis qui ab Eccleſia receſſerunt, ſed ipſi qui receſſerunt, inimici. Sicut autem habent in baptiſmo quod per eos dari poſſit: ſic in ordinatione ius dandi, utrunque quidem ad perniciem ſuam, quandiù charitatem non habent unitatis. Sed tamen aliud eſt prorsùs non habere, aliud perniciosè habere, aliud ſalubriter habere. Et paulò pòſt: Sed ſi nos malè facimus, ipſi explicent, quomodò ſacramentum baptizati non poſſit amitti, & Sacramentum ordinati poſſit amitti: quoniã dicunt, recedens ab Eccleſia, baptiſmum non amittit, ius dandi tamen amittit. Si enim utrunque ſacramentum eſt, quod nemo dubitat, cur illud non amittitur, & illud amittitur: Neutri ſacramento iniuria facienda eſt.

Ordo eſt Sacram, quemadmodùm & Baptiſmus: & utrunque iterare non licet.

Ordinationis Sacramentũ.

1. Cor. 14.

Sacramẽtum ordinati, & baptizati.

Vtrũq; Sacramentum eſſe nemo dubitat.

2. IDEM Auguſtinus in libro de bono coniugali, capite vigeſimoquarto: Quemadmodùm ſi fiat ordinatio cleri ad plebem congregandam, etiam ſi plebis congregatio non ſubſequatur, manet tamen in illis ordinatis ſacramentum ordinationis: & ſi aliqua culpa quiſquam ab officio remoueatur, ſacramento Domini ſemel impoſito non carebit, quanuis ad iudiciũ permanẽte.

In Ordinatis manet Sacramentũ ordinationis.

3. IDEM libro primo de baptiſmo contra Donatiſtas, capite primo: Sacramentum baptiſmi eſt, quod habet qui baptizatur. Et Sacramentum dandi baptiſmi eſt, quod habet qui ordinatur. Sicut autem baptizatus ſi ab unitate receſſerit, ſacramentum baptiſmi non amittit: ſic etiam ordinatus, ſi ab unitate receſſerit, ſacramentum dandi baptiſmi non amittit. Nulli enim ſacramento iniuria facienda eſt: ſi diſcedit, à malis utrunque diſcedit: ſi permanet, in malis utrunque permanet. Sicut ergò acceptatur baptiſmus quem non potuit amittere, qui ab unitate diſceſſerat: ſic acceptandus eſt baptiſmus quem dedit ille, qui ſacramentum dandi cùm diſcederet, non amiſerat. Nam ſicut redeuntes qui priuſquàm recederent, baptizati ſunt, non rebaptizantur: ità redeuntes qui priuſquàm recederent, ordinati ſunt, non utique rurſus ordinantur: ſed aut adminiſtrant quod adminiſtrabant, ſi hoc Eccle-

Sacramẽtum dandi baptiſmũ ſiue ordinationis non amittitur, ut nec Baptiſmi Sacramentũ.

ſiæ utilitas poſtulat: aut ſi non adminiſtrant, ſacramentum ordinationis ſuæ tamen gerunt,& ideò eis manus inter laicos non imponitur. Nam neque ſacramentum baptiſmi, neque ſacramentum dandi baptiſmi, quando ab eis cum Maximiniano diſceſſit, Felicianus amiſit. Nunc enim eum ſecum habent, cum eiſipſis, quod cùm foris eſſet, in Maximiniani ſchiſmate baptizauit.

Ordinatio ſacerdotalis & leuitica fieri nō debet quouis tempore. Ieiuni conſecrandi.

4. Leo Magnus epiſtola octogeſimaprima ad Dioſcorum Alexandrinū: Quod ergò à Patribus noſtris propenſiore cura nouimus eſſe ſeruatum, à uobis quoquè uolumus cuſtodiri, ut non paſsim diebus omnibus ſacerdotalis uel leuitica ordinatio celebretur, ſed poſt diem ſabbati eius noctis, quæ in prima ſabbati luceſcit, exordia deligantur, hoc eſt, ſub lege Diuini officij ſubſtituant, in quibus his, q conſecrandi ſunt, ieiunis, & à ieiunantibus ſacra benedictio conferatur. Quod eiuſdem obſeruantiæ erit, ſi manè ipſo Dominico die, continuato ſabbati ieiunio celebretur, à quo tempore præcedentis noctis initia non recedunt: quam ad diem reſurrectionis, ſicut etiam in Paſcha Domini declaratur, pertinere non dubium eſt. Nam præter authoritatem conſuetudinis, quam ex Apoſtolica nouimus uenire doctrina, etiam ſacra ſcriptura manifeſtat, quòd cùm Apoſtoli Paulum & Barnabam ex præcepto Spiritusſancti ad Euangelium gentibus mitterent prædicandum, ieiunantes & orantes impoſuerunt eis manus, ut intelligamus quanta & dantiū & accipientium deuotione curandum ſit, nè tantæ benedictionis ſacramentum negligenter uideatur impletum. Et ideò piè & laudabiliter Apoſtolicis morem geſſeris inſtitutis, ſi hanc ordinandorum ſacerdotum formam per eccleſias, quibus Dominus præeſſe te uoluit, etiam ipſe ſeruaueris, ut his qui conſecrandi ſunt, nunquàm benedictiones, niſi in die reſurrectionis Dominicæ tribuantur, cui à ueſpera ſabbati initium conſtat aſcribi, & tantis diuinarum diſpoſitionum myſterijs eſt conſecrata, ut quicquid eſt à Domino inſignius conſtitutum, in huius diei dignitate ſit geſtum. In hac mundus ſumpſit exordium, in hac per reſurrectionem Chriſti & mors interitum, & uita accepit initium. In hac & Apoſtoli à Domino prædicandi omnibus gentibus euangelij tubam ſumunt, & inferendum uniuerſo mundo ſacramentum regenerationis accipiunt. In hac (ſicut beatus Ioannes Euangeliſta teſtatur, cōgregatis in unum diſcipulis, ianuis clauſis, quum ad eos Dominus introijſſet, inſufflauit & dixit: Accipite ſpiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum detinueritis, detenta erunt. In hac deniq; promiſſus à Domino Apoſtolis ſpiritusſanctus, aduenit: ut cæleſti quadam regula inſinuatum & traditum nouerimus, in illa die celebranda nobis eſſe myſteria ſacerdotalium benedictionum, in quo collata ſunt omnia dona gratiarum.

Actor. 13.

Sacramētum benedictiōis ſacerdotalis.

Ioan. 20.

Io. 14. & 16.

1. Reg. 10. Sacrorū Ordinum Sacramenta. Virtus Sacramēti ordinis.

5. Gregorivs in caput decimū, libri primi Regum: Samuel Saul in principem unxit, Deus autem ei cor aliud immutauit: quia ſacrorum Ordinum ſacramenta ab Eccleſiæ doctoribus foris accipimus, ſed ſacramentorū uirtute ab omnipotente Deo interiùs roboramur. Virtus uerò ſacramenti, gratia eſt ſpiritus ſeptiformis. Quam certè gratiam qui accipiunt, quaſi alio accepto corde immutantur: quia quos gratia ſua ſanctus ſpiritus roborat, eſſe eos facit protinùs quod non erant.

Sacramētum Ordinis, & eius materia.

6. Concilivm Florentinum in doctrina de Sacramentis: Sextum ſacramentum eſt Ordinis, cuius materia eſt illud, per cuius traditionem confertur Ordo,

Ordo,ſicut presbyteratus traditur per calicis cum uino,& patenæ cum pane porrectionem. Diaconatus uerò per libri Euangeliorum dationem: Subdiaconatus,per calicis uacui cum patena uacua ſuperpoſita traditionem: Et ſimiliter de alijs per rerum ad miniſteria ſua pertinentium aſsignationem. Forma ſacerdotij,talis eſt: Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium in Eccleſia pro uiuis & mortuis,in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. & ſic de aliorum Ordinum formis. Ordinarius miniſter huius ſacramenti, eſt epiſcopus.

Forma Sacerdotij.

Miniſter.

7. Concilium Tridentinum ſeſsione uigeſimatertia, capite primo: Sacrificium & ſacerdotium ità Dei ordinatione coniuncta ſunt,ut utrunque in omni lege extiterit. Cum igitur in nouo teſtamento ſanctum Euchariſtiæ ſacrificium uiſibile ex Domini inſtitutione catholica Eccleſia acceperit,fateri etiam oportet,in ea nouum eſſe uiſibile & externum ſacerdotium,in quod uetus translatum eſt. Hoc autem ab eodem Domino Saluatore noſtro inſtitutum eſſe,atque Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus in ſacerdotio,poteſtatem traditam conſecrandi,offerendi,& miniſtrandi corpus & ſanguinẽ eius, necnon & peccata dimittendi,& retinendi,ſacræ literæ oſtendunt,& Catholicæ Eccleſiæ traditio ſemper docuit. Capite ſecundo: Cum autem diuina res ſit tam ſancti ſacerdotij miniſterium,conſentaneum fuit, quo dignius & maiori cum ueneratione exerceri poſſet, ut in eccleſiæ ordinatiſsima diſpoſitione plures & diuerſi eſſent miniſtrorum ordines,qui ſacerdotio ex officio deſeruirent,ità diſtributi,ut,qui iam clericali tonſura inſigniti eſſent,per minores ad maiores aſcenderent. Nam non ſolùm de ſacerdotibus,ſed & de Diaconis ſacræ literæ apertam mentionem faciunt, & quæ maximè in illorum Ordinatione attendenda ſunt,grauiſsimis uerbis docẽt: & ab ipſo Eccleſiæ initio ſequentium ordinum nomina,atque uniuſcuiuſque eorum propria miniſteria, Subdiaconi ſcilicet,Acolyti,Exorciſtæ, Lectoris, & Oſtiarij in uſu fuiſſe cognoſcuntur,quamuis non pari gradu. Nam Subdiaconatus ad maiores ordines à Patribus,& ſacris concilijs refertur, in quibus & de alijs inferioribus frequentiſsimè legimus. Capite tertio: Cum ſcripturæ teſtimonio,Apoſtolica traditione,& Patrum unanimi conſenſu peſpicuum ſit, per ſacram Ordinationem,quæ uerbis & ſignis exterioribus perficitur,gratiam conferri: dubitare nemo debet, Ordinem eſſe uerè,& propriè unum ex ſeptem ſanctæ Eccleſiæ ſacramentis. inquit enim Apoſtolus: Admoneo te,ut reſuſcites gratiam Dei,quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum. non enim dedit nobis Deus ſpiritum timoris,ſed uirtutis,& dilectionis,& ſobrietatis. Capite quarto: Quoniam uerò in Sacramento Ordinis, ſicut & in Baptiſmo & Confirmatione,character imprimitur,qui nec deleri,nec auferri poteſt,meritò ſancta Synodus damnat eorum ſententiam,qui aſſerunt noui Teſtamenti ſacerdotes temporariam tantummodò poteſtatem habere, & ſemèl ritè ordinatos,iterùm Laicos effici poſſe,ſi uerbi Dei miniſterium non exerceant. Quòd ſi quis omnes Chriſtianos promiſcuè noui Teſtamẽti ſacerdotes eſſe,aut omnes pari inter ſe poteſtate ſpirituali præditos affirmet,nihil aliud facere uidetur,quàm Eccleſiaſticam hierarchiam, quæ eſt ut caſtrorum acies ordinata,confundere,perindè ac ſi contra beati Pauli doctrinam,omnes Apoſtoli,omnes Prophetæ, omnes Euangeliſtæ,omnes Paſtores,omnes ſint Doctores. Proindè ſacroſancta Synodus declarat,præter cæteros Eccleſiaſticos gradus,Epiſcopos, qui in Apoſtolorum locum ſucceſſerunt,

Sacerdotium externũ noui teſtamẽti. Luc.22.

Ioan. 20.

Diuerſi miniſtrorum Ordines.

1. Timot.3. Actor.6.

Minores Ordines.

1.Tim.4.

Ordo unũ eſt ex VII. Sacramentis.

2.Tim.1.

Characterem imprimit & idcircò repeti ſacramentũ nõ poteſt.

Nõ oẽs Xpiani ſunt ſacerdotes.

1.Cor.12. Epheſ.4.

Epĩ pſbyteris ſuperiores in

hierarchia ec-
cleſiaſtica.
Acto.20.

ceſſerunt,ad hunc hierarchicum Ordinem præcipuè pertinere, & poſitos,ſicut idem Apoſtolus ait, à Spiritu ſancto, regere Eccleſiam Dei, eoſque presbyteris ſuperiores eſſe,ac Sacramentum Confirmationis conferre,miniſtros Eccleſiæ ordinare,atque alia pleraque peragere ipſos poſſe: quarum functionum poteſtatem reliqui inferioris Ordinis nullam habent. Docet inſupèr Sacroſancta Synodus,in Ordinatione Epiſcoporum, Sacerdotum,&

A ſeculari po-
teſtate aut à
populo ordi-
nati, fures &
latrones ha-
bendi.
Ioan.10.

cæterorum Ordinum nec populi,nec cuiuſuis ſecularis poteſtatis & magiſtratus conſenſum,ſiue uocationem ſiue authoritatem ità requiri,ut ſine ea irrita ſit ordinatio: quin potiùs decernit, eos qui tantummodò à populo,aut ſeculari poteſtate ac magiſtratu uocati & inſtituti, ad hæc miniſteria exercẽda aſcendunt, & qui ea propria temeritate ſibi ſumunt, omnes non Eccleſiæ miniſtros,ſed fures & latrones per oſtium nõ ingreſſos,habendos eſſe. Hæc ſunt quæ generatim ſacræ Synodo uiſum eſt, Chriſti fideles de Sacramento Ordinis docere. His autem contraria certis & proprijs canonibus in hunc, qui ſequitur,modum damnare conſtituit,ut omnes adiuuante Chriſto, fidei regula utentes,in tot errorum tenebris Catholicam ueritatem faciliùs agnoſcere & tenere poſſent.

Sacèrdotium
externum &
viſibile noui
teſtamenti.

Canon primus: Si quis dixerit,non eſſe in nouo teſtamento ſacerdotiũ uiſibile & externum: uel non eſſe poteſtatem aliquam conſecrandi & offerendi uerum corpus & ſanguinem Domini,& peccata remittendi & retinẽdi: ſed officium tantùm & nudum miniſterium prędicandi Euangelium: uel eos qui non prædicant,prorsùs non eſſe ſacerdotes,anathema ſit.

Ordinum di-
ſtinctio & gra-
dus diuerſi.

Canon ſecundus: Si quis dixerit,præter ſacerdotium non eſſe in eccleſia Catholica alios ordines & maiores & minores, per quos,uelut per gradus quoſdam in ſacerdotium tendatur,anathema ſit.

Propriè Sacra-
mentũ eſt or-
dinatio ſacra

Canon tertius: Si quis dixerit,Ordinem ſiue ſacram Ordinationem,nõ eſſe uerè & propriè Sacramentum, à Chriſto Domino inſtitutam,uel eſſe figmentum quoddam humanum,excogitatum à uiris rerum Eccleſiaſticarum imperitis, aut eſſe tantùm ritum quẽdam eligendi miniſtros uerbi Dei & Sacramentum,anathema ſit.

Effectus.

Character.

Canon quartus: Si quis dixerit per ſacram Ordinationem non dari ſpiritum ſanctum,ac proindè fruſtrà Epiſcopos dicere, Accipite Spiritum ſanctum: aut per eam non imprimi characterem: uel eum,qui Sacerdos ſemel fuerit,Laicum rurſus fieri poſſe,anathema ſit.

Vnctio ſacra
quæ in hoc
ſacramẽto ad-
hibetur.
Cæremoniæ.

Canon quintus: Si quis dixerit ſacram unctionẽ, qua Eccleſia in ſancta Ordinatione utitur,non tantùm non requiri,ſed contemnendam & pernicioſam eſſe,ſimiliter & alias Ordinis cæremonias,anathema ſit.

Hierarchia
Eccleſiaſtica.

Canon ſextus: Si quis dixerit in Eccleſia Catholica non eſſe Hierarchiam diuina ordinatione inſtitutam,quæ conſtat ex Epiſcopis,presbyteris, & miniſtris,anathema ſit.

Epi presbyteris
ſuperiores.
Miſſi à ſecula-
ri poteſtate.

Canon ſeptimus: Si quis dixerit Epiſcopos non eſſe presbyteris ſuperiores,uel non habere poteſtatem Confirmandi & Ordinandi: uel eam quã habent,illis eſſe cum presbyteris communem: uel Ordines ab ipſis collatos ſine populi uel poteſtatis ſecularis conſenſu aut uocatione, irritos eſſe: aut eos,qui nec ab eccleſiaſtica & canonica poteſtate ritè ordinati, nec miſſi ſunt,ſed aliundè ueniunt,legitimos eſſe uerbi & Sacramentorum miniſtros, anathema ſit.

Canon octauus: Si quis dixerit Epiſcopos qui authoritate Romani Pontifi-

Pontificis aſſumuntur, non eſſe legitimos & ueros Epiſcopos, ſed figmentū humanum, ut thema ſit.

8. Ambrosivs in duodecimum caput prioris ad Corinthios, ſuper ea uerba, Diuiſiones gratiarum ſunt: in loco Ordinis officij Eccleſiaſtici poſitus, gratiam habet, qualiſuis ſit, non utiquè propriam, ſed Ordinis per efficaciam ſpiritus ſancti.

Gratia ordinatorum.

9. Theophylactvs in caput decimumnonum Lucæ: Dominus dedit ſeruis decem minas. Serui autem illi ſunt hi, quibus in Eccleſia miniſterium concreditum eſt, decemuirique dicuntur eſſe, propter perfectionem Eccleſiaſticæ præſidentiæ. Ordo enim in Eccleſia perfectam præſidentium diſpoſitionem habet, & neque plures oportebat eſſe, neque pauciores: ut exempli gratia: Tria hæc uidemus eſſe in eccleſia, purgationem, illuminationem, & perfectionē. Operationes enim illas tres ſortiti ſunt Ordines. Diaconi purgant per inſtructionem & doctrinam, presbyteri illuminant per baptiſmū, epiſcopi ſacerdotales Ordines conſtituunt & perficiunt, hoc eſt, ordinant. Vides Ordines cum operationibus, & neque plures, neque pauciores præſidentium Ordines. Illis igitur ſeruis diſtribuit decem minas, hoc eſt, dona, quæ unicuique data ſunt in utilitatem. Omnis enim cuicunque concredita eſt præſidentia, etiamſi indignus fuerit, donum habet ex unctione ſua, id quod magnum diuinæ miſericordiæ ſacramentum eſt.

Hierarchia ordinis eccleſiaſtici tribus potiſſimis p̄tibus cōſtat. Vide Diony. Areopag. in Eccleſia. hierar. c. 5. & 6.

Donum ex unctione.

1. C. Cyprianvs libro quarto, epiſtola ſecunda ad Antonianum. Vide infrà quæſtione quinta, D.

2. Tertvllianvs de præſcriptionibus hæreticorum, ut infrà quæſtione ſeptima, C.

II

Nonne omnes Chriſtiani ex æquo ſunt Sacerdotes?

A. Dici quidem [a] ità poſſunt hactenùs, quòd ſicut Sacerdotes externa quædam ſacrificia & miniſteria ſacra exercere ſolent, ſic quotquot Chriſto renati, ſpiritualia quædam [b] Sacrificia, nimirùm orationes, laudes, gratiarum actiones, carnis mortificationem, & id genus alia quotidiè poſsint ac debeant offerre, ſeduloque exercitare: Vt hinc ſpirituales corā Deo Sacerdotes, & ſpirituales offerre hoſtias in ſcriptura dicantur.

a Apo. 1. b 5. c 1. Pet. 2. b

b 1. Pet. 2. a b. Rom. 12. a Pſal. 48. d Pſa. 50. d Philip. 4. d Hebr. 13. c Vide Baſil. li. 2. de Bapt. c. 8. Auguſt. 20. de ciu. c. 10. Leo. ſer. 3. in anniuer. Pōtificatus. Ambro. lib. 4. de Sacramen. c. 1.

B. Verùm ſi propriè nomen hoc ſacerdotij accipimus, non ſunt promiſcuè Sacerdotes omnes, ſed hi duntaxàt, quibus authoritas eccleſiæ, ut ſacramentorum [c] proprij ſint miniſtri, demandauit, atque ad conſecrandum, offerendum,

c Ignat. ad Heronē. Chryſo. li. 3. & 6. de ſacer. & hom. 60. ad pop. Hier. ad Helio-

dorum, & aduerſùs Luciferianos. Idē ad Euagriū. Victor li. 2. de perſecutione Vuandalica. Cyp. lib. 1. epiſt. 2.

dum, diſpenſandumque ſacram Euchariſtiam, & ad peccata hominum tum remittenda, tum retinenda ius contulit.

d 1. Tim. 2. e 1. Cor. 14. f Tertul. de præſcrip. Epiphan. hæreſi 42. & 49. e Leo epi. 61. ad Maximum Antiochenum. f Ioā. 10. b c 21. e 1. Pet. 5 a & 2 c d. Hebr. 13. c Roma. 13 a Mat. 23. a Luc. 10. c 1. Ioan. 4 b

C. Ac de his quidem nouæ legis ſacerdotibus ſeu presbyteris itá Paulus: *Qui benè præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in uerbo & doctrina.* Id quòd certè congruere non poteſt mulieribus, [d] quas in Eccleſia idem Apoſtolus docere vetat, ac tacere iubet: neque omninò [e] plebeijs conuenit, quorum eſt ouium more paſci, non [g] paſcere: regi, non regere: nec ſe præferre, ſed ſubijcere & ſubiacere præpoſitis, & quæcunque hi, ſiue boni, ſiue mali, in Cathedra ſedentes dixerint, audire, ſeruare & facere, vt uerbo Dei præceptum legimus.

g Eph. 1. d Colo. 1. c Dan. 7. c Dionyſ. de cæleſt. hierar. c. 10.

h Tim 3. d Cant. 6. c Anacl. epi. 1. 2. & 3. Iſid. li. 2. de Eccl. of. c. 1. & ſequentib.

a Heb. 5. a 8. a & 13. c 1. Corin. 5. d

D. Quapropter ſicut in Eccleſia triumphante Angeli ſunt [g] Ordine ac ptāte differentes, qui iniuncta ſibi munia decenti quadam obſeruata diſpoſitione obeunt, ac fideliter exequunt: ſic militans ēt Eccleſia, [h] quæ domus Dei, & velut caſtrorū acies quædam ordinata eſt, miniſtros habet ſibi peculiares, à reliquis chriſtianis ſeiūctos & pulchro ordine inter ſe diſpoſitos ad publica cōia Eccleſiæ miniſteria in terris pagēda: nimirùm ut pro Chriſtiano populo in his, [a] q̄ ad Deum ſalutemq; animarum ſpectant, ſuas illi operas ex profeſſo ac pro dignitate præſtent.

SCRIPTVRAE.

Apocalypsis. primo: Lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, & fecit nos regnum & Sacerdotes Deo & Patri ſuo.

Et capite quinto: Feciſti nos Deo noſtro regnum & ſacerdotes, & regnabimus ſuper terram.

Prioris Petri ſecundo: Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis.

Ibidem: Et ipſi tanquàm lapides uiui ſuperædificamini domus ſpiritualis, ſacerdotium ſanctum, offerre ſpiritales hoſtias, acceptabiles Deo per Iesvm Christvm.

Ad Romanos duodecimo: Obſecro itaque uos fratres per miſericordiã Dei,ut exhibeatis corpora ueſtra hoſtiam uiuentem,ſanctam,Deo placentẽ, rationabile obſequium ueſtrum.

Psalmo quadrageſimono: Sacrificium laudis honorificabit me.

Psalmo quinquageſimo: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.

Ad Philippenſes quarto: Habeo autem omnia, & abundo: repletus ſum, acceptis ab Epaphrodito quæ miſiſtis, odorem ſuauitatis, hoſtiam acceptam, placentem Deo.

Ad Hebræos decimotertio: Per ipſum ergò offeramus hoſtiam laudis ſemper Deo id eſt, fructum labiorum confitentium nomini eius. Beneficentiæ autem & communionis nolite obliuiſci: talibus enim hoſtijs promeretur Deus.

Prioris ad Timotheum quinto: Qui benè præſunt,&c.ut in textu.

Et capite ſecundo: Mulier in ſilentio diſcat cum omni ſubiectione. Docere autem mulieri nõ permitto,neque dominari in uirum,ſed eſſe in ſilẽtio.

Prioris ad Corinthios decimoquarto: Mulieres in eccleſijs taceant: non enim permittitur eis loqui, ſed ſubditas eſſe, ſicut & lex dicit. Si quid autem uolunt diſcere,domi uiros ſuos interrogent. Turpe eſt enim mulieri, loqui in eccleſia. An à uobis uerbum Dei proceſsit? aut in uos ſolos peruenit?

Ioannis decimo: Ego ſum Paſtor bonus: Bonus Paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis. Et alias oues habeo quæ non ſunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere, & uocem meam audient, & fiet unum Ouile & unus Paſtor.

Ioannis vigeſimoprimo: Paſce agnos meos. Paſce oues meas.

Prioris Petri quinto capite: Paſcite qui in uobis eſt gregem Dei,&c. Et cùm apparuerit princeps paſtorum, percipietis immarceſcibilem gloriæ coronam.

Prioris Petri ſecundo: Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum,ſiue regi quaſi præcellẽti,ſiue ducibus tanquàm ab eo miſsis, &c. Omnes honorate,fraternitatem diligite,&c. Serui, ſubditi eſtote in omni timore Dominis,non tantùm bonis & modeſtis,ſed etiam dyſcolis. Et poſt pauca: Eratis enim ſicut oues errantes,ſed cõuerſi eſtis nunc ad paſtorem & epiſcopum animarum ueſtrarum.

Ad Hebræos decimotertio: Obedite præpoſitis ueſtris,& ſubiacete eis. Ipſi enim peruigilant quaſi rationem pro animabus ueſtris reddituri: ut cum gaudio hoc faciant,& non gementes. Hoc enim non expedit uobis.

Ad Romanos decimotertio: Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non eſt enim poteſtas niſi à Deo. Quæ autem ſunt, à Deo ordinata ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt. Et poſt pauca: Ideò neceſsitate ſubditi eſtote: non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam.

Matthaei vigeſimotertio: Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. Omnia ergò quæcunque dixerint uobis, ſeruate & facite: ſecũdùm opera uerò eorum nolite facere.

Lucae decimo: Qui uos audit, me audit: & qui uos ſpernit, me ſpernit. Qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui miſit me.

PRIMAE Ioannis quarto: Qui nouit Deum, audit nos: qui non eſt ex Deo, non audit nos. In hoc cognoſcimus ſpiritũ ueritatis, & ſpiritũ erroris.

AD Epheſios primo: Suſcitans illum à mortuis, & conſtituens ad dexteram ſuam in cœleſtibus, ſupra omnem principatum & poteſtatem & uirtutem & Dominationem, & omne nomen quod nominatur non ſolum in hoc ſeculo, ſed etiam in futuro.

AD Coloſſenſes primo: Quoniam in ipſo condita ſunt uniuerſa in cœlis & in terra, uiſibilia & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue Dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates: Omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt.

DANIELIS ſeptimo: Millia millium miniſtrabant ei, & deciès milliès centena millia aſsiſtebant ei: in iudiciũ ſedit, & libri aperti ſunt. Et paulò antè: Adſpiciebam donèc throni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit.

PRIORIS ad Timotheum tertio: Vt ſcias quomodò oporteat te in domo Dei conuerſari, quæ eſt eccleſia Dei uiui, columna & firmamentum ueritatis.

CANTICORVM ſexto: Quæ eſt iſta quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra ut luna, electa ut ſol, terribilis ut caſtrorum acies ordinata?

AD Hebræos quinto: Omnis pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in ijs quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona & ſacrificia pro peccatis.

ET capite octauo: Omnis enim pontifex, ad offerendum munera & hoſtias conſtituitur.

ITEM capite decimotertio: Ipſi enim peruigilant quaſi rationem pro animabus ueſtris reddituri.

SECVNDAE ad Corinthios quinto: Pro CHRISTO legatione fungimur tanquàm Deo exhortante per nos. Et paulò antè: Omnia autem ex DEO, qui nos reconciliauit ſibi per CHRISTVM, & dedit nobis miniſterium recõciliationis.

PATRES.

1.Tim.2. Ioan.4. Nõ quiuis locus orõni accõmodatus ẽ. Malach.1. Eſaiæ 61. Non oẽs ſumus Sacerdotes ꝓprij nominis. Rom.12.

1. A. BASILIVS libro ſecundo de baptiſmo, capite octauo: Si uerò quiſquam obijciat, Quid igitur eſt quod Apoſtolus dixit, Volo uiros precari in quouis loco, ob id, quod Dominus ipſe poteſtatem dedit adorandi Deum in omni loco, ubi dixit: Neque Hieroſolymis poſthàc, neque in monte iſto adorabitur pater? Hoc dicendum eſt, quòd illud, in omni loco, non comprætendit eos locos, qui humanis uſibus, rebuſque immundis & prophanis deputati ſunt: ſed dilatat ac diducit adorationem Dei ab arcto Hieroſolymæ ambitu in omnem totius orbis locum. Et ſecundùm prophetiam hoſtiæ, eum qui diligenter ac ſtudioſè ad ſacerdotium glorioſi myſterij obeũdum propenſus eſt, Deo dicare oportet. Nam etiamſi audiamus prophetam dicentem, Vos autem omnes ſacerdotes Dei uocabimini: neque tamen omnes mox huiuſce ſacerdotij ac miniſterij poteſtatem uſurpamus, neque alius alij datam gratiam licitè poteſt ad ſe rapere, ſed quiſquis fidelium proprijs doni Dei terminis contentus manet, docente nos Apoſtolo, dum ad omnes quidem dicit: Obſecro autem uos fratres per miſerationes Dei, ut exhibeatis corpora ueſtra hoſtiam uiuentem, &c. Et per mutuam illam membrorum corporis rectam diſpoſitionem, quam inter ſe ad decentem uenuſtatem pariter & ſecuritatem neceſſariam habent, normam nobis præſcribit, quàm commodè

modè ac decenter inter nos ad beneplacitum Dei, in dilectione Chriſti Ieſu & chriſmatum differentia diſpoſiti eſſe debeamus.

2. AVGVSTINVS libro uigeſimo de ciuitate Dei, capite decimo, exponens illud Apocalypſis: Sed erunt ſacerdotes Dei, & Chriſti, & regnabunt cum eo mille annis, non utique de Epiſcopis & presbyteris dictum eſt, qui propriè iam uocantur in eccleſia ſacerdotes: ſed ſicut omnes Chriſtianos dicimus propter myſticum Chriſma: ſic omnes ſacerdotes, quoniam membra ſunt unius ſacerdotis. De quibus Apoſtolus Petrus: Plebs, inquit, ſancta, regale ſacerdotium.

[Apocal. 20. Non eadē ſignificatione dicuntur Epiſcopi & presbyteri ſacerdotes qua oēs Chriſtiani. 1. Pet. 2.]

3. LEO Papa ſermone tertio in anniuerſario die aſſumptionis ſuæ ad Pōtificatum: Licèt uniuerſa eccleſia Dei diſtinctis ordinata ſit gradibus, ut ex diuerſis membris ſacrati corporis ſubſiſtat integritas: nos tamen omnes, ſicut ait Apoſtolus, in Chriſto Ieſu unum ſumus, nec quiſquam ab alterius ità eſt diuiſus officio, ut non ad connexionem pertineat capitis, cuiuslibet humilitas portionis. In unitate igitur fidei atque baptiſmatis, indiſcreta nobis ſocietas, dilectiſsimi, & generalis eſt dignitas, ſecundum illud beatiſsimi Petri Apoſtoli ſacratiſsima uoce dicentis. Et ipſi tanquàm lapides uiui ſuperædificamini in domos ſpiritales, ſacerdotium ſanctum, offerentes ſpiritales hoſtias, acceptabiles Deo per Ieſum Chriſtum. Et infrà: Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis. Omnes enim in Chriſto regeneratos, crucis ſignum efficit reges: ſancti uerò ſpiritus unctio conſecrat ſacerdotes, ut præter iſtam ſpecialem noſtri miniſterij ſeruitutem, uniuerſi ſpiritales & rationabiles Chriſtiani agnoſcant, ſe regij generis & Sacerdotalis officij eſſe conſortes. Quid enim tam regium, quàm ſubditum Deo animum, corporis ſui eſſe rectorem? Et quid tam ſacerdotale, quā uouere Domino conſcientiam puram, & immaculatas pietatis hoſtias de altari cordis offerre? Quod cùm omnibus per DEI gratiam commune ſit factum, religioſum tamen nobis atque laudabile eſt, de die prouectionis noſtræ quaſi de proprio honore gaudere, ut unum celebretur in toto eccleſiæ corpore Pontificij ſacramentum, quod effuſo benedictionis unguento, copioſius quidem in ſuperiora profluxit, ſed non parcè etiam in inferiora deſcendit.

[1. Cor. 12. — 1. Pet. 2. — Oēs Chriſtiani ſunt quadā ratione reges et ſacerdotes. — In quo conſiſtat Sacerdotiū Chriſtianorum. — Pſal. 132.]

3. AMBROSIVS libro quarto de ſacramentis, capite primo: Sed fortè dicas: Quid hoc ad populum? ſi uirga Sacerdotis aruerat & refloruit, Populus ipſe qui eſt niſi ſacerdotalis? Quibus dictum eſt: Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, ut ait Apoſtolus Petrus. Vnuſquiſque ungitur in ſacerdotium, ungitur in regnum. Sed ſpiritale regnum eſt, & ſacerdotium ſpiritale. In ſecundo quoquè tabernaculo eſt thymiamaterium. Thymiamaterium eſt quod bonum odorem fragrare conſueuit. Ità & uos iam bonus odor Chriſti eſtis, iam nullæ in uobis ſordes delictorum, nullus odor grauioris erroris.

[Num. 17. — 1. Pet. 2. Spirituale eſt regnū & ſacerdotiū Chriſtianorum. — 2. Cor. 2.]

1. B. IGNATIVS in epiſtola ad Heronem eccleſiæ Antiochenæ diaconum: Sine epiſcopis nihil agas. ſacerdotes enim ſunt, tu uerò miniſter ſacerdotum. illi enim baptizant, ſacerdotium agunt, ordinant, manus imponunt: tu uerò eis miniſtras, ſicut ſanctus Stephanus Iacobo & cæteris presbyteris in Hieroſolymis.

2. CHRYSOSTOMVS libro tertio de ſacerdotio, ut inferiùs, quæſtione quinta, A. 1.

Sacerdos pro mortuorum peccatis orat.

3. Item libro ſexto de Sacerdotio: Eum qui pro ciuitate tota, quid dico ciuitate? immò uerò pro uniuerſo terrarum orbe legatus intercedit, deprecatorque eſt apud Deum, ut hominum omnium, non uiuentium modò, ſed etiam mortuorum peccatis propitius fiat: qualem quæſo eſſe oportet? &c. Quum autem ille & Spiritum ſanctum inuocauerit, ſacrificiumq; illud horrore ac reuerentia pleniſsimum perfecerit, communi omnium Domino manibus aſsiduè pertractato: quæro ex te, quoto illum in ordine collocabimus: quantam autē ab eo integritatem exigemus? quantam religionem? cōfidera enim, quales manus illas adminiſtrantes eſſe oporteat: qualem linguā, quæ uerba illa effundat: qua denique re non puriorem ſanctioremve eſſe cōueniat animam, quæ tantum illum, tamque dignum ſpiritum receperit. Per id tempus & angeli ſacerdoti aſsident, & cœleſtium poteſtatum uniuerſus ordo clamores excitat, & locus altari uicinus in illius honorem qui immolatur, angelorum choris plenus eſt. Id quod credere abundè licet, uel ex tanto illo ſacrificio quod tum peragitur, &c. ut ſuperiùs quæſtione ſeptima de Euchariſtia, C. 3.

Sacrificiū angelis tremendum adminiſtrat.

4. Idem homilia ſexageſima ad populum Antiochenum, & octogeſimatertia in Matthæum: Non ſunt humanæ uirtutis opera propoſita: qui tunc ipſa fecit in illa cœna, idem ea nunc quoque facit. Nos miniſtrorum tenemus locum: qui uerò ſanctificat ea & immutat, ipſe eſt. Nullus itaque Iudas aſsiſtat, nullus auarus, &c. Hæc ad communicantes dico, & ad uos miniſtrantes. Nam & ad uos ſermonem conuertere neceſſarium eſt, ut multo cū ſtudio hæc dona diſtribuatis. Et paulò pòſt: Verùm & tu laice (quæ etiam habet homilia quinquageſimaprima in Matthæum) cùm ſacerdotem uideris offerentem, nè ut ſacerdotem eſſe putes hoc facientem, ſed Chriſti manum inuiſibiliter extenſam. Sicut enim cùm baptizaris, ipſe te non baptizat, ſed Deus eſt, qui tuum caput inuiſibili potentia continet: & nec angelus, nec archangelus, nec ullus alius accedere & tangere audet: ità nunc quoque cū Deus regenerat ipſius eſt ſolius donum.

Sacerdotes ſunt miniſtri cōſecrationis & cōionis; Chriſtus uerè p̄cipua omniū cauſa eſt.

Sacerdotes offerūt tanq̄ miniſtri, & baptizant ut miniſtri.

Chriſti corpus ſacro ore conficiunt. Mat. 16. & 18.

5. Hieronymus in epiſtola prima ad Heliodorum: Abſit ut de his quicquam ſiniſtrum loquar: qui Apoſtolico gradui ſuccedentes, Chriſti corpus ſacro ore conficiunt, per quos & nos Chriſtiani ſumus: qui claues regni cælorum habentes, quodammodò ante iudicij diem iudicant.

Diaconus euchariſtiā cōficere non poteſt, nec ordinariè baptiſma tradere, aut ordinare clericos.

6. Idem in dialogo contra Luciferianos: Hilarius cùm diaconus de eccleſia receſſerit, ſoluſque ut putat, turba ſit mundi, neque Euchariſtiam conficere poteſt, epiſcopos & presbyteros non habens, neque baptiſma ſine Euchariſtia tradere. Et cum iam homo mortuus ſit, cum homine pariter interijt & ſecta: quia poſt ſe nullum clericum diaconus potuit ordinare. Eccleſia autem non eſt, quæ non habet ſacerdotes. Sed omiſsis paucis homunculis, qui ipſi ſibi & laici ſunt & Epiſcopi, auſculta quid de omni Eccleſia ſentiendum ſit &c.

Ad ſacerdotū preces Chriſti corpus & ſanguis conficitur.

7. Idem in epiſtola octogeſimaquinta ad Euagrium: Quis patiatur, menſarum & uiduarum miniſter ut ſuprà eos ſe tumidus efferat, ad quorum preces Chriſti corpus ſanguiſque conficitur?

8. Victor Aphricanus libro ſecundo de perſecutione Vuandalica: Quātæ tunc multitudines de diuerſis regionibus & ciuitatibus, ad uiſendos Dei Martyres occurrerint populorum, teſtantur uix uel ſemitæ: quæ cum agmina uiuentium nequaquàm caperent, per uertices montium & uallium con-

currens turba fidelium inæſtimabilis deſcendebat, cereos manibus geſtantes: ſuoſque infantulos ueſtigijs martyrum proijcientes, ita uoce clamabant. Quibus nos miſeros relinquitis, dum pergitis ad coronas? qui hos baptizaturi ſunt paruulos fontibus aquæ perennis? qui nobis pœnitentiæ munus collaturi ſunt, & reconciliationis indulgentia obſtrictos peccatorum uinculis ſoluturi? quia uobis dictum eſt, Quæcunque ſolueritis ſuper terrã, erunt ſoluta & in cælis. Qui nos ſolennibus orationibus ſepulturi ſunt morientes a quibus diuini ſacrificij ritus exhibendus eſt conſuetus? uobiſcum & nos licebat pergere, ſi liceret ut tali modo filios a patribus nulla neceſsitas ſepararet.

Presbyteri & ſacerdotes ſunt miniſtri Sacramentorum. Matt. 18.

9. Cyprianvs libro primo, epiſtola ſecunda ad Cornelium: Epiſcopatus noſtri honor grandis & gloria eſt, pacem dediſſe martyribus, ut ſacerdotes qui ſacrificia Dei quotidie celebramus, hoſtias Deo & uictimas præparemus.

Sacerdotes ſacrificia DEI quotidiè celebrant.

1. C. Tertvllianvs de præſcriptionibus aduersùs hæreticos, ut infrà quæſtione ſeptima, in textu.

2. Epiphanivs hæreſi quadrageſimaſecunda contra Marcioniſtas: Dat (Marcion) permiſsionem mulieribus, ut baptiſmum dent. Apud ipſos enim omnia ſunt ludibrio plena, & nihil aliud, quàm etiam myſteria coram his qui initiantur atque initiantur in ſacris, perficere audeant.

Mulieres apud Marcioniſtas baptizant.

3. Item hæreſi quadrageſimanona, contra Pepuzianos: Epiſcopi quoquè apud ipſos ſunt mulieres, & presbyteri mulieres, & alia quæ nihil differre dicunt. In Chriſto enim Ieſu neque maſculus, neque fœmina.

Apud hæreticos Pepuzianos obeunt mulieres epiſcoporum & presbyterorũ munia. Gal 3.

4. Leo epiſtola ſexageſimaſecunda ad Maximum epiſcopum Antiochenũ: Illud quoquè dilectionem tuam conuenit præcauere, ut præter eos, qui ſunt Domini ſacerdotes, nullus ſibi ius docendi & prædicandi audeat uendicare, ſiue ſit ille monachus, ſiue ſit laicus, qui alicuius ſcientiæ nomine glorietur. Quia etſi optandum eſt, ut omnes Eccleſiæ filij, quæ recta & ſana ſunt, ſapiãt: non tamen permittendum eſt, ut quiſquam extra ſacerdotalem ordinem conſtitutus, gradum ſibi prædicatoris aſſumat, quum in eccleſia Dei omnia ordinata eſſe conueniat ut in uno Chriſti corpore & excellentiora mẽbra ſuum officium impleant, & inferiora ſuperioribus non reſultent.

Officium docendi & prædicandi quibus commiſſum ſit. 1. Cor. 14.

1. D. Dionysivs Areopagita, de cæleſti hierarchia capite decimo: Sũt autem & angeli omnes ita inſtituti, ut inferiores ſuperioribus obaudiant, eorumque nutus enuncient: ac primi illi quidem ut ſummi Dei ſe monentis, conſilia & uoces exponant: reliqui uerò proportione debita, eorum qui à Deo monentur, exprimant uoces. Intantum enim ſumma illa omnium & ſupereminens congruentia, quorumlibet rationalium ac ſpiritalium ſacro decori & ordinatiſsimo inſtituto, proſpexit, ut ipſis quoq; è diſtinctionibus ſacris ordines decentiſsimos poneret. Deniquè hierarchiam omnem cernimus in primas & medias, extremasque uirtutes diſtributam, immò & ipſas quoque ſingulas (ut propriè dixerim) diſtinctiones ità diſcreuit, ut in eiſdẽ conuenientiæ pulchritudo ſeruetur. Quocirca & ipſa ſacratiſsima Seraphim, alterum ad alterum clamaſſe Theologi aiunt, apertiſsime per hoc (ut reor) indicantes, quòd diuinarum rerum notiones prima ſequentibus tradunt.

Hierarchia angelorũ in cælo.

2. Anacletvs pontifex & martyr in epiſtola prima ad omnes epiſcopos & omnes fideles: Nam (ut ait B. Clemens anteceſſor noſter) ſimilis eſt omnis Eccleſiæ ſtatus naui magnæ, quæ per undoſum pelagus diuerſis è locis & re-

Epiſtola 1. ad fratrem Domini.

Eccleſia naui comparat & eius miniſtri miniſtris nauticis.

& regionibus uiros portat, ad unam potentis regni urbem properare cupientes. Sit ergò nauis author huius, Dominus ipſe omnipotens Deus: gubernator uerò ſit CHRISTVS: tum deindè proretæ officium Epiſcopus impleat: Presbyteri nautarum, Diaconi diſpenſatorum locum teneant: hi qui catechizant, nautologis conferantur: Epibatis autem, totius fraternitatis multitudo ſit ſimilis. Ipſum quoquè mare hic mundus habeatur.

Sediũ epaliũ in eccleſia diſtinctio vndè profecta ſit.

2. IDEM epiſtola ſecunda ad uniuerſos epiſcopos in Italia conſtitutos, capite quarto: Prouinciæ autem multo ante CHRISTI aduentum tempore diuiſæ ſunt maxima ex parte, & poſteà ab Apoſtolis & beato Clemente prædeceſſore noſtro ipſa diuiſio eſt renouata. Et in capite prouinciarum, ubi dudũm primates legis ſeculi erant, ac prima iudiciaria poteſtas, ad quos qui per reliquas ciuitates commorabantur, quandò eis neceſsè erat, qui ad aulam Imperatoris uel regum confugere non poterant, uel quibus permiſſum non erat, confugiebant pro oppreſsionibus uel iniuſtitijs ſuis: ipſosque appellabant, quotiès opùs erat, ſicut in lege eorum præceptum erat: ipſis quoque in

Patriarchę uel Primates.

ciuitatibus uel locis noſtris, Patriarchas uel Primates, qui unam formam tenent, licèt diuerſa ſint nomina, leges diuinæ & Eccleſiaſticæ poni & eſſe iuſſerunt, ad quos epiſcopi (ſi neceſsè fuerit) confugerent, eosque appellarent, & ipſi Primatum nomine fruerentur, & non alij. Reliquæ uerò Metropo-

Metropolitani ſeu Archiepiſcopi.

litanæ ciuitates quæ minores iudices habebant, (licèt maiores comitibus eſſent) haberent Metropolitanos ſuos, qui prædictis † iuſtè obedirent Primatibus, ſicut & in legibus ſeculi olìm ordinatum erat, qui non Primatum, ſed aut Metropolitanorum, aut Archiepiſcoporum nomine fruerentur. Et licèt ſingulæ Metropoles ciuitates ſuas prouincias habeant, & ſuos Metropolitanos iudices habere debeant Epiſcopos, ſicut priùs Metropolitanos iudices

† iure

Sedes Apoſtolica.

habebant ſeculares, Primates tamen (ut præfixum eſt) & tunc, & nunc haberè iuſſæ ſunt, ad quos poſt ſedem Apoſtolicam ſumma negocia conueniant, ut ibidem quibus neceſsè fuerit, releuentur & iuſtè reſtituantur, & hi qui iniuſtè opprimuntur, iuſtè reformentur atque fulciantur, Epiſcoporumque cauſæ, & ſummorum negociorum iudicia (Apoſtolicæ Sedis authoritate) iuſtiſ-

Ab Apoſtolis accepta.

ſimè terminentur. Hæc ab antiquis, hæc ab Apoſtolis, hæc à ſanctis Patribus accepimus, uobisque (ut poſtulaſtis) imanda, & futuris tenenda temporibus mittimus, & reliquis fratribus prædicanda ac cunctis fidelibus tradēda mandamus.

Primates vel Patriarchę inſtituti ab Apoſtolis ordinante Domino.

4. ITEM epiſtola tertia ad omnes Epiſcopos ac reliquos Chriſti ſacerdotes, capite tertio: Epiſcoporum uerò ordo unus eſt, licet ſint primates illi qui primas ciuitates tenent, qui & in quibuſdam locis Patriarchæ à nonnullis uocantur. Illi autem, qui in Metropoli à beato Petro Apoſtolo ordinante Domino, & à prædeceſſore noſtro prædicto ſancto Clemente, ſeu à nobis conſtituti ſunt, non omnes primates uel Patriarchæ eſſe poſſunt, ſed illæ urbes quæ præfatis & priſcis temporibus primatum tenuere, Patriarcharũ aut primatum nomine fruantur: reliquæ uerò Metropoles, Archiepiſcoporum aut Metropolitanorum & non Patriarchatum aut primatum utantur

Metropolitani ſeu Archiepiſcopi.

nominibus: quia hæc eadem & leges ſeculi in ſuis continent principibus: aliæ autem primæ ciuitates, quas uobis conſcriptas in quodam tomo mittimus, à ſanctis Apoſtolis, & à beato Clemente, ſiue à nobis, primates prædicatores acceperunt. Hæc uerò ſacroſancta Romana & Apoſtolica eccleſia, nō ab Apoſtolis, ſed ab ipſo Domino Saluatore noſtro primatum obtinuit, &c.

&c. vt ſuprà parte prima, quæſtione noua de præceptis Eccleſiæ, E. authoritate 10.

5. Isidorvs Hiſpalenſis Epiſcopus libro ſecundo de eccleſiaſticis officijs, capite quinto: Veniamus nunc ad ſacratiſsimos ordines clericorum, eorumque originem ſingulariter demonſtremus, quod eſt ſacerdotij fundamētum, uel quo authore Pontificalis ordo adoleuit in ſeculo. Initium quidē ſacerdotij Aaron fuit, quanquàm & Melchiſedech prior obtulerit ſacrificiū, & poſt hunc Abraham, Iſaac, & Iacob. Sed iſti ſpontanea uoluntate, non ſacerdotali authoritate iſta fecerūt: Cæterum Aaron primus in lege ſacerdotale nomen accepit, primusque pontificali ſtola indutus, uictimas obtulit, iubente Domino ac loquente ad Moyſen: Accipe, inquit, Aaron & filios eius, & applicabis ad oſtium tabernaculi teſtimonij: cumq; laueris patrem cum filijs, indues Aaron ueſtimentis ſuis, id eſt, linea & tunica, & ſuperhumerali, & rationali, quod conſtringes balteo, & pones tiaram, & oleum unctionis fundes ſuper caput eius, atque hoc ritu conſecrabitur. Filios quoque illius applicabis, & indues tunicis lineis, cingesque balteo, Aaron ſcilicet & liberos eius, & impones eis mitras, eruntque Sacerdotes mei lege perpetua. Quo loco contemplari oportet Aaron ſummum ſacerdotem, id eſt, Epiſcopum fuiſſe. Nam filios eius, presbyterorum figuram præmonſtraſſe. Fuerunt enim filij Aaron, & ipſi ſacerdotes, quibus meritò adſtare debuiſſent Leuitæ, ſicut ſummo ſacerdoti. Sed hoc fuit inter ſummum ſacerdotem Aaron, & filios eiuſdem Aaron, qui & ipſi ſacerdotes fuerunt, quòd Aaron ſuper tunicam accipiebat poderem, ſtolam ſanctam, coronam auream, mitrā, & zonam auream, & ſuperhumerale, & cætera quæ ſuprà memorata ſunt. Filij autem Aaron ſuper tunicas lineas cincti tantummodò & tiarati ità adſtabant ſacrificio Dei. Sed forſan quæritur & hoc, cuius figuram faciebat Moyſes? Si enim filij Aaron presbyterorū figuram faciebant, & Aaron ſummi ſacerdotis, id eſt, Epiſcopi, Moyſes cuius? indubitanter Christi. Et uerè per omnia Chriſti, quoniam ſimilitudo fuit mediatoris Dei, qui eſt inter Deum & hominem Iesvs Christvs, qui eſt dux populorum, uerus princeps ſacerdotum, & Dominus Pontificum, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen. Hactenùs de primordijs ſacerdotalibus in ueteri teſtamēto. In nouo autem teſtamento poſt Christvm Sacerdotalis ordo à Petro Apoſtolo cœpit, ipſi enim primus datus eſt pontificatus in Eccleſia Christi. Sic enim loquitur ad eum Dominus: Tu es (inquit) Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersùs eam: & tibi dabo claues regni cælorum. Hic ergò ligandi ſoluendique poteſtatem primus accepit, primusque ad fidem populum uirtute ſuæ prædicationis adduxit: ſi quidem & cæteri Apoſtoli cum Petro par conſortium honoris & poteſtatis acceperunt, qui etiam in toto orbe diſperſi, Euangelium prædicauerunt, quibusque decedentibus ſucceſſerunt Epiſcopi, qui ſunt conſtituti per totum mundum in ſedibus Apoſtolorum: qui non iam ex genere carnis & ſanguinis eliguntur, ſicut priùs, ſecundum ordinem Aaron, ſed pro uniuſcuiuſque uita meritoque, quomodò in eum Dei gratia contulerit, ſicut ad Heli Dominus pronunciauit, dicens: Hęc dicit Dominus Deus Iſrael: Dixi, domus tua & domus patris tui permanebunt coram me uſquè in æternum: & nunc dicit Dominus: Nequaquàm, ſed glorificantes me

Sacerdotium vndè cœperit

Gen. 14. 22. 26. & 35.

Exod. 29.

Aarō Epi formam referebat.

Filij Aaronis, pſbyterorū.

Moyſes Chriſti figurā geſſit.

1. Tim. 2.

Petrus primus pōtifex & ſummus ſacerdos noui teſtamenti.

Mat. 16.

Apoſtolis Epi ſucceſſerunt.

1. Reg. 2.

ſùs ad eundem: [d] *Admoneo te, ut reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearũ.*

d 2. Tim. 1. b & ibidem Theophylact.

C. Quoniam uerò permagni [e] refert, quales in Eccleſia quibuſcunque munijs præficiantur, & eccleſiaſticam poteſtatem ex hoc Sacramento accipiant, ad omnem Epiſcopum dicitur: [f] *Manus citò nemini impoſueris, neque communicaueris peccatis alienis.*

e Leo in epiſ. 87. ad Epos Mauritaniæ. Synod Ro. ſub Syluestro, can. 11. Triden. ſeſſio. 23 c. 7. & 12. Reformationis.

f 1. T.m 5. d

SCRIPTVRAE.

Ad Titum primo Huius rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ deſunt corrigas, & conſt tuas per ciuitates presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi.

Actorvm ſexto: Et elegerunt Stephanum, &c. Hos ſtatuerunt ante cõſpectum Apoſtolorum: & orantes, impoſuerunt eis manus.

Item decimotertio. Tunc ieiunantes & orantes, imponentesq́ue eis manus, dimiſerunt illos. Et ipſi quidem miſsi (Saulus & Barnabas) à ſpiritu ſancto, abierunt Seleuciam.

Prioris ad Timotheum quarto: Noli negligere gratiam quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum presbyterij.

Et capite quinto: Manus citò nemini impoſueris.

Poſterioris ad Timotheum primo: Admoneo te &c. ut in textu.

PATRES.

1. A. Ambrosivs libro de dignitate ſacerdotali, capite quinto: Quis dat, frater, epiſcopalem gratiam? Deus, an homo? Reſpondes, ſine dubio, Deus: ſed tamen per hominem dat Deus: Homo imponit manus, Deus largitur gratiam. Sacerdos imponit ſupplicem dexteram, & Deus benedicit potenti dextera. Epiſcopus initiat Ordinem, & Deus tribuit dignitatem.

Gratia confertur p impoſitionẽ manuum in ordinatione.

2. Nicephorvs libro duodecimo Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, capite decimo quarto: Martyrius porrò: At tu uir beate, ait (ad Nectarium) nupèr admodùm per baptiſmum omnem labem abluiſti, cùm etiam epiſcopalem dignitatem es conſequutus. Vtrunque uerò & ſacrum lauacrum & munus epiſcopale, delictorum eſſe remedium & expiationem ex ſacris nouimus conſtitutionibus. Ac tu quidem nunc nihil mihi differre uideris à recèns genito infante. Ego uerò iamdudùm diuino purgatus lauacro, eundem per libidinem uitæ curſum tenere perſeueraui. His dictis, ſacerdotij non ſubijt iugum.

In ordinatione Epiſcopali confertur remiſsio peccatorum.

1. B. Theophylactvs in prioris epiſtolæ ad Timotheum capitis quarti illa uerba, Ne negligas donum quod in te eſt, quod datum eſt tibi per prophetiam: Doctrinæ donum hic intelligit, quod accepit Epiſcopus factus per prophetiam, hoc eſt, imperante ſpiritu, ut ſuprà commemoratum eſt. Cum impoſitione manuum presbyterij: Hoc eſt, Epiſcoporum. non enim presbyteri Epiſcopum Ordinabant. Vide autem horrendum, quantum poſsit impoſitio ſacerdotalium manuum.

Impoſitio manuũ Epũalium in ordinatione quid efficiat.

 4. Haymo

Effectus ſacramenti Ordinis.

2. HAYMO epiſcopus Halberſtattenſis in eadem uerba: Noli negligere gratiam &c. Gratiam appellat hic fidem, & ſapientiam, atque remiſsionem peccatorum, & gratiam epiſcopatus, quæ per prophetiam data eſt illi, quia prophetiæ ſpiritu reuelante cognouit beatus Paulus Timotheum dignum eſſe epiſcopali honore.

Gratia ſpiritusſancti in ordinatione accepta.

3. THEOPHYLACTVS in poſterioris epiſtolæ ad Timotheum caput primũ: ea uerba exponens, Admoneo te, ut reſuſcites gratiam Dei: Quia, inquit Apoſtolus, noui te non ſimulatam habere fidem, excito te, ut gratiam ſpiritus quam accepiſti ad præfecturam eccleſiæ, ad ſignorum operationem, & ſimpliciter ad omnem quæ epiſcopum deceat uirtutem, ut hanc ſemper exuſcites, ac uirentem & floridam facias. Quemadmodùm enim ignis lignis indiget, hunc ad modum gratia ſpiritus opus habet promptitudine, & attentione, & ſobria mente, ut ſemper ferueat. nam niſi hæc præſtò ſint, extinguitur. quemadmodùm & alio in loco dicit, Spiritum nolite extinguere. Quę in te eſt per impoſitionem manuum mearũ: In te quidem habitat ipſa gratia, quam accepiſti cùm imponerem ego tibi manus, quandò epiſcopum te ſe ligebam & conſecrabam. Atqui ignem iſtum uehementiorem & maiorem effice: quod accepiſti uerbum, fiducia libertateque imple ac fortitudine, ſtaque ingenuè.

Manus citò imponere q. ſit.

1. Ç. LEO Magnus in epiſtola octogeſimaſeptima ad Epiſcopos Aphricanos per Mauritaniam Cæſareenſem conſtitutos, capite primo: Quid eſt citò manus imponere, niſi ante ætatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante experientiam diſciplinæ, ſacerdotalem honorẽ tribuere non probatis? Et quid eſt communicare peccatis alienis, niſi talem effici Ordinantem, qualis ille eſt, qui non meruit ordinari? Sicut enim boni operis ſibi comparat fructum, qui rectum tenet in eligendo ſacerdote iudicium: ità graui ſemetipſum afficit damno, qui ad ſuæ dignitatis collegium ſublimat indignum. Non enim in cuiuſquam perſona prætermittendum eſt, quod inſtitutis generalibus cõtinetur, nec putandus eſt honor ille legitimus, qui fuerit de præuaricatione collatus. Et paulò pòſt: Meritò beatorum patrum uenerabiles ſanctiones, cùm de ſacerdotum electione loquerentur, eos demùm idoneos ſacris adminiſtrationibus cenſuere, quorum omnis ætas, à puerilibus exordijs uſque ad prouectiores annos per diſciplinæ Eccleſiaſticæ ſtipendia cucurriſſet, ut unicuique teſtimonium prior uita præberet: nec poſſet de eius prouectione dubitari, cui pro laboribus multis, pro moribus caſtis, pro actibus ſtrenuis celſioris loci præmium deberetur. Si enim ad honores mundi ſine ſuffragio temporis, ſine merito laboris, indignum eſt peruenire, & notari ambitus ſolent, quos probitatis documenta non adiuuant: quã diligens & quàm prudens habenda eſt diſpenſatio, diuinorum munerum & cæleſtium dignitatũ, nè in aliquo Apoſtolica & canonica decreta uiolẽtur?

Quales ordinandi.

Olim quãdiù in minorib. Ordinib. probabantur.

2. SYNODVS Romana ſub Syluestro, capite vndecimo: Et nullus ex laica perſona ad honorem acolyti uſque ad Epiſcopatum ſubleuaretur, niſi prius fuiſſet lector annis triginta, deindè uno die exorciſta, & poſteà caperet onus acolyti, & faceret in eodem ordine acolyti annos decem: ut acciperet onus ſubdiaconi, & in ſubdiaconatu eſſet annos quinque. Deindè ad diaconatus honorem pertingeret fixus rogantibus triginta presbyteris examẽ, ut eſſet ſubdiaconus cardinalis: quia à prima ſede erat conſtitutum, ut ſerui-

re;

ret annos ſeptem. Hoc enim quòd ſi quis deſideraret Ordinem presbyterij, itá exigeretur, ut in ſeptem annis à cuncto clero Romano probaretur doctrinæ, natiuitatis, generoſitatis, & conſilij non expetens prædam à quoquam opinione clara, firmarent omnes presbyteri, declararent & firmarent, & ſic ad Ordinem presbyterij accederet, & faceret in eodem ordine annos tres.

3. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione vigeſimatertia, capite ſeptimo reformationis: Quandò epiſcopus ordinationem facere diſpoſuerit, omnes qui ad ſacrum miniſterium accedere uoluerint, feria quarta ante ipſam ordinationem, uel quandò Epiſcopo uidebitur, ad ciuitatem euocentur. Epiſcopus autem ſacerdotibus, & alijs prudentibus uiris, peritis diuinæ legis, ac in eccleſiaſticis ſanctionibus exercitatis, ſibi aſcitis, ordinandorum genus, perſonam, ætatem, inſtitutionem, mores, doctrinam, & fidem diligenter inueſtiget & examinet. Examen ordinandorum.

4. ITEM capite duodecimo: Nullus in poſterum ad ſubdiaconatus ordinem ante vigeſimum ſecundum, ad diaconatus ante vigeſimumtertium, ad presbyteratus ante vigeſimumquintum ætatis ſuæ annū promoueatur. Sciát tamen epiſcopi non ſingulos, in ea ætate conſtitutos debere ad hos ordines aſſumi, ſed dignos duntaxát, & quorum probata uita ſenectus ſit. Regulares quoquè nec in minori ætate, nec ſine diligenti epiſcopi examine ordinentur: priuilegijs quibuſcunque, quo ad hoc, penitùs excluſis. Aetas ordinandorum & qualitas.

III

Quot gradus in ſe continet hoc Sacramentum?

A. Generatìm quidem minores Ordines, maioresque continet: minores ſcilicet [a] quatuor, Oſtiariorum, Lectorum, Exorciſtarum, & Acolytorum: maiores uerò tres, nempe Subdiaconorum, diaconorum, ac Presbyterorum. Ex presbyteris porrò alij maiores, alij minores à [b] Chriſto inſtituti inueniuntur.

B. Maiores enim presbyteri, Apoſtoli ſunt, eorumque ſucceſſores [c] Epiſcopi, magna ſanè poteſtate & reuerenda dignitatis prærogatiua excellentes. Nam horum eſt, [d] (Scriptura teſte) attendere ſibi & uniuerſo gregi, quem à Spiritu ſancto curandum paſcendumque accipiunt, regere Eccleſiam, ea quæ deſunt corrigere, per ciuitates item presbyteros conſtituere

C. Minores uerò presbyteri ſub epiſcopis, ſicut ſeptuagintaduo [e] illi diſcipuli ſub Apoſtolis,

a Conc. Carthag. 4. Item Laod. & Trid. Ign. ad Antioc. Diony. ecc. hierar. ca. 3. Euſeb. hiſt. li. 6. c. 35. ex epi. Cornelij ad Fabium.

q Luc. 9 a 10. a & ibidem Beda. Clemens epiſt. 1. Anacle. epiſto. 2. et 3.

c Hier. ad Marcellã epi. 54. Cyp. li. 4. ep. 9. et l. 3. ep 9. Ignat. ad Phila. Au. in Pſ. 44.

d Act. 20. f 1. Pet. 5. a Hebr. 13. c ad Ti. 1. b Actu. 14. d

e Luc. 10. a Leo ep.

ſtolis, in eccleſiæ miniſterio deſeruiunt, dona ac ſacrificia [f] pro peccatis offerunt, atque in curanda Dominica meſſe, tanquàm [g] operarij, ſecundùm illos exiſtunt.

88. ad Epiſc. Gall. & Ger. Inno. 3 li. 1. de myſter. l. 2. c. 6.
f Hebr. 5. a 8 a
g Mat 9. d Luc. 10. a

D. Ac minorum quidem quatuor ordinum clerici hoc proprium habeant [h] munus, vt ſacerdotibus & epiſcopis multis in rebus pręſtò ſint, vt ad ſacra conuenientem populum ordinent, vtque paulatìm ipſi velut quibuſdam gradibus ad maiora munia in eccleſia obeunda ritè inſtituantur atque pręparentur.

b 4. Cartha. can. 6 & ſeq. Iſidor. lib. 2. de off. eccleſ. c. 11. & ſequen. Raban. li. 1. de Inſtit cler. c 9. & ſequen. Conc. Aquiſgra. 1. ſub Ludouico Pio, cap. 2. & ſequẽt. Rom. ſub Sylueſt. c. 1. 3. 7. & 9.

E. Cæteri uerò maiores [c] tres ordines cùm in alijs, tum in ſacris Euchariſtiæ myſterijs maiorem conferunt poteſtatem. Igitur Subdiaconus & Diaconus dictis iam myſterijs tanquàm adminiſtri adeſſe, ipſiſque ſacerdotibus proximi eſſe poſſunt. Et quanquàm quòd ad Ordinis Sacramentum ac ſacrificandi authoritatem attinet, diſcrimen inter Epiſcopos & Sacerdotes non ſit, [d] tamen ſunt illi ſacerdotib. multo excellentiores, ſi eccleſiæ gubernandę, ſi paſcendarum animarum ius, tum baptizatos confirmandi, & Clericos ordinandi poteſtatem cõſideremus.

c 4. arth. c. 3. & ſeq. Iſido. li. 2. de of eec. c. 7. & ſeq. Rab. li. 1. c. 6. & ſeq. Aquiſgra. c. 6. & ſequent.

d Damaſus epiſt. 4. Iſido. li. 2. de off. ec. c. 7. Hier contra Luciferianos Leo epi. 88. ad epiſc. Galliæ & Germaniæ Cõ. Hiſpa. 2. c. 7. Epiph. hæreſ. 75. Aerianor.

F. Verùm præſentis inſtituti non eſt, quæ ſingulis Ordinibus functiones & leges præſcriptæ ſint, enucleare. Illud ſanè conſtat, magno in pꝛcio cunctos Ordines habendos, ac ſedulò retinendos eſſe. Firmum enim teſtimonium illi præbet ſacra Traditionis Apoſtolicæ, [e] Eccleſiaſticæq; obſeruationis diſciplina, quæ ad nos vſque tranſmiſſa perdurat.

e Ambr. in c. 4. epiſt. ad Ephes.

SCRIPTVRAE.

Lvcae nono: Conuocatis autem Iesvs duodecim Apoſtolis, dedit illis uirtutem & poteſtatem ſuper omnia dæmonia, & ut languores curarent. Et miſit illos prædicare regnum Dei, & ſanare infirmos.

Lvcae

Lucae decimo: Poſt hæc autem deſignauit Dominus & alios ſeptuagintaduos: Et miſit illos binos ante faciem ſuam, in omnem ciuitatem & locum, quò erat ipſe uenturus.

Actorum vigeſimo: Attendite uobis & uniuerſo gregi, in quo uos Spiritusſanctus poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo.

Prioris epiſtolæ Petri quinto: Seniores ergò qui in uobis ſunt, obſecro &c. Paſcite qui in uobis eſt gregem Dei, prouidentes non coactè, ſed ſpontaneè, ſecundum Deum: neque turpis lucri gratia, ſed uoluntariè: neque ut dominantes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo: & cum apparuerit princeps paſtorum, percipietis immarceſcibilem gloriæ coronam.

Ad Hebræos decimotertio: Obedite præpoſitis ueſtris, & ſubiacete eis. Ipſi enim peruigilant quaſi rationem pro animabus ueſtris reddituri: ut cũ gaudio hoc faciant, & non gementes. Hoc enim non expedit uobis.

Ad Titum primo. Huius rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ deſunt corrigas & conſtituas per ciuitates presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi.

Actorum decimoquarto: Et cum conſtituiſſent illic (Paulus & Barnabas) per ſingulas Eccleſias presbyteros, & oraſſent cum ieiunationibus, cõmendauerunt eos Domino.

Lucae decimo, ut ſuprà.

Ad Hebræos quinto: Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in ijs quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona & ſacrificia pro peccatis.

Et capite octauo: Omnis Pontifex ad offerendum munera & hoſtias conſtituitur.

Matthaei nono, & Lucæ decimo: Meſsis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate ergò Dominum meſsis, ut mittat operarios in meſſem ſuam.

PATRES.

1. A. Concilium Carthaginenſe quartum, cui beatus Auguſtinus interfuit, canone ſexto: Acolytus quum ordinatur, ab Epiſcopo quidem doceatur, qualiter in officio ſuo agere debeat. Sed ab Archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo, ut ſciat ſe ad accendenda Eccleſiæ luminaria mancipari. Accipiat & urceolum uacuum, ad ſuggerendum uinum in Euchariſtiam ſanguinis Chriſti. *Acolytus quô ordinatur.*

Et canone ſeptimo: Exorciſta quum ordinatur, accipiat de manu Epiſcopi libellum, in quo ſcripti ſunt exorciſmi, dicente ſibi Epiſcopo: Accipe & commenda memoriæ, & habeto poteſtatem imponendi manus ſuper energumenum, ſiue baptizatum ſiue catechumenum. *Exorciſta quô ordinat.*

Canon octauus ſic habet: Lector quum ordinatur, faciat de illo uerbũ Epiſcopus ad plebem, indicans eius fidem ac uitam atque ingenium. Poſt hæc ſpectante plebe, tradat ei codicem, de quo lecturus eſt, dicens ad eum: Accipe, & eſto lector uerbi Dei, habiturus ſi fideliter & utiliter impleueris officium, partem cum eis qui uerbum Dei miniſtrauerunt. *Lector.*

Canon nonus: Oſtiarius quum ordinatur, poſtquàm ab Archidiacono inſtructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat conuerſari, ad ſuggeſtionem Archidiaconi, tradat ei Epiſcopus claues Eccleſiæ de altario, dicens: Sic age, *Oſtiarij Ordinarij.*

quaſi redditurus Deo rationem pro his rebus quæ his clauibus recluduntur.

2. LAODICENUM Concilium canone uigeſimoquarto: Quòd non oportet ſacratum à presbytero uſque ad Diaconum,& deincèps quemlibet Eccleſiaſtici ordinis uſque ad miniſtros,uel lectores, uel cantores,uel exorciſtas, uel oſtiarios,uel exercitatorum ordinis in cauponam ingredi.

Lectores, Exorciſtæ, Oſtiarij.

3. CONCILIUM Tridentinum ſeſsione vigeſimatertia,capite & canone ſecundo,ut ſuprà,quæſtione prima, A. 7.

4. IGNATIUS in epiſtola ad Antiochenſes: Saluto Subdiaconos, Lectores,Cantores,Oſtiarios,Laborantes,Exorciſtas,atque Confeſſores.

Ordines Minores tẽpore Ignatij.

5. DIONYSIUS Areopagita libro Eccleſiaſticæ Hierarchiæ, capite tertio: Porrò miniſtrorum alij quidem pro clauſis templi foribus adſtant,alij proprij aliquid muneris agunt. Qui uerò ipſius Ordinis præcipui ſunt,unà cum ſacerdotibus ſanctum panem & benedictionis calicem ſacroſanctis altaribus imponunt, cùm antè præceſſerit ab omni clero uniuerſalis laus atque Confeſsio.

Cleri diſtinctio Dionyſij ætate.

6. CORNELIUS Pontifex & Martyr in epiſtola ad Fabium Antiochenum Epiſcopum,teſte Euſebio libro ſexto,hiſtoriæ eccleſiaſticæ capite trigeſimo quinto: Iſtum igitur lepidum Euangelij patronum,Nouatum, omnino præterijt,ſcilicet unum ſolum Epiſcopum oportere eſſe in hac Eccleſia catholica;in qua tamen non ignorabat (quo modo enim poterat?) Presbyteros eſſe quadragintaſex,Diaconos ſeptem.Subdiaconos ſeptem,Acolytos quadragintaduos,Exorciſtas & Lectores unà cum Oſtiarijs quinquagintaduos; uiduas & alios morbo atque egeſtate afflictatos mille & quingentos: quos omnes Domini gratia & benignitatis abundè ſuſtentat.

Eccleſiæ Ro. pſbyteri, Diaconi,Subdiaconi,& minorũ ordinum clerici tempore Cornelij & Cypriani.

7. BEDA in caput decimum Luc. Sicut duodecim: Apoſtolos formam epiſcoporum exhibere ſimul & præmõſtrare nemo eſt qui dubitet,ſic & hos ſeptuageſimoſecundo,figuram presbyterorum, id eſt,ſecundi ordinis ſacerdotum geſsiſſe ſciendum eſt. Tametſi primis eccleſiæ temporibus,ut Apoſtolica ſcriptura teſtis eſt,utrique presbyteri, utrique uocabantur Epiſcopi. Quorum unum ſapientiæ maturitatem, alterum induſtriam curæ paſtoralis ſignificat.

Epi locũ tenent Apoſtolorũ, & Presbyteri 72. diſcipulorum.

8. CLEMENS Pontifex & Martyr,epiſtola primâ,ad fratrem Domini: Epiſcopos uicem Apoſtolorum gerere, S. Petrus Dominum docuiſſe dicebat, reliquorum diſcipulorum uicem tenere presbyteros debere inſinuabat.

Chriſtus teſte D. Petro idẽ docuit.

9. ANACLETUS Pontifex & Martyr epiſtola ſecunda, ad uniuerſos Epiſcopos Italiæ,capite ſecundo: In nouo teſtamento, poſt Chriſtum Dominũ à Petro ſacerdotalis cœpit ordo,quia ipſi primo Pôtificatus in eccleſia Chriſti datus eſt, dicente Domino ad eum: Tu es (inquit) Petrus,& ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam,& portæ inferi non præualebunt aduerſus eam: & tibi dabo claues regni cælorum. Hic ergò ligandi atque ſoluẽdi poteſtatem primus accepit à Domino,primusque ad fidem populum uirtute ſuæ prædicationis adduxit. Cæteri uerò Apoſtoli cum eodem pari cõſortio honorem & poteſtatem acceperunt, ipſumque principem eorum eſſe uoluerunt. Qui etiam,iubente Domino, in toto orbe diſperſi euangelium prædicauerunt: Ipſis quoque decedentibus, in locum eorum ſucceſſerunt Epiſcopi,quorum ordinatio prætacto fieri debet ordine & modo: quos qui recipit & uerba eorum,Deum recipit: qui autem eos ſpernit,eum à quo miſſi ſunt,& cuius funguntur legatione, ſpernit, & ipſe indubitanter ſpernetur à Do-

Matt 16.

Mat. 10. Marci ulti. Epi apoſtolis ſucceſſere. Luc. 10.

à Domino. Videntes autem ipſi Apoſtoli meſſem eſſe multam, & operarios paucos, rogauerunt Dominum meſsis, ut mitteret operarios in meſſem ſuam. Indè electi ſunt ab eis ſeptuagintaduo diſcipuli, quorum typum gerunt presbyteri, atque in eorum locum ſunt conſtituti in eccleſia.

Mat.9. Luc.10. Septuagintàduorũ diſcipulorũ locũ tenẽt p̃byteri.

Idem Anacletus pontifex epiſtolà tertia ad omnes Epiſcopos & Sacerdotes capite primo: Sacerdotum ordo bipartitus eſt, & ſicut Dominus illum conſtituit, à nullo debet perturbari. Scitis autem à Domino Apoſtolos eſſe electos & conſtitutos, & poſteà per diuerſas prouincias ad prædicandũ diſperſos. Cùm uerò meſsis cœpiſſet creſcere, uidens paucos eſſe operarios, ad eorum adiumentum ſeptuagintaduos elegi præcepit diſcipulos. Epiſcopi uerò, Domini Apoſtolorum: Presbyteri quoquè, ſeptuagintaduorum diſcipulorum locum tenent.

Bipartitus ordo Sacerdotum. Luc.10.

1. B. Hieronymus in epiſtola quinquageſimaquarta ad Marcellam aduerſus Montanum: Apud nos Apoſtolorum locum Epiſcopi tenent: apud eos Epiſcopus tertius eſt.

Apoſtolorũ locum Ep̃i tenent.

2. Cyprianus libro quarto, epiſtola nona ad Florentium ſeu Puppianum: Chriſtus dicit ad Apoſtolos, ac per hoc ad omnes præpoſitos, qui Apoſtolis uicaria ordinatione ſuccedunt: Qui uos audit, me audit & cæt. Indè enim ſchiſmata & hæreſes obortæ ſunt & oriuntur, dum Epiſcopus qui unus eſt, ſuperba quorundam præſumptione contemnitur &c.

Luc.10: Apoſtolis uicaria ordinatione ſuccedunt Ep̃i.

3. Idem libro tertio, epiſtola nona ad Rogatianum: Meminiſſe Diaconi debent, quoniam Apoſtolos, id eſt, Epiſcopos & præpoſitos Dominus elegit: diaconos autem poſt aſcenſum Domini in cælos, Apoſtoli ſibi conſtituerunt Epiſcopatus ſui & eccleſiæ miniſtros. Quòd ſi nos aliquid audere contra Deum poſſumus, qui Epiſcopos facit: poſſunt & contra nos audere diaconi, à quibus fiunt.

Ep̃i in Apoſtolis electi. Act.6.

4. Ignatius in epiſtola ad Philadelphienſes: Principes ſubditi eſtote Cæſari, milites principibus, Diaconi presbyteris, ut ſacrorum adminiſtratoribus. Presbyteri uerò & diaconi, atque omnis clerus ſimul cum omni populo, & militibus atque principibus, ſed & Cæſares, obediant epiſcopo. Epiſcopus uerò Chriſto, ſicut Patri Chriſtus: & ità unitas per omnia ſeruatur.

Ep̃o omnes obediant.

5. Augustinus in pſalmum quadrageſimumquartum: Quid eſt, Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij? Patres miſsi ſunt Apoſtoli, pro Apoſtolis filij nati ſunt tibi, conſtituti ſunt Epiſcopi. Hodiè enim Epiſcopi qui ſunt per totum mundum, undè nati ſunt? Ipſa Eccleſia patres illos appellat, ipſa illos genuit, & ipſa illos conſtituit in ſedibus patrum. Non ergò te putes deſertam, quia non uides Petrum, quia non uides Paulum, quia non uides illos per quos nata es: De prole tua tibi creuit paternitas: Pro patribus nati ſunt tibi filij.

Pro apoſtolis conſtituti ſunt Ep̃i. Pſal.44.

1. C. Leo epiſtola octogeſimaoctaua ad Epiſcopos Germaniæ & Galliæ, enumeratis officijs Epiſcoporum: Hæc, inquit, omnia illicita ſunt Chorepiſcopis, qui ad exemplum & formam ſeptuaginta diſcipulorum eſſe noſcuntur, uel presbyteris qui eandem geſtant figuram: quoniam quanquàm conſecrationem habeant, pontificatus tamen apicem non habent. Quæ omnia ſolis deberi ſummis pontificibus authoritate canonum præcipitur, ut per hoc & diſcretio graduũ, & dignitatis faſtigiũ ſummi Põtificis demõſtretur.

Presbyteri formã habẽt 70. diſcipulorum.

2. Innocentius tertius libro primo de myſterio altaris ſiue de myſterijs Euangelicæ legis ac ſacramenti Euchariſtiæ, capite ſexto: In nouo teſta-

teſtamento Chriſtus ipſe maiores & minores ſacerdotes inſtituit, ſcilicet duodecim Apoſtolos,& ſeptuaginta duo diſcipulos, quos præmittebat binos in omnem ciuitatem & locum quò erat ipſe uenturus. Sicut enim Pontifices ſummos Moyſes regendis populis in lege præfecit,ſed ad eorum ſocietatis & operis adiutorium,ſequentis ordinis uiros & ſecundæ dignitatis elegit.(Nam in Eleazaro & Ithamar filijs Aaron paternæ transfudit plenitudinis abundantiam, ut ad hoſtias ſalutares & frequentioris officij ſacramenta,miniſterium ſufficeret ſacerdotum. Et in eremo per ſeptuaginta uirorum prudentium mentes Moyſi ſpiritum propagauit. Quibus ille uſus in populo, innumerabiles multitudines facilè gubernaret. Sic & Chriſtus Apoſtolis ſuis diſcipulos addidit, quibus illi ſuis prædicationibus totum orbem impleuerunt. Apoſtolorum itaque uices, maiores obtinent ſacerdotes, id eſt, Epiſcopi: Diſcipulorum uerò, minores, id eſt, Presbyteri.

Maiorũ & minorum Sacerdotũ inſtitutio. *Exo.28.&29.* *Num.11.*

1. D. Concilivm Carthaginenſe quartum, canone ſexto & ſequentibus, ut ſuprà, hac quæſtione, A. 1.

2. Isidorvs Hiſpalenſis libro ſecundo de Officijs Eccleſiaſticis, capite vndecimo: Lectorum Ordo formam & initium à Prophetis accepit. Sunt lectores qui uerbum Dei prædicant, quibus dicitur: Clama, nè ceſſes: quaſi tuba exalta uocem tuam. Iſti quippe dum ordinantur, primum de eorum cõuerſatione Epiſcopus uerbum facit ad populum. Deinque coram plebe tradit eis codicem apicum diuinorum ad Dei uerbum annunciandum. Qui autem ad huiuſmodi promouetur gradum, iſte erit doctrina & libris imbutus, ſenſuumque ac uerborum ſcientia ornatus, ità ut in diſtinctionibus ſententiarum intelligat ubi finiatur iunctura, ubi adhuc pendeat oratio, ubi ſententia extrema claudatur &c.

Lectores. *Eſaiæ 58.*

Ibidem capite decimotertio: In primo ordine & miniſterio Eccleſiæ eſſe Exorciſtas ſecundum officia, quæ in templo Salomonis erant diſpoſita, quęque poſteriùs ſunt ab Eſdra diſpartita, inuenimus: eoſque quos Eſdras actores memorat templi, nunc eſſe Exorciſtas in Eccleſia Dei &c. Hi cùm ordinantur, ſicut ait Canon, accipiunt de manu Epiſcopi libellum, in quo ſcripti ſunt exorciſmi, accipientes poteſtatem imponendi manus ſuper energumenos, ſiue baptizatos ſiue catechumenos.

Exorciſtæ. *1.Eſdræ 2.* *4.Carth.cã.7*

Item capite decimoquarto: Oſtiarij ſunt, qui in ueteri teſtamento ianitores templi uocabantur, qui præerant portis templi Hieruſalem, quique ordinati per uices ſuas omnia interiora templi uel exteriora cuſtodiebant. Hi deniquè inter ſanctum & iniquum diſcernentes, eos tantùm in Eccleſia, qui ſunt fideles, recipiunt. Intrare enim templum niſi per eos nõ poſſumus: habent enim in poteſtate tam bonos recipiendi, quàm reijciendi indignos.

Oſtiarij. *1.Paral.23 & 2.Par.8 &23*

Idem libro ſeptimo Etymologiarum, capite duodecimo: Acolyti Græcè, Latinè ceroferarij dicuntur, à deportandis cereis, quandò legendum eſt euangelium aut ſacrificium offerendum. Tunc enim accenduntur luminaria ab eis & deportantur, non ad effugandas tenebras, dum ſol eo tempore rutilet, ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum, ut ſub typo luminis corporalis, illa lux oſtendatur, de qua in euangelio legitur. Erat lux uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum.

Acolyti. *Ioan.1.*

3. Rabanvs Maurus Archiepiſcopus Moguntinus libro primo de inſtitutione Clericorum, cap. 9. ἀκόλυθοι Græce, Latinè ceroferarij dicuntur, à de

Acolyti.

à deportandis cereis &c.ut Iſidorus: Quorum typum præferebant illi, qui Domini mandato in tabernaculo lucernas quotidiè accendebant ſuper can- Leui.24. delabrum poſitas.

Idem capite decimo: ἐξορκισταί, ex Græco in Latinum, Adiurantes ſeu Increpantes uocantur. Inuocant ſuper Catechumenos, uel ſuper eos qui habent ſpiritum immundum, nomen Domini Iesv, adiurantes per eum Exorciſtæ. ut egrediatur ab eis. Refert Ioſephus regem Salomonem excogitaſſe, ſuáque gentem docuiſſe modos exorciſmi, id eſt, adiurationis, quibus immundi ſpiritus expulſi ab homine, ulteriùs reuerti non ſunt auſi. Teſtatur & de Lib.8. antiq. Iudaicarum, c.2 eis liber Actus Apoſtolorum, ità dicens: Tentauerunt autem quidam & de circumeuntibus Iudæis exorciſtis inuocare nomen Domini Iesv, & cætera, ut Iſidorus. Act.19.

Item capite vndecimo: Lectores à legendo, Pſalmiſtæ à pſalmis canendis uocati. Illi prædicant populis quid ſequantur: iſti canunt, ut excitent ad compunctiones animos audientium. Et paulò pòſt: Lectorum ordo for Lectores. mam & initium à Prophetis ſumpſit. Sunt ergò lectores qui uerbum Dei prædicant, quibus dicitur: Clama, nè ceſſes, &c. ut Iſidorus. Eſaiæ 58.

Et capite duodecimo: Oſtiarij ſunt, qui & æditui & Ianitores in lege di Oſtiarij. cebantur. Hi apud Hebræos in Veteri Teſtamento electi ſunt ad cuſtodiam 2.Paral.8. templi, quique ordinati, per uices ſuas omnia interiora templi uel exteriora cuſtodiebant, ut non ingrederetur in illud immundus in omni re. Dicti autem Oſtiarij, quòd præſint oſtijs templi: ipſi enim tenentes clauem, omnia intùs ex utraque parte cuſtodiunt, atque inter bonos & malos habentes iudicium, fideles recipiunt, reſpuunt infideles.

4. Concilivm Aquiſgranenſe primum ſub Ludouico Pio, capite ſecundo: Oſtiarij ſunt, & cætera, ut Iſidorus capite decimoquarto, ut ſuprà hac quæſtione, D.

Capite tertio: Lectorum ordo, & cætera, ut Iſidorus capite vndecimo:

Capite quarto: de exorciſtis, ut Iſidorus capite decimotertio.

Capite quinto: Acolyti Græcè, ut Iſidorus libro ſeptimo etymologiarum, capite duodecimo, ut ſuprà.

5. Concilivm Romanum ſub Syluestro, capite primo: Syluester epiſcopus Vrbis Romæ, congregans fratres compresbyteros & Coepiſcopos uel Diaconos ſuos ciues Romanos, collegit in gremio ſedis ſuæ ducentos octogintaquatuor epiſcopos, quibus Auguſtus Conſtantinus uehicula & annonas præſtari præcepit, & alij quinquagintaſeptem epiſcopi partis Rinocoru Presbyteri, ris, quorum chirographus in eorum concilio declaratur, centum quadragin Diaconi, Subdiaconi, Acolyti, Exorciſtæ, Lectores. taduo Presbyteri Vrbis Romæ, & diacones ſex, Subdiacones ſex, Acolyti eius concilio facti quadragintaquinque, Exorciſtæ uigintiduo, Lectores urbis Romæ nonaginta, quorū pſentes parētes audiebāt. Notarij eccleſiæ quatuordecim, qui geſta diuerſorū martyrum ſuſcipientes, ordinatè narrabant.

6. Capite tertio: Poſteà autem fecit gradus in medio ſynodi, ut non Presbyter aduersùs epiſcopum, non Diaconus aduersùs Presbyterum, non Subdiaconus aduersùs Diaconum, non Acolytus aduersùs Subdiaconum, non exorciſta aduersùs Acolytum, non Lector aduersùs exorciſtam, non Oſtiarius reliquis annumeratur. Oſtiarius aduersùs Lectorem, non Laicus det accuſationem aliquam. Et paulò pòſt: Subdiaconus, Acolytus, Exorciſta, Lector, niſi &c.

7. Deinde capite ſeptimo: Ità tamen Syluester clara uoce dicebat ad coepiſco-

diaconus cardinalis vrbis Romæ. Subdiaconi, Acolyti, Exorciſtæ, Lectores.

coepiſcopos, ut à Subdiacono uſque ad Lectorem, omnes ſubditi eſſent Diacono Cardinali urbis Romæ, in Eccleſia repræſentantes tantùm: Pontifici uerò presbyteri, Diaconi, Subdiacones, Acolyti, Exorciſtæ, Lectores in omni loco repræſentantes obſequium, ſiue in publico, ſiue in gremio Eccleſiæ tantùm Pontifici.

Lector, Oſtiarius, Acolytus.

8. Capite nono: Nullus lector uel Oſtiarius uaſa ſacrata contingeret, nullus acolytus rem ſacratam à presbytero iam alio porrigeret, niſi tantũ ſupportaret, quod ei ſacerdos imponeret ſuo ore benedictum.

Presbyteri ordinatio quõ fiebat ætate Auguſtini.

1. E. Concilium quartum Carthaginenſe canone tertio: Presbyter quum ordinatur, eum benedicente, & manum ſuper caput eius tenente, etiã omnes presbyteri, qui præſentes ſunt, manus ſuas iuxta manum Epiſcopi ſuper caput illius teneant.

Diaconus quõ ordinat.

Qvarto: Diaconus quum ordinatur, ſolus Epiſcopus, qui eum benedicit, manum ſuper caput illius ponat: quia non ad ſacerdotium, ſed ad miniſterium conſecratur.

Subdiaconus

Qvinto: Subdiaconus quum ordinatur, quia manus impoſitionem non accipit, patenam de Epiſcopi manu accipiat uacuam, & calicem uacuum. De manu uerò Archidiaconi, vrceolum cum aqua & mantile & manutergium.

Presbyterorum ordo & officium.

2. Isidorvs libro ſecundo de Officijs eccleſiaſticis, capite ſeptimo: Presbyterorum Ordo exordium ſumpſit a filijs Aaron, ut dictum eſt: qui enim ſacerdotes uocabantur in ueteri teſtamento, hi ſunt qui nunc appellantur presbyteri: & qui nuncupabantur principes ſacerdotum, nunc Epiſcopi nominantur. Presbyteri autem interpretantur ſeniores, quia ſeniores ætate, Græci presbyteros uocant. His enim ſicut Epiſcopis diſpenſatio myſteriorum Dei commiſſa eſt. Præſunt enim Eccleſiis Chriſti, & in confectione diuina corporis & ſanguinis, conſortes cum Epiſcopis ſunt, ſimiliter & in doctrina populorum, & in officio prædicandi. Sed ſola propter authoritatem ſummo Sacerdoti Clericorum Ordinatio & Conſecratio reſeruata eſt, nè à multis eccleſiæ diſciplina uendicata, concordiam ſolueret, ſcandala generaret. Nam Paulus Apoſtolus eoſdem presbyteros ut uerè Sacerdotes, ſub nomine Epiſcoporum ità aſſeuerat, loquens ad Titum: Huius rei (inquit) gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per ciuitates presbyteros, quẽadmodũ ego tibi diſpoſui. Si quis ſine crimine eſt, unius uxoris uir, filios habens fideles, non in accuſatione luxuriæ, aut non ſubditos. Oportet enim Epiſcopum ſine crimine eſſe. Qua ſententia oſtendit presbyterum etiam ſub Epiſcopi nomine taxari. Vnde & ad Timotheum de ordinatione Epiſcopi & Diaconi ſcribens, de presbyteris omninò tacuit, quia eos in Epiſcopi nomine compræhendit. Secundus enim & penè coniunctus gradus eſt, ſicut ad Philippenſes epiſcopis & Diaconibus ſcribit, cum una ciuitas plures Epiſcopos habere non poſsit. Et in Actibus Apoſtolorum presbyteros Eccleſiæ, Hieroſolymam iturus, congregauit, quibus inter cætera. Videte, inquit, gregem in quo uos ſpiritus ſanctus Epiſcopos ordinauit. Vndè etiam tales in Eccleſia presbyteros conſtituendos eſſe ſicut Epiſcopos, & Apoſtolus ad Titum loquitur, & canones ipſi teſtantur. Presbyteros autem merito & ſapientia dicit, non ætate. Nam & Moyſi præcepit Deus, ut eligat presbyteros. Vndè & in Prouerbijs dicitur: Gloria ſenum canicies. Quæ eſt hæc canicies? haud dubiè quin Sapientia, de qua ſcriptũ eſt;

Tit. 1. — 1. Tim. 3. — Philip. 1. — Acto. 20. — Presbyteri uocabulum. — Num. 11. — Prouer. 20. — Sapien. 4.

Quo cũ Epiſ conueniãt, & quõ ab ijs differant.

Canicies

Canicules hominum prudentia eſt: Cumque nongentos & ampliùs annos ab Adam uſq; ad Abraham uixiſſe homines legerimus, nullus alius primus appellatus eſt presbyter, id eſt, ſenior, niſi Abraham: qui multo paucioribus annis uixiſſe conuincitur. Non ergò propter decrepitam ſenectutem, ſed propter ſapientiam presbyteri nominantur. Quod ſi ità eſt, miror cur inſipientes conſtituantur. Ex capite octauo: Diaconorum ordo à Leui tribu accepit exordium. præcepit enim Dominus Moyſi, ut poſt ordinationem Aaron ſacerdotis, & filiorum eius, rurſus Leui tribus in diuini cultus miniſterijs ordinarentur & conſecrarentur Domino pro omnibus primogenitis, & ſeruirent pro Iſrael coram Aaron & filijs eius in tabernaculo Domini, excubantes in templo die ac nocte, ipſique geſtarent arcam & tabernaculum & omnia uaſa eius, & in circuitu tabernaculi caſtra ipſi conſtituerent, & in promouendo tabernaculo ipſi deponerent, rurſus ipſi componerent. A uigintiquinque annis & ſuprà, in tabernaculo ſeruire mandatum eſt: quam regulam conſtituerunt ſancti Patres & in nouo teſtamento. In Euangelio autem primordia eorum in Actibus Apoſtolorum ità leguntur: Conuocantes autem duodecim Apoſtoli multitudinem diſcipulorum, dixerunt: Non placet, nos relinquere uerbum Dei, & miniſtrare menſis, &c. Ex hinc iam decreuerunt Apoſtoli, uel ſucceſſores Apoſtolorum, ut per omnes Eccleſias ſeptẽ Diaconi, qui ſublimiore gradu eſſent cæteris, circa aram Chriſti, quaſi colũnæ altaris aſsiſterent, & non fine aliquo ſeptenarij numeri myſterio. Hi ſunt enim, quos in Apocalypſi legimus, ſeptem Angeli tubis canentes: hi ſunt ſeptem candelabra aurea: hi uoces tonitruorum. Ipſi enim clara uoce in modum præconis admonent cunctos, ſiue in orando, ſiue in flectendo genua, ſiue in pſallendo, ſiue in lectionibus audiendis: ipſi etiàm ut aures habeamus ad Dominum, clamant: ipſi quoque euangelizant: ſine ipſis Sacerdos nomen habet, officium non habet. Nam ſicut in Sacerdote conſecratio, ità in miniſtro diſpenſatio Sacramenti eſt: illi orare, huic pſallere mandatur: ille oblata ſanctificat, hic ſanctificata diſpenſat. Ipſis etiam Sacerdotibus propter præſumptionem non licet de menſa Domini tollere calicem, niſi eis traditus ſit à Diacono. Leuitæ inferunt oblationes in altari, Leuitæ compon ũt menſam Domini, Leuitæ operiunt arcam teſtamenti. Non enim omnes uident alta myſteriorum, quæ operiuntur à Leuitis, nè uideant qui uere non debent, & ſumant qui ſeruare non poſſunt: quique propterea altari albis induti aſsiſtunt, ut cæleſtem uitam habeant, candidique ad hoſtias immaculati accedant, mundi ſcilicet corpore, & incorrupti pudore. Tales enim decet Dominum habere miniſtros, qui nullo corrumpantur contagio, ſed potiùs eminentia caſtitatis ſplendeant. Quales enim Diaconi ordinentur, Apoſtolus Paulus pleniſsimè ſcribit ad Timotheum. Nam cùm præmiſiſſet de Sacerdotum electione, continuò ſubiunxit: Diaconi ſimiliter irrepræhenſibiles, hoc eſt, ſine macula, ſicut Epiſcopi, pudici utique, id eſt, à libidine continentes: non bilingues, ſcilicet, nè conturbent habentes pacem: non multo uino dediti, quia ubi ebrietas, ibi libido dominatur & furor: non turpe lucrum ſectantes, nè de cæleſti miniſterio lucra terrena ſectentur. Eſt quoque turpis lucri appetitio, plusquàm de æternis, de præſentibus cogitare. Poſt hæc autem ſubiecit. Hi autem probentur primùm, & ſic miniſtrent, nullum crimen habentes. Hi utique ſicut Epiſcopi ante ordinationem probari debent, ſi digni ſunt, & ſic miniſtrare. Capite decimo: Subdiaconi qui apud Græcos

Ordo Diaconorum.

Num. 3. & 8

Cõci. 3. Atel. can. 1. Acto. 6.

Diaconi altari aſsiſtunt. Apoc. 1. & 8.

Officia reliqua Diaconi

Habitus indicat quales eſſe debeant, caſti ſcilicet & cæt.

1. Tim. 3.

Subdiaconi & eorum officium.

Eſd.8. cos Hypodiacòni uocantur, in Eſdra inueniunt, appellanturq; ibi Nathinnæi,id eſt,in humilitate Deo ſeruientes. Ex eorum ordine fuit ille Nathanael,qui in Euangelio Ioannis diuina proditione commonitus,Saluatorem meruit confiteri: quique etiam ad primum diuinitatis indicium fidelis enituit,proteſtante Domino ac dicente: Eccè uerè Iſraelita, in quo dolus non

Ioan.1.

eſt. Deniq; iſti oblationes in tēplo Domini ſuſcipiūt à populis,iſti obediūt officijs Leuitarum,iſti quoq; uaſa corporis & ſanguinis Chriſti,Diaconibus ad altariū offerūt. De quibus quidē placuit Patribus, ut quia ſacra myſteria contrectant,caſti ſint,& continentes ab uxoribus,& ab omni carnali immunditia ſint liberi,iuxta quod illis,Propheta dicente,iubetur: Mundamini qui fertis uaſa Domini. Hi igitur cùm ordinantur, ſicut Sacerdotes & Leuitæ, manus impoſitionem non ſuſcipiunt,ſed patenam tantùm & calicem de manu Epiſcopi,& ab Archidiacono ſcyphum aquæ cum aquamanili & manutergium accipiunt.

Continentia Subdiaconorum.

Eſaiæ 52.

4. Carthag. can.5.

3. Rabanvs cap.vi.libri primi de inſti.Clericorum: Presbyterorum ordo exordium ſumpſit à filijs Aaron &c.ut ſuprà Iſidorus libro. 2.ca.7.

Et capite ſeptimo: Leuitæ ex nomine authoris uocati, de nomine Leui Leuitæ exorti ſunt,a quibus in templo Dei myſtici ſacramenti myſteria explebantur. Præcepit enim Dominus &c.ut Iſidorus.

Capite octauo: Hypodiacones Græcè,quos nos ſubdiacònes dicimus, qui ideò ſic appellantur,quia ſubiacent præceptis & officijs Leuitarū:Oblationes in templo Dei a fidelibus ipſi ſuſcipiunt,& Leuitis ſupponendas altaribus deferunt. Hi apud Hebræos Nathinnæi uocantur, ut liber Paralipomenon & Eſdræ teſtatur: quod interpretatur,In humilitate Domino ſeruiētes &c.ut Iſidorus.

Exod 29.

4. Concilivm Aquiſgranenſe capite ſexto: Subdiaconi qui apud Græcos Hypodiaconi uocantur, ut paulò antè Iſidorus. Capite ſeptimo:Diaconorum ordo a tribu Leui accepit exordium,ut ſuprà Iſidorus.Capite octauo: Presbyterorum ordo exordium ſumpſit,ut idem ſuprà.

5. Damasvs Pontifex epiſtola quarta de Chorepiſcopis,ubi cùm dixiſſet Chorepiſcopos ſeptuaginta diſcipulorum uice fungi,ità poſtmodùm ſubiūgit: Quòd uerò eis non liceat ſacerdotes conſecrare, nec Diaconos aut Subdiaconos, nec uirgines, nec altare erigere, nec ungere aut ſacrare,nec Eccleſias dedicare, nec chriſma conficere, nec chriſmate baptizatorum frōtes ſignare, nec publicè quidem in Miſſa quenquam pœnitentiam reconciliare, nec formatas epiſtolas mittere,nec populum benedicere,nec ante epiſcopū in baptiſterio aut in ſacrario introire,nec pręſente Epiſcopo infantē tingere aut ſignare,nec pœnitētē ſine ꝑceptione Epi ſui recōciliare,necnon ꝑſente,niſi illo iubēte,ſacrm̄ corporis & ſanguinis Xpi cōficere,nec eo corā poſito populū docere aut ſalutare, nec plebem exhortari: quæ omnia ſolis pontificibus deberi, tam ex ſuperioribus quam ex alijs patrum conſtitutis, aut ſacris canonibus,edocti eſtis.

Epiſcoporū officia alijs Sacerdotibus non cōia.

6. Isidorvs libro ſecundo de Officijs Eccleſiaſticis, cap.vii.Presbyteris Epiſcopis diſpēſatio myſteriorū Dei cō miſſa eſt. Præſunt enim Eccleſijs Chriſti,& in cōfectione diuina corporis & ſanguinis cōſortes cū Epiſcopis ſunt: ſimiliter & in doctrina populorū,& in officio ꝑdicādi,&c.ut ſuprà E.2.

7. Hieronymvs in dialogo aduersùs Luciferianos, ut ſuprà de Confirmatione,quæſtione ſecunda. B. 1.

* Leo Magnus epiſtola octogeſimaoctaua ad Epiſcopos Germaniæ & Galliæ, eadem habet quæ Damaſus, inter cætera ità ſcribens: Quanuis cum Epiſcopis plurima illis (Chorepiſcopis & presbyteris) miniſteriorum communis ſit diſpenſatio, quædam tamen authoritate ueteris legis, quædam nouellis & eccleſiaſticis regulis ſibi prohibita nouerint, ſicut Presbyterorum & Diaconorum aut Virginum conſecratio, ſicut conſtitutio altaris, ac benedictio uel unctio, &c.

9. Concilium Hiſpalenſe ſecundum canone ſeptimo, de Chorepiſcopis & presbyteris agens: Quanuis cum Epiſcopis plurima illis &c. ut ſuprà, Leo Pontifex.

10. Epiphanius hæreſi ſeptuageſimaquinta contra Aerium, hæreſim eiuſdem exponens: Erat autem ipſi ſermo furioſus magìs quàm humanæ cõditionis, & dicebat: Quid eſt Epiſcopus ad presbyterum? nihil differt hic ab illo: unus enim eſt ordo, & unus (inquit) honor & una dignitas. Imponit manus Epiſcopus, ità etiam presbyter. Lauacrum dat Epiſcopus, ſimiliter & presbyter: diſpenſationem cultus diuini facit Epiſcopus, & presbyter ſimiliter. Paulopòſt confutans, ità ait: Dicere, ipſum epiſcopum & presbyterum æqualem eſſe, quomodò erit poſsibile? Epiſcoporum enim ordo patrũ generator eſt: Patres enim generat eccleſiæ: Presbyterorum uerò non potens generare patres, per lauacri regenerationem generat filios eccleſiæ, nõ tamen patres aut Doctores. Et quomodò poſſibile erat, presbyterũ conſtituere non habentem manuũ impoſitionẽ ad eligendum, aut dicere ipſum æqualem eſſe Epiſcopo? Decepit autem prædictum Aerium nugacitas ipſius & æmulatio. Profert autem ad errorem ſuum & eorum qui ipſum audiunt, quòd Apoſtolus ſcribit presbyteris & Diaconis, & nõ ſcribit Epiſcopis. Et ad Epiſcopũ dicit. Nè neglexeris donũ quod in te eſt, quod accepiſti per manus presbyterij. Et rursùs in alio loco Epiſcopis & Diaconis ſcribit. Quare eſt, inquit, idem Epiſcopus & Presbyter. Et non nouit ille qui conſequentiæ ueritatis ignarus eſt, & hiſtorias profundiſsimas non legit, quòd cùm recens eſſet prædicatio, ſanctus Apoſtolus pro re nata, uelut habebat, ſcripſit. Vbi enim Epiſcopi erant iam conſtituti, ſcripſit Epiſcopis & Diaconis. Nõ enim omnia ſtatìm potuerunt Apoſtoli conſtituere: Presbyteris enim opùs erat & Diaconis. per hos enim duos Eccleſiaſtica compleri poſſunt. Vbi uerò non inuentus eſt quis dignus epiſcopatu, permanſit locus ſine Epiſcopo. Vbi autem opus fuit, & erant digni Epiſcopatu, conſtituti ſunt Epiſcopi. Quum autem multitudo non eſſet, non inuenti ſunt inter ipſos qui presbyteri conſtituerentur, & contenti fuerunt ſolo Epiſcopo in loco conſtituto. Verùm ſine Diacono impoſsibile eſt eſſe Epiſcopum. Et curam adhibuit ſanctus Apoſtolus, ut Diaconi eſſent Epiſcopo propter miniſterium. Sic eccleſia accepit complementa diſpenſationis, ſic illo tempore erant loci. Nam ſingulæ res non ab initio omnia habuerunt, ſed progreſſu temporis ea quæ ad neceſſariorum perfectionem requiruntur, parabantur, &c.

Presbyterum ab Epo nõ diſtingui, hæreſis eſt Aerij.

Cõfutatio huius erroris.

Argumenta Aerij refutantur.

1. Tim. 4. Philip. 1.

Nota.

11. Ambrosius in caput quartum epiſtolæ ad Epheſios, in ea uerba: Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, &c. Apoſtoli epiſcopi ſunt. Prophetæ uerò, explanatores ſunt ſcripturarum, quàuis inter ipſa primordia fuerint Prophetæ, ſicut Agabus, & quatuor uirgines prophetantes, ſicut continetur in Actis Apoſtolorum, ſed propter rudimenta fidei commendanda: Nũc autẽ interpretes Prophetæ dicuntur. Euãgeliſtæ, Diaconi ſunt, ſicut fuit

Accõmodat locum Pauli ad miniſtros diuerſorũ ordinum. Acto. 21. Acto. 21.

pertinent, ſtatim ſubiecit, dicens: Cuius tenueritis peccata, tenebuntur: & cuius remiſeritis, remittentur ei. Inſpiratio ergò hęc, gratia quædam eſt, quæ per traditionem infunditur Ordinatis, per quam commendatiores habeantur. Vndè Apoſtolus dicit ad Timotheum:[c] Noli negligere gratiam quæ eſt in te, quæ data eſt tibi per impoſitionem manuum presbyteri. Semel ergò fieri oportuit, vt de cętero Traditio iſta non ſine dono Spiritusſancti eſſe crederetur. Huculque Auguſtinus.

[c] 1. Tim. 4.

B. Extant & Apoſtolorum Canones, in quibus hoc modo [d] ſtatuitur: Epiſcopus à duobus aut tribus Epiſcopis ordinetur: Presbyter ab vno Epiſcopo ordinetur: ità Diaconus & reliqui Cleri. Tū [e] infrà: Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut Hypodiaconus, aut Lector, aut Cantor ſacram Quadrageſimam non ieiunauerit, aut quartam feriam, aut paraſceuen (hanc ſextam feriam nunc dicimus) Ordine mouetor, niſi fortè infirmitas corporis impediat.

[d] Can. 1 et 2.
[e] Can. 61.
Vide inſignes canones diſtinctione 59. et ſequentib.

C. Caius [f] verò antè annos M. CCC. Pontifex & Martyr illuſtris, hos ipſos gradus & Ordines ſigillatim recenſet, quū ait: Si quis Epiſcopus eſſe meruerit, primò Oſtiarius, deindè Lector, pòſt Exorciſta, deindè ſacretur Acolytus: dehinc verò Subdiaconus, Diaconus, & poſteà presbyter: exindè, ſi mereatur, Epiſcopus ordinetur.

[f] In epiſt. ad Felicē. Vide et Damaſum in Pontificali de eod. Caio.

D. [h] Laudat igitur Cyprianus Cornelium Epiſcopum, ac bonis omnibus tum in Clero tum in populo eundem laudabili prædicatione commendans, ſcribit: quia non ad Epiſcopatum ſubitò peruenit, ſed per omnia Eccleſiaſtica officia promotus, & in diuinis adminiſtrationibus, Dominū ſæpè promeritus, ad Sacerdotij ſublime faſtigiū cunctis Religionis gradib. aſcendit: tum deindè Epiſcopatum ipſum nec poſtulauit, nec voluit, nec vi inuaſit: ſed quietus, modeſtus, caſtus, humilis, verecundus, demùm & coactus excepit.

[h] Lib. 4. epiſt. 2. Aliàs epiſt. 1. ad Heſychium.

E. Quos igitur Ordines vetus & Apoſtolica probauit Eccleſia, ſicut [a] Dionyſij, [b] Anacleti, [c] Ignatijque ſcripta declarant, quos ætas etiam omnis complexa poſterior, eos præſens Eccleſia non poteſt ſanè non conſeruare atq; defendere.

[a] De Eccleſ. hierar. cap 5. et ad Demophilum.
[b] Epiſtola 2.
[c] Ad Antiochenſes.

PATRES.

1. A. Avgvstinvs libro quæſtionum ueteris & noui Teſtamenti, quæſtione nonageſimatertia: Quòd inſufflaſſe in diſcipulos Dominus legitur, &c. ut in textu.

Idem Auguſtinus libro ſecundo contra epiſtolam Parmeniani, capite decimotertio, vt ſuprà quæſtione prima, A. 1.

1. B. Canon primus Apoſtolorum: Epiſcopus à duobus, &c.

2. Canon ſecundus: Presbyter ab uno Epiſcopo ordinetur, & Diaconus, & reliqui Clerici.

3. Canon ſexageſimusoctauus: Si quis epiſcopus aut presbyter, & cæt. vt in textu.

Qùo et q ad eccleſiaſticos Ordines promouendi. 4. Apvd Gratianum diſtinctione quinquageſimanona citatur Vrbanus Papa, qui ſtatuit ut ad ſacerdotale officium nullus, niſi per ſingulos gradus approbatus, accedat. Item Gregorius: Nè cuiuslibet meriti laicus ad ſummũ ſacerdotium adſpiret. Præterea Cæleſtinus primus epiſtola ſecunda ad Epiſcopos Galliæ: Vt non adſpiret ad ſummum ſacerdotium, qui eccleſiaſticis diſciplinis non ſit imbutus.

Et diſtinctione ſexageſima adducitur Concilium Vrbani Papæ celebratum Aluerniæ: ubi ſtatuitur, ut Archipresbyter, uel decanus, uel Diaconus, aut Archidiaconus non niſi qui diaconus aut Presbyter ſit, ordinetur. Deindè citatur Calixtus Papa, à quo decretum eſt, ut nullus in Præpoſitum uel Archiepiſcopum, uel Archipresbyterum, uel Archidiaconum, niſi presbyter uel Diaconus ordinetur. Vtrunque teſtimonio Innocentij ſecundi etiam cõfirmatur. Citatur & Vrbani Papæ decretum, ut non eligatur in epiſcopum, niſi in ſacris ordinibus conſtitutus.

Distinctione ſexageſimaprima citatur Gregorius Magnus in epiſtola ad Brunichildem Reginam Francorum, quæ habetur libro ſeptimo, capite centeſimo decimotertio, quo declaratur, Sacerdotes ex laicis ſubitò non ordinandos.

Item Hormiſda in epiſtola ad Epiſcopos Hiſpaniæ: Quales debeant eſſe qui ordinantur, & quibus gubernacula Eccleſiæ committuntur. Citatur etiam Innocentius primus ex epiſtola duodecima ad Aurelium, ubi ſic ait: Miſerum eſt, eum fieri magiſtrum qui nunquàm fuit diſcipulus: eumque ſummum ſacerdotum fieri, qui in nullo gradu unquàm obſequutus fuerit ſacerdoti. Item Leo Magnus in epiſt. ad epiſcopos Aphricæ, ut ſupra quæſtione tertia, C. 1.

Item Concilium Laodicenſe canone duodecimo, non eſſe eligendos ad epiſcopatum, niſi quos probabilis vita commendat. Præterea Cæleſtinus primus epiſtola tertia, capite ſecundo, ad omnes Orthodoxos: Rursùs ex Leone, rudibus & imperitis gubernacula eccleſiæ committenda non eſſe. Vide ibidèm plura.

Distinctione ſexageſimaſecunda & ſexageſimatertia agitur de electione Eccleſiaſticorum: Diſtinctione uerò ſexageſimaquarta, ſexageſimaquinta, & ſequentibus agitur de eorum ordinatione.

1. C. Caivs Pontifex & Martyr in epiſtola ad Felicem Epiſcopum: De Epiſcoporum uerò & Presbyterorum, Diaconorumque & ſequentium clericorum ordinationibus, ſanctos Apoſtolos & ſucceſſores eorũ, & præcipuè

pue Anacletum & prætereà alios,ſufficienter ſtatuiſſe cognoſcimus, & idcircò non eſt neceſſe,nunc replicari,niſi quod illi non ſtatuerunt.Illud tamē nos ſtatuentes,uobis & omnibus ſeruare mandamus, ut ad ordines eccleſiaſticos ſic aſcendāt in eccleſia,qui ordinari merentur,id eſt, ſi quis epiſcopus eſſe meretur,ſit primò Oſtiarius,deindè lector,&c.ut ſuprà in textu.

2. DAMASVS in Pontificali: Caius conſtituit,ut omnes ordines in Eccleſia ſic aſcenderent.Si quis Epiſcopus fieri meretur,&c.ut in textu.

1. D. CYPRIANVS libro quarto, epiſtola ſecunda ad Antonianum, ut in textu.

2. SOZIMVS Pontifex epiſtola prima ad Heſychium epiſcopum Salonitanum: Hoc autem ſpecialiter & ſub prædeceſſoribus noſtris,& nupèr à nobis interdictum conſtat,nè quis penitus contra patrum præcepta, qui Eccleſiaſticis diſciplinis imbutus per ordinem non fuiſſet, & temporis approbatione diuinis ſtipendijs eruditus,nequaquàm ad ſummum eccleſiæ ſacerdotium adſpirare præſumeret: & non ſolùm in eo ambitio inefficax haberetur,uerumetiam in ordinatores eius,ut carerent eo ordine,quem ſine ordine contra præcepta patrum crediderant præſumendum.Et paulò pòſt: Obſiſtite talibus ordinationibus,obſiſtite ſuperbiæ & arrogantiæ uenienti. Tecū faciunt præcepta patrū,tecū Apoſtolicæ ſedis authoritas. Si enim officia ſecularia principem locum, non ueſtibulum actionis ingreſsis, ſed per plurimos gradus examinatis,temporibus deferunt:quis ille tam arrogans, tā impudens inuenitur,ut in cæleſti militia,quæ propenſiùs ponderanda eſt, & ſicut aurum repetitis ignibus exploranda,ſtatim dux eſſe deſideret, cùm tyro antè non fuerit:& prius uelit docere,quàm diſcere?Aſſueſcat in Domini caſtris,in Lectorum primitùs gradu diuini rudimenta ſeruitij: nec illi uile ſit, Exorciſtam, Acolytum, Subdiaconum, Diaconum per ordinem fieri: nec hoc ſaltu,ſed ſtatutis maiorum ordinatione temporib. Iā uerò ad Presbyterij faſtigium talis accedat,ut & nomen ætas impleat, & meritum probitatis ſtipendia anteacta teſtetur. Iure indè ſummi pontificis locum ſperare debebit. Et paulò pòſt: Hæc autem in ſingulis gradibus obſeruata ſunt tempora. Si ab infantia eccleſiaſticis miniſterijs nomen dederit, inter Lectores uſque ad uiceſimum ætatis annum,continuata obſeruatione perduret: Si Maior iam & grandæuus acceſſerit, ità tamen, ut poſt baptiſmum ſtatim ſe diuinæ militiæ deſideret mancipari,ſiue inter Lectores, ſiue inter Exorciſtas quinquennio teneatur: exinde Acolytus,uel Subdiaconus quatuor annis:& ſic ad benedictionem diaconatus (ſi meretur) accedat:in quo ordine quinq; annis,ſi inculpatè ſe geſſerit,hærere debebit. Exindè ſuffragantibus ſtipendijs per tot gradus datis propriæ fidei documentis,Presbyterij ſacerdotium poterit promereri. De quo loco(ſi eò illum exactior ad bonos mores uita perduxerit)ſummum pontificatum ſperare debebit.Hac tamen lege ſeruata,ut neque digamus, neque pœnitens, neque uiduæ maritus, ad hos gradus poſsit admitti.Sanè,ut etiam defenſores eccleſiæ qui ex laicis fiunt, ſupradicta obſeruatione teneantur,ſi meruerint eſſe in ordine clericatus.

Vide et Syricium ep. 1. ad Hymeriū Tarraconē: em, c. 9. et ſeq.

Paulatim ad altiores gradus aſcēdendum.

Ordinum gradus.

Quot annis olim in ſingulis ordinibus hærebatur.

Bigami aut viduarum mariti, nō ſūt promouendi.

1. E. DIONYSIVS Areopagita libro de eccleſiaſtica hierarchia, capite quinto: Præſul igitur ubi ſacrandus offertur,utroque genu poſito ante altare,ſupra caput habet à Deo tradita Euangelia,manumque Pontificis: atque hoc modo conſecrante Pontifice caſtiſsimis imprecationibus conſummatur.Sacerdos uerò coram ſancto altari,ponens utrunq; genu,in capite habet

Modus cōſecrandi epiſcopos, Sacerdotes & reliquos miniſtros tempore Dionyſ.

Pontificis dexteram, & in hunc modum a ſacrante præſule ſanctiſsimis inuocationibus conſecratur. At uerò miniſter altero tantùm coram ſanctis altaribus poſito genu, ſacrantis ſe pontificis dexteram in capite præfert, atque ab eo perficitur precationibus ad eam rem accommodatis. Cuilibet autem ipſorum a benedicente Pontifice crucis imprimitur ſignum, & per ſingulos ſacra prædicatio nominis, conſummansque conſalutatio fit, cunctis ſacri ordinis uiris, ipſoque ſacratore pontifice eum ſalutantibus, qui ad aliquem ſacrorum (quos diximus) ordinum ea fuerit conſecratione promotus.

Ordines eccleſiaſtici.

2. Idem epiſtola octaua ad Demophilum monachum: Neque enim ſancta ſanctorum ſimpliciter omnibus ſunt inacceſſa: uerùm his appropinquat magis pontificum ſacra diſtinctio, deindè ſacerdotum ordo, quos deincèps & miniſtrorum ſequitur gradus. Porrò ijs qui cultores ſunt ordinati, adytorum portæ ſegregatæ ſunt, iuxta quas & initiantur & adſtant, non ad cuſtodiam, ſed ut ordinem recognoſcant ſuum, ſuntque ipſi populo propinquiores, quàm hi qui ſacra adminiſtrant, & quàm populus ipſis quoquè ſacerdotibus magis accedentes. Vndè & ſacrorum ſanctus ordo, ſacerq; principatus, eos diuina percipere ſacrè inſtituit: alijs quidem qui intra adytorum ualuas ſunt, ſacrorum adminiſtrationem concedens. Nam hi qui diuinum (ut expreſsiùs dixerim) altare circunſtant, diuina intuentur, atque audiunt apertè ſibi reuelata: procedenteſque benigniſsimè ad exteriora ſacrorum uelamina, ſubiectis cultoribus & ſacro populo, & ijs qui purgentur ordinibus, ſacra myſteria pro meritis pandunt.

3. Anacletus Pontifex & martyr epiſtola ſecunda ad omnes epiſcopos ac reliquos Chriſti ſacerdotes, ſcribit de bipartito ordine ſacerdotum: de ordinatione & conſtitutione epiſcoporum ac presbyterorum: de diſcretione epiſcoporum & ciuitatum, quæ aliqua ex parte ſuprà annotata ſunt, quæſt. 2. C.

4. Ignatius in epiſtola ad Antiochenos, ut ſuprà quæſtione quarta, A. 4.

VI.

Quis eſt ordo in Eccleſia magis celebratus?

a Epiſtol. ad Smyrneſes Vide & Chryſ. lib. 3. de ſacerdo. item ho. 4. & 5. de uerbis Eſa. Vidi Dominum.
b Malac. 2. b Aggæi. 2. b Gregor. curæ paſt pa. 2. c. 4.
c Deut. 17 ca. & Cypr. li. 1. epi. 2. & lib. 3. epiſt 9. Gre. li. 12. epi. 31. ad Felicem.

Presbyterorum Ordo, ſiue Sacerdotium: de cuius ingenti ſemperque reuerenda dignitate Chryſoſtomus & Ambroſius libros integros ediderunt. De quo magnus etiam ille Ignatius, [a] ſacerdotium, inquit, ſumma eſt omnium honorũ, qui in hominibus cõſiſtunt: quod ſi quis inhonorauerit, Deũ inhonorat, & Dominum Iesvm Christvm primogenitum totius creaturæ, & ſolum natura principem Sacerdotẽ Dei. Sic ille. Quin & dilucidè teſtatur Diuinum oraculum: [b] *Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum eſt. Et rurſus:* [c] *Qui ſuperbierit, nolẽs obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, ex decreto Iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Iſrael, cunctuſq;*

Eiuſque populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumeſcat ſuperbia. Hinc & Apoſtolus iubet: [d] *Aduerſus presbyterum accuſationem noli recipere, niſi ſub duobus aut tribus teſtibus.* Idque ad Timotheum Epheſiorum Epiſcopum ſcribitur, ſicut & illud iam ante citatum: [e] *Qui benè præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in uerbo & doctrina.*

d 1. Tim. 5. a Vide 2. epiſt. Fabiani.

e 1. Tim. 5. e

SCRIPTVRAE.

Malachiae ſecundo capite: Labia ſacerdotis &c. ut in textu.
Aggaei ſecundo: Interroga ſacerdotes legem.
Dvteron. decimoſeptimo, & prioris ad Timoth. quinto, ut in textu.

PATRES.

1. Ignatius in epiſtola ad Smyrnenſes, ut in textu. & ſuprà de præceptis Eccleſ. quæſt. duodecima, A. 4.

2. Chrysostomus libro tertio de Sacerdotio: Sacerdotium ipſum in terra quidem peragitur, ſed in rerum cæleſtium claſſem ordinemque referendum eſt. Atque id perquàm meritò: quippe non mortalis quiſquam, non Angelus, non Archangelus, non alia quæuis creata potentia, ſed ipſe paracletus ordinem huiuſmodi diſpoſuit: qui mortalibus hominibus etiamnùm in carne manentibus author fuit, ut angelorum miniſterium animo conciperent. Idcircò neceſſè eſt Sacerdotem ſic eſſe purum, ut ſi in ipſis cælis collocatus inter celeſtes illas uirtutes medius ſtaret. Et paulò pòſt: Nam ſi quis conſideret, quantum id ſit myſterium, ut is ſcilicet qui homo ipſe ſit, carne ac ſanguine etiamnùm conſtans, ijſque inuolutus, beatæ atque immortali naturæ illi fieri propior queat: tũ probè itelliget, quãto ſacerdotes honore, quãta dignitate ſpiritusſancti gratia dignata fuerit: operantibus enim illis, tum ſacra hæc quæ dico, initiantur perficiunturque: tum etiam alia his nihilo inferiora, quæ ipſa ad dignitatis ſalutiſque noſtræ rationem ſpectant. Etenim qui terram incolunt atque in ea uerſantur, ijs commiſſum eſt, ut ea quæ in cælis ſunt, diſpenſent: ijs datum eſt ut poteſtatem habeat, quam Deus Optim. neque Angelis, neque Archangelis datam eſſe uoluit: neque enim ad illos dictum eſt: Quæcunque alligaueris in terra, erunt alligata & in cælo: & quæcunque ſolueris in terra, erunt ſoluta & in cælo. Habent quidem & terreſtres principes uinculi poteſtatem, uerùm corporum ſolùm. Id autẽ quod dico ſacerdotum uinculum, ipſam etiam animam contingit, atque ad cælos uſque peruadit: uſqueadeò, ut quæcunque infernè ſacerdotes confecerint, illa eadem Deus ſupernè rata habeat, ac ſeruorum ſententiam Dominus confirmat. Etenim quidnam hoc aliud eſſe dicas, niſi omnem rerum cæleſtium poteſtatem illis à Deo conceſſam? Quorumcunque enim, ait, peccata retinueritis, retenta ſunt. Quænam, obſecro, poteſtas hac una maior eſſe queat? Pater omnifariam filio poteſtatem dedit: cæterùm uideo ipſam eandem omnifariam poteſtatem à Deo filio illis traditam. Nam quaſi iam in cælũ tranſlati, ac ſupra humanam naturam poſiti, atque noſtris ab affectibus exe-

Sacerdotij dignitas.

Mat. 16. & 18.

Matt. 18.

pti,ſic illi ad principatum iſtum perducti ſunt. Et paulò pòſt: Inſania enim manifeſtaria, deſpicere tantum iſtum principatum, ſine quo neque ſalutis, neque promiſſorum bonorum compotes fieri poſſimus. Nam ſi non poteſt quis in regnum cælorum ingredi, niſi per aquam & ſpiritum regeneratus fuerit, & cæt. & qui nō manducat carnem Domini & ſanguinem eius non bibit, æterna uita priuatur. omnia autem hæc haud aliter quàm per ſacroſanctas illas manus perficiuntur, manus, inquam Sacerdotum: qui fiet, ut citra illarū opē aut gehennæ ignem euitare quis poſſit, aut repoſitæ in cælo coronæ præmia aſſequi? Hi enim ſunt, hi ſunt, inquam, quibus tùm concreditæ ſunt ſpirituales parturigines, cum etiam baptiſmatis partus à Deo eſt commiſſus: per hos ipſos Christum induimus, unà cum Dei filio ſepelimur: beatæ carnis illius membra efficimur: quo nomine ſacerdotes meritò non modò plùs uereri debemus, quàm uel Principes uel Reges, uerumetiam maiori honore quàm parentes proprios honeſtare. Hi enim ex ſanguinibus & uoluntate carnis nos genuerunt: illi uerò authores nobis ſunt natiuitatis eius quam à Deo habemus, beatæ regenerationis illius, libertatis ueræ, atq; adeò adoptionis eius, qua nos per gratiam filij Dei ſumus effecti. Corporis lepram purgare, ſeu uerius dicam, haud purgare quidē, ſed purgatos probare, Iudæorum ſacerdotibus ſolis licebat: neque neſcis, quanta cum ambitione, quanto cum ſtudio ac concertatione ſacerdotalis dignitas id temporis acquireretur. At uerò noſtris ſacerdotibus non corporis leprā, uerum animæ ſordes, non dico purgatas probare, ſed purgare prorsùs conceſſum eſt: quare iudiciò quidem meo, qui iſtos deſpiciunt, contemnuntq́ue, multò ſceleratiores ac maiori ſupplicio digni fuerint, quàm fuerit Dathan unà cum ſuis omnibus. Et paucis interiectis: Neque in puniendo ſolùm, ſed & in benè merendo maiorem Deus poteſtatem ſacerdotibus largitus eſt, quàm naturalibus noſtris parentibus: quos inter utroſque tantum eſt ſanè interiectum interuallum, quantum uitam inter præſentem & æternam. Parentes enim nos in præſentem, ſacerdotes in uitam æternam generant: &c.

Ioan.6. Ioan.3. Rom.6.

Sacerdotes magis honorandi q̄ principes aut parentes.

3. Idem in homilia quarta de uerbis Eſaiæ, Vidi Dominum: Alij ſunt termini regni, alij termini ſacerdotij: Hoc regnum illo maius eſt. Neque enim ex his quæ uidentur, hic declaratur rex, neque è gemmis illi affixis, neque ex auro quo amictus eſt, debet æſtimari rex. Ille quidem ea quæ ſunt in terris, ſortitus erat adminiſtranda; cæterùm ſacerdotij ius è ſupernis deſcendit: Quæcunque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cælo. Regi ea quæ hic ſunt, commiſſa ſunt, mihi cæleſtia: mihi quum dico, ſacerdotem intelligo. Itaque cùm uideris ſacerdotem indignum, nè traducas ſacerdotium. Non enim oportet damnare res, ſed eum qui re bona malè utitur. Quandoquidem & Iudas proditor fuit, uerùm non ob id accuſatur ordo Apoſtolicus, ſed illius animus: nec crimen eſt ſacerdotij, ſed malum animi. Et tu igitur nè ſacerdotium uituperes, ſed ſacerdotem malè re bona utentem. Et paulò pòſt: Regi corpora commiſſa ſunt, ſacerdoti animæ. Rex maculas corporum remittit, ſacerdos autem maculas peccatorum. Ille cogit, hic exhortatur. Ille neceſſitate, hic conſilio. Ille habet arma ſenſibilia, hic arma ſpiritualia. Ille bellum gerit cum barbaris, mihi bellum eſt aduersùs dæmones. Maior hic principatus, propterea rex caput ſubmittit manui ſacerdotis: & ubiquè in ueteri ſcriptura, ſacerdotes inungebant Reges.

Sacerdotes regibus dignitate præſtant.

Matt.16.

Propter malos ſacerdotes nō eſt traducendū Sacerdotium.

4. Et homilia quinta: Sacerdotium, principatus eſt, ipſo etiam regno uenerabi-

nerabilius ac maius. Nè mihi narres purpuram, neque diadema, neque ueſtes aureas. umbrę ſunt iſthæc omnia, uernisque floſculis læuiora. Omnis enim, inquit, gloria flos graminis, etiam ſi ipſam gloriam regalem dixeris. Nè, inquam, mihi narres iſta, ſed ſi uis uidere diſcrimen, quantum abſit rex à ſacerdote, expende modum poteſtatis utrique traditę. Videbis ſacerdotem multo ſublimiùs Rege ſedentem. Quanquam enim nobis admirandus uidetur thronus regius ob gemmas affixas, & aurum quo obcinctus eſt: tamen rerum terrenarum adminiſtrationem ſortitus eſt, nec ultra poteſtatem hanc præterea quicquam habet authoritatis. Verùm ſacerdoti thronus in cęlis collocatus eſt, & de cæleſtibus negocijs pronunciandi habet authoritatem. Quis hæc dicit? Ipſe cælorum Rex: Quęcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælis: & quæcunq; ſolueritis ſuper terrā, erūt ſoluta & in cælis: Quid cum hoc honore conferri poſsit? A terra iudicandi principalē authoritatem ſumit cælum. Nam iudex ſedit in terra. Dominus ſequitur ſeruum: & quicquid hic in inferioribus iudicarit, hoc ille in ſupernis comprobat. Itaque medius ſtat ſacerdos inter Deum & naturam humanam, illinc uenientia beneficia ad nos deferens, & noſtras petitiones illuc perferens, Dominum iratum reconcilians utrique naturæ, nos qui offendimus, eripiens ex illius manibus. Eoque Deus ipſum regale caput ſacerdotis manibus ſubiecit, nos erudiens, quòd hic princeps eſt illo maior. Siquidem id quod minus eſt, benedictionem accipit ab eo quod præſtantius eſt.

Sacerdotij principat⁹ regno maior & præſtantior. 1. Pet. 1. — Mat. 18. — Hebr. 7.

5. Gregorivs curæ Paſtoralis parte ſecunda, capite quarto, docens ex ſacris literis quomodò ſacerdos & concionator loqui & prædicare debeat cū diſcretione, inter cætera ſic ait: Præconis officium ſuſcipit, quiſquis ad ſacerdotium accedit.

6. Cyprianvs libro primo, epiſtola tertia ad Cornelium: Quo modo poſſunt cenſuram Domini ultoris euadere, qui talia ingerunt non ſolùm fratribus, ſed & ſacerdotibus, quibus honor tantus de Dei dignatione conceditur, ut quiſquis ſacerdoti eius, & ad tempus hic iudicanti non obtemperaret, ſtatim necaretur? In Deuteronomio loquitur Dominus Deus, dicens: Et homo quicunque fecerit in ſuperbia, ut non exaudiat ſacerdotem aut iudicem, quicunque fuerit in diebus illis, morietur homo ille, & omnis populus cùm audierit, timebit, & non agent impiè etiam nunc. Et quæ fuſiùs ſequuntur ſuprà De præceptis Eccleſiæ, quæſtione undecima, B. 8.

Sacerdotes honorandi. — Deut. 17.

7. Idem libro tertio, epiſtola nona ad Rogatianum: Dominus Deus in Deuteronomio dicit: Et homo quicunque fuerit in ſuperbia, ut non exaudiat Sacerdotem aut Iudicem, quicunque fuerit in diebus illis, morietur homo ille: & omnis populus cùm audierit, timebit, & non agent impiè etiam nunc. Et ut ſciamus hanc Dei uocem, cum uera & ſumma maieſtate proceſsiſſe ad honorandos ac uindicandos ſacerdotes ſuos, cum aduerſus Aaron ſacerdotem tres de miniſtris Chore, Dathan & Abiron auſi ſunt ſuperbiſſe, & ceruicem ſuam extollere, & ſacerdoti præpoſito ſe adæquare, hiatu terræ abſorpti ac deuorati, pœnas ſtatim ſacrilegæ audaciæ perſoluerunt. Nec ſoli illi, ſed & cæteri ducenti quinquaginta, qui eis comites ad audaciam fuerūt, prorumpente à Domino igne conſumpti ſunt: ut probaretur, ſacerdotes Dei ab eo qui ſacerdotes facit, uindicari. In libro quoque Regnorum cū Samuel ſacerdos à Iudæorum populo ob ſenectutem, ſicut tu modò, contem

Deut. 17. Sacerdotū ueneratio Scripturæ teſtimonijs & exēplis comprobatur. — Num. 16. — Sacerdotum iniuriā uindicat Deus.

neretur: exclamauit iratus Dominus, & dixit: Non te ſpreuerunt, ſed me
1. Reg. 8. ſpreuerunt. Et ut hoc ulciſceretur, excitauit eis Saul regem, qui eos iniurijs
grauibus affligeret, & per omnes contumelias & pœnas ſuperbum populũ
calcaret & premeret, ut contemptus ſacerdos de ſuperbo populo ultione di
uina uindicaretur. Sed & Salomon in ſpiritu ſancto conſtitutus, teſtatur &
Eccl. 7. docet, quæ ſit ſacerdotalis authoritas & poteſtas, dicens: Ex tota anima tua
time Deum, & ſacerdotes eius ſanctifica. Et iterùm: Honora Deum ex to-
Act. 23. ta anima tua, & honorifica ſacerdotes eius. Quorum præceptorum memor
Exod. 26. beatus Apoſtolus Paulus, ſecũdum quod in Actibus Apoſtolorum legimus,
cùm ei diceretur: Sic inſilis in ſacerdotem Dei maledicendo? reſpondit, &
dixit: Neſciebam fratres quia pontifex eſt: ſcriptum eſt enim, Principem
populi tui non maledices. Dominus etiam noſter ipſe Ieſus Chriſtus Rex
& Iudex & Deus noſter, uſque ad paſsionis diem ſeruauit honorem pontifi-
cib. & ſacerdotibus, quamuis illi nec timorem Dei, nec agnitionem Chriſti
Math. 8. ſeruaſſent. Nam cùm leproſum emundaſſet, dixit ei: Vade, & monſtra te
ſacerdoti, & offer donum. Hum litate ea qua nos quoque eſſe humiles do-
cuit, Sacerdotem adhuc appellabat, quem ſciebat eſſe ſacrilegum. Item ſub
Ioan. 18. ictu paſsionis cùm alapam accepiſſet, & ei diceretur: Sic reſpondes ponti-
fici? nil ille contumelioſe locutus eſt in perſonam pontificis, ſed magis inno
centiam ſuam tuitus eſt, dicens: Si male locutus ſum, exprobra de malo: ſi
autem benè, quid me cædis? Quæ omnia ab eo ideò facta ſunt humiliter at
que patienter, ut nos humilitatis ac patientiæ haberemus exemplum. Do-
cuit enim ſacerdotes ueros legitimè & planè honorari, dum circa falſos ſa-
cerdotes ipſe talis extitit. Et paulò poſt: Hæc ſunt enim initia hæretico-
rum, & ortus atque conatus ſchiſmaticorum malè cogitantium, ut ſibi pla-
ceant, ut Præpoſitum ſuperbo tumore contemnunt. Sic de Eccleſia recedi-
tur, ſic altare prophanum foris collocatur, ſic contra pacem Chriſti & ordi-
nationem atque unitatem Dei rebellatur.

8. Gregorivs libro duodecimo epiſtolarum, epiſtola trigeſimaprima
1. Re. 24. & 26. ad Felicem Epiſcopum Siciliæ: Si Dauid Regum iuſtiſsimus in Saul quem
conſtabat iam à Domino reprobatum & abiectum eſſe, manum mittere nõ
pręſumpſit: quanto magis cauendum eſt, nè manum detractionis aut uitupe
rationis, ſiue indiſcretionis aut dehonorationis, quidam mittant in unctum
Sacerdotum uexatio & detractio ad Chriſtũ pertinet. Domini, uel in prędicatores ſanctę eccleſię? quia uexatio, ſiue detractio ad
Christvm pertinet, cuius uice in eccleſia legatione funguntur. Vndè ſum
moperè cauendum omnibus fidelibus, nè clanculò aut publicè Epiſcopum
ſuum, id eſt, unctum Domini detractionibus aut uituperationibus dilanient,
perpendentes illud exemplum Marię, quia pro eo quòd Moyſi famulo Dei
propter Aethiopiſſam detraxit, immunditia lepię mulctata ſit, & illud Pſal
Numer. 12. miſtę: Nolite tangere Chriſtos meos, & in prophetis meis nolite malignа-
Pſal. 104. ri. Et in lege diuina legitur: Dijs non detrahes, & populi tui principi non
Exod. 22. maledices. Vndè ualdè prouidendum eſt ſubditis, tam Clericis quàm laicis,
nè Epiſcoporum, nè præpoſitorum uitam temerè repręhendant, ſi quid eos
fortaſsè agere repręhenſibiliter uident: nè undè mala redarguunt, inde per
elationis impulſum in profundiora mergantur. Admonendi ſunt etiam, nè
cùm culpas prępoſitorum ſuorum conſiderant, contra eos audaciores fiant.
Sed ſic eorum praua apud ſemetipſos conſiderent, ut diuino timore conſtri
cti, ferre ſub eis iugum reuerentię non recuſent, quoniam facta ſuorum epi-
ſcoporum

ſcoporum uel prępoſitorum oris gladio non ſunt ferienda, etiam cùm recte repręhendenda uidentur.

9. Fabianvs Pontifex & martyr in epiſtola ſecunda ad epiſcopos Orientales: In omni iudicio quatuor perſonas neceſsè eſt ſemper adeſſe, id eſt, iudices electos, & accuſatores, ac defenſores, atque teſtes. Similiter ſtatuentes, Apoſtolica authoritate iubemus, nè paſtorem ſuum oues, quæ ei commiſſæ fuerant, niſi in fide errauerit, repræhendere audeant: quia facta præpoſitorum, oris gladio ferienda non ſunt, neque poteſt eſſe diſcipulus ſuper magiſtrum, dicente ueritatis uoce: Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, nec ſeruus ſuper Dominum ſuum. Et paulò pòſt: Exemplo Cham filij Noe, damnantur qui patrum ſuorum culpas in publicum produnt, aut eos accuſare uel detrahere præſumunt. Si enim à fide deuiauerit Epiſcopus, erit corrigendus priùs ſecretè a ſubditis ſuis. Quòd ſi incorrigibilis) quod abſit) apparuerit, tunc erit accuſandus ad primates ſuos, aut ad ſedem Apoſtolicã. Pro alijs uerò actibus ſuis, magis eſt tolerandus ab ouibus & ſubditis ſuis, quàm accuſandus, aut publicè derogandus: quia quum in eis ſubditis delinquitur, eius ordinationi obuiatur, qui eos eis prætulit, dicente Apoſtolo: Dei ordinationi reſiſtit, qui poteſtati reſiſtit. &c.

Côtrà obtrectatores ſuorũ prælatorũ

Matth. 10. Luc. 6. Geneſ. 9.

Rom. 13.

Vide ſimilia in prima, ſecunda, & tertia epiſtola Anacleti, & in epiſtola Teleſphori ad omnes Epiſcopos.

VII

Quid uerò de malis Sacerdotibus eſt ſentiendum?

A. Diuina iſthæc eſt ordinatio, quæ non poteſt aboleri, vt non boni modò, ſed mali quoque Sacerdotes in eccleſia [a] honorentur. Vult enim in ſuis miniſtris agnoſci, recipi, audiri atque obſeruari ille qui dixit: [b] *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. Omnia ergò quæcunque dixerint uobis, ſeruate & facite: ſecundùm autem eorum opera nolite facere, dicunt enim, & non faciunt.*

B. Cæterum inter malos delectus quidam habendus eſt, vt quòd ad munus authoritatemq; docendi ſpectat, illis tantum fidem obedientiamque deberi intelligamus, qui ab Epiſcopis legitimè ordinati ac miſſi, ſanam eccleſiæ doctrinam profitentur: ab alijs verò ut hoſtibus & peſtibus ſedulò caueamus.

a Eccl. 7. d Mat. 10. d Luc. 10. c Ioan. 13. c Chryſ. hom. 2. in 2. Tim. & 65. in Geneſ. Orig. hom 7. in Ezec. Ber. ſer. 66. in cã. Aug. ep. 137. b Matth. 23. a Aug. ſer 49. de verbis Domini Chryſo. ho. 85. in Io.

C. Qua de re ſapientiſſimè monet, atque hunc in modum docet antiquiſs. Irenæus: [c] Ijs qui in eccleſia ſunt presbyteris obaudire oportet, & qui ſucceſsionem habent ab Apoſtolis, & qui cum epiſcopatus ſucceſsione chariſma ueritatis acceperunt: Reliquos verò qui abſiſtunt à principali ſucceſsione, quocunque loco colliguntur, ſuſpectos habere, uel quaſi hæreticos

c Lib. 4 c. 43. Vide eũdem li. 3 c. 2. & 3.

reticos & malæ ſententiæ, vel quaſi ſcindentes & elatos. Nec multò [b] pôſt: Ab omnibus talibus abſiſtere oportet: adhærere verò his qui Apoſtolicam, ſicut prædiximus, doctrinam cuſtodiunt, & cum presbyterij Ordine ſermonem ſanum & conuerſationem ſine offenſa præſtant, ad confirmationem & correctionem reliquorum. Hæc Irenæus ille, qui Sancti Ioannis Euangeliſtæ diſcipulum Polycarpum præceptorem audiuit. Nec aliter Tertullianus [c] docet, qui hæreticis hoc exprobrat, dicens: Ordinationes eorum temerariæ, leues, & inconſtantes. Nunc Neophytos collocant, nunc ſeculo obſtrictos, nunc Apoſtatas noſtros: vt eos gloria obligent, quia veritate non poſſunt. NVSQVAM faciliùs proficitur, quàm in caſtris rebellium, ubi ipſum eſſe illic, promereri eſt. Itaque alius hodiè Epiſcopus, cràs alius, hodiè Diaconus, qui cràs lector: hodiè presbyter, qui cràs laicus. Nam & laicis [d] ſacerdotalia officia iniungunt. Hucuſquè Tertullianus, perpulchrè nobis depingens non ſuæ tantùm, ſed huius etiam ætatis præpoſteros mores, & prophanos in turbandis ſacris ordinandiſque miniſtris conatus ſectariorum oſtendens.

b ca. 44. li. 4.

c lib. de pſcriptionibus aduerſus hæreticos.

d Vide & Epiphan. hæreſ. 42. & 49.

SCRIPTVRAE.

ECCLESIASTICI ſeptimo: In tota anima tua time Dominum, & Sacerdotes illius ſanctifica. In omni uirtute tua dilige eum, qui te fecit, & miniſtros eius nè derelinquas. Honora Deum ex tota anima tua, & honrifica ſacerdotes.

MATTHAEI decimo: Qui recipit uos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui me miſit.

LVCAE decimo: Qui uos audit, me audit: & qui uos ſpernit, me ſpernit. Qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui miſit me.

IOANNIS decimotertio: Amen amen dico uobis, qui accipit ſi quem miſero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui me miſit.

MATTHAEI vigeſimotertio: Super cathedram Moyſi &c.

PATRES.

1. A. CHRYSOSTOMVS homilia ſecunda in epiſtolam ſecundam ad Timotheum: Obedite præpoſitis ueſtris, & ſubditi eſtote illis, ſcientes quoniã ipſi uigilant pro animabus ueſtris quaſi rationem reddituri. Nam dic, oro, ipſe tanto periculo tui gratia ſubditus eſt: tu illi obtemperare detrectes in his, quæ tibi utilia ſunt? Etſi enim ille ſua omnia ritè diſponat, quandiù tu minùs rectè uales, angoris uacuus eſſe non poteſt, cùm duplex ab eo ratio

Heb. 13.

Cõtra eos q obedire Sacerdotibus quãuis malis, recuſant.

tio ſit exigenda. Iam uerò conſidera, quantùm periculi ſit per ſingulos ſubditorum diſcuti, rationemque pro omnibus reddere. Quantumuis illi honoris impendas, quantumlibet obſequij deferas, nihil his periculis referre par poteris. Nam etſi animam ponas, ipſe hoc pro te ſægiter fecit: etſi id minùs hac in uita facit: & ſi quòd perſecutionis non adſit tempus, eam tamen periculo æternæ mortis exponit. Tu contrà, neque ad uerba uſque illi ſubijciuis. Hoc nempe eſt malorum omnium cauſa, quòd ueſtrorum rectorum authoritas perijt, nulla ijs reuerentia habetur, nullus honor, nullus metus. Obaudite, inquit, præpoſitis ueſtris, & ſubditi eſtote illis. At nunc peruerſa & confuſa ſunt omnia. Neq; iſtud præpoſitorum gratia dico. Quid enim illi de noſtro honore lucrantur, niſi inquantùm obtemperantes habebunt, idque pro utilitate noſtra? Hi enim licèt honorentur, nihil ex eo honore in futurum lucrantur, maioremq; damnationem indè ſuſcipiunt. Etſi patiantur iniurias, nihil ex eis detrimenti in futurum acquirunt: immò & meritorum illis accedit cumulus, atque defenſio. Noſtri & deniquè cauſa cũcta illi faciunt. Nam ſuis honorantur à ſubditis, & hoc illis fieri iubet, quẽadmodùm dicebat Heli: Aſſumpſi te de domo patris tui: Siue iniurijs afficiãtur, hoc in ſe Deus ipſe perpetitur, ſicut ad Samuelem ait: Non te ſpreuerũt, ſed me. Itaque illis contumelia lucrum, honor uerò onus eſt: non ergò hæc illorum gratia, ſed ueſtri cauſa dico. Qui honorat ſacerdotem, Deum quoquè honorat: qui uerò ſacerdotem ſpernit, ad id ſenſim prolabitur, ut in Deum ipſum aliquandò contumelioſus euadat. Qui uos, inquit, ſuſcipit, me ſuſcipit. Et ſacerdotes, ait, eius in honore habete. Hinc Iudæi Deum ſpernere didicerunt, qui Moyſen contempſere: quia lapidibus illum impetebãt. Nam qui piè ſacerdoti afficitur, longè maiore pietate Deum reuerebitur. Etſi enim malus fuerit ſacerdos quiſpiam, attendit Deus, quòd ſui gratia illum etiam qui dignus honore non eſt, obſequijs foues, ipſeque tibi præmia exoluet. Si enim qui Prophetam in nomine prophetæ ſuſcipit, mercedem prophetæ accipiet: profectò & qui cedit & obtemperat ſacerdoti, mercede ſua non deſtituetur. Nam ſi ubi de hoſpitalitate agitur tantùm, ubi quem ſuſcipis ignoras, tantùm præmiorum accipis: ſi ei ſubijciaris cui imperat Deus, non multò magis mercede donaberis? ſuper Cathedram, inquit, Moyſi ſederunt ſcribæ & phariſæi: omnia ergò quæcunque dixerint uobis facere, facite, ſecundùm autem opera eorum nè faciatis. An ignoras quid ſit ſacerdos? Angelus utique Domini eſt. Non ex ſeipſo loquitur: ſi deſpicis, non illum deſpicis, ſed Deum qui illum ordinauit. Sed undè, inquies, conſtat Deum fuiſſe illius ordinationis authorem? Nempe niſi tu hanc habeas opinionem, ſpes tua inanis facta eſt. Nam ſi nihil per illum operatur Deus, neque lauacrum habes, neque myſteriorum particeps es, neq; bñdictionib frueris. Nõ ergò Xpianus es. quid ergò? Deus oẽs ordinat, etiã indignos? Non omnes quidem ille ordinat, per omnes tamen ipſe operatur, ſalutem populi moliens, non illorum intuens merita. Nam ſi per aſinæ os, ſi per Balaam ſceleſtũ hominẽ, populi cauſa locutus eſt: multò magìs loquitur per ſacerdotẽ, plebis ſuæ gratia. Quid enim nõ agit Deus ſalutis noſtræ cauſa? quid nõ loquitur? per quẽ nõ operatur? Si enim per Iudã operatus eſt & per Prophetas, quibus dicturus eſt, Nõ noui uos, diſcedite à me qui operamini iniquitatem, perque illos qui dæmones in nomine ſuo eieceerant: nõ magis per ſacerdotes diuino miniſterio famulãtes operabitur? Nã-

1.Reg.2.
Num.16.
Mat.10.
Mat.23.
Malach.2.
Num.22.
Pſal.6.
Mat.7.

que ſi præpoſitorum uitas diſcutere pergimus, ipſi doctores noſtros ordinare contendimus, peruerſoque ordine naturali, quæ ſuprà ſunt, infrà eſſe uolumus, ut ſuperius pedes, inferiùs uerò ſit caput. Audi quid Paulus dicat:

1. Cor. 4. Mihi autem pro minimo eſt, ut à uobis iudicet, aut ab humano die: & iterum,

Rom. 14. Tu quid iudicas fratrem tuum? Si fratrem iudicare non expedit, quantò minùs magiſtrum? Nam ſi quidem hoc ſtatuit Deus, benè facis, pecca ſque ni facias: ſin uerò contraria præcepit, noli præſumere, neque ea conerisquæ ſuper te ſunt. Inſurrexerunt aduerſus Aaron poſt uituli formatam effigiem Chore, Dathan & Abiron. Quid ergò? Nonne illi periere? Quilibet, quæ ad ſe pertinent, ſolicitè curet. Nam ſi quidem fidei dogma peruertat, etiamſi Angelus ſit, obaudire noli: ſin uerò recta docet, noli uitæ, ſed uerbis intendere. Habes Paulum uerbis te operibusque moderantem. Non diſtribuit pauperibus, inquies, non benè diſpenſat Eccleſiæ res. Vndè tibi id conſtat? Noli illum culpare, antequàm diſcas. Reatum caue. Plurima quippe ex ſimplici ſuſpicione iudicantur. Imitare Deum tuum, audi ipſum dicentem: Deſcendens uidebo, ſi ſecundùm clamorem ſuum conſummantur: ſin autem, ut ſciam. Quod etſi didiciſti, & examinaſti, & uidiſti, iudicem ſuſtine. Noli præripere Chriſti iudicis ordinem: illius eſt munus iſta diſcutere, non tuum. Tu ſeruus ultimus, non Dominus es. Ouis ipſe es, paſtorem noli curioſè diſcutere, nè eius quoquè criminis reus tenearis, quo illum accuſare præſumis. Et quo modo inquies, id mihi dicit, quod ipſe non facit? Non tibi ipſe dicit: nam ſi illi obtemperas, mercede priuaris: Chriſtus hæc admonet: Plus aliquid dicam, ne Paulo quidem obedire oportet, ſi quid dixerit proprium, ſi quid humanum, ſed Apoſtolo Chriſtum in ſe loquentem circunferenti. Non igitur aliena iudicemus, ſua quiſque diſcutiat, uitamque dijudicet ſuam. At debet ille, inquies, melior eſſe quàm ego. Cur obſecro? Quia ſacerdos eſt. Et quidnam habet ille amplius quàm tu? non labores, nō angores, non ærumnas? Debet eſſe te melior? Quid ergò? Niſi ſit melior, teipſum perdis ac perimis. Sunt uerba iſta plena arrogantiæ. Vndè enim noſti illum te non eſſe meliorem? Furatur, inquies, & ſacrilegus eſt. Vndè hoc noſti, ò homo? cur teipſum per præcipitia impellis? Nempe ſi quis dixerit, ille purpuram habet, quanuis id ſcias, aurem obruis: & ſi arguere poſsis, protinus reſilis, teque ſcire diſsimulas, nolens gratis ſubire periculum. Quid ergò hoc in loco periculum minimè neceſſarium ſuſcipis? Non carent reatu hæc uerba. Audi quid dixerit CHRISTVS: Dico autem uobis, quòd omne uerbum quodcunque loquuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Cur teipſum quouis arbitraris eſſe meliorem? Cur non ingemiſcis magis, ac pectus tundis, atque in humum reſpicis, imitando felicem publicanum? Etſi enim melior ſis, hac fœda exiſtimatione tua cuncta perdidiſti. Melior es? tace, ut perſiſtas eſſe melior: quod ſi loquaris, omnia exinaniſti. Si te putas eſſe, defiſti: ſi non putas, multùm ſanè profeciſti. Si enim qui peccator aduenerat, ubi confeſſus eſt, iuſtificatus deſcendere meruit: qui peccator non eſt, & eſſe ſe putat, quid (oro) non lucrabitur? quantum ex ea humilitate ſuis adijciet commodis? Vitam tuam diligentiùs diſcute. Audi quid dicat admonens Paulus: Opus autem ſuum probet unuſquiſque, & tunc in ſemetipſo tantùm habebit gloriam, & non in altero. Nam dic, oro, ſi ſaucius proficiſcaris ad medicum, num omiſſa cura uulneris tui, ſtudioſè medicum percontaris, uulnus ille habeat nec ne: An uerò & ſi ille ſit ſaucius, uulnus

Margin notes: Si fidei dogma peruertat, nō audiendi. — Obtrectatoribus reſpondet. — Gen. 18. — Mat. 12. — Gal. 6. — Egregia ſimilitudo.

uulnus tuum idcircò non curas,dicisque ſanum illum eſſe oportuit,medicus cùm ſit? Quandò uerò ſanus medicus non eſt, abſcedo, uulnus mecum inſanabile referens? Nunquid enim ſi ſacerdos malus ſit, indè ſolatium capiet ſubditus? Nihil minùs. Cæterùm dabit ille quidem ſcelerum ſuorum debitas pœnas: dabis autem & tu tuorum criminum pœnas. Reuereamur diem illam,qua illuminati ab illis ſumus. Patrem qui habet,etſi mille patiatur incommoda,omnia patris reuerentia conteget. Noli enim,inquit,gloriari in ignominia patris tui: neque enim tibi tam gloria quàm probrum eſt. Et ſi ſenſum amiſerit,ueniam habe: longè hæc magìs in patre ſpirituali dicenda ſunt.Reuerere illum, quòd tibi diebus ſingulis diuina miniſtrat, ſcripturas relegi facit,tui gratia exornat domum,pp te uigilat,propter te uota perſoluit,pro te Deum precaturus adſtat,tui cauſa preces exoluit, pro te apud illum religio cultusq; & obſequium eſt,pro te iſta omnia. Reuerere hæc ergò,atque conſidera, accede ad ea ſumma cũ reuerentia. At malus ille eſt,& hoc ad te quid? Nunquid enim qui malus non eſt,ipſe tibi magna iſta & diuina largitur? Abſit. Fides enim tua ad omnia ualet,neq; tibi iuſtus quiſpiam proderit,niſi ipſe fidelis fis:neq; nocebit malus,ſi fueris ipſe fidelis. Per uaccas in arca operatus eſt Deus,cum populum ſaluare uellet:num enim ſacerdotis uita, num uirtus tantum conferre potuiſſet? Non poſſunt quæ Deus ipſe largitur,ueluti ſacerdotali uirtute perfici: omnia quippe diuinæ ſunt gratiæ. Huius tantùm munus,aperire os: cæterùm cuncta Deus operatur.ſymbolum iſte tantummodò implet. Intuere quantum inter Ioannem & Ieſum intereſt,& audi dicentem Ioannem:Ego opus habeo à te baptizari.&, Non ſum dignus ſoluere ipſius corrigiam calceamenti. Sed tamen cùm tantum intereſt,deſcendit ſpiritus, quem non habebat Ioannes. De plenitudine enim,inquit,ipſius nos omnes accepimus. Priùs tamen quàm baptizaretur, non ille deſcendit,neq; Ioannes illum deſcendere fecit. Cur ergò iſtud fit? Vt ſcias ſacerdotem ſymbolum implere tantummodò. Nemo homo tantum diſtat ab homine,quantum à Chriſto Ioannes. Deſcendit tamen ſpiritus,ut diſcas Deum omnia operari,Deum omnia facere. Volo quiddã adijcere planè mirabile,& nolite mirari,neq; turbemini. Quid uerò iſtud eſt Sacra ipſa oblatio,ſiue illam Petrus,ſiue illam Paulus,ſiue cuiuſuis meriti ſacerdos offerat,eadem eſt,quam dedit Chriſtus ipſe diſcipulis,quãq; ſacerdotes modò quoquè conficiunt.Nihil habet iſta quàm illa minus.Cur id? Quia nõ hanc ſanctificant homines,ſed Chriſtus,qui illam antè ſacrauerat. Quemadmodùm enim uerba quæ locutus eſt Chriſtus, eadem ſunt quæ ſacerdotes nunc quoquè pronunciant:ità & oblatio eadem eſt, eademque baptiſmi ratio eſt adeò omnia in fide conſiſtunt. Cornelium ſpiritus repentè repleuit, quia: priùs ipſe alacritatem uoluntatis oſtenderat,fidemque pleniſsimæ deuotionis obtulerat. Et hoc igitur Chriſti corpus,& illud eſt: qui autem hoc illo minus aliquid habere putat, ignorat Chriſtum eſſe,qui nunc etiam adeſt atque operatur.

Eccl. 3. — *Deus per malos & operatur.* — *Nota.* — *1. Reg. 6.* — *Matt. 3. Lucæ 3. Ioan. 1.* — *Ioan. 1.* — *Act. 10.*

2. IDEM Chryſoſtomus homilia ſexageſimaquinta in Geneſim: Hoc mandatum poſuit Aegyptijs Ioſeph,ut ità tributum penderent Pharaoni,excepta ſola Sacerdotum terra. Audiant qui nunc uiuunt,quantam olìm ſacerdotum Idolorum curam habuerint,& diſcant ut uel ſaltem parem habeant honorem his,quibus † omnium Dei miniſterium creditum, & ſacerdotio inſigniti ſunt. Si enim errantes illi, & tantam idolorum curam habentes,quia

Gen. 46. — *Idololatræ quantũ honorem detulere ſacerdotibus ſuis.* — *fo. † omne.*

quia ex hoc putabant idola magis coli,ſi ità eorum miniſtros colerent:quanta nunc condemnatione digni, qui nunc imminuunt, quod ad illorum ſpectat cultum? An neſcitis, quòd honor ad DEVM ipſum pertinet? Nè igitur reſpicias eum cui honor confertur. Non enim propter illum debes quod tuum eſt facere, ſed propter illum cuius ſacerdos eſt, ut & ab illo retributiones ubertim accipias. Et paulò pòſt: Nè igitur ſimus deteriores infidelibus, qui propter idolorum errorem adhuc tantum cultum exhibent illorum famulis: ſed quantum diſtat error & ueritas, tantum diſtant & illorum, & Dei ſacerdotes. Tam excellentem igitur & honorem impendere debemus, ut multò plures è ſupernis nobis retributiones accreſcant.

Cur diaboli opa tãtoperè impugnentur illi, q alijs p̃ſunt & populum docent.

3. ORIGENES homilia ſeptima in Ezechielem: Plùs hi qui ſunt in medio, oppugnantur ab inimico, vt per ruinam unius hominis, quæ celari non poteſt, omnibus ſcandalum fiat, & impediatur fides per conuerſationem peſſimam clericorum. Omnia, ut diximus, Diabolus operatur, & ea quæ uidentur eſſe bona, nec ſunt, & ea quæ per naturam ſuam mala ſunt, omnia aduerſùm humanam commentatur animam. Vndè qui curam habet uitæ ſuæ, neque manſuetudine hæreticorum capitur, ad conſentiendum doctrinæ eorum, neque meis delictis qui uideor in Eccleſia prædicare, ſcandalizabitur: ſed ipſum dogma conſiderans, & pertractans Eccleſiæ fidem, à me quidem auerſabitur, doctrinam uerò ſuſcipiet ſecundùm præceptum Domini, qui ait: Super Cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. Omnia quæcunque uobis dicunt, audite & facite, iuxta opera autem illorum nolite facere: dicunt quippe & non faciunt. Iſte ſermo de me eſt, qui bona doceo, & contraria gero, & ſum ſedens ſuper Cathedram Moyſi quaſi ſcriba & phariſæus. Præceptum tibi eſt, ò popule, ſi non habueris accuſationem doctrinæ peſſimæ, & alienorum ab eccleſia dogmatum, conſpexeris uerò meam culpabilem vitam, atque peccata, ut non habeas iuxta dicentis uitam tuam inſtituere, ſed ea facere quæ loquor. Nullum imitemur, & ſi uolumus imitari quempiam, propoſitus eſt nobis ad imitandum Chriſtus Ieſus. Deſcripti ſunt Actus Apoſtolorum, & prophetarum geſta de ſacris uoluminibus agnoſcimus: illud exemplar firmum eſt, illud propoſitum ſolidum, quod qui ſequi cupit, ſecurus ingreditur. Si uerò quærimus nobiles ad æmulandum, ut cum dicamus, ille docet, & his quæ docet, facit ipſe contraria aduerſùm præceptum Domini facimus, qui mandauit doctrinas magiſtrorum magis conſiderari debere, quàm uitas.

Mat. 23.

Malæ vitæ doctores audiẽdi, nõ imitãdi ſunt, ſed Chriſtus & ſãcti.

4. BERNARDVS ſermone ſexageſimoſexto in Cantica: Iam uerò qui Eccleſiam non agnoſcunt, non eſt mirum ſi ordinibus Eccleſiæ detrahunt, ſi inſtituta non recipiunt, ſi ſacramenta contemnunt, ſi mandatis non obediunt. Peccatores, inquiunt, ſunt Apoſtolici, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Presbyteri, ac per hoc nec dandis nec accipiendis idonei ſacramentis. Nunquàm verò duo iſta conuenient, Epiſcopum eſſe, & peccatorem? Falſum eſt. Epiſcopus erat Caiphas, & tamen quantus peccator, qui in dominum mortis dictabat ſententiã? Si neges Epiſcopum, arguet te teſtimonium Ioannis, qui eum in teſtimoniũ ſui pontificatus & prophetaſſe refert. Apoſtolus erat Iudas, & licèt auarus & ſceleratus, electus à Domino. An tu de illius Apoſtolatu dubitas quem Dominus elegit? Nonne ego, inquit, uos duodecim elegi, & vnus ex uobis diabolus eſt? Audis eundẽ electum Apoſtolũ, & extitiſſe diabolũ, & negas

Epi & presbyteri mali ſuam authoritatem & dignitatẽ retinent.
Ioan. 11.
Act. 1.
Ioan. 6.

negas poſſe eſſe Epiſcopum qui peccator eſt? Super Cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ & phariſæi, & qui non obedierunt eis tanquàm Epiſcopis, inobedientiæ rei fuerunt etiam in ipſum Dominum præcipientem & dicentem: Quæ dicunt facite. Patet, quanuis ſcribæ, quanuis phariſæi quanuis uidelicet maximi peccatores, propter Cathedram tamen Moyſi ad eos quoque nihilominus pertinere quod item dixit: Qui uos audit, me audit: & qui uos ſpernit, me ſpernit. Mat. 23. Luc. 10.

5. Augustinus epiſtola centeſima trigeſimaſeptima ad Hipponenſes: Ad quid enim aliud ſedent iſti, & quid aliud captant, niſi ut quiſquis Epiſcopus uel clericus uel monachus uel ſanctimonialis ceciderit, omnes tales eſſe credant, ſed non omnes poſſe manifeſtari? Et tamen etiam ipſi, cùm aliqua maritata inuenitur adultera, nec proijciunt uxores ſuas, nec accuſant matres ſuas. Cùm autem de aliquibus qui ſanctum nomen profitentur, aliquid criminis uel falſitatis ſonuerit, uel ueri patuerit, inſtant, ſatagunt, ambiunt, ut de omnibus hoc credatur. Et poſt pauca: Hæretici non habendo quod in cauſa ſuæ diuiſionis defendant, non niſi hominum crimina colligere affectant, & ea ipſa plura falſiſsimè iactant: ut quia ipſam diuinæ ſcripturæ ueritatē, qua ubique diffuſa Chriſti Eccleſia commendatur, criminari & obſcurare non poſſunt, homines per quos prædicatur, adducant in odium, de quibus & fingere quicquid in mentem uenerit, poſſunt. Vos autem non ità didiciſtis Chriſtum, ſi tamen illum audiſtis, & in illo docti eſtis. Ipſe quippe fideles ſuos ſecuros fecit etiam de diſpēſatoribus malis, mala ſua facientibus, & bona eius loquentibus, ubi ait: Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite: dicunt enim, & non faciunt. Orate quidem pro me, nè fortè alijs prædicans, ipſe reprobus inueniar. Veruntamen cùm gloriamini, non in me, ſed in Domino gloriemini. Quantumlibèt enim uigilet diſciplina domus meę, homo ſum, & inter homines uiuo: nec mihi arrogare audeo, ut domus mea melior ſit, quàm arca Noe, ubi tamen inter octo homines, reprobus unus inuentus eſt. Aut melior ſit quàm domus Abrahæ, ubi dictum eſt, Eijce ancillam & filium eius: Aut melior quàm domus Iſaac, cui de duobus geminis dictum eſt, Iacob dilexi, Eſau autem odio habui: Aut melior ſit quàm domus ipſius Iacob, ubi lectum patris filius inceſtauit: Aut melior ſit quàm domus ipſius Dauid, cuius filius cum ſorore concubuit, cuius alter filius contra patris tam ſanctam conſuetudinem rebellauit: Aut melior quàm cohabitatio Pauli Apoſtoli, qui tamen ſi inter omnes bonos habitaret, non diceret quod ſuperiùs commemoraui, Foris pugnæ, intùs timores: nec diceret, cùm de ſanctitate & fide Timothei loqueretur: Neminem habeo qui germanè de uobis ſolicitus ſit. Omnes enim ſua quærunt, non quæ ſunt Ieſu Chriſti. Aut melior quàm cohabitatio ipſius Domini Chriſti, in qua vndecim boni, perfidum & furem Iudam tolerauerunt: Aut melior ſit poſtremò quàm cælum, undè angeli ceciderunt.

Qui aliqui Epiſcopi, clerici monachi aut ſanctimoniales mali ſunt, oēs tales eſſe credū uolunt maleuoli homines. Nota ueterē Hæreticorū artem diligēter. Xp̄s ſuos fecit ſecuros d malis diſpenſatoribus. Mat. 23. 1. Cor. 9. vbiq; mali cū bonis coniuncti. Gen. 9. Gen. 21. Mala. 1. Gen. 49. 1. Reg. 13. & 15. 2. Cor. 2. Philip. 2. Ioan. 13. Eſaiæ 14. Apoc. 12.

6. Idem Auguſtinus quadrageſimonono ſermone de uerbis Domini: Diligendus paſtor, tolerandus eſt mercenarius, cauendus eſt latro. Sunt homines in eccleſia, de quibus dicit Apoſtolus, qui ex occaſione euangelizāt, quærentes ab hominibus commoda ſua, ſiue pecuniaria, ſiue honorum uel laudis humanæ. Quomodolibèt uolentes accipere munera euangelizant, & nō tam ſalutem eius quærunt cui annunciant, quàm commodum ſuum. Ille autem qui audit ſalutem, ab eo, qui non habet ſalutem, ſi ei crediderit quem il- Philip. 1.

le annunciat,neque in illo ſpem poſuerit, per quem illi annunciator ſalus:
Mat.23. qui annunciat,habebit detrimentum: cui annunciatur,habebit lucrum. Ha
Cathedram Moyſi qui te neie dicant. bes Dominum dicentem de phariſæis, Cathedram Moyſi ſedent. Non eos
ſolos ſignificabat Dominus quaſi uerò eos qui crederent in Chriſtum,ad Iu
dæorum ſcholam mitteret,ut ibi diſcerent, quemadmodùm iter ſit ad regnũ
cælorum? Nonne ideò Dominus uenit,ut inſtrueret Eccleſiam,ipſoſque Iu
dæos benè credentes, & benè ſperantes, & benè diligentes ſegregaret,tan-
quàm frumenta à paleis,& faceret unum parietem circunciſionis,cui coniũ-
geretur alius paries ex præputio gentium, quibus duobus parietibus de di-
uerſo uenientibus eſſet ipſe lapis angularis? Et poſt pauca Sed nomine Pha
riſæorum & ſcribarum ſignificauit quoſdam in eccleſia ſua futuros,qui dice-
rent,& non facerent. Se autem figurauerat in perſona Moyſi: Etenim per-
Boni laici officium. ſonam eius gerebat Moyſes. Iterum poſt pauca: Laicus qui uult benè uiue-
re,cùm attenderit clericum malum,quid ſibi dicit? Dominus dixit,Quæ di-
cunt,facite: quæ faciunt,facere nolite. Ambulabo uiam Domini, nõ ſequar
eius mores. Audiam ab illo,non uerba ipſius,ſed Dei. Sequar DEVM, ſe-
quatur ille cupiditatem ſuam. Quia ſi uoluero apud DEVM ſic me defende-
re,ut dicam: Domine, uidi malè uiuentem illum Clericum tuum,& ideò
malè uixi: nonne mihi dicturus eſt,Serue nequam, non à me audieras,Quæ
Mat.23. Malorum laicorum conſuetudo. dicunt facite,quæ autem faciunt,facere nolite? Malus autem laicus infide-
lis,non pertinens ad gregem Chriſti, non pertinens ad frumentum Chriſti,
qui tanquàm palea in area toleratur, quid ſibi dicit,quandò cœperit illum
arguere uerbum Dei? Exi: quid mihi loqueris? Ipſi Epiſcopi, ipſi Clerici
non illud faciunt,& me cogis ut faciam? Quærit ſibi non patronam ad cau-
ſam malam,ſed comitem ad pœnam,nunquàm cum ille defenſurus eſt in die
iudicij, quemcunque malum uoluerit imitari. Quomodo enim Diabolus
omnes quos ſeducit,non ſeducit cum quibus regnet,ſed cum quibus damne
tur: ſic omnes qui ſequuntur malos, comites ſibi ad gehennam quærũt, non
patrocinia ad regna cælorum.

7. CHRYSOSTOMVS homilia octogeſimaquinta in Ioannem: Magna di-
Ioan.20. gnitas Sacerdotum. Quorumcunque remiſeritis,inquit,remiſſa ſunt peccata.
Quamobrem Paulus dicebat, Obedite Præpoſitis ueſtris,& ſubiacete eis,ut
maximum ipſis habeatis honorem. Tu enim rem tuam curas: quam ſi benè
Heb.13. Sacerdotum dignitas cum periculo coniuncta. ordinaris,nulla tibi alia ſolicitudo impendet. Sacerdos ſi uitam diſpoſue-
rit,tuam autem non diligenter curauerit, cum impijs in gehennam detrude-
tur: & nonnunquam non proprijs actionibus,ſed noſtris damnatur,niſi om
nia quæ ad ſe ſpectant,efficiat. Cùm igitur periculi magnitudinem uideatis,
mala eos beneuolentia proſequamini: quod & Paulus ſignificauit dicens:
Ibidem. Ipſi peruigilant, quaſi rationem pro animabus ueſtris reddituri: Idcircò
maximè colendi ſunt. Quòd ſi eis inſultabitis,neque ueſtra benè diſponetis.
Mat.23. Intellige quid de Iudæis inquit Chriſtus: Super Cathedram Moyſi ſederunt
Scribæ & Phariſæi: omnia quæcunque dixerint uobis ut faciatis,facite. Nũc
Super cathedram Chriſti ſedent Sacerdotes & audiendi,quamuis ſint mali. non eſt dicendum,ſuper Cathedram Moyſi,ſed ſuper Cathedram Chriſti ſe-
derunt ſacerdotes. Eius enim acceperunt doctrinam. Quare Paulus inquit,
pro Chriſto legatione fungimur,tanquàm Chriſto exhortante per nos, Nõ-
ne uidetis ſeculi principibus omnes ſubeſſe, & ſæpè genere,uitâ,& pruden-
2.Cor.5. tia potioribus deteriores præponi? Nihilominùs principis,qui eos præpo-
ſuit,reuerentia nihil,quales illi ſint,cogitant. Quòd ſi homo aliquem con-
ſtituerit,

ſtituerit,tantus ſubit metus: ſi Deus quem conſtituit, deſpicimus,maledicimus,innumeris afficimus contumelijs: & cùm fratres noſtros iudicare prohibeamur, contra Sacerdotes linguam acuimus. Quanam hæc digna excuſatione, cùm in oculo noſtro trabem non uidemus, feſtucam in proximi oculo acriùs cenſemus? Neſcis grauius te tibi iudicium præſcribere, cùm ità alium iudicas? Hæc dico,non quòd indignos ad Sacerdotium aſſumi probem,ſed miſereſcens,& lachrymans. Non tamen propterea à ſubditis iudicandi ſunt, etiamſi malè & uitiosè uiuant. Tu autem ſi tibi conſules, nihil in his quæ illis à Deo commiſſa ſunt,damni accipies. Nam ſi aſinum loqui fecit, & per uatem benedictiones ſpiritales largitus eſt, & in muto ore, & lingua immunda Balaam,propter offendentes Iudæos operatus eſt: multò magis propter uos fideles,etiam ſi praui ſint ſacerdotes,Deus omnia per eos perficiet,& mittet Spiritum ſanctum. Mat.7. Lu.6. Numer. 22.& ſequen.

1. C. Irenaeus contra hæreſes libro quarto, capite quadrageſimotertio:Eis qui in Eccleſia ſunt Presbyteris &c.ut in textu.

2. Idem libro tertio,capite ſecundo: Cum autem ad eam iterùm traditionem quæ eſt ab Apoſtolis,quæ per ſucceſsiones presbyterorum in Eccleſijs cuſtoditur, prouocamus eos qui aduerſantur Traditioni, dicent ſe non ſolùm presbyteris,ſed etiam Apoſtolis exiſtentes ſapientiores, ſynceram inueniſſe ueritatem.

3. Et capite tertio,ut ſuprà de præceptis eccleſiæ,quæſt.9 B 3.E.1.

4. Item libro quarto,capite quadrageſimoquarto: Ab omnibus igitur talibus abſiſtere oportet &c.ut in textu.

5. Tertullianus de præſcriptionibus hæreticorum: Ordinationes eorum &c.in textu.

6. Epiphanius hæreſi quadrageſimaſecunda & quadrageſimanona,ut ſuprà,quæſt.2.C.2.

VIII

Quæ uirtus eſt huius Sacramenti,& quis effectus?

A. Eximia certè uirtus eſt,& effectus multiplex. Nam qui ſeptem his Ordinibus,quos diximus,ritè initiantur, Dei conſequuntur gratiam [a] & poteſtatem ſpiritualem,ut quæ ad Ordinum ipſorum functiones proprias pertinent, ſalubriter exequantur, ac inter Deum Deique populum idonei miniſtri ſint conſtituti. Vndè Ambroſius: [b] In loco Ordinis officii eccleſiaſtici poſitus,gratiam habet,qualiſuis ſit,non utiquè propriam,ſed Ordinis per efficaciam Spiritusſancti.

B. Habent prętereà iidem [c] ordinati certum ex ore & illuſtre teſtimonium,quo ſe miniſteriaque ſua commendent, & comprobent alijs. Ità fit,ut ijs Ordinibus inſigniti,& in miniſterium eccleſiæ ſegregati,rectè cognoſcantur,& ſuo in loco habeantur,meritoque honorentur. Væ autem [d] ijs,quos non

a Conci.Floren. & Tridẽ. & Augu.li.2. contra epiſtolam Parmeniani.c. 13.& Greg. in cap. 10.li.1. Reg.
b In caput 12. 1. ad Corinthios.
c Acto.6.b c. 13.a 14.d 15.a g 1. Tim. 4.d Tit.1.b. Cypria.li. 1.epi. 6.
d Num. 16.c Heb.5.b

1.Par.13.c 3.Reg.6.ab Aaronis à Deo vocati exemplum impellit, ſed nouandarum
2.Par.26.cd rerum ſtudium ac animi tumor ad inſtar Oziæ Regis, ad Sa-
cerdotalis dignitatis munera quomodocunq; occupanda ac
arripienda præcipitat. In quos Diuinus ille ſermo rectè com
e Hiere.23.d 14.c 27.c 29 b petit: [e] *Non mittebam Prophetas, & ipſi currebant: non loquebar ad
eos, & ipſi prophetabant.*

f Ioan. 10.a Cant.2.d Acto.20.f Matt.7.c C. Et hos non Eccleſię miniſtros habendos, ſed vti [f] fures,
latrones, vulpes, canes & lupos cauendos eſſe ſcriptura mo-
net: quoniam illi non per oſtium ingrediũtur, ſed aut propria
h Triden. ſeſ. 23.c.4. temeritate, aut propter [g] magiſtratus duntaxàt ciuilis vel tur
bæ [h] popularis fauorẽ, eccleſiaſtica munia ſibi ſumunt, abſq;
h Laod. cã. 13. legitima quidem vocatione & ordinatione in ſacra illa mu-
* Rom.10.c a Acto.13.a nia inuolantes. [*] *Quomodò autem prædicabunt, niſi mittantur?* vt [a] ſe
gregatus ille in miniſterium Paulus inquit.

h Vide Leonẽ epi.87. ad epiſcopos Aphricanos, & Gregorium li. 4. epiſt.2. Dionyſ. in lib. de eccl. Hierar. c Cant. 6.a D. Certè Ordine [b] confuſo, & ſublato Sacerdotio, Eccle-
ſiaſtica corrueret Hierarchia, quæ tum ex Presbyteris & alijs
miniſtris, tũ verò ex Epiſcopis rectè ordinatis conſtat. nec eſ
ſet Eccleſia, quod dicit, caſtrorũ acies [c] ordinata, nec veri &
legitimi Eccleſiæ miniſtri internoſcerent: Præterèà docendi
munus & authoritas vileſceret, Sacramentorum diſpenſatio
infidè præpoſtereq; curaretur, ac vana etiam foret: functio-
nes demũ Eccleſiaſticæ perturbarentur, atque ſicut res nunc
ipſa nimiùm docet, nouæ, falſæque doctrinæ per nouos iſtos
falſoſque ſponſæ miniſtros gliſcerent: undè grauibus etiam
& exitialibus motibus quos experimur, identidèm Eccleſia
d 1.Cor.12.d cõcuteretur. Quapropter Apoſtolus Paulus [d] non modò gra
e Ephe.4.c dus miniſtrorum in Eccleſia diuerſos poſuerit, uerumetiam
quàm ſalutares ac neceſſarij eſſent, adiunxit, ut affirmet [e]
diuinitùs eos eſſe datos Eccleſiæ, quemadmodùm anteà di-
ctum fuit, *Ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ædifi-
cationem corporis Chriſti, & ut iam non ſimus paruuli fluctuantes, & cir
cunferamur omni uento doctrinæ in nequitia hominum, in aſtutia ad circun
uentionem erroris.*

E. Et eſt profectò illuſtris hæc nota Eccleſiæ, multoque
certiſſima, quòd uidemus perpetuam illã, nullaque hactenùs
ætate interruptam Epiſcoporum ac legitimorum in ea ordi-
num

num ſucceſſionem, quos Deus in ea ad huius regni ſui gubernationem integram collocauit. Eoq; magis miniſtrorum iſthæc inſtitutio, tanquàm nexus firmiſsimus [f] Eccleſiæ, & conſeruandæ unitatis pulcherrimum vinculum, ſedulò retinenda, & in malis etiam Eccleſiæ miniſtris (ut diximus) propter Diuinam ordinationem eſt uſquè honoranda. [g] Quòd Auguſtinus intelligens, In illum, inquit, ordinem Epiſcoporum, qui ducitur ab ipſo Petro uſque ad Anaſtaſium, qui nunc eandem Cathedram ſedet, ſi quiſquam traditor per illa tempora ſubrepſiſſet, nihil præiudicaret eccleſiæ & innocentibus Chriſtianis: quibus DOMINVS prouidens, ait de Præpoſitis malis: [h] *Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite*. Hæc Auguſtinus.

f Irenæ. lib. 3. cap 3. & li. 4. c. 43. Optatus lib. 2. contra Dona. Auguſt. epiſt. 165. & 42. Item contra ep. Fundamen. ca. 4. Et in pſal. contra partem Donati. Tertullian. de præſcript. Hæret.

g Epiſto. 165. Vide eundem lib. 2. cõtra literas Petiliani Dona c. 51.

h Matth. 23.

SCRIPTVRAE.

ACTORVM ſexto: Elegerunt Stephanum uirum plenum fide & Spiritu ſancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum aduenam Antiocheuum. Hos ſtatuerunt ante conſpectum Apoſtolorum: & orantes, impoſuerunt eis manus. Stephanus autem plenus gratia & fortitudine, faciebat prodigia & ſigna magna in populo. Surrexerunt autem quidam de ſynagoga, quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenenſium, & Alexandrinorum, & eorum qui erant a Cilicia & Aſia, diſputantes cum Stephano. Et non poterant reſiſtere ſapientiæ & ſpiritui qui loquebatur.

ACTORVM decimotertio: Miniſtrantibus autem illis Domino & ieiunãtibus, dixit Spiritus ſanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod aſſumpſi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponentesque eis manus, dimiſerunt illos. Et ipſi quidem miſſi à Spiritu ſancto, abierunt Seleuciam, & indè nauigauerunt Cyprum. & cùm ueniſſet Salaminam, prædicabant uerbum Dei in in ſynagogis Iudæorum.

ACTORVM decimoquarto: Reuerſi ſunt Lyſtram, & Iconium, & Antiochiam, confirmantes animos diſcipulorum. Et cùm conſtituiſſent illis per ſingulas eccleſias presbyteros, & oraſſent cum ieiunantibus, commendauerunt eos Domino.

ACTORVM decimoquinto: Facta ergò ſeditione non minima Paulo & Barnabæ aduersùs illos, ſtatuerunt ut aſcenderent Paulus & Barnabas, & quidam alij ex alijs, ad Apoſtolos & Presbyteros in Ieruſalem ſuper hac

quæſtione. Ibidèm: Perambulabat autem (Paulus) Syriam & Ciliciam, confirmans eccleſias, præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & ſeniorum.

Prioris ad Timotheum quarto: Noli negligere gratiam quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum presbyterij.

Ad Titum primo: Huius rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per ciuitates presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi.

Nvmerorvm decimoſexto, de ſeditione Chore loquens: Dirupta eſt terra ſub pedibus eorum: & aperiens os ſuum, deuorauit illos cum tabernaculis ſuis & uniuerſa ſubſtantia eorum. deſcenderuntque uiui in infernum, operti humo. & perierunt de medio multitudinis. At uerò omnis Iſrael quia ſtabat per gyrum, fugit à clamore pereuntium, dicens: Nè fortè & nos terra degluciat. Sed & ignis egreſſus à Domino, interfecit ducentos quinquaginta uiros qui offerebant incenſum.

Ad Hebræos quinto: Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui uocatur à Deo tanquàm Aaron.

Primi Paralipomenon decimotertio: Congregauit Dauid cunctum Iſrael, à Sihor Aegypt uſque dum ingrediaris Emath, ut adduceret arcam Dei de Cariathiarim. Et aſcendit Dauid & omnis uir Iſrael ad collem Cariathiarim, qui eſt in Iuda, ut afferret indè arcam Domini Dei ſedentis ſuper Cherubim. ubi inuocatum eſt nomen eius. Impoſueruntque arcam Dei ſuper plauſtrum nouum, de domo Abinadab. Oza autem & fratres eius minabant plauſtrum. Porrò Dauid & uniuerſus Iſrael, ludebant coram Deo omni uirtute, in canticis & citharis, & Pſalterijs, & tympanis, & cymbalis, & tubis. Cùm autem perueniſſent ad aream Chidon, tetendit Oza manum ſuã, ut ſuſtentaret arcam: bos quippe laſciuiens, paululùm inclinauerat eam, Iratus eſt itaque Dominus contra Ozam, & percuſsit eum, eo quòd tetigiſſet arcam: & mortuus eſt ibì coram Domino.

Secvndi Regum ſexto: Poſtquàm autem uenerunt ad aream Nachor, extendit Oza manum ad arcam Dei, & tenuit eam: quoniam calcitrabant boues, & declinauerunt eam. Iratuſque eſt indignatione Dominus contra Ozam, & percuſsit eum ſuper temeritate: qui mortuus eſt ibì, iuxta arcã Dei.

Secvndi Paralipomenon vigeſimoſexto: Cùm roboratus eſſet (Ozias) eleuatum eſt cor eius in interitum ſuum, & neglexit Dominum Deum ſuum: ingreſſuſque templum Domini, adolere uoluit incenſum ſuper altare thymiamatis. ſtatimque ingreſſus poſt eum Azarias ſacerdos, & cum eo ſacerdotes Domini octoginta, uiri fortiſsimi, reſtiterunt regi, & dixerunt: Non eſt tui officij Ozia, ut adoleas incenſum Domino: ſed ſacerdotum, hoc eſt, filiorum Aaron. quia conſecrati ſunt ad huiuſmodi miniſterium: egredere de ſanctuario: nè contempſeris: quia non reputabitur tibi in gloriam hoc à Domino Deo. Iratuſque Ozias, & tenens in manu thuribulum ut adoleret incenſum, minabatur ſacerdotibus. Statimque orta eſt lepra in fronte eius coram ſacerdotibus, in domo Domini ſuper altare thymiamatis. Cùmque reſpexiſſet eum Azarias Pontifex, & omnes reliqui ſacerdotes, uiderunt leprã in fronte eius, & feſtinatò expulerunt eum. Sed & ipſe perterritus accelerauit egredi, eo quòd ſenſiſſet ilicò plagam Domini. Fuit igitur Ozias rex leproſus uſque ad diem mortis ſuæ, & habitauit in domo ſeparata plenus lepra, ob quam eiectus fuerat de domo Domini.

Ieremiae vigeſimotertio, ut in textu: Et capite decimoquarto: Falsò prophetæ uaticinantur in nomine meo: non miſi eos, & non præcepi eis, ne que locutus ſum ad eos: uiſionem mendacem, & diuinationem fraudulentã, & ſeductionem cordis ſui prophetant uobis. Rurſum capite vigeſimoſeptimo: Non miſi eos: & ipſi prophetant in nomine meo mendaciter: ut eijciant uos, & pereatis tam uos quàm prophetæ qui uaticinantur uobis. Item capite vigeſimonono: Falsò ipſi prophetant uobis in nomine meo, & non miſi eos, dicit Dominus.

Ioannis decimo: Amen, amen dico uobis, qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit aliundè: ille fur eſt & latro. Fur non uenit, niſi ut furetur & mactet & perdat, Lupus rapit & diſpergit oues.

Canticorum ſecundo: Capite nobis uulpes paruulas quæ demoliuntur uineas.

Actorum vigeſimo: Ego ſcio (inquit Paulus ad maiores natu Eccleſiæ Epheſinæ) quoniam intrabunt poſt diſceſsionem meam lupi rapaces in uos, non parcentes gregi. Et ex uobisipſis exurgent uiri loquentes peruerſa, ut abducant diſcipulos poſt ſe.

Matthaei ſeptimo: Attendite uobis à falſis prophetis, qui ueniunt ad uos in ueſtimentis ouium, intrinſecùs autem ſunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoſcetis eos.

Ad Romanos decimo: Quomodò audient ſine prædicante? Quomodò uero prædicabunt, niſi mittantur?

Actorum decimotertio: Segregate mihi Saulum & Barnabam & cæt.

Canticorum ſexto: Pulchra es amica mea, ſuauis & decora ſicut Ieruſalem, terribilis ut caſtrorum acies ordinata.

Prioris ad Corinthios duodecimo: Quoſdam quidem poſuit Deus in Eccleſia, primùm Apoſtolos, ſecundò Prophetas, tertiò Doctores, deindè uirtutes, exindè gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum. Nunquid omnes Apoſtoli? nunquid omnes Prophetæ? nunquid omnes Doctores? nunquid omnes uirtutes? nunquid omnes gratiam habent curationum? nunquid omnes linguis loquuntur? nunquid omnes interpretantur?

Ad Epheſios quarto: Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdã autem Prophetas, alios uerò Euangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores ad conſummationem ſanctorum, & cæt.

PATRES.

1. A. Concilium Florentinum: Effectus Sacramenti Ordinis eſt augmentum gratiæ, ut quis ſit idoneus miniſter.
2. Concilium Tridentinum ſeſsione vigeſimatertia, capite tertio, & canone tertio, ut ſuprà quæſtione prima, A. 2.
3. Augustinus libro ſecundo contra epiſtolam Parmeniani, ut ſuprà ibidèm. I.
4. Gregorius Magnus in caput decimum libri primi regum. Et Ambroſius in duodecimum caput prioris ad Corinthios, ut ſuprà, quæſtione prima, A. 5. & 8.

B. Cyprianus libro primo, epiſtola ſexta ad Magnum: Si apud Noua-

tianum eſt Eccleſia, apud Cornelium non fuit. Si uerò apud Cornelium fuit, qui Fabiano Epiſcopo legitima ordinatione ſucceſsit, & quem præter ſacerdotij honorem, martyrio quoque Dominus glorificauit, Nouatianus in

Nemini ſuccedens Nouatus a ſeipſo ortus eſt.

Eccleſia non eſt, nec Epiſcopus computari poteſt, qui Euangelica & Apoſtolica traditione contempta nemini ſuccedens, à ſeipſo ortus eſt: habere nanque aut tenere eccleſiam nullo modo poteſt, qui ordinatus in Eccleſia non eſt. Foris enim non eſſe Eccleſiam, nec ſcindi aduersũ m ſe, aut diuidi poſſe, ſed inſeparabilis atque indiuiduæ domus unitatem tenere manifeſtat ſcripturæ diuinæ fides, cùm de ſacramento paſchæ & agni, qui agnus Chriſtum deſi-

Exod. 12.

gnabat, ſcriptum ſit: In domo una comedetur, non eijcietis de domo carnẽ foràs. Quod item circa Raab, quæ ipſa quoquè typum portabat Eccleſiæ, ex-

Ioſue 2.

preſſum uidemus, cui mandatur & dicitur: Patrem tuum, & matrẽ tuam & fratres tuos, & totã donũ p̃ris tui colliges ad te ipſam in domũ tuã, & oĩs qui exierit oſtium domus tuæ foràs, reus ſibi erit. Quo ſacramento declaratur, in unam domum ſolam, id eſt, in Eccleſiam, uicturos, & ab interitu mundi euaſuros, colligi oportere. Quiſquis autem de collectis foràs exierit, id eſt, ſi quis quanuìs in Eccleſia gratiam conſecutus receſſerit, & ab Eccleſia exierit, reum ſibi futurum, id eſt, ipſum ſibi quòd pereat, imputaturum. Quod

Tit. 3.

Apoſtolus Paulus explanat, docens, & præcipiens hæreticum, uitandum eſſe, ut peruerſum & peccatorem, & à ſemetipſo damnatum. Hic eſt enim qui reus ſibi erit, nõ ab Epiſcopo eiectus, ſed ſpontè de Eccleſia profugus, & hæretica præſumptione à ſemetipſo damnatus. Et idcircò Dominus inſi-

Ioan. 10. Ibidèm.

nuans nobis unitatem, de Diuina authoritate uenientem, ponit & dicit: Ego & pater unum ſumus: ad quam unitatem redigens Eccleſiam ſuam, denuò dicit: Et erunt unus grex & unus paſtor. Si autem grex unus eſt, quomodò poteſt gregi annumerari, qui in numero gregis non eſt? aut paſtor haberi

Ordinatio ſuccidanea.

quomodò poteſt, qui (manente uero paſtore, & in Eccleſia Dei ordinatione ſuccidanea præſidente) nemini ſuccedens, & à ſeipſo incipiens, alienus fit & prophanus, Dominicæ pacis ac diuinæ unitatis inimicus, non habitans in domo Dei, id eſt, in Eccleſia Dei, in qua non niſi concordes atque una-

Pſal. 67. Non eſt ſatis de Deo idem ſentire quod Eccleſia. Num. 16.

nimes habitant? loquente in Pſalmis Spiritu ſancto & dicente: Deus qui habitare fecit unanimes in domo. Ibidèm: Quòd uerò eundem quem & nos Deum Patrem, eundem Filium CHRISTVM, eundem Spiritum ſanctũ noſſe dicuntur, nec hoc adiuuare tales poteſt. Nam & Chore & Dathan & Abiron cum Sacerdote Aaron & Moyſe eundem Deum nouerant, pari lege

Alieno officio ſeſe immiſcentes.

& religione uiuentes, unum & uerum Deum, qui colendus atque inuocãdus fuerat, inuocabant. Tamen quia loci ſui miniſterium trangreſsi contra Aaron ſacerdotem, qui ſacerdotium legitimum dignatione Dei atque ordinatione perceperat, ſacrificandi ſibi licentia uindicauerunt, diuinitùs percuſsi pœnas ſtatim pro illicitis conatibus penderunt, nec potuerunt rata eſſe & proficere ſacrificia, irreligiosè & illicitè contra ius diuinæ diſpoſitionis oblata. Thuribula quoquè ipſa, in quibus incenſum illicitè fuerat oblatum, nè in uſu de cætero eſſent ſacerdotibus, ſed potiùs indignationis & ultionis diuinæ memoriam corrigendis poſteris exhiberent, iuſſu Domini conflata, atque igne purgata, in laminas ductiles producuntur, & affiguntur altari, ſecũdùm quod loquitur ſcriptura diuina: Memoriale, inquit, filijs Iſrael, ut non

Exo. 28.

accedat quiſquam alienigena, qui non eſt ex ſemine Aaron, imponere incenſum ante Dominum, ut non ſit ſicut Chore. Et tamen illi ſchiſma non fece-

rant,

rant, nec foràs egreſsi contra Dei ſacerdotes imprudenter atque hoſtiliter rebellauerant, quod nunc hi Eccleſiam ſcindentes, & contra pacem atque unitatem Chriſti rebelles, cathedram ſibi conſtituere, & priuatum aſſumere, & baptizandi atque offerendi licentiam uendicare conantur. Quo modo perficere, quæ agunt, aut impetrare aliquid illicitis conatibus de Deo poſſunt, qui contra Deum, quod eis non licet, moliuntur? &c. atque ut magis intelligi poſſet contra huiuſmodi audaciam, quæ ſit cenſura diuina, inuenimus in tali facinore non ſolùm duces & authores, ſed & participes pœnis deſtinari, niſi ſe à communione malorum ſeparauerint, præcipiente per Moyſen Domino & dicente: Separamini à tabernaculis hominum iſtorum duriſsimorũ, & nolite tangere ab omnibus quæ ſunt eis, nè ſimul pereatis in peccato eorum, & quod cõminatus per Moyſen Dominus fuerat, impleuit, ut quiſquis ſe à Chore & Dathan & Abiron non ſeparaſſet, pœnas ſtatim pro impia cõmunione perſolueret. Quo exemplo oſtenditur & probatur, obnoxios omnes & culpæ & pœnæ futuros, qui ſe ſchiſmaticis contra præpoſitos & ſacerdotes religioſa temeritate miſcuerint. Sicut etiam per Oſeę Prophetam Spiritus ſanctus conteſtatur & dicit, Sacrificia eorum tanquam panis luctus: omnes qui manducant ea, contaminabuntur. Docens ſcilicet & oſtendens, omnes omninò cum authoribus ſupplicio coniungi, qui fuerint eorum peccato contaminati. Quæ ergò apud eos merita eſſe circa Deum poſſunt, quibus ſupplicia diuinitùs irrogantur?

Num. 16.

Oſeæ 9.

1. D. Leo Magnus in epiſtola octogeſimaſeptima ad Epiſcopos Aphricanos, per Mauritaniam Cæſareenſem conſtitutos: Quòd ſi in quibuslibet Eccleſiæ gradibus prouidenter ſcienterque curandum eſt, ut in Dei domo nihil ſit inordinatum, nihilque præpoſterum: quanto magis elaborandum eſt, ut in electione eius qui ſupra omnes gradus conſtituitur, non erretur? nã totius familiæ Domini ſtatus & ordo nutabit, ſi quod requiritur in corpore, non inueniatur in capite.

2. Gregorius Magnus libro quarto epiſtola quinquageſimaſecunda ad Epiſcopos Galliarum: Ad hoc diuinæ diſpenſationis prouiſio gradus diuerſos & ordines conſtituit eſſe diſtinctos, ut dum reuerentiam minores potioribus exhiberent, & potiores minoribus dilectionem impenderent: una concordiæ fieret ex diuerſitate contextio, & rectè officiorum gereretur adminiſtratio ſingulorum: Neque enim uniuerſitas alia poterat ratione ſubſiſtere, niſi huiuſmodi magnus eam differentiæ ordo ſeruaret. Quia uerò creatura in una eademque qualitate, gubernari uel uiuere non poteſt, cæleſtium militiarum exemplar nos inſtruit: quia dum ſint Angeli, ſint Archangeli, liquet quòd non æquales ſunt: ſed in poteſtate & ordine, ſicut noſtis, differt unus ab altero.

Hierarchia eccleſiæ.

3. Dionysius Areopagita in libro de Eccleſiaſtica hierarchia, capite quinto in initio, ubi de ſacris ordinibus tractationem inſtituit: Tempus iã admonet, poſt diuina iſtiuſmodi munia, ipſos exponere ſacros Ordines, ac diſtributiones, uirtuteſque ipſorum, & actiones atque conſummationes, ſubiectamque illis trinitatem excellentium ordinum, ut oſtendatur ſacerdotij noſtri perfunctio, inordinata omnia & incompoſita atque confuſa ab ſe arcere ſemper atque cohibere: ornatum uerò atque ordinem & grauitatem, in proportionibus ſanctorum ordinum ſuorum exhibere. Et quidem hierarchiam omnem cur in Trinitatis diſtribuerimus numerum, in libro de cæleſti hie-

Inordinata & incompoſita arcet Sacerdotium Chriſtianæ legis.

DE MATRIMONII SACRAMENTO.

I

Quid eſt matrimonium?

M*ATRIMONIVM* eſt [a] legitima viri fœminæq; coniunctio, ad conſuetudinem vitæ indiuiduam inter ipſos coniuges tranſigendam diuinitùs inſtituta.

B. Legitima inquam, vt mutuus amborum [b] conſenſus accedat, & gradus, quos uocant, [c] conſanguinitatis & affinitatis, aliaq; id genus matrimonium vel prohibentia, vel dirimentia, minimè intercedant.

C. Cuius quidem coniugalis coniunctionis ſi primarium authorem quæris, [d] Deus eſt Opt. Max. qui primos coniuges & humani generis parentes in ipſo paradiſo coniunxit, ſuaq; benedictione cohoneſtauit. Sin finem inſtitutionis ſpectas, eſt humani generis ad [e] Dei gloriã propagatio, & coniugum inter ſe familiaris fiduſq; [f] conuictus, ac prætereà [g] fornicationis in hac naturæ corruptæ imbecillitate deuitatio.

a Aug. in li. de fid. & oper. c. 7. & lib. 1. de nup. & concu. ca. 10. & 21. Li. de bono cõiu. c 24. Am. in ca. 5. Eph. Pet. Dam. ſer. 1. de dedi. Lucius 3. in 5. decretal. tit 7. c. 9. Conſtan. concil. ſeſſ. 15. art 8. Tridẽ. ſeſſ. 24 can. 1.

b Gen. 24 g Tob. 7. c d Amb. de inſt. virg. cap. 6.

c Calixt. 1. epi. 2. Lateranẽ. can. 50. Trid. ſeſſ. 24. can. 3. & 4. & de refor. matrimo. c. 2. & ſeq.

d Gen. 2. d Mat. 19. a 1. Cor. 7. a Epheſ. 5.

e Geneſ. 2. d

f Chryſ. in hom. 20. in epiſto. ad Epheſ. in morali exhortat.

g 1. Corin 7. a Auguſti. lib. 9. de Gene. ad lit. cap 7. Ephe. in Pſal. 43.

SCRIPTVRAE.

Genesis vigeſimoquarto: Et dixerunt Laban & Bathuel: Vocemus puellam, & quæramus ipſius uoluntatem. Cumque uocata (Rebecca) ueniſſet, ſciſcitati ſunt: Vis ire cum homine iſto? Quæ ait, Vadam.

Tobiae ſeptimo: Et appræhendens (Raguel) dexteram filiæ ſuæ (Saræ,) dexteræ Tobiæ tradidit, dicens: Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob uobiſcum ſit, & ipſe coniungat uos, impleatque benedictionem ſuam in uobis. Et accepta charta, fecerunt conſcriptionem coniugij. Et poſt hæc epulati ſunt, benedicentes Deum.

Genesis ſecundo capite: Immiſit ergò Dominus Deus ſoporem in Adam: cumque obdormiſſet, tulit unam de coſtis eius, & repleuit carnem pro ea. Et ædificauit Dominus Deus coſtam quam tulerat de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad Adam. Dixitq; Adam: Hoc nunc os ex oſsib. meis,

ſto eius, hoc eſt, in Eccleſia, ubi nuptiarum non ſolùm uinculum, uerumetiā ſacramentum itá commendatur, ut non liceat uiro uxorem ſuam alteri tradere: quod in republica tunc Romana, non ſolùm minimè culpabiliter, uerumetiam laudabiliter Cato feciſſe perhibetur.
Vinculū & ſacramentū nuptiarum.

2. Idem libro primo de nuptijs & concupiſcentia, capite decimo: Quoniam ſanè non tantùm fœcunditas, cuius fructus in prole eſt, nec tantùm pudicitia, cuius uinculum eſt fides, uerumetiā quoddā ſacramentū nuptiarū cōmēdatur fidelibus coniugatis. Vndè dicit Apoſtolus: Viri, diligite uxores ueſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiā: huius proculdubiò ſacri res eſt, ut mas & fœmina cōnubio copulati, quādiu uiuūt, inſeparabiliter perſeuerent, nec liceat excepta cā fornicationis, à cōiuge cōiugē dirimi. Hoc.n. cuſtoditur in Chriſto & eccleſia, ut uiuēs cū uiuente in æternū nullo diuortio ſeparetur. Cuius ſacri tanta obſeruatio eſt in ciuitate Dei noſtri, in mōte ſancto eius, hoc eſt, in eccleſia Christi quibuſq; fidelibus cōiugatis, qui ſine dubio mēbra ſunt Chriſti, ut cùm filiorū procreādorū cauſa uel nubāt fœminæ, uel ducantur uxores, nec ſterilē coniugē fas ſit relinquere, ut alia fœcūda ducatur. Quod ſi quiſquā fecerit, nō lege huius ſeculi, ubi interueniēte repudio, ſine crimine cōcedit, cùm alijs alia copulare cōnnubia. Quod ēt ſanctū Moyſen Dn̄s propter duritiā cordis illorū Iſraelitis permiſiſſe teſtatur, ſed lege euāgelij reus eſt adulterij, ſicut etiā illa, ſi alteri nupſerit. Et uſqueadeò manēt inter uiuentes ſemel inita iura nuptiarum, ut potiùs ſint inter ſe coniuges, qui ab alterutro ſeparati ſunt, quàm cū his, quibus alijs adhæſerunt. Cū alijs quippe adulteri non eſſent, niſi ad alterutrum coniuges permanerēt. Deniquè mortuo uiro cum quo uerū connubiū fuit, fieri uerum connubium non poteſt, cum quo prius adulterium fuit. Itá inter uiuentes manet quoddam uinculū coniugale, qđ nec ſeparatio, nec cū altero copulatio poſsit auferre. Manet aūt ad noxā criminis, nō ad uinculū fœderis: ſicut apoſtata anima uelut de coniugio Xp̄i recedēs, ēt fide perdita, ſacramentū fidei nō amittit, qđ lauacro regenerationis accepit. Redderet enim proculdubiò redeūti, ſi amiſiſſet abſcedēs. Habet autem hoc qui receſſerit, ad cumulum ſupplicij, non ad meritum præmij.
Sacramentū nuptiarum. *Eph.5. Col.3.* *Pſal.47.* *Mat.19.* *Lege euāgelij adulterij, sed ſunt, qui coniuge uiuente contrahūt cū alia perſona.* *Vinculū coniugale ſeparatio auferre nequit.*

3. Item cap. xxi. eiuſdē lib. Rn̄debit ēt cōnubij ſacr̄m, De me ante peccatū dictū eſt in paradiſo, Relinquet homo patrē & matrē, & adhærebit uxori ſuæ, & erūt duo in carne una. Quod magnū ſacr̄m dicit Apoſtolus in Chriſto & in eccleſia. Quod ergò eſt in Chriſto & in eccleſia magnum, hoc in ſingulis quibuſque uiris atque uxoribus minimū, ſed tamen coniunctionis inſeparabile ſacramentum.
Connubij Sacramentum. *Gen.2.* *Ephe.5.* *Cōiunctionis inſeparabile Sacramētum.*

4. Idem Auguſtinus de bono coniugali, cap. 24. Bonū igitur nuptiarū per oēs gētes atq; oēs hoīes, in cā generādi eſt & in fide caſtitatis. Quòd aūt ad populū Dei pertinet, ēt in ſanctitate ſacri, per quā nefas eſt, ēt repudio intercedente, alteri nubere dū uir eius uiuit, nec ſaltē ipſa cauſa pariendi. Quæ cū ſola ſit, qua nuptiæ ſiunt, nec ea re nō ſubſequēte pp̄ quā ſiūt, ſoluitur uinculū nuptiale niſi coniugis morte. Quemadmodū ſi ſiat ordinatio cleri ad plebē congregandam, ēt ſi plebis cōgregatio nō ſubſequat̃, manet tn̄ in illis ordinatis ſacr̄m ordinatiōis: & ſi aliqua culpa q̃ſquā ab officio remoueat, Sacro Dn̄i ſemèl impoſito nō carebit, q̄uis ad iudiciū permanente. Generationis itaq; cauſa fieri nuptias Apoſtolus itá teſtis eſt. Volo, inquit, iuniores nubere. Et quaſi ei diceret, ut q̃d? cōtinuò ſubiecit, filios p̄creare, m̄resfamilias eſſe. Ad
Sanctitas Sacramēti facit, ut nec interueniēte repudio, liceat alteri nubere. *Confertur cū Sacramēto ordinis.* *Proles 1.Tim 5.* *Fides 1.Cor.7.*

Ad fidem autem caſtitatis illud pertinet, uxor non habet poteſtatem corporis ſui, ſed uir. Similiter & uir non habet poteſtatem corporis ſui, ſed mulier. Ad ſacramenti ſanctitatem illud, Vxorem à uiro non diſcedere, quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut uiro ſuo reconciliari: & uir uxorem non dimittat. Hæc omnia bona ſunt, propter quæ nuptiæ bonæ ſunt, proles, fides ſacramentum. Nec prolem autem carnalem iam hoc in tempore quærere, ac per hoc ab omni tali opere immunitatem quandam perpetuam retinere, atque uni uiro Chriſto ſpiritualiter ſubdi, melius eſt uti que & ſanctius: ſi tamen ea uacatione ſic utantur homines, quomodò ſcriptum eſt, Vt cogitent quæ ſunt Dei, quomodò placeant Deo.

Sacramentū.

Cælibatus matrimonio præſtat. 1.Cor.

5. AMBROSIVS in caput quintum epiſtolæ ad Epheſios: Myſterij ſacramentum grande in unitate uiri & fœminæ eſſe ſignificat. Nec hoc prodit, ſed aliam cauſam quæ non diſcordet a memorato myſterio, flagitat, quā ſcit ad profectum humani generis pertinere, hoc eſt, Eccleſiæ & Saluatoris, ut ſicut relictis parentibus, homo uxori ſuæ adhæret, ità & relicto omni errore, Eccleſia adhæreat & ſubijciatur capiti ſuo, quod eſt CHRISTVS.

6. PETRVS Damianus in ſermone de dedicatione, agens de nuptiarum ſacramento, ità ait: Hoc magnum eſt, ait Apoſtolus, & Dominus in Euangelio. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una. Quid enim magìs unum, quam illi, quibus eſt una caro, una menſa, unus torus, hæreditas una? Honorabile coniugium (dicit uas electionis) torus immaculatus. Hoc deſtruuntur inceſtuoſa coniugia, & legitimorum hæredum digna progenies propagatur.

Mat.19.

Heb.13.

7. LVCIVS tertius libro quinto decretalium Gregorij, titulo ſeptimo de hæreticis, capite nono, Ad abolendam: Vniuerſos qui de ſacramento corporis & ſanguinis Domini noſtri IESV CHRISTI, uel de baptiſmate, ſeu de peccatorum confeſsione, Matrimonio, uel reliquis eccleſiaſticis ſacramentis aliter ſentire aut docere non metuunt, quàm ſacroſancta Romana eccleſia prædicat & obſeruat: & generaliter quoſcunque eadem Romana eccleſia uel ſinguli epiſcopi per diœceſes ſuas, cum conſilio clericorum, uel clerici ipſi ſede uacante, cum conſilio (ſi oportuerit) uicinorum Epiſcoporum hæreticos iudicauerint: uinculo perpetui anathematis innodamus.

Sacro baptiſmi, Confeſſionis, & cæteris annumeratur Matrimonij ſacramentū. Ro. Eccl. doctrina de ſacramētis, amplectenda eſt.

8. CONCILIVM Conſtantienſe ſeſsione decimaquinta damnat huncarticulum octauum Ioannis Huſs: Sacerdotes criminoſè uiuentes, infideliter ſentiunt de 7. ſacramentis eccleſiæ, &c.

9. TRIDENTINVM ſeſsione uigeſimaquarta, canone primo: Si quis dixerit, Matrimonium non eſſe uere & propriè unum ex ſeptem legis euangelicæ ſacramentis à CHRISTO Domino inſtitutum, ſed ab hominibus in * Eccleſia inuentum, neque gratiam conferre, anathema ſit.

alias *ī eccleſiā, inuectū.

1. B. AMBROSIVS de inſtitutione uirginis, capite ſexto: Cùm initiatur coniugium, tunc coniugij tamen aſciſcitur. Non enim defloratio uirginitatis facit coniugium, ſed pactio coniugalis. Deniquè cùm iungitur puella, cōiugium eſt, non cùm uirili admixtione cognoſcitur.

2. CALIXTVS primus epiſtola ſecunda, capite quarto: Coniunctiones conſanguineorum fieri prohibentur, quandò has & diuinæ & ſeculi prohibent leges. Leges ergò diuinæ hoc agentes, & eos, qui ex eis prodeunt, non ſolùm eijciunt, ſed & maledictos appellant. Leges ergo ſeculi, infames tales uocant & ab hæreditate repellunt. Nos uerò ſequentes Patres noſtros,

Pactio coniugalis facit cōiugium. Sanguine iunctorū coniugia phibent.

& eorum ueſtigijs inhærentes, infamia eos notamus, & infames eſſe cenſemus, quia infamiæ maculis ſunt adſperſi. Nec eos uiros, nec accuſationes eorum, quos leges ſeculi reijciunt, ſuſcipere debemus. Quis enim dubitat leges humanas, rationi & honeſtati non repugnantes, eſſe amplectendas, præſertim ubi uel publicæ conſulunt utilitati, uel Eccleſiaſticæ dignitatis authoritatem defendunt, ac pro adminiculo tuētur? Eos autē cōſanguineos dicimus, quos diuinæ & Imperatorū ac Romanorū atque Græcorum leges conſanguineos appellant, & in hæreditatem ſuſcipiunt, nec repellere poſſunt.

3. Concilivm Lateranenſe magnum ſub Innocentio tertio, capite quinquageſimo: Non debet repræhenſibile iudicari, ſi ſecundùm uarietatem temporum, ſtatuta quandoquè uarientur humana, præſertim cùm urgens neceſsitas, uel euidens utilitas id expoſcit: quoniā ipſe Deus ex his quæ in ueteri teſtamento ſtatuerat, nonnulla mutauit in nouo. Cùm igitur prohibitiones de coniugio in ſecundo & tertio affinitatis genere minimè contrahendo, & de ſobole ſuſcepta ex ſecundis nuptijs, cognationi uiri non copulanda prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquandò periculum pariant animarum, ut ceſſante prohibitione ceſſet effectus, conſtitutiones ſuper hoc editas, ſacri approbatione concilij reuocantes, præſenti conſtitutione decernimus, ut ſic contrahentes decætero liberè copulentur. Prohibitio quoquè copulæ coniugalis, quartum conſanguinitatis & affinitatis gradum decæterò non excedat, quoniam in ulterioribus gradibus, iam non poteſt abſque graui diſpendio huiuſmodi prohibitio generaliter obſeruari. Quaternarius enim numerus benè congruit prohibitioni coniugij corporalis, de quo dicit Apoſtolus, quòd uir non habet poteſtatem ſui corporis, ſed mulier: neque mulier habet poteſtatem ſui corporis, ſed uir: quia quatuor ſunt humores in corpore, quod conſtat ex quatuor elementis. Cùm ergò iam uſque ad quartum gradum prohibitio coniugalis copulæ ſit reſtricta, eam ità eſſe uolumus perpetuam, nō obſtantibus conſtitutionibus ſuper hoc dudùm editis, uel ab alijs uel à nobis, ut ſi qui contra prohibitionem huiuſmodi præſumpſerint copulari, nulla longinquitate defendantur annorum, cùm diuturnitas temporum non minuat peccatum, ſed augeat: tantoque grauiora ſint crimina, quanto diutiùs infelicem detinent animam alligatam.

Quartū conſanguinitatis & affinitatis gradū nē excedat phibitio cōiugalis

4. Concilivm Tridentinum ſeſsione vigeſimaquarta, canone tertio: Si quis dixerit, eos tantùm conſanguinitatis & affinitatis gradus, qui Leuitico exprimuntur, poſſe impedire matrimonium contrahendum, & dirimere contractum, nec poſſe Eccleſiam in nonnullis illorum diſpenſare, aut cōſtituere, ut plures impediant & dirimant, anathema ſit.

Leu. 18.

Diſpenſatio Eccleſiæ circa gradus cō ſanguin.

5. Item Canone quarto: Si quis dixerit, Eccleſiam non potuiſſe conſtiſtituere impedimenta matrimonium dirimentia, uel in ijs conſtituendis erraſſe, anathema ſit.

Impedimēta matrimonij dirimentia.

6. In eadem ſeſsione in decreto de Reformatione Matrimonij, capite ſecundo: Docet experientia, propter multitudinem prohibitionum, multotiès in caſibus prohibitis ignoranter contrahi matrimonia: in quibus uel non ſine magno peccato perſeueratur, uel ea non ſine magno ſcandalo dirimūtur. Volens itaque Sancta Synodus huic incommodo prouidere, & à cognationis ſpiritalis impedimento incipiens, ſtatuit ut unus tantùm, ſiue uir ſiue mulier, iuxta ſacrorum canonum inſtituta, uel ad ſummum unus & una, baptizatum

Spiritualis cognatio inter quos contrahatur.

zatum de Baptiſmo ſuſcipiant:inter quos ac baptizatum ipſum, & illius patrem,& matrem.necnon inter baptizantem & baptizatum, baptizatique patrem ac matrem,tantum ſpiritualis cognatio contrahatur. Parochus antequam ad Baptiſmum conferendum accedat,diligenter ab iis,ad quos ſpectabit,ſciſcitetur,quem uel quos elegerint, ut baptizatum de ſacro fonte ſuſcipiant,& eum uel eos tantùm ad illum ſuſcipiendum admittat,& in libro eorum nomina deſcribat: doceatque eos, quam cognationem contraxerint, nè ignorantia ulla excuſari ualeant. Quòd ſi alij,ultra deſignatos, baptizatum tetigerint,cognationem ſpiritualem nullo pacto contrahant: conſtitutionibus in contrarium facientibus, non obſtantibus. Si Parochi culpa uel negligentia ſecùs factum fuerit, arbitrio ordinarij puniatur. Ea quoquè cognatio quæ ex Confirmatione contrahitur, confirmantem & confirmatum, illiùsque patrem & matrem, & tenentem non egrediatur: omnibus inter alias perſonas huius ſpiritualis cognationis impedimentis omninò ſublatis.

Sponſalia.

ITEM cap. 3. Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum, ubi ſponſalia quacunq; ratione ualida non erunt,ſancta ſynodus prorſus tollit:ubi autem ualida fuerint,primum gradum non excedant:quoniam in ulterioribus gradibus iam non poteſt huiuſmodi prohibitio abſque diſpendio obſeruari.

ET capite quarto: Præterea ſancta ſynodus, iiſdem & alijs grauiſsimis de cauſis adducta,impedimentum quod propter affinitatem ex fornicatione contractam inducitur,& matrimonium poſteà factum dirimit,ad eos tantū, qui in primo & ſecundo gradu coniunguntur,reſtringit.In ulterioribus uerò gradibus ſtatuit, huiuſmodi affinitatem matrimonium poſteà contractū non dirimere.

Intrà gradus phibitos cōtrahentes.

ITEM quinto: Si quis intrà gradus prohibitos ſcienter matrimonium contrahere præſumpſerit, ſeparetur, & ſpe diſpenſationis conſequendæ careat:idque in eo multò magis locum habeat, qui non tantùm matrimonium contrahere,ſed etiam conſummare auſus fuerit. Quòd ſi ignoranter id fecerit,ſi quidem ſolennitates requiſitas in contrahendo matrimonio neglexerit,eiſdem ſubijciatur pœnis: non enim dignus eſt, qui Eccleſiæ benignitatem facilè experiatur,cuius ſalubria præcepta temerè contempſit. Si verò ſolennitatibus adhibitis, impedimentum aliquod poſteà ſubeſſe cognoſcatur,cuius ille probabilem ignorantiam habuit, tunc faciliùs cum eo & gratis diſpenſari poterit. In cōtrahendis matrimonijs uel nulla omninò detur diſpenſatio,uel raro: idque ex cauſa,& gratis concedatur.In ſecundo gradu nunquam diſpenſetur,niſi inter magnos principes,& ob publicam cauſam.

1. C. CHRYSOSTOMVS homilia uigeſima in epiſtolam Pauli ad Epheſios, in morali exhortatione, multa pulchra habet de pacifico coniugum conuictu.

Matrimoniū remedium in firmitatis.

2. AVGVSTINVS libro nono de Geneſi ad literam,capite ſeptimo: Denique utriuſque ſexus infirmitas propendens in ruinam turpitudinis, rectè excipitur honeſtate nuptiarum, ut quod ſanis poſſit eſſe officium, ſit ægrotis remedium. Neque enim quia incontinentia malum eſt, ideò connubium, uel quo incontinentes copulantur, non eſt bonum: immò uerò non propter illud malum culpabile eſt hoc bonum,ſed propter hoc bonum, ueniale eſt illud malum: quoniam id quod bonum habent nuptiæ, & quòd bonæ ſunt nuptiæ,peccatū eſſe nūquā pōt.Hoc aūt tripartitū eſt,fides,proles,ſacramentum

Tripartitum bonum Matrimonij.

mentum: In fide attenditur, nè præter uinculum coniugale, cum altera uel altero noncumbatur. In prole, ut amanter ſuſcipiatur, benignè nutriatur, religioſè educetur. In ſacramento autem, ut coniugium non ſeparetur, & dimiſſus aut dimiſſa nec cauſa prolis alteri coniungatur. Hęc eſt tanquā regula nuptiarum, qua uel naturæ decoratur fœcunditas, uel incontinentiæ regit̄ prauitas. Vndè quia ſatis diſſeruimus in eo libro, quem de bono coniugali nup edidimus, ubi & cōtinentiā uidualē, & excellentiam virginalem pro ſuorū graduum dignitate diſtinximus, diutiùs hic noſter ſtylus non eſt occupādus.

Fides
Proles
Sacramētum.
Coniugij indiſſolubilis nexus.

2. Chrysost. in pſalmum 43. Qui Dei opus tanta affecit ignominia, quid tandèm patietur? & maximè quandò qui hæc facit, habet uxorē. Nè mihi. n. dixeris naturæ cupiditatem. Propterea enim permiſſum fuit matrimonium, uè ultra proprios terminos progredereris. Vide enim quāto dignus eris ſupplicio. Nam Deus tuæ quieti & honori proſpexit, ut & naturæ rabiem p uxorem compeſceres, & hoc abſque ullo periculo faceres, & ab omni turpitudine & dedecore liberareris. Tu autem eum, qui tantam tui curam gerit ex redundanti quadam & exuberanti copia, iniuria afficis.

Ad euitādum fornicationē pmiſſum matrimonium.

II

Qua ratione Matrimonium eſt Sacramentum?

A. Quatenùs [a] ea coniunctio quæ inter uirum & vxorem arctiſsima intercedit, cōgruum & ſacrū eſt ſignum diuinitùs institutū, quo Chriſti ſponſi & Eccleſię ſponſę coniunctio ſanctiſsima firmiſsimaque deſignatur.

B. Hoc ipſum ſignum Chriſtianis coniugibus, quandò Matrimonium ritè [b] auſpicantur, ad gratiam Dei prodeſt accipiendam: Quæ gratia coniugibus naturalem [c] perficit amorem, & indiſſolubilem vnitatem confirmat, eosq; ſanctificat, vt non modò duo ſint, [d] maneantq; in carne vna ſecūdùm ſuam vocationem, verumetiam vt mutuam inter ſe fidem, pacem, dilectionem, & conſenſionem maximam vſq; conſeruent. Atque ità in eis efficitur, quod Apoſtolus docet, [e] *Honorabile connubium in omnibus & torus immaculatus.*

C. Proindè Paulus [f] idem, vbi coniunctionis eiuſmodi tractat myſterium, perſpicuè dixit: Sacramentvm hoc magnvm est, *ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia.* Sic & Auguſt. Non tātùm, [g] inquit, fœcūditas, cuius fructus in prole eſt, nec tantū pudicitia, cuius vinculū eſt fides, verùm etiam quoddam Sacramentū nuptiarū commendat̄ fidelib. coniugatis. Vndè dicit Apoſtolus: [h] *Viri, diligite uxores ueſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam.* Et [a] rursùs: In nuptijs plùs valet ſanctitas Sacramēti, quàm fœcunditas vteri.

a Ambr. in c. 5. Ephe. Aug. vt ſuprà Cōc. Flo. Trid. ſeſ. 24. in doctri. de Sacramento Matrimonij.
b Tob, 3. c 6. & 8. b Euariſtus epi. 1. Trid. c. 1. reform. matrim.
c Chryſo. ho. 20. in epi. ad Eph. Ambr. l. 1. de Abrahā. c. 7.
d Geneſi 2. d
e Heb, 13. a
f Eph. 5. Ambro. ibid. Leo epiſt. 92. ad Ruſticum Narbon.
g Li. 1. de nuptiis & concupi. c. 10. & 21.
h Eph. 5. f
a Aug. lib. de bono coniugali, c. 18.

SCRI-

SCRIPTVRAE.

Tobiae tertio: Tu ſcis Domine (inquit Sara filia Raguelis) quia nunquàm concupiui uirum, & mundam ſeruaui animam meam ab omni concupiſcentia. Nunquàm cum ludentibus miſcui me, neque cum his qui in leuitate ambulant, participem me præbui. Virum autem cum timore tuo, non cũ libidine mea, conſenſi ſuſcipere.

Et capite ſexto: Tunc Angelus Raphael dixit Tobiæ: Audi me, & oſtẽdam tibi, qui ſunt quibus præualere poteſt dæmonium. Hi nanque qui coniugium ità ſuſcipiunt, ut Deum à ſe & à ſua mente excludant, & ſuæ libidini ità uacent, ſicut equus & mulus quibus non eſt intellectus: habet poteſtatem dæmonum ſuper eos. Tu autem cùm acceperis eam, &c. accipies uirginem cum timore Domini, amore filiorum magis quàm libidine ductus, ut in ſemine Abrahæ benedictionem in filijs conſequaris.

Tobiae octauo: Dixitque Tobias: Et nunc Domine tu ſcis, quia non luxuriæ cauſa accipio ſororem meam coniugem, ſed ſola poſteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in ſecula ſeculorum.

Geneseos ſecundo, ut ſuprà quæſtione præcedenti.

Ad Hebræos decimotertio: Honorabile connubium in omnibus & torus immaculatus. Fornicatores enim & adulteros iudicabit Deus.

Ad Epheſios quinto, ut ſuprà quæſtione præcedenti.

PATRES.

1. A. Ambrosivs in caput quintum ad Epheſios, ut ſuprà quæſtione prima, A.4.

2. Avgvstinvs, ut in priore quæſtione.

3. Concilivm Florentinum: Septimum eſt ſacramentum Matrimonij, quod eſt ſignum coniunctionis Chriſti & eccleſiæ, ſecundùm Apoſtolum dicentem, Sacramentum hoc magnum eſt &c. Cauſa efficiens Matrimonij regulariter eſt mutuus conſenſus, per uerba de præſenti expreſſus. Aſsignatur autem triplex bonum Matrimonij. Primum, proles ſuſcipienda & educanda ad cultum Dei. Secundum eſt fides, quam unus coniugum alteri ſeruare debet. Tertium indiuiſibilitas Matrimonij, propter hoc quòd ſignificat indiuiſibilem coniunctionem Christi & eccleſiæ.

Cauſa efficiẽs matrimonij. Triplex Matrimonij bonum. Matrimonij indiuiſibilitas.

Concilivm Tridentinum ſeſsione vigeſimaquarta in doctrina de ſacramento Matrimonij: Matrimonij perpetuum indiſſolubilemque nexum primus humani generis parens diuini ſpiritus inſtinctu pronũciauit, cùm dixit: Hoc nunc os ex oſsibus meis, & caro de carne mea: quamobrem relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una. Hoc autem uinculo duos tantummodò copulari & coniungi, Christvs Dominus apertiùs docuit, cùm poſtrema illa uerba, tanquam à Deo prolata, referens dixit: Itaque iam non ſunt duo, ſed una caro. ſtatimque eiuſdem nexus firmitatem ab Adamo tantò antè pronunciatam, his uerbis cõfirmauit: Quod ergò Deus coniunxit, homo non ſeparet. Gratiam uerò, quæ naturalem illum amorem perficeret, & indiſſolubilem unitatem confirmaret, coniugesque ſanctificaret, ipſe Christvs, uenerabilium ſacramentorum inſtitutor atque perfector, ſua nobis paſsione promeruit. quod Paulus apoſtolus innuit, dicens: Viri, diligite uxores ueſtras, ſicut & Christvs dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea: mox ſubiungens, Sacramentum hoc magnum

Indiſſolubilis nexus Matrimonij. Matrimoniũ inter duos tãtùm cõtrahitur. Gratia huius ſacramenti. Ephe.5.

magnum eſt: ego autem dico in CHRISTO & in eccleſia: Cùm igitur matrimonium in lege Euangelica ueteribus connubijs per CHRISTVM gratia præſtet, meritò inter nouæ legis ſacramenta annumerandum ſancti patres noſtri Concilia, & uniuerſalis eccleſiæ traditio ſemper docuerunt: aduerſùs quam impij homines huius ſeculi inſanientes, non ſolùm perperam de hoc uenerabili ſacramento ſenſerunt, ſed de more ſuo, prætextu Euangelij, libertatem carnis introducentes, multa ab Eccleſiæ Catholicæ ſenſu, & ab Apoſtolorum temporibus probata conſuetudine aliena ſcripto & uerbo aſſeruerunt, non ſine magna CHRITI fidelium iactura: quorum temeritati ſancta & uniuerſalis ſynodus cupiens occurrere, inſigniores prædictorum ſchiſmaticorum hæreſes & errores, nè plures ad ſe trahat perniciosa eorum contagio, exterminandos duxit, hos in ipſos hæreticos, eorumque errores decernens anathematiſmos.

Inter ſacramenta nouæ legis numerandum.

1. B. EVARISTVS pontifex & martyr epiſtola prima ad omnes Epiſcopos Aphricanos: Similiter cuſtoditum & traditum habemus ab Apoſtolis, ut uxor legitimè uiro iungatur. Aliter enim legitimum (ut à patribus accepimus, & à ſanctis Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus traditum inuenimus) non fit coniugium, niſi ab his qui ſuper ipſam fœminam dominationem uidentur habere, & à quibus cuſtoditur, uxor petatur, & à parentibus aut propinquioribus ſponſetur, & legibus dotetur, & ſuo tempore ſacerdotaliter (ut mos eſt) cum precibus & oblationibus, à ſacerdote benedicatur, & à paranymphis (ut conſuetudo docet) cuſtodita & conſociata, a proximis tempore congruo petita, legibus dotetur, & ſolenniter accipiatur, & biduo uel triduo orationibus uacent, & caſtitatem cuſtodiant, ut bonæ ſoboles generentur, & Domino in actibus ſuis placeant. Taliter enim & Domino placebunt, & filios non ſpurios, ſed legitimos atque hæreditabiles generabunt. Quapropter filij chariſsimi & merito illuſtres, fide catholica ſuffragãte, ità peracta, legitima ſcitote eſſe connubia.

Quò inchoã dũ ſit piè matrimonium.

Benedictio ſacerdotalis.

2. CONCILIVM Tridentinum in decreto de reformatione matrimonij, capite primo: Tametſi dubitandum non eſt, clandeſtina matrimonia, libero contrahentium conſenſu facta, rata, & uera eſſe matrimonia, quandiù eccleſia ea irrita non fecit: & proindè iure damnandi ſunt illi, & eos ſancta ſynodus anathemate damnat, qui ea uera ac rata eſſe negant, quique falsò affirmant matrimonia à filijs familias ſine conſenſu parentum contracta, irrita eſſe, & parentes ea rata uel irrita facere poſſe: nihilominùs ſancta Eccleſia ex iuſtiſsimis cauſis illa ſemper deteſtata eſt atque prohibuit. Verùm cùm ſancta ſynodus animaduertat, prohibitiones illas propter hominum inobedientiam iam non prodeſſe: & grauia peccata perpendat, quæ ex eiſdem clãdeſtinis coniũgijs ortum habent: præſertim uerò eorum qui in ſtatu damnationis permanent, dum priore uxore, cum qua clam contraxerant, relicta, cũ alia palàm contrahunt, & cum ea in perpetuo adulterio uiuunt. Cui malo cùm ab Eccleſia, quæ de occultis non iudicat, ſuccurri non poſsit, niſi efficacius aliquod remedium adhibeatur: idcircò ſacri Lateranenſis concilij ſub Innocentio tertio celebrati ueſtigijs inhærendo præcipit, ut in poſterum, antequàm matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium parocho tribus continuis diebus feſtiuis in Eccleſia inter Miſſarum ſolennia publicè denuncietur, inter quos matrimonium ſit contrahendum: quibus denunciationibus factis, ſi nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem

Hactenùs fuerunt Clandeſtina, vera matrimonia.

Cap. 51.

Matrimoniũ contracturi, denũciari publicè debẽt.

Parochi pſētia dū matrimonio coniunguntur.

tionem matrimonij in facie Eccleſiæ procedatur: Vbi parochus uiro & mu
liere interrogatis,& eorum mutuo conſenſu intellecto,uel dicat,Ego uos in
matrimonium coniungo in nomine Patris & Filij & ſpiritusſancti: uel alijs
utatur uerbis,iuxta receptum uniuſcuiuſque prouinciæ ritum. Quòd ſi ali-
quandò probabilis fuerit ſuſpicio,matrimoninm malitioſè impediri poſſe,ſi
tot præceſſerint denunciationes, tunc uel una tantùm denunciatio fiat, uel
ſaltem parocho,& duobus uel tribus teſtibus præſentibus matrimonium ce
lebretur: Deindè ante illius conſummationem denunciationes in Eccleſia
fiant,ut ſi aliqua ſubſunt impedimenta,faciliùs detegantur: niſi Ordinarius
ipſe expedire iudicauerit,ut prædictæ denunciationes remittantur: quod il-
lius prudentiæ & iudicio ſancta ſynodus relinquit: Qui aliter quàm præſen
te parocho uel alio ſacerdote,de ipſius Parochi ſeu Ordinarij licētia,& duo
bus uel tribus teſtibus matrimonium contrahere attentabunt,eos ſancta ſy-
nodus ad ſic contrahendum omninò inhabiles reddit: & huiuſmodi contra-
ctus irritos & nullos eſſe decernit,prout eos pręſenti decreto irritos facit &
annullat. Inſupèr Parochum,uel alium ſacerdotem, qui cum minore teſtiū
numero,& teſtes,qui ſine parocho,uel ſacerdote huiuſmodi contractui in-
terfuerint,necnon ipſos contrahentes grauiter arbitrio ordinarij puniri præ
cipit. Prætereà eadem Sancta Synodus hortatur, ut coniuges ante benedi-
ctionem ſacerdotalem in templo ſuſcipiendam, in eadem domo non cohabi
tent. ſtatuitque benedictionem à proprio Parocho fieri, neque à quoquam
niſi ab ipſo Parocho,uel ab Ordinario licentiam ad prædictam benedictio
nem faciendam alij ſacerdoti concedi poſſe: quacunque conſuetudine, etiā
immemorabili,quæ potiùs corruptela dicenda eſt,uel priuilegio,non obſtan
te. Quòd ſi quis Parochus,uel alius Sacerdos, ſiue regularis,ſiue ſecularis
ſit,etiamſi id ſibi ex priuilegio,uel immemorabili conſuetudine licere con-
tendat, alterius parochiæ ſponſos ſine illorum Parochi licentia matrimo-
nio coniungere,aut benedicere auſus fuerit: ipſo iure tam diù ſuſpenſus ma
neat,quàm diu ab ordinario eius parochi,qui matrimonio intereſſe debebat,
ſeu à quo benedictio ſuſcipienda erat, abſoluatur. Habeat parochus librū,
in quo coniugum & teſtium nomina,diemque & locum contracti matrimo-
nij deſcribat quem diligenter apud ſe cuſtodiat. Poſtremò ſancta ſynodus
coniuges hortatur,ut antequam contrahant,uel ſaltem triduò ante matrimo
nij conſummationem ſua peccata diligenter confiteantur, & ad ſanctiſsimū
Euchariſtiæ ſacramentum pie accedant. Si quæ prouinciæ alijs,ultrà prædi-
ctas,laudabilibus conſuetudinibus & cæremonijs hac in re utuntur, eas om-
ninò retineri Sancta Synodus uehementer optat. Nè uerò hæc tam ſalubria
præcepta quēquam lateant,ordinarijs omnibus præcipit, ut cùm primum po
terūt,curent hoc decretum populo publicari, ac explicari in ſingulis ſuarum
diœceſum parochialibus Eccleſijs,idq; in primo anno quàm ſæpiſsimè fiat,
deindè uerò quotiès expedire uiderint. Decernit inſupèr,ut huiuſmodi de-
cretum in unaquaque parochia ſuum robur poſt triginta dies habere inci
piat,à die primæ publicationis,in eadem parochia factæ,numerandos.

Clandeſtina matrimonia deincèps irrita facit Concilium Tridentinum.

Benedictio ſacerdotalis.

Confeſſio & Cōio ſacra ante matrimonij contractū præcedāt.

Promulgatio huius noui decreti.

3. Chrysostomvs homilia vigeſima in epiſtolam ad Epheſios: Reuerà
nanque,reuerà inquam,myſterium eſt,& magnum myſterium,relicto paren-
te eo qui genuit,eo qui aluit, etiam ea quæ peperit, quæ miſerè & cum labo
re parturiuit,illis uidelicet deſertis qui tanta beneficia præſtiterunt,quibus
cum conſuetudo tracta eſt,adhærere uirum illi, quæ anteà neque uiſa ſit,ne-

Amor coniugum.

que

que aliquid commercij cum illo habuerit, atque hanc etiam omnibus præferre. Vere myſterium eſt. Et parentes, etiam cùm iſta fiunt, non offenduntur, ſed magis offenduntur ac dolent cùm non fiunt, expenſis quoquè pecuniæ, ac ſumptu facto lætantur. Magnum reuerà myſterium, & ineffabilem quandam ſapientiam habens. Iſtud ſuprà præfatus dixit, in Chriſto & eccleſia. Veruntamen non propter ipſum ſolum ità dictum eſt. Sed quid? ut uxorem ſcilicet tanquàm propriam carnem foueat, quemadmodùm & Chriſtus Eccleſiam, uxor uerò ut reuereatur uirum. Ephe.5.

4. Ambrosius libro primo de Abraham, capite ſeptimo: Nulli licet ſcire mulierem præter uxorem. Ideò coniugij tibi datum eſt ius, nè in laqueũ incidas, & cum aliena muliere delinquas. Iunctus es uxori? noli quærere ſolutionem, quia non licet tibi uxore uiuente uxorem ducere: nam & aliã quærere, cum habeas tuam, crimen eſt adulterij. Et paulò pòſt: Cognoſcimus velut præſulem cuſtodemque coniugij eſſe Deum, qui non patiatur alienum torum pòllui. Et ſi qui fecerit, peccare eum in Deum, cuius legem uiolet, gratiam ſoluat. Et ideo quia in Deum peccat, ſacramenti cæleſtis amittit conſortium. 1.Cor.7. Mar.6. Præſul cuſtosque côiugij Deus.

1. C. Ambrosius in caput quintum ad Epheſios, ut ſuprà quæſt. præcedenti, A. 5.

2. Leo Magnus epiſtola nonageſimaſecunda ad inquiſitiones Ruſtici epiſcopi Narbonenſis, capite quarto: Non omnis mulier iuncta uiro, uxor eſt uiri: quia nec omnis filius hæres eſt patris. Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos ſunt legitima, & inter æquales, multò priùs hoc ipſum Domino conſtituente quàm initium Romani iuris exiſteret. Itaque aliud eſt uxor, aliud concubina: ſicut aliud ancilla, aliud libera. Propter quod etiam Apoſtolus ad manifeſtandam harum perſonarum diſcretionem, teſtimonium ponit ex Geneſi, ubi dicitur Abrahæ: Eijce ancillam & filium eius. Non enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Iſaac. Vndè quum ſocietas nuptiarum ità ab initio conſtituta ſit, ut præter ſexuum coniunctionem haberet in ſe Christi & Eccleſiæ ſacramentum dubium non eſt, eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docetur nuptiale non fuiſſe miniſterium. Gal.4. Gen.21. Habet in ſe Chriſti & eccleſiæ Sacramentum.

3. Avgvstinvs lib.1. de nuptijs & concupiſcentia, capite decimò, & uigeſimoprimo, ut in quæſtione præcedenti, C. 3.

4. Idem libro de bono coniugali, ca. decimooctauo, ut in textu, & in quæſtio. ſequenti, B. 3.

III

An dirimi unquàm poteſt Matrimonium?

A. Matrimonium dirimi non poſſe, ſed illius nexum indiſſolubilem eſſe, primi hominis verba illa demonſtrant, [a] *Relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.* Quam rem [b] Chriſtus quoquè confirmauit, cũ Adæ verba veluti diuina repeteret, illud etiam adiungens, *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Atque alibi docet, *Omnis qui dimittit uxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimiſ-* a Gen. 2.d b Matt.19.a Marc.10.b Orig tract.7. in Matth. c Luc.16.d Marc.10.b Rom.7.a Can.Apo.48. Amb. in cap. 16 Luc.

 ſam à

ſam à viro ducit, mæchatur. Hanc porrò Dei legem & inuiolabilem ordinationem de perpetua coniugalis nexus firmitate illuſtrans, *His*, ait, [d] *qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem à uiro non diſcedere: quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut uiro ſuo reconciliari. Et uir uxorem non dimittat*. Ac poſteà [e] ſubijcit: *Mulier alligata eſt legi, quanto tempore vir eius viuit*.

d 1. Cor. 7. b Auguſtin. de Fal. coniug. lib. 2. ca. 5. & 9. Itē homil. 49. ex 50. Cōcil. Mileuit. c. 17.
e Ibidē n g. & Ro. 7. a

B. Etſi igitur nulla etiam ſperetur [f] proles, & quælibet vitæ incommoda, duriſsimique caſus accedant, tamen contractum ſemel matrimonium valet, adeoque ratum & firmum eſt, ſi præſertim ſit conſummatum, vt vſq; indiſſolubile in omni vita perſeueret. Vndè non poteſt alter coniugum ab altero in vniuerſum diuertere, niſi fortè priuſquàm inter coniuges carnale commercium interceſſerit, religioſæ vitæ * inſtitutū ſuſcipiat. Vbi verò cauſæ quædam offerunt ſeſe, ob quas aliquandò coniuges ſeparentur, non idcircò vinculum ſoluitur, [g] ſed tori & cohabitationis communitas, quæ anteà fuit, impeditur.

f Auguſt. de bono cōiug. c. 7. 15. 18. 24. Hier. in Epitaph. Fabiolæ ad Ocea. epi. 30.
* decre. li. 3. tit. 32. c. 2. & 14. Trid. ſeſſ. 24. c. 6.
g Con. Flor. Trid. ſeſs. 24. can. 7. & 8. Augu. li. 1. de adul. cōiug. c. 11.

C. Cuius rei cauſam in Chriſto ipſo ſtatuemus, qui ſumma, perpetua & inſeparabili prorsùs vnione [h] Eccleſiā, ſponſam illam vnicam, ſemperq; chariſſimam, ſibi adiunxit atque copulauit. Neq; ſolùm hæc ipſa, quæ inter virum & vxorem eſt, coniunctio, vinculi coniugalis habet firmitatem, verumetiā omnem indè polygamiam, [a] nè uni videlicet viro plures nubant, aut vna pluribus detur maritis, penitùs excludit. Quarè Chriſtus, vt Matrimonium & certiùs confirmaret, & ad puriorem primæuumque illum ſtatum reuocaret, ſignificanter dixit: [b] *Erunt duo in carne vna*. Et rursùm: *Iam non ſunt duo, ſed una caro*.

h Eph. 5. f g Can. 5. a b c.
a Iſido. lib. 2. de offi. Eccl. c. 19. Trid. ſeſſ. 24. can. 2.
b Gen. 2. d Mat. 19. a Mar. 10. b.

SCRIPTVRAE.

MATTHAEI decimonono: Non legiſtis, quia qui fecit ab initio maſculum & fœminam fecit eos? Et dixit: Propter hoc, dimittet homo patrē & matrem, & adhærebit uxori ſuæ: & erunt duo in carne una. Itaque iam non ſunt duo, ſed una caro. Quod ergò Deus coniunxit, homo non ſeparet.

MARCI decimo: Ab initio autem creaturæ maſculum & fœminam fecit eos Deus. Propter hoc, relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit ād uxorem ſuam, & erunt duo in carne una. Itaque iā non ſunt duo, ſed

ſed una caro. Quod ergò Deus coniunxit, homo non ſeparet.

Lucae decimoſexto: Omnis qui dimittit uxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimiſſam à uiro ducit, mœchatur.

Marci decimo: Quicunque dimiſerit uxorem ſuam & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam. Et ſi uxor dimiſerit uirum ſuum, & alij nupſerit, mœchatur.

Ad Romanos ſeptimo: Quæ ſub uiro eſt mulier, uiuente uiro alligata eſt legi: ſi autem mortuus fuerit uir eius, ſoluta eſt à lege uiri. Igitur uiuente uiro uocabitur adultera, ſi fuerit cum alio uiro: ſi autem mortuus fuerit uir eius, liberata eſt à lege uiri: ut non ſit adultera ſi fuerit cum alio uiro.

Prioris ad Corinthios ſeptimo: Ijs autem qui matrimonio iuncti ſunt, & cæt. ut in textu.

Ad Epheſios quinto, ut ſuprà quæſtione prima.

Canticorum quinto: Veni in hortum meum ſoror mea ſponſa: Aperi mihi ſoror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea &c. Qualis eſt dilectus tuus ex dilecto, ò pulcherrima mulierum? qualis eſt dilectus tuus ex dilecto, quia ſic adiuraſti nos?

PATRES.

1. A. Origenes tractatu ſeptimo in Matthæum: Scio quoſdam, qui præſunt eccleſijs, extra ſcripturam permiſiſſe aliquā nubere uiro priore uiuente: & contra ſcripturam quidem fecerunt dicētem, Mulier ligata eſt quā to tempore uiuit uir eius. Item uiuente uiro adultera uocabitur, ſi fuerit cū altero uiro. Et nonnullis interiectis: Qua enim ratione adultera eſt mulier, quamuis legitimè uideatur, uiro uiuente: eadem ratione & uir quamuis legitimè accipere uideatur dimiſſam ab aliquo uiro non accipit legitimè ſecundùm ſententiam Chriſti, ſed magis mœchatur, quaſi alienam accipiens.

Scripturæ aduerſatur, contrahere Matrimoniū uiuēte cōiuge. Rom. 7.

Non accipit ſecundū ſententiā Chriſti.

2. Canon Apoſtolorum quadrageſimusoctauus: Si quis Laicus uxorem propriam pellens, alteram uel ab alio dimiſſam duxerit, communione priuetur.

3. Ambrosius in caput decimumſextum Lucæ: Noli uxorem dimittere, nè Deum tuæ copulæ diffitearis authorem. Etenim ſi alienos, multò magis uxorios debes tolerare & emendare mores. Audi quid dixerit Dominus: Qui dimittit uxorem, facit eam mœchari. Etenim cui non licet uiuente uiro mutare coniugium, poteſt obrepere libido peccandi. Itaque qui author erroris, etiam reus culpæ eſt. Quò cum paruulis fœta dimittitur? quò titubanti ueſtigio grandæua detruditur? Durum, ſi excludas parentem, pignora teneas: ut ad contumeliam charitatis, addas etiam pietatis iniuriam. Durius, ſi propter matrem etiam filios ſimùl pellas, cùm magis redimere à patre liberi debeant culpam parentis. Quàm periculoſum, ſi fragilem adoleſcentulæ ætatem errori offeras? Quàm impium, ſi eius deſtituas ſenectutem, cuius defloraueris iuuentutem: Ergò inhonoratum ſtipendijs, & ueteranū imperator dimittat inglorium, atque imperij ſui poſſeſſione detrudat, & ruſticum laboris effœtum agro ſuo propulſet agricola? An quod in ſubditos nefas eſt, in comparem fas eſt? Dimittis ergò uxorem quaſi iure ſine crimine, & putas id tibi licere, quia lex humana non prohibet, ſed diuina prohibet. Qui hominibus obſequeris, Deum uerere. Audi legem Domini, cui obſequuntur etiam qui leges ferunt: Quæ Deus coniunxit, homo non ſepa-

Luc. 16.

Lex diuina prohibet dimiſſionē uxoris. Mat. 19.

ret. Sed non ſolùm hic cæleſte præceptum, ſed quoddam etiam opus Dei ſoluitur. Pateris ne, oro, liberos tuos uiueote te eſſe ſub uitrico? aut incolumi matre, degere ſub nouerca? Pone, ſi repudiata non nubat: & hæc uiuo uiro tibi debuit diſplicere, cui adultero fidem ſeruat? Pone, ſi nubat, neceſsitas illius tuum crimeo eſt: & coniugium quod putas, adulteriũ eſt. Quid enim refert, utrùm id aperta criminis confeſsione, an mariti ſpecie adulter admittat? niſi quòd grauius eſt legem criminis feciſſe, quàm furtum.

Vxoris dimiſſæ coniugiũ, adulteriũ eſt.

4. Avgvstinvs de adulterinis coniugijs libro ſecundo, capite quinto: Sicut manente in ſe Sacramento regenerationis, excommunicatur quis reus criminis, nec illo ſacramento caret, etiamſi nunquàm reconcilietur Deo: ità manente in ſe uinculo fœderis coniugalis, uxor dimittitur ob cauſam fornicationis, nec carebit illo uinculo, etiamſi ouoquàm reconcilietur uiro: carebit autem, ſi mortuus fuerit uir eius. Reus uerò excommunicatus ideò nunquàm carebit regenerationis ſacramento, etiàm non reconciliatus, quoniam nunquam moritur Deus. Remanet itaque, ut ſi ſapere ſecundũ Apoſtolum uolumus: non dicamus uirum adulterum pro mortuo deputandum, & ideò licere uxori eius alteri nubere. Quanuis enim ſit mors adulterium, non corporis, ſed, quod peius eſt, animæ: non tamen de iſta morte loquebatur Apoſtolus, cùm dicebat: Quòd ſi mortuus fuerit uir eius, cui uult nubat: ſed de illa ſola qua de corpore exitur. Quoniam ſi per coniugis adulterium cooiugale ſoluitur uinculum, ſequitur illa peruerſitas, quam cauendam eſſe monſtraui, ut & mulier per impudicitiam ſoluatur hoc uinculo: quæ ſi ſoluitur, libera erit à lege uiri. Et ideò quod inſipientiſsimè dicitur, non erit adultera, ſi fuerit cum altero uiro, quia per adulterium liberata eſt à priori uiro. Quod ſi ità eſt à ueritate deuium, ut oullus id, non dico Chriſtianus, ſed humanus ſenſus admittat, profectò mulier alligata eſt, quandiù uir eius uiuit. Quòd ut apertiùs dicam: quandiù uir eius in corpore eſt. Pari ergò forma & uir alligatus eſt, quandiù mulier eius in corpore eſt. Vndè ſi uult dimittere adulteram, non ducat alteram, nè quod in illa culpat, ipſe committat. Similiter & mulier ſi dimittit adulterum, non ſibi copulet alterum: alligata eſt enim quandiù uir eius uiuit, nec à lege uiri niſi mortui liberatur, ut non ſit adultera ſi fuerit cum alio uiro.

In dimiſſa uxore propter fornicationẽ manet adhuc vinculũ fœderis coniugalis.

Mors corporis tãtùm diſſoluit matrimonij uinculum.

1. Cor. 7.

Ei q dimittit adulterã, non licet aliã ducere.

Et capite nono: Et quid ad nos, ſi nec ſaltem diuina miſeratione mundata, marito reconcilietur à Deo adultera, dum tamen non reconciliatis adulteris, non alia fiant quaſi connubia, quæ conuincuntur eſſe adulteria? Mulier enim alligata eſt, quandiù uir eius uiuit: Ergò conſequenter & uir alligatus eſt, quandiù mulier eius uiuit. Hæc alligatio facit, ut alijs coniungi ſine adulterina copulatione oon poſsint. Vndè neceſsè eſt ex duobus coniugibus, quatuor adulteros fieri, ſi & illa alteri nupſerit, & ille alteram duxerit. Quanuis enim ſceleratiùs mœchetur, qui non cauſa fornicationis uxore dimiſſa alterã duxerit: quod genus adulterij cõmemorauit Matthæus: tamen non ſolùm ipſe mœchatur, ſed ſicuti eſt apud Marcum, Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam: & ſi uxor dimiſerit uirum ſuum, & alij nupſerit, mœchatur: & ſicuti eſt apud Lucã, Oĩs qui dimittit uxorẽ ſuã, & ducit alterã, mœchaẽ: & qui dimiſſam à uiro duxerit, mœchaẽ. De quib. teſtimonijs iã ſatis in li. ſuperiore diſſerui.

1. Cor. 7.

Ex duobus cõiugib. fiũt quatuor adulteri, ſi cũ alijs contrahãt.

Matth. 15.

Etiã mœchatur q adulterã dimittens, contrahit.

Marc. 10.

Luc. 16.

adulterina cõiugia non iure fori, ſed cæli.

6. Idem in libro quinquaginta homiliarum, homilia quadrageſimanona: Non uobis licet habere uxores, quarum priores mariti uiuunt. Nec uobis,

bis,fœminæ,habere uiros licet,quorum priores uxores uiuunt. Adulterina ſunt iſta coniugia,non iure fori, ſed iure cæli. Nec eam fœminam quæ per repudium diſceſsit à marito,licet uobis ducere,uiuo marito. Solius fornicationis cauſa licet uxorem adulteram dimittere, ſed illa uiuente non licet alteram ducere. Et uobis, fœminæ, nec illos uiros, à quibus per repudium diſceſſerunt uxores eorum, maritos habere conceditur. Non licet: adulteria ſunt, non coniugia: Contemnitur Auguſtinus? timeatur uel CHRISTVS.

Adultera uiuête, nô licet aliâ ducere. Matt. 5.

7. CONCILIVM Mileuitanum Canone decimoſeptimo: Placuit,ut ſecundùm Euangelicam & Apoſtolicam diſciplinam,neque dimiſſus ab uxore,neque dimiſſa à marito,alteri coniûgantur,ſed ità maneant,aut ſibimet reconcilientur. Quod ſi contempſerint,ad pœnitentiam redigantur. In qua cauſa legem Imperialem petendam promulgari.

Nec dimiſſus nec dimiſſa alteri côiûgi poteſt.

1. B. AVGVSTINVS in libro de bono coniugali capite ſeptimo: Vſqueadeò fœdus illud initum nuptiale cuiuſdã Sacramêti res eſt,ut nec ipſa ſeparatione irritû fiat:quandoquidem uiuête uiro à quo relicta eſt, mœchatur ſi alteri nupſerit: & ille huius mali cauſa eſt qui reliquit. Et paulò pòſt: Tantum ualet illud ſociale uinculum coniugum, ut cum cauſa procreandi colligetur,nec ipſa cauſa procreandi ſoluatur. Poſſet enim homo dimittere ſterilem uxorem,& ducere de qua filios habeat: & tamen non licet & noſtris quidem iam temporibus,ac more Romano nec ſuperducere, ut amplius habeat quàm unam uiuam: & utique relicta adultera,uel relicto adultero poſſent plures naſci homines, ſi uel illa alteri nuberet,uel ille alteram duceret. Quod tamen ſi non licet,ſicut diuina regula præſcribere uidetur, quem non faciat intentum,quid ſibi uelit tanta firmitas uinculi coniugalis? Quod nequaquàm puto tantum ualere potuiſſe, niſi alicuius rei maioris ex hac infirma mortalitate hominum quoddam ſacramentum adhiberetur,quod deſerentibus hominibus atque id diſſoluere cupientibus,inconcuſſum illis maneret ad pęnam. Siquidem interueniente diuortio,non aboletur illa confœderatio nuptialis: ità ut ſibi coniuges ſint etiam ſeparati:cum illis autem adulterum committant,quibus etiam fuerint poſt ſuum repudium copulati,uel illa uiro,uel ille mulieri:nec tamen niſi in ciuitate DEI noſtri,in monte ſancto eius,talis eſt cauſa cum uxore.

Nec ipſa quidê ſeparatione ſoluitur uinculum.

Nec pliû cauſa uiuo altero licet contrahere.

Cur hoc uinculû indiſſolubile.

Solû in Eccleſia locum habet.

2. IDEM capite decimoquinto: Semel autem initum connubium in ciuitate Dei noſtri,ubi etiam ex prima duorum hominum copula quoddam ſacramentum nuptiæ gerunt, nullo modo poteſt niſi alicuius eorum morte diſſolui. manet enim uinculum nuptiarum, etiam ſi proles cuius cauſa initum eſt,manifeſta ſterilitate non ſubſequatur: ità ut iam ſcientibus coniugibus non ſe filios habituros,ſeparare ſe tamen uel ipſa cauſa filiorum,atque alijs copulare,non liceat.

Indiſſolubile uinculum.

3. IBIDEM capite decimooctauo: Sicut duobus pluribusve ſeruire, ſic à uiro uiuo in alterius tranſire connubium, nec tunc licuit, nec nunc licet, nec unquàm licebit. Apoſtatare quippe ab uno Deo, & ire in alterius adulterinam ſuperſtitionem, ſemper eſt malum. Nec cauſa ergò numeroſioris prolis fecerunt ſancti noſtri, quod Cato dicitur feciſſe Romanus, ut traderet uiuus uxorem etiam alterius domum filijs impleturam. In noſtrarum quippe nuptijs, plùs ualet ſanctitas Sacramenti, quàm fęcunditas uteri.

Non licet ad ſecundû côiugiû trâſire ſuperſtite coniuge.

Sanctitas Sacramenti.

Et capite vigeſimoquarto: Boni igitur. Vide ſuprà quæſtione prima, A. 4.

Matt. 5. 1. Cor. 7. Idē eſt de uiro & uxore iudicium in matrimonij negocio. 1. Cor. 6. Aliæ leges Christi, aliæ Cæſarum.

4. Hieronymus in Epitaphio Fabiolæ ad Oceanum epiſtola trigeſima: Præcepit Dominus uxorem non debere dimitti, excepta cauſa fornicationis: &, ſi dimiſſa fuerit, manere innuptam. Quicquid uiris iubetur, hoc conſequenter redundat in fœminas. Neque enim adultera uxor dimittenda eſt, & uir mœchus retinendus. Si qui meretrici iungitur, unum corpus facit: ergò & quæ ſcortatori, impuroque ſociatur, unum cum eo corpus efficitur. Aliæ ſunt leges Cæſarum, aliæ Chriſti: aliud Papinianus, aliud Paulus nr̄ præcipit. Apud illos uiris impudicitiæ frœna laxantur: & ſolo ſtupro atque adulterio condemnato, paſsim per lupanaria & ancillulas libido permittitur: quaſi culpam dignitas faciat, non uoluntas. Apud nos quod non licet fœminis, æquè non licet uiris: & eadē ſeruitus pari conditione cenſetur.

Fabiola ex ignorantia uigoris Euangelij uiuēte viro dimiſſo, alteri nupſerat.

Publica eiuſdem pro eo peccato pœnitentia.

Et paulò pòſt: Igitur & Fabiola, quia perſuaſerat ſibi, & putabat à ſe uirum iure dimiſſum: nec Euangelij uigorem nouerat, in quo nubendi uniuerſa cauſatio, uiuentibus uiris, fœminis amputatur: dum multa diaboli uitat uulnera, unum incauta uulnus accepit. Sed quid ego in abolitis & antiquis moror, quærens excuſare culpam, cuius pœnitentiam ipſa confeſſa eſt? Quis hoc crederet, ut poſt mortem ſecundi uiri in ſemetipſam reuerſa quo tempore ſolent uiduæ negligentes, iugo ſeruitutis excuſſo, agere ſe liberiùs, adire balneas, uolitare per plateas, uultus circunferre meretricis: ſaccum indueret, ut errorem publicè fateretur: & tota urbe ſpectante Romana, ante diem Paſchæ in baſilica quondàm Laterani, qui Cæſareano truncatus eſt gladio, ſtaret in ordine pœnitentium, Epiſcopo, Presbyteris, & omni populo collachrymantibus, ſparſum crinem, ora lurida, ſqualidas manus, ſordida colla ſubmitteret?

Ante cōſummatū matrimoniū licet Religionem ſine coniugis conſenſu ingredi. Licet alteri in ſeculo manēti rurſùm cū alio contrahere.

5. In decretalibus Gregorij libro tertio, titulo trigeſimoſecundo de conuerſione coniugatorum, capite ſecundo: Verùm Alexander tertius Salernitano Archiepiſcopo ſcribens, inquit: Verùm poſt conſenſum legitimum de præſenti, licitum eſt altari, altero etiam repugnante, eligere monaſterium, (ſicut quidam ſancti de nuptijs uocati fuerunt) dummodò carnalis commiſtio non interuenerit inter eos: & altari remanenti, ſi commonitus continentiā ſeruare noluerit, licitum eſt ad ſecunda uota tranſire. Quia cùm non fuiſſent una caro ſimul effecti, ſatis poteſt unus ad Deum tranſire, & alter in ſeculo remanere. Vide ibidem capite ſeptimo: Ex publico, eundem Alexandrum tertium ſcribentem ad Epiſcopum Brixienſem.

Ex diuina reuelatiōe aliquādò facta diſceſsio poſt cōſummatio nem.

Ad religionē tranſire vni cōiugū, alteri uerò rurſū cōtrahere licet ante conſummatio nem.

6. Ibidem capite decimoquarto, Ex parte tua. Innocentius tertius Lugdunenſi Archiepiſcopo ità ſcribit: Etſi poſsit non inconſultè uideri, quòd ex quo matrimonium inter legitimas perſonas per uerba de præſenti contrahitur, illis uiuentibus in nullo caſu poſsit diſſolui, ut uiuente reliquo, alter ad ſecunda uota tranſmigret, etiam ſi unus fidelium, inter quos eſt ratum coniugium, fieret hæreticus, & nollet permanere cum altero ſine contumelia creatoris: niſi fortè ſecùs fieret ex reuelatione diuina, quæ ſuperat omnem legem, ſicut a quibuſdam ſanctis legitur eſſe factum: Nos tamen nolentes a prædeceſſorum noſtrorum ueſtigijs declinare, qui reſpondere conſulti an antequàm matrimonium ſit per carnalem copulam conſummatum, licere alteri coniugum, reliquo inconſulto, ad religionem tranſire, ità quòd reliquus extunc legitimè poterit alteri copulari: hoc ipſum tibi conſuluimus obſeruandum in articulo prænotato.

7. Con-

7. Concilivm Tridentinum ſeſsione vigeſimaquarta, Canone ſexto: Si quis dixerit Matrimonium ratum, non confirmatum, per ſolennem religionis profeſsionem alterius coniugum non dirimi, anathema ſit.

Per ſolẽnem Religionis profeſsionẽ dirimitur matrimoniũ ratũ, non conſummatum.

8. Concilivm Florentinum: Tertium bonum Matrimonij eſt indiuiſibilitas, propter hoc quòd ſignificat indiuiſibilem coniunctionem Chriſti & Eccleſiæ. Quamuis autem ex cauſa fornicationis liceat tori ſeparationem facere, non tamen aliud Matrimonium contrahere fas eſt, cùm matrimonij uinculum legitime contracti perpetuum ſit.

Ex cã fornicationis licet tori ſeparõnẽ facere, ſed nõ inire aliud matrimonium.

Vinculũ perpetuum.

9. Tridentinvm ſeſsione vigeſimaquarta canone ſeptimo: Si quis dixerit Eccleſiam errare cùm docet iuxta Euangelicam & Apoſtolicam doctrinam, propter adulterium alterius coniugum matrimonij uinculum non poſſe diſſolui: & utrunque uel etiam innocentem, qui cauſam adulterio non dedit, non poſſe altero coniuge uiuente, aliud matrimonium cõtrahere, mœcharique eum, qui dimiſſa adultera aliam duxerit, & eam quæ dimiſſo adultero, alij nupſerit, anathema ſit.

Vinculũ matrimonij diſſolui nequit & ob fornicationem.

10. Canone octauo: Si quis dixerit Eccleſiam errare, cùm ob multas cauſas ſeparationem inter coniuges quo ad torum, ſeu quo ad cohabitationem ad certum, incertumve tempus fieri poſſe decernit, anathema ſit.

Poſt ſeparationem tori, neutri licet aliud coniugiũ contrahere.

Separõ quo ad torum & cohabitationem.

11. Avgvstinvs de adulterinis coniugijs libro primo, capite vndecimo: Reſtat ut Matthæum intelligamus à parte totum ſignificare uoluiſſe: eãdem tamen tenuiſſe ſententiam, ut dimittens uxorem, & alteram ducens, non quidem mœchetur, id eſt, qui præter fornicationem dimiſerit: quidam uerò non mœchetur, id eſt, qui propter fornicationem dimiſerit: ſed omnis qui dimittit uxorem ſuam, & ducit alteram, mœchari minimè dubitetur. Nam capite nono eiuſdem libri his uerbis eam difficultatem explicauerat. Cur ergò (inquis) interpoſuit Dominus cauſam fornicationis, & nõ potiùs gñaliter ait: Quicũq; dimiſerit uxorẽ &c. ſi & ille mœcharus eſt q̃ dimiſſa fornicãte muliere, alterã ducit? Credo q̃a illud qđ maius eſt, hoc Dñs cõmemorare uoluit. maius enim adulteriũ eſſe quis negat, uxore nõ fornicãte dimiſſa, alterã ducere: q̃ ſi fornicantẽ quis dimiſerit, & tũc alterã duxerit: nõ quia & hoc adulteriũ nõ eſt, ſed quia minus eſt, ubi fornicante dimiſſa, altera ducit. Nam ſimili locutione uſus eſt & Iacobus: Sciẽti bonũ facere, & nõ facienti, peccatũ ẽ illi. Nũquid ideò nõ peccatũ eſt illi qui neſcit bonũ facere, & ideò nõ facit? utiq; peccatum eſt, ſed hoc grauius, ſi etiam ſciat & non faciat. Nec illud ideò nullum, quia minus.

Chriſti uerba apud Mat. q̃õ intelligẽda, quãdò cauſam fornicationis excipit.

Mat. 19.

Iaco. 4.

Contra Polygamiam.

1. C. Isidorvs lib. 2. de offic. Eccleſiaſ. cap. xix. Secundùm ſpirituales nuptias ſicut unus Chriſtus & una Eccleſia, ità & unus uir & una uxor, tam ſecũdũm generis documentũ, q̃ ſecundùm Xpi ſacrm̃. Numerus aũt matrimonij à maledicto uiro cœpit. Primus Lamech duabus maritatus, tres in unã carnẽ effecit. Sed dicet aliquis q & patriarchæ ſimul pluribus uxoribus uſi ſunt: ergò propterea licebit nobis plures ducere. Sanè licebit, ſed ſi q̃ adhuc typi alicuius futuri ſacri ſuperſunt, quibus plures nuptiæ figurent. Secũdas aũt nuptias pp incõtinẽtiã iubet Apſtus. Melius eſt enim deniuò uni uiro nubere, q̃ explẽdæ libidinis cã cum pluribus fornicari: Sæpius autem nubendi licẽtia, iam non eſt religionis, ſed criminis.

Gen. 4.

Cur patriarchæ plures ſimul uxores habuerint.

Secundæ nuptiæ ppter incontinentiam priores coniugis.

1. Cor. 7.

Plures vxores ſimul habere, criminis eſt.

Concilivm Tridentinum ſeſsione vigeſimaquarta, canone ſecundo: Si quis dixerit, licere Chriſtianis plures ſimul habere uxores, & hoc nulla lege diuina eſſe prohibitum, anathema ſit.

Diuina lege prohibitum, ne Chriſtiani ſimul plures uxores habeant.

IIII

Eſt'ne permiſſum omnibus Matrimonium?

A. Minimè. Tradiderũt.n.ſancti Apoſtoli, vt [a] Epiphanius inquit, peccatũ eſſe, poſt decretam votoq́; firmatam virginitatẽ, ad nuptias conuerti. Idq́; tale ac tantũ eſſe peccatũ aſſerit Hieron. [b] vt dicat, Virgines, q̃ poſt cõſecrationẽ nupſerint, non tã adulteras, quã inceſtas eſſe. Et Augu. [c] ait: Virgo, quæ ſi nuberet, nõ peccaret, ſanctimonialis ſi nupſerit, Chriſti adultera reputabit. Reſpexit enim retrò de loco, quò acceſſerat.

a Epiphan. Hæreſi 61. contra Apoſtolicos.

b Hiero. 1. contra Iouinianum. Baſi. de uirginitate, & epiſt. ad uirg. elapſam.

c In pſal 83. Vide eundem in pſal. 75. & de bono uiduit. c. 8. 9. & 11. Oecu. in 1. Cor. 7. Cyp. lib. 1. epi. 11.

B. Proindè quod Apoſt. habet, [d] *Melius eſt nubere quàm uri*, prout [e] Ambr. diſertè pronũciat, ad pollicitam, ad nondũ velatam pertinet. Cæterum q̃ ſe ſpopondit Deo, & ſanctũ velamẽ accepit, iã nupſit, iã immortali iuncta eſt viro: & ſi iam voluerit nubere cõi lege coniugij, adulteriũ perpetrat, ancilla mortis efficitur. Sic Ambroſius. Vnde ſemper laudatum fuit Iouiniani [f] Imperatoris Reſcriptũ, & à Iuſtiniano Imperatore in codicẽ relatũ, [g] quod ſic habet: Si quis non dicã rapere, ſed attẽtare tãtùm iungẽdi cauſa matrimonij ſacratiſsimas virgines auſus fuerit, capitali pœna feriatur.

d 1. Corin. 7. b

e Lib. ad uirg. lapſam, c. 5. Hier. l. 1. in Ioui. Aug. li. 1. de adult. coniug. c. 15. & c. 8. de bono uiduitatis. Oec. in 1. Cor. 7. Iſidor. li. 2. de offic. eccle. c. 17. Leo epi. 92. ad Ruſt. c. 14.

f Sozom. lib. 6. hiſt. c. 3. & Niceph. lib. 10. c. 19.

g L. Si quis. C. de ſan. Epiſcop. & Cler.

C. Iam de [h] Monachis, & [a] ſacris ordinib. initiatis eadẽ ratio, idem iudiciũ eſt prorsùs: damnationem enim habent, ſi laxatis libidini habenis, primam fidem Deo & Eccleſiæ datam feſellerint, ſeu (ut Apoſtolus loquitur) [b] irritam fecerint. Qui ultrò ſe abdicarũt cõiugio, dũ ſeruandum ꝑpetuò Cœlibatũ aut uoto expreſsè nuncupato firmarũt, aut ſacrorum Ordinum ſuſceptione ſaltẽ tacitè [c] comprobarunt, atq; teſtati ſunt.

h Baſi. q. 14 diſſ. expl. Item ſer. 14 de inſt. Monach. & Cõſt. monaſt. c. 23. & ep ad monach. lapsũ. Chryſoſto. epi. 6. ad Monachos. Leo ep. 92 ad Ruſt. c. 13. 14. & 15. Aug in pſ. 75. & ſer. 1. de cõi uita Cle. Chal. ſy. c. 16.

a Epiph. hære. 59 & in compẽ. doctr. Hier. 1. cõt. Ioui. & aduersùs Vigilantiũ. Augu. 2. de adul. coniu. c. 20. Greg li. 3. epi. 24. Leo epi. 92. ad Ruſt. c 3 & epi. 84. c. 4. Bernar. ſer. 65 in Cantic. Trid. ſeſſ. 24 can 9.

b 1. Tim. 5 6. c

c 6. decretal. li. 3. tit. 15.

D. Au-

D. Audiant igitur verbum Dei: [d] *ſi quid uouiſti Deo, nè moreris reddere.* Et, [e] *Quodcunque uoueris, redde.* Tum alibi: [f] *Vouete & reddite Domino Deo ueſtro.* Quin & Chriſtus ipſe docet: [g] *Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retrò, aptus eſt regno Dei.*

d Eccl.5.a
e Ibidèm & Deut.23.d
f Pſal.75.b
g Luc.9.g
Bern.epiſt.2. ad Fulcomem
Anſelmus epiſt.4.

SCRIPTVRAE.

PRIORIS ad Corinthios ſeptimo: Dico autem non nuptis & uiduis; Bonum eſt illis, ſi ſic permaneant, ſicut & ego. Quòd ſi non ſe continent, nubant: melius eſt enim nubere quàm uri. Iis autem qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem à uiro non diſcedere, &c.

PRIORIS ad Timotheum quinto: Adoleſcentiores autem uiduas deuita. Cùm enim luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere uolunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt: ſimul autem & ocioſæ diſcunt circuire domos: non ſolùm ocioſæ, ſed & uerboſæ & curioſæ, loquentes quæ non oportet.

ECCLESIASTIS quinto: Si quid uouiſti Deo, nè moreris reddere. Diſplicet enim ei infidelis & ſtulta promiſsio, ſed quodcunque uoueris redde. multoque melius eſt non uouere, quàm poſt uotum promiſſa non reddere.

DEVTERONOMII vigeſimotertio: Cùm uotum uoueris Domino DEO tuo, non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus Deus tuus: & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. Si nolueris polliceri, abſque peccato eris. Quod autem ſemel egreſſum eſt de labijs tuis, obſeruabis, & facies ſicut promiſiſti Domino Deo tuo, & propria uoluntate, & ore tuo locutus es.

PSALMO ſeptuageſimoquinto: Vouete &c. ut in textu.

LVCAE nono: Factum eſt autem, ambulantibus illis in uia, dixit quidam ad illum: Sequar te quocunq; ieris, Dixit illi Ieſus: Vulpes foueas habent, & uolucres cæli nidos: filius autem hominis non habet ubi caput ſuum reclinet. Ait autem ad alterum: Sequere me. Ille aũt dixit: Domine, permitte mihi primùm ire & ſepelire patrem meum. Dixitq; ei Ieſus: Sine ut mortui ſepeliant mortuos ſuos: tu aũt uade & annuncia regnum Dei. Et ait alter: Sequar te Domine: ſed permitte mihi primùm renunciare his qui domi ſũt. Ait ad illũ Ieſus: Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retrò, aptus eſt regno Dei.

PATRES.

1. A. EPIPHANIVS hæreſi ſexageſimaprima contra Apoſtolicos: Aliqua in ſcripturis, aliqua in Traditionibus ſancti Apoſtoli tradiderunt: quemadmodùm dicit ſanctus Apoſtolus: Sicut tradidi uobis. Et alibi: Sic doceo, & ſic tradidi in eccleſijs. Et, ſi contineris, niſi fruſtrà crediditis. Tradiderunt itaque ſancti Dei apoſtoli, peccatum eſſe poſt decretam uirginitatem, ad nuptias conuerti. Et ſcripſit Apoſt. Si nupſerit uirgo, non peccauit. Quomodò igitur hoc cum illo concordat? Immò etiam illam virginem dicit quæ non eſt dedicata Deo, ſed propter penuriam raritatis in illo tempore eorum qui in Chriſtum credebant, neceſſario ſic fiebat. Et quòd hæc ſic ſe habeant, docet nos idem Apoſtolus, dicens; Iuniores uiduas reijce: poſtquàm enim laſciuierunt

2.Cor.11.14. & 15.
Peccatum eſt ad nuptias cõuerti poſt virginitatem decretam.
1.Cor.7.
Paulus uirgini nõ dedicatæ Deo, tantũ permittit nuptias.

1.Tim.5.

uierunt contra CHRISTUM, nubere uolunt: habentes iudicium, quòd primam fidem reiecerunt. Si itaque & ea quæ poſt mundi experientiam uidua fuit, atque Deo dicata, & poſteà nupſit, iudicium & condemnationem habebit, quod primam fidem reiecit: quanto magis quæ citra mundi experiẽtiam DEO dicata uirgo fuit & nupſit, contra CHRISTUM laſciuijt, & maiorem fidem reiecit, & iudicium habebit, uelut quæ proprium erga Deum propoſitum relaxauit?

Nota argumentum Epiphanij.

Virgines ſacræ ſi nubãt, damnationẽ habent.

1.Cor.5.

Nõ tã adulteræ q̃ inceſtæ virginitatem pfeſſę, ſtupri ſcelus honeſto coniugij noĩe obtegere cupiunt.

2. HIERONYMUS libro primo contra Iouinianum: Si nupſerit uirgo, non peccauit. Non illa uirgo quæ ſemel Dei cultui dedicauit: harum enim ſi qua nupſerit habebit damnationem, quia primam fidem irritam fecit. Virgines enim quæ poſt conſecrationem nupſerint non tam adulteræ ſunt, quàm inceſtæ.

3. BASILIUS Magnus in libro de uera uirginitate: Cum uirginitatem Domino profeſſæ ſint, carnali poſtmodum uoluptate malè blanda delinitæ ac deuictæ, ſtupri ſcelus honeſto coniugij nomine obtegere cupiunt. Non ignorant huiuſmodi, quamuis ignorantiam ſimulent: quæ ſponſi dexteram & fœdera præuaricata ſit, eam nec illius ultra eſſe, ſponſam, quem, nequitiæ dans manus, dereliquit: neque eius uxorem per ullas leges dici poſſe, cui ſe deſerto ſponſo, libidine incitata coniunxit. Tunc enim legitimum conſtat eſſe connubium, & ſecundum diuina iura inſtitutum, cum non uoluptatis affectus legis ſcita præceſſerit, ſed adiumenti neceſſarij, prolisque cauſa fuerit huiuſmodi facta coniunctio. Et paulò pòſt: Non ſe fallat qui à uirginitatis curriculo ad carnis uitia deflexit. Coniugium quippe illi in peccatum reputabitur: primum quidem, quia peſſimum coniunctionis huius fundamentum uoluptatem iecit, præuaricationisque malum: deindè, quia cauſa non eſſet libera: neque enim eſt mortuus uir eius, ut cui uult nubat, uiuente immortali uiro, meritò cenſetur adultera, quæ mortalem hominem, ob carnis uitia, Domini thalamis intulit.

Cõiugiũ illis in peccatum reputabitur.

Adultera cenſetur.

4. IDEM Baſilius epiſtola ad uirginem elapſam, quæ alijs eſt centeſima octogeſimaquinta: Reuoca in memoriam honeſtam profeſsionem, quam profeſſa es coram Deo & Angelis ac hominibus. Reuoca in memoriam uenerandam congregationem, & ſacrum uirginum chorum, & conſilium Domini, & cæte. Ob hæc quis non luctu commotus dixerit? Quomodò facta eſt meretrix ciuitas fidelis Sion? Quomodè autem non ipſe Dominus ad aliquem ex his, qui nunc in ſpiritu Hieremiæ obambulant, dixerit? Vidiſti quæ fecit mihi uirgo Iſrael? Ego deſpondi ipſam mihi ipſi in fide & integritate, in iuſtitia & in iudicio, & in miſericordia ac miſerationibus, quemadmodum per Oſeam Prophetam ipſi promiſi. Ipſa autem dilexit alienos, & uiuente me uiro immortali adultera appellatur, & non timet alteri uiro cõmiſceri, &c. Sublatis membris CHRISTI, feciſti membra meretricis, & cæt. Expediret ipſi, ut mola aſinaria circa collum ipſius appenſa eſſet, & in mare proiectus eſſet, potius quàm uirginem uitiaſſet. Quis ſeruus contumax ad tantam inſaniam deuenit, ut herili cubili ſeipſum inijceret? Quis prædo ad tantam dementiam perductus eſt, ut ipſa Dei donaria contingeret, non ſupellectilem inanimatam, ſed corpora uiuentia, & animam inhabitantem habentia, factam ad imaginem DEI? Quis ab æterno auditus eſt in media ciuitate, & ſereno meridie, imagini regiæ formas immundorum porcorum inſcribere auſus eſſe: Si quis humanas nuptias ignominia affecit, citra miſerationem

Profeſsio virginitatis facta corã Deo, angelis & hominibus.

Eſa.1.

Hier.18.

Oſeæ 2.

In corruptione ſacræ uirginis.

1.Cor.6.

Matt.18.

nem coram duobus aut tribus teſtibus moritur: Quanto peiore ſupplicio dignus cenſebitur, qui filium Dei conculcauit, & deſponſatam ipſi ſpóſam adulterio contaminauit,& ſpiritum uirginitatis contumelia affecit?

5. AVGVSTINVS in pſalmum octogeſimumtertium: Vnuſquiſque autem, fratres chariſsimi, de loco itineris ſui, ad quem proficiendo peruenit, & quem uouit Deo, indè reſpicit retrò, cùm ipſum dimiſerit: uerbi gratia, ſtatuit caſtitatem coniugalem ſeruare: indè enim incipit iuſtitia: receſsit à fornicationibus & ab illa illicita immunditia, quandò ſe ad fornicationes con uerterit, retrò reſpexit. Alius ex munere Dei maius aliquid uouit, ſtatuit nec nuptias pati, qui non damnaretur ſi duxiſſet uxorem: poſt uotum quod Deo promiſit, ſi duxerit, damnabitur, cùm hoc faciat quod ille qui non promiſerat, tamen ille non damnatur, iſte damnatur. Quare, niſi quia iſte reſpexit retrò? Iam enim ille antè erat, iſte autem illuc nondùm peruenerat. Sic uirgo quæ ſi nuberet, non peccaret: ſanctimonialis ſi nupſerit, Chriſti adultera reputabitur. Reſpexit enim retrò de loco quò acceſſerat.

Qui dicantur retrò reſpicere. Lucæ 9. Votum caſtitatis. Damnabitur uotifragi. 1.Cor.7. Sanctimonialis ſi nubat, Chriſti adultera efficitur.

6. IDEM in pſalmum ſeptuageſimumquintum, ſuper illud, Vouete & reddite Domino Deo ueſtro: Quiſque quod poteſt uoueat, & reddat. Non uo ueatis, & non reddatis: ſed quiſque quod poteſt uoueat, & reddat. Non ſitis pigri ad uouendum, non enim uiribus ueſtris implebitis: deficietis, ſi de uobis præſumitis: ſi autem de illo cui uouetis, uouete, ſecuri reddetis. Eſt quidam modus communis omnibus, furtum non facere: non nubere, caſtimoniali præcipitur, & nuptæ non præcipitur: adulterium non facere, omnibus præcipitur &c. Hoc totum omnes uouere debemus. Sunt etiam uota propria ſingulorum, alius uouet Deo caſtitatem coniugalem, ut præter uxorem ſuam non nouerit aliam: ſic & fœmina, ut præter uirum ſuum non nouerit alium. Alij etiam uouent, & ſi experti tale coniugium, ultrà nihil tale pati, nihil tale concupiſcere aut ſuſtinere, & ipſi uouerunt aliquid maius quàm illi. Alij uirginitatem ipſam ab ineunte ætate uouent, ut nihil tale uel experiantur, quale illi experti ſunt & reliquerunt: & iſti uouerunt plurimùm. Alij uouent domum ſuam eſſe hoſpitalem omnibus ſanctis aduenientibus, magnum uotum uouent. Alius uouet relinquere omnia ſua diſtribuendo pauperibus, & ire in communem uitam, in ſocietatem ſanctorum, magnum uotum uouit. Vouete & reddite Domino Deo ueſtro. Quiſque quod uouere uoluerit, uoueat, illud attendat, ut quod uouerit, reddat. Vnuſquiſque Deo quod uouet, ſi reſpicit retrorſum, malum eſt. Ne ſcio quæ caſtimonialis nubere uoluit. Quid uoluit? Quod & uirgo quælibet. Quid uoluit? quod & mater ipſius. Aliquid mali uoluit? Mali planè. Quare? quia iam uouerat Domino Deo ſuo. Quid enim dixit de talibus Apoſtolus Paulus, cùm dicat, Viduas adoleſcentulas nubere ſi uelint? Sed tamen ait quodam loco, Beatior autem erit ſi ſic permanſerit ſecundùm meum conſilium. Oſtendit beatiorem, ſi ſic permanſerit: non tamen damnandam, ſi nubere uoluerit. Quid autem ait de quibuſdam quæ uouerunt, & non reddiderunt? Habentes, inquit, damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Quid eſt, primam fidem irritam fecerunt? Vouerunt, & non reddiderunt. Nemo ergò poſitus in monaſterio frater, dicat: Recedo de monaſterio, neque enim ſoli qui ſunt in monaſterio, perventuri ſunt ad regnum cælorum: & illi qui ibi non ſunt, ad Deum non pertinent. Reſpondetur ei: Sed illi non uouerunt, tu uouiſti, & retrò reſpexiſti. Et poſt pauca:

Non ſitis pigri ad uouendum. Vota quædā cōia, quædā propria ſingulorum. Votū caſtitatis cōiugalis, & uidualis. Votum uirginitatis. Votū paupertatis & religionis. 1.Tim.5. 1.Cor.7. 1.Tim.5. Primā fidem irritā faciunt uotifragi. Monachi fugitiui.

Quæ

Virgines poſt votũ nubẽtes, comparantur uxori Loth. Luc. 17.

Quæ autem reſpexit ad nuptias, non quia uoluit nubere, damnatur: ſed quia iam antè receſſerat, & fit uxor Loth reſpiciendo retrorſum. Non ſitis pigri qui poteſtis, quibus aſpirat Deus appræhendere gradus meliores: quia non iſta ideò loquimur, ut nõ uoueatis, ſed ut uoueatis & reddatis. Iã quia iſta tractauimus, fortè uolebas uouere, & modo non uis uouere. Sed quid tibi dixerit Pſalmus, attende. Non dixit, nolite uouere: ſed, Vouete & reddite. Quia audiſti, Reddite, non uis uouere? Ergò uouere uolebas, & non reddere? Immò utrunque fac: unum fit ex profeſsione tua, aliud ex adiutorio Dei perficitur. Adſpice eum qui te ducit, & non reſpicies retrò, undè te educit. Qui te ducit, ante te ambulat: undè te eduxit, poſt te eſt. Ama ducentem, & non te damnat retrò reſpicientem.

Adhortatio ad vouendũ. Pſal. 75.

Reddere votũ, eſt ex adiutorio Dei.

Nubẽtes poſt ꝓfeſsionẽ cõtinentiæ, dãnantur.

7. Idem de bono uiduitatis, capite octauo: Proindè quæ ſe non continẽt, nubant antequàm continentiam profitentur, antequàm Deo uoueant: quod niſi reddant, iure damnantur.

Adhortatio ad caſtitatis oblationem.

8. Et capite nono: Quæ poteſt ergò capere, capiat: quæ ſe non continet, nubat: quæ non cœpit, deliberet: quæ aggreſſa eſt, perſeueret: nulla aduerſario detur occaſio, nulla Christo ſubtrahatur oblatio. In coniugali quippe uinculo ſi pudicitia conſeruatur, damnatio non timetur. Sed in uiduali & uirginali continentia, excellentia muneris amplioris expetitur. Qua expetita & electa, & uoti debito oblata, iam non ſolùm non capeſſere nuptias, ſed etiam ſi non nubatur, nubere uelle, damnabile eſt. Nam ut hoc demonſtraret Apoſtolus, non ait, cum in delicijs egerint, in Christo nubunt: ſed, nubere uolunt: habentes, inquit, damnationem, quoniam primã fidem irritam fecerunt: etſi non nubendo, ſed tamen uolendo.

Poſt votũ nũcupatã caſtitatem nõ tm̃ nubere, ſed ẽt uelle nubere, damnabile eſt. 1. Tim. 5.

Adulterijs peior eſt lapſus à uoto caſtitatis.

9. Item capite vndecimo: Planè non dubitauerim dicere, lapſus & ruinas à caſtitate ſanctiore, quæ uouetur Deo, adulterijs eſſe peiores. Si enim, quod nullo modo dubitandum eſt, ad offenſionem Christi pertinet, cùm membrum eius fidem non ſeruat marito: quanto grauiùs offenditur cùm illi ipſi non ſeruatur fides in eo, quod exigit oblatum, qui non exegerat offerendum? Et pauló pòſt: Poſt uoti profeſsionem perſeueranter frenandum & uincendum eſt quod libet, quia iam non licet.

10. Oecumenius in ſeptimi capitis prioris ad Corinthios, hæc uerba, Si nupſerit uirgo, non peccauit: Virginem hoc loco appellat, nõ eam quæ Deo conſecrata eſt, ſed innuptam puellam. Nam quæ Deo conſecrata eſt, ſi nupſerit, Chriſto reddit adulterum cum cui nubit.

11. Cyprianus libro primo, epiſtola vndecima ad Pomponium: Si ſuperueniens maritus ſponſam ſuam iacentem cum altero uideat, nonne indignatur & fremit? Quid? Christus Dominus & iudex noſter, cùm uirginem ſuam ſibi dicatam & ſanctitati ſuæ deſtinatam iacere cum altero cernit, quàm indignatur & iraſcitur? Et quas pœnas inceſtis eiuſmodi coniunctionibus comminatur? Et paulo pòſt: Si autem de eis aliqua corrupta fuerit depræhenſa, agat pœnitentiam plenam: quia quæ hoc crimen admiſit, non mariti, ſed Christi adultera eſt.

Inceſtæ coniunctionis.

Chriſti adultera.

Velatio & cõſecratio virginum quanta ſolẽnitate fieri ſoleat.

1. B. Ambrosius in libro ad uirginem lapſam, capite quinto: Non es memorata diei ſanctæ Dominicæ Reſurrectionis, in quo diuino altari te obtuliſti uelandam? In tanto itaque ſolenni conuentu Eccleſiæ Dei, inter lumina illa ſplendida, inter candidatos regni cæleſtis quaſi regina regi nuptura proceſſeras. Non es memorata qualis allocutio facta eſt illa die ad te: Ad

ſpice

ſpice filia,& intuere,& obliuiſcere populum tuum & domum patris tui,& concupiſcet rex decorem tuum,quia ipſe eſt Dominus Deus tuus? Reminiſcere ergo, quantus ad ſponſi tui & Domini nuptias conuenerit populus. Seruare te oportuit fidem, quam ſub tantis teſtibus pollicita es,ſemper cogitare cui virginitatem ſpoponderis: Faciliùs te oportuit ſanguinem cum ſpiritu fundere, quàm perdere caſtitatem tuam. His tunc in illo die conſecrationis tuæ dictis,& multis ſupra caſtitatem tuam præconijs,ſacro uelamine tecta es,ubi omnis populus dotem tuam ſubſcribens, non attamento,ſed ſpiritu,pariter clamauit,Amen. Vincor lachrymis,cùm hæc recordor: cõpungor ſtimulis,cùm hæc exempla confidero. Nam ſi inter decem teſtes cõfectis ſponſalijs, nuptijs conſummatis, quæuis uiro fœmina coniuncta mortali,non ſine magno periculo perpetrat adulterium: quid putes fore,ſi inter innumerabiles teſtes eccleſiæ, coram angelis,exercitibus cæli facta copula ſpiritalis per adulterium ſoluitur? Neſcio an poſsit digna mors, an pœna cogitari. Dicit aliquis: Melius eſt nubere quàm uri. Hoc dictum ad non pollicitam pertinet,ad nondùm uelatam. Cæterùm quæ ſe ſpopondit Christo,& ſanctum uelamen accepit: iam nupſit, iam immortali iuncta eſt uiro. Et iam ſi uoluerit nubere communi lege coniugij, adulterium perpetrat,ancilla mortis efficitur. Si hoc ità eſt,quid de illa dicendum eſt, quæ occulta & furtiua turpitudine conſtupratur, & fingit ſe eſſe quod non eſt? Habitu uirgo,facto non uirgo. Bis adultera,& in actu & in adſpectu.

Pſal. 44. Seruãda fides quam ſub tantis teſtib. pollicemur.

Adulterium ſpiritale.

1. Cor. 7. Melius eſt nubere & cæ. ad quã virginem pertineat.

2. Hieronymus libro primo aduerſùs Iouinianum, ut ſuprà hac quæſtione, A. 2.

3. Augustinus libro primo de adulterinis coniugijs,capite decimoquinto: Illis qui ſe non continent,utiquè expedit nubere,& quod licet,expedit. Quæ autem uouerint continentiam,nec licet,nec expedit. Porrò diſcedere ab infideli coniuge licet,ſed non expedit.

Poſt votũ nec licet,nec expedit nubere.

4. Idem in libro de bono uiduitatis,capite octauo,ut ſuprà,A. 7.

5. Oecumenivs in prioris ad Corint. ſeptimum caput,ut ſuprà,A. 10.

6. Isidorus libro ſecundo de officijs eccleſiaſticis,capite decimoſeptimo: Illas dicit Apoſtolus non peccare, ſi nubant, quæ nondùm uouerunt Deo caſtitatem. Cæterum uel quæ in corde ſuo promiſit, ſi aliud fecerit,habet damnationem,quia primam fidem,ſicut ait idem Apoſtolus,irritam fecit. Quod enim erat per naturam licitum, per uotum ſibi fecit illicitum ſicut Ananias & Saphira,quibus de precio poſſeſsionis ſuæ retinere nihil licuit,ob quam cauſam & ſubita morte proſtrati ſunt.

1. Cor. 7. 1. Tim. 5. Per votum fit illicitũ, quod antè erat licitum. Act. 5.

7. Leo epiſtola nonageſimaſecunda ad Ruſticum,capite decimoquarto, ut inferius, C. 8.

8. In Codice Iuſtiniani tit. de Epiſcopis & Clericis,lege quinta,quæ eſt Iouiniani Imperatoris: Si quis non dicam rapere, ſed attentare tantummodò iungendi cauſa matrimonij ſacratiſsimas uirgines auſus fuerit,capitali pœna feriatur.

Pœna capitis in eos cõſtituta qui matrimonio ſibi iũgere conãtur virgines ſacras.

9. Eiusdem legis mentionem facit Sozomenus libro ſexto hiſtoriæ eccleſiaſticæ, capite tertio. Et Nicephorus libro decimo, capite trigeſimonono.

1. C. Basilius Magnus quæſtione uel regula decimaquarta fuſius explicata: Cæterum horum unuſquiſque,ſi poſteà quàm intra reliquorum fratrum ſocietatem adſcriptus fuerit, factam iam ab ſe profeſsionem reſciderit,is

Votifragi Religioſi quales habendi.

deritis, perindè adſpici debet,ut qui in Deum peccauerit, quem uidelicet profeſsionis ſuæ teſtem adhibuerit,cuique ſolenni ſe uoto obligarit. Si uerò in DEVM quis peccauerit,inquit, & quis orabit pro eo? Etenim qui ſeipſum DEO ſemel deuouit,hic ſi ad aliud deindè uitæ genus tranſiuerit, ſacrilegij ſe ſcelere obſtrinxit,quippe qui ſeipſum Deo,cui ſe conſecrauerat, ueluti ſubterfuratus ſit. Porrò huiuſcemodi hominibus rationi quidem conſentaneum fuerit,ut nullo modo aperiantur fratrum ianuæ, ne ſi prætereuntes quidem ea re modò,ut tecto recipiantur,ad ipſos diuerterint.

1.Reg.2.
Sacrilegij ſcelus.

2. IDEM Baſilius ſermone primo de Inſtitutionibus monachorum,ſeu ſecundùm alios ſermone quarto exercitamentorum pietatis: Danda omninò nobis ſedulò opera eſt,nè quid quoquo pacto profeſsione noſtra indignum faciamus,nève ſimili atque Ananias iudicio efficiamur obnoxij. Licebat enim initiò Ananiæ poſſeſsiunculam ſuam Deo non polliceri ac uouere: ſed poſtquàm humanæ gloriæ cupiditate inductus, quicquid in bonis habebat,per profeſsionem Deo conſecrauit,quo uidelicet egregio iſtiuſmodi facto hominum de ſe admirationem excitaret: de precio autem callidè poſteà neſcio quid interuertit, eiuſmodi aduerſùm ſe indignationem Dei prouocauit,cuius Petrus miniſter fuit,ut ne ad pœnitentiam aditum inuenire potuerit. Quocircà ante religioſæ iſtius uitæ profeſsionem liberum eſt unicuique,quatenùs per Dei indulgentiam leges permittunt,communem cum cæteris uiuendi morem ſequi,ſibique uxorem adiungere. Vbi uerò iam quis ſponte ſua ipſe profeſſus eſt, hic Deo cuſtodire ſeipſum debet, ueluti eorum aliquid,quæ dicata ſunt Deo, nè ſacrilegij iudicium incurrat, cùm uidelicet corpus,quod ſemel Deo conſecrauit, miniſterio rurſùm communis uitæ contaminet.

Ananias uotū paupertatis fecit. Acto.5.

Poſt pfeſsionē & votū nō licet uxorem ducere.alioq ſacrilegiū cōmittitur.

3. ITEM in conſtitutionibus monaſticis capite vigeſimoſecundo,ſiue in cōſtitutionibus exercitatorijs capite vigeſimoprimo: Quemadmodùm igitur membra corporis naturæ uinculo coniugata, à corpore auelli non poſsint, aut ſi auellãtur,quæ auulſa ſint,ea emortua ſint neceſſe eſt: *item quoque monachus,quotieſcunquè reliquorum fratrum corpori coniunctus eſt,& firmiore,quàm ſit uinculum naturæ,cōpage uinctus teneatur,nempe ex pacto quod is cum ſancto ſpiritu contraxit, nullo modo putandus eſt ab ijs ſe poſſe diuellere,quibus cum copulatus ſit. Alioqui ſi hoc facit,& animæ uitam amittit,& unà cum ea gratiam ſpiritusſancti,utpotè qui initum ipſo authore fœdus uiolauerit. Si uero aliquis dicat, in fratribus aliquos eſſe uitioſos,(neque enim uniuerſos opinor culpabit. Neq; enim propterea ut uitioſi eſſent, ſocietatem illi coierunt,ut unanimiter cuncti improbi) ſed ſi quis improbos quoſdam reperiri inter fratres dicat,eiuſmodi,qui & temerè officia cuncta peruertant,& honeſtatem negligant, & conuenientem ordini illi contemptim imminuant diſciplinam,ac propterea huiuſcemodi hominum ſocietatem relinqui oportere,nequaquàm is idoneam recedendi cauſam commentus eſt. Siquidem neque Petrus,neque Andreas, Ioannesve propter Iudæ improbitatem ſeſe à reliquorum Apoſtolorum choro ſubmouerunt, neque alius de Apoſtolorum numero quiſpiam hanc ad recedendum anſam arripuit,neque quominus Chriſto obtemperans eſſet, ulla in re illius uitijs retardatus eſt: ſed contra potius relicta illius peruerſitate, Dominicæ diſciplinæ ſeruientes ac morigeri,pietatem uirtutemque magno ipſi ſtudio ſectabantur. Et poſteà: Omnis igitur prætextus excuſandi fuit nimirum ut rationi diſſen-

* ità
Pactū cū ſpiritu cōtractū, facit ut Religioſo non liceat uitæ ſuæ inſtitutū deſerere.

Excuſatio pfugorū Religioſorum.

Reſponſio.

diſſentaneus, præciſus ei eſt & ademptus, qui à ſpirituali cœtu ſegregare ſe uelit: demonſtratumque, originem iſtiuſmodi conſilij, nihil aliud eſſe, quàm uitiorum intemperantiam, & laborandi fugam, & iudicij corruptelam, inſtabilitatemque, &c.

Cauſam aperit, cur à religionis inſtituto ferè deficiant.

4. Idem epiſtola priori, quæ eſt ad monachum elapſum ac profugũ, quæ eſt alijs centeſima octogeſimatertia. Gaudium & ſalutem nõ præſcribimus, quòd in impijs neque gaudium ſit, neque ſalus. Admiror quomodò tanta ſapientia abſorpta eſt, quomodò tanta ſinceritas diſſoluta eſt, undè tanta cæcitas circunfuſa eſt, quomodò nulla in totum conſideratione habita, talem ac tantam animarum perniciem induxiſti. Si enim utrum hoc eſt, tradidiſti & animam tuam in profundum, & omnium hanc impietatem audientium robur exoluiſti, fidem ignominia affeciſti, a certamine bono aberraſti. Quapropter doleo tui gratia. Quis enim ſacerdos propter te non lamentabitur? Quis eccleſiaſticus non plangit? quis laicus non triſtis eſt? quis pietatis exercitator non luget? ferè etiam ſol ipſe ob ruinam tuam obſcuratus eſt, & uirtutes cœli ob interitum tuum commotæ ſunt. Lachrymas effuderunt etiam lapides ſenſus expertes ob tuam inſaniam. Plorarunt etiam inimici propter exceſſum iniquitatis tuæ. O ingentem ſtupiditatem, O uehementem crudelitatem. Non Deum timuiſti? Non homines reueritus es? non homines curaſti, ſed ſimul omnia naufragio amiſiſti, omnibus ſimul ſpoliatus es, & cæt. Vide igitur nè fortè dum iis pacta aliquorum ſeruare, tranſgrediaris pacta erga Deum, quæ profeſſus es coram multis teſtibus.

deplorat apoſtatæ monachi lapſum.

Tradidit animam ſuam in profundum. Fidem ignominia affecit.

Inſania. Exceſſus iniquitatis. Stupiditas, crudelitas.

Vota Deo nũcupata, uiolãda non ſunt.

5. Idem in epiſtola altera ad alium monachum elapſum, quæ eſt alijs cẽteſima octogeſimaprima: Reuoca in memoriam, quot ora ſanctorum oſculo excepiſti, & cæt. Itaque ſimul etiam periurij pernicioſi ſponſor fuiſti, & corrupto exercitationis charactere, uſque ad Apoſtolos & ipſum Dominum turpitudinem tranſmiſiſti. Dedecore affeciſti caſtitatis gloriationem. Vituperaſti temperantiæ profeſsionem, facti ſumus captiuorum tragœdia, & cæt.

Periurij pnicioſi ſpõſor.

6. Chrysostomus epiſtola ſexta ad Theodorum lapſum: Bonum quidem nuptias & ipſe confiteor. Honorabiles, inquit, nuptiæ & cubile immaculatum: Fornicatores autem & adulteros iudicabit Deus. Sed te iam ſeruare non conuenit priuilegia nuptiarum: Angelorum enim ſocietati ſemel iunctum, illam relinquere & uxoris laqueis implicari, adulterij crimen incurrere eſt: quamuis frequenter hoc ipſum nuptias uoces, ego tamen & adulterio illud tanto peius affirmo, quanto maior ac melior mortalibus angelus. Neque ullus tibi fortè perſuaſerit, dicens: Nihil de non accipienda uxore Dominus præcepit, Nec me ignorare confiteor, quòd adulterium interdixit, non nuptias uetuit: uerùm in te adulterij nomen accipiet, ſi uolueris unquam, quod abſit, nuptias cogitare, &c. Atque ut illud repetã, quod in principio poſui epiſtolæ, ſi militiæ uincula non tenerent, quis tibi deſertionis crimen obijceret? Nunc autẽ nihil in te penitùs tui iuris eſt, quippe qui tanto imperatori militare cœpiſti. Nam ſi mulier proprij corporis nõ habet poteſtatem, ſed uir: multò magis hi qui Christo potius quam ſibi uiuunt, conditionem corporis ſui habere non poſſunt.

Heb. 13.

Adulterij crimen.

Nuptiæ monachorũ adulterio peiores.

Obiectio.

Solutio.

1. Cor. 7.

7. Leo Magnus epiſtola nonageſimaſecunda ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum, capite decimotertio: Propoſitum monachi proprio arbitrio aut uoluntate ſuſceptum, deſeri non poteſt abſque peccato. Quod

Mõachis an propoſitũ & & inſtitutum ſuum deſerere poſsit.

Deu.23. Pſ.49.& 115. Ec.5. ionæ.2.

enim quis uouit Deo, debet & reddere. Vnde qui relicta ſingularitatis profeſsione, ad militiam uel ad nuptias deuolutus eſt, publicæ pęnitentiæ ſatisfactione purgandus eſt: quia etſi innocens militia & honeſtum poteſt eſſe coniugium, electionem tamen meliorem deſeruiſſe, tranſgreſsio eſt.

Puellæ uirginitatis propoſitum abijcientes.

8. Et capite decimoquarto: Puellæ, quæ non coactæ parentum imperio, ſed ſpontaneo iudicio, uirginitatis propoſitum atque habitum ſuſceperunt, ſi poſteà nuptias eligunt, præuaricantur, etiamſi conſecratio non acceſsit, cuius utiquè non fraudarentur munere, ſi in propoſito permanerent.

crimē magnū admitti, cùm uiolatur conſecrō & propoſitū deſeritur.

9. Item decimoquinto: Ambigi uero non poteſt crimen magnum admitti, ubi & propoſitum deſeritur, & conſecratio uiolatur. Nam ſi humana pacta non poſſunt impunè calcari, quid de eis manebit, qui corruperint fędera diuini ſacramenti?

Excuſatio fugitiuorū monachorum.

10. Avgvstinvs in pſalmum ſeptuageſimumquintum ſuper illud, Vouete & reddite, Quiſque quod poteſt uoueat, & reddat, & cæt. ut ſuperiùs in hac quæſtione, A. 6. Nemo ergò poſitus in monaſterio frater dicat: Recedo de monaſterio, neque enim ſoli qui ſunt in monaſterio, peruenturi ſunt ad regnum cælorum: & illi qui ibi non ſunt, ad Deum non pertinent. Reſpondetur ei: Sed illi non uouerunt, tu uouiſti, tu retrò reſpexiſti. De die iudicij cùm Dominus minaretur, quid ait? Mementote uxoris Loth, omnibus dixit: Quid enim fecit uxor Loth? Liberata eſt à Sodomis, & in uia poſita retrorsùm reſpexit. Vbi reſpexit, ibi remanſit. Facta eſt autem ſtatua ſalis, ut illius contemplatione condiantur homines, cor habeant, non ſint fatui, non retrò reſpiciant. Obijcimus illis quoſdam qui retrò reſpexerunt: illi fatui ſunt in ſe, ſed alios condiunt, quandò commemorantur, ut illorū exēplum timentes iſti, retrò nè reſpiciant.

Luc.17. Gen.19. Fatui ſūt qui reſpiciunt retrò.

Habetur hic ſermo in editio. Pariſieſi to.10. ſub fin. & i Cō. Aquiſgranenſi ſub Ludouico celebrato anno 816. c. 112.

11. Idem Auguſtinus ſermone primo de communi uita clericorum: Qui ſocietatem communis uitæ iam ſuſceptam quæ laudatur in Actibus Apoſtolorum, deſerit, à uoto ſuo cadit, & à profeſsione ſancta cadit. Obſeruet iudicem ſcilicet Deum, non me. Ego ſcio quantum mali ſit profiteri ſanctum aliquid, nec implere: Vouete, inquit, & reddite Domino Deo ueſtro. Et, Melius eſt non uouere, quàm uouere & non reddere. Virgo & ſi nunquam fuit in monaſterio, & uirgo ſacrata eſt, illi nubere non licet, quanuis eſſe in monaſterio non compellitur. Si autem cępit eſſe in monaſterio & deſeruit, & tamen uirgo eſt, dimidia ruit. Sic & clericus duas res profeſſus eſt, & ſanctitatem, & clericatum. Profeſſus eſt ſanctitatem, profeſſus eſt communiter uiuendi ſocietatem: & profeſſus eſt quàm bonum & iucundum, habitare fratres in unum. Si ab hoc propoſito ceciderit, & extrà manens clericus fuerit, dimidius & ipſe cecidit.

Act.2. & 4. Deſerētes uitā religioſam & cōmunem. Pſ.75. Eccl.5. Virgini ſacrę nubere nō licet. Clerici religioſi & in cōi uiuentes. Pſal.131.

Nec monachis nec uirginibus Deo dicatis licet nuptijs iūgi.

12. Chalcedonensis ſynodus generalis canone decimoſexto: Si qua uirgo ſe dedicauerit Deo, ſimiliter & monachus, nō licere eis iungi nuptijs. Si uerò inuenti fuerint hoc facientes: maneant excommunicati. Statuimus uerò poſſe eis fieri humanitatem, ſi ita probauerit loci Epiſcopus.

De Caelibatv Sacerdotvm Et Clericorvm.

Reliqua teſtimonia & hoc negocio habes quæſt. ſequenti.

Qui ſecundò contraxerūt

13 Epiphanivs hæreſi quinquageſimanona contra Catharos: Reuerà nō ſuſcipit ſancta Dei prædicatio poſt Christi aduentū eos, qui à nuptijs, mortua ipſorū uxore, ſecūdis nuptijs cōiūcti ſunt, ꝓp excellentē ſacerdotij honorem ac dignitatē. Et hæc certò ſancta Dei Eccleſia cum ſinceritate obſeruat. Sed & adhuc uiuentem & liberos gignentem unius uxoris uirū non ſuſcipit,

ſuſcipit,ſed eum qui ſe ab una continuit, aut in uiduitate uixit, Diaconum & presbyterum,& epiſcopum,& hypodiaconum: maximè ubi ſinceri ſunt canones eccleſiaſtici. At,dices mihi, omnino in quibuſdam locis adhuc liberos gignere & presbyteros & diaconos & hypodiaconos. At hoc non eſt iuxta canonem,ſed iuxta hominum mentem,quæ per tempus elanguit,& propter multitudinem,quum non inueniretur miniſterium. Nam quod decentius eſt,id ſemper eccleſia per ſpiritum ſanctum benè diſpoſita uidens, ſtatuit apparare,ut cultus diuini indiſtracti Deo perficerentur, & ſpirituales neceſsitates cum omni beneuola conſcientia peragrentur. Dico autem quòd decorum eſt propter repentina miniſteria ac neceſsitates, ut presbyter & diaconus & Epiſcopus Deo deditus ſit. Si enim etiam populo præcipit ſanctus Apoſtolus,dicens: Vt ad tempus uacent orationi: quanto magis ſacerdoti idem præcipit,ut indiſtractus ſit,inquam,ad uacandum ſecundùm Deum ſacerdotio, quod in ſpiritualibus neceſsitatibus ac uſibus perficitur.

matrimoniū, non ſunt ad ſacerdotium promouēdi.
Matrimonio antè cōtracto uiētes, nō ſuſcipiuntur ab eccleſia ad pſbyteratum, diaconatum, aut ſubdiaconatum.
Vbi ſynceri ſunt canones.
Non ſecundū canonē eccleſiaſticū agūt, qui matrimonio antè contracto,utunt. in prædictis ordinib. conſtituti.
1.Cor.7.

14. IDEM Epiphanius in Compendiaria uera doctrina fidei Apoſtolicæ & Catholicæ Eccleſiæ: Horum uertex eſt ſanctum ſacerdotium ex uirginibus quidem ut plurimùm procedens: Si uerò non ex uirginibus,at ex ſolitariam uitam degentibus. Si uerò non ſuffecerint ad miniſterium * ad ſolitariam uitam degentibus,de his qui continent à proprijs uxoribus, aut ab unis nuptijs uiduitatem ſeruantibus. Nam eum qui ſecundas nuptias contraxit,non licet in ipſa ad ſacerdotium ſuſcipere: etiamſi is qui ab initio continens uiduus fuerit, poſsit habere locum epiſcopi & presbyteri, & diaconi & ſubdiaconi.

Ad ſacerdotium ferè non niſi uirgines promouētur: aut ut minimū cōtinētes aut cælibes.
for. * ſolitariam uitā degentes,
Bigami nō ordinantur.

15. HIERONYMVS libro primo contra Iouinianum: Non dicit Paulus, Eligatur epiſcopus qui unam ducat uxorem & filios faciat: ſed qui unam habuerit uxorem & filios in omni ſubditos diſciplina. Certè confiteris non poſſe eſſe Epiſcopum,qui in epiſcopatu filios faciat. Alioquin ſi deprehenſus fuerit,quaſi uir tenebitur,ſed quaſi adulter damnabitur. Sed & hoc inferendum,ſi laicus & quicunque fidelis orare non poteſt, niſi careat officio coniugali: ſacerdoti, cui ſemper pro populo offerenda ſunt ſacrificia,ſemper orandum eſt. Si ſemper orandum eſt, ergò ſemper carendum matrimonio.

1.Tim. 3.
Eps qui uxoratus ad Epātum uenit, ſi utatur matrimonio, ut adulter dānabitur.

16. IDEM aduersùs Vigilantium: Proh nefas,Epiſcopos ſui ſceleris dicitur habere conſortes: ſi tamen Epiſcopi nominandi ſunt, qui non ordinant Diaconos,niſi priùs uxores duxerint. Nulli cælibi credentes pudicitiam,immò oſtendentes,quàm ſanctè uiuant,qui malè de omnibus ſuſpicantur,& niſi prægnantes uxores uiderint clericorum,infanteſque de ulnis matrum uagientes,CHRISTI ſacramenta non tribuunt. Quid facient Orientis Eccleſiæ? quid Aegypti & ſedis Apoſtolicæ, quæ aut uirgines clericos accipiunt, aut continentes,aut ſi uxores habuerint,mariti eſſe deſiſtunt?

Sacerdoti ſēper carendū matrimonio.
Eccleſię Oriētis, Aegypti, & ſedis Apoſtolicæ clericos, non niſi uirgines,cælibes,aut continentes admittunt.

17. AVGVSTINVS libro ſecundo de adulterinis coniugijs,capite viceſimo: Iſtis qui uirilem excellentiam non putant, niſi peccandi licentiam,quandò terremus nè adulterinis coniugijs hærendo pereant in æternum,ſolemus proponere etiam continentiam Clericorum: qui plerunquè ad eandem ſarcinā ſubeundam capiuntur inuiti,eamque ſuſceptam uſque ad debitum finem,Domino adiuuante,perducunt. Dicimus ergo eis,Quid ſi & uos ad hoc ſubeūdum populorum violentia caperemini? nonne ſuſceptum caſtè cuſtodiretis officium,repentè conuerſi ad impetrandas uires à Domino de quibus nun-

Qui ad Clericatum inuiti rapiebantur, cōtinentiā ſeruabant.

nunquàm anteà cogitaſtis? Sed illos inquiunt,honor plurimùm conſolatur. Reſpondemus,& uobis timor amplius moderetur. Si enim hoc multi Dei miniſtri repentè atque inopinanter impoſitum ſuſceperunt, ſperantes ſe illuſtriùs in CHRISTI hæreditate fulgere: quantò magìs uos,adulteria cauendo,uiuere continenter debetis,metuêtes non in regno Dei minùs licere, ſed in gehennæ ignibus ardere?

Orône impetratur donũ continentiæ.

18. GREGORIVS libro tertio epiſtolarum,epiſtola trigeſimaquarta: Multorum relatione comperimus hanc apud uos olim conſuetudinem tenuiſſe, ut ſubdiaconi ſuis licitè miſcerentur coniugibus. Quod nè denuò quiſquam præſumeret,à ſeruo Dei,ſedis noſtræ diacono ex authoritate noſtri deceſſoris eſt iſto modo prohibitum,ut eodem tempore ij qui iam uxoribus fuerant copulati, unum è duobus eligerent, id eſt, à ſuis uxoribus abſtinerent, aut certè nulla ratione miniſtrare præſumerent. Et pòſt pauca. De cætero uerò fraternitas tua ſit omninò ſolicita, & quos ad hoc iam officium contigerit promoueri,hoc quàm maximè diligenter inſpiciat, nè ſi uxores habent, miſcendi ſe cum eis licentia potiantur: ſed ad ſimilitudinem ſedis Apoſtolicæ,eos cuncta obſeruare ſua nihilominùs diſtinctione conſtituat.

Subdiaconis interdictus uſus côiugij.

19. LEO Magnus epiſtola nonageſimaſecunda ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum,capite tertio: Lex continentiæ eadem eſt miniſtris altaris, quæ epiſcopis & presbyteris: qui cùm eſſent laici ſiue lectores,licitè & uxores ducere,& filios procreare potuerunt. Sed cùm ad prædictos peruenerint gradus,cœpit eis non licere quod licuit. Vndè ut de carnali fiat ſpirituale coniugium,oportet eos nec dimittere uxores, & quaſi non habeant,ſic habere,quo & ſalua ſit charitas coniugiorum,& ceſſent opera nuptiarum.

Ad cõtinẽtiã adſtringunt non minùs diaconi & ſubdiaconi quã epĩ & presbyteri.
1.Cor.7.

20. IDEM in epiſtola octogeſimaquarta ad Anaſtaſium Epiſcopum Theſſalonicenſem,capite quarto: Quum extra Clericorum ordinem conſtitutis,nuptiarum ſocietati & procreationi filiorum ſtudere ſit liberum,ad exhibendam tamen perfectę continentiæ puritatem, nec Subdiaconis quidem carnale connubium conceditur,ut & qui habent, ſint tanquàm non habentes: & qui non habent, permaneant ſingulares. Quod ſi in hoc ordine,qui quartus à capite eſt,dignum eſt cuſtodiri: quantò magìs in primo aut ſecundo tertioque ſeruandum eſt,nè aut Leuitico miniſterio,aut presbyterali honori,aut Epiſcopali excellentiæ quiſquam idoneus exiſtimetur, qui ſe à uoluptate uxoria necdùm frenaſſe detegitur?

Subdiaconorum & ſuperiorum ordinum continẽtia.
1.Cor.7.

21. BERNARDVS ſermone ſexageſimoquinto in cantica, de hæreticis loquens: Mulieres relictis uiris,& item uiri dimiſsis uxoribus ad iſtos ſe conferunt. Clerici & ſacerdotes populis eccleſijsque relictis,intonſi & barbati, apud eos inter textores & textrices plerunquè inuenti ſunt. Interrogo unũquempiam horum: Heus tu bone uir, quænam hæc mulier,& undè hæc tibi? Vxorne tua? Non,inquit,nam uoto meo iſtud non conuenit. Filia ergò? Non. Quid? Non ſoror,non neptis,non aliquo ſaltem propinquitatis uel affinitatis gradu attinens tibi? Nullo prorsùs. Et quomodò tuta tibi cum iſta continentia tua? Sanè nec licet tibi iſtud. Cohabitationem (ſi neſcis) uirorum & fœminarum in ijs qui uouere continentiam,Eccleſia uetat. Si non uis ſcandalizare Eccleſiam,ejice fœminam.

Clericis & Sacerdotib. qui uouerunt cõtinẽtiã, uetat cohabitationem mulierum.

22. CONCILIVM Trident. ſeſsione vigeſimaquarta,canone nono: Si quis dixerit,clericos in ſacris ordinib. cõſtitutos,uel regulares caſtitatẽ ſolenniter pro

Clericorũ in ſacris cõſtitu

profeſſos, poſſe matrimonium contrahere, contractumque ualidum eſſe, nõ obſtante lege Eccleſiaſtica, uel uoto: & oppoſitum nihil aliud eſſe, quam dãnare matrimonium, poſſeque omnes contrahere matrimonium qui non ſentiunt ſe caſtitatis, etiam ſi eam uouerint, habere donum, anathema ſit: cùm Deus id rectè petentibus non deneget, nec patiatur nos ſupra id, quod poſſumus, tentari.

torum & religioſorũ matrimoniũ uetitũ ualidũ fit. Donũ caſtitatis undè conquiratur.

23. In ſexto decretalium, libro tertio, titulo decimoquinto de Voto & Voti redemptione: Bonifacius octauus Biterenſi Epiſcopo: Nos attendentes quòd uoti ſolennitas ex ſola conſtitutione Eccleſiæ eſt inuenta: matrimonij uerò uinculum ab ipſo Eccleſiæ capite rerum omnium conditore, ipſum in paradiſo & in ſtatu innocentiæ inſtituente, unionem & indiſſolubilitatem acceperit: præſentis declarandum duximus oraculo ſanctionis, illud ſolum uotum debere dici ſolenne, quantùm ad pòſt contractum matrimonium dirimendum, quod ſolennizatum fuerit per ſuſceptionem ſacri ordinis, aut per profeſsionem expreſſam uel tacitam factam alicui de religionibus per ſedem Apoſtolicam approbatis. Reliqua verò vota etſi quandoquè matrimonium impediant contrahendum, & quanto manifeſtiùs ſunt emiſſa, tantò propter plurium ſcandalum & exemplum durior pœnitentia tranſgreſſoribus debeatur, non tamen reſcindere poſſunt matrimonia pòſt contracta.

Votũ ſolẽne in quo conſiſtat, & quòd dirimat matrimoniũ cõtrahendum.

Redditur ſolenne per ſuſceptionẽ ordinis ſacri & profeſsionẽ factam in approbata Religione.

1. D. Bernardvs epiſtola ſecunda ad Fulconem: Cur ergò, inquis, ſingulariter me repræhendis, cùm & in alijs uideas quod iuſtiùs forſitan repræhendere poſsis? Ad quod ego: propter ſingularitatem erroris tui, propter immanitatem peccati tui. Nam etſi plerique alij perditè uiuunt, etſi inordinati & indiſciplinati ſunt, nondùm tamen ordinem aut diſciplinam profeſsi ſunt. Sunt quidem peccatores, ſed non præuaricatores. Tu uerò quantumlibet modeſtè & honeſtè uiuas: ſi caſte, ſi ſobriè, ſi omninò religiosè te habeas: Deo tamen minus accepta eſt tua religio, quam deturpat uoti præuaricatio.

Votifragi q̃tumuis benè uiuãt, Deo tamẽ nõ placẽt

2. Anselmvs epiſtola quarta ad quandam Dominam: Si doles, adhuc ſalutem tuam ſpero: ſi autem non doles, quid niſi damnationem tuam expectare queo? Impoſsibile nanque eſt te ullo modo poſſe ſaluari, niſi ad habitum & propoſitum abiectum redieris.

Niſi ad habitũ & propoſitũ abiectũ redeant, nõ ſaluabuntur.

V

Cogit igitur ad cælibatum quoſdam Eccleſia?

A. Non cogit ſanè pia prouidaque mater, quæ legem cælibatus nemini imponit: ab ijs uerò qui legem eam, vti dictum eſt, vltrò receperunt, exigit, [a] nè ſoluant religioné, neve conuentionem quam cum Christo & eius Eccleſia ſanctè iniuerunt, violent atque reſcindant.

a Bed. li. 3. de taber. & uaſis eius c. 9 & in Luc c. 1. Hie. in c. 1. ad Tit. & in Apol. pro li. cõtra Iouin. Orig ho 23. in Nu. Ambr. epiſto. 82. & li. 1 offi. c. 50. Ruff. 1. de monacatu. c. 9. Vide Canones tit. 28. & 82.

B Meritò igitur vrgentur illi ſtare promiſſis, & ſeruare quod ſemel firmiter amplexi ſunt conſilium Euangelicum: de quo Paulus:[b] *Et qui matrimonio iungit uirginem ſuam, benè facit*: (quandiù ſcilicet voto cęlibatus [c] adſtricta non eſt) *& qui non iungit, meliùs facit*. [d] Ac rurſùs: *Bonum eſt homini mulierem non tangere*. Quocircà laudantur à [e] Chriſto, & in Eccleſia ſemper apprimè laudati fuerunt [f] eunuchi euangelici, ſiue, uti Tertullianus [g] uocat, ſpadones uoluntarii, qui ſeipſos propter Dei regnum caſtrauerunt, ut ſint ſancti [h] corpore & ſpiritu, Deo in carne ſine carne militantes.

b 1. Cor. 7. g
c Theophy. ibidèm. Hier. li. 1 cõt Ioui. Grego. in c. 15. li. 1. Reg. Epiph. hæreſ. 61.
d Ibidèm a
e Mat. 19 b
f Eſaiæ 56. b & ibidẽ Hier. Baſilius lib. de virg. Aug. de ſancta virgi. c. 24 & 25.
g Libro 1. ad uxorẽ.
h 1. Corin. 7. f

C. Vbi duplex error nobis eſt ualdè cauendus: alter eorũ, qui cum Iouiniano matrimonium ſic extollunt, ut aut [a] æquent, aut [b] anteponant hunc ſtatum cælibatui ſeu uirginitati, cùm Paulus [c] quidem & patres omnes apertè reclament: alter eorum qui fingunt continentiam & cælibatum ab hominibus Chriſtianis uix poſſe præſtari, ideoque nulli eum facilè ſuſcipiendum, aut ſanctè promittendum eſſe contendunt. Nec intelligunt iſti Euangelicæ gratiæ ubertatem, quæ talis ac tanta per Chriſtum tot ſeculis data eſt, & quotidiè datur credentibus, [d] petentibus, quærentibus, pulſantibus, ut hi iugum Domini ſuaue & continentiæ uiam non minùs ſibi cõmodam, quàm ſalutarem experiantur. Inter quos erat & Paulus, palàm affirmans: [e] *Fidelis Deus eſt, qui non patietur uos tentari ſupra id quod poteſtis: ſed faciet etiam cum tentatione prouentum*. Quamobrem Auguſtinus, [f] ubi locum illum, Vouete & reddite Domino Deo ueſtro: explicat, ità ſcriptum reliquit: Nõ ſitis pigri ad uouendum. Non enim uiribus ueſtris implebitis. Deficietis, ſi de uobis præſumitis: Si autem de illo, cui uouetis, uouete: ſecuri reddetis. Et idem alibi: [g] Felix neceſſitas quæ ad meliora compellit.

a Hier. in Iouinia. Augu. hæreſi 82.
b Triden. ſeſ. 24. c. 10.
c 1. Cor. 7. g
d Aug. lib. 6. & 8. Conf. s. cap. 11. Orig. Hier. Chry. in Mat. c. 19.
e 1. Cor. 10.
f Auguſti. in pſal. 75.
g Epiſt. 45.

SCRIPTVRAE.

Prioris ad Corinthios ſeptimo, ut in textu.
Matthaei decimonono: Dicunt ei diſcipuli eius: Si ità eſt cauſa ho-

minis cum uxore, non expedit nubere. Qui dixit illis: Non omnes capiunt uerbum iſtud, ſed quibus datum eſt. Sunt enim Eunuchi, qui de matris utero ſic nati ſunt: & ſunt Eunuchi, qui facti ſunt ab hominibus: & ſunt Eunuchi, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cælorũ. Qui poteſt capere, capiat.

Esaiae quinquageſimoſexto: Et non dicat Eunuchus. Eccè ego lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus Eunuchis: Qui cuſtodierint ſabbata mea & elegerint quæ ego uolui, & tenuerint fœdus meũ: dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filijs & filiabus: nomen ſempiternum dabo eis, quod non peribit.

Prioris ad Corinthios ſeptimo: Qui ſine uxore eſt, ſolicitus eſt quæ Domini ſunt, quomodò placeat Deo. Qui autem cum uxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt mundi, quomodò placeat uxori, & diuiſus eſt. Et mulier innupta & uirgo, cogitat quæ Domini ſunt, ut ſit ſancta & corpore & ſpiritu. Quæ autem nupta eſt, cogitat quæ ſunt mundi: quomodò placeat uiro. Ibidem: Qui matrimonio iungit uirginem ſuam, benè facit: &c. Mulier alligata eſt legi, quanto tempore uir eius uiuit. Quòd ſi dormierit uir eius, liberata eſt: cui uult nubat, tantùm in Domino. Beatior autem erit, ſi ſic permanſerit ſecundùm meum conſilium. Puto autem quòd & ego ſpiritũ Dei habeã.

Prioris ad Corinth. decimo: Fidelis Deus &c. ſed faciet etiam cũ tentatione prouentum, ut poſsitis ſuſtinere.

PATRES.

DE CAELIBATV SACERDOTVM.

1\. A. Bedae lib. 3. de tabern. & uaſis eius ac ueſtib. ſacerdotũ, c. 9. Sine illa caſtimoniæ portione, quæ ab appetitu copulæ cõiugalis cohibet, nemo uel ſacerdotiũ ſuſcipere, uel ad altaris pôt miniſterium conſecrari. i. ſi non aut uirgo permanſerit, aut contrà uxoriæ coniunctionis fœdera ſoluerit. Quod uidelicet genus uirtutis nulli per legem Dei neceſſariò imperatum, ſed uoluntaria eſt deuotione Domino offerendum, dicente ipſo de hoc: Non oẽs capiunt uerbũ iſtud. Ad quã tamẽ benigna mox exhortatione eos qui poſsint, inuitat, dicens: Qui pôt capere, capiat. Et paulò pòſt: eiſdẽ qui uel uxorem, uel alios cognatos & implicamenta mũdi huius propter ipſum reliquerint, centuplũ promittit in hac uita præmiũ, & in ſeculo futuro uitã æternã. Vndè certè gratia diſtinctionis nõ Moyſes hoc indumento ueſtiri Aaron & filios eius iubet, ſicut de priorib. dr̃: Veſtiesque his omnibus Aaron fratrẽ tuum, & filios eius cum eo. Sed facies, inquit, feminalia linea, ut operiant carnem. Ipſi, inquit, operiant carnẽ turpitudinis ſuæ, tu feminalia pontifici & filijs eius facies, tu caſtitatis regulã docebis, tu abſtinendũ ab uxorio cõplexu eis, qui ſacerdotio functuri ſunt, intimabis. Nulli tamẽ uiolentũ huiuſmodi continentiæ iugum impones: ſed quicunq; ſacerdotes fieri ac miniſterio ſeruire altaris uolunt, ipſi ſua ſponte uxorum ſerui eſſe deſiſtent. Quod ubi perfecerint, & ſuſcepto ſemel continentiæ propoſito miniſtros ſe ſanctuarij atq; altaris fore conſentiunt, aderit lex diuina, quæ uelut cæterum illius habitũ ſacerdotib. cõgruũ imponens, quõ uiuere uel docere debeant, abundãter inſtituat, congaudensque ſpontaneæ ipſorum deuotioni, dignum ſacerdotio decus ſapientiæ, patientiæ, manſuetudinis, miſericordiæ, zeli ſpiritalis, humilitatis, timoris Domini, cæterorumque huiuſmodi ornamentorum ſuperaddat. Alioqui iniquitatis rei moriuntur. Mortem nanque certiſsimam incurrit animæ, ſi quis luxurioſè uiuens, ſacerdotalẽ ſibi uſurpare gradum præſumit.

Reliqua teſtimonia habes quæſt præcedenti.

Non, niſi cælibes aut continentes ad altaris miniſterium conſecrandi.

Nemo inuitus cogẽ ad cælibatum amplectendum. Mat. 19. Ibidem.

Nulli uiolẽtũ continẽtiæ iugum imponẽdum, ſed cùm ſpontè ſuſceperint, ferre deincèps debent.

Certiſsimam animæ mortẽ incurrunt incontinẽtes ſacerdotes.

2. IDEM Beda in primum caput Lucæ, in ea uerba, Et factum eſt ut implerentur dies officij eius, abijt in domum ſuam: Hoc eſt quod dixi, quòd uicis ſuæ tempore pontifices, templi tantùm officijs mancipati, non ſolùm à complexu uxorum, ſed ab ipſo quoq; domorum ſuarum abſtinerent ingreſſu. Vbi noſtri temporis ſacerdotibus, quibus ſemper altari ſeruire iubetur, perpetuò ſeruandæ caſtitatis exemplum datur. Quia enim tunc ſacerdotalis ex ſtirpe Aaron ſucceſsio quærebatur, neceſſariò tempus ſubſtituendæ ſoboli procurabatur. At quia nunc non carnalis ſucceſsio, ſed perfectio ſpiritalis inquiritur: conſequenter ſacerdotibus, ut ſemper altari queant aſsiſtere, ſemper ab uxoribus continendum, ſemper caſtitas obſeruanda præcipitur.

E-xẽplũ datur Sacerdotibus noſtris perpetuæ caſtitatis.
Semper caſtitas obſeruanda pcipitur.

1.Cor 7.
Argumẽta B. Hieronymi pro cælibatu miniſtrorum altaris.
1.Reg. 21.

3. HIERONYMVS in caput primum epiſtolæ ad Titum: Si Laicis imperatur, ut propter orationem abſtineant ſe ab uxorum coitu: quid de epiſcopo ſentiendum eſt, qui quotidiè pro ſuis populique peccatis, illibatas Deo oblaturus eſt uictimas? Relegamus libros Regum, & inueniemus ſacerdotem Abimelech de panibus propoſitionis noluiſſe priùs dare Dauid & pueris eius: niſi interrogaret, utrùm mundi eſſent pueri à muliere, non utiquè aliena, ſed coniuge. Et niſi eos audiſſet ab heri & nudiuſtertiùs uacaſſe ab opere coniugali; nequaquàm panes quos priùs negauerat, conceſsiſſet. Tantum intereſt inter propoſitionis panes & corpus CHRISTI, quantum inter umbram & corpora, inter imaginem & ueritatem: inter exemplaria futurorum, & ea ipſa quæ per exemplaria præfigurabantur. Quomodò itaque manſuetudo, patientia, ſobrietas, moderatio, abſtinentia lucri, hoſpitalitas quoquè & benignitas præcipuè eſſe debent in Epiſcopo, & inter cunctos laicos eminentia: Sic & caſtitas propria & (ut ità dixerim) pudicitia ſacerdotalis: ut non ſolùm ab opere ſe immundo abſtineat, ſed etiam à iactu oculi & cogitationis errore mens, CHRISTI corpus confectura ſit libera.

Panum ppoſitiõis & corporis Chriſti differentia.
1.Tim 3.
Tit 1.
Sacerdotalis pudicitia quæ in epo.

4. IDEM in apologia pro libris aduerſùs Iouinianum: Eccè perſpicuè nuptias diximus concedi in Euangelio, ſed tamen eaſdem in ſuo officio permanentes, præmia caſtitatis capere non poſſe. Quod ſi indignè accipiunt mariti, non mihi iraſcantur, ſed ſcripturis ſanctis, immò epiſcopis & presbyteris & diaconis & uniuerſo choro ſacerdotali & Leuitico, qui ſe nouerunt hoſtias offerre non poſſe, ſi operi ſeruiant coniugali. Ibidem: Apoſtoli uel uirgines, uel poſt nuptias continentes: Epiſcopi, presbyteri, diaconi aut uirgines eliguntur, aut uidui, aut certè poſt ſacerdotium in æternum pudici.

Continentia Sacerdotũ & miniſtrorum altaris.
Non eligunt niſi poſt ſacerdotium in æternumq; pudici.

5. ORIGENES homilia uigeſimatertia in librum Numerorum: Si oratio iuſti ſicut incenſum offertur in conſpectu Domini, & eleuatio manuum eius ſacrificium eſt ueſpertinum. Dicit autem Apoſtolus ijs qui in coniugijs ſunt: Nolite fraudare inuicem, niſi fortè ex conſenſu ad tempus, ut uacetis orationi, & iterùm in id ipſum ſitis: certum eſt quia impeditur ſacrificium indeſinens ijs, qui coniugalibus neceſsitatibus ſeruiunt. Vndè uidetur mihi, quòd illius eſt ſolius offerre ſacrificium indeſinens, qui indeſinenti & perpetuæ ſe deuouerit caſtitati.

Pſal. 140.
1 Cor. 7.
Caſtitati perpetuæ ſe deuouentes, apti ſunt ad ſacrificandum.

6. AMBROSIVS epiſtola octogeſimaſecunda ad Vercellenſem Eccleſiam: Vnius uxoris uirum præcipit eſſe, nõ quo exortem excludat coniugij, (nam hoc ſupra legem præcepti eſt) ſed ut coniugali caſtimonia ſeruet ablutiones ſuæ gratiam, Neque iterùm, ut filios in ſacerdotio creare Apoſtolica inuitetur authoritate. Habentem enim dixit filios, non facientem: neque coniugium

1.Tim. 3.
Matrimonio uti in Epatu non licet.

iugium iterare. Quod ideò non prætermiſi, quia plerique ità argumentantur, unius uxoris uirum dici poſt Baptiſmum habitæ, eo quòd Baptiſmo uitium ſit ablutum, quo adferebatur impedimentum. Et uitia quidem atque peccata diluuntur omnia, ut ſi quis contaminauerit ſuum corpus cum plurimis, quas nulla coniugij lege ſociauerit, remittantur ei omnia, ſed coniugia non reſoluuntur ſi quis iterauerit: Culpa enim lauacro, non lex, ſoluitur. Nulla enim culpa coniugij, ſed lex eſt. Quod legis eſt igitur, non remittitur quaſi culpa, ſed tenetur quaſi lex. Ideò Apoſtolus legem poſuit, dicens: Si quis ſine crimine eſt unius uxoris uir. Ergò quia ſine crimine eſt unius uxoris uir, tenetur ad legem ſacerdotij ſuſcipiendi. Qui autem iterauerit coniugium, culpam quidem non habet coinquinati, ſed prærogatiua exuitur ſacerdotis. Diximus quid legis eſt: dicamus etiam quid rationis. Sed priùs cognoſcamus non ſolùm hoc Apoſtolum de epiſcopo & presbytero ſtatuiſſe, ſed etiam Patres in Concilio Niceni tractatus addidiſſe: Neque clericum quenquam debere eſſe, qui ſecunda coniugia ſortitus ſit. Quomodò enim poteſt conſolari uiduam, honorare, cohortari ad cuſtodiendam uiduitatem, ſeruandam marito fidem, quam ipſe priori coniugio non reſeruauerit? Aut quid intereſſet inter populum & ſacerdotem, ſi iiſdem adſtringerentur legibus? Debet præponderare uita ſacerdotis, ſicut præponderat gratia.

Bigamus ad ſacerdotium inhabilis.

Tit. 1.

Vita Sacerdotis ponderare debet.

7. IDEM Ambroſius libro primo officiorum, capite quinquageſimo, eoq; ultimo, loquens de miniſtris altaris: Inoffenſum autem exhibendum & immaculatum miniſterium, nec ullo coniugali coitu uiolandum cognoſcitis, qui integro corpore, incorrupto pudore, alieni etiam ab ipſo conſortio coniugali, ſacri miniſterij gratiam recepiſtis. Quod eo non præterij, quia in pleriſque abditioribus locis cùm miniſterium gererent, uel etiam ſacerdotium, filios ſuſceperunt, & id tanquàm uſu ueteri defendunt, quandò per interualla dierum ſacrificium deferebatur, & tamen caſtificabatur etiam populus per biduum aut per triduum, ut ad ſacrificium purus accederet, ut in ueteri teſtamento legimus: Et lauabant ueſtimenta ſua. Si in figura tanta obſeruantia, quanta in ueritate? Diſce ſacerdos atque Leuita, quid ſit lauare ueſtimenta tua, ut mundum corpus celebrandis exhibeas ſacramentis.

Sacerdotibus & miniſtris altaris quis cõiugatis, ſeruanda eſt cõtinentia.

Exo. 19.

8. EVSEBIVS Pamphili libro primo de demonſtratione euangelica, capite nono: Meritò aliquis quæſierit, quęnã cauſa ſit, cur priſci in nuptijs & procreatione liberorũ plurimùm ſtudij poſuerint: nos uerò hãc partem negligamus. Aduersùs hæc talem licet ex ipſis Hebræorum oraculis rationem colligere. Quicunque ante Moyſen de laude pietatis nomen adepti ſunt, hi tunc initium habentes, tuncque primùm exiſtente uita, fuiſſe memorantur: quæ uerò ad nos pertinent, tendere ad finem. Quare illos magna cum cura ſobolis incrementum quæſiuiſſe, quum per illud tempus & numerus hominum augeſceret, & multiplicaretur, atque indiès robur acciperet genus humanum: nobis uerò non admodùm curæ eſſe hoc, utpotè cùm res iam interire ac deſinere, atque ad extremum finem tendere credantur, quandò planè dicitur, ante uitæ conſummationem, Euangelicam in foribus adeſſe doctrinam, & renouatio ac generatio alterius ſeculi, quod breui inſtet futurum, denunciatur. Vna igitur defenſio hæc, altera autem erit huiuſmodi: Priſcis illis qui remiſsiorem ac liberiorem uitam agebant, nihil erat impedimento, nè domui liberiſque præeſſent, ac pariter diuinæ quoquè

Cur in ueteri lege maior habebatur cura nuptiarum & procreationis liberorũ quàm in noua lege.

Prima cauſa.

Secunda.

rei uacarent, quandò unà cum uxoribus,& liberis,& domo,religioni aſsiduã dare operam poterant,& nuſquàm ob ullas res externas à meliore propoſito auellebantur. Res uerò noſtræ innumerabilia habent, quæ extrinſecùs premant,& quæ in alienas curas undique trahant, & ab earum rerum ſtudio, quæ Deo placent, abducant. Hanc igitur cauſam eſſe,cur nubendi ratio contrahatur, Euangelicæ doctrinæ uerbum demonſtrat, ubi ait: Hoc autem dico, fratres, tempus breue eſt: Reliquum eſt, ut & qui habent uxores,tanquàm non habentes ſint: & qui flent,tanquàm non flentes: & qui gaudent,tã quàm non gaudentes: & qui emunt,tanquàm non poſsidentes: & qui utuntur hoc mundo,tanquàm non utentes. Præterit enim figura huius mundi. Volo autem uos ſine ſolicitudine eſſe. Qui ſine uxore eſt,ſolicitus eſt de ijs quæ Domini ſunt,quomodò placeat Domino. Qui autem cum uxore eſt,ſolicitus eſt de ijs quæ ſunt mundi, quomodò placeat uxori. & diuiſus eſt. Et mulier innupta, & uirgo cogitat quæ Domini ſunt, ut placeat Domino, ut ſit ſancta & corpore & ſpiritu: quæ autem nupta eſt, cogitat quæ ſunt mundi,quomodò placeat uiro. Porrò hoc ad utilitatem ueſtram dico,non ut laqueum uobis injiciam,ſed ad id quod honeſtum eſt, & quòd facultatem præbeat ſine impedimento Dominum obſecrandi. Palàm igitur in his cauſam, cur à nuptijs ſit abſtinendum,proponit, ubi temporum, rerumque extrinſecùs ingruentium ſtoliditatem repræhendit, quorum nihil priſcis illis accidebat. Ad hæc tertia quoquè ratio adiungi poteſt,propter quam ueteres illi Dei cultores, in procreatione liberorum plurimum ſtudij collocarent. Quum reliqui homines in morum peruerſitate maius indies incrementum accepiſſent, atque in immanem, & ab omni humanitate alienam, & planè ferinam uitam relapſi eſſent, & impium prorsùs omnique religioni inimicum morem,facile corruiſſent: ualdè pauci, & facilè numerabiles, qui ſupererant, ea ſectantes quæ priùs à nobis dicta ſunt, à multorum conſuetudine, & à communi cum reliquis hominibus uictu,ſe amouebant. Porrò autem cùm ſeorsùm ab alijs gentibus, ſingularique more uiuerent, nouam quandam reipu-rationem, uitamque ſtudioſam Sapientiæ, uereque ipſius Dei cultricem, & reliquis hominibus impermiſcuam, inſtituerunt. Vt igitur poſteris quoquè illorum propriæ religionis, tanquàm ſcintilla quædam reparandi ignis, ità aliquod ſemen ſeruaretur, neque unà cum ipſorum deceſſu ipſorum pietas deficeret atque interiret, meritò & generandæ & alendæ ſobolis curam introduxere, ut ſic Doctores atque Magiſtri propriorum liberorum exiſterent, quippe qui poſteris ſucceſſores pietatis, propriæque uirtutis hæredes relinquere, pulchrum atque honeſtum iudicarent. Hinc ſanè Prophetæ innumerabiles & uiri iuſti, quin ipſe quoquè Saluator ac Dominus noſter, eiusque diſcipuli atque Apoſtoli, ab illorum diſciplina profecti ſunt. Quòd ſi qui etiam uitioſi ab eiſdem prodierunt, quaſi paleæ ſimul cum tritico ſubnaſcentes, non ob id tamen culpandi qui genuerint, aut qui enutrierint, quando etiam de diſcipulis Saluatoris aliquos nouimus libertate uoluntatis auerſos, à recto aberraſſe. Cauſa igitur ob quam uiri ſancti priſcis temporibus magno cum ſtudio liberos ſuſciperent, reddita eſt: quæ non ampliùs in nobis locum habere dicenda eſt, quippe quum, Deo fauente, per Euangelicam Saluatoris noſtri doctrinam, innumerabiles gentes & populos, in urbibus & regionibus & agris liceat nobis oculis intueri, eodem animo feſtinantes,& ad ſan-

ctã

1.Cor.7.

Tertia,eaque efficacior ratio.

In noua lege iam adductæ cauſæ locum non habent.

ctà Euangelicæ doctrinæ præcepta concurrentes: quibus quidem ſatis ſuper que ſit, ſi doctores ac prædicatores diuini uerbi omnibus & uitæ uinculis, & ſolicitudinibus liberati, poſsint ſufficere. His autem ipſis maxime in præſentia, ut melioribus ſtudijs uacent liberiùs, ſeiunctus à re uxoria uictus adamatur, ueluti ijs qui diuina & incorporea ſobole propaganda, occupati teneantur, & non unius, neque duorum liberorum, ſed aceruatim innumerabilis multitudinis educationem, ſanctamque diſciplinam, ac reliquæ inſtituendæ uitæ curam ſuſceperint. Poſtremùm omnium ſi quis priſcorum illorum uitas, de quibus nunc loquimur, diligenter exploret, inueniet eos initio quidem ætatis, ſoboli augendæ, coniugioque uacantes, maturè autem abſtinentes atque ceſſantes. Scriptum eſt enim, quòd placuerit Enoch Deo poſtquàm genuit Mathuſala. Vbi ſcriptura planè poſt genitum filium Deo placuiſſe illum, de quo loquitur, memorat, neque illi poſthàc alios genitos filios prodit. Noe quoque uir iuſtus poſt ſuſceptionem liberorum, ſolus cum familia, quum reliqua omnia quæcunque eſſent in terra perijſſent, incolumis conſeruatus, plurimis poſthàc ſuperfuiſſe annis inducitur, neque tamen uſquam genuiſſe alios filios. Dicitur & Iſaac poſtquam ex una uxore geminæ prolis pater factus eſt, deſiſſe cum illa conſueſcere. Et Ioſeph, quum præſertim apud Aegyptios uerſatus ſit, non plùs quàm duorum filiorũ pater extitiſſe inuenitur, quorum matrem unam duntaxàt in matrimonio habuerit. Ipſe etiàm Moyſes atque eius frater Aaron, antequàm ipſis Deus apparuerit, filios genuiſſe memorantur: poſtquàm autem diuina oracula acceperunt, non ampliùs genitos ab illis filios inuenias. quid porrò de Melchiſedech eſt dicendum, cuius omninò non filius, non genus, non ſucceſsio refertur? neq; itẽ Ieſu, qui in Moyſi locum ſucceſsit, neq; plurimorum aliorum prophetarum. Quum autem de Abraham & Iacob quæri ſoleat, qui multiplicem ſobolem propagauerunt, alibi uos ocioſiùs huiuſce rei rationem reddidimus: ubi de ſanctorum ueterum uirorum multiplici coniugio, multiplicique ſobole diſſeruimus. Ad quæ ſcripta noſtra in præſenti ſtudioſos lectores remittimus: hoc unum admonentes, nè noui quidem teſtamenti legibus, quæ ad ſuſceptionem liberorum pertinent, omninò interdici, ſed in hoc quoquè ijs conſentanea quæ de priſcis illis ſanctis uiris memorantur, inſtituta haberi. Oportet enim, dicit ſermo Diuinus, epiſcopum unius uxoris uirum eſſe. Veruntamen eos qui ſacrati ſint, atque in Dei miniſterio cultuque occupati, continere deinceps ſeipſos à commercio uxoris decet: qui autem non ad tantum aſſumpti ſint ſacerdotij munus, ijs idem ſermo diuinus indulget.

Continentia Patriarcharũ ueteris teſtamenti. *Enoch. Gen. 5. Eccl. 44. Noe.* *Iſaac.* *Ioſeph.* *Moyſes & Aaron.* *Melchiſedech.* *Ioſue.* *1. Tim. 3. Tit. 1.* *Epiſcoporum continentia.*

9. Apud Gratianum diſtinctione vigeſimaoctaua ſequentes canones & decreta citantur Gregorij & cæterorum. *Ex Gratiano.*

Gregorius Magnus in epiſtola ad Petrum Subdiaconum: Nullum facere Subdiaconum præſumant Epiſcopi, niſi qui ſe caſtè uicturum promiſerit, quia nullus ad miniſterium altaris accedere debet, niſi cuius caſtitas ante ſuſceptum miniſterium fuerit approbata. *Habetur lib. 1. epiſtol. 42. Subdiaconorũ continentia.*

Innocentius ſecundus: Decernimus ut hi qui in ordine Subdiaconatus & ſupra uxores duxerint, aut concubinas habuerint, officio atque eccleſiaſtico beneficio careant. Cùm enim ipſi templum & uaſa Domini, & ſacrarium Spiritus ſancti debeant eſſe & dici, indignum eſt eos cubilibus & immunditijs deſeruire.

Habes in 4. Tole.can.26. Presbyterorũ & Diaconorũ profeſſio deſeruanda cõtinentia.

CONCILIVM Toletanum quintum: Quandò Presbyteri & Diaconi per parochias conſtituuntur, oportet eos profeſsionem ſuo epiſcopo facere, ut caſtè & purè uiuant ſub timore Dei; vt dum eos talis profeſsio obligat, uitæ ſanctæ diſciplinam retineant.

Habetur in Conc.2.Tole. can.1.

CONCILIVM Toletanum ſecundum: De his quos uoluntas parentum à primis infantiæ annis clericatus officio mancipauerit, id ſtatuimus obſeruandum, ut mox detonſi, uel miniſterio lectorum traditi, in domo Eccleſię ſub Epiſcopali præſentia à præpoſito ſibi debeant erudiri. At ubi octauumdecimum ætatis ſuæ compleuerint annum, coram totius cleri plebiſq; conſpectu uoluntas eorum de expetendo coniugio ab Epiſcopo perſcrutetur: quibus ſi gratia caſtitatis Deo inſpirante placuerit, & promiſsionem caſtimoniæ ſuæ abſq; coniugali neceſsitate ſeſe ſpoponderint ſeruaturos: hi tanquàm appetitores arctiſsimæ uiæ, leuiſsimo Domini iugo ſubdantur: ac primùm Subdiaconi miniſterium, habita probatione profeſsionis ſuæ, à uiceſimo anno ſuſcipiant. Quod ſi inculpabiliter ac inoffenſè viginti quinque annos peregerint, ad Diaconi officium (ſi adimplere id poſſe ab Epiſcopo probantur) promoueri debent. Cauendum eſt tamen his, nè quandò ſuæ ſponſionis immemores, aut ad terrenas nuptias, aut ad furtiuos concubitus ultrò concurrant. Quod ſi fortè fecerint, ut ſacrilegij rei, ab Eccleſia habeantur extranei. Quibus autem uoluntas propria interrogationis tempore deſiderium nubendi perſuaſerit, conceſſam ab Apoſtolo licentiam auferre non poſſumus: ità ut cùm prouectæ ætatis in coniugio poſiti renunciaturos ſe pari conſenſu operibus carnis ſpoponderint, ad ſacros ordines adſpirent.

Caſtimoniæ pfeſsio apud clericos ante ſubdiaconatum.

Sacrilegij rei

1.Cor.7.

Eſt canon 2. ſecundi Arelatenſ.Cõcil. Cõiugati nõ pmouẽdi ad ſacerdotiũ niſi promiſſa continentia. Nec diaconi.

CONCILIVM Arelatenſe tertium: Aſſumi aliquem ad ſacerdotium in cõiugij vinculo conſtitutum non oportet, niſi fuerit promiſſa conuerſio. Ex eodem tertiò citat & hunc canonem. Præterea placuit, ut deincèps non ordinentur diaconi coniugati, niſi qui priùs conuerſionis propoſito profeſſi fuerint caſtitatem.

Ex ep. 1. Siricij Papæ ad Himeriũ Tarraconenſem Epm c 7. Excuſatio incontinẽtium Sacerdotum. Cõtinẽtia Sacerdotũ ueteris legis.

10. APVD eundem Gratianum diſtinctione octogeſimaſecunda, citatur Siricius Papa: Plurimos ſacerdotes Chriſti atque Leuitas poſt longa conſecrationis ſuæ tempora, tam de coniugibus proprijs, quàm etiam de turpi coitu ſobolem didicimus procreaſſe, & crimen ſuum hac præſcriptione defendere, quia in ueteri teſtamento ſacerdotibus ac miniſtris generandi facultas legitur attributa. Dicat mihi nunc, quiſquis ille eſt ſectator libidinũ, præceptoque uitiorum, ſi æſtimat quòd in lege Moyſi paſsim ſacris ordinibus à Domino laxata ſunt fræna luxuriæ: cur eos, quibus committebantur ſancta ſanctorum, præmonet, dicens: Sancti eſtote, quia & ego ſanctus ſum, Dominus Deus ueſter? Cur etiàm procùl à ſuis domibus, anno uicis ſuæ, in templo habitare iuſsi ſunt ſacerdotes? Hac uidelicet ratione, nè uel cum uxoribus poſſent carnale exercere commercium, ut conſcientię integritate fulgentes, acceptabile Deo munus offerrent. Quibus etiam, expleto deſeruitionis ſuæ tempore, uxorius uſus ſolius ſucceſsionis cauſa fuerat relaxatus: quia non ex alia niſi ex tribu Leui, quiſquam ad Dei miniſterium fuerat præceptus admitti. Vndè & Dominus Ieſus cùm nos ſuo illuſtraſſet aduentu, in euangelio proteſtatur, quia legem uenerit implere, non ſoluere. Et ideò eccleſiam, cuius ſponſus eſt ſpecioſus forma, caſtitatis uoluit ſplendore radiare, ut in die iudicij, cùm rurſus aduenerit, ſine macula & ruga eam poſsit, ſicut per Apoſtolum ſuum inſtituit, reperire. Quarum ſanctique ſacerdotes omnes

Leu.20.

Luc.1.

Cur uxores habebant.

Matt.5.

Cant.4.

Chriſtus noluit ſacerdotes & Leuitas noui teſt.eſſe continentes.

nes atque Leuitæ inſolubili lege conſtringimur, ut à die ordinationis noſtræ, ſocietati ac pudicitiæ & corda noſtra mancipemus & corpora, dummodò per omnia Deo noſtro in his, quæ quotidiè offerimus, ſacrificijs placeamus. Qui autem in carne ſunt, dicente electionis uaſe, Deo placere non poſſunt. Vos autem iam non eſtis in carne, ſed in ſpiritu, ſi tamen ſpiritus Dei habitat in uobis. Et ubi poterit, niſi in corporibus (ſicut legimus) ſanctis, Dei ſpiritus habitare? Et quia aliquanti de quibus loquimur, ut tua ſanctitas retulit, ignoratione &c. Vide eundem in epiſtola quarta ad Epiſcopos Aphricæ, capite nono: Prætereà quod dignum & pudicum & honeſtum eſt, ſuademus, ut ſacerdotes, & Leuitæ cum uxoribus ſuis non coeant, quia in miniſterio diuino quotidianis neceſsitatibus occupantur. Ad Corinthios nanque ſic Paulus ſcribit, dicens: Abſtinete uos, ut uacetis orationi. Si ergò laicis abſtinentia imperatur, ut poſsint deprecantes audiri, quantò magis ſacerdos utique omni momento paratus eſſe debet, munditiæ puritate ſecurus, nè aut ſacrificium offerat, aut baptizare cogatur? Qui ſi contaminatus eſt carnali cõcupiſcẽtia, quid faciet? Excuſabit? Quo pudore, qua mẽte uſurpabit? Qua cõſcientia, quo merito hic exaudiri ſe credit, quũ dictũ ſit: Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil mundum. Qua de re hortor, moneo, rogo, tollatur hoc opprobrium, quod poteſt iure etiam gentilitas accuſare. * Fortè creditur, quia ſcriptum eſt: Vnius uxoris uirum. Non ✠ permanenti in concupiſcentia generandi dixit, ſed propter continentiam futuram. Neque enim integros non admiſit, qui ait: Vellem autem omnes homines ſic eſſe, ſicuti & ego. Et apertiùs declarat, dicens: Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt. Vos autem iam non eſtis in carne, ſed in ſpiritu.

In eadẽ diſt. octogeſima ſecunda citatur Innocentius primus, capite primo: Propoſuiſti, quid de his obſeruari debeat, quos in diaconij miniſterio, aut in officio presbyterij poſitos, incontinentes eſſe aut fuiſſe, generati filij prodiderunt. De his & diuinarum legum manifeſta eſt diſciplina & beatæ recordationis uiri Siricij epiſcopi monita euidentia commearunt, ut incontinentes, in officijs talibus poſiti, omni eccleſiaſtico honore priuarentur, nec admitterentur accedere ad miniſterium, quod ſola continentia oportet impleri. Eſt enim uetus admodùm ſacræ legis authoritas, iam indè ab initio cuſtodita, quòd in templo anno uicis ſuæ habitare præcepti ſunt ſacerdotes, ut ſeruientes ſacris oblationibus, puros & ab omni labe purgatos, ſibi uendicent diuina myſteria: neque eos ad ſacrificia fas ſit admitti, qui exercent uel cum uxore carnale conſortium, quia ſcriptum eſt: Sancti eſtote, quia & ego ſanctus ſum, Dominus Deus ueſter, Quibus utiquè propter ſobolis ſucceſsionem uxorius uſus fuerat relaxatus: quia ex alia tribu ad ſacerdotium nullus fuerat præceptus accedere: quantò magis hi ſacerdotes uel Leuitæ pudicitiã ex die ordinationis ſuæ ſeruare debẽt, quibus uel ſacerdotium uel miniſterium ſine ſucceſsione eſt, nec præterit dies, qua uel à ſacrificijs diuinis, uel a baptiſmatis officio uacent? Nam ſi beatus Apoſtolus Paulus ad Corinthios ſcribit, dicens: Abſtinete uos ad tempus, ut uacetis orationi: & hoc utique laicis præcepit: multò magis ſacerdotes, quibus & orandi & ſacrificandi iuge officium eſt, ſemper debebunt ab huiuſmodi conſortio abſtinere. Qui ſi contaminatus fuerit carnali concupiſcentia, quo pudore uel ſacrificare uſurpabit, aut qua conſcientia, quoue merito exaudiri ſe credit, quum

dictum

Eph. 5.
Rom. 8.
1. Cor. 3.
Ibidem 6.
2. Cor. 6.
Sapien. 1.
Ex ep. ad Epiſcopos Aphricæ, à Gratiano non citata.
Cõtinẽtia Sacerdotum & Leuitarum.
1. Cor. 7.
Hæc ijſdẽ verbis ab Innocẽtio 1. repetita ſunt in epi. 2. ad Victricium Rothomagẽſem.
Tit. 1.
1. Tim. 1.
Tit. 1.
* Sed fortè liceret hoc creditur,
✠ permanẽtẽ.
1. Cor. 7.
Rom. 8.
Rurſùm ex Gratiano.
Habetur in epi. 3. ad Exuperiũ Toloſanum Epiſcopum.
Siricij decretũ renouatur.
Lucæ 1.
1. Par. 24.
Leu. 11. & 20.
Num. 18.
Continentia ſacerdotum.
1. Cor. 7.

Tit.1. dictum ſit, Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil mundum? Sed fortaſsè hoc licere credit, quia ſcriptum eſt: Vnius uxoris
1.Tim. 3. Tit.1. uirum. Non de permanente in concupiſcentia generandi hoc dixit, ſed pro
1.Cor.7. pter continentiam futuram. Neque enim integros corpore non admiſit,
Rom.8. qui ait: Vellē autem omnes ſic eſſe, ſicut & ego. Quod & apertiùs declarat, dicēs: Qui aūt in carne ſunt, Deo placere nō poſſunt. Vos aūt iā non eſtis in carne, ſed in ſpiritu: & habētē filios, nō generātē, dixit: Sed ea planè diſpar & diuerſa ſententia eſt. Nam ſi ad aliquos forma illa eccleſiaſticæ uitæ pariter & diſciplinæ, quæ ab Epiſcopo Siricio ad prouincias commeauit, nō probabitur perueniſſe, his ignorationis uenia remittitur, ità ut de cætero penitùs incipiant abſtinere. Et ità gradus, in quibus inuenti fuerint, ſic retentēt, ut eis non liceat ad potiora conſcendere. Quibus in beneficio eſſe debet, quòd hunc ipſum locum, quem retinent, non amittunt. Si qui autem ſciſſe formam uiuendi miſſam à Siricio detegentur, neque ſtatim cupiditates libidinis abieciſſe, illi ſunt modis omnibus ſubmouendi: quia poſt admonitionem cognitam, præponendam arbitrati ſunt uoluptatem.

Non habet Gratianus. Concilium Agathenſe, quod Innocentij & Siricij decretum approbet, capite nono ſic habet: Placuit etiam, ut ſi Presbyteri uel Diaconi coniugati, ad torum uxorum ſuarum redire uoluerint, Papæ Innocentij ordinatio, uel Siricij Epiſcopi authoritas, quæ eſt his canonibus inſerta, ſeruetur.
Siricij & Innocentij decretum renouatur. Quòd ſi ad aliquos formula illa eccleſiaſticæ uitæ pariter & diſciplinæ, quæ à Siricio Epiſcopo ad prouincias commeauit, non probabitur perueniſſe, eis ignorationis uenia remittitur, ita ut de cætero penitùs incipiant abſtinere. Et ità gradus ſuos, in quibus inuenti fuerint, ſic retineant, ut ad potiora eis non liceat aſcendere. Quibus in beneficio eſſe debet, & cæt. ut Innocentius dixit.

1. B. Theophylactus in caput ſeptimum prioris ad Corinthios: Ho
1.Cor.7. nor itaque eius eſt, ſeruare filiam virginem, eamque ob rem laudatur. Benè enim, inquit, facit. Porrò qui elocat nuptum virginem, & ipſe benè facit: non enim peccatum eſt elocare. Omne autem quod non eſt peccatum, benè fit. Melius uerò eſt non elocare, uirtus enim eſt. Et paulò antè: Et ſi nu
Virgini quæ Deo cōſecrata eſt, nubere non licet. pſerit uirgo, non peccauit. Virginem hic dicit, non eam quæ Deo conſecrata ſit, (ea enim ſi nupſerit peccauit omninò, utpotè quæ mœchum ſuperinduxerit ſponſo ſuo Chriſto) ſed innuptā dum puellam. Ea enim ſi nupſerit, nō peccauit: nec enim res impura eſt Matrimonium.

2. Hieronymus libro primo contra Iouinianum, ut ſuprà, quæſtione quarta, A. 2.

3. Gregorius in caput decimumquintum libri primi Regum: Nonnul
Excuſationes & argumenta incōtinentiū Religioſorū & Sacerdotū. li continentiam profeſsi, dum à carnis concupiſcentia ſuperantur, in coniugali uita ſaluari poſſe confidunt. Quidam & dum Apoſtoli licentiam audiunt, Vnuſquiſque ſuam uxorem habeat, & unaquæque ſuum uirum: ſine diſcretione perſonarum, omnes in hoc præcepto concludi, & ſacrorum ordi
1.Cor.7. num uiros coniugali copula uti poſſe fatentur. Huiuſmodi enim ſenſus, Amalechita camelus eſt: quia quaſi ex ratione incipit, ſed ad irrationabilem uitam trahit.

1.Cor.7. 4. Epiphanius hæreſi ſexageſimaprima contra Apoſtolicos, agens de ijs uerbis Pauli: Si quis autem turpem ſe uideri exiſtimat ſuper uirgine ſua, quòd ſit ſuperadulta, & ità oportet fieri: quod uult faciat, non peccat ſi

nubat.

nubat. Nunquid Apoſtolus eam quæ ſemel uirginitatem Deo ſeruare decreuit, à proprio curſu detrahere uolens, hæc præcepit? Non enim de his ſermo eſt, ſed de uirginibus quæ nubendi tempus exceſſerunt, quæ non ob uirginitatem in uigore permanſerunt, ſed quod uiros non habuerunt, qui eas ad nuptias petiuiſſent.

Paulus quib. uirginib permit: at matrimonium.

5. Hieronymvs in caput quinquageſimumſextum Eſaiæ: In Eunuchis intelligendi ſunt, de quibus Dominus in Euangelio loquitur, Qui ſe caſtrauerunt propter regna cælorum: quales erant & Apoſtoli, quibus admirantibus, & pro rei difficultate dicentibus, Quis ergò poteſt ſaluus fieri? Reſpondit Saluator: Qui poteſt capere, capiat. Vnde & Apoſtolus de huiuſmodi Eunuchis, id eſt, de uirginibus, præceptum Domini ſe non habere teſtatur: ſed dat conſilium, quaſi miſericordiam conſecutus à Domino, uolens omnes eſſe ſicut ſeipſum. Tempus enim, ait, in collecto eſt: ſupereſt, ut qui habent uxores, ſic ſint quaſi non habeant. Qui enim liber uocatus eſt à ſeruitute & officio coniugali, iſte uerus eſt ſeruus Chriſti. Et poſt pauca: Qui ſint Eunuchi, ſuprà diximus, qui ſoliciti ſunt ad ea quæ Dei ſunt; de quibus loquitur & Sapientia, Beata ſterilis immaculata, quæ non cognouit ſtratum in delicto, habebit fructum in uiſitatione animarum. Et Eunuchus qui non eſt operatus manu iniquitatē, neque cogitauit contra Dominum mala. Dabitur enim fidei eius electa gratia, & pars in templo Domini delectabilis. Hæc ſterilis uirginitate fœcunda eſt: Hic Eunuchus regno cælorum uim facit, & uiolenter diripit illud. Iſte cuſtos eſt Sabbatorum, ut nunquàm faciat opera nuptiarum. Iſte elegit quæ Dominus uoluit, ut plus offerat quàm præceptū eſt: ut non indulgentiam Apoſtoli eius, ſed uoluntatem conſideret. Iſte tenet fœdus Domini ſempiternum, ut non ad tempus uacet orationi, & iterùm ad idipſum reuertatur: ſed accepturum eſſe ſe nouerit in domo Domini, quæ eſt Eccleſia eius, locum optimum. Multæ enim manſiones ſunt apud patrem. Et qui Eunuchus fuerit, ac fecerit uniuerſa quæ ſcripta ſunt, habebit in muris eius locum optimum, ut ſcilicet turris Domini efficiatur, & in ſacerdotali conſiſtat gradu: & pro carnis filijs, multos habeat filios ſpirituales. Talem fuiſſe Eunuchum quem Ieſus amauit plurimùm, euangeliſtam Ioannē, Eccleſiaſticæ tradunt hiſtoriæ, qui recubuit ſuper pectus Ieſu, qui Petro tardiùs ambulante, elatus uirginitatis alis cucurrit ad Dominum: qui in ſecreta diuinæ ſe Natiuitatis immergens, auſus eſt dicere, quod cuncta ſecula neſciebant: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum: & Deus erat uerbum: hoc erat in principio apud Deum.

Eunuchi euāgelici cōmendantur. Matt. 19.
1. Cor. 7.
Sapien. 3.
Plus offerunt quàm præceptum eſt.
1. Cor. 7.
Ioan. 14.
In Sacerdotali gradu conſtituti Eunuchi euangelici filios habēt ſpirituales.
Ioan. 13. & 21
Ioan. 20.
Ioan. 1.

6. Beatvs Baſilius in libro de uera uirginitate: Et ſunt ſpadones, qui ſeipſos abſciderunt propter regnum cælorum: qui etiam cæteris præſtantiores ſunt, quia quum neque naturæ ad caſtitatem tuendam, nitantur auxilio, neque ab hominibus, quorum ſub ditione ſunt, ſpe præmij alliciantur, ipſi ſemet propter regna cælorum ad virginitatis præclarum certamen exercent, coniugiumque & ſimul omne ſeculum eius ſeruandæ cauſa contemnunt, regnumque cæleſte cum ſudore, glorioſiſque laboribus capeſſunt, &c. Qui ſeipſum inſtinctu gratiæ ſpiritalis abſcidit, præcipuumq; ac ſingulare opus per continentiam, & ardens ad cuncta exercitium, munus ſuū fecit, hic ſuis, non alienis rectè factis, in cæleſti regno honeſtus & clarus eſt. Eodem in loco interpretatur uerba Eſaiæ de iiſdem. Et in principio libri hanc habet ſententiam: Magnum reuerà quiddam ac præclarum uirginitas eſt: quæ (ut totū

Matt. 19.
Spadonum euangelicorū laus.
Eſaiæ, 56.
Virginitatis commēdatio

ſimul explicem)hominem incorruptibili Deo ſimilimum facit. Hæc autem profectò non à corporibus ad animas manat: ſed cum incorporalis animæ propria & præcipua ſit, eius precioſiſsima integritate corpora quoquè incorrupta ſeruantur.

Eunuchi euangelici. Eſaiæ 56. Matt. 19.

7. Avgvstinvs de ſancta Virginitate, capite vigeſimoquarto: De quibus autem ſpadonibus loquitur Deus per Eſaiam prophetam, quibus ſe dicit daturum in domo ſua & in muro ſuo locum nominatum, meliorem multò quàm filiorum & filiarum; niſi de ijs, qui ſeipſos caſtrant propter regnum cælorum? Nam illis quibus ipſum uirile membrum debilitatur, ut generare non poſsint, ſicut ſunt Eunuchi diuitum & regum, ſufficit utiquè cùm Chriſtiani fiunt, & Dei præcepta cuſtodiunt, eo tamen propoſito ſunt, ut coniuges ſi poſsint haberent, cæteris in domo Dei coniugatis fidelibus adæquari, qui prolem licitè pudiceq; ſuſceptam in Dei timore nutriunt, docentes filios ſuos, ut ponant in Deo ſpem ſuam, non autem accipere meliorē locum, quàm eſt filiorum atque filiarum. Neque enim uxores animi uirtute, ſed carnis neceſsitate non ducunt.

Pſal. 77. Eſaiæ 56.

Et capite vigeſimoquinto: Cùm dixiſſet de ſpadonibus, Dabo eis in domo mea & in muro meo locum nominatum, meliorem multo quàm filiorum atque filiarum: nè quis nimiùm carnalis exiſtimaret, in his uerbis aliquid temporale ſperandum, continuò ſubiecit: Nomen æternum dabo eis, nec unquàm deerit. Aeternum hoc nomen quicquid illud eſt, ſpadonibus Dei, quod utiquè gloriam quandam propriam excellentemque ſignificat, non erit commune cum multis, quanuis in eodem regno & in eadem domo conſtitutis. Nam ideò fortaſsis & nomen dictum eſt, quod eos quibus datur, diſtinguit à cæteris.

Propter quã nã gloria in cælo promittitur Spadonib. euangelicis.

8. Tertvllianvs libro primo ad uxorem: Voluntarijs ſpadonibus pro cupiditate cæleſti, ſaluo matrimonio, abſtinentia toleratur: quantò magis adempto? &c.

Iouinianus æquabat uirginitatem matrimonio.

1. C. Hieronymvs aduerſùs Iouinianum libro primo: Dicit (Iouinianus) uirgines, uiduas, & maritatas, quæ ſemel in Chriſto lotæ ſunt, ſi non diſcrepent cæteris operibus, eiuſdem eſſe meriti. Quam eius hæreſim eodem libro copioſiſsimè confutat.

Hæreſis Iouiniani.

2. Avgvstinvs de hæreſibus ad Quoduultdeum, hæreſi octogeſimaſecunda: A (Iouiniano) quodam monacho iſta hæreſis Iouinianiſtarum, orta eſt ætate noſtra cùm adhuc iuuenes eſſemus. Hic omnia peccata, ſicut Stoici Philoſophi, paria eſſe dicebat, nec poſſe peccare hominem lauacro regenerationis accepto, nec aliquid prodeſſe, ieiunia, uel à cibis aliquibus abſtinentiam. Virginitatem Mariæ deſtruebat, dicens eam pariendo fuiſſe corruptam. Virginitatem etiam ſanctimonialium & continentiam ſexus uirilis in ſanctis eligentibus cęlibem uitam, coniugiorum caſtorum atque fidelium meritis adæquabat: ita ut quædam uirgines ſacræ prouectæ iam ætatis in urbe Roma, ubi hæc docebat, eo audito nupſiſſe dicantur. Non ſanè ipſe uel habebat, uel habere uolebat uxorem, quod non propter aliquod apud Devm maius meritum in regno uitæ perpetuæ profuturum, ſed propter præſentem prodeſſe neceſsitatem, nè homo coniugales patiatur moleſtias, diſputabat. Citò tamen iſta hæreſis oppreſſa & extincta eſt, nec uſque ad deceptionem aliquorum ſacerdotum potuit peruenire.

Cōtinentiam virginum ſacrarum caſtitati cōiugali æquabat: & idcircò quædã Sanctimoniales nupſerunt.

Melius eſt in uirginitate manere aut in cælibatu, quã matrimonio iungi.

3. Concilivm Tridentinum ſeſsione vigeſimaquarta, Canone decimo:

Si quis dixerit, ſtatum coniugalem anteponendum eſſe ſtatui uirginitatis, uel cælibatus, & non eſſe melius ac beatius manere in uirginitate aut cælibatu, quàm iungi matrimonio, anathema ſit.

4. Avgvstinvs libro ſexto Confeſsionum, capite vndecimo: Putabam me miſerum fore nimis, ſi fœminæ priuarer amplexibus, & medicinam miſericordiæ tuæ ad eandem infirmitatem ſanandam non cogitabam: quia expertus non eram, & propriarum uirium credebam eſſe continentiam, quarũ mihi non eram conſcius, cùm tam ſtultus eſſem, ut neſcirem, ſicut ſcriptum eſt: Neminem poſſe eſſe continentem, niſi tu dederis. Vtiquè dares, ſi gemitu interno pulſarem aures tuas, & fide ſolida in te iactarem curam meam.

Sapien 8.
Donum continentiæ petentibus largitur Deus & in eum ſperãtibus.

5. Et libro octauo, capite vndecimo: Aperiebatur ab ea parte, qua intenderam faciem, & quò tranſire trepidabam, caſta dignitas Continentiæ, ſerena & non diſſolutè hilaris, honeſtè blandiens ut uenirem, neque dubitarem, & extendens ad me ſuſcipiendum & amplectendum pias manus plenas gregibus bonorum exemplorum. Ibi tot pueri & puellæ, ibi iuuentus multa & omnis ætas, & graues uiduæ, & uirgines anus, & in omnibus ipſa Continentia nequaquàm ſterilis, ſed fœcunda mater filiorum gaudiorum de marito te Domine. Et irridebat me irriſione exhortatoria, quaſi diceret: Tu non poteris quod iſti & iſtæ? At uerò iſti & iſtæ in ſemetipſis poſſunt, ac non in Domino Deo ſuo? Dominus Deus eorum me dedit eis. Quid in te ſtas, & non ſtas? Proijce te in eum, noli metuere, non ſe ſubtrahet ut cadas. Proijce te ſecurus, excipiet te, & ſanabit te.

Caſtitas inuitans Auguſt.
Caſtitatem ſeruare poſſumus, nõ tam in nobiſipſis, ꝙ in Domino Deo noſtro.

6. Origenes in caput decimumnonum Matthæi tractatu ſeptimo: Non omnes capiunt hoc uerbum, ſed quibus datum eſt. Quoniam autem quidam calumniantur quod Chriſtus ait, Quibus datum eſt, quaſi excuſationem habentes, & uolentes quidem eſſe in caſtitate, non autem præualentes. Quibus eſt reſpondendum. Si quidem accipimus ſimpliciter, quod dictum eſt, ſed quibus datũ eſt: non autẽ attendimus quod alibi dicit: Petite, & dabitur uobis: & omnis qui petit, accipit: aut fideles non ſumus, aut ſcientes ſcripturas. qui enim uult capax eſſe uerbi, quod de caſtitate poſitum eſt, petat credens dicenti, & accipiet, non dubitans de illo quod dictum eſt: Omnis qui petit, accipit. Quis eſt ergò qui petit? qui credit Chriſto dicenti: Si ſteteritis orantes, credite quoniam accipietis. Debet autem qui petit, omnia facere quantum ad ſe, ut oret ſpiritu, oret & mente, memor Apoſtolici uerbi quod ait: Sine intermiſsione orantes. Vtile eſt autem ſcire quid debeat petere quis, ut mereatur accipere. & quod ait: Dico uobis, etſi non dabit ei ſurgens propterea quòd amicus eſt eius, tamen propter importunitatẽ eius dabit ei quantos uoluerit. Et addit: Et ego uobis dico: Petite, & dabitur uobis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur uobis. Omnis enim qui quærit, inuenit: & pulſanti aperietur.

Contra eos q dicunt, quoſdam caſtitatem ſeruare non poſſe.
Matth. 7.
Marc. 11.
Petenda eſt à Domino caſtitas ardẽter & perſeueranter.
Ibidem.
1. Theſſ. 5.
Luc. 11.

7. Hieronymvs in decimumnonum caput Matthæi: Non omnes capiunt uerbum iſtud. Nemo putet ſub hoc uerbo uel fatum, uel fortunam introduci: quòd hi ſunt uirgines quibus à Deo datum ſit, aut quos quidam ad hoc caſus adduxerit: ſed his datum eſt qui petierunt, qui uoluerunt, qui ut acciperent, laborauerunt. Omni enim petenti dabitur, & quærens inueniet, & pulſanti aperietur. Ibidèm: Quaſi hortantis uox Domini eſt, & milites ſuos ad pudicitiæ præmium concitantis: Qui poteſt capere, capiat: qui poteſt pugnare, pugnet, ſuperet ac triumphet.

Quibus detur cõtinẽtiæ donum.
Matth. 7.
Luc. 11.

Qui poteſt ca pere, capiat, quid ſignificet.

8. CHRYSOSTOMVS homilia LXIII. in caput decimumnonum Matthęi: Qui poteſt capere, capiat. Ità magis animat atq; incendit, uel quia magnitudinem uirtutis oſtendit, uel quia inęſtimabili miſericordia ſua noluit rem in neceſsitatem legis concludere. Et ad hæc poſsibile id eſſe monſtrat, ut eligendi cupiditas creſcere poſsit. Sed ſi electionis opus eſt id, inquies, quomodò incipiens ſtatim dixit: Non omnes capiunt, ſed quibus datum eſt? Vt ſingulare id eſſe certamen perdiſcas, non ut ſorte datam neceſsitatem ſuſpiceris. His enim datum eſt, qui ſpontè id eligunt: quod ideò dixit, ut oſtenderet ſuperiore nobis auxilio eſſe opùs, (quod quidem omnibus illud expetentibus paratum eſt) ſi uolumus in hac luctatione ſuperiores euadere. Solitus quippe eſt, quandocunque res ardua proponitur, hoc uti modo dicendi: Vt etiam quandò dicebat, Vobis eſt datũ noſſe myſteria regni cælorum, quod maximè ità eſſe, præſenti loco approbatur. Nam ſi ſupernę ſolummodò donationis iſtud eſt, ac nihil penitùs qui ſe in perpetua uirginitate conſeruant, conferre uidentur: ſuperfluè ipſis regnum cęlorum pollicetur, nec meritò à cæteris ipſos Eunuchis diſtinguit.

Quibus datũ ſit hoc uerbũ

Luc. 8. Matth. 13. Caſtitatis cõſeruatio non eſt à ſolo Deo.

9. AVGVSTINVS in Pſalmum ſeptuageſimumquintum: Non ſitis pigri ad uouendum, & cęte. ut in textu.

10. IDEM in epiſtola quadrageſimaquinta ad Armentarium & Paulinam uxorem eius: Priuſquàm eſſes uoti reus, liberum fuit, quo eſſes inferior: quãuis non ſit gratulanda libertas, qua fit ut non debeatur quod cum lucro redditur. Nunc uerò quia tenetur apud Deum ſponſio tua, non te ad magnam iuſtitiam inuito, ſed à magna iniquitate deterreo. Non enim talis eris, ſi non feceris quod uouiſti, qualis manſiſſes, ſi nihil tale uouiſſes. Minor enim tunc eſſes, non peior. Modò autem tantum, quod abſit, miſerior ſi fidem Deo fregeris, quanto beatior ſi perſolueris. Nec ideò te uouiſſe pœniteat, immò gaude iam tibi ſic non licere, quod cum tuo detrimento licuiſſet. Aggredere itaque intrepidus, & dicta imple factis: ipſe adiuuabit, qui uota tua expetit. Felix eſt neceſsitas, quę in meliora compellit.

Ad eos quos pœnitet uouiſſe.

VI

Quæ eſt ſummaria doctrina ſuperiorum?

A. Quæ pro inſtituta dicta ſunt hactenùs breuitate, eò ſunt demùm referenda, ut habeant ſimplices aſſertionem Catholicam de ſeptem Eccleſiæ Sacramentis. Quæ duplicis quidem eſſe generis inueniuntur.[a] Alia enim ut priora quinq;, ſingularem uni uniuſcuiuſq; fidelis ſalutem promouent: alia uerò, duo uidelicet poſteriora, multiplicando Dei populo, & eccleſiæ propagandæ deſeruiunt. Vtrumq; autem illud ex diuina, nobiſq; neceſſaria inſtitutione efficiunt.

a Conci. Florent.

B. Enimuerò Baptiſmus [b] ad ſpiritualem uitam, quæ in Chriſto eſt, regenerat. Corfirmatio [c] uires porrò ac robur addit regenerato. Euchariſtia [d] cibus, potus ac uiaticum eſt peregrinãti. Pœnitentia [e] præſens aduerſùs omnes animi mor-

b Ioan. 3. b Tit. 3. b c Actor. 8. c d Ioan. 6. b

Ioan. 20. e f Ezech. 18. g

bos pharmacum,lapſum hominem erigit,curatq; uulneratū. Succedit extrema [f] Vnctio,quæ in poſtrema cum morte lucta munit atque conſolatur emigrantem. [g] Ordo deindè miniſtros præbet Eccleſiæ, qui ſacris præſint, ac ſuperiora omnia ritè procurent,diſpenſent,conſeruent,& applicent. Deniquè Matrimonium [h] Christianam gentem propagat, & humanæ prouidet incontinentiæ.

f Iaco. 5.d

g Tit. 1.b 1. Cor 4.a

h Ephe. 5.f g. 1. Corin. 7.a

C. Vbì etiam iſtud diſcrimen retinendum eſt,quòd Baptiſmus,Confirmatio & Ordo ſemel collata, nunquam [a] iterentur. Baptiſmus item neceſſariò ſuſcipitur [b] ab omnibus.Euchariſtia à [c] ratione utentibus, & à relapſis [d] Pœnitentia. At eſt arbitrarium ut reliquis, modò nullum cõtemnas,aut cùm ità fert tempus,contra ius & æquum negligas.

D. Hæc ſunt igitur antidota,diuinaque remedia,quæ miſericordia plenus ille [e] Samaritanus inſtituit, & Eccleſiæ præpoſitis diſpenſanda concredidit, nimirùm ad probè curandos ægros,id eſt peccatores omnes, in Eccleſia,quoàd illi, ſi uelint,ueram perfectamq; ſanitatem adipiſcantur. Quæ quidem remedia ritè cognoſcere,ſalubriter accipere,atque fideliter etiam aliis applicare, non artis profectò humanæ, ſed Christianæ eſt Sapientiæ.

a Cõc. Florẽ. Trident. ſeſs. 7. can. 9. de ſacram. in gener. Augu. 2. contra epiſt. Parmẽ. c. 13.

b Ioan. 3.b

c Trident. ſeſs. 21. ca. 4.

d Apoc. 2.b

e Luc. 10. f 1. Cori. 4. a Ioan. 10.e

De qua cùm ſatìs dictum ſit hactenùs, quemadmodùm præſentis inſtituti ratio tulit,reliquum eſt,ut Chriſto duce ad alteram huius operis partem,quæ *Chriſtianam Iuſtitiam* continet, porrò tranſeamus.

ECCLESIASTICI III.

SAPIENTIA filijs ſuis uitam inſpirat,& ſuſcipit inquirẽtes ſe,& præibit in uia IVSTITIAE: & qui illam diligit,diligit uitam.

SCRIPTVRAE.

IOANNIS tertio: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, &c.

AD Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis ſpiritus ſancti.

ACTORVM octauo: Tunc imponebant manus ſuper illos,& accipiebant Spiritum ſanctum.

IOANNIS ſexto: Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum.

CARO enim mea uerè eſt cibus,& ſanguis meus uerè eſt potus,&c.

IOANNIS vigeſimo: Quorum remiſeritis peccata,remittuntur eis.

EZECHIELIS decimooctauo: Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus ueſtris: & non erit uobis in ruinam iniquitas. Faci-

te uobis cor nouum & ſpiritum nouum,&c.

Iacobi quinto: Infirmatur quis in uobis? inducat presbyteros Eccleſiæ,& orent ſuper eum,ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum,& alleuiabit eum Dominus: & ſi in peccatis ſit,remittentur ei.

Ad Titum primo: Huius rei gratia reliqui te Cretæ,ut conſtituas per ciuitates presbyteros,ſicut & ego diſpoſui tibi.

Prioris ad Corinthios quarto: Sic nos exiſtimet homo,ut miniſtros Christi & diſpenſatores myſteriorum Dei. Hic iam quæritur inter diſpenſatores,ut fidelis quis inueniatur.

Ad Epheſios quinto: Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Christo & in Eccleſia.

Prioris ad Corinthios ſeptimo: Propter fornicationem unuſquiſque ſuam uxorem habeat,& unaquæque ſuum uirum habeat.

Ioannis tertio: Niſi quis renatus fuerit ex aqua &c.

Apocalypsis ſecundo: Memor eſto itaque undè excideris,& age pœnitentiam,& prima opera fac. Sin autem: uenio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco ſuo,niſi pœnitentiam egeris.

Lucae decimo: Samaritanus autem quidam iter faciens,uenit ſecus eũ: & uidens eum,miſericordia motus eſt. Et appropians,alligauit uulnera eius, infundens oleum & uinum.

Prioris ad Corinthios quarto,& Ioannis vigeſimo,ut ſuprà.

PATRES.

Septem ſacramenta in quẽ finem ſint inſtituta.

A. Concilium Florentinum: Sacramẽtorum quinque prima,ad ſpiritualem uniuſcuiuſque hominis in ſeipſo perfectionem: duo ultima, ad totius Eccleſiæ regimen multiplicationemque ordinata ſunt. Per Baptiſmũ enim ſpiritualiter renaſcimur: per Confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide: Cenati autem & roborati,nutrimur Diuina Euchariſtiæ alimonia. Quòd ſi per peccatum ægritudinem incurrimus animæ,per Pœnitentiam ſpiritualiter ſanamur: ſpiritualiter etiam & corporaliter (prout animæ expedit) per extremam Vnctionem: per Ordinem uerò Eccleſia gubernatur & multiplicatur ſpiritualiter, per Matrimonium corporaliter augetur.

Character qd ſit,& quot ſacramentis imprimatur.

1. C. Idem Concilium: Inter hæc Sacramenta, tria ſunt,Baptiſmus, Confirmatio,& Ordo,quæ characterem, id eſt,ſpirituale quoddam ſignum, à cæteris diſtinctiuum,imprimunt in anima indelebile. Vndè in eadem perſona non reiterantur. Reliqua uerò quatuor characterem non imprimunt,& reiterationem admittunt.

Tria Sacramẽta imprimunt Characterem.

2. Tridentinum concilium ſeſſione ſeptima,canone nono,de ſacramẽtis in genere: Si quis dixerit,in tribus ſacramentis, Baptiſmo ſcilicet,Confirmatione,& Ordine,non imprimi characterem in anima, hoc eſt,ſignum quoddam ſpirituale & indelebile,undè ea iterari non poſſunt,anathema ſit.

Ordo & Baptiſmus non repetuntur.

3. Augustinus libro ſecundo contra Epiſtolam Parmeniani, capite decimotertio,docet de Sacramento Baptiſmi & Ordinis, quòd non repetantur. uide ſuprà de ſacramento Ordinis,quæſtione prima,A.1.

4. Idem Concilium ſeſſione vigeſimaprima,capite quarto: Denique eadem

dem ſancta ſynodus docet, paruulos, uſu rationis carentes, nulla obligari neceſsitate ad Sacramentalem Euchariſtiæ communionem : ſiquidem per Baptiſmi lauacrum regenerati, & Chriſto incorporati, adeptam iam filiorum Dei gratiam in illa ætate amittere non poſſunt. neque ideò tamen damnanda eſt antiquitas, ſi eum morem in quibuſdam locis aliquandò ſeruauit. Vt enim ſanctiſsimi illi patres ſui facti probabilem cauſam pro illius temporis ratione habuerunt : ità certè, eos nulla ſalutis neceſsitate id feciſſe, ſine controuerſia credendum eſt. Paruuli ſine communiõe S. Euchariſtiæ ſaluari poſſunt.

INDEX RERVM OMNIVM MEMORABILIVM,

QVAE IN HAC SECVNDA CATECHISMI PARTE, CONTINENTVR.

Elementum, a, poſt numeros, denotat primam faciem: b, verò, ſecundam inſinuat.

AARON & filij eius quo chriſmate à Moyſe perunƈti 29.b
Aaronis inſtar qui quomodò hodiè uocandi aut ordinandi 130.a
Aaroni primò omnium ſacerdotiũ collatum 137.a
Aaronem, epiſcopi: Aaronis filios, presbyterorum formã prætuliſſe 137.a
Aaronem poſt ſuam uocationem nõ dediſſe operam liberis, quid ſibi uelit 174.a
Aaronicorum ſacerdotum & presbyterorum teſtamenti noui comparatio ſeu coaptatio quæ qualis 141.a.b
Aaronicos ſacerdotes uicis aut officij ſui tempore ſeorsùm ab uxorib. habitaſſe 172.a
Ab euchariſtiæ ſeparari communione, quàm ſit graue 84.b
Abironis & complicum eius aduerſus Moyſen rebellio, 8.a. eiusque rebellionis pœnæ quàm horrendæ 148.b 155.b
Ablui baptiſmo peccata ꝓrsùs oĩa 22.a
Ablutio quę cuius ſit ſymbolum 4.b. cur ter repetatur 19.b. ubi conferatur 25.a
Ab opere coniugali quibus & quandò potiſsimum abſtinendum 87.b
Abrenunciatio 11.b.12.b.13.a.b
Abrenunciatio quæ per quem qui pro infante fiat 16.a.17.a
Abrenunciationis in baptiſmo factæ memoria quò ualeat 27.a
Abrenunciationis uox cur quibus frequenter utenda 27.b
Abrenunciationes paruulorum quî iam indè ab initio Eccleſiæ hærent 27.b
Abrenunciationum in baptiſmo faciendarum modus olìm quis 11.a
Abſorpti qui cur iam olim horrido terræ hiatu 148.b
Abſque baptiſmo infantes aut paruulos non ſaluari 16.b.17.b
Abſque exomologeſi quò non accedendum 87.a
Abſque pœnitentia non recuperari amiſſam iuſtitiam 90.b
Abſque ſacramentis religionem nullam conſtare, nec ſatis diſcerni poſſe 7.a
Abſque ſacramentali abſolutione mori, quàm ſit periculoſum 105.a
Abſque Spiritusſanƈti iniuria Vnƈtionẽ extremam ſperni haud poſſe 125.a
Abſtinentia ſeu continentia quæ quibus quandò potiſsimùm neceſſaria 88.a
Abuſus uerborũ Chriſti hæreticus, quis, qualis aut quantus 90.b
Accedendum ad Euchariſtiã quì ſit 85.b
Accedenti ad Euchariſtiã, neceſſaria potiſsimùm quæ 86.a
Acceſſa uel inacceſſa quæ quibus 146.b
Acceſſuro ſeu acceſſurę ad menſam Domini, undè abſtinendum 87.b
Accidentia ubi abſq; ſubieƈto ſint 45.a
Accuſatrix noſtri omnium quæ 98.b
Acerbitas pœnarum ignis Purgatorij quanta 121.b
Acerbitas horæ mortis quanta 128.b
Achab ſua quid pœnitentia conſequutus 95.b
Acolytus quî ſeu ad quid ordinetur 140.a
Acolyti qui 141.b
Acquieſcere in fide & ſententia eccleſiæ quam cui ſit neceſſarium 85.a

Actus ſacerdotum quis quaſi iudicialis exiſtat 90.b
Actus quot & qui in pœnitentibus requirantur 96.a
Ad altiora quî paulatim aut gradatim aſcendendum 146.a
Ad claues eccleſiæ quomodò aut quibus confugiendum 104.a
Ad Confirmationis ſacramentum quomodò accedendum 28.b
Ad damnationem pertinere, niſi baptizentur, paruulos 17.a
Adeunda quî ſacra cõmunio 42.b.87.a
Adhortatio ad communionem 84.a
Adiutoriũ uoti reddẽdi, undè & quàm propè ſit 167.b
Adolitio incenſi temeraria, quo cuinã ceſſerit 8.b
Adoranda quî euchariſtia, eamq; adorandam priùs quàm ſumendam 55.a
Adorandum quod quî ſcabellum 56.a
Adorari in myſterio carnem Chriſti 56.a
Adoratam ſeu adorando ſumendam eſſe euchariſtiam 56.b
Adorationis Dei & Chriſti ex ſcripturis teſtimonia 55.b
Ad preces presbyteri, corpus & ſanguinem Chriſti confici 51.a
Ad quæ olìm Dominicis diebus conuenire ſoliti Chriſtiani 46.b
Ad ſacerdotium promouibiles, aut promotione digni apriue, qui 170.a
Adſpirare ad nuptias poſt uotam Deo caſtitatem, peccatum eſſe 166.b
Adulterum adulterãmve dimittenti nõ licere copulari alteri 163.b
Adultera ſeu adultero uiuente, non licere aliam (aliùmve) ducere 164.a
Adulterij rei qui 158.a
Adulterio ſpirituali obnoxiæ aut obnoxij qui 168.a
Adulterina coniugia iure cæli, non fori, quæ 164.a
Ad utriuſque ſpeciei communionẽ nullos niſi præsbyteros iamiam celebrãtes, adſtringi 81.a
Aedificantes tẽpla, quid mercedis Chryſoſtomi iudicio perpetim habituri 60.b
Aedificare aurum, argẽtum, lapides prætioſos, quid 115.b.16.a. 117.a
Aegri qui quibus remedijs aut antidotis curandi 178.a
Aegrotantibus quibus quid agendum 129.b
Aerius quî & quàm lepidè ſuis coloribus depictus 143.b
Aerij hæretici hęretica aduersùs defunctorum memoriam argumenta, undè qui confutata 70.b.71.a
Aerij plauſibilia uulgò argumenta, quî à quo confutat 144.a
Aeternitatis recogitatio quem quibus pauorem faciat 128.a
Affectio malæ qualitatis quæ quî inhæreat baptiſmo renatis 25.b
Affici erga templa ſeu eccleſias quî debeamus 60.b
Affinitas ex fornicatione, quouſque ſe extendat 160.a
Africani Victoris de perſecutione Vandalica inſigne apophtegma 135.a.b
Agathenſis cõcilij de presbyteris coniugatis ad ſuum quibuſq; torum redeuntibus ſententia 175.b
Agathi epiſcopi Panormitani mira de ſacrificio Miſſæ relatio 61.a
Agendam eſſe pœnitentiam, etiàm ſi indulgentiæ modum peccata uidentur excedere 109.b
Agni ueteris Paſchalis ſacrificium quî & quando abrogatum 63.a
Agnum immaculatum quotidiè ſumi & immolari, nec tamen ſumptum conſumi 49.a
Alexandri papæ I. de paſsione Domini in ſacrificio miſcenda, item de hoſtia & ſacrificio Miſſę, ſententia 67.a.72.a
Ali nos corpore & ſanguine Christi 47.a
Alias eſſe Chriſti, alias Imperatorum aut regum leges 164.b
Aliena ſponſio aut reſponſio ubi pro quibus ualeat 27.b
Alienam fidem alijs prodeſſe. 17.a

Aliena ſub ſpecie cur Chriſti corpus & ſanguis præbeantur 41.a.b.42,a

Alienus ſacerdos quem nam neque ligare neque ſoluere poſsit 100.a.b

Alieno ſe immiſcentibus negocio quid tandem obtingat 155.b

Aliud eſſe ſacramentum, aliud uirtutẽ ſacramenti 43.a

Aliud poſt baptiſmum non eſſe, quàm pœnitentiæ, ſolatium 98.b

Aliundè quàm ab eccleſiaſtica poteſtate miſsi clerici &c. quales 133.a

Allidere paruulos ad petram, quid 104.b

Altaris ſacrificium cur aut inſtitutum ſit aut offeratur 57.a

Altaris ſacrificium pro defunctis iam olim, non heri modò, offerri ſolitum 69.b

Altaris miniſterio non niſi cælibes aut continentes, digni 172.a

Altaria iam olim Apoſtolorum tempore dedicata fuiſſe martyribus 63.b

Altera tantum ſub ſpecie Chriſtum cõtineri integrum 81.a.b

Alterius & utriuſque ſpeciei uſus quàm & olim communis 74.b

Alterius ſpeciei adminiſtrandæ uſum qui Xp̃s apoſtolicis reliquerit 74.b

Alterutra ſub ſpecie euchariſtiæ tantũ, quantum ſub utraque, haberi 79.b

Alterutra ſub ſpecie totum eſſe in Euchariſtia Chriſtum 81.a

Aluernenſe Vrbani concilium quid de Archipresbytero, decano, &c. prohibitoriè decreuerit 145.b

Amaritudo Marath, iniecto ligno ſublara aut temperata, quid haud difficile credi faciat 53.b

Ambæ ſacramenti ſpecies cui tantùm neceſſariò ſumendæ 74.a

Ambigendum de ueritate Euchariſtiæ non eſſe 48.a

Ambroſius quid ubi in templis feciſſe ſe, & Miſſas facere cœpiſſe, ſcripſerit 67.b

Ambroſius qua uehementia uirginem lapſam inſtruxerit aut caſtigarit 167.b.168.a

Ambroſij de Sacramentorum authore ſententia 5.a. de cæremonijs & neceſſitate & perfecta forma baptiſmi 13.a.15.b.20.b. de his quæ præſtat baptiſmus 24.a. de renunciationibus in baptiſmo 27.a.b

Ambroſij de ſpiritali Confirmationis ſacramentalis ſignaculo doctrina 36.a. eiuſdem de euchariſtia, ſeu de ueritate corporis & ſanguinis Chriſti in ſacramento euchariſtię, ſententia 37.b. 41.b. de tranſubſtantiatione aut vi conſecrationis 45.b. 51.a. 52.b. de collatione Mannæ & euchariſtiæ 53.b. de adorando pedum Domini ſcabello 56.a

Ambroſij de ueteribus oblationibus & hodierna Chriſti oblatione aſſertio 71.b. de fratris ſui erga euchariſtiam deuotione 78.a. de cibo apoſtolico ſeu corpore Dominico 83.a. de pane ſuperſubſtantiali 84.b. præparatoriæ ad Miſsã orationes 87.b. eius de Nouatianis pœnitentiam reijcientibus ſententia 91.a. de pœnitentię utilitate aut neceſsitate 93.b. 94.a. de pœnitentia agenda 98.b. 99.a. de penitẽtiam agere uolentibus 99.b

Ambroſij de ſatisfactione ſententia 110.b. de medijs, p̃ quæ ſperetur aut impetretur uenia 111.a.b. de ordinũ aut ordinatorum gratia 133.a. de ſpirituali Chriſtianorum regno & ſacerdotio 135.a. de epiſcopali grã, eiuſq; per hominem datione 138.a

Ambroſij de hodiernis apoſtolis aut prophetis, ſed alio ſub nomine, ſententia 144.a. de ordinis ſacri gratia, ui aut uirtute 153.a.b. de ſacramento matrimonij 158.b. de mutuo coniugum amore & cõmertio 162.a. de nõ dimittendo aut dimittenda coniuge 163.a. de non utendo epiſcopis, etſi coniugatis, matrimonio 173.a

Ambroſium iamiam maritorum, ſub una tantùm ſpecie euchariſtiam ſumpſiſſe 78.a

Amor

Amor coniugalis quantus uel ſit, uel eſſe ſaltem debeat 161.b
Amoris in nos Chriſti ſingularis ſpecimen ſingulare 48.b
Amphilochij epiſcopi Iconienſis de chriſmate ſententia 34.a. eiuſdem de Baſilij Magni communicatione ultima, aſſertio 78.a.b
Anabaptiſtę cur iuſtè damnati 14.b
Anabaptiſtarũ & Iſmaelis collatio 18.b
Anabaptiſtas eſſe illuſores uti Iſmael, rectéq; perſecutorem pati 25.b
Anabaptiſmus iuxta Cæſareas leges gladio caſtigandus 54.b
Anabaptiſmum eſſe diabolicæ præſumptionis techn am 18.b
Ananiæ & Saphiræ factum quibus potiſsimùm religioſis uitandum 168.b
Andreæ apoſtoli de ſacrificio altaris quotidiano apophthegma 48.b
Anacleti ex Clemente de eccleſiæ & nauis ſimilitudine apophthegma 136.a. eiuſdem de ſacerdotalis in nouo Teſta. ordinis initio &c. ſentẽtia 140.b. 141.a
Anachoretæ alicuius bonæ famæ, terribilis uitæ exitus 128.b
Angeli qui cur uerendi 127.b
Angeli eccleſię triumphantis, & miniſtri eccleſiæ militãtis, qua in re pares 133.b
Angelorum in officio Miſſæ præſentiũ, uiſio 57.a
Angelorum in cælo hierarchia qualis 136.a.136.a
Angelos circa Miſſæ officium præſentes eſſe 56.b
Angelicum ſacrificium quandò quî inclaruerit 66.a
Angelicus hymnus undè Miſſa cantari aut dici ſtatutus 67.a
Angli quid Greg. Magno debeant 169.b
Anima quî ex carne abluta emaculetur 5.b
Animæ morbus lethalis quis, aut quî curabilis 7.a
Animæ cibus quis 53.a
Animæ lepram non tam purgatam oſtẽdere, quàm purgare, ſacerdotes 92.b
Animæ corpus iamiàm relicturæ lamenta quæ qualia 129.a
Animæ à corpore recedentis tremor ac trepidatio 128.a
Animam quis ſuam quî in profundum tradat 169.a
Animæ defunctorum quî per Miſſas à pœnis ſoluantur 61.a
Animæ quæ quî aut mox ad cælum euolent, aut in tartarũ deſcendant 118.a
Animæ quæ quibus uiuorum operibus releuentur 119.b.116.b
Animæ quæ quorum pietate quî releuẽtur 121.b
Animæ quæ cur ſanctis aut martyribus cõmendentur 122.a
Animarum iudices qui 92.a
Animabus defunctorum quibus qui opituletur 115.a
Animas quaſdam ſeparatas precibus & eleemoſynis à pœnis eripi 115.b
Animus præſens ſeu attentus ubi quàm maximè neceſſarius 85.a
Animo quali quò accedendum 87.b
Annuæ confeſsionis mandatum ſeu decretum quale & quandò renouatum 101.a
Annuæ peccatorum ſuorum confeſsioni qui quomodò obnoxij 100.a
Anſelmi de probatione ſuî ante communionem ſententia 85.b
Anſelmi de apoſtatis aut fugitiuis monachabus iudicium 171.a
Ante baptiſmum decedentes paruulos ab originali non liberari 16.b
Ante exomologeſim aut confeſsionem corpus Dñicum ſumere, quale quid 86.b
Antichriſti dies qui aut quales futuri 64.a
Antichriſtum liturgiam, aut iuge ſacrificium ſeu Miſſam ablaturum 64.a
Antidotum quale ſit nobis euchariſtiæ ſacramentum 37.a
Antidota miſericordiæ Dei quæ qualia 178.a
Antiſtites in altari Deo offerre, nõ martyribus

tyribus etiamſi in memorijs martyrum ſacrificent 60.a
Antitypa quid aut qualia 43.a
Antitypon ſeu exemplar quo intellectu dicta ſit euchariſtia 44.b
Apertiſsimam uerborum Christi ſignificationem, aliò, per tropos torqueri, quale ſit flagitium 45.b
Apoſtata quis quî à Baſilio Magno deploratus 169.a
Apoſtolo ipſi Paulo qua conditione Chryſoſtomus non obediret 150.b
Apoſtoli cur ſignis uiſibilibus & externis uſi cæremonijs 14.a
Apoſtoli hodie qui 144.a
Apoſtolorum in eccleſia locum epiſcopos habere 29.b
Apoſtolorum uicarij, cuius ſolius ſint adminiſtratores Sacramenti 32.a
Apoſtolorum poteſtas quæ ad quos trãſmiſſa 92.a
Apoſtolorum & eccleſiæ comparatio 92.b
Apoſtolorum uicarij qui 137.a
Apoſtolorum genera quot & quę 137.b
Apoſtolorum locũ epiſcopos, LXXII. diſcipulorum presbyteros habere 140.b.141.a
Apoſtolis collata poteſtas & gratia, qualis aut quæ 92.a
Apoſtolis ordinatione uicaria ſuccedũt epiſcopi 141.a
Apoſtolos uoluiſſe aut iuſsiſſe paruulos baptizari 16.a
Apoſtolos mortuorum in ſacrificio Miſſæ commemorationem inſtituiſſe 61.a
Apoſtolos unxiſſe ægros oleo, ac ſanaſſe 126.b
Apoſtolicæ traditionis eſſe paruulorum baptiſmum 16.b
Apoſtolicæ ſedis authoritas 136.b
Apoſtolici canones qui quid de oblationibus quibuſdam ſtatuant aut uetent 66.a
Appetitoribus utriuſque ſpeciei curioſis quid formidandum 75.a
Apti ſeu digni ſacerdotio Chriſtiano qui 172.b
Aqua cuiuſmodi ad baptiſmum neceſſaria 192.b
Aqua cuiuſmodi res ſit, & quid per eam in baptiſmo ſiat 37.b
Aquæ uis in baptiſmo undè 6.a
Aquæ baptiſmalis ſãctificatio 11.b.13.b
Aquæ baptiſmus quid ad cultu m Dei cõferat 15.b
Aquæ ad baptiſmum neceſsitas 19.b
Aquæ in ſanguinẽ, & ſanguinis in aquã ſubita mutatio, cui mutationi facilè fidem faciat 53.b
Aquam & uinum etiã naturaliter in ſanguinem hominis ea ſumentis uerti 41.a
Aquas baptiſmi ſolas uim futuri ignis extinguere 15.b
Aquiſgranẽſis concilij de oſtiarijs lectoribus, exorciſtis & acolytis ſententia 142.a
Aras martyribus iam olim tempore Apoſtolorum dedicari, offerri autem in ipſis Deo, non martyribus, ſolitum 63.b
Archiepiſcopi qui 136.b
Arelatenſis concilij II. de excedentibus ex hac uita in pœnitentia adhuc poſitis, ſententia 83.b
Areopagita quid de ſacrando epiſcopo ſacerdore, &c. ſcriptum reliquerit 146.a
Areopagitæ de procidente humili peccatore, & cõfeſſarij ca'ce ꝓ truſo ſnia 101.a. de angelorum inter ſe differẽtia &c. 136.a. de Clericorum ſui temporis diſtinctione 140.a.b. de ſacris ordinibus, ac eorum uirtutibus & actibus 156.b
Ars hæreticorum priſtina quæ 152.a
Aſini ſeu aſinæ uoce quò Deus miraculosè uſus 153.b
Athanaſij de memorijs defunctorum in Miſſa, aſſertio 70.a
Athanaſij per Ioannem Damaſcenum commendatio 70.a
Attritio quid, aut quale Dei ſit donũ 97.a
Audiant peccata quî redimant 112.a

Auerſanus

Auerſanus epiſcopus quis, quid & quã ſedulò de Berengarianiſmo ſcripſerit 49.a.49.b.50.a.54.a.b.55.a

Auferri baptiſmo crimina, non radi 22.a

Auguſtinus q & ubi lectionis ad Miſſas legẽdę, & catechumenorũ Miſſę mẽtionẽ fecerit, & quid inter celebrãdũ Miſſas à fidelibus fieri uoluerit 68.a

Auguſtini de cultu diuino, λατρεία ſcilicet, θρησκεία, &c. ſententia 3.a.b. de interpretatione uoculæ Sacramenti 4.b. de ſacramentorum ſignis 5.a. de ſacramentorum miniſtris 5.b. de partibus aut confectione aut ui Sacramentorũ 6.a.6.b.7.a.b. de exorcizãdis paruulis 14.a. de ſignorum ignotorum interpretatione 14.a. de baptiſmi neceſsitate 15.b. de paruulorum baptiſmo 15.b. de uno tantùm baptiſmo 18.b.19.a. de certa neceſſaria baptiſmi forma 20.a. de laico & hæretico baptizante 20.a. de baptiſmi uirtute aut effectibus 22.a.24.a. de concupiſcentia in baptizatis manente 25.a. de gratiæ baptiſmalis efficacia 26.a. de paruulorum exorciſmo & abrenunciatione 27.b. de ſacramento Confirmationis 28.b. de ſacramentorum ui ſeu efficacia etiàm per malos adminiſtratorum 30.a. de impoſitionis manuum apoſtolicarum uirtute aut gratia 33.b. de frõte per chriſma aut crucem conſignanda 36.b. de diuerſitate ſacramenti, & uirtutis ſacramenti 43.a. de Capharnaitis 44.b. de tranſubſtantiatione panis ac uini 48.a. de adorando ſcabello pedum Dei 55.b. de adorando Chriſti corpore 56.a.b. de Chriſto ſemel immolato, & quotidie populis immolando 60.a. de mira aut miraculoſa Miſſę efficacia 70.b. de eo quòd Chriſtus & oblatio ſit, & offerat 72.b. de ſacrificio incruento aut Melchiſedechico 65.a. de præclariſsimo atque optimo Dei ſacrificio 66.a de ſacrificio à Malachia prædicto 66.a. de figuris ſacrificij Chriſtiani 64.a de myſticè ædificata in uirginali utero domo 65.a. de commendatione mortuorum in Miſſa, 70.b. matrem ſepulturæ ſuæ minùs, quàm ſui ad altãre memoriæ, curam habuiſſe 70.b. de excellẽtia euchariſtię 72. de quotidiana Chriſti immolatione 73.b. de fractione panis Act. vigeſimo 77.a. de Emauntinorum oculis tentis &c. 77.b de ſolicitudine circa Dominicum corpus habenda 77.b. de libertate relicta apoſtolis diſpenſandæ euchariſtiæ 79.b. de partibus euchariſtiæ ſumendis 80.a. de inſana quorundam circa ſumptionẽ euchariſtiæ diſputatione 80.b. de authoritate eccleſiæ 81.a.b de acceſſu ad euchariſtiam 85.b. de præparatione ad Miſſam ſeu communionem euchariſtiæ 87.b.88.a. de iudicio aut cenſura eccleſiæ 92.b. de eccleſiæ poteſtate 92.b. de Lazaro, eiusve ſuſcitatione &c. 93.a. de baptiſmi & pœnitentiæ comparatione 93.b de pœnitentiæ certæ ortu aut origine, & efficacia, 97.b. de aſcendendo mentis tribunali 98.b. de miſericordia Dei non deſperanda 99.a. de expetendo pœnitentiæ remedio 99.a de commendatione pęnitentiæ 103.a. de peccatoribus ſibi theſaurizantibus iram Dei 104.a. de operibus pœnitentiæ cito & continenter agendis, ac de incertitudine uitæ humanæ 104.a. de ſatisfactione 110.a. de animabus, quibus per ſacrificium mediatoris & eleemoſynas ſubuenitur 115.a. de grauitate purgatorij ignis 115.b. de ijs defunctis, quibus proſint uiuorum orationes 117.a. de purgatione per ignem tranſitorium 117.b de qualitate eorum earumve, quibus iam defunctis uiuentium proſint orationes 118.b. de pueris baptizatis ante rationis uſum morië̃tibus, item de funere ſumptuoſo & ſepultura &c. 119.a. de agro ſpinis obſito, eiusque colono 121.b. de hæreſis Aerianæ articulis aliquot 121.b. de ſpeciatim prouiſis

uiſis mortuorum ſepulchris 121.b.de pœnitentiæ ui aut uirtute 123.b.de collatione Baptiſmi & Ordinis ſacramentalis 131.a.de differentia ſacerdotij inter Chriſtianos 135.a.de ſubſtitutione apoſtolorum 141.a.de uirtute ſeu efficacia ſacri Ordinis 144.b 145.a.de inuidia quorundam in clericos,monachos &c. 172.a.de ſerie aut ſucceſsione Ro.Pontificum ad ſua uſque tempora 154.a. de caſu quo mulier duos maritos abſq; adulterio habere poſsit 158.a.de remedio infirmitatis aut libidinis humanæ 159.b.de nulla uinculi matrimonialis diſſolutione 164. a. de nouentibus ac retrò reſpicientibus 167. a. de poſt uotum nubentibus 168.a.de uouendo & nō ſeruando 169.b.de continentia clericorum etiàm inuitorum 170.a.de ſpadonibus aut eunuchis euangelicis 176.a.b.de hæretica Iouiniani uirginem & nuptam æquantis, comparatione 176.b. de ſe confeſsio humilis, quòd de amplexu fœmineo aliquandiù temerè ac ſtultè ſenſerit 177.a. de his quos ſui uoti pęnitet 177.b.de Baptiſmo & Ordine ſacramentali non repetendo aut iterando 178 b

Auguſtino qui ægrotantes communicādi & ungendi 129.a.b

Auguſtino qui contenta in ſacris ſcripturis diſtinguenda 129.b

Auguſtinum qui tandèm ad ſe inuitarit caſtitas 177.a

Auguſtiſsimum ſacramentum quid 37.a

Aureliananenſis concilij de modo ad Sacramentum Confirmationis accedendi ſententia 28. a. eiuſdem de his qui relicta pœnitentiæ benedictione &c. 83.b

Aurium inunctio 12. a. per ſaliuam illitio 12.b

Aurium & narium attactus quid ubi aut in quibus ſibi uelit 13 a.b

Aurum, argentum, lapides, &c. quid 118 a

Author Sacramentorum quis 5.a

Author ſeu doctor incruenti officij quis 62.b

Authores ſeu teſtes,Confirmationem eſſe ſacramentum,qui 32.b.33.a

Authorum ſeu teſtium aliquot de cæremonijs baptiſmi, catalogum 9.b

Authorum ſeu teſtium de ſacramentali Confirmatione præcipuorum catalogus 34.a

Auxilium & ſolatium mortuis ex Miſſæ oblationibus obtingere 69.a

Azarias ſacerdos qui aut cur Oziæ ſeu Azariæ regi reſtiterit 8.b

Azariæ ſeu Oziæ regis temeritas qui punita 8.b

BALSAMVM & oleum cui ſacramento conficiendo neceſſaria 31.a

Balſamum qui pro ſalute animarum cōſecretur 31.b

Baptiſma quibus olim moribus aut ritibus conferretur 11.a

Baptiſmatis unici aſſertio 18.a

Baptiſmatis lauacro cuncta mundari 23.b.24.b

Baptiſmate peccati ſordes ablui 83.b

Baptiſmus quo nobis proficiat 5.b

Baptiſmus qualibus in aquis aut cuius nomine conferretur 11.b

Baptiſmus quid, quò & quàm neceſſarius 14.a.15.b

Baptiſmus undè nos eruat. 17.b

Baptiſmus quid præſtet 24.a

Baptiſmus hominem mente & animo mutat 24.b

Baptiſmus & pœnitentia quibus neceſſaria 94.a

Baptiſmus & Ordo ſacramentalis, quare ſimiles 131.a

Baptiſmi paruulorum defenſio 7.b

Baptiſmi cæremoniæ qui à quibus patribus deſcriptæ 11.a.b

Baptiſmi forma quæ 13.a.& quàm ea ſit neceſſaria 10.a

Baptiſmi iteratio quàm ſit nefaria 14.b

Baptiſmi neceſsitas qui per ſcripturas & patres aſſerta 15. a. b. 16.a.17.a.b 18.a.b

Baptiſmi paruulorum aſſertio 18.a
Baptiſmi ſeu lauacri baptiſmalis ſignificatio quæ 19.a.b
Baptiſmi materia 19.b
Baptiſmi formam mutilari non debere 20.a
Baptiſmi fructus & effectus quis aut qui 21.a.22.a
Baptiſmi figuræ 22.b
Baptiſmi uis admirabilis 23.a
Baptiſmi nomina uaria 23.a.b
Baptiſmi gratia ac uirtus 23.a
Baptiſmi decem munera quæ 23.b
Baptiſmi ſacramentum quid operetur 24.a
Baptiſmi beneficium quid à nobis requirat 26.b
Baptiſmi & Confirmationis collatio & uirtus 34.b.35.b
Baptiſmi & pœnitētiæ neceſsitas & collatio qualis 93.a
Baptiſmi & dandi baptiſmi ſacramenta quî differant 131.a
Baptiſmo quæ & quot præcipuè neceſſaria, eove requiſita 19.a
Baptiſmum etiam per fornicatores aut adulteros collatum, efficacem eſſe 5.a
Baptiſmum iterari ſeu repeti non poſſe 18.b
Baptiſmum uerum etiam extra eccleſiā conferri 20.b
Baptiſmo quid in nobis fiat 4.b
Baptiſmo ſolo infantes aut paruulos ſaluari 17.a
Baptiſmo tolli peccata omnia 22.a.23.b.24.a
Baptiſmo ægri mentem mutari 24.a
Baptiſmo regenerationem ad uitam, Cōfirmatione armationem ad pugnam conferri 35.b.36.a
Baptizandi differentia quæ qualis 9.a
Baptizando aut baptizandæ ſuſceptor (ſuſceptrixve) quî eligendus 10.b
Baptizare & euangelizare, qui initiò fuerit commune 148.a
Baptizare eum eamvè, de cuius baptiſmo non conſtet, etiamſi baptizatus ſit, licere 109.a
Baptizare per ludum & iocum, quale quid, & quî de eo ſentiendum 10.b
Baptizatum à quouis quantumuis impio, modò in S. Trinitatis nomine, rebaptizari non poſſe 18.b
Baptizatum recèns, mundiorem Solis eſſe radijs 24.a
Baptizati cur chriſmate ſacro inungātur aut confirmentur 32.a.33.a
Baptizati undenām iuxta canonem eccleſiæ conſignandi 33.b
Baptizatorum proprium quid 21.b
Baptizatos paruulos, ſine fide omninò non eſſe 17.a
Baptizatos paruulos, fidelium inſeri numero 18.a
Baptizatos paruulos, fidelium loco habendos, non rebaptizandos 18.b
Barnabæ & Sauli ſegregatio quæ quî facta 130.b
Baſileeñ. concilij de communicatione ſub una aut utraque ſpecie ſententia 80.
Baſilius Magnus undè chriſmate ſacro inūnctus 97.a. iamiàm moriturus quî euchariſtiam ſumpſerit 70.a
Baſilij de conſecrando baptiſmi fonte &c. teſtimonium 9.b.11.b
Baſilij de dogmatibus eccleſiaſticis ſententia 10.b. de unico tantùm baptiſmo 18.a. de effectibus baptiſmi 22.a de unctionis oleo benedicendo 33.a de propitiatorio pro uiuis ſacrificio 71.b. de conſuetudine ſumendi corporis Dominici priuatim domi 76.b de frequenti euchariſtiæ communione 84.a. de accedendo Chriſti corpore & ſanguine 85.b.86.a. de flagitioſè factis aut perpetratis confitendis 103.b. de noſtræ pœnitentiæ neceſsitate 108.b. de orando in omni aut quouis loco, quid hoc ſibi uelit, 128.a.134.b. de profeſsis uirginitatē, iiſdemque nubentibus poſtmodùm, 166.a. de uotifragis quibuſcunque religioſis 168. a. de ſpadonum ſiue eunuchorum euangelicorū laude 176.a

Baſilio Magno quanti confeſsio ſacramentalis habita 103.a
Beda quid de natiuitate carnali aut ſpirituali non iteranda ſentiat 18.a
Beda quid de Gregorij Magni erga Britannos ſtudio ac meritis ſcriptum reliquerit 69.b
Beda quid de Emauntina panis fractione ſenſerit 77.a. quid de lepra ſacerdoti myſticè pandenda 96.a. quid de caſtigatorijs animarum quarundam pœnis 115.a. quid de unctione extrema 126.a.b. quos apoſtolorum & LXXII. diſcipulorum ſucceſſores æſtimet 140.b. quid de cælibatu aut caſtimonia ſacerdotum 172.a
Bedæ de inuiſibili effectu baptiſmi ſententia 22.b
Bedæ mirabilis de uirtute ſacrificij Miſſæ relatio 61.a
Bedæ de communione ſpeciei tantùm unius aſſertio ſeu narratio 78.b
Bedæ de purgatorij ignis baptiſmo ſententia 117.a. de ieiunijs pro mortuis 118.a
Bedæ temporibus, etiàm infirmos oleo ſacro inungi ſolitos 126.a
Bedæ de ſacerdotum Moſaicorum & Chriſtianorum diſcrimine ſententia 172.a
Benedictio fontis baptiſmalis quî iam olim fieri ſolita 11.a
Benedictio aquæ baptiſmalis 27.b
Benedictio ſacerdotalis à matrimonijs ineuntibus quî ſuſcipienda 161.b
Benedictionis diuinæ uis quanta 52.b
Benedictionis uim, naturæ ui maiorem eſſe 53.b
Benedictionis humanæ aut propheticæ omnis quanta 53.b
Benedictionis aut conſecrationis diuinæ vis quanta 54.a
Benedictionis ui naturam rerum mutari 54.b
Benedictionis ſacerdotalis ſacramentum quî implendum 131.b
Benedictione diuina ſacramentum euchariſtiæ confici 53.b
Beneficium Chriſti erga nos ſummum, quod 37.a
Beneficiorum etiàm non indigentibus aut indignis exhibitorum uſus aut fructus quis 122.a
Berengarius quî ignem accenderit, quo dogmata ſua peruerſa exurerentur 50.a
Berengarij in ſynodo Turonenſi confeſſio catholica 45.b.49.b
Berengarij palinodiæ quot, & quotiès ipſi ad uomitum redierit 49.a
Berengarij in Papam & epiſcopos, & alios ſcommata 49.a
Berengarij ſimulatio & inconſtantia 50.a
Berengarij confeſsio, i.palinodica in ſynodo Romana 50.a
Berengarianæ hæreſis initium 49.a
Berengarianiſmus ſub quibus & quot ſynodis damnatus 49.a
Bernardi de ſacramenti etymologia & gratia iudicium 4.b
Bernardi de baptizandis paruulis ſententia 17.a. de uotifragis alioqui etiã benè uiuentibus 171.a. de effectibus ſeu uirtute baptiſmi 21.a.24.a.b.25.a. de Confirmationis ſacramento ſententia confirmatoria 28.b. de baptiſmi & euchariſtiæ uirtutibus 83.b. de tribus in Hybernia reſtitutis ſacramentis 90.b. de purgabilibus locis 118.a. de cachinnis aut irriſionibus hæreticorũ in catholicos 121.b. de miraculoſa unctionis extremæ ui 125.b, 126.a. de malis epiſcopis, presbyteris &c. 151.b. de cohabitatione mulierum & clericorum 170.b
Baſſarionis epiſcopi Conſtantinopoli. de ſacramento euchariſtiæ, & quibus id uerbis fiat ſententia 51.b
Bigamos ad ſacerdotium non admittendos 146.a.170.a.173.a
Blaſphemiæ hæreticorum quæ quàm ſint uanæ ac ridendæ 9.b
Blaſphemiæ aut hæreſes de Vnctione extrema quæ quales 125.a
Bona coniugij ſingularia quæ aut quot 158.a

158.a
Bonifacij 8. papæ de ſolennitate uoti cõtinentię ſententia 171.a
Bonorum cur Deus noſtrorum haud egeat 2.b
Bracareñ. concilij de Confirmatione ſacramentali teſtimonium 1.b. de uirtute oblati Deo ſacrificij 72. b. de nõ orando pro his qui ſeſe occidunt 118.b
Britanni q. quid cui Papæ potiſsimùm debeant 69.b
Brutorum pro cæde aut ſanguine, Chriſtum ſeipſum & obtuliſſe, & offerendum præcepiſſe 63.b
CAELESTEM ubi præcedat terreſtris ſententiam 91.b
Cæleſtinus Papa ad quid quos adſpirare uetuerit 145.b
Cælibatus (licèt aliter ab alijs uel profeatur, uel ſcribatur) an quibuſdam imponatur per uim 171.b
Cælibatus & matrimonij collatio 177.a
Cælibum aut uirginum quæ olim in ordine ſacro conferendo habita fit ratio 170.a
Cælum, iudicandi authoritatem à terra ſumere 91.b
Cæremonię quid, & quî habendæ 9.a
Cæremoniæ quæ cur præcipuè obſeruãdæ 9.a.b. quæ cur quo ſtudio uendicandæ 10.b
Cæremoniarum utilitas aut uſus 9.b
Cæremoniarum baptiſmi teſtes ſeu authores antiquiſsimi, qui 9.b
Cæremoniarum multarum ratio, iuxta Origenem, qualis 14.a
Cæremoniarum & rituum plurium ſignificatio qualis 14.a
Cæremoniarum Miſſæ qui potiſsimùm authores mentionem faciant, aut de ijs ſcripta reliquerint 68.a
Cæremoniarum ſacri Ordinis aſſertio 132.b
Cæremonias Miſſæ ſpernentes, anathemate notari 68.b
Caij pontificis ſummi de gradibus ſeu ordinibus ſacris ſententia 145.a. eiuſdem & de ijs, qui ad minores aſſumẽdi ſunt ordines, quomodò ſ. aſſumi debeant, cenſura 146.a
Calicis indifferentia olim licita, cur hodiè non item 74.b
Calixtus quos aut quales in præpoſitũ, uel archiepiſcopum, uel archipresbyterum, uel archidiaconum promoueri uel aſſumi uoluerit 145.b
Calixti I. Papæ de ſacramento matrimonij ſententia 158.b.159.a
Candida ueſtis quid prę ſe ferat 12.b
Candidæ in baptiſmo ueſtis iam olim uſus quis 11.a
Canicies (alibi canities) laudabilis quę 143.a
Canonum Apoſtolicorum de ordinatione epiſcopi decretum 145.a
Canones Apoſtolorum qui, quid de quorũ ordinatione aut miniſterio ſtatuerint 145.a.145.b
Capharnaitæ quàm craſsè aut carnaliter Chriſti uerba intellexerint 44.a
Capharnaitarum de carne Chriſti, edẽda, imaginatio qualis 44.b. eorum craſſa & impia exiſtimatio 48.a
Capita ſacramenti euchariſtiæ ſcitu neceſſaria, quę aut quot 43.a
Carcer quis cui tantùm ratione exeundus 119.b
Carnalis libidinis remedium, eſſe matrimonium 159.a
Caro Chriſti cur nobis ſub aliena ſpecie præbeatur 41.a
Caro quæ quos uiuificet 47.b
Carnis aut corporis Chriſti ſumptionẽ, niſi cum adoratione præuia, dignè fieri non poſſe 56.a
Cornifex noſtrî omnium quis 98.b
Cerpus diſcipulus apoſtolorum, qui tantùm ſacra peragere ſolitus 160.a
Carthagineñ. concilium quod, quid à quibus fieri uetuerit 67.b. quid ab epiſcopis ante Miſſam catechumenorum fieri uoluerit 68.a
Carthagineñ. concilij de anabaptiſmo ſententia 18.a. de orationibus & oblationibus pro mortuis 118.a. do ordinatio-

natione Acolyti, Exorciſtæ, Lectoris, & Oſtiarij 140.a. de modo ordinandi Presbyteri 142.a
Carthaginenſia tria concilia quid de chriſmate ſtatuerint 34.b
Caſtitas qui S. Auguſtinum ad ſe inuitarit 177.a
Caſtitatis donum undenàm petendum aut quærendum 171.a
Caſtitatis uotum frangens aut deſerens, qui caſtigandus 167.a
Caſtitatem eſſe ſeruatu non impoſsibilem 177.a
Catechiſmi in baptizatis aut baptizandis quæ haberi ſolita ratio 11.a
Cathedræ Moyſis inſidentes, tametſi malos, audiendos 153.a
Cathedram Moyſi (aut Moſis) quinam tenere dicantur 152.a
Catholica undenàm dicatẽ eccleſia 53.b
Catholica de Purgatorio & ſuffragijs uiuorum ſententia quæ 118.a
Catholici quomodò aut cur ab hæreticis irrideantur 121.b
Catholicos etiàm malos, de ſeptem ſacramentis rectè ſentire 6.b
Catonis mirum uxoris ſuæ alieno ad tempus mutuandæ facinus 158.a
Caupona quibus ingredi uetita 140.b
Cauſæ inſtituendorum ſacramentorum quæ aut quales 7.a
Cedmonis morituri communicatio ultima qualis 78.b
Centupliciter quæ delicta aut neglecta ubi luenda 117.a
Centurio quis quibus qua in re imitandus 88.a
Ceroferarij qui 141.b
Cerui uulnerati induſtria qualis 102.a
Chalcedonenſis concilij de monachis aut monachabus nubentibus ſententia 170.a
Character quid ſit, & à quot ſacramẽtis imprimatur 514.a
Characterem quæ quot & ſacramenta qui imprimant: imprimentiaque iterari aut repeti non poſſe 132.a
Charitas quomodò aut undè potiſsimùm excitetur 86.b
Chelidoniæ uis qualis 102.a
Chorepiſcopis neque conficere neque adminiſtrare chriſma licere. 32.a
Chriſma ſeu χρίσμα quid ſit aut ſonet. 29.b. 34.a
Chriſma unde & quandò conficiatur, & quò ab alijs liquoribus differat 30 b
Chriſma undè conficiatur 31.b
Chriſma à quibus per quos petendum 34.b
Chriſmatis inunctio poſt baptiſmum, quid ſibi uelit 12.b
Chriſmatis quanta dignitas, excellentia aut uirtus 12.b. 33.a.b
Chriſmatis unguentum undè primùm omnium factum 29.a
Chriſmatis renouatio cur quotannis fieri debeat 31.b
Chriſmatis ſignificatio myſtica, iuxta Auguſtinum quæ 32 b
Chriſmatis quàm frequens ſit in epiſcopali functione uſus 33.a
Chriſmatis unguentum quid faciat 33.a
Chriſmatis conferendi poteſtas 33.b
Chriſmatis aut confirmationis ſacramentalis reiectores quantæ ſint imperitiæ obnoxij 32.b
Chriſma uetus incendi Apoſtolos ipſos docuiſſe 31.b
Chriſma à ſacerdote ſimplici confici, & adminiſtrari, ſumma neceſsitate permiſſum eſſe 32.a
Chriſma poſt baptiſmum dari 33.a
Chriſma conficere, aut non conficere quis debeat 34.b
Chriſmate cur infans aliter ab epiſcopo, aliter à ſacerdote ungatur 29.a
Chriſmate qui olim inter Hebræos ungerentur 29.b
Chriſmate ungendos baptizatos 30.a
Chriſmate frontes baptizatorum ungere, quorum tantummodò ſit 32.a
Chriſmate cur ſacro inungantur baptizati 32.a
Chriſmate ſuperinfundi ſpiritum ſanctum-

Chriſmate ſuperinfundi ſpiritum ſanctum baptizatis 34.a
Chriſmate qui cur ungantur 34.a
Chriſmate inunctos, ſpiritali gratia inuiſibiliter donari 34.a
Chriſmate uncti, ad quid per quem moueantur ac incitentur 35.a
Chriſtianum perfectum non eſſe, niſi chriſmate unctum aut ſacramentaliter confirmatum 36.a
Chriſtianum ſacerdotium quale 135.a
Chriſtiani cur chriſmate ungantur 34.a
Chriſtiani omnes an ſint ſacerdotes 132.b
Chriſtiani ne omnes ex æquo ſacerdotes 133.a.b
Chriſtiani omnes quomodo ſint & reges, & ſacerdotes 135.a
Chriſtianorum ſacrificium quandò & per quem auferendum 64.a
Chriſtianos à chriſmate potiùs quàm baptiſma cognominari 33.b
Chriſtophorus quid ſonet, & quomodò id nomen quis uerè aſſequatur 40.a
Chriſtus undè dictus 31.a
Chriſtus quî ſuis membris & corpore nos alat aut nutriat 37.b
Chriſtus quomodò & carnem hîc ſuam nobis reliquerit, & cum eadem in cælum aſcenderit 38.a
Chriſtus in nobis ueritate naturæ quî ſit 40.a
Chriſtus quî nobis uniatur 41.b
Chriſtus quomodò in Euchariſtia præſens 45.a
Chriſtus quandò & ubì ſeipſum ſuis tulerit aut portauerit manibus 48.a
Chriſtus ut aquam in uinum mutauit, ità & uinum in ſanguinem ſuum mutat 52.b
Chriſtus qualenam de corpore & ſanguine ſuo inſtituerit ſacrificium 63.b
Chriſtus quod ſacrificium quandò offerri iuſſerit 63.b
Chriſtus quibus uerbis ſalutarem litari iuſſerit hoſtiam 63.b
Chriſtus qui ſecundum ordinem aut ritum Melchiſedech obtulerit 64.a
Chriſtus quid, Clemente & Petro teſtibus, docuerit, etiàm ſi euangeliſtarum nullus indè mentionem faciat 140.b
Chriſtus quî ſuos de malis diſpenſatoribus reddiderit ſecuros 152.a
Chriſtus quî ſuos ſacerdotes aut clericos eſſe uoluerit 175.a
Chriſti & Ioannis baptiſmata quî differant 24.b
Chriſti erga nos beneficia ſumma quæ 37.a
Chriſti in euchariſtia corpus eſſe quî credendum 37.b
Chriſti ſingularis erga nos amor ubi potiſsimùm eluceat 38.a
Chriſti in carnem quomodò nos mortales conuertamus 38.a
Chriſti corpus ſub panis, ſanguinem ſub uini ſpecie tribui. 41.a
Chriſti in ſacramento præſentiæ offirmatio 45.a
Chriſti ſermo quàm ſit efficax 45.b
Chriſti uerba quæ, quàm ſint nulli ſuſpicioni obnoxia 50.b
Chriſti uirtute, non humanæ uirtutis opera, tranſubſtantiationem fieri 52.b
Chriſti corpus & ſanguinem à nobis offerri 63.b
Chriſti in terris corpus offerri 72.a
Chriſti ſanguinem in altari pro peccatoribus effundi 72.a
Chriſti de non ſeparandis coniugibus, niſi excepta fornicationis cauſa, uerba quî intelligenda 164.b
Chriſto qui per euchariſtiam coniungamur non fide ſolum & charitate, ſed iuxta carnem etiàm 38.b.39.a
Chriſtum eſſe Sacramentorum authorem 5.a
Chriſtum Ioannis baptiſmum ſuſcepiſſe, quid præferat 24.b
Chriſtum in ultima cœna Chriſma conficere potuiſſe 31.b
Chriſtum ſub qualibet ſacramenti ſpecie, ſpecierumque parte, integrum eſſe 37.a

Chriſtum permittere ſe tangi à nobis, edi, noſtroſque ſuæ carni dentes infigi 38.a
Chriſtum ſingulis ſe per euchariſtiam coniungere 37.b
Chriſtum ſua nos carne alere 38.a
Chriſtum non habitudine ſolùm, ſed participatione etiàm naturali nobis ineſſe 39.a
Chriſtum corporaliter ſubſtantialiterque nobis per communionem uniri 39.b
Chriſtum in cælis eſſe, & nihilominus in altari 45.a
Chriſtum ſub utralibet euchariſtiæ ſpecie, & qualibet eius parte aut particula totum & integrum eſſe 45.a.b
Chriſtum hic nobiſcum uſque ad ſeculi finem coràm adeſſe 48.a
Chriſtum dupliciter nobis ſacrificium dici & eſſe 58.b
Chriſtum eſſe incruenti Miſſæ ſacrificij inſtitutorem 62.a
Chriſtum, ſuum ipſius in ultima cœna bibiſſe ſanguinem 63.a
Chriſtum & offerre, & oblationem eſſe 62.a
Chriſtum in cœna, Melchiſedechis inſtar obtuliſſe 66.b.73.a
Chriſtum per miniſtros offerre in perpetuum 73.b
Chriſtum in Euchariſtia per partes mãducari, & manere tamen integrum & cęt. 80.a
Chriſtum ſumendæ euchariſtiæ modũ & ordinem apoſtolis reliquiſſe 88.a
Chriſtum precibus & ſatisfactionibus exorari 110.a.b
Chriſti qui reges cur dicti 29.a
Chryſoſtomi de ſpirituali Sacramentorum ui ſententia 4.a
Chryſoſtomi de cæremonijs baptiſmi teſtimonium 12.a
Chryſoſtomi de baptizãdis paruulis ſententia 16.b
De aquæ ad baptiſmum neceſsitate 19 b. de baptiſmi decem muneribus 23.b. de abrenunciationis uoce frequenter utenda 27. b. de ſuperexcellentibus euchariſtiæ myſterijs 37.b de ſuperexcellenti miraculo euchariſtiæ 38.a. de Helia & Heliſæo apophtegma 38 b. de corporis & ſanguinis CHRISTI ſumptione doctrina 38. b. de tranſubſtantiatione panis & uini 48.a. b. de ſacerdotali dignitate aut uirtute 51. a. de identitate conſecrationis qua uſus eſt CHRISTVS, & qua hodiè utuntur ſacerdotes 51. b. de conſecratione ſacramentorum 52. b. de adorato à Magis in præſepi CHRISTO 56.a de angelorum in Miſſæ officio præſentia 56. b. cenſura, quibus pro rebus ſacrificetur 60. b. hortatione aut iuſſu frequentia fieri templa debere 60. b. de memoria mortuorum in Miſſæ ſacrificio 62. a. de ultima conſummatione 64. a. de incruenta ex Malachia hoſtia 66. a. de memoria defunctorum in Miſſa 69. b. de ſacrificio Miſſæ, & pro quibus id offerendum ſit, 72. a. de quotidiana eccleſiæ oblatione 73. a. de identitate hoſtiæ quotidianæ, & eius quæ ſemel in cruce oblata eſt, 73. a. b. de ſanctificatione & ſanctificato 77. a. de fructu Euchariſtiæ à morientibus ſumptæ 83. b. de frigida aut nulla menſæ Domini acceſsione 84. a. de præparatione ad ſumendam euchariſtiam 87. a. de acceſsione ad euchariſtiam 88. a. de gratia ſeu poteſtate collata apoſtolis, 92. a. de throno & poteſtate ſacerdotali 92. b. de perfectæ pœnitentiæ laude 95. a. de ueſpertino conſcientiæ examine 98.a de agenda confeſsione ſacramentali 99 b
de noſtræ pœnitentiæ ui & uſu 109.b
de ſubueniendo animabus ſeparatis 110.b
de pœnitentiæ encomio 123. b. de extremæ Vnctionis oleo 127. a. de authoritate & legatione ſacerdotum 135.a.b

135.a.b.de ſacerdotij excellentia aut dignitate 141. a de obedientia prælatis etiam malis præſtanda 150.a.b 151.a.153. a.de coniuncta cum periculo ſacerdotum dignitate 152.b.de matrimonio, eiuſque ratione 160.a de myſterio aut ſacramento coniugij 161.b.de monachorum aut ſanctimonialium nuptijs 169. a.de honore ſacerdotibus idolorum olim habito 150. b. de Chriſti uerbo, Qui poteſt capere, capiat 178.a
Chryſoſtomum de raritate aut paucitate templorum queri 60.b
Cibus animę quis 37.a
Cicatrices uulnerum an medicis ad tollendum poſsibiles 109.a.b
Cinis quomodò alicui, teſte Cypriano, ex Euchariſtia effectus 76.a
Circunſtantiarum quæ ubi aut qualis habenda ratio 100.a.b
Citatio nominis quæ ubi quî fieri ſolita 11.a
Cito manus imponere, quid 138.b
Clandeſtina matrimonia qualia & habita antehàc, & habēda poſthàc 140.b
Clauium miniſterium etiám penès malos ſacerdotes eſſe 90.b
Clauium eccleſiæ beneficium undè quî expetendum 99. a.earundem quanta ſit certitudo 104.b
Clauium ſacerdotalium poteſtas quò ualeat 109.a
Clementis I. Papæ & martyris de priſtina baptizandi ratione teſtimoniū 11.b. de baptiſmi neceſsitate ſententia 15.b. de rebaptizantibus 18.a.de Confirmatione ſacramentali 34.b 36.a.de celebrandis Miſsis & celebrādi loco 61. a. b. de incruento Chriſti ſacrificio 66.a.b.de reuerenter tractāda eccleſiæ ſupellectile 69. a.de non erubeſcendo ſua cōfiteri delicta 101. a.de habenda mortuorum (ex ore Petri apoſtoli) cura 120.b
Clementis Alexandrini de baptiſmi effectu ſententia 23.b
Clerici, quibus matrimoniū interdictū, qui 165.a
Clericorum quāta qualisve inter ſe mutuò habenda obedientia 142.a
Clericorum quorum matrimonium quale aut quî cenſendum 171.a
Clericis cauponarum ingreſsū interdictum 140.b
Clericis aut miniſtris eccleſiæ quibus quid incumbat 142.b
Clerus Romanus quot hab uerit ſub papa Cornelio perſonas 140.b
Climaci de reddenda ratione in die nouiſsimo mirum exemplum 129.a
Codice quali cuius quotidiè quî utendum 98.a
Cœnæ tempore cur Ieſus ſacramentū euchariſtiæ apoſtolis dederit 88.a
Cœnam eandem in qua Chriſtus ultimò recubuit, etiamnum celebrari hodiè 84.a
Cœptum Miſſæ ſacrificium, langueſcēte de improuiſo inceptore, quî continuandum 67.a
Cogitare quid quos potiſsimùm deceat atque oporteat 87.b
Cogitatione ſeu exiſtimatione qua quomodò cuncta perdantur bona 150.b
Cogitationes malas patefaciendi confeſſario aut ſacerdoti, etiam apoſtolum Petrum authorem eſſe 101.a
Cognatio ſpiritualis inter quos contrahatur 159.a
Cognatio ex Confirmationis ſacramento quouſquè ſe extendat 159.b
Cohabitatio quæ quibus uetita 170.b
Colendus qui aut qualibus rebus Deus 3.b
Collatio & coniunctio baptiſmi & Confirmationis, qualis aut quanta 35.a.b
Commemorationem animarum in Miſſa, ab ipſis (ringant hæretici quàm uelint) inſtitutam apoſtolis 121.a
Commoda & próſpera ex ſacrificio Miſſæ prouenientia, quæ 61.b
Communicandi ſub altera tantùm ſpeciē iam olim uſus aſſertio 76.b

Communicantes qui cur Crucifixoribus Chriſti comparentur 88.a

Communicatio tempore S. Bernardi qualis 79.a

Communio corporis ac ſanguinis Domini iam olim recens baptizatis dari ſolita 11.a

Communio quæ quali aut quanto adeunda nobis deſiderio 37.b.41.a

Communio corporis Dominici ab altari domum adſportati, perſecutionis tempore olim familiaris ac licita 76.b.quam olim etiàm Romæ frequentaretur 76.b

Communionis ſub una tantùm ſpecie iam olim uſurpatæ aſſertio 77.b

Communionis raræ reprehenſio 84.b

Communionis indignæ pericula quanta 86.a

Communionem recèns baptizato dari ſolitam 14.a

Communionem alterius tantùm ſpeciei, præcepto Dei non aduerſari 75.a

Communione myſtica unum nos corpus cum Chriſto effici 39.a

Communione digna terram nobis cælum fieri 84.a

Companatores ſeu impanatores undè iam olim confutati 54.b

Complura ſummis etiam ſubſtantijs occulta eſſe myſteria 14.a

Compunctio aut contritio quî paranda 98.a

Concilia quæ & quot Berengarij ob hęreſim habita 49.a.b

Concomitantiæ in ſacramento eucharistiæ uis & aſſertio 37.a.b

Concomitantiæ naturalis aſſertio, eiusque uis quanta 45.b

Concordia cultus diuini in eccleſia, quãti ſit momenti 10.b

Concupiſcentia in baptizatis remanens quid aut qualis 21.a

Concupiſcentia cur in baptizatis maneat 25.a.cur & quomodò ea ipſa nocetur peccatum 25.a.b

Concupiſcentia qui dimittatur in baptiſmo 25.b

Concupiſcentię motus quî potiſsimùm minuantur 83.b

Condeſcenſio Diuinæ ergà nos ſapientiæ qualis aut quanta 2.b

Condonari in baptiſmo crimina omnia 22.b

Confectio ſacramentorum ac diſpenſatio quibus commiſſa 8.a

Confectio chriſmatis penès quem ſit aut non ſit 34.b

Confeſſarius qualis quærendus 102.a

Confeſſarij officium 103.a

Confeſſarium, iudicis medicive officiũ aut perſonam agere 99.b

Confeſsio quæ cui aut quò neceſſaria 87.a

Confeſsio peccatorum quî per Moyſen præcepta 96.a

Confeſsio quæ quotuplex 99.b

Confeſsio quæ cur aut quam ſit neceſſaria 99.b

Confeſsio quæ quî publicè fieri poſſit 101.a

Confeſsio ſacramentalis quanti patribus habita 103.a

Confeſsionis peccatorum quanta neceſsitas, aut qualis habenda ratio 87.a

Confeſsionis peccatorum ſacramentalis ex ſcripturis aſſertio 95.a

Confeſsionis & diſsimulationis lepida permutatio 101.a

Confeſsionis cuius utilitas quæ 103.b. 104.a

Confeſsionis ſecretæ uis quanta 132.b

Confeſsionem ſecreto factam reuelantis pœna quæ 100.a

Confeſsionem ſacramentalem neque impoſsibilem, neque carnificinam eſſe 100.b

Confeſsionem aliquandò publicè fieri conuenire 102.b

Confeſsione ſecreta uſam ab initio iam olim eccleſiam 101.a

Confeſsione pœnitentiam naſci 109.a

Cõfirmatio ſacramẽtalis ad quid nobis proficiat

proficiat 5.b. ubi habeat in ſcripturis teſtimonium 29.b. quid confirmato conferat 178.a. eius miniſter quis 29.a.30.b

Confirmationis ſacramentalis receptio cur non ſit facilè differenda 29.a. eius effectus & materia 29.a.b. 31.b.36.a. ſacramento conficiendo neceſſaria quæ 31.a. aſſertores aut teſtes qui 32.b.33.a.&c. fructus & uſus quis 34.b. 35.a

Confirmationem mox à baptiſmo dari ſolitam 13.b. à ſimplici ſacerdote adminiſtrari, non niſi urgente cauſa permiſſum 32.a

Confirmationem ſacramentalem non niſi ab epiſcopo conferendam 32.a

Confirmatione quid in nobis fiat 4 b

Confitentes iam olim confeſſario ad pedes procidere ſolitos 101.a

Confugiendum quibus quò ſit 34.a

Coniugati ſacerdotio indigni qui 170.a

Coniugatos, niſi promiſſa continentia, ad ſacerdotium non promouendos 174.b

Coniugis dimiſsionem lege diuina prohiberi 163.b

Coniugi cui quomodò religionem intrare liceat 164.b

Coniugem quis ſuam iuſtè dimittere poteſt, ducere uerò alteram, illa uiuente, non poteſt 164.b

Coniuge altero alterà ve fornicante, adhuc manere coniugium 163.b

Coniugibus licite ſeparatis, uinculum coniugij non ſolui 158.a

Coniugium quibus hodiè in peccatum reputetur 166.a

Coniugij matrimonialis primarius author quis 157.a

Coniugij quale ſacramentum 158.a

Coniugij nexus quis aut qualis 159.a

Conſanguineorum inter ſe matrimonia uetari 159.a

Conſcientię examen quod quî faciendũ 98.a

Conſecrandi fontis baptiſmi uſus quàm non ſit heſternus 9.b

Conſecratio quî aut quibus Christi uerbis conficiatur 45.b.51.a

Conſecrationis uerba quæ unde quam uim & energiam habeant 42.b.45.b 50.b.52.b

Conſentientes & facientes, æquali pœna plectendos 156.b

Conſeruatio caſtitatis undè ſit 156.b

Conſignatio circa baptizatos iam olim ſolita fieri, quæ 11.a.12.b

Conſtantień. concilium quos Vuicleffi articulos de euchariſtia damnarit 53.a.50.b.53.a

Conſtantień. concilij de VII. ſacramentis teſtimonium 13.b

Conſtantień. concilij de Confirmationis ſacramento ſententia 28.b. de trãſubſtantione 45.a de unius ſpeciei cõmunione 80.a.b. de ſacerdotibus malè uiuentibus 90.b

Conſtantinopolitanæ ſynodi generalis primæ de uno baptiſmo ſententia 18.b

Conſuetudo ſumendæ euchariſtiæ pro lege habenda, quæ 81.a

Conſultores peſsimi qui 9.b

Contemptor quis, quas ſuo contemptu pœnas incurrat 6.a

Contenta in ſacris literis, an ad quemuis Chriſtianum & quomodò pertineant 129.b

Continentia quæ quî facilè aut ſeruetur aut à Deo impetretur 170.b

Continentiæ uirginalis & caſtitatis cõiugalis æquatio Iouiniani hæretica 176 b

Continentiæ donum quî petentibus à Deo obtingat 177.a

Continentiam ſubdiaconis iuſſam aut indictam eſſe 143.a.b

Contritio quid ſit 96.a. quî fiat aut paretur 97.a

Contritio, pars pœnitentiæ, quid requirat 97.a

Contritio quæ quî paretur 98.b

Contritioni uotum Sacramenti includi 97.a.97.b

Contritioni quid neceſſarium 97.b

Contritionem quî Dauid afferat aut laudet 95.a
Conuerſio ad Occidentem ac Orientẽ qualis in baptiſmo fieri ſolita 11.a
quid ſibi uelit 14.a
Conuerſio panis & uini in corpus & ſanguinem Chriſti, qualis 52.a.53.b
Conuerſio & ſatisfactio non differenda 105.a
Conuerſio quæ quomodò facienda 106.a
Conuerſionis ueræ panis & uini in corpus & ſanguinem Chriſti, aſſertio 41.b
Conuerſionem panis & uini in corpus & ſanguinem Chriſti negantes, à quo concilio anathematizati 53.a
Corde & corpore quali accedenda menſa Domini 87.b
Cornelius Papa cur à Cypriano laudatus 145.a
Cornelij Papæ & martyris de Confirmatione ſacramentali ſententia 35.b
eius tempore quot tantùm perſonas habuerit clerus Rom. 140.b
Corpus hoc idem quod à nobis ex altari ſumitur, crucifixum, ſublatumque in cælum eſſe 48.b
Corpus hoc ipſum quod in altari cõficitur, ex uirgine eſſe 54.a.
Corpus Domini qua munditia, reuerentia &c. ſumendum 87.b
Corporis Chriſti carnem quî uerè ſub myſterio ſumamus 40.a
Corporis Chriſti in ſacramento ſumpti uirtute nos reſuſcitandos 47.b
Corpori & ſanguini Chriſti undè quî tẽpore Cypriani uis illata 86.b
Corporalia ſacramenta quæ aut qualia 5.b
Credenda de altaris ſacrificio quæ aut qualia 57.a.b
Credendum uerbo diuino, etiamſi noſtro ſenſui abſurdum uideatur 48.a
Credendum de Vnctionis extremæ ſacramento quid 124.a
Credere eum per alium, qui per alium peccauit 18.a
Credito aquæ ex petra fluxu, mutationem panis & uini in corpus & ſanguinem haud difficulter credibilem reddi 53.b
Crimina quæ quî abluenda 91.a
Criminum exomologeſis undè qui facienda 104.a
Crucifixoribus Chriſti qui communicatores comparandi 88.a
Cruenti & incruenti ſacrificij differentia aut diſtinctio 58.b.
Cruentum Chriſti ſacrificium, incruento eius hodierno oſtendi ac defendi 63.a
Cuinam ex tribus morientium generibus ſoli uiuorum proſint orationes 118.b
Culpa dimiſſa, non ſemper dimitti & pœnam 26.b.109.a
Cultus diuinus quid & quotuplex 2.a
Cultus diuini concordia quàm ſit neceſſaria 10.b
Cum fœno, lignis & ſtipula non intrandum cæleſte regnum 116.a
Cur in uet. teſtamento habita eſt maior ſobolis cura, quàm habeatur in nouo 173.a.b
Curioſorum utriuſque ſpeciei appetitorum pietas qualis 75.a
Cuſtos præſulque coniugij quis 162.a
Cyprianus quibus epithetis aut nominibus euchariſtiam honoret 58.a
Cyprianus quid de abuſibus ſuæ iam tũ ætatis ſit queſtus 86.b
Cypriani de baptizandis infantibus ſententia 16.a. de non arcendis à baptiſmate paruulis 16.a. de ui aut potentia baptiſmi 24.b de baptiſmo Chriſti & Ioannis 24.b. de ſacramentali Confirmatione 30.a.30.b. de ſchiſmatis confectione 30.b. de quodam euchariſtiæ miraculo 37.b. de eo quod Chriſtus ſeipſum obtulit 62.b. de mixtione uini & aquæ in calice 54.a de memoria defunctorum in Miſſa 69.b. de utilitate aut profectu ſacrificij Miſſæ 7.b.71.a. de reſeruato hoſtiæ temerario uſu 76.b. de temerè quid

quid contra euangelij uigorem permittentibus 86.b. de poteſtate collata apoſtolis 92.b. de cõfeſsione apud ſacerdotes 102.a. de cõfeſsione & remiſsione peccatorum 102.a. de pœnitentia, eiusq; impeditoribus 104.a. de ſanctificatione aquæ baptiſmi 11.b. de pręſtanda ſatisfactione 108.b. de pœnitentia & ſatisfactione 110.a. de celebratione ſacrificij pro dormitione fideliũ 119.b. 120.a. de non exeundo ex carcere niſi ſoluto nouiſsimo quadrante &c. 119.b. de pœnitentiam agente 124.a. de ſacerdotali dignitate 136.a. de uicarijs aut ſucceſſoribus apoſtolorum 141.a. de ſacerdotum honore 148.a. de legitima clericorum ordinatione 155.b. de zelo mariti adulteræ 167.b

Cypriano quæ ſit Confirmationis ſacramentalis aut chriſmatis ratio 32.b

Cypriano quî aut quanti confeſsio ſacramentalis habita 103.a

Cyrillus Alexandrinus quàm graphice depinxerit hominem iamiam moriturum 127.b

Cyrilli eiuſdem de ſacri chriſmatis unguento ſententia aut aſſertio 33.b. de comparatione mannæ & euchariſtiæ 38.b. de non dubitanda ueritate corporis & ſanguinis in ſacramento euchariſtiæ, 41.a.b. de noſtra cum Chriſto unione 39.a. de ueritate euchariſtiæ aduerſùm Capharnaitas 44.a. de uirtute euchariſtię 47.b. de tranſubſtãtiatione 47.b. de conuerſione panis & uini in carnem & ſanguinem Chriſti 52.b. de incruento eccleſiæ cultu 73.a. de reliquijs Dominici corporis 79.b. de uirtutibus euchariſtiæ 83.b, de pane quotidiano 84.a.b. de tradita præſentibus apoſtolis gratia, num ea & Thomæ abſenti collata ſit, 92.a. de lotione lecti per lachrymas 100.a. de remiſsionibus peccati diuerſis & Vnctione extrema 127.a. de agonia mortis animæq; trepidatione 127.a.b. 128.a

Cyrilli Hieroſolymitani de baptiſmi cęremonijs ſententia 22.a. de abrenunciatione in baptiſmo 28.a. de chriſmate ſacro 33.a. de noſtro & Chriſti cõparticipio, qui id ſ. fiat 40.a. contra negantes ueritatem corporis & ſanguinis Domini in euchariſtia 40.b. de tranſubſtantiatione 47.b. ijs quæ fiunt aut dicuntur in Miſſa, & cultu incruento 68.b

DAEMONES qui à nobis in fugam uertantur 38.a

Dæmones qua importunitate morientem infeſtent 128.a

Dæmonum adſpectus qualis 127.b

Dæmones morietibus etiam ea quę nõ fecerunt, obijcere 129.a

Damaſceni de ceremonijs aut traditionibus ſententia 9.b de unico baptiſmo 18.a. de remiſsione peccatorum in baptiſmo æquali &c. 22.b

De efficacia uerbi diuini in productione rerum 42.a. 46.b

De tranſmutatione panis & uini &c. 53.a

De operationibus aut beneficijs uiuorum pro defunctis 62.a

De Melchiſedech & Chriſti Miſſa aut oblatione 65.a

De memoria defunctorum in Miſſa 70.a

De Aerio hæretico teſtimonium 121.a

Damaſus papa quid à quibus pontificibus ante ſe Miſſæ deuotioni additum ſcriptis tradiderit. 67.b

Damaſi de confectione chriſmatis eiusque uſu ſententia. 32.a eiuſdem de chorepiſcopi iudicio 67.b. 143.b

Damiani Petri de Baptiſmi & Confirmationis ſacramento differentia teſtimonium 28.b

Damiani de extrema Vnctione ſententia 125.b

Damna & incommoda rarò communicantium quę 84.a

Dauid quomodò uelut pœnitentiam agendo conuicia Semei pertulerit. 95.a

95.a
Dauidis pœnitentis exemplã aut uerba quæ qualia 95.a.b
Dauidis exemplo quæ pœnitentiæ opera qui nobis facienda 96.a
Decem baptiſmi honores ſeu munera quæ 23.b
Decipi nos ſenſu noſtro facilè poſſe, Chriſti uerbis non poſſe 37.b
Decretalium liber quis quid de continentia clericali uotoque eius ſentiat aut tractet 171.a
Defunctus quis cur Cypriani iudicio ad altare non memorandus 69.b
Defunctorum mentio in ſacrificio Miſſæ unde fit 70.a
Defunctorum oblationes eccleſijs negare, quid fit 118.a
Defunctis aut ſeparatis animabus quæ opera certò opitulentur aut proſint 119.a.b
Defunctis quî undè ſubueniendum 121.a
DELECTVS inter ſacerdotes quis quibus quomodò aut ubi habendus 149.a
Delicta ſatisfactionibus redimi 110.b
Demerſiones baptiſmi tres & inuocationes quid per ſe ferant 22.a
Deplorandi ex Chryſoſtomi ſententia diuites qui 120.b
Deſertores aut deſertrices quæ quales 169.b
Detractoribus quid qua in re curandũ ſeu agendum 150.b
Deus quî rogandus aut placandus 110.a.b
Deus quî aut per quæ colendus 3.b
Deus cur bonorũ noſtrorum non egeat 2.b
Deus quî per malos æquè ac bonos operetur 151.a
Deum adeſſe ſacramentis etiam per malos adminiſtratis 30.a
Deum communicare ſuam hominibus poteſtatem 91.b
Deum pœnitentia mitigari 109.a
Dexteræ patris ſurſùm aſsidens, quorũ hic manibus pertractetur 38.a
Diabolus quî à S. Martino iamiàm morituro exceptus aut expeditus 129.a
Diabolus cur adeò impugnet eos qui præſunt alijs, aut populum docent 151.b
Diaboli & malorum hominum qualis in ſeducendo fallendove ſocietas aut ſimilitudo 152.b
Diaboli quandò potiſsimùm ſua in nos importunitate utantur 128.b
Diabolicas uexationes ſacrificio Miſſæ repelli 60.b
Diaconus aut ſubdiaconus quî (tempore Auguſtini) ſoleat ordinari 142.b
Diacono quibus officijs interdictum 135.b
Diacono cui quàm debeant ſubditi eſſe omnes 142.b
Diaconi qui cur à Nicena ſynodo repræhenſi aut reiecti 8.b
Diaconorum quale iam olìm perferendæ euchariſtiæ officium 43.a
DIACONORVM officia 133.a. 143.a.b
Diaconorum ordo undè cœperit 143.a
Diaconis quid ſpeciatìm à ſynodo Nicena prohibitum 66.b. eo'que ad cõtinentiã perindè ac presbyteros & epiſcopos, adſtringi 170.b
Dictamni herbæ uis qualis 102.a
Didymi Alexandrini de ueritate ſeu perfectione baptiſmi, ſententia 20.a
Dies unus ueluti mille anni, quis ubi quandò futurus 117.b
Diei nouiſsimæ iudicium quale 127.b
Differentia naſcentis olim, & iam propagatæ eccleſiæ, quæ 144.b
Differentiæ baptiſmi & pœnitentiæ quales & quot 94.a
Difficilis aut rarus inuentu quis 85.b
Dignitas quæ quanto cum periculo coniuncta 152.b
Dimiſſam aut repudiatam à marito priore, illicitè ab altero quopiam ſuperſtite priore, duci 163.a

Dimittenti

Dimittenti adulteram, non licere aliam ducere 163.a
Dionyſius Areopagita quid de baptiſmi cæremonijs tractet 11.a. qui euchariſtiam laudet ac nominet 37.a
Dionyſij Areopag. de cæremonijs eccleſiæ ſententia 11.a. de cæremonijs baptiſmi 11.a. de uiſibilibus & externis cæremonijs & cæte. 14.a. de paruulis baptizandis 16. a. de abrenunciationibus in baptiſmo 17. b. de conſecrato unguento 33.a
Dionyſij Areopag. de confirmatione ſacramentali ſententia 36.b. de ritibus ſacrificij aut myſterij ſanctiſsimi narratio 60.a. de oblatione CHRISTI in cœna 63.b
Diſpenſatiô quæ quibus commiſſa 8.a
Diſpenſatio quæ qui aut neganda penitus, aut gratis conferenda 159.b
Diſpenſatio graduum conſanguinitatis 159.a
Diſtincti cur ordines aut miniſtri eccleſiæ 144.a
Diſtinctio eorum quæ in ſacris literis continentur, Auguſtino quæ qualis 129.b
Diuerſitas Ordinum ſacrorum aut ſacramentalium quæ 132.a
Diuinitatis qui efficiamur participes 42.a
Diuiſio Sacramentorum iuxta diuum Auguſtinum, quæ 5.a
Diuiſio comprehenſorum in ſacris literis præcipua qualis 129.b
Diuites terræ myſticè qui 56.b
Diuites qui cur deplorandi 120.b
Diuortio nullo, quantumuis iuſto, ſolui uinculum matrimonij 164.a
Docentes utraque ſub ſpecie populum communicandum, puniendos 80.b
Docendi officium quibus commiſſum 136.a
Doctores audiendi, non imitandi, qui 151.b
Doctrina Sacramentorum contempta, qui & cur ſacrilegos faciat 3.b
Doctrina de ſeptem ſacramentis amplectenda, quæ 158.b
Doctrina de ſacramentis ſummaria quæ ſit 177.b
Dolere nos unicè undè potiſsimùm oporteat 87.b
Dolor quis quantùm urat 115.b
Domeſtica corporis Chriſti ſumptio quàm olim frequens 76.b
Dominicus dies cur apud Chriſtianos iam olim adeò celebris 47.a
Dominicis diebus qui iam olim conuenire ſoliti Chriſtiani 46.b
Donum quod undè qui obtineatur 170.b.171.a
Donum continentiæ qui aut quibus obtingat 177.b
Dona ſpiritusſancti quæ quo ſacramento conferantur 36.a
Dotanda qui templa Chryſoſtomi iuſſu aut lege 60.b
Dubitandum ubi non ſit, etiam ſi ſenſus aliter iudicet 41.a
Dubitandum de ueritate corporis & ſanguinis Chriſti in euchariſtia non eſſe 46.a.47.a
Dubitare qua de re non audendum 47.b
Duobus à coniugibus qui quatuor fieri poſsint adulteria 163.b

E.

EA nos ali re, quam angeli uidentes tremunt ac pauent 37.a
Eandē Chriſti in templis haberi carnē & ex altari ſumi, quæ in Palæſtina olìm cernebatur, aut in qua Chriſtus hîc ambulauit 43.b.48.a
Eandem eſſe hoſtiam altaris incruētam cum ea, quæ ſemel in cruce oblata eſt 73.a
Eccleſia qui ſuam paruulis fidem communicet 17.a
Eccleſia undè ſeu à quibus cælibatum exigat 171.a
Eccleſia num aliquos ad cælibatum ſiue continentiam uiolenter cogat 171.a.b

Eccleſiæ matris authoritas quãti ſit momenti 18.a
Eccleſiæ Rom.& catholicæ de uenerab. ſacramento fides ac ſententia 49.b
Eccleſiæ ſacrificium,Chriſtum ipſum eſſe 63.a
Eccleſiæ uis,cenſura ſeu authoritas quãta 76.b.81.b
Eccleſiæ ſententiam appræhendentes, ſcripturam ſequi 81.a
Eccleſiæ unitas quantum habeat momẽti 81.b
Eccleſiæ & apoſtolorum collatio 92.b
Eccleſiæ & nauis uenuſta piaque comparatio 136.a
Eccleſiæ nota certiſsima quæ 153.b
Eccleſiæ,non Capharnaitis,credendum aut conſentiendum 43.a
Edi à nobis eum qui ſurſum eſt,& ab angelis adoratur 56.b
Effectus aut fructus baptiſmi quis 21.a
Effectuum baptiſmi & Confirmationis differentia 35.b.36.a
Effeta ſeu epheta Hebraicum,quid Latinè ſonet 13.a
Efficacitas uerborum Chriſti quantá 46.a
Eleemoſynarum qualis iam olim in eccleſia fieret collectio 46.b
Eleemoſynarum pro defunctis aſſertio 70.a
Eleemoſynis peccata redimi 110.b
Eleemoſynis quæ defunctorum animæ quî iuuentur 115.a
Elementum,ut ſacramẽti pars, quid ſit aut ſibi uelit 6.a
Elementum baptiſmi quod aut quale 19.a
Elementum ſeu materia Vnctionis extremæ quid ſeu quæ 126.b
Elemento & uerbo conſtare ſacramenta 5.b
Elementorum naturæ aut ſpecies quo in ſacramento mutentur 54.a
Eleuatio ſeu oſtenſio Euchariſtię in Miſſa,quàm non ſit heſterna 60.a
Elibertini ſeu Eliberini concilij de ſacramento Confirmationis aſſertio 28.b
Emauntina panis fractio,illaque Actuũ xxvij.Chryſoſtomo qualis 77.a
Emauntinos illos Chriſti diſcipulos, una ſub ſpecie Chriſti corpus ſumpſiſſe 74.a
Emendatorius Auguſtino ignis quis 115.a
Emiſeni de conſecratione corporis & ſanguinis Chriſti ſententia 52.a
Enoch placuiſſe Deo,poſtquam genuit Mathuſalẽ, quid myſticè uelit 174.a
Eorum quæ ſacris literis continentur, quædam ut ſciantur aut credantur,iuberi:quædam ut fiant præcipi,quædã nè fiant uetari 129.b
Epheſini concilij primi de incruento ſacrificio ſententia 44.b
Ε'πιούσιος panis quis 84.b
Epiphanius quàm graphicè hæreticum illum Aerium depingat 144.a
Epiphanij de tranſubſtantiatione aut ueritate corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia aſſertio 47.b
Epiphanij de Melchiſedechianis hæreticis,& Melchiſedechico ſacrificio ſententia 65.a. de mortuorum in Miſſa commemoratione 70.b. de mulieribus apud Marcioniſtas epiſcoporum officia in eccleſia uſurpantibus 136.a de ijs qui aut quæ poſt uirginitatem Deo promiſſam nuptijs inhiant,165.b.de bigamis aut digamis 170.a. de nubente aut non nubente uirgine 175.b
Epiſcopus Latinè quid ſonet 68.b
Epiſcopus quis quandò, etiam uxore ſua legitima utens,adulter cenſeatur 170.a
Epiſcopi & presbyteri dignitas quàm ſibi mutuò ſit propinqua 142.b
Epiſcopo omnes qui infine ordines 144.b
Epiſcopo qualis aut quanta neceſſaria ſit pudicitia 172.b
Epiſcopum ſolum eſſe ſacramentalis confirmationis miniſtrum 31.a
Epiſcopum futurum quî gradatim oporteat

teat aſcendere 145.a
Epiſcopi qui cur & quomodò ab Hieronymo expediti 170.a
Epiſcoporum munus quod quale 33.b
Epiſcoporum officium 133.a
Epiſcoporum & presbyterorum identitas ac differentia 142.b
Epiſcoporum, presbyterorum, diaconorum inter apoſtatas aut hæreticos mutatio quæ quàm prodigioſa 149.b
Epiſcopis etſi coniugatis, matrimonio uti non licere 173.a
Epiſcopos in cæleſti hierarchia eſſe presbyteris ſuperiores 131.a.b
Epiſcopos in Apoſtolorum locum ſucceſsiſſe 137.a
Epiſcopos, Apoſtolorum: presbyteros, Lxxij. diſcipulorum locum tenere 140.b
Epiſcopos à Chriſto, presbyteros ab Apoſtolis electos eſſe 141.a
Epiſcopalium manuũ impoſitione quid quibus conferatur 30.a.b
Epiſcopalium in eccleſia ſedium diſtinctio undè profecta 136.b
Epiſcopatus quid nominis ſit 68.b
Erubeſcentia quæ qualis, aut ubi uitanda 99.a.100.a.101.a.b
Erythræi aut rubri maris diuiſio ſupernaturalis, cui miraculo facilem ſuggerat fidem
Eſcæ indigeſtæ & peccatorum occultatorum collatio 102.a
Etymologia ſacramenti, iuxta S. Bernardum 4.b
Euagrij de particulis Euchariſtiæ pueris ſcholaribus dari ſolitis mira lepidaque narratio 78.b
Euangeliſtæ in eccleſia hodiè qui 144.a
Euangelizare & baptizare quî & cur initio promiſcuum fuerit 144.b
Euariſti martyris ac Papæ de conſecrandis baſilicis ſententia 67.b. de legitima piaque coniugum coniunctione 161.a
Euchariſtia quibus epithetis aut uocibus alijs appelletur 37.a
Euchariſtia quî aut quàm cætera ſacramenta excellat 37.a
Euchariſtia quid aut qualis 46.b
Euchariſtia quæ tria contineat aut complectatur 40.a
Euchariſtia quî Origenis iuſſu aut conſilio cuſtodienda 76.b
Euchariſtia cur ſæpè adeunda aut ſumẽda 82.a
Euchariſtia quanti aut qualis ſit amoris ſignificatio 83.a
Euchariſtia utinã quotidiè à nobis percipi dignè poſsit 85.a
Euchariſtia quî accedenda 87.a.b
Euchariſtia quomodò aut quali ſumenda ſub ſpecie 74.a.b.75.a
Euchariſtia quid ſumenti conferat 510. 178.a
Euchariſtia quò nobis conducat 5.b
Euchariſtia quid ſignet, ſonet, aut contineat 36.b
Euchariſtia cur inſtituta 57.a
Euchariſtiæ communio quanto nobis adeunda deſiderio 37.b
Euchariſtię cibo Chriſtum nobis uniri 41.b
Euchariſtiæ nomina quæ qualia 42.b 43.a
Euchariſtiæ ueritas quàm ſit clara, & diuino uerbo probata 43.a.b
Euchariſtiæ ſacramentum quî & uenerãdum, & adorandum 55.a
Euchariſtiæ adorationem & uenerationem negantes anathematizari 56.a
Euchariſtiæ partes etiam minutiſsimæ quam uim habeant 79.b
Euchariſtiæ ſacramentum hodie poſt cœnam non conficiendum aut ſumendum 80.a
Euchariſtiæ fructus q̃lis aut quãtus 82.a
Euchariſtiæ ui motus concupiſcẽtiæ minui 83.b
Euchariſtiæ partes ſingulas eiuſdem cũ tota uirtutis eſſe 76.b
Euchariſtiam eſſe ſacramentorum conſummationem 37.a
Euchariſtiam Chriſti dici gratiam ſalutarem
Euchariſtiam non eſſe communem panem,

nē,ſed corpus & ſanguinē Chriſti 47.a
Euchariſtiam non eſſe imaginem corporis Chriſti,ſed ipſum corpus 44.b
Euchariſtiam eſſe ſeruatoris noſtri carnem 45.b
Euchariſtiam iam olim ad abſentes ferri ſolitam 46.b
Euchariſtiam à manna differre 47.b
Euchariſtiam, Chriſti uerbis conſecrari 51.a
Euchariſtiam in proceſsionibus piè & honorificè circunferri 56.a
Euchariſtiam iam olim in altari aſſeruari ſolitam 57.a
Euchariſtiam aut Miſſam pro mortuis efferendam 120.b
Euchariſtia quid in nobis fiat 4.b
Euchariſtia in ipſa Chriſtum Dei filium ſuſcipi 38.b
Eunuchi qui undè aut cur laudati 171.b
Eunuchi qui, quales aut quos habeant filios 176.a
Eunuchis quibus quid præ alijs in cælo promiſſum 176.b
Euſebium Cæſareē.de Chriſti ſecundū ordinem Melchiſedech adminiſtratione,ſententia 64.b.de Serapionis uiri fidelis communione & exitu narratio 77.b. de incruenti ſacrificij inſtitutione 62. a. de quæſtione illa,cur in ueteri teſtam.maior fuerit cura ſobolis,quàm in nouo. 173.a.b
Euſebij Emiſeni uel Emeſeni de tranſubſtantiatione ſententia 52.a.de ſacra euchariſtiæ perceptione 79.b.de pœnitentiæ ueræ laborioſo conatu 112.a. de inſtante cuique exitus ſui ſolicitudine 129.a.b
Euſebij Papæ & martyris de confirmatione ſacramentali ſententia 33.a
Exactor rationis qualis in nouiſsimo etiam optimis quibuſque formidandus 129.a
Exaggeratio quæ, qua alia profliganda 111.b
Examen Ordinandorum quale per quos futurum 139.a
Excidere à gratia & ſalute ueritatem euchariſtiæ negantes 47.b
Excuſatio profugorum monachorū aut monacharum quæ qualis 168.b
Excuſationes incontinentium quorundam clericorum aut ſacerdotiū quæ qualis 174.b.175.b
Exeundusne carcer,niſi ſoluto nouiſsimo quadrante 120.a
Exemplis teſtamenti ueteris mutationē naturarum probari 53.b
Exemplaria quæ qualia aut quid ſibi uelint 43.a
Exempla potentiæ diuinæ ex ſcripturis quæ quanta 46.a
Exigui ubinàm uis & authoritas tanta, quanta totius 79.b
Exomologeſis quid ampliùs Græcè,quā confeſsio Latinè ſignet 101.a
Exomologeſis quæ qui à quibus exigatur 104.a
Exomologeſeos utilitas quanta, authorque eius quis 102.a
Exomologeſi gehēnam extingui 101.b
Exorciſmus quid ſit, cur fiat, aut ubi, quid faciat 12.b.13.a.b
Exorciſmus & exufflatio quàm non ſint heri aut nudiuſtertiùs excogitati 14.a
Exorciſmi uis quanta 12.a
Exorciſmi in paruulis potentia & ueritas 17.b
Exorciſmi ad baptiſmum qui ſoleāt fieri 11.a
Exorciſmorum circa baptizandum uſus qualis 12.a
Exorciſmis & exufflationibus cur quò utendum 16.b
Exorciſta quī ſeu quò ordinetur 140.a
Exorciſta quid ſonet 142.a
Exorciſtæ hodiè qui 144.b
Exorciſtarum quid ſit, eorumq́; qui fuerint in ueteri teſtamento typi 141.b
Exterior cultus diuinus quid 2.b
Extra eccleſiam non remitti peccata 111.a
Exufflatio quæ ubi quid faciat,aut cur fiat 12.a.13.b
Ευσέβεια quid 3.a

Eze-

Ezechiæ exemplo quid cur quomodò recogitandum 96.b

FABIANI Papæ & martyris de renouando quotânis chriſmate ſententia 31.b.de ſacramenti ſuſceptione 67.b.de ſacerdotum obtrectatoribus 149.a

Fabiolæ publicè ex animo pœnitentis commendatio 164.b

Facere aut celebrare Miſſas, quàm non ſit heſternum aut nudiuſtertianum 67.b

Facies diabolicæ quales, & quos quandò potiſsimùm terreant 129.a

Felicis Papæ I.de celebrãdis ſuper martyrum memorias Miſsis ſentẽtia 67.a

Ferri natatio mira, cui miraculo facilè mereatur fidem 53.b

Feſtum uenerab.Scaramenti,piè inſtitutum eſſe 56.a

Fides quæ in re unde potiſsimùm exigatur 6.a

Fides eccleſiæ catholicæ de Sacramento euchariſtiæ,quæ 53.b

Fides quid quæ in re à nobis exigat 85.a

Fides cui quandò & ubi pòtiſsimùm neceſſaria 86.a

Fdei profeſsio ubi iam olim neceſſariò & quî fieri ſoleret &c. 11.a.b. 12.a.b 13.a

Fidem alienam alijs prodeſſe 17.a.idq; ex euangelio oſtendi 17.a

Fideles nullo ad ſumendam utranque ſacramenti ſpeciem præcepto adſtringi 74.a

Fidelium filios,niſi baptizentur, perire 18.a

Figuræ ſanctiſsimi Euchariſtiæ ſacramẽti quæ quales 42.b

Figuræ ſacrificij noſtri quæ cur ſublatæ 63.b

Fimbriæ tactæ uis,quid quibus myſticè innuat 84.a

Flammis qualibus quî quomodò expiãdi 121.b

Florentini concilij de gratia ſacramentorum ſententia 5.a. de ſacramentorum diuiſione aut uirtute 5.b.de requiſitis ad Sacramentorum collationem aut ſuſceptionem 6.a. de ſeptem ſacramentis 6.b. 13.b.de materia baptiſmi 19.b.de miniſtro baptiſmi 21.a.de forma aut formis baptiſmi 20.a de effectibus baptiſmi 24.a.de ſacramento Confirmationis 28.b.de ſacramentalis Confirmationis materia & forma 31.b.de ordinario Chriſmatis adminiſtratore 32.a.de Confirmationis effectu 36.a.de tranſubſtantiatione 45.a.b.de efficacia uerborũ Chriſti 79.b.de effectu ſacramenti Euchariſtiæ 83.a.de pœnitentiæ Sacramento 90.b. 96.a. de pœnitentiæ effectu 94.a.de requiſitis ad contritionem 97.b.de ſacramentali coſeſsione,qui ea debeat fieri 100.a.de neglecta ſatisfactione 118.a.de Vnctione extrema,quinto Eccleſiæ ſacramento 124.b.de Sacramento Ordinis, eiuſque materia & forma & miniſtro 131.b de ſacramenti Ordinis effectu 155.a de ſacramento aut ſigno matrimonij 160.b. de matrimonij indiuiſibilitate 164.a

Fluuij ignei tranſitus quis qualis 117.a

Fœminæ ubi epiſcoporum & presbyterorum obeant munia 135.b

Fœnum,ligna,ſtipulæ,quid 117.b

Fœni,lignorum, aut ſtipulæ inſtàr quid ubi qui conſumendum 117.b

Fœnum, ligna, ſtipulas ædificare, quid 115.b.116.a.b

Fontis conſecratio 13.a

Forma baptiſmi apud Græcos & Latinos quæ 20.a

Fortunæ aut fati, quòd ſe quis continet, haud eſſe 177.a

Frequens Dominici corporis communio quid aut qualis 84.a

Frons cur potiſsimùm chriſmate inũgatur,aut cruce conſignetur 35.a.36.a.b

Frontis inunctio quid ſibi uelit, aut cur fiat 12.a

Fruſtrà aliquem de Chriſto rectè ſentire,ſi ab eccleſia diſſentiat 81.b

Fugitiui monachi aut monachæ quid ſuæ

ſuæ fugæ prætexant 169.b
Fugitiuos aut fugitiuas monachos, niſi ad ordinem quiſque ſuum reuertatur, non ſaluandos 171.a
Fures & latrones hodiè ſacerdotes qui 132.b
Futuræ gloriæ pignus quid aut quale 83.a

GEHENNAE ob oculos poſitio, quorſùm neceſſaria 98.a
Gehẽnam quid quibus extinguat 101.b
Genicularí ante altare quos quî deceat aut oporteat 146.a
Gomor quid ſit 82.b
Gorgoniæ Nazianzeni germanæ quod ubi miraculum aut beneficium obtigerit 57.a
Græcorum baptiſmi forma quæ 20.a
Gradus Ordinis ſacri quot 139.a
Gradus ordinum qui, quibus ex ordine ſeu ordinatim habendi 146.a
Gradus miniſtrorum Eccleſiæ diuerſi, quò conducant 153.b
Grandiori cur ubi & quãdò ſit opùs pęnitentia 111.b
Gratia matrimonij quæ aut quãta 161.a
Gratiæ per Sacramenta præſtandæ aſſertio 4.a
Gratiæ uim aut uirtutem, naturæ ui longè præſtare 53.b
Gratiæ euangelicæ ubertas quãta 171.b
Gratiam eſſe Sacramentorum uirtutem 5 a
Gratiarum actio quî iam olìm in eccleſia fieri ſolita 46.b
Gratianus quorum Paparum decreta pro decenti Ordinum ſacrorum adeptione, quibus in locis allegæt ac tractet 145.b
Gratianus quos ex quibus de ſacerdotũ & clericorum caſtitate canones allegauerit 174.a.b.175.a
Gratiani de partibus euchariſtiæ ſumendis ſententia 80.a
Gregorius VII. quid contra Berengariũ geſſerit aut ſtatuerit 50.a
Gregorius Magnus quid de Anglis aut Britannis meritus 69.b. ad quam dignitatẽ laico adſpirare prohibueri 145.b. eiuſdem de gratia Sacramentorum ſententia 4.a. de peccatorum in baptiſmo remiſsione 22.b. de balſamo & chriſmate 31.b. de angelorũ in ſacrificio Miſſæ pręſentia 57.a. de uirtute ſeu ui Miſſæ 61.a. de ſuipſius probatione 85.b. de apoſtolorum poteſtate ſeu priuilegio 92.a. de applicando nobis incruento ſacrificio 72.a. de noſtræ ſatisfactionis ad Chriſti ſatisfactionem neceſsitate 108.a. de purgatorio per euangelium aſſerto 116.b. de flammis Purgatorijs 121.b. de mortis hora formidabili 128.a. de ſacrorum Ordinum uirtute 131.b. de uexatione ſacerdotum paſsiua, ad Chriſtum ſpectante 148.b. de gradibus in eccleſia diſtinctis 156.a. de clericorum quorundam coniugijs 170.b. de quorundam ſacerdotum in continentium excuſationibus, quas uocant, caluis 175.b.
Gre. Nyſseni de mira euchariſtiæ ui ſententia 54.a
Gregorium Magnum, ſacerdotes ex laicis ſubitò ordinandos uetuiſſe 46.b
Gulhelmi abbatis relatio de miraculo inter S. Bernardum & fratrem eius aliquem facto 82.b
Guitmundi Auerſani epiſcopi de Berengariana hæreſi iudiciũ & narratio 49.a
Guitmundi (alias Gu[illegible]mundi) archiepiſcopi contra Impanatores ſnia 54 a.b

HABITVS quorum aut quis, quid eum gerentibus indicet 143.a
Habitus & compoſitionis decentis quãta ubi neceſsitas 85.a
Hæreſis ueris ſacerdotibus carens, quid ſibi uindicare non poſsit 91.a
Hæretici quibus de tribus Catholicos maximè irrideant 15.a
Hæreticorum riſus quis quàm ſit uanus ac irritus 9.b
Hæreticorum baptiſmus quis quomodò Catholicis habendus 20.b
Hæreticorum tropi qui quales 45.a
Hæreticorum uetus mos qualis 49.a

Hæreti

Hæreticorum ſcelera aut blaſphemię in quos, quæ quales 121.b
Hæreticorum ars uetus quæ 152.a
Hæreticos uerum conferre baptiſmum 20.b
Hæreticos, quo minus Deo p homines ſatisfiat, operam dare 110.b
Hæreticos ſalutẽ inuidere paruulis aut infantibus 17.b
Haymonis Halberſtarenſis epiſcopi de ſacramentalis Ordinis ui ſententia 138.b
Hebræi alicuius immane in filiolum ꝓprium facinus 79.a
Helias quo myſterio ſuam Heliſæo reliquerit melotem 38.b
Heſychij de probatione aut dijudicatione ſuiipſius ſententia 87.a
Hierarchia eccleſiaſtica quib. aut quot partibus conſtet 133.a
Hierarchiæ eccleſiaſticæ aſſertio, eiusq; negatorum damnatio 132.a
Hieronymus quid de illibatas quotidiè offerentibus uictimas ſentiat 71.b
Hieronymi de peccatorum in baptiſmo remiſsione ſententia 22. b. de ſacramentali Confirmatione 30. b. de ijs qui Chriſti conficiunt corpus 51.a. de Melchiſedechico Chriſti ſacrificio ſeu oblatione 64.b. 73.b de ſacris calicibus & alijs ad cultum Dei ſpectãtibus reuerenter tractandis, 68. b. de aſsidua aut frequenti communione euchariſtiæ 76. b. de toto & partibus euchariſtiæ 80 a. de moribus aut conſuetudinibus eccleſiæ 85.a. de ſucceſſoribus apoſtolorum 92.b. de pœnitentiæ ui aut commodo 94. a. de euo mendo per confeſsionem peccati ueneno 102. b. de ſatisfactione 110. a. de ſacerdotum dignitate ſeu authoritate 135.b. de Apoſtolorum locum tenentibus 141.a. de uirgine quæ nupſerit, non peccante, 166.b. de epiſcopo coniugato, quî ſe gerere debeat, 170. a. in epiſcopos quoſdam inuectio 170. a. de neceſſaria ſacerdotũm continentia & deuotione 172. b. de eunuchis euangelicis 176. a de comparatione uirginis & nuptæ per hæreticum Iouinianum 176.b. de his quibus datur continentiæ donum 177.a
Higini papæ & martyris de modo conſecrandi baſilicas, ſententia 67.a
Hilarij papæ de toto & parte euchariſtiæ ſententia 80.a
Hilarij Pictauienſis epiſcopi de miniſtris baptiſmi ſententia 14.a de Chriſti in nobis uerè naturali exiſtentia 40. a. de tranſubſtantiatione 47.a de clauibus Petro collatis 92.b
Hippolyti epiſcopi & martyris de ſublatione iugis ſacrificij ſententia 64.a
Hirundinis in cæcatione quæ ex ſuo ſtercore fit, curãda qualis induſtria. 102.a
Hoc Facite, quam ubi uim aut efficaciam habeat 67.a
Homicidium quod quî aut ſanetur, aut abluatur 93.b
Hominis iamiàm morituri pia & graphica deſcriptio 127.b
Hora quæ quàm ſit acerba 128.b
Hoſpitalitas & obdientia qui indignis etiam piè exhibenda 150.a
Hoſtia illa à Malachia deſcripta, cuius fuerit figura 42.b
Hoſtia ſacræ oblationis qui aliquando nautæ alicui ſubmerſo profuerit 61.a
Hoſtia ſeu uictima uniuerſi orbis publica ſeu communis quę 70.a
Hoſtias eſſe ueteris legis multas, nouæ unicam, eamq; ſemper eandem 73.b
Humanum ubi præcedat cæleſte iudicium 92.b
Hyberni quid cur debeant Malachiæ epiſcopo 90.b
Hypodiacones quid aut qui 143.b
Hypopodion quid, & quod quî adorandum 55.b
IAcobvs Apoſtolus quid de Vnctione extrema doceat 126.b
Iacobi Apoſtoli de propitiatorio pro uiuis ſacrificio ſententia 71.a
Iacobi Apoſtoli præceptum de infirmorũ iunctione, ad omnes ſpectare Chriſtianos

ſtianos 130.a
Iacobo Apoſtolo cuius ſacramenti promulgationem debeamus 124.a
Iconoclaſtæ qui à concilio Epheſino depicti 45.a
Idem ius ſacerdotibus in baptiſmi & pœnitentiæ ſacramentis eſſe 91.b
Idem quod eccleſia ſentit, de Deo ſentire, an cuiquam ſit ſatis. 155.b
Idem eſſe mariti & uxoris, quòd ad matrimonium attinet, iudicium 164.b
Idololatræ quantum ſuis iam olim ſacerdotibus habuerint honorē 171.a
Ieiunium ad cuius ordinis collationem neceſſarium 131.b
Ieiunos tantùm Euchariſtiam ſumere qui & cur deceat 88.a
Ignatij martyris de euchariſtiæ ſacramento ſententia 45.b. de immolando ſacrificio, Miſſaq; celebranda 60.a. de authoritate ſacerdotū 101.a. de obediētia cuilibet à quo pſtāda 141.a
Ignis (quem uocant) Purgatorij inuitis hæreticis demōſtratio 113.a.b. 121.b
Ignem, Cypriano teſte, aliquando ex Euchariſtia miraculosè exurrexiſſe 76.b
Illuſores inter hæreticos hodiè potiſsimum qui 18.b
Immerſio quota ſeu quotuplex in baptiſmo fieri iam olim ſoleat 11.a.b. ubi aut quando facienda 12.a
Immolari ſacrificium tempore Ignatij ſolitum 60.a
Immortalitatis qui participes efficiamur 54.b
Impanari uel inuinari Chriſtum, quàm ſit abſurdum 54.b
Impanatores hodierni quomodò iam olim & undè confutati 54.b
Impedimenta matrimonij & ſtatuere, & demere eccleſiam poſſe 159.a
Impoſitiōis manuū uis aut uſus q 51 38.a
Improbitas quæ aut quorum ubi nihil officiat 8.b
Immundi ad ſacra acceſsùs ſupplicia olim quæ 86.a
Incenſa myſticè quid 65.b
Inceſtæ coniunctiones myſticè quæ quales 167.b
Incontinentes (modò non pœniteant) ſacerdotes mortem animæ certiſsimā manere 172.a
Incorporari nos Chriſto per euchariſtiam 39.a
Incruenti eccleſię ſacrificij aſſertio ac deſcriptio 73.a
Incruentæ hoſtiæ aſſertio 66.a
Incruentas offerendi uictimas authorē eſſe Chriſtum 62.b
Indifferentia olim licita, qui & cur hodiè non licita 74.b
Indigna euchariſtiam ſumentium pœna aut calamitas quæ 85.a
Indignè euchariſtiam quis ſumat 85.b
Indiuiſibilitas matrimonij quid myſticè ſignet 160.b
Indulgentiam peccatorum in baptiſmo conferri omnium 22.a
Infantes qui aut per quos diabolo renūcient, & fidem profiteantur, 13.a. 16.a. 17.a
Infantum ſanctificationem per baptiſmum fieri 16.b
Infantibus undè aut quî ſua inuideatur ſalus 17.a
Infantes damnationi, niſi baptizentur, eſſe aut manere obnoxios 16.b
Inimicus ſuiipſius quis 104.a
Innocentius I. quid de ſubita laici ad ſummum ſacerdotium promotione cenſuerit 146.b
Innocentij primi Papæ de inſtitutis eccleſiaſticis ſententia 10.b. de extrema Vnctione 125.b
Innocentij III. de ſacramentalis Confirmationis miniſtro ſententia 32.a. de maiorum & minorum ſacerdotum inſtitutione 141.a
Inordinata & incompoſita omnia undè dicenda 156.b
Inquiſitio quæ ubi neceſſaria 100.a
Inſania eorum qui corpus Domini imaginem eſſe afferunt, quanta 45.a
inſanos eſſe hæreticos eos, qui ueritatē euchariſtiæ in ſolo uſu conſtituunt. 41.b

Inſcru-

Inſcrutabilis cuius rei modus quis 42.a
Inſtituta quæ quantoperè ſeruanda 10.b
Inſtitutor ſacrificij Miſſæ incruenti quis 62.a
Inſufflationis uis quanta 12.a
Integrum una ſub ſpecie euchariſtiæ cõtineri Chriſtum 80.b
Intentio quæ in quo ad quid requiratur 6.a
Intereſſe officio aut ſacrificio Miſſæ magnam angelorum multitudinem 56.b
Interior cultus diuinus quid 2 b
Intermiſsio communionis quid quantumve noceat 84.a
Inuenıendus hand facilè quis 85.b
Inuinari Chriſtum quàm ſit ridiculum & abſurdum, licèt quibuſdam hæreticis hodiè (ſi dijs placet) plauſibile 54.b
Inunctio epiſcopalis quí iam olim in baptizato adhiberi ſoleat 11.a
Inunctio quæ olim quí fieri ſolita 11.b quæ cui à quo facieda 12. a.quæ quid præ ſe ferat 13. a. b.poſt baptiſmum quí aut ubi fiat 13.b
Inungẽdi extrema unctione qui 125.a.b
Ioannis alicuius Scoti, non illius Franciſcani, liber de ſacramento Euchariſtiæ, ubi aut cur damnatus 49.b
Iob quomodò aut qua in re Chriſti fuerit typus aut figura 48.b
Ioſeph illum inſignem & caſtum adoleſcentem, duos tantùm filios genuiſſe, idque ex una ſolum coniuge, quid prę ſe ferat 174.a
Ioſephus quid Salomonem excogitaſſe ſcripſerit 142.a
Iouinianus Imper. quid in eos qui ſacras uirgines ad coniugium &c. ſolicitẽt, ſtatuerit 168.a
Iouinianus qualis propemodùm ex Stoico hæreticus 176.b
Iram diuinã quis quomodò ſibi theſaurizet 104.a
Irenæi de reſurrectione per ueram corporis & ſanguinis Chriſti participationem probãda, aſſertio 40.a. de trãſubſtantiatione aut ueritate corporis & ſanguinis Chriſti in euchariſtia 47.a.d. noua noui Teſtamenti oblatione 62. a. de incenſo in omni loco offerendo aut oblato, 65.b. de ueritate corporis & ſanguinis Domini in euchariſtia 65. b. de ſacerdotibus bonis ac malis 149. a. b. de ſucceſsione Rom. Pontificum 156.b
Irrita cur quæ hodiè habenda matrimonia 161.b
Iſaac poſt genitos Eſau & Iacob, continentiæ operam dediſſe 107.a
Iſidori de exorciſmis ſententia 13. a. de ſacramento Confirmationis 29.a. de clericorum ordinibus, eorumque origine 137.a. de orando & ſacrificando pro mortuis 119.a. de lectorum, exorciſtarum, Oſtiariorum ordine &c. 141.b. de Ordinis presbyterorũ exordio 142.b. de presbyterorum officijs aut miniſterijs 143. b. de polygamia aut coniugum plurium commercio 164.b. de profeſsis caſtitatem, ac poſt nubentibus 168.a
Iſmael & rebaptizatores cur qua in re comparentur 18.b.
Iudæ proditori cur qui communicantes conferendi 88.b
Iudæi alicuius uitriarij horrendum in filiolum ſuum facinus 79.a
Iudicandus quomodò, & cur quiſque ſibi ipſi 104.a
Iudicium aut pœnam eorum qui Chriſtum occiderunt, indignè communicantes incurrere 86.b
Iuſtitia qui nulla abſque baptiſmo proſit 15.a
Iuſtitiam amiſſam non recuperari ſine pœnitentia 90.b
Iuſtificatio quid ſit 15.a
Iuſtificatio quî ſine baptiſmo aut eius uoto non fiat 15.a
Iuſtini philoſophi & martyris de officio Miſſæ ſententia 46.a.b. de confectione corporis & ſang. Chriſti 51.a de ſacrificio euchariſtiæ à Chriſto fieri iuſſo 60. a. de uerbis Chriſti, Hoc eſt corpus meum &c. 79.b

Iuſtiniani de anabaptiſtis ſeu rebaptizantibus ſententia 19.a.
Iuſtiniani in raptores aut ſolicitatores uirginum ſacrarum edictum 168.a
LACTANTII de baptiſmi operatione aut uirtute ſententia 24.b
Laico quantumuis inſigni, ſummo ſacerdotio non inſtandum 145.b
Laici qui, quales 152.b
Laicis quandò baptizare liceat 20.a
Laicis nullam fieri iniuriam, quòd una tantum ſpecie euchariſtiæ utantur 74.b
Lanfranci archiepiſcopi de Ro. ſynodo contra Berengarium, relatio 49.b
Lanfranci de tranſubſtantiatione ſententia 53.a
Languentium quantus ubi habendus reſpectus 105.a
Laodicenſe concilium quos tantùm ad epiſcopatum aſſumi uoluerit 145.b
Laodiceni concilij de Confirmationis ſacraměto ſententia 28.b. canon quotus quid de quibus ſtatuerit 66.b. iuſſu quid quibus clericis prohibitum 140.b
Lapſum à uoto caſtitatis, adulterio peiorem eſſe 167.b
Lateraneñ. concilij de neceſsitate baptiſmi ſententia 15.b. de baptiſmi à quouis collati uirtute 21.a
Lateraneñ. concilij de baptiſmi uirtute ſententia 19.b. 20.a. de ueritate corporis & ſanguinis Chriſti in ſacramẽto euchariſtiæ 45.a. de ſacerdote ad tranſubſtantiationem requiſito 51.a de tranſubſtantiatione 53.a. de pœnitẽtiæ ui 94.a. de annua fidelis cuiuſlibet cõfeſsione 100.a. de gradibus cõſanguinitatis matrimonium impediẽtibus 159.a
Λατρεία quid 3.a
Latriæ cultum euchariſtiæ deberi 56.a
Lazari & pœnitentis collatio 92.b
Lectoris ordinatio quì ſeu ad quid potiſsimùm fiat 140.a
Lectores undè appellati aut orti 142.a 142.a
Lectorum quid ſit 141.b
Leonis Magni de nòn iterando baptiſmo ſententia 19.a. de Chriſmatis adminiſtratoribus 32.a. de tranſubſtantiatione aſſertio 48.a. de noſtro in id quod ſumimus tranſitu 83.b. de miſericordia Dei & hominis pœnitentia 103.b. de miſericordia Dei & pœnitentium reconciliatione 105.a. de tẽpore conferendi ordinis ſacri 131.b de cita manus impoſitione 138.b. de chorepiſcopis & LXXij. diſcipulis 141.a. de chorepiſcopis & reſtricta eorum authoritate 144.a. de ſummi paſtoris electione 156.a. de legitimo nuptiarum fœdere 162.a. de monachis apoſtatis 169.a. 169.b. de continentia Diaconorum & ſubdiaconorum 170.b
Leonis IX. contra Berengarium ſententia 49.b
Lepræ diſcretores aut iudices myſticè qui 103.b
Lepram myſticè qui quomodò curent 92.b
Leuitarum opus aut officiũ olim quod aut quale 8.a
Leuitarum munia 143.a
Leuitas quì ſuos eſſe noluerit Chriſtus 174.b
Ligatura cordis quì per quod ſacrificiũ facilè poſsit ſperari 72.b
Linteolis qualibus corpus Domini quì aut undè excipi olim ſolitum 78.ab
Liturgia quandò auferenda 64.a
Liturgiæ caſtimonia ex patribus, ſynodis, & canonibus quanta 58.a
Locusne quiuis orationi accommodatus 134.b
Longè alia ratione epiſcopos & presbyteros, quàm reliquos Chriſtianos, eſſe ſacerdotes 135.a
Lothis uxori qui aut quæ hodiè meritò conferendæ 167.b
Lotio pedum recẽs baptizati, ubi iam olim celebris 13.a
Lotio pedum quid ſibi uelit 13.b
Luctuoſiſsima rerum omnium ſeparatio quæ

qua 98.a
Luciferiani alicuius de traditionibus ecclesiaſticis ſententia inſignis 30.b
Lucij Papæ de matrimonio cæteris ſex ſacramentis annumerato, ſententia 158.b
MAGI. qua reuerentia Chriſtum puerum adorarint 56.b
Magorum pietas & humilitas quî nobis imitanda 56.b
Magos id corpus in præſepi adoraſſe, quod hodiè ex altari ſumimus 48.b
Maiores Ordines qui & quot 139.a
Malachias qui noui teſtamenti noui oblationem prænunciarit 62.a
Malachias quale nomini Domini ſacrificium offerendum uaticinatus 67.a eius de incruento Chriſtianorum ſacrificio prophetia 65.a
Malachias archiepiſcopus qua deuotione Vnctionem extremam ſuſceperit 126.a
Malachiæ Hyberniæ epiſcopi zelus per Diuum Bernardũ laudatus 28.b. eius pietas, & quid inde ſecutum miraculi 126.a. ei quid cur debeant Hyberni 90.b
Mala quæ quî deprecanda aut depellenda 112.a
Malchi epiſcopi in dando Confirmationis ſacramento miraculum 28.b
Malos ubique bonis miſceri 152.a
Man Iſraelitis quid 82.b
Manhu, Hebraicè quid 82.b
Manna quid cibi fuerit 82.b
Mannæ & euchariſtiæ collatio 80.a
Mannæ deſcriptio 82.b
Mannæ & aquæ de petra fluenti euchariſtiam longè præferri 38.b
Mannæ illi Moſis quanto præſtet Euchariſtia 46.b
Mannæ tanto præſtare euchariſtiã, quanto ueritas præſtet figuræ 53.b
Manus imponendæ baptizatis ratio haberi ſolita quæ 11.a
Manus aut manuum in baptiſmo fieri ſolita impoſitio 11.a
Manibus qui ſuis ubi aut quandò ſeipſum Chriſtus geſtarit 48.a
Manus citò imponere, quid 138.b
Martialis Petri apoſtoli diſcipulus, quibus uerbis euchariſtiam laudet 58.b
Martialis Apoſtolorum diſcipuli de dedicata ipſi Stephano protomartyri ara, aſſertio 63.b
Martino iamiàm morituro quî diabolus apparuerit 129.b
Maſſam in unam qui cum Chriſto redigamur 37.b
Materia ſacramentalis Confirmationis quæ 31.a
Materia compoſitionis vnguenti conſecrati 33.a
Materiæ ſacramẽtorum quæ quales 6.a
Matrimonium ad quid quibus conducat 5.b
Matrimonium quid ſit 157.a
Matrimonium cuius ſit infirmitatis remedium 159.b
Matrimonium qui aut qua ratione ſit ſacramentum 160.a
Matrimonium quî ſit aut fiat legitimũ 161.a
Matrimonium an dirimi unquàm poſsit 162.a.b
Matrimonium quî per religionis profeſſionem dirimatur 164.b
Matrimonium an & quî omnibus permiſſum 165.a
Matrimonium quò conducat eccleſiæ 177.b
Matrimonij impedimenta quæ qualia 157.a
Matrimonij quale & uinculum & ſacramentum 158.a
Matrimonij bona quæ & quot 158.b 160.a.b
Matrimonij gratia quæ undè obtingat, aut quo proficiat 16.a
Matrimonij cauſa efficiens quæ 160.b
Matrimonij ſuſcipiendi præparamenta quæ qualia 161.b
Matrimonij Chriſtiani & ethnici diuerſitas quanta 164.a
Matrimonium Huſſo ex ſeptem ſacramentis unum fuiſſe 159.a

Matrimonium inter duos tantùm contrahi 160.b
Matrimonium inter ſacramenta legis euangelicæ, inuitis hæreticis, numerã dum 161.a
Matrimonium contracturi, qui, cur, quotiès antè & ubi proclamandi 161.a
Matrimonium habere in ſe coniunctionum Chriſti & eccleſiæ ſacramentũ 162.a
Matrimonio antè contracto in ſacerdotio utẽtes, contra canones agere 170.a
Mediator Dei & hominum, quam quibus præpoſitis dederit poteſtatem 103.b
Mediator inter Deum & naturã humanam ſacerdos quî ſit 148.a
Medici docti quãuìs infirmi, & ſacerdotis quanquàm mali, uenuſta inter ſe collatio 151.a
Medicinam, quod ignorat, non curare aut ſanare 102.b
Melchiadis (alij eum aliter ac aliter uocant,) Papæ & martyris, de Cõfirmatione ſacramẽtali ſentẽtia 34.b.35.b
Melchiſedech quî typus aut figura Chriſti fuerit 64.b
Melchiſedechis panis & uinum, cuius fuerint ſacramenti figuræ 42.b. quorũ myſteriorum exemplaria 65.a
Melchiſedechis ſacrificium, noſtri incruenti typum fuiſſe 64.b
Melchiſedechis ſacerdotio qui Chriſtus etiamnum utatur 73.a
Melchiſedechicum qui à Chriſto inſtitutum ſacrificium 63.a
Melchiſedechicũ qui adminiſtret Chriſtus ſacrificium 64.b
Melchiſedechicum ſacrificium quibus alijs ſucceſſerit 65.a
Meldenſis concilij de ſacramento Confirmationis ſententia 28.b. de chriſmate & oleo conſecrato 127.a
Melotis Heliæ relictæ Heliſæo, myſtica ad Chriſti corpus hic nobis relictũ, collatio 38.a
Memoria defunctorum in Miſſa qui iã olìm fieri ſolita 69.b
Memoria iuſtorum & peccatorum qui aut cur fiat in Miſſa 71.a
Memoria ſeu rememoratio quæ quàm ſit fructuoſa 71.a
Memoria defunctorum in Miſſæ ſacrificio, vnde iàm ſit 121.a
Memoria cuius aut qualis ſit euchariſtia 83.a
Memoria ſanctorum aut defunctorum in Miſſa qui aut cur fiat 69.a
Memoriam ſui ad altare cuique plùs, quàm ſepulturam, curandam 70.b
Memoriale quod aut cuius, qualia ſint thuribula 156.a
Menſa Domini quo nobis affectu ſeu ardore accedenda 87.b
Menſa qua quid ubi intelligatur 67.a
Metropolitani ſeu archiepiſcopi qui, aut quibus proximè ſubſint 136.b
Mileuitani concilij de neceſsitate baptizandi paruulos 15.b. de celebrandis Miſsis 69.a. de indiſſolubilitate matrimonij, utroque ſuperſtite coniuge, 164.a
Miniſter qs aut qualis quò reqratur 6.a
Miniſter baptiſmi ordinarius quis 21.a
Miniſter confeſsionis ſacramẽtalis quis aut qualis 100.b
Miniſtri malitiam nil, ubi bonus eſt Dominus, officere 9.a
Miniſtri Sacramentorum quomodò tractandi aut æſtimandi 8.a
Miniſtri ſacramentorum qui 136.a
Miniſtrorum uirtutem aut malitiam, ad ſacramenta nihil conferre 5.b
Miniſtrorum improbitate Sacramentis nil derogari 8.b
Minores (quos uocant) Ordines qui aut quot 139.a
Minorum ordinum perſonas diſcipulos Chriſti Lxxij. præferre 139.b
Miraculum tempore Cypriani de reſeruata indignè euchariſtia 76.b
Miraculum puelli alicuius Iudæi, euchariſtia cum pueris Chriſtianis in templo uſi 79.a
Miraculũ de inobediente aliquo fratre

ſub D.Bernardo 79.a
Miraculum de Vnctione extrema in Hybernia factum 125.b.126.a
Miracula ſeu exempla mira quæ,cui mutationi miræ haud difficilem adferant fidem 53.b
Miraculorum aliquot Miſſæ gratia factorum relatio 60.b
Miſſa, cuius ſit ſacrificij repræſentatio 58.a
Miſſæ aſpernatores, Chryſoſtomo inſanos eſſe 38.a
Miſſæ ſacrificium quibus pro rebus iam olim fieri ſolitum 60.b
Miſſæ unius tantum ſeruandæ quotidiè mos, quid ſecū incōmodi uehat 78.a
Miſſa in ipſa uerum & proprium offerri ſacrificium 67.a
Miſſæ tantummodò legendæ ex Mileuitanæ ſynodi ſententia, quæ 68.a
Miſſarum modus quis aut qualis ubique ſeruandus 10.b
Miſſarum celebrandarum aut faciendarum modus quàm non ſit hæſternus 67.b
Miſſarum celebrationis pro anima eius qui mortuus putabatur, mirus profectus & euentus 61.b
Miſſarum celebrationibus ſeparatas aliquas animas iuuari 115.a
Miſſas ſuper memorias martyrum celebrandas 38.b
Modus conſecrandi epiſcopi,ſacerdotis &c.iam olim quis 146.a
Modi releuandarum ex pœnis animarū qui quales 118.a
Mœchari eum qui adulteram dimittit, ac aliam ducit 163.b
Monachorum fugitiuorum prætextus quis qui confutatus 167.a
Monachis qui matrimonio interdictum 175.b
Monica mater qui ab Auguſtino ſepulta 70.b
Monicam Auguſtini matrem, ſuî ad altare memoriam fieri expetijſſe 70.b
Mores in melius commutare,an & quò non ſufficiat 110.a111.a
Morientium genus triplex 115.a
Morientium conditio qualis aut quotuplex 112.b
Morientium generi cui ſoli uiuorū orationes proſint 118.b
Mortalia quæ qui confitenda 110.b
Mortis in hora formidine corripi etiam iuſtos 118.a
Morte ſolùm diſſolui matrimonij uinculа 163.b
Mortui cur ſanctis tanquàm patronis commendentur 122.a
Mortuorum in ſacrificio Miſſæ memoria undè 62.a.70.a
Mortuos ex oblationibus ſacrificij iuuari & conſolari 69.b
Mortuos ſacrificio Miſſæ iuuari, Auguſtino dubium non eſſe 70.b
Moſen aut Moyſen Chriſti figuram ſeu typum geſsiſſe 137.a
Moſen poſt ſuum cum Deo colloquium non uacaſſe coniugio, quid præ ſe ferat 174.a
Muliebris ubi temeritas & arrogantia quanta 136.a
Mulieres apud Marcioniſtas baptiſmū conferre 136.a
Munditia qualis ad euchariſtiæ ſumptionem neceſſaria 87.b
Mutatio quæ cui aut quò maximè neceſſaria 85.b
Myſterium noui teſtamenti apud gentes omnes celebrari 62.b
Myſteria conſumi corporis ſubſtantia 53.a

NARIVM attactus ſeu illitio per ſaliuam 12.b
Narium attactus quid ſibi uelit 13.a
Narium inunctio
Naturæ uim, ui benedictionis ſuperari 53.b
Naturā uirtute bñdictionis mutari 54.b
Nauigantes corpus Dominicum ſecum ferre ſolitos 78.a
Nauta aliquis Baraca dictus, qui ſacrificio Miſſæ in mari ſeruatus 61.a
Nazianzeni de miraculo in præſentia euchariſtiæ facto ſententia 57.a.de hoſtia

ſtia incruenta, eiusque miniſtris 72.a 73.a
Neceſſaria idoneæ Sacramentorũ collationi aut ſuſceptioni, quæ 6 a
Neceſſariorum non omnium reddi poſſe rationem 9.b
Neglecta q̃ ubi quotupliciter luẽda 118.a
Nemini uiolentum continentiæ iugum imponi 172.a
Neminẽ ad cęlibatũ cogi inuitum 172.a
Neq; pauciora, neq, plura quam ſeptem eſſe ſacramenta &c. 6.b
Neque carnalem, neque ſpiritualem natiuitatem iterari poſſe 18.b
Nexus matrimonij qualis 159.b
Nicena ſynodus I. quid Diaconis uetuerit 66.b
Nicenæ ſynodi de quorundam diaconorum temeritate cenſura 8.b
Niceni concilij I. de ultimo noſtro uiatico ſententia 83.b
Nicephori de epiſcopalis gratiæ dono ſententia 138.a
Nicodemi de natiuitate carnali ſententia, qui ab Auguſtino laudata 18.b
Nicolai Papæ II. de Berengario ſententia 49.a.50.a
Niniuitis ſua quid profuerit pœnitẽtia 95.b
Niſi ab eccleſia non diſſentias, fruſtrà in Chriſtum, te credere 81.b
Noe añ diluuium nõ genuiſſe filios, quid clàm præferat 174.a
Nomina qui olim in baptiſmo dari aut edi ſolita 11.b
Nominum inſcriptiõ in baptiſmo ſolita fieri quæ 11.a
Non omnes Chriſtianos, ſacerdotes eſſe 132.b
Non omnes capere uerbum hoc, ſed quibus datum eſt, quid præ ſe ferat 177.b
Nota eccleſiæ quæ qualis 153.b
Notanda ſeu notabilia circa baptiſmi ſacramentum præcipua quæ 19.a
Nouatus hæreticus an & quomodò baptizatus 33.a
Nouatus nulli ſuccedens, quì à ſeipſo ſit ortus 155.b
Nouati audacia ſeu temeritas quì per Cornelium Papam irriſa 140.b
Nouatiana hæreſis qualis 91.a
Nouatianorũ de pęnitentia hæreſis qualis aut quì palliata 91.a
Nouatianorum confutatio 91.b
Nouatianos chriſma baptizatis nõ præbere 33.a
Nubentes quæ cur iure damnãdæ 167.b
Nubere, melius eſſe, quàm uri, ad quos quasve pertineat 165.a.168.a
Nubere cuinam uirgini Paulus permittat 166.a
Nubere q̃ debeãt aut non debeãt 167.a
Nugatores quì quàm ridendi 9.a
Numerus Sacramentorum quantus 5.a
Nuptię ſcđę cui aut q̃bus illicitę 164.a
Nyſſeni de tranſmutatione panis & uini in corpus & ſang. Xp̃i ſentẽtia 52.a
de mirabili corporis Xp̃i uirtute 54.a
de mortuorum in Miſſæ officio commemoratione 121.a
OBEDIENTIA clericorum inter ſe qualis 142.a
Oblatio noui Teſtamenti qualis 47.a
Oblatio ante Chriſti aduentũ promiſſa, ab ipſo Xp̃o exhibita, poſt eius aſcenſum hucuſq; cõtinuata &c. quæ 50.b
Oblatio per ſingulos dies Dominicos in uillis, pro quibus Chryſoſtomi iuſſu facienda 60.b
Oblatio quæ quibus miraculosè profuerit 60.b
Oblationis Chriſti in cruce factæ & redemptionis fructus quì nobis applicetur 58.a
Oblationis hodiernæ figuræ quæ 64.b
Oblationem eandem in altari hodiè fieri, quæ olim ab ipſo Chriſto in ultima cœna facta eſt 48.a
Oblationem eccleſiæ quì Dominus offerendam docuerit 65.b
Oblationem ſacrificij cur iterari eodem in die & templo, iam olim præceptũ 68.a
Oblatione hoſtiæ ſalutaris, commoda multa prouenire 61.b
Oblationum & precum pro defunctis uſus

uſus à Chriſoſtomo aſſertus 70.a
Oblationum pro mortuis aſſertio ac defenſio 119.a
Obliuio ſeu incogitantia quæ quò nos abigat 98.b
Obteſtatio eorum qui confiteri peccata ſua recuſant 102.a
Obtrectatoribus quibus quid exemplo Dei agendum 150.b
Occidentem uersùs quæ fiat renunciatio 12.a
Oecumenij de Melchiſedechico Chriſti ſacrificio ſententia 73.a. de perpetuo Chriſti ſacerdotio &c. 74.a. de uirgine, ſi nupſerit, non peccante 167.b
Offerre plùs quàm præceptum eſt, quibus conueniat 176.a
Officium Miſſæ à Iuſtino martyre qui deſcriptum 46.a.b
Officia aut opera quæ quibus quomodò impendantur 119.a
Officiorum diuinorum modus quis ubi ſeruandus 10.b
Oleum Vnctionis extremæ undè conſecratum aut quibus utendum 126.a
Olei exorcizati uirtus quæ 22.a
Olei ſanctificati in pectore & inter ſcapulas inunctio 13.a
Olei uires ac proprietates 29.b
Olei pro infirmis conſecrati uis 126.b
Olei ſignificatio myſtica quæ 126.b
Oleum in altari ſanctificari 30.a
Operis operati uis in ſacramentis quanta 5.a
Opera & preces qua in re quàm ſint neceſſariæ 104.a
Opera pœnitentiæ quæ qualia 111.b
Opera quibus animæ iuuantur, qualia 118.a
Opera uiuorum quæ quibus animabus ſeparatis non proſint 119.a
Operati operis quanta in ſacramento potentia 5.a
Optati Mileuitani epiſcopi mira de projecta chriſmatis ampulla narratio 34.a
Orandi pro defunctis olim ritus aut uſus quis 113.a
Orandum eſſe pro mortuis, Apoſtolum Petrum docuiſſe 120.b
Orare pro defunctis, traditionem eſſe Apoſtolicam 119.b
Orare omni aut quouis in loco, quid aut qui intelligendum 134.a
Orationis piæ uis quanta 170.b
Orationi an quiuis accommodatus ſit locus 134.b
Orationes quæ pro quibus qui tantùm proſint 120.b
Ordo ſacramentalis quò quibus proficiat 5.b
Ordo ſacramentalis, ſeu uti eſt è ſeptem ſacramentis unum, quid ſit 130.a
Ordo ſacramentalis quomodò aut qua in re baptiſmo ſimilis 131.a
Ordo ſeu ordinatio ſacramentalis quo ſolum tempore dari aut fieri ſoleat 131.b
Ordo in eccleſia magis celebratus, quis 146.b
Ordo quis, cuius rei ſit author 156.a
Ordo ſacramẽtalis quid preſtet aut proſit eccleſiæ 177.b
Ordinis ſeu ordinationis cuius uis ſiue poteſtas quanta 51.a
Ordinis & matrimonij qualis comparatio 158.a
Ordinis aut ordinationis ſacramentalis momentum quantum 130.a
Ordinis aut ordinationis ſacramentalis materia quæ 131.b
Ordinis ſeu ordinationis ſacramentalis gradus quot & qui 139.a
Ordinum & graduum in eccleſia diuerſorum aſſertio 132.b
Ordinis ſacri aut ſacramentalis effectus & character qualis 131.b
Ordinem ſeu ordinationem ſacramentalem etiam apoſtatis ipſis inhærere 131.a
Ordinem ſacrum, eſſe è ſeptem ſacramẽtis unum 132.a
Ordinum minorum munus proprium quod aut quale 139.b
Ordines clericorum tempore Ignatij, qui aut quales 140.b

Ordines qui cur Eccleſiæ (rumpantur inuidia hæreſes) mordicùs tenendi ſeu aſſerendi 145.a
Ordines eccleſiæ, quibus continentia indicta eſt, qui 170.b
Ordinum, qui uocantur, Minorum, nomina quæ 132.a
Ordinum ſacrorum ſacramenta & uirtutes 131.b
Ordinum inter clericos ſeptem aſsignatio quæ qualis 142.a
Ordinibus ſeu ordinationibus ſacris digni aut indigni qui 142.a
Ordinandorum examen, ætas, & qualitas 139.a
Ordinarius Confirmationis ſacramentalis miniſter quis 32.a
Ordinata graduum diſtinctio, quid deſignet 156.b
Ordinati & baptizati quomodò aut qua in re pares 131.a
Ordinationem ſacram, eſſe propriè & uerè ſacramentum 132.b
Ordinati hodiè à poteſtate ſeculari ſacerdotes, quales exiſtimandi 132.b
Ordinatis in ipſis, etiam ſi apoſtatent, Ordinis ſacramentum manere 131.a
Orientem uersùs conuerſio 13.a
Origenis de abrenunciatione in baptiſmo ſententia 11.b
Origenis de multarum cæremoniarum ratione obſcura, teſtimonium 13.a
Origenis de paruulorum baptiſmo ſententia 25.a. de abrenunciatione in baptiſmo facta 27.a. de confectione euchariſtiæ 37.b. de imitando ſumpturis euchariſtiam centurione 57. a. de ſedula Dominici corporis conſeruatione 76.b. de præparatione ad menſam Domini 88. a.b. de ſpiritualibus animarum medicis 110.a. de confeſsionis ſacramentalis laude, neceſsitate & utilitate 101. a. de præmio pro iuſtitia, & tortura pro peccatis 115. b. de ſingulari per diabolum impugnatione eorum qui præſunt, alijs, aut populum docent 151.b
Origenis de indiſſolubilitate matrimonij ſententia 163.a. de ſacerdotum cõtinentia aut puritate 172.b. de poſsibilitate ſeruandæ caſtitatis 177.a
Origenis conſilio petenda quî ſit caſtitas 177.a.b
Originale & actualia peccata omnia baptiſmo tolli 25.a.b
Originalis in infantibus peccati aſſertio 16.a
Originali peccato remiſſo, cur multæ infirmitates adhuc maneant 26.a
Oſtiarij ordinatio quî ſeu ad quid fiat 140.b
Oſtiarij quos habuerint in ueteri teſtamento typos 141.b
Oſtiarij undè dicti, & quibus alijs gaudeant nominibus 142.a
Oſtiariatus inter ſeptem Ordines, quomodò & primus, & ultimus 142.a
Oues qui ſuas Chriſtus nutriat 37.b
Oza quis cur à Domino percuſſus 8.b
Oziæ regis temeritas quas qui pœnas dederit 8.b

PACIANI Barcilonenſis epiſcopi, de baptiſmi & confirmationis ui ſententia 34.a. de pœnitentiæ uſu 94.a. de recuſantibus confiteri peccata 102.b
Pactione coniugali matrimonium, non concubitu, fieri 158.b
Pactum religioſorum quod quid ipſis illicitum reddat 168.b
Panis quandò & ubi panis non ſit, tametſi effigies eius maneat 52.b
Panis & uini ſub ſpecie cur inſtitutum euchariſtiæ ſacramentum 42.a
Panem & uinum in Chriſti corpus & ſanguinem tranſmutari aut uerti 41. b. 42.a
Panem & uinum non eſſe figuram corporis & ſanguinis, Chriſti, ſed corpus & ſanguinem 41.b. 42.a
Panem naturaliter etiam in carnem & ſanguinem humanum uerti 42.a
Panem non effigie, ſed natura mutatũ, carnem fieri 52.b
Panem fieri corpus Chriſti, & uinum ſanguinem 52.b

Panem Dei uerbo ſanctificatum, in Dei uerbi corpus mutari 54.a
Panem non comeſtione, ſed uerbo Dei, in Dei ueri corpus mutari 54.a
Panem & uinum aqua permixtum, offerendum 67.a
Panes propoſitionis, cuius fuerint ſacramenti figuræ 42.b
Panum propoſitionis & corporis Dominici differentia quanta 172.b
Parochus quomodò aut quibus uerbis matrimonium inituros coniungere aut benedicere debeat 161.b
Partes ſacramenti cuiuſq; quæ 5.b
Paruuli quomodò, aut per quos ſatanæ renuncient 13.a.17.b
Paruuli cur baptizandi 16.b
Paruuli cur iuxta Chryſoſtomi doctrinā baptizentur 23.b
Paruulis ſua per quos inuideatur ſalus 17.b
Paruulos per ora & corda geſtantium renunciare 13.a.17.b
Paruulos baptizari debere 15.b
Paruulos iamiā natos, baptizari poſſe 16.a
Paruulos per baptiſmum eccleſiæ incorporari 16.b
Paruulos baptizari, traditionem Apoſtolicam eſſe 25.a
Paruulos cuiq; ſuos ad petram allidendos 104.b
Paruulos abſq, communione euchariſtię ſaluari poſſe 178.b
Paſtor an ouibus curioſè diſcutiendus 150.b
Patriarchæ aut primates qui 136.b
Patriarcharum ueteris teſtamenti continentia qualis 174.a
Patriarchas ab Apoſtolis ipſis, ordinatione Domini, inſtitutos 136.b
Patrinus aut ſuſceptor ſeu ſponſor quo adhibendus 16.a
Patrum de cultus diuini concordia ſententiæ 10.b
Patrum de baptiſmi effectibus ſententiæ 22.a.&c.
Patrum de ſacramento Confirmationis ſententiæ 28.a
Patrum de ueritate Euchariſtiæ teſtimonia, eaq; ubinā potiſsimùm extēt aut inuenienda ſint 43.a
Patrum de ſacramento Ordinis teſtimonia 144.b.145.a.b.146.a
Paulini de uiatico ſancti Ambroſij iam iam morituri, ſententia 78.a
Paulus Apoſtolus quibus permittat nubere uirginibus 175.b
Pauli Apoſtoli de cælibatu & matrimonio ſententia 171.a.b
Pauor quis ubi quantus 128.b
Peccandi, & in peccatis perſeuerandi, diſcrimen quantum 104.b
Peccandum in Dei miſericordiam aut ignoſcentiam non eſſe 94.b
Peccare nos, ſi pedum Domini ſcabellum non adoremus 56.a
Peccati deſcriptio 25.b
Peccati uenenum quî euomatur 102.b
Peccata quæ ſint 25.b
Peccata quæ deleantur, quî aut quàm penitùs deleantur 109.b
Peccata quæ ubi aut quo igne expientur 117.b
Peccata qui ſua cuiq; pœnitenti aſsiduè uerſanda 100.a
Peccata quæ undè quî cōfitenda 110.b
Peccatorum omnium in baptiſmo indulgentia 22.a
Peccatorum cuiq; ſuorum rememoratio quam ſit fructuoſa 98.a
Peccata populi qninam comedant hodiè 72.a
Peccata quę quibus pœnitentiæ actibus delenda 106.b
Peccata quî omnia certò & facilè ignoſcat Deus 111.a
Peccata non remittit extra eccleſiam 111.a
Peccata ob nulla, quantumlibèt grandia, deſperandum 111.a
Peccata inter ſe paria eſſe omnia, quorum & philoſophorum, & hæreticorum fuerit dogma 176.b
Pectoris inunctio 12.b
Pepuzianorum qualis hæreſis 136.a

Perfectionis author quis 156.b
Per, Hoc Facite, ſacerdotes à Chriſto inſtitutos aut ordinatos Apoſtolos 67.a
Perſonarum S. Trinitatis nomina ubi ſingulatim & neceſſariò exprimenda 10.a
Petri apoſtoli de Confirmatione ſacramentali doctrina aut ſententia 36.a
Petri Damiani de Confirmationis & baptiſmi diſcrimine ſententia 68.b. de magno matrimonij ſacramento 158.b
Petrum teſtamenti noui pontificem primum ſummumque ſacerdotem fuiſſe 137.a
Petrobruſiani, tempore S. Bernardi quales hæretici 121.b
Phlegmatis ſtomacho moleſti & peccatorum non confeſſorum lepida cõparatio 102.a
Photij de ſacerdotio ſeu oblatione Chriſti ſecundùm ordinem Melchiſ. ſententia 73.b
Pietas ſapientiæ nomine appellata, quę habeat Græcè nomina 3.a
Pietas illa petendi calicis, qualis aut qua de re ſuſpecta 75.a
Pignus quale ad quid nobis ſit Euchariſtia 37.a
Pigritia quæ cur quibus uetita 167.a
Plumbi inſtàr quid quo igne liqueſcendum ac purgandum 116.a
Plumbeis quibus quid ubi quomodò futurum 116.b
Pœna confeſsionem ſibi ſecretò factã reuelantis quæ aut qualis 100.b
Pœnam, remiſſa culpa, nonnunquàm manere 26.b
Pœnam haud ſemper, remiſſa culpa, remitti 109.a
Pœnam aliquandò, remiſſa culpa, in Purgatorio luendam 118.a
Pœnæ diuinitus inflictę, quî aut quandò ſatiſfactionis uim habeant 109.b
Pœnarum ſatiſfactorialiũ utilitas quãta 109.a
Pœnitentia quibus quam cur ſemper ſit aut fuerit neceſſaria 73.b. 94.a.97.b quid à quibus exigat 85.a. quandò aut quî facta ſacramentum 90.a. quò pertineat aut requiratur, quæve requirantur ad eam 87.a.97.b. quî aut cur agenda, etiam ſi ignoſcẽtia Dei uideatur incerta, & delicta indulgentia excedere uideantur 104.b. 109.b. uera quî agenda 112.a. quî peccatis commoderãda 112.a. quãtoperè à Chryſoſtomo laudata 123.b. quid præſtet aut profit homini 177.b
Pœnitentiæ uis & uſus quis 5.b
Pœnitentiæ ſacramentum quid ſit 88.b
Pœnitentiæ efficacia qualis aut qui conſolatoria 88.b
Pœnitentiæ materia, forma, aut partes quæ 96.a
Pœnitentiæ ſacramentum quandò aut cur inſtitutum 90.a
Pœnitentiæ ante baptiſmum & poſt baptiſmum differentia quæ 90.a
Pœnitentiæ ſacramento cur & quorſùm ſit opus 93.a
Pœnitentiæ & baptiſmi collatio 93.a
Pœnitentiæ & tabulæ naufragij collatio 94.a
Pœnitentiæ partes eſſentiales quæ & quot 94.b.95.a
Pœnitentiæ ſacramentum quandò ritè operetur & accipiatur. 94.b
Pœnitentię perfectę aut frugiferæ laus apud Chryſoſtomum quanta 95.a
Pœnitentiæ tempora undenàm conſtituenda 99.a
Pœnitentiæ dignitas aut commẽdatio quæ qualis aut quanta 112.a
Pœnitentiæ quî tanquàm naufragij tabulæ inhærendum 94.a.111.b
Pœnitentiam fruſtrà agi, niſi quemadmodùm oportet agatur 93.b
Pœnitentiam eſſe ſecundam poſt naufragium tabulam 94.a
Pœnitentiam eſſe laborioſum per lachrymas & gemitus baptiſmum 94.a
Pœnitentiam agere quantoperè nos moneant ſcripturæ 96.a

Pœnitentiam

Pœnitentiam noſtram Dei miſericordia,haud noſtris uiribus,niti 109.b
Pœnitentia quid in nobis fiat 4.b
Pœnitentia Deum mitigari 109.a
Pœnitentis ac Lazari reſuſcitati comparatio 93.b
Pœnitentis & uulnerati cõparatio quæ quàm egregia 109.b
Pœnitudinis & medicaminis comparatio 94.a
Polygamia cur olim patriarchis quibuſdam licita 164.b
Pompæ funerales quæ qui exiſtimandæ 119.a
Pondus omne criminis antiqui in baptiſmo exponi aut tolli 25.a
Pontificibus ſolis quod ſacramentũ adminiſtrare liceat 4.a
Poſt cęnam cur Chriſtus obtulerit, nos autem manè offeramus 63.a
Præconis officium ſuſcipere quoſcunq; ad ſacerdotium accedentes 148.a
Prædicandi officium quibus cõmiſſum 119.b
Prępoſitis aut prælatis quod fit, ipſi Deo fieri 150.a
Præſepe quod quomodò conferatur altari 48.b
Præſidum quorum quid ſit 99.a
Precibus & operibus ſatisfactionẽ exequendam 104.a
Presbyter quid ſonet, & quis ità omniũ primus appellatus 142.b
Presbyteri ordinatio qui tempore Auguſtini ſolita fieri 142.b
Presbyterum ab epiſcopo non diſtingui,hæreſim eſſe Aerianam 144.a
Presbyteri duplici honore digni potiſsimum qui 133.b
Presbyteri quanto inferiores epiſcopis 141.a
Presbyterorum officium 133.a
Presbyterorum dignitas quanta 136.a
Presbyterorum ordo undenàm ſumpſerit exordium 142.b
Presbyterorum ordo quantus,qualibusque aut quantis ab authoribus celebratus 146.a.b
Presbyterorum & epiſcoporum differentia & identitas quæ 142.b
Presbyteros Chriſti corpus ſacro ore conficere 51.a
Presbyteris ſuperiores qui 132.b
Primates in eccleſia qui 136.b
Primates ab ipſis Apoſtolis,ordinante Domino,inſtitutos 136.b
Primitiuæ eccleſiæ uſus in ſumendá Euchariſtia quis 74.a
Princeps tenebrarum quis 17.b
Probatio ſui,in quib.& quot ꝯſiſtat 85.a
Probatio quæ cui aut quò neceſſaria 85.a.87.a
Probatio quæ qui intelligenda 85.b
Probatio ſuijpſius, aut ꝓbare ſeipſum, quid ſit 85.b
Proceſsionum in honorem Euchariſtiæ inſtitutarum approbatio 56.a
Profeſsi qui quomodò & cur à Baſilio Magno expediti 166.a
Profeſsio quæ ubi & undè quomodò fieri ſolita 11.b. à quo facienda 12.a. qui coram Deo, angelis & hominibus fiat 166.a
Profeſsis quibus quid Ananiæ exemplo,cauendum 168.b
Prophetæ qui hodiè habendi 147.a
Propitiatorium eſſe Miſſæ ſacrificium 69.a
Propitiatorio ſacrificio qualia quantave deleantur peccata 72.b
Proſperi de indignè ſumentibus ſacramentum ſententia 5. b.de chriſmate, eiuſque ui 34.a.de tranſubſtantiatione 48.b
Prouinciç eccleſiaſticç qui undè ſic ordinatç aut dictæ 136.b
Publica qui olim pœnitentia fieri ſolita 164.b
Pudoris ſedes quid aut quç 35.a.36.a
Puellç quç quali ſe periculo & dedecori inuoluant 169.b
Puellus aliquis Iudæus qui in clibanum ardentem coniectus, & miraculosè uiuus conſeruatus 79.a
Purgatorij, prçter uniuerſalem Eccleſiam,aſſertores qui quales 113.a

Purga-

Purgatorij ignis grauitas aut durities quanta 117.b
Purgatorij ignis aſſertio 119.b
Purgatoriarum pœnarum oſtenſio, & quàm ſit earum rationabilis aſſertio 113.a
Puritas quę qualisve, ubi quàm ſit neceſſaria 86.b
QUADRAGESIMA qui aut quã ſtrictè ieiunanda 145.a
Quęnam duo circa tranſubſtanciationē in primis animaduertenda 50.b
Quęſtio de non baptizatis, an ij baptizare poſsint alios, qualis 120.a
Quęſtionibus in quibus eccleſię tantũ ſequenda ſententia 81.a
Quæuis non temerè quibuſuis aperienda ſeu proferenda 103.b
Qualis aut quàm diutina olim in quibus ordinibus fieri ſoleat probatio 138.b
Qualis à Chriſto inſtituta ſit peccatorũ confeſsio 100.b
Qualia ſint ſymbola aut notæ, ſacramenta 7.a
Qualibus in aquis olim baptizaretur 11.a
Qualibus delectetur ac placetur hoſtijs Deus 72.a
Qualibus præparatorijs ad Miſſam orationibus uſus Ambroſius 87.b
Qualibet ſub parte hoſtiæ Euchariſtiæ Chriſtum contineri totum 79.b
Qualitas quæ qui nobis etiàm poſt baptiſmum inhæreat 25.b
Quanta ſint communionis indignæ pericula 86.a
Quartum conſanguinitatis gradum nõ excedere prohibitionem coniugalem 159.a
Quatuor in collatione aut ſuſceptione Sacramentorum requiſita, quæ 6.a
Quatuor ad ſui probationem neceſſaria quæ 58.a
Quemadmodùm carnalis natiuitas repeti non poteſt, ità nec ſpiritualis 18.b
Querela Chryſoſtomi de templorum ſeu eccleſiarum paucitate 60.b
Querela Cypriani de abuſibus ſua iam cum ętate uigentibus 86.b.87.a
Querimonia animæ à corpore iamiàm ſeparanda qualis 129.a
Qui poteſt capere, capiat: quomodo intelligendum 177.b
Qui aut quo animo ad ſumptionem euchariſtiæ accedendum 87.b
Quinam ſint, quibus non ſolum nubere, uerum & uelle nubere, peccatum ſit 167.b
Quinam plus quam præceptum eſt, offerant 176.a
Quibus aut quot modis Deum offendimus, eiuſdem & totidem nobis eundem reconciliamus 95.a
Quibus defunctis proſint uiuorum orationes 117.a
Quicquid rationem peccati proprie habet, baptiſmo tolli 26.a
Quid de ueritate Euchariſtiæ ſentiendũ 43.a
Quinque eſſe præcipua de ſacramento Euchariſtiæ ſcitu neceſſaria capita 43.a
Quomodò ſeruari poſsit caſtitas 177.a
Quot olim annis in ſingulo quoque ordine aut gradu hærendum fuerit 146.a
Quotidianus panis quis, aut quid præ ſe ferat 84.b
Quotidianæ in Miſſa preces quanti Chryſoſtomo habitæ 160.b
Quotidianæ cõmunionis uſus ubidàm olim familiaris 84.b
Quotidianas Chriſti oblationes in altari, non repugnare uni illi ſemèl in cruce oblatæ 73.b
Quotidiana peccata quotidianis orationibus curari 111.a
Quotuplex ſit cultus diuinus 2.b
Quotuplex ſit m̃rimonij bonum 160.a
RABANI de ordine catechizandi ſententia 12.a. de Confirmatione ſacramentali 29.a. de ſacrificãdo aut orando pro defunctis 119.b. de acolytorum officio 142.a

Rarò communicantium damna quæ 84.a
Ratio quarum rerum dari non poſsit 9.b
Rationis reddendæ diſtrictio quæ quāta 128.a
Rationis in nouiſsimo reddendæ mirū exemplum 129.a
Reatum concupiſcentiæ in baptiſmo ſolui, infirmitatem manere 13.b
Rebaptizantes aut rebaptizatos crucifigere Chriſtum 18.a
Rebaptizantes & Iſmael cur aut quomodò inter ſe conferantur 18.b
Rebaptizatio quæ, iuxta Auguſtinum, qualis 14.b. quale ſit facinus 12.b
Rebaptizatores etiam Cęſareis legibus morti obnoxios 14.b
Rebelli alicui ſub ſancto Bernardo fratri quid miri in communicando obtigerit 79.a
Reconciliatio per pœnitentiā & ſatisfactionem nulli neganda 105.a
Reges, cur aut undè uocati ſint Chriſti 28.b
Religionis nomine quid intelligatur 3.b
Reliquiæ corporis Dominici quò aut quid ualeant 79.b
Remedio quo uita præſtetur, ac mors effugetur 28.b
Remedia ſeu antidota miſericordiæ Dei quæ qualia 178.a
Remiſsio quæ quî per quos fiat 102.b
Remiſsio poſt baptiſmum qualis 111.a
Remiſsionem peccatorum etiam per ordinationem epiſcopalem obtingere 148.a
Remiſsiones peccatorum quæ quales, aut quî obtingant 127.a
Remiſſo originali peccato, pœnas relinqui plurimas 26.b
Renaſcentia quę undè quos eruat 17.b
Renubere cuinam ex uiuentibus adhuc coniugibus aliquandò liceat 164.b
Renunciatio quæ ubi quorsùm, aut quouersùm fiat 12.a
Repudiantu adulteram, non licere aliā ducere 163.b
Repudio quanuis iuſto, non diſſolui matrimonium 163.b. 164.a
Requiſita ſeu neceſſaria ad idoneam Sacramentorum collationem ſeu ſuſceptionem quę & quot 6.a
Requiſita ad dignam Euchariſtę ſumptionem quæ & quot 85.a
Reſpectores qui quales 169.b
Reſuſcitatio quæ cuius uirtute futurā 47.b
Reticij Auguſtudunenſis epiſcopi ſenioris Auguſtino, de baptiſmi uirtute ſententia 25.a
Retrò qui aut quę reſpiciant 167.a
Riſus quis cur deridendus, aut deplorādus potiùs 9.b
Ritus qui quibus quantoperè ſeruandi 10.b
Ritus ſacrificij Miſſę tempore apoſtolorum 59.b
Ritus & cæremonias Miſſæ cur Eccleſia inſtituerit 68.a
Romanus clerus quot tantùm conſtiterit ſub Cornelio papa perſonis 140.b
Romanum ſub Syluestro concilium q̄d de Chriſmate ſtatuerit 34.b. & quid de clero tēporis iilius ſcriptum reliquerit 142.a
Romanę ſynodi ſub Gregorio ſeptimo de tranſubſtantiatione ſententia 53.a
Romani ſub Silueſtro I. concilij de probationis in ſingulis ordinibus diuturnitate ſententia 138.b

SACERDOS ad tranſubſtantiationem requiſitus quis 50.b. 51.a
Sacerdos cur ſalutem deſideranti adeundus aut accerſendus 103.b. 104.b
Sacerdos quàm quibus neceſſarius 104.b
Sacerdotem quenuis, non eſſe confeſsionis ſacramentalis miniſtrum 100.a
Sacerdotes quot & quibus tantummodò modis peccata condonent 92.a
Sacerdotes, inter Chriſtianos potiſsimum ac propriè qui 133.a
Sacerdotes ante iudicij diem qui ferāt iudicium 93.b

Sacerdotes noui Teſtamenti, hæreticorum iudicio quales 32.a
Sacerdotes qui ſimus aut non ſimus 134.b
Sacerdotes qui corpus Chriſti conficiant 135.b
Sacerdotes quinam offerant aut baptizent 135.b
Sacerdotes quales quantive cuius rei miniſtri 135.b
Sacerdotes quomodò Salomonis iuſſu ſuaſuve honorandi 148.a. quomodò à Paulo, immò Chriſto ipſo iam olim honorati 152.a
Sacerdotes mali aut indigni quo delectu honorandi 149.a
Sacerdotes dogma fidei peruertentes, non audiendos 150.b
Sacerdotes qui qua tantum conditione eligendi 172.b
Sacerdotum officium aut miniſterium quale quantùmve 8.a
Sacerdotum uitam nihil officere aut conferre ſacramentis 8.a
Sacerdotum munus quod quo caſu laicis fiat commune 19.a
Sacerdotium quid ſit 72.a
Sacerdotum quanto maior hodiè quàm olim poteſtas 88.b
Sacerdotum quanta in Africa fuerit olim exiſtimatio 135.b.136.a
Sacerdotum excellentia 140.b
Sacerdotum uinculo ipſam etiàm contingi aut conſtringi animam 141.a
Sacerdotum ueneratio qui ſcripturis aſſeratur aut probetur 148.a
Sacerdotum iniuriam qui iam olim uindicauerit Deus 148.b
Sacerdotum delectus quis ubi habendus 149.a
Sacerdotibus quid officij, alioqui non mali, uetitum 69.b
Sacerdotibus quotidiè aut ſæpè Miſſã celebrantibus quid cur notandum 87.a
Sacerdotibus par ius & ligandi & ſoluẽdi eſſe 91.a
Sacerdotibus etiàm cogitationes malas ſacramentaliter pateſaciendas 101.a
Sacerdotibus quod ſit, ipſi Chriſto ipſorum Domino fieri 148.b.150.a
Sacerdotibus coniugatis qui ſemper matrimonio carendum 170.a
Sacerdotibus etſi coniugatis ſeruanda continentia 173.a
Sacerdotes non ex uita, morib. aut meritis, ſed officio ſpectandos 8.a
Sacerdotes ſolos conſecrare poſſe corpus & ſanguinem Chriſti 45.a
Sacerdotes noui Teſtamenti primos, Apoſtolos eſſe 57.b
Sacerdotes non conficientes, aut celebrantes Miſſam, non adſtringi ad utranque ſpeciem ſumendam 80.b.
Sacerdotes ex laicis ſubitò non ordinãdos 145.b
Sacerdotes etiàm regibus dignitate præſtare 147.a
Sacerdotes magis quàm principes aut potentes honorandos 147.b
Sacerdotes Moſaicos etiàm uicis ſuæ tempore ſeorsim ab uxoribus habitaſſe 172.a
Sacerdotes ac miniſtros altaris quanta deceat continentia 172.b
Sacerdotium Chriſti à Malachia prædictum, quale 66.a
Sacerdotium noui Teſtamenti, uiſibile & externum eſſe 132.b
Sacerdotium Chriſtianum quanta in re conſiſtat 135.a
Sacerdotium propter malos aut indignos Sacerdotes non traducendum aut mordendum 147.b
Sacerdotium ueteris teſtamen. quale 174.b
Sacerdotij Chriſtiani inter Chriſtianos ipſos diſcrimen quantum 135.a
Sacerdotij primæua origo quæ 137.a
Sacerdotij principatum, regio præſtare 148.a
Sacerdotio ſublato, hierarchiam eccleſiaſticam corruituram 153.b
Sacerdotio digni ſeu apti qui 170.a
Sacramentum quid ſit 4.a

Sacramentum quid, aut undè dictum 5.a
Sacramentum quodſibet quibus conſtet partibus 5.a
Sacramentum eucharistiæ qui à quibus ſumendum 74.b.75.a
Sacramentum euchariſtiæ quæ duo in nobis operetur 81.a.b
Sacramentum ex uerbo & elemento cõſtare 5.b
Sacramenta cur à Deo inſtituta 2.b.7.a
Sacramenta nouæ legis undè, & quam ſint digna 3.b
Sacramenta, qualia ſint ſigna 5.a
Sacramenta ſalutem dantia quæ 5.a
Sacramenta quæ à quibus differant 5.a
Sacramenta quibus dentur, ſeu à quibus ſumantur, in iudicium 5.b
Sacramenta quales faciant ſuos contẽptores 5.b
Sacramenta quæ cur ablata 5.b
Sacramenta quæ quibus quantoperè præſtent 5.b.7.a
Sacramenta quæ quid efficiant 5.b
Sacramenta quot & quæ ſint 6.a
Sacramenta quales ſint notæ aut ſymbola 7.b
Sacramenta Chriſti omnia, quo ſint nil profint aut poſsint 75.a
Sacramenta quæ quomodò etiàm apoſtatis aut ea negantibus adhæreant ſeu inſint 131.a
Sacramenta non iterabilia quæ & quot, characteremq; ab eis imprimi 132.a
Sacramenta quibus populus Dei multiplicatur, quæ 177.b
Sacramenta hominis ſalutem promouẽtia quæ 177.b
Sacramenta quæ quid præſtent; breuis recapitulatio 177.b.178.a
Sacramenta non iterabilia quæ 178.a
Sacramenta ſeptem cur aut in quem finem inſtituta 178.b
Sacramenta characterem imprimentia, quot aut quæ 178.b
Sacramentorum doctina cur Chriſtianis neceſſaria 2.a
Sacramontorum nouæ & ueteris legis diſcrimen quantum 3.b.4.a
Sacramentorum uis ſeu uirtus qualis aut quanta 3.b.5.b.6.a.28.b
Sacramentorum effectus quis aut qualis 3.b.4.a
Sacramentorum author ſeu inſtitutor quis 5.a
Sacramentorum numerus quis 5.a
Sacramentorum diuiſio iuxta Auguſtinum quæ 5.a
Sacramentorum uirtus manet, etiamſi actio & uerborum prolatio tranſeat 5.b
Sacramentorum ſeptem diuiſio quę 5.b
Sacramentorum uiolatores quas daturi ſint pœnas 7.a
Sacramentorum differentia 7.b
Sacramentorum miniſtri qui, qualèsve habendi 8.a
Sacramentorum adminiſtrationem aut collationem, non cuiuſuis è uulgo eſſe 8.b
Sacramentorum uires per malos miniſtros, dummodò legitimos, non impediri 30.a
Sacramentorum diuiſio 177.b
Sacramentis improbitate miniſtrornm nihil detrahi. 5.b.8.b
Sacramentis adeſſe Deũ etiàm per malos adminiſtratis 30.a
Sacramentis uiſibilibus æternæ uitæ effectum ineſſe 52.b
Sacramenta ſine peculiari uirtute eſſe non poſſe 4.a
Sacramenta conferre & continere gratiam 5.a
Sacramenta eſſe earum rerum, quarum ſunt ſacramenta, ſigna 5.a
Sacramenta præter quàm quòd ſignificent, ſanctificare etiam ac ſalutem dare 7.a
Sacramenta ad ſalutem eſſe neceſſaria 7.b
Sacramenta ex ſacerdotum ſeu miniſtrã tium probitate aut improbitate non æſtimanda 8.a
Sacramenta transfigurari in carnem & ſan-

ſanguinem 52.b
Sacramentarij quo aut quali anathemate à patre ſuo primario digni pronunciati 49.a
Sacramentariorum impietatis pia increpatio 44.a
Sacrificium Miſſæ, quarum ſit rerum excitatio, confirmatio, &c. 58.a
Sacrificium Euchariſtiæ ſuo nomine faciendum Chriſtus inſtituit 60.a
Sacrificium quod quî ante Chriſti aduẽtũ fuerit promiſſum, à Chriſto in cruce exhibitum, poſt Chriſti aſcenſum continuatum hucuſque & continuandum 60.b
Sacrificium hodie quod ubì offerendũ, & quî à Chriſto offerri iuſſum 63.b
Sacrificium quod quî uenerandum 66.a
Sacrificium quod quibus alijs longè antè præſignatum 67.a
Sacrificium altaris quibus olim ſacrificijs præfiguratum 57.b
Sacrificium quod quò ualeat 61.b
Sacrificij Miſſæ incruenti ex Malachia oſtenſio 58.b
Sacrificij Chriſtiani figuræ quæ 63.a
Sacrificij Altaris aut Miſſæ utilitas 71.a
Sacrificij altaris, orationum & eleemoſynarum pro defunctis aſſertio 122.a
Sacrificio cui quæ alia ceſſerint aut locum dederint 63.a
Sacrificium Miſſæ deſpici, niſi ab inſanis, non poſſe 38.a
Sacrificium à Chriſto inſtitutum, ad latriam pertinere 60.a
Sacrificiorum apud Chriſtianos uariorũ primum quod 66.a
Sacrificijs Miſſæ frequentibus & orationibus ſolui à pœnis animas 61.b
Sacrilegium quî à quib. profeſsis aut religioſis committatur 168.b
Sacrilegi undè quî fiant 6.a
Sacrilegos ex contemptu ſacramentorũ quoſdam fieri 5.b
Sal benedictum 12.b
Sal cur in baptiſmo uſurpetur 13.a
Salis benedicti uis 126.b
Salomon quales exorciſtas ſeu adiuratores excogitarit 141.a
Salutem hominis promouentia ſacramenta quæ 177.b
Samaritani illius myſtici antidota aut remedia quæ qualia 178.a
Samuel quî de contemptu ſui per ipſum uindicatus Deum 148.b
Sancta ſanctorũ, quibus acceſſa uel inacceſſa 146 b
Sanctificata in ara offerri Deo ſacrificiũ 63.b
Sanctificatio quæ, qualis ſit ſacramentorum fructus 3.b
Sanctificatio per Moyſen aut Chriſtum collata, quàm ſit diuerſa 3.b
Sanctificatio quæ adeſſe qui poſsit, prodeſſe non poſsit 4.a
Sãctimonialis quæ qui à Baſilio Magno deplorata aut repræhẽſa 168.b.169.a
Sanctimoniales quæ quales, & qui primam fidem irritam faciant 167.a
Sanctimoniales ad matrimonium ſolicitantium pœna quæ 168.a
Sanguinis in Euchariſtia ſumpti efficacia 38.a
Sanguinem cur ſuum Chriſtus ipſe ſumpſerit 63.b
Satanas quî morituro etiàm S. Martino apparuerit 129.a
Satanæ in homines inuidia, & technæ fallendi quæ 94.b
Satisfaciendum quî ſit 104.a
Satisfactio cur aut pro quo fiat 90.b
Satisfactio Chriſti quî noſtra illuſtretur 106.a
Satisfactio quî & à quibus hodiè impugnetur 109.a
Satisfactio quibus aut qualibus Patrum ſententijs approbata 110.a.b 111.a.b
Satisfactionis opera quę qualia 95.a 101.a.101.b
Satisfactionis quanta ubi habenda cura 105.a
Satisfactionis rem, inuitis hæreticis, perſpicuam è ſcripturis eſſe 106.a
Satisfactionis differentiæ quæ quales, & quid poſsint 105 b

Satisfa-

Satisfactionis neglectu peccata cumulari 111.a
Satisfactionis cuius uis quanta 111.a
Satisfactionis amiſſę gratia purgatorias alibi pœnas ſuſtinendas 118.a
Satisfactioni qui patres aut maiores quã dederint operam 106.a
Satisfactioni an poſt mortem ſit locus 112.b.113.a
Satisfactionem negligentium aut ſpernentium increpatio 102.b
Satisfactioné confeſsione diſponi 108.b.109.a
Satisfactione noſtra Chriſti ſatisfactionem neque obſcurari, neque minui 106.a.109.a
Satisfactiones quæ quibus iniungendæ 109.a
Satisfactoriæ pœnæ quid utilitatis habeant aut conferant 109.a
Satisfieri pro delictis qui debeat 111.a
Scabellum Dei quid, aut quì adorandũ 55.b
Schiſmatis ſcelus, etiamſi uirtutibus nullis careat, quantum aut quàm nociuũ 75.b
Schiſmaticis nihil boni ad ſalutem prodeſſe 75.b
Scripturarum de baptiſmo teſtimonia aut ſententiæ 2.a.de Dei erga nos benignitate & condeſcenſione 2.b.3 a de baptiſmi & aliorum ſacramentorum efficacia 4.b. de ſacramentis ſeptem 6.b.6.b.de peccati & ſacramentorum ui 7.b.de miniſtrorum aut diſpenſatorum ui & officio 8.a.b. de uarijs cæremonijs ac ritibus 9.b.10.a.de baptiſmo eiusque neceſsitate 15.a. de baptiſmi neceſsitate & uirtute 19.a.b.de baptiſmi profectu ſeu beneficio 27.a.de Confirmatione ſacramẽtali 30.a.31.b.de Confirmationis uſu fructuque 35.a. de ueritate corporis & ſanguinis Chriſti in ſacramento Euchariſtiæ, 40. a. b.de ueritate Euchariſtiæ 44. a.de adoratione Dei & Chriſti.55.a.b. de ſacramento & ueritate Euchariſtiæ 59.a.b.75.a.b.76.a de ui aut fructu Euchariſtiæ 82.93.b de ſuipſius probatione 83.b.de commodo, ui & uſu pœnitentiæ, 89. b.de pœnitentiæ ui & utilitate 89.a.b.de pœnitentia, eiusque partibus 95.95.b de contritione aut pœnitudine 97.a 97.a.de ſatisfactione teſtimonia quæ qualia 106.a.b.107. a.b.108.a.de pœnitentia & ſatisfactione 113.b.114.a b.de pœnitentiæ uſu, laude ac neceſſitate 122.b.123. a. de ordinibus ſiue ordinationibus ſacris aut ſacramentalibus 130.a.b.de ſacerdotio ſpirituali, eiusque miniſterio alijsque eò facientibus 133.b.134.a.b.de ſacramento Ordinis 137.b.138. a.de tradita ſacerdotibus aut clericis ordinatis poteſtáte, eorumque ordinatione & munijs 140. a. de honorandis ſacerdotibus 149.b.de miniſtrorum eccleſiaſticorum electione, uirtute & authoritate 154. a.b.155.a. de matrimonij ſacramento 157. a. b. de matrimonij ſtatu, effectu, contractu 160. a.b.de matrimonij indiuiſibilitate 162.b. 163.a. de ijs, quibus permiſſum aut uetitum eſt coniugium, 166.a.de continentiæ dono, eiusve obtentione 172. a. de ſingulis ſeptem Sacramentis ſuccinctim ex ordine 178.a.b
Sectatorium riſus quis cur deplorandus potiùs quàm deridendus 9.b
Seipſum quî Chriſtus obtulerit, idque faciendum præceperit 62.b
Senſibile nihil à Chriſto nobis traditũ, ſed per ſenſibile inſenſibilia 37.b
Sententiam illam, Maledicta terra in opere tuo, an quiſquam euadat 121.b
Separatio quæ quàm ſit luctuoſa 98.a
Separatio coniugum qui aut qua conditione tantùm fieri poſsit 164 b
Separatione inter coniuges licita aut legitima uinculum coniugij aut ſacramentum non ſolui 158.a
Sepeliendi quæ quibus habita aut habẽda cura 119.a
Sepeliendi ritus olim tempore Dionyſij Areopagitæ quis 120.a

Septem eſſe Sacramenta 5.a
Septiformem in Cōfirmatione dari ſpiritum 36.a
Septuagintaduorum locum hodiè in eccleſia habere presbyteros 140.b 141.a
Sepulcra mortuorum quæ, quid uſus aut commodi præ ſe ferant 121.b
Sepulturæ minùs quàm ad altare memoriç curam habendam 70.b
Sepulturæ inſignis uſus aut profectus quis 118.b.119.a
Serapionis cuiuſdam morituri mirus erga habendā Euchariſtiā affectus 77.b
Seruari an & quî poſsit caſtimonia 177.a
Serui illi minarum decem, qui 133.a
Sic tamen quaſi per ignem, quid uelit 115.b.117.a
Sigillum confeſsionis qua cautione cauendum 100.b
Signa quæ qualia ſint ſacramenta 4.a
Signa ignota quæ quî ueneranda 14.a
Signa quæ quibus temporibus opportuna ſeu neceſſaria 30.a
Siloe quid ſonet 9.b
Simeonis anachoretæ mirum ieiunium, exitus, communicatio & reuiuificatio 78.b
Simonia qua in re quî cauenda 31.b
Simpliciter in Euchariſtia credendum quia, etiamſi ingenium aut ſenſum hūmanum excedat 37.a
Singulos in communione minus habere nihil quàm uniuerſos 79.b
Siricij & Innocentij de clericis coniugatis ſententia 175.b
Solicitudo circa Dominicum corpus habenda qualis 78.a
Solutores Lazari myſticè qui 92.b
Soter Pontifex & martyr quid de ſubito cœpti ſacrificij impedimento auertendo ſtatuerit 67.a
Sozimi Papæ dé gradario ad altiores ordines aſcenſu ſententia 146.a
Spadones laudati qui 171.b
Spadonibus euangelicis ſingularem aliquam gloriam in cælo promiſſam eſſe 176.b
Speciei utriuſque in ſumenda Euchariſtia ſumptionem, indifferētem ex ſcriptura oſtendi 74.a
Speciei unius uſum cur Eccleſia magis ſecuta 74.b
Speciei unius communicationem, pro lege habendam, nec ſine Eccleſiæ authoritate mutandam 80.b
Spectra quæ quibus quandò potiſsimū apparitura 95.a
Spiritusſanctus quid nobis cōferat 36.a
Spiritusſancti dona quæ quo Sacramento conferantur 36.a
Spiritusſancti gratiam in ſacramentali ordinatione conferri 138.b
Spiritus qui quibus potiſsimùm iuuandi 119.b
Spiritus pati temporales pœnas 117.a
Spiritualem per ſenſibilia ſacramenta conferri gratiam 4.a
Sponſor periurij pernicioſi quis aut qualis 169.a
Squalor quis quomodò mundet 101.b
Stephani alicuius anachoretæ ratio in nouiſsimo uitæ ſuæ reddita, quàm ſit horrida & mira 129.a
Stephano protomartyri quomodò iam olim tempore Apoſtolorum dedicata ſit ara 63.b
Subdiaconus qui aut qua conditione ad miniſterium altaris recipiēdus 174.b
Subdiaconorum officia 143.b
Subdiaconis uſum coniugij interdictum 170.b
Succedanea apud Cyprianum ordinatio quid habeat ponderis 155.b
Succeſſores Apoſtolorum Chriſti qui 139.a
Sufficiens miniſter ad conſecrationem corporis & ſanguinis Chriſti, quis 52.a
Sugentes aut ſucturi infantes, qua in re quî nobis imitandi 87.b
Sulpitij d Martini exitu miro ſnīa 129.a
Sumptione noſtra nō fieri corpus Chriſti, ringant hæretici quàm uelint, ſed uerborum Chriſti uirtute 52.a

Supellectilia Eccleſiæ quomodò ex Clementis I. iuſſu tractanda 69.a
Superbos edere Chriſtum & adorare in Euchariſtia, non tamen ſaturari 56.b
Superſubſtantialis panis quis aut qualis 42.b.84.b
Suppedaneum quid 56.a
Supplicandum pro quibus quî ſit 122.a
Suſceptor aut patrinus quî iam olim ad hiberi ſolitus 11.a
Suſceptores quî quibus eligendi aut ne ceſſarij 10.b
Syluestri Papæ I. de Chriſmatis confectione ſententia 34.b
Symbolum gratiarũ actionis quid 37.b
Symbolum unitatis quid aut quale 83.b
Symbola aut notæ ſacramentorũ quæ quales 7.a
Synaxis aut communio ſacra quid fru ctus aut commodi nobis afferat 82.a
Synodi, ſub quibus Berengarianiſmus damnatus eſt, quæ & quot 49.a
Synodi quæ ſub quibus Pontificibus Be rengarij cauſa habitæ 49.a.b
TABVLA poſt naufragium ſecunda, myſticè quid 10.a.93.b
Tabula quæ quî pœnitentiæ collata 94.a
Tabulam naufragij ſecundam, eſſe pœnitentiam 94.a
Tartarus cur ſit horrendus 127.b
Teleſphori Papæ & martyris de celebrandis Miſsis ſententia 67.a
Templa cur multa Chryſoſtomi iuſſu fa cienda 61.b
Tenebræ quæ cur pauendæ 127.b
Tenebrarum principis poteſtate, undè ſeu per quid eruamur 17.b
Tertulliani de baptiſmi ui ſententia 5.b
Tertulliani de cæremonijs aut traditio nibus aſſertio 10.b
Tertulliani de abrenunciatione in baptiſmo fieri ſolita, aſſertio 11.b
Tertulliani de Sacramentorum uirtute teſtimonia 28.b
Tertulliani inſigne de Confirmatione ſacramentali apophtegma 32.b.33.a
Tertulliani de benedicta Vnctione ſeu Chriſmate ſententia 34.a. de priſtino olim communicandi more 76.b. de nõ peccãdo in Dei miſericordiã 94.a de pœnitentiæ ui & uſu 94.b. de confeſsionis & ſatisfactionis utilitate 101.a. de facienda ſatisfactione 109.a de ſacerdotibus apoſtatis 149. b. de uoluntarijs ſpadonibus ſiue eunuchis 176.b
Teſſeræ in bellis uſus quis 7.b
Teſſerarum inſtar ſacramenta quî habeantur aut habeant 7.b.8.a.
Theodoreti de Nauato ſeu Nouato hæ retico ſententia 33.b. de unguenti Chriſmalis Vnctione 34.a. de Simeo ne XL. dies ieiunare decernente narratio 38.b. de indignè ſumentibus Eu chariſtiam 188.b
Theophylacti de ueritate corporis Chriſti in ſacramento altaris, ſententia 41.a. de perpetua Chriſti iuxta Melchiſedech oblatione 73.b. de Emauntina panis fractione 77.a. de carne aut corpore Domini deificante 82.a. de ſuipſius probatione ſeu experientia 85.b. de conſecrato oleo 127.a. de olei ui natiua & ſignificatio ne 129. b. de ſeruis quibus datæ ſunt X. minæ, quinam ſint illi 133.a. de im poſitione manuum epiſcopaliũ 138.a
Τεσσέβεια quid 3.a
Theſaurizator iræ diuinæ quis 104.a
Thomæ Vualdeñ. de Berengarij inconſtantia relatio 50.a
Thomæ abſenti qui gratia, Apoſtolis da ta, communicata 92.a
Τρησκεία quid 3.a
Thronus ſacerdotalis quãto celſior quã regius aut regalis 148.a
Thuribula quæ cur in laminas ductiles produci iuſſa 155.a
Toletani concilij de cultus diuini concordia teſtimonium 10.b
Toletani concilij I. de conficiendo chri ſmate ſententia 34.b
Toletani concilij de memorijs pro defunctorum delictis ſententia 118.b
Totum partibus ſub ſingulis Chriſtum in Euchariſtia haberi 79.b

Tractata in ſacris literis,an ad Chriſtianos omnes, & quomodò pertineant 129.b
Traditionum uis & authoritas quanta 71.a
Tranſitorio igne peccata quæ ubi aut quomodò purganda 117.b
Tranſitus noſter in id, quod ſumimus, quis aut qualis 76.b
Tranſitus per fluuium igneum, quis qualis aut quid 117.a
Transmutatio quæ ubi omnipotente Chriſti uirtute fiat 50.b.51.a
Transformationis aut tranſubſtantiationis in Euchariſtia aſſertio 50.b.51.a
Tranſubſtantialitatis aſſertio 52.a
Tranſubſtantiatio per Cyrillum Hieroſolymitanum aſſerta 33.b
Tranſubſtantiatio qua in ſynodo qui à Berengario confeſſa 50.a
Tranſubſtantiatio quæ duo circa ſe animaduertenda exigat 50.b
Tranſubſtantiatio undè appellata 50.b
Tranſubſtantiatio quàm ſit fideli & ratione utenti credibilis 50.b
Tranſubſtantiationis aſſertio, eamq; nō niſi fide capi 12.a.41.a.42.a.45.a.46.a.47.a
Tranſubſtātiationis uocabulum, etſi nouum, rei tamen diuinæ aptiſsimum 53.a
Tranſubſtantiationem negantium &c. ſtupiditas 55.a
Tremiſſes pro ſacramentorum materia exigere, ubi uetitum 31.b
Tria ad ſacramentalem Confirmationē neceſſaria quæ 31.a
Tribunal quod quomodò & cur cuiuis aſcendendum 98.b
Triburieñ. concilij de non orando aut offerendo pro quibuſdam defunctis ſententia 8.a
Tridentini concilij de ſacramentorum inſtitutore, numero & uirtute ſententia 5.a. de ſacramentorum miniſtris 6.a. de ſacramentorum numero 6.b. de ſacramentorum diſcrimine 7.b. ad uersùm temerarios quoſdam iudices 8.b de ritibus eccleſiaſticis 10.b. de iuſtificatione & baptiſmi neceſsitate 15.a. de baptizandis paruulis 16.b. de baptiſmi charactere 18.b. de materia baptiſmi 19.b. de baptiſmo hæreticorum 21.a. de confirmationis Sacramento 28.b. de gratia baptiſmi 24.a. de concupiſcentia in baptizatis manēte 25.a. de ordinario chriſmatis miniſtro 32.a. de efficacia chriſmatis 34.b. de ſacramento Euchariſtiæ 47.a. tranſubſtantiatione 45.a. aduersùm negatores tranſſubſtantiationē 50.b. de totius ſubſtantiæ panis & uini conuerſione 53.a. de cultu latriæ ſacramēto Euchariſtiæ debito 56.a. de ſacroſancto Miſſæ ſacrificio 66.b. de cauſis inſtituendi ritus & cæremonias Miſſæ 68.b. de incruenta immolatione & propitiatorio ſacrificio 62. b. de communione utriuſque & unius ſpeciei 77.a. de poteſtate eccleſiæ in mutanda ſpecierum communione 79. a. de utraq; & alterutra Euchariſtię ſpecie 80.a. de communione Euchariſtię catholica 81.a. de pignore aut ſymbolo Euchariſtiæ 81.b eiuſdem ad unitatem affectuoſa & intima hortatio 82.a. de ui, & uſu & efficacia Euchariſtię 83.a. de reuerenti aut decenti ad Euchariſtiam acceſſu 87.a. de cauſa inſtitutionis pœnitētiæ 90. a. de miniſtro ſacramenti pœnitentię 90.b. de pœnitentię & baptiſmi differentijs 94.a. de pœnitentia, ſecunda poſt naufragium tabula 94.a. de pœnitentiæ materia, forma & partibus 96.a. de contritione, eiusq; ui & neceſsitate 97.a. de contritione paranda paratave 98.b. de integritate confeſsionis peccatorum 100. b. de ſatisfactione ſacramentali 109.a. de Vnctione extrema 124.b.123.a.b. de ordinandorum examine 139. a. de connexione ſacrificij & ſacerdotij &c. 132.a. de remiſsione culpæ, non pœnæ 118. a. de clericis aut religioſis profeſsis nubentib. aut libidini indulgentib. 140. de matrimo-

trimonij ſacramento 158.b.de eccleſiaſtica diſpenſatione graduum conſanguinitatis 159.a. de uno aut una tantùm patrino aut patrina baptizato habenda 159.a.de matrimonij nexu indiſſolubili 160.b. de reformatione matrimonij 161.a.decretum quod quî & quotiès quotannis proclamandum 161.b.de matrimonio per religionis profeſsionem dirimendo 164.b.de indiſſolubili matrimonij uinculo 164. b. de polygamia Chriſtianis uetita 165.a.de collatione uirginitatis & nuptiarum 177 a. de charactere ſacramentorum trium, qui recipientibus ea imprimitur 178.b
Trinitatis nomine dari aut fieri baptiſmum 11.b
Triplicem eſſe agendi benè maleq; uiã 116 b
Tropi qui quomodò per hæreticos conficti 45.b
Turonẽ.concilium ſub uictore II.quid contra Berengarium aut cum ipſo tractarit 49.a
Tumiaceſtir Anglis quid 61.a
Tutelę officium quale Cypriani tempore habitum 69.b
VALENTINVM & alios reſurrectionis inficiatores, quomodò ſanctus Hilarius participatione Euchariſtiæ confutet 40.a
Vaſenſis concilij de confectione chriſmatis ſententia 34.b
Velatio & conſecratio uirginum qui iam & olim fieri ſolita 167.b
Verbum,ut ſacramenti pars,quid ſibi uelit 5.b
Verbum baptiſmi quod aut quale 19.a
Verborum Chriſti,Hoc eſt corpus meũ &c.claritas quanta 51.a.b
Vercellẽ.concilium quî ſub Leone IX. Berengarium damnarit 40.a
Vercellẽ.concilium quî à Berengario contemptum 49.b
Verecundia inutilis, noxia,aut illiberalis quæ 99.a.101.b
Veritas corporis & ſanguinis Domini, ſub panis ac uini ſpeciebus 45.a
Veritatis, imaginis, & umbræ uenuſta inter ſe collatio 71.b.72.a
Vermis quis cur formidandus 127.b
Veſtimenta candida quid ubi præ ſe ferant 13.b
Vexatio ſatanæ quî iam olim ſacrificio Miſſę tolli ſolita 60.b
Viæ cui ſuę cuiq; reuelandæ 104.b
Viaticum nobis in peregrinatione hac quale aut quid 82.a
Vicarij aut ſucceſſores Apoſtolorum qui 137.a.139.a
Victor Africanus quid de quorundam erga martyres & ſacerdotes zelo miri ſcripſerit 135.a
Victoris Papæ II. de Berengario ſentẽtia 49.a.50.a
Viduæ quæ qui aut cur adhuc uiuentes, damnationi adiudicatæ 166.b
Viennẽ. concilij de baptiſmate unico ſententia 18.a
Viennẽ.concilij de feſto corporis Chriſti approbatio,& de præſentia Chriſti hic nobiſcum,ſententia 48.a
Vinculum fidelium myſticè quid 7.b
Vinculi cuius indiſſolubilitas quę 164.a
Vincula qui carcerato ui ſacrificij Miſſę ſoluta 60.b
Vincula per oblationem ſacrificij miraculosè ſoluta 72.b
Vinculorum mira uirtute ſacrificij Miſſæ ſolutio 61.b
Vinculorum miraculoſa ſolutio, cuius ſacrificij uirtute facta 61.b
Violatores qui quas daturi pœnas 7.a
Virgę in ſerpentem, & ſerpentis in uirgam mutatio,quid facile credi faciat 53.b
Virginem abſq; congreſſu uiri parere, præter naturæ ordinem eſſe 54.a
Virgines quæ qui aut cur adhuc uiuentes damnatæ 166.b
Virgines quæ cur & inceſtæ,& adulterę 166.b
Virgines quæ quo ſtupra ſua & inceſtus uelamento obtegant 166.b
Virgines quæ cur Lothis uxori comparandæ

randæ 167.a
Virginitatis laus 176.a
Virginitatis & nuptiarum comparatio 177.a
Viſio de angelorum in ſacrificio Miſſæ præſentia 57.a
Vita quî aut cur quibus mutanda 85.b
Viuificatricem eſſe Chriſti carnem 44.b
Vmbratici hæretici qui 54.b
Vmbraticine Impanatoribus, an Impanatores umbraticis peiores 55.a
Vnctio perficiens, Dionyſio Areopagitę quid 36.b
Vnctio extrema cur inſtituta, aut quò conducat 124.b
Vnctio extrema quibus tantummodò conferenda 126.b
Vnctio extrema quid ſacri aut ſacramenti ſit 124.a
Vnctio extrema quid morituro aut languenti conferat 177.b
Vnctionis (quam uocant) extremę uis aut energia 5.b
Vnctionis Chriſmalis effectus qui 31.a
Vnctionis extremæ materia 124.b
Vnctionis extremæ inſinuator, promulgator, & inſtitutor quis 123.a
Vnctionis extremæ materia, forma, effectus, miniſter aut collator quis 124.b.125.a.b
Vnctionis extremę effectus qui quales 127.a.b
Vnctionis ſacræ in ordinatione ſacramẽtali adhiberi ſolitæ aſſertio 132.b
Vnctionem Chriſmatis uiſibilem ſpiritualiter operari 34.a
Vnctione de extrema quid fidelibus credendum 124.a
Vnctionẽ extremam, Huſſo etiamnùm è VII. Sacramẽtis unum fuiſſe 124.b
Vnctionem extremam à Chriſto inſtitutam eſſe gratiamque conferre 125.a
Vnctionem extremam repetere aut ſæpius uſupare quem poſſe 125.a
Vnctionem extremam abſque ſpiritus ſãcti iniuria ſperni haud poſſe 125.a
Vnctionem extremam, ſacrm eſſe 125.b
Vnctione extremà qui quomodò inungendi 124.b
Vnctione extrema etiam peccata remitti 126.a
Vnctionum dona quæ qualia 133.a
Vndè petenda caſtitas 177.a
Vngi quos cur oporteat 30.a
Vnguenti in primitiua eccleſia conſecratio 33.a
Vnguento uiſibili, gratiæ donum ſignificari 33.b
Vnio corporalis ad Chriſtum, undè quî nobis obtingat 39.b
Vnitas quæ quanti ſit ubiq; momenti 75.a
Vnitatis ſymbolum quid 37.a
Vnitati eccleſiæ non communicantes, in eccleſia non eſſe 81.b
Vnius uxoris uirum quomodò uoluerit Paulus Epiſcopum 175.b
Vnum idemq; ſemper eſſe ſacrificium eccleſię quotidianum 73.b
Vocabula Sacramentorum in ſcripturis non extare, nihil referre 6.a
Vormatienſis concilij de Chriſmatis ad miniſtratoribus ſententia 32.a
Vota quæ qui ſeruanda 166.a
Vota quæ quibus pręferenda 169.a
Vota quæ qualia & qui ſeruanda 167.a
Votorum diuiſio 167.a
Votorum Deo factorum uiolatio qui aut cauenda, aut luenda 169.a
Votifragi aut uotifragæ qui quales 165.a
Votifragi, quanuìs alioqui benè uiuentes, Bernardo quî habiti 171.a
Votifragos quid maneat 167.a
Vouendum quî ſit aut non ſit 167.a
Vouentes qui quod ab Auguſtino habeant ſolatium 171.b
Vouere uolentibus quî uouendum, & uotum reddendum 167.b
Vrbanus papa quid de gradario per ſingulos ordines aſcenſu ſtatuerit 145.b
Vtriuſque ſpeciei ſumptio qualis & quo modò indifferens 74.b
Vtriuſq; ſpeciei Euchariſtiam neceſſario ſumendam docentes, anathemate dignos 81.a

Vulneris